Ora de germană

Roman

EDITURA UNIVERS
București, 1972

În nici una dintre literaturile naționale, sfîrșitul celui de-al doilea război mondial nu a însemnat o cezură atît de marcată ca în cea germană. O dată cu prăbușirea regimului care a dus un popor întreg la dezastru, codul estetic oficial în cel de-al treilea Reich s-a compromis definitiv, chiar dacă tentativele de supraviețuire ale adepților săi au reușit în cîteva cazuri. Firește, datorită îndeosebi numeroșilor scriitori plecați în exil, precum și așa-numitei rezistențe interne, tradițiile glorioase ale literaturii care dăduse lumii pe Goethe nu fuseseră părăsite, însă și aceste tradiții se cereau acum reinterpretate, ca la un început de drum. Scriitorii înaintați în vîrstă, la apogeul unei cariere strălucite ca Thomas Mann sau Hermann Broch, care trăiseră în surghiun, fuseseră insultați ca oameni și-și știuseră cărțile arse în patrie, aveau acum, la capătul anilor negri, o situație privilegiată. Puteau crea capodopere ca *Doctor Faustus* (1948) și *Moartea lui Vergiliu (Der Tod des Vergil)* (1945), de pe înălțimi olimpiene care îngăduie reflecția calmă și o anume detașare. Puteau fi și fericiți, fiindcă se vedeau confirmați de istorie ca scriitori și cetățeni. Altfel stăteau lucrurile cu scriitorii tineri, sau, mai exact, cu tinerii ce se orientau spre literatură. Cînd parcurgi un registru biografic al poeților, prozatorilor și dramaturgilor germani contemporani, reții mai puțin coincidența datelor de naștere, în jurul anului 1925, cît mai ales faptul că toți acești tineri, unii abia intrați în adolescență, au la activul lor luni și ani de campanie, uneori și de prizonierat. Cei încă mai

tineri au trăit și ei ororile războiului și ale terorii, acasă. Cu toții s-au maturizat prematur în condiții cumplite, poate nemaicunoscute de vreo altă generație. Au îndurat foamea și umilința, au ascultat cutremurați acuzațiile și sentințele aspre și drepte pronunțate de omenirea întreagă nu numai împotriva foștilor conducători pieriți în buncăre prin glonț și otravă sau trimiși la streang, ci și împotriva poporului care se lăsase manevrat cu inconștiență atîta vreme. La vîrsta la care tinerii din alte părți, trecuți și ei prin tragedii, puteau încă să viseze, ultima generație germană împutinată și schilodită de războiul totalitar s-a aflat la o răscruce dramatică. Impulsul firesc al vitalității o obliga să caute poarta spre viitor, dar această poartă nu putea fi găsită înainte de a se stabili vinovățiile și printr-un proces intern, mai puțin spectaculos decît cel de la Nürnberg, însă mult mai amplu și mai profund. Aceasta este, în formula cea mai simplă, explicația cultivării în literatura germană postbelică a temei responsabilității. Procedeele, stilul, sensul filozofic al concluziilor au fost diferite, severitatea condamnării rostite împotriva generațiilor mature interbelice, comună. Desigur, orientarea ideologică a tinerilor scriitori din Republica Democrată Germană a fost alta, fermă și fără echivoc, înlesnită de datele clare de la care a pornit edificarea unui nou stat și a unei noi culturi. Nu vom stărui însă în această direcție, cartea pe care o prezentăm în versiune românească cititorilor e un produs al atmosferei morale și literare din Republica Federală a Germaniei.

Tema răspunderii e numitorul comun al unei suite impresionante de opere literare create în Germania de Vest, fie acestea cărți despre front, despre viața dusă în țară în timpul războiului, sau despre urmările acestuia. Că în centrul unor asemenea scrieri se află adesea destinul unor tineri sau copii, că adolescenți sau copii apar frecvent măcar în episoade secundare este ceva într-u totul explicabil. Personajele respective au vîrsta de atunci a autorilor, în avatarurile lor se sublimează trăiri proprii. Vechiul conflict dintre generații, sintetizat cîndva în literatură la modul idilic prin formula turghenieviană „părinți și copii", capătă o acuitate maximă, necunoscută altădată. În romanul *Epoca nebunilor (Die Zeit*

der Narren), publicat în 1966 de un scriitor mai vîrstnic, Hermann Kesten, un elev de liceu, care sfîrșește azvîrlindu-se pe fereastră sub ochii tatălui său, profesor cu porniri de tiran, spusese într-un rînd colegilor : „Dacă n-am fi avut tați, n-am fi avut nici dictatură". Pentru cei de-o seamă cu el, tații erau niște imagini multiplicate ale dictatorului paranoic. Copii și puberi rămîn de pe urma războiului cu traume sufletești incurabile. Îi întîlnim în romanele și povestirile lui Heinrich Böll, ale Ilsei Aichinger (născută în 1921), ale lui Günter Grass (născut în 1927), în proza și teatrul lui Martin Walser (născut în 1927) și în scrierile multor altora. O dramă ca *Lebăda neagră (Der schwarze Schwan*, 1965), de Walser, amintind în linii mari *Sechestrații din Altona* (1960) de Jean-Paul Sartre, romane ca *Fortăreața (Die Festung*, 1962) sau *Răzvrătirea celor pierduți (Rebellion der Verlorenen*, 1963 ; titlul versiunii românești : *Disperații)* de Henry Jäger, născut în 1927, jalonează, am spune, calea directă spre *Ora de germană* a lui Siegfried Lenz.

Pentru generația care a deschis ochii spre lume sub o constelație sumbră, infracțiunea a fost în perioada tulbure de după război o consecință a dezorientării și a lipsei de supraveghere paternă în „casa fără păzitor", cum a numit Heinrich Böll căminul, unde capul familiei nu s-a mai întors de pe front [1]. Totodată a putut fi o încercare disperată de a ieși dintr-un impas material, dar și un act de protest. În sfîrșit, a putut fi și manifestarea unei stări maladive. Acesta este cazul lui Siggi Jepsen, eroul romanului *Ora de germană*.

Siegfried Lenz (născut în 1926 la Lyck, în Mazuria) a debutat în 1951 cu romanul *Erau ulii în văzduh (Es waren Habichte in der Luft)*, a cărui acțiune e plasată în ținuturile răsăritene natale și afirmă, prin povestea tragică a unui refugiat, învățătorul rural Stenka, ideea că omul nu se poate pune niciodată la adăpost prin fugă : „Încotro vrei să te duci ? Fiecare om e urmărit : urmărit de dragoste, urmărit de ură, urmărit de toate nevoile posibile. Nu poți scăpa. N-are nici un rost." Ideea va reveni în proza și teatrul lui Lenz, dar locurile copilăriei nu vor mai fi parcurse rememorativ de el

[1] Romanul *Haus ohne Hüter*, apărut în românește cu titlul *Casa văduvelor*.

decît în culegerea de „povestiri mazuriene" *Atît de gingaș era satul Suleyken (So zärtlich war Suleyken, 1955)*. Această culegere, care a confirmat însușirile remarcabile ale povestitorului, de astă dată înclinat mai mult spre glumă decît spre duioșia melancolică, existentă și ea, însă cenzurată prin autoironie, a constituit, pare-se, un fel de despărțire a autorului de paradisul vîrstei de aur. De altfel, făcîndu-și la Hamburg studiile de filozofie, istoria literaturii și anglistică, Siegfried Lenz a îndrăgit marele port de pe Elba și s-a stabilit definitiv aici. Faptul acesta nu e un oarecare detaliu biografic, ci un eveniment decisiv pentru însăși creația scriitorului. Atmosfera Germaniei de Nord, de la Hamburg în aval spre estuarul Elbei și Marea Nordului, pătrunde în proza lui cu acea forță și autenticitate, care destăinuie în genere impresii acumulate în anii de formație. În romanul *Omul în fluviu (Der Mann im Strom, 1957)*, care aduce în paginile sale lumea navigatorilor și a pescarilor din aceste părți, natura joacă rolul unui adevărat personaj. Dependența omului de natură e un factor de stabilitate și, la prima vedere, s-ar părea că îl confirmă pe acel comentator care consideră că natura, în elementele ei concrete, locale — „apa, marea și peștii" — reprezintă în opera lui Lenz „polul opus al chinuitoarei constelații a fugii, urmăririi și vinii". În realitate, natura se situează în aceeași constelație. Nici pentru „omul în fluviu", un scafandru pe care îmbătrînirea îl face inapt de muncă, fuga nu e posibilă, și el este urmărit fără scăpare de neputința vîrstei datorită căreia a devenit vulnerabil în competiția cu natura. Iar adversitatea acesteia se conjugă cu indiferența crudă a societății. În scrisul lui Lenz, relațiile dintre om și natură nu sînt amicale. Figura scufundătorului, așa cum o reîntîlnim în nuvela *Epava*, întruchipează o confruntare aspră cu elementele. Acest aspect, ca și încercarea deznădăjduită de a se autodepăși a omului ieșit din formă, eșecul cu atît mai dureros, cu cît vine după o anevoioasă și aparentă victorie, predilecția pentru situațiile dramatice, precum și o serie de trăsături stilistice ne îndrumă spre Ernest Hemingway, în persoana căruia Siegfried Lenz a și indicat pe unul dintre maeștrii săi. Sînt printre nuvelele lui Lenz unele care vădesc o înrîurire atît de directă, încît s-ar putea spune că scriitorul german

autodenunță în mod voit filiația. *Vinător de batjocură*[1] calchiază povestirea *Bătrînul și marea*, iar nuvela *Alergătorul*, dezvoltată ulterior de Lenz în romanul *Pîine și jocuri (Brot und Spiele*, 1959), amintește îndeaproape nuvelele sportive ale americanului. Critica a consemnat înrudirea și, exagerînd totuși, i-a aplicat autorului cognomenul „tînărul și marea" sau „Hemingway din Harvestehude". Hemingway poate fi un model fertil, și e sigur că autorul nuvelelor din culegerile *Vinător de batjocură* (1959) și *Vasul-far (Das Feuerschiff*, 1960) a avut de profitat, frecventîndu-l. Sumarul culegerilor e cam eclectic (răzvrătirea unor argați negri din Kenia, o vendetă în Sardinia, o dramă pasională în nord etc.). Ai impresia că uneori scriitorul lucrează oarecum meșteșugărește pe motive date, solicitat dinafară, nu dintr-un impuls interior imperativ. Aici și trebuie să se afle explicația faptului că timp de zece ani Siegfried Lenz, deși scriitor citit, distins cu două premii și tradus peste hotare, n-a ocupat locul proeminent al artistului care răscolește conștiințele. Acest loc l-a cucerit în 1961, cînd, la 19 septembrie, Teatrul german din Hamburg i-a reprezentat drama *Vremea celor fără vină (Zeit der Schuldlosen)*, reluată imediat de alte douăzeci de scene germane, precum și de teatre din Varșovia, Oslo, Tel Aviv, New York. O primire foarte elogioasă în presă și trei premii au confirmat concordanța dintre specialiști și public. Piesa, care adapta pentru teatru un scenariu radiofonic transmis ceva mai înainte, a impresionat puternic prin tensiunea extremă a situațiilor în care sînt puse personajele, prin factura polițistă a construcției. Dar paralel cu aceste calități ce decurg din măiestria dramaturgului și slujit de ele, ceea ce a contribuit la ecoul larg al piesei a fost mesajul ei : pasivitatea, poziția neutră nu sînt totuna cu nevinovăția ; culpa revine nu numai celor ce hotărăsc sau comit o ticăloșie, ci și celor care, tăcînd din prudență și conformism, fac posibilă ticăloșia. *Vremea celor fără vină* a marcat un moment culminant în cariera literară a lui Siegfried Lenz. Problema responsabilității îl preocupase însă și mai înainte, ca pe atîția dintre confrații săi, între altele în romanul *Duel cu umbra (Duell mit dem*

[1] *Jäger des Spotts* : în volumul *Epava* (Ed. Univers, 1970) : *Vinătorul de zeflemele.*

Schatten, 1953). Colonelul german ce se întoarce în locurile unde îl rechema vina, a cărei amintire nu-i dădea pace, încearcă în zadar să se justifice, iar în duelul cu „umbra", cu vina, el este cel învins. Aici, pe terenul dezbaterii etice, Lenz a cules roadele cele mai de preț ale artei sale. Aceasta l-a și determinat, probabil, să persevereze. Romanul *Se vorbește în oraș (Stadtgespräch*, 1963) reia de fapt datele conflictului din piesa ce i-a adus celebritatea. Dacă însă *Vremea celor fără vină* era o dramă de idei desfășurată într-un cadru convențional, abstract, romanul proiectează conflictul interior pe un fundal cu determinare precisă : rezistența antihitleristă în Norvegia. În sfîrșit, *Ora de germană (Deutschstunde*, 1968) valorifică încă o dată, în modul cel mai strălucit, aceeași temă a răspunderilor, sub aspecte noi în opera lui Lenz, cu mijloace noi, în altă ambianță, dar sintetizînd și desăvîrșind tot ceea ce autorul a acumulat pînă acum ca artist al cuvîntului și ca observator avizat al societății germane contemporane. Romanul a avut un succes enorm. Pentru a doua oară după piesa din 1961, o scriere a lui Siegfried Lenz a întrunit sufragiile unanime ale cititorilor și ale criticii. Autorul și-a exprimat cu acest prilej uimirea și s-a întrebat dacă nu cumva publicul, interesat cu trecerea anilor din ce în ce mai puțin de cărțile antihitleriste, foarte numeroase și amintind o perioadă dezgustătoare, a ajuns la un asemenea grad de distanțare, încît să vadă într-o astfel de carte o operă de literatură istorică, despre lucruri dintr-un trecut șnuruit într-un dosar de arhivă. De departe nu putem cunoaște pulsul masei de cititori germani. Înclinăm totuși să credem că îngrijorarea scriitorului în legătură cu mesajul romanului său este exagerată. Acest mesaj, cu adresă actuală, se afirmă cu atîta claritate, încît ni se pare imposibil ca vreun cititor să-l ignore, chiar dacă ar privi materialul de viață în perspectivă istorică.

În termeni concreți, *Ora de germană* este un rechizitoriu împotriva terorii hitleriste și a stărilor de lucruri existente în țară imediat după război. Sub aspect etic și filozofic, deci generalizator, romanul abordează, cum spuneam, problematica din scrierile anterioare — vina, responsabilitatea societății și a insului — dintr-un unghi de vedere inedit. Se pune răspicat întrebarea : ce înseamnă datoria, cum trebuie înțeleasă în-

deplinirea unei datorii ? Răspunsul ce se desprinde e tot atît de limpede : sînt „datorii" și „datorii", iar a-ți face datoria, cînd aceasta are țeluri nefaste, se tălmăcește prin a i te sustrage.[1]

Punctul de plecare al narațiunii este foarte ingenios și se dovedește extrem de potrivit pentru înveșmîntarea artistică a ideii. Un deținut minor dintr-o colonie de reeducare instalată pe o insulă de pe Elba nu reușește să scrie în clasă nici un rînd din compunerea intitulată *Bucuriile datoriei*. „Ora de germană" se prelungește astfel pentru el pe un număr mare de zile, iar rezultatul e un pachet de caiete — romanul însuși. Formula de orar școlăresc, folosită ca titlu, capătă un sens simbolic ce s-ar putea reda prin ora socotelilor pentru poporul german. Lenz nimerește tonul firesc al personajului, ceea ce îi permite să ia o poziție neutră (evident, aparentă), lăsînd faptele să vorbească de la sine, fără intervenții de comentator. Dar chiar și eroul, Siggi Jepsen, cu fronda lui juvenilă, cu acel cinism explicabil la un infractor, însă reținut, relatează lucrurile așa cum au fost, lăsînd aprecierea pe seama altora. Nu se tînguie, nu acuză, nu se apără. Postura de spectator, rareori părăsită în interludii lirice sau patetice, cu atît mai vibrante în discreția lor, și-a aflat cea mai adecvată modalitate de expresie în tehnica cinematografică a narațiunii. Episoadele, personajele, peisajul sînt întotdeauna *văzute*, ca și cînd ar fi proiectate pe un ecran interior. De precizat : textul romanului nu este un scenariu de film, ci filmul realizat. Numai în două rînduri, textul ia, și grafic, înfățișarea unui scenariu, cu indicații de mișcare, gest, mimică și ton date în paranteză. Povestitorul e conștient de calitatea filmică a „compunerii" sale. „În asemenea clipe, remarcă el undeva, filmul n-ar trebui lăsat să se rupă." În altă parte, vede mișcările unor personaje „ca filmate cu încetinitorul". Cînd paznicul Joswig îi povestește o întîmplare semnificativă din viața unui sportiv, Siggi Jepsen îl contrariază printr-o aparentă neparti-

[1] Un preludiu al romanului, în această privință, identificăm în nuvela *Dolly penibil*. Primarul unui orășel din răsărit primește de la subprefect însărcinarea să evacueze arhiva comunală, deoarece se apropie trupele sovietice. El își face „datoria", executînd un ordin absurd, cu prețul unor vieți omenești. (Vezi *Epoca* — Ed. Univers, 1970.)

cipare : „dar eu am tăcut, fiindcă eram preocupat să-mi imaginez istorisirea lui ca pe un film — o înțelegeam pur și simplu doar ca film". Așa își înțelege și așa își reconstituie și propria lui experiență de viață. Efectul e uimitor. Imaginile — în sens vizual — sînt atît de vii, încît ai spune că scriitorul s-a dispensat de toate procedeele literare uzuale și ne-a pus în contact direct cu realități ce se derulează în fața ochilor noștri. Condiția esențială a filmului este mișcarea. O peliculă nu trăiește din prim planuri portretistice sau din tablouri. În *Ora de germană*, descrierile de chipuri și locuri sînt reduse la cîteva detalii prinse din fugă, îngroșate prin repetare și însufletite printr-o continuă mobilitate. Cînd vrea să ne prezinte pe unul dintre profesorii săi, Siggi Jepsen notează : „fiindcă nu vreau să-l fac de nerecunoscut printr-o descriere prea amănunțită, mă mulțumesc să spun aici că..." Urmează cîteva pagini, în care profesorul apare în acțiune, cu comportamentul său cotidian, caracteristic. Personajele se individualizează prin confruntări directe, în care își precizează atitudinea în probleme majore, dar și prin gesturile cele mai mărunte. Repetat, drumul cu bicicleta, sub bătaia vîntului, spre Bleekenwarf, ferma pictorului, e o secvență-refren care pune în evidență îndîrjirea pe cît de crîncenă, pe atît de timpă și reprobabilă a polițaiului. Scene ca acelea în care polițaiul își schimbă îmbrăcămintea, sau se bărbierește sînt tot atît de edificatoare în privința caracterului său, ca și disputele lui cu pictorul, sau investigația nocturnă la Bleekenwarf, sau arderea tablourilor interzise. Excelente sînt și cadrele panoramice, precum și cele în care obiectivul înregistrează mișcarea fizică și sufletească a unui grup. Citățm, în acest sens, doar două exemple memorabile : privelișteа cîmpiei acoperite de zăpadă murdară, pe care mulțimea, văzută ca din avion, se îndreaptă convergent spre cimitir, apoi interiorul capelei, unde asistența ascultă cuvintele cu tîlc ale pastorului.

Tehnica cinematografică determină și compoziția romanului. În succesiune cronologică, cu unele reveniri în trecut, capitolele sînt serii de secvențe alăturate prin decupare și montaj. În genere, un episod nu-l continuă pe celălalt, în felul narațiunii tradiționale, și uneori nici chiar episodul nu e dus pînă la capăt. Ce i s-a mai întîmplat cutărui personaj după

cutare pățanie — aceasta e o curiozitate elementară ce nu obligă la un răspuns, cel puțin nu la unul imediat. Ce-i drept, lacunele nu sînt esențiale. Mai mult chiar, salturile în timp, sau deplasările obiectivului au rezultate pozitive : interzic digresiunile, mențin ritmul, realizează *suspense*-ul. Pînă la urmă, părțile întregului se îmbină admirabil, narațiunea capătă cursivitate, destinele se împlinesc fără umbre și omisiuni.

Subiectul romanului se derulează pe două planuri, în centrul cărora se află Siggi Jepsen în dublă ipostază : povestitorul actual și eroul întîmplărilor din trecut, pe care el le narează. Trecutul ocupă spațiul cel mai întins și evocarea lui alcătuiește un fel de roman de formare răsturnat, un anti-*Bildungsroman*, sau un roman de de-formare. Cu porniri sufletești native de copil normal, chiar înzestrat cu calități deosebite — evidențiate la școală și în felul cum receptează arta pictorului Max Ludwig Nansen — Siggi Jepsen evoluează în sens negativ, alunecînd spre angoase și infracțiune. Nu e locul să discutăm aici în ce măsură maladia lui psihică, fobia, ar putea fi confirmată medical în cauzele, simptomele și efectele ei. Siegfried Lenz pare să accepte psihanaliza freudiană propusă de psihologul Wolfgang Mackenroth, care tratează cazul în teza sa de doctorat. Faptul acesta nu are vreo însemnătate în comentariul nostru, care e literar. Interpretăm deci diagnosticul ca pe o metaforă.

Siggi Jepsen este una dintre victimele regimului de teroare, pictorul Max Ludwig Nansen, cealaltă. Personaj de neuitat, de o rară vigoare, cuceritor și prin ciudățeniile sale, magnific și în ținuta sa vestimentară sordidă, Nansen e artistul onest, nonconformist, spirit liber și sub interdicții, demn, legat de popor, generos și optimist. A cunoaște viața celor mulți, printre care ține să trăiască în deplină modestie, ca unul dintre ei, a le exprima artistic sentimentele, modul de a gîndi, datinile, a surprinde specificul locurilor, mai interesante, după cum declară, decît orice metropolă — iată crezul său de genial minuitor al penelului. Nansen nu are dileme în privința raportului dintre artist și realitate, dintre artă și viață, frămîntările lui neliniștite sînt iscate numai de căutarea mijloacelor de expresie.

Pictorul trece prin silniciile prigoanei hitleriste nu fără suferințe și sacrificii, dar ajunge la liman. Pentru el, finalul e o apoteoză ; evenimentele i-au atestat convingerea : arta răzbate prin toate opreliștile, despotismul n-o poate zdrobi. Sub altă zodie se află soarta micului său partener. Siggi Jepsen ajunge în fața justiției și-și va serba majoratul într-o celulă zăvorîtă. Mai teribil încă e faptul că, supus „reeducării", într-un fel despovărat de trecut prin lunga lui confesiune, se va reîntoarce în libertate tot atît de obosit sufletește, derutat, lipsit de nădejdi și credințe. Emoționanta pagină elegiacă de la sfîrșit ar putea fi pusă pe seama scepticismului lui Lenz. Nici Siggi nu reușește să se salveze prin fugă, și el este urmărit, dar nu de vina lui, ci de a altora. Poate că, totuși, această pagină intenționează să sublinieze că mutilarea sufletească a tineretului este crima cea mai înfiorătoare a regimului de opresiune și brutalitate, cu urmările cele mai greu de înlăturat.

Ar fi fost poate de așteptat ca un roman cum e *Ora de germană*, care reflectă realități social-politice atît de concrete, să încadreze viața personajelor în ambianța evenimentelor trăite de întreaga națiune. Referirile scriitorului la cele ce se întîmplau în restul țării, pe front etc. sînt însă ca și inexistente. Și în privința aceasta, Lenz a găsit o rezolvare artistică fericită. Cum trăsătura specifică și fundamentală a regimului nazist era cea polițienească, el a polarizat acțiunea romanului în jurul unui post de poliție, prin mijlocirea căruia își exercită puterea autoritățile represive superioare și în interiorul căruia se desfășoară viața de familie a micului Siggi Jepsen. Avem a face cu o „imagine literară" în cel mai deplin înțeles al termenului, să zicem cu o sinecdocă, în care particularul exprimă perfect generalul. Tatăl lui Siggi, polițaiul rural Jens Jepsen, nu întruchipează tipul hitleristului care acționează conștient în numele unei ideologii, al unor țeluri politice, dar, ca instrument, întrunește destule însușiri și comportamente ale tipului, precum duritatea, rigoarea inumană în exercitarea funcției, practica violenței, indiferența față de opinia populară, pornirile despotice în sînul familiei. Ca subordonat obtuz, săvîrșește în mica lui circumscripție tot ceea ce superiorii săi făptuiau pe plan național : ordonă inter-

dicții, supraveghează cu strășnicie respectarea lor, percheziționează, confiscă, arestează, incendiază, nimicește opere de artă. Se confundă în așa măsură cu autoritatea pe care o reprezintă, încît fiul său îl denumește cu titulatura instituției : „postul de poliție Rugbüll, tatăl meu". Desigur, în toate faptele sale, polițaiul are o justificare : își face datoria. În subtext și prin confruntare cu celălalt devotat al datoriei — pictorul, Siegfried Lenz afirmă ideea că „datoria" nu e o noțiune abstractă și absolută, ci una concretă și relativă, care obligă la un examen de conștiință și la o alegere. Rigoarea polițaiului — ca și aceea a regimului pe care îl slujește — rămîne pînă la urmă ineficientă în privința pictorului. În propria lui familie, are urmări dezastruoase. Nu mai e nevoie să spunem că drama familială de la Rugbüll este nu doar un crîmpei din drama unei națiuni, ci însăși oglindirea acesteia la scară redusă.

Faptul că un slujitor atît de zelos al aparatului represiv hitlerist este repede eliberat de autoritățile de ocupație, după capitulare, și repus în funcție reamintește circumstanțe bine cunoscute din acei ani și face legătura cu cel de-al doilea plan al subiectului. În zugrăvirea metodelor, programului și personalului din colonia de reeducare a tinerilor infractori, povestitorul e ironic, cînd nu devine de-a dreptul sarcastic. Eforturile științifice ale lui Mackenroth, parada de competență pedagogică a directorului Himpel și a grupurilor de psihologi ce vizitează insula sînt privite cu o neîncredere ce aparține probabil și scriitorului. În seama acestuia am putea trece și părerile rostite de Kurtchen Nickel, unul dintre tinerii deținuți : „Nici unul dintre cîinii ăștia n-a făcut măcar încercarea să mă înțelcagă... Printre ăștia nu e nici unul fără vină, toți sînt vinovați... Tu n-ai băgat de seamă, puștiule, că ei ne-au stricat de mult viața ? Trebuia să-l fi auzit pe procuror : voia să apere societatea de mine. Pretindea că societatea are dreptul să fie în siguranță dinspre partea mea. Cum s-ar zice, procurorul m-a trimis aici în numele mătușii Luise și al unchiului Wilhelm..." Osînditul întoarce acuzația împotriva societății, pe care o face încă o dată răspunzătoare, și în organizarea ei nouă, succesivă perioadei naziste.

Cronicarii literari germani au evidențiat în termeni clari intențiile critice ale romanului, inclusiv nota actuală a acestora. „Siegfried Lenz — scria Helmuth de Haas în *Die Welt der Literatur* — și-a creat capodopera. O carte ca aceasta înmănunchează o întreagă serie de psihograme germane, alungă din casă lari, trezește stafii în inimi pustiite de pîrjol — și devine vrednică de crezare tocmai prin faptul că dincolo de voluptatea de a povesti se ascunde un imbold moral. În ceea ce privește scenele cele mai tari, cartea are destule : ori de cîte ori apare fiul dezertor al polițaiului, umbra tatălui este o povară de care sînt vinovați toți germanii ; ori de cîte ori se întîlnesc Nansen și Jepsen, se petrece o dramă nepotolită."

Scrisul lui Siegfried Lenz, ca al oricărui moralist, e demonstrativ, orientat destul de vizibil în direcția unei concluzii. Aceasta se observă și în *Ora de germană*. Spre deosebire însă de drama de idei din 1961, aici sensurile nu sînt o schemă inițială învești mîntată literar ; ele circulă organic într-un material de viață, ca seva în copaci. Impresia de autenticitate atît de puternică, încît romanul pare autobiografic, își are sorgintea și în ceea ce numeam tonul firesc al povestirii. Filmul este însoțit și de o bandă sonoră corespunzătoare. Narațiunea la persoana întîi pare a aparține realmente unui tînăr cu datele biografice și intelectuale ale lui Siggi Jepsen. Stilul, vocabularul, gramatica și punctuația sînt ale personajului. Lenz nu s-a lăsat ispitit de savoarea limbajului argotic al „derbedeilor". Pastișarea acestuia ar fi fost și păgubitoare pentru ținuta cărții, și neindicată pentru personaj. Spre deosebire de un Kurtchen Nickel sau un Ole Plötz, Siggi Jepsen e un delicvent de un nivel spiritual superior, despre care scriitorul a avut grijă să ne informeze și că a fost întotdeauna tare la compunere. Expresia frustă, licențele gramaticale au o justificare artistică. Sub năvala amintirilor ce-i mînă condeiul pe hîrtie, Siggi lasă cîteodată fraza neterminată, înregistrează replici așa cum au fost rostite, fără să se preocupe de încălcarea canoanelor sintaxei, reproduce dialoguri, dispensîndu-se de semnele de punctuație uzuale (linioară, întrebare, exclamare), amestecă vorbirea directă și indirectă, remarca rostită și cea numai gîndită. O tendință a adolescentului este

aceea de a exagera atît dimensiunea obiectelor și a fenomenelor din lumea exterioară, cît și amplitudinea sentimentelor și a emoțiilor sale. Hiperbola punctează și scrisul lui Siggi Jepsen, sugerînd, de exemplu, imensitatea clădirii și a mobilierului de la Bleekenwarf. În paginile despre locuința și atelierul pictorului, împletirea dintre real și fantastic evocă atmosfera stranie a așezării, a regiunii, personalitatea originală a artistului, firea neobișnuită a conaționalilor acestuia. Din ele se desprind totodată sensibilitatea ascuțită și fantezia băiatului. Resorturile sufletești ale acestuia se declanșează exploziv și o întîmplare neprevăzută ia pe loc proporții de catastrofă pe care, cum și reiese curînd, realitatea nu le îndreptățește, sau, mai exact, nu le are pentru omul matur. Prozatorii americani au surprins cu deosebită exactitate funcționarea acestui mecanism al psihologiei copilului și adolescentului. Lectura lui Faulkner, ca și aceea a lui Hemingway, n-a rămas fără consecințe în scrisul lui Siegfried Lenz.

Capacitatea scriitorului de a se transpune total în sufletul eroului său, de a-i mima reacțiile și expresia asigură romanului o plasticitate remarcabilă. Personajele, chiar cele cu o apariție unică, sînt prinse pe o peliculă foarte sensibilă, pe care chipul dobîndește întotdeauna relief, culoare și mobilitate. Alături de pictor și polițai, toți ceilalți — Klaas și Hilke, fratele și sora lui Siggi, bunicul mîncău Per Arne Schessel, Ditte, soția pictorului, doctorul Busbeck, prietenul lor, cîrciumarul Hinnerk Timmsen, poștașul ciung Okko Brodersen, bătrînul și decorativul căpitan de marină Andersen, directorul Himpel, paznicul Joswig și alții — ne devin la fel de familiari ca povestitorului. În galeria universală a „mamelor rele", Gudrun Jepsen, născută Schessel, trebuie pusă alături și la același nivel cu „Vipera" lui Hervé Bazin.

Peisajul din estuarul Elbei, deasupra căruia cerul e rareori albastru, mai adesea mohorît și apăsător, ne învăluie cu atmosfera lui stranie. Pajiștile inundate, pe care fermele și cimitirele sînt așezate pe movile artificiale, morile de vînt, șanțurile noroioase, bălțile de turbă, digurile și stăvilarele, plaja, peninsulele acoperite de dune, Marea Nordului, ceața, vîntul sălbatic, stolurile uriașe de pescărușI ni se înfățișează nu ca elemente unui decor, ci ca un univers sufletesc.

Formele, culorile, mirosurile, glasurile tainice care șoptesc în clipocitul apei sau urlă în furtună nu pot fi sesizate cu atîta agerime nici de turist, nici de un scriitor venit în grăbită „documentare", ci numai de cel ce trăiește intim natura regiunii, așa cum o trăiește pictorul Max Ludwig Nansen — și Siegfried Lenz. Și tocmai de aceea, la fel ca în compozițiile pictorului, o lume atît de măruntă și de restrînsă geografic ne captivează prin farmecul ei aspru, care contribuie o dată mai mult la obținerea efectului de halo al romanului. Lenz — cum remarca un recenzent german — povestește „cu siguranța calmă a celui ce și-a găsit locul, nu vrea să nareze decît despre acest loc, și prin aceasta atinge întregul" (Werner Weber, în *Die Zeit*).

Cum se explică succesul ieșit din comun al romanului *Ora de germană* ? Încheind lectura, cititorul nu-și va mai pune această întrebare, deoarece va avea răspunsul încă de la primele capitole. *Ora de germană* este o carte excepțională, în paginile căreia libertatea, demnitatea omului, curajul de a spune adevărul, adeziunea la arta pusă în serviciul umanității, puritatea și sensibilitatea copilărici dezarmate acuză opresiunea, servilismul, teama de adevăr, disprețul față de artă, despotismul familial. Un roman istoric ? Poate. Dar unul foarte frumos, despre valori și idealuri actuale și — eterne.

ION ROMAN

Lui L.H.L.

1

Tema de pedeapsă

MI-AU DAT SĂ SCRIU O TEMĂ DE PEdeapsă. Joswig în persoană m-a adus în odaia mea ferecată, a ciocănit gratiile de la fereastră, a făcut un masaj saltelei de paie, pe urmă paznicul nostru preferat mi-a cercetat temeinic dulapul de metal și vechea ascunzătoare din dosul oglinzii. Tăcut, tăcut și jignit, mi-a mai inspectat masa și taburetul acoperit de crestături, s-a uitat cu atenție la chiuvetă, ba chiar a pus cîteva întrebări pervazului ferestrei, lovindu-l cu degetul îndoit, s-a convins de neutralitatea sobei și, în cele din urmă, s-a apropiat de mine și m-a pipăit pe îndelete de la umeri pînă la genunchi, ca să se asigure că n-am prin buzunare nimic cu care să pot face vreo drăcie. După asta, cu un aer de reproș, mi-a pus pe masă caietul, caietul de teme cu o etichetă cenușie pe care sta scris : Compuneri la germană de Siggi Jepsen — și a ieșit pe ușă, fără să-mi zică bună ziua, dezamăgit, rănit în bunătatea lui ; fiindcă din pricina pedepselor ce ni se dau cînd și cînd Joswig, paznicul nostru preferat, suferă mai adînc, timp mai îndelungat și cu consecințe mai serioase decît noi înșine. M-a lăsat să înțeleg cît e de necăjit nu prin vorbe, ci prin felul cum a încuiat ușa : și-a vîrît cheia în broască fără chef, încurcat și parcă scormonind, a șovăit înainte s-o răsucească întîia oară, s-a oprit din nou, a descuiat iar și-ndată după asta, ca și cînd s-ar fi dojenit singur, a răspuns acestei nehotărîri prin

două răsuciri bruște ale cheii. Nimeni altul decît Karl Joswig, un bărbat delicat, sfios, m-a încuiat, ca să-mi scriu tema de pedeapsă.

Deși stau așa aproape de-o zi întreagă, nu pot și nu pot să încep : dacă mă uit afară pe fereastră, văd Elba curgînd într-o stinsă oglindire ; dacă închid ochii, fluviul nu încetează să curgă, acoperit în întregime de sloiuri cu sclipiri albăstrui. Mi-e cu neputință să nu urmăresc remorcherele care desenează tipare cenușii tamponînd blocurile albe cu prora acoperită de-o crustă de gheață, mi-e cu neputință să nu mă uit la fluviu, cum, revărsîndu-se, leapădă pe malul nostru sloiuri, le împinge în sus, le saltă scrîșnind mai departe pînă la păpurișul uscat, unde uită de ele. Cu silă privesc ciorile care și-au dat, pare-se, întîlnire la Stade : zboară una cîte una încoace dinspre Wedel, dinspre Finkenwerder și dinspre Hahnöfer-Sand, se unesc într-un stol deasupra insulei noastre, iau înălțime și cotesc în zigzag, pînă cînd deodată se lasă în voia unui vînt prielnic, care le aruncă spre Stade. Păduricea de sălcii noduroase, acoperite de chiciură și pudrate cu un pospai de brumă uscată, mă împiedică să mă concentrez: plasa albă de sîrmă, atelierele, tăbliile de avertizare de pe plajă, bulgării de pămînt înghețați bocnă din grădina de legume, pe care o cultivăm noi înșine primăvara sub supravegherea paznicilor : totul îmi abate atenția, pînă și soarele care, încețoșat parcă de un geam lăptos, iscă umbre lungi, colțuroase. Și cînd vreodată sînt totuși gata să încep, privirea îmi cade, fără s-o pot abate, asupra pontonului scrijelit, aninat cu lanțuri, al debarcaderului, unde e legată șalupa scundă, sclipind de alămuri, din Hamburg, care depune pe săptămînă, să zicem, pînă la vreo mie două sute de psihologi ce arată un interes de-a dreptul bolnăvicios față de adolescenții greu educabili. Nu pot să nu-i văd cum urcă încoace pe poteca șerpuitoare de pe plajă, cum sînt conduși în clădirea albastră a direcției, de unde, după obișnuitul salut și după ce li se atrage atenția să fie cu băgare de seamă și să-și întreprindă

cercetările cu discreție, năvălesc nerăbdători afară, roiesc aparent fără nici un gînd ascuns pe insula noastră și se apropie de prietenii mei : de Pelle Kastner, de pildă, de Eddi Sillus și de arțăgosul Kurtchen Nickel. Poate că oamenii ăștia se interesează atît de mult de noi, fiindcă direcția a calculat că fiecare dintre cei reeducați pe această insulă prezintă, după eliberare, o garanție de optzeci la sută că nu se va mai face pasibil de pedeapsă. Dacă Joswig nu m-ar fi încuiat aici, ca să-mi scriu tema de pedeapsă, psihologii ăștia s-ar fi năpustit probabil și asupra mea, mi-ar fi pus sub lupa lor științifică viața și s-ar fi străduit să-și facă o imagine despre mine.

Dar eu trebuie să recuperez ora dublă de germană, trebuie să duc la bun sfîrșit lucrarea pe care o așteaptă de la mine slăbănogul, speriosul doctor Korbjuhn și directorul nostru Himpel. Pe Hahnöfer-Sand, insula învecinată, care se află tot pe Elba, mai la vale, spre Twielenfleth și Wischhafen, și pe care sînt sechestrați, ca și la noi, adolescenți greu educabili, așa ceva n-ar fi cu putință : e-adevărat, cele două insule seamănă foarte mult, e-adevărat, sînt asaltate de aceeași apă murdărită de petrol, sînt ocolite de aceleași vase și folosite ca sălaș de aceeași pescărușii, dar pe insula Hahnöfer-Sand nu există nici un doctor Korbjuhn, nu există ore de germană și compuneri, de pe urma cărora, pe cuvîntul meu de onoare, cei mai mulți băieți îndură de-a dreptul chinuri trupești. Din pricina asta, mulți dintre noi ar fi mai bucuroși să fie dezbărați de rele pe Hahnöfer-Sand, pe lîngă care vasele maritime trec mai întîi și unde flacăra poenitoare și zdrențuită de deasupra rafinăriei te salută tot timpul.

Pe insula soră, e sigur, n-aș fi primit nici o temă de pedeapsă, fiindcă acolo nu se poate întîmpla nimic din cele ce se-ntîmplă la noi : aici a fost destul ca un om slab, mirosind a pomadă să intre în clasă așa cum o face Korbjuhn, să ne măsoare batjocoritor, dar și cu frică, să aștepte un „Bună-dimineața-domn'-doctor" și să ne împartă, fără vreun anunț sau avertisment,

caietele de compunere. N-a scos o vorbă. Mai mult chiar, s-a dus la tablă, cu cred că simţea o plăcere nebună, a apucat creta, a ridicat mîna jigărită, mîneca i-a alunecat pînă la cot, dezgolind un braţ uscat, gălbejit, de cel puţin o sută de ani, şi a început să scrie titlul temei, cu scrisul lui ghemuit, pieziş, gheboşat cum e făţărnicia. Tema era asta : „Bucuriile datoriei". Mi-am aruncat privirile îngrozite prin clasă, am văzut numai spinări încovoiate, chipuri pline de spaimă; un sîsîit a trecut de la o bancă la alta, picioarele au rîcîit podeaua, capacele pupitrelor au fost mînjite de suspine. Ole Plötz, vecinul meu de bancă, a început să-şi mişte buzele cărnoase, a citit titlul în şoaptă şi şi-a pregătit ştiutele lui spasme. Charlie Friedländer, care-i destul de talentat ca să se facă după voie palid şi verde la faţă, în orice caz să pară alarmant de bolnav, aşa că toţi educatorii îl scutesc pe loc de orice muncă — Charlie a şi dat drumul la jocul lui de respiraţie, e-adevărat încă nu şi-a decolorat obrazul, dar, manevrîndu-şi cu iscusinţă artera carotidă, şi-a smuls broboane de sudoare pe frunte şi deasupra buzei de sus. Eu mi-am scos oglinda de buzunar, am aşezat-o în unghi potrivit spre fereastră, am prins ceva soare şi am azvîrlit soarele pe tablă, din care pricină doctor Korbjuhn s-a întors speriat, s-a pus din doi paşi la adăpostul catedrei şi de-acolo de la înălţime ne-a poruncit să începem. Braţul lui uscăţiv a mai zburat încă o dată în sus, degetul arătător s-a aţintit cu o înţepeneală poruncitoare spre temă : „Bucuriile datoriei", şi, ca să înlăture orice întrebare, a adăugat: Fiecare poate să scrie ce vrea ; numai că tema trebuie să trateze despre bucuriile datoriei.

După mine, lucrarea de pedeapsă — însoţită de încarcerare şi de interdicţia temporară de a primi vizite — e nemeritată, fiindcă mi se cere să mă pocăiesc nu pentru că amintirea sau fantezia mea au fost neputincioase, ci, dimpotrivă, am fost pus sub cheie, pentru că, tot căutînd cuminte care-s bucuriile datoriei, m-am pomenit deodată că am de povestit prea multe, sau

măcar atîtea, încît n-am reuşit să-nceap, oricît m-am străduit. Korbjuhn voia de la noi să descoperim, să descriem, să degustăm, în orice caz să înfăţişăm clar nu orice fel de bucurii, ci pe cele ale datoriei, aşa că nu mi-a putut apărea în minte nimeni altcineva decît tatăl meu, Jens Ole Jepsen, uniforma lui, bicicleta lui de serviciu, binoclul, pelerina de ploaie, silueta lui planînd, în vîntul de vest ce bătea fără-ntrerupere, pe creasta digului. Sub privirea ameninţătoare a domnului doctor Korbjuhn, tata mi-a apărut numaidecît aşa: era primăvară, ba nu, toamna, ori într-o zi mohorîtă şi vîntoasă de vară, el îşi împingea ca-ntotdeauna bicicleta la vale pînă la drumul îngust pavat cu cărămizi, s-a oprit ca-ntotdeauna sub tăbliţa „Postul de poliţie Rugbüll", a ridicat roata din spate şi a adus pedala în poziţia de pornire dorită, şi-a luat ca-ntotdeauna avîntul necesar cu două apăsări, ca să se aşeze în şa, apoi a pornit, mai întîi clătinîndu-se, cu zdruncinături, împins de vîntul din vest, a parcurs o bucată în direcţia şoselei Husum, care duce mai departe spre Heide şi Hamburg, a cotit la balta de turbă şi şi-a continuat drumul, acum cu vîntul bătînd dintr-o latură, de-a lungul şanţurilor cenuşii-vinete spre dig, a trecut ca-ntotdeauna pe lîngă moara de vînt fără aripi, s-a dat jos din şa dincolo de podul de lemn şi a împins bicicleta pieziş pe digul burduhănos în sus, a căpătat acolo, la înălţime, proiectat pe golul orizontului, o neaşteptată însemnătate în spaţiu, a săltat din nou în şa, ca să plutească acum, o fantasmă singuratică, cu pelerina filfîind, umflată şi gata să explodeze, pe coama digului spre Bleekenwarf, ca-ntotdeauna spre Bleekenwarf. Niciodată nu-şi uita îndatoririle. Cînd vîntul toamnei împingea corvete pe cerul provinciei Schleswig-Holstein: tata îşi făcea rondul. În primăvara smălţată, pe vreme ploioasă, în duminicile mohorîte, de dimineaţă şi seara, pe timp de război şi de pace, el se azvîrlea pe bicicletă şi pătrundea pedalînd în fundătura misiunii lui, care-l ducea întotdeauna numai către Bleekenwarf în vecii vecilor, amin.

Cum spusei, imaginea asta, drumul ăsta trudnic pe bicicletă, care începea mereu de la postul periferic de poliție rurală din Rugbüll — cel mai nordic post de poliție din Germania — drumul ăsta mi s-a ivit numaidecît în amintire și, ca să-l servesc pe Korbjuhn, m-am apropiat și mai mult cu gîndul, mi-am înfășurat un șal, m-am lăsat așezat pe portbagajul bicicletei de serviciu și am pornit-o pur și simplu și eu, ca de atîtea ori, către Bleekenwarf, mă țineam strîns, ca de atîtea ori, cu degetele amorțite de centironul tatei, în vreme ce portbagajul mă pișca, lăsîndu-mi urme roșii pe coapse, cu vergelele lui tari. Mergeam și eu cu bicicleta și totodată mă vedeam și pe mine și pe tata alunecînd împreună pe roți de-a lungul digului, proiectați pe fundalul veșnicilor nori din amurg, simțeam rafalele de vînt izbindu-ne în plin și tăios dinspre întinderile pustii ale estuarului și mă vedeam de departe pe mine și pe tata clătinîndu-ne sub aceleași rafale de vînt, și-l auzeam pe tata gîfîind de efort, nu deznădăjduit sau mînios pe vînt, ci gîfîind doar fiindcă așa era în firea lucrurilor și, cum mi se părea, cu o tăinuită satisfacție. De-a lungul estuarului, de-a lungul mării iernatice negre, înaintam către Bleekenwarf, ferma pe care o cunoșteam mai bine decît orice alt loc, afară de moara părăginită și de casa noastră; o vedeam stînd acolo pe un soclu murdar de pămînt, mărginită de arini ale căror coroane erau jumulite rău și încovoiate spre răsărit, mă proțăpeam în fața porții batante de lemn, o deschideam și-mi aruncam cercetător ochii spre locuință, grajd, șopron și spre atelierul, din care, ca de-atîtea ori, îmi făcea semne Max Ludwig Nansen, cu un aer șiret și cu un gest furiș de amenințare.

Pe vremea aceea i se interzisese să picteze, iar tata, postul de poliție Rugbüll, trebuia să vegheze, zi de zi și-n toate anotimpurile, ca ordinul ăsta să fie respectat; și, ca să spun tot, tata avea îndatorirea să împiedice orice lucrare și creare a vreunui tablou, orice zugrăvire nedorită a luminii, una peste alta, să

poarte polițienește de grijă ca la Bleekenwarf să nu se mai picteze. Tata și Max Ludwig Nansen se cunoșteau de mult, vreau să spun că din vremea copilăriei, și pentru că amîndoi erau de baștină din Glüserup, știau la ce să se aștepte unul de la altul și poate că știau și ce trebuia să li se întîmple și ce aveau să-și coacă unul altuia, dacă situația asta urma să dureze mai mult.

Puține lucruri mi s-au păstrat în tezaurul amintirii atît de bine ca întîlnirile dintre tata și Max Ludwig Nansen ; din pricina asta, am deschis cu încredere caietul, mi-am pus oglinda de buzunar alături și am încercat să descriu drumurile tatei spre Bleekenwarf, nu, nu numai drumurile lui cu bicicleta, ci și toate șiretlicurile și capcanele pe care le scornea pentru Nansen, vicleșugurile naive sau complicate, planurile pe care bănuiala lui mocnită i le trezea în minte, trucurile, înșelătoriile și, în sfîrșit, fiindcă asta a fost dorința doctorului Korbjuhn, bucuriile de care avea parte îndeplinindu-și datoria. N-am izbutit. Nu mergea. O luam mereu de la capăt, îl trimiteam pe tata pe dig în jos, cu sau fără pelerină, pe vreme vîntoasă sau liniștită, miercurea sau sîmbăta : degeaba. În jurul meu era prea mult zgomot, prea multă mișcare și mult prea multă neorînduială ; încă mai înainte de a ajunge la Bleekenwarf, îl pierdeam pe tata din ochi, fiindcă deodată se năpusteau speriați pescărușii, sau vreun șlep vechi se răsturna cu încărcătura lui de turbă, sau o parașută plutea pe deasupra estuarului.

Dar mai cu seamă alerga peste privelișlea cea mai apropiată o flăcăruie vioaie, care înghițea toate chipurile și întîmplările din amintire, le topea și le aprindea în vîlvătăi, iar dacă flacăra nu le ștergea, atunci le stîlcea sau le preschimba în scrum, ori, fiindcă se petrecea și asta, le ascundea sub tremurul pîlpîirii ei.

Am încercat atunci s-o iau din partea cealaltă, m-am transpus la Bleekenwarf, ca s-o încep de-acolo, iar Max Ludwig Nansen, cu ochii lui cenușii, s-a arătat, cu viclenie, gata să mă ajute la turnatul amintirii prin pîlnie : mi-a captat privirile, a ieșit de dragul meu din

atelier, a păşit greoi prin grădina scăldată în soarele verii spre cîrciumăresele adesea pictate, a urcat încetişor pe dig, în vreme ce peste cer s-a aşternut un galben greu, jignit, străpuns de un albastru-închis, a ridicat un binoclu şi a privit doar o clipită spre Rugbüll, ceea ce i-a fost destul, ca să se năpustească deodată în casă şi să se ascundă înlăuntrul ei. Aproape că găsisem începutul, cînd s-a deschis fereastra şi Ditte, soţia lui Max Ludwig Nansen, mi-a întins, ca în atîtea rînduri, un pesmecior. Pur şi simplu prea multe îmi năvăleau în minte; auzeam cum cîntă la Bleekenwarf o clasă de şcolari; vedeam iarăşi o flacără mică, auzeam zgomotele pe care le făcea tata, cînd pornea la drum noaptea. Jutta şi Jobst, copiii străini, dădeau de mine în ştuf. Cineva azvîrlea vopsele într-o băltoacă, şi apa se lumina, colorîndu-se într-un portocaliu dramatic. La Bleekenwarf vorbea un ministru. Tata saluta. La Bleekenwarf se opreau automobile mari cu numere străine. Tata saluta. Visam în moara părăginită, în ascunzătoarea unde erau tablourile: tata ducea de lesă o flacără, dezlega zgarda şi îi poruncea flăcării: „Caută!"

Toate se încrucişau, se întretăiau, se încurcau mereu mai mult, pînă cînd privirea ameninţătoare a lui Korbjuhn a dat deodată de mine; atunci, ca să zic aşa, am curăţat cu o sforţare încordată terenul străbătut de şanţuri al amintirii mele, am scuturat încolo toate întîmplările lăturalnice, ca să am în faţa ochilor limpede şi uşor de zugrăvit totul, îndeosebi pe tata şi bucuriile datoriei. Am şi izbutit s-o fac, tocmai aranjasem sub dig toate personajele importante într-o formaţie ca de paradă, voiam să le şi pun să defileze prin faţa mea, cînd Ole Plötz, vecinul meu de bancă, a scos un strigăt şi, prefăcîndu-se foarte bine că l-au apucat spasmele, s-a prăvălit lîngă pupitru. Strigătul mi-a spulberat orice amintire, n-am reuşit să mai încep în nici un fel, am renunţat, iar cînd doctor Korbjuhn a strîns caietele, i-am dat un caiet gol.

Julius Korbjuhn n-a putut să priceapă dificultăţile mele, n-a crezut că m-am chinuit atîta cu începutul, pur şi simplu nu-şi putea închipui că ancora amintirii nu s-a agăţat nicăieri, întinzînd tare lanţul, ci doar a alunecat zornăind şi hodorogind peste fundul adînc, stîrnind în cel mai bun caz vîrtejuri de nămol, aşa că nu s-a ivit nici o clipă de linişte, de oprire în loc, cum îţi trebuie, ca să arunci un năvod peste cele ce s-au petrecut cîndva.

Aşadar, după ce acest profesor de germană a răsfoit cu uimire caietul meu, m-a chemat, s-a uitat lung la mine, pe de-o parte cu un pic de silă, pe de alta cu o sinceră îngrijorare, mi-a cerut lămuriri şi nu s-a văzut în situaţia de a se arăta satisfăcut de aceste lămuriri. Se îndoia de bunele intenţii atît ale amintirii, cît şi ale fanteziei mele, a tăgăduit neputinţa mea de a face începutul, zicînd doar atît : Mutra ta nu se potriveşte cu asemenea lueruri, Siggi Jepsen, apoi a afirmat de mai multe ori că filele albe sînt îndreptate împotriva lui. În loc să mă creadă, adulmeca aici o formă de împotrivire, de revoltă şi aşa mai departe, iar pentru că asemenea situaţii sînt de competenţa directorului, după ora de germană, care nu mi-a adus altceva decît durerea unei amintiri aiurite, fără cap şi fără coadă, oricum imposibil de îmbinat în vreun fel, Korbjuhn m-a condus dincolo, în clădirea albastră a direcţiei, unde la primul etaj, chiar lîngă scară, se află biroul directorului.

Directorul Himpel, purtînd ca-ntotdeauna haină de vînt şi pantaloni de golf, era înconjurat de vreo treizeci şi doi de psihologi, care se arătau interesaţi de-a dreptul cu fanatism de problemele delincvenţilor tineri. Pe biroul lui se afla o cană albastră de cafea, zăceau file mîzgălite de hîrtie cu portative, cîteva dintre ele acoperite cu compoziţiile lui aşternute în grabă, pe motive regionale, cîntece scurte, în care apăreau Elba, briza umedă a mării, perişorul care creşte pe plajă, încovoiat, însă rezistent, zborul luminos al pescăruşilor, dar şi basmale fluturînd, ca şi strigătul pătrunzător

al sirenei de ceață : corul nostru de pe insulă e menit anume să interpreteze în premieră toate aceste cîntece.

Cînd am intrat în încăpere, psihologii au amuțit, ciulind urechile la ceea ce doctor Korbjuhn avea de spus directorului. Raportul a urmat pe șoptite, eu însă am putut totuși auzi că era vorba iarăși despre împotrivire și revoltă, și, ca să le dovedească, Korbjuhn i-a întins directorului caietul meu gol ; directorul a schimbat cu psihologii o privire îngrijorată, s-a apropiat de mine, a făcut caietul sul și s-a pocnit scurt cu el peste încheietura mîinii, apoi peste pantalonii de golf și mi-a cerut o explicație. M-am uitat la chipurile curioase, am auzit înapoia mea un pocnet ușor, venea de la Korbjuhn, care-și trosnea degetele, suferea cumplit din pricina așteptării încordate a celor din jurul meu. Pe fereastra largă din colț, în fața căreia se afla un pian, priveam afară spre Elba, vedeam două ciori ce se ciondăneau în zbor pentru ceva ce le atîrna moale din cioc, probabil o bucată de mat, pe care și-o smulgeau rînd pe rînd, încercau s-o înghită, o scuipau iar, pînă cînd le-a căzut pe un sloi de gheață, unde a înghițit-o la iuțeală un pescăruș postat acolo cu ochii-n patru. Directorul mi-a pus mîna pe umăr, mi-a făcut aproape camarădește un semn cu capul și m-a rugat încă o dată, în fața tuturor psihologilor ălora, să dau o explicație, la care am povestit despre impasul meu : cum la început mi-au venit în minte lucrurile cele mai importante în legătură cu tema dorită, dar cum apoi lucrurile astea au luat-o razna ; cum n-am găsit nici o balustradă de care să mă țin, ca să cobor încet-încet în amintire. Am povestit despre mulțimea de chipuri, despre toată învălmășeala aceea imposibil de cuprins cu privirea și despre toate mișcările acelea de-a curmezișul amintirii, care m-au împiedicat să încep în vreun fel, care mi-au spulberat orice încercare, n-am uitat să amintesc că la tatăl meu bucuriile datoriei tot mai dăinuiau și că tocmai de aceea, ca să fiu la înălțimea lor, puteam să le descriu numai fără să scurtez ceva, în orice caz fără să fac vreo alegere după bunul plac.

Directorul m-a ascultat uimit, poate chiar plin de înțelegere, în vreme ce psihologii diplomați șușoteau, se apropiau și mai mult de mine, își dădeau coate și-și suflau la ureche „defect de percepție Wartenburg" sau „mistificare inocentă" sau chiar, ceea ce găseam deosebit de respingător, „refulare cognitivă" ; mi se făcuse greață, oricum am șovăit să mai dau alte lămuriri în fața oamenilor ălora care voiau să privească prin mine ca printr-un geam ; timpul petrecut pe insulă m-a învățat destule în privința asta.

Gînditor, directorul și-a retras mîna de pe umărul meu, s-a uitat la ea cu un ochi critic, probabil o cerceta să vadă dacă mai e întreagă, după care, sub privirile atente și necruțătoare ale oaspeților săi, s-a întors spre fereastră, privind un scurt răstimp spre iarna ce învăluia Hamburgul, căutînd desigur în ea îndemn și sfat, fiindcă s-a răsucit deodată spre mine și mi-a anunțat cu ochii în podea sentința. Trebuie, era părerea lui, să fiu dus în celula mea, într-o „izolare cuviincioasă", cum zicea el, și anume nu ca să mă pocăiesc, ci ca să mă conving netulburat de nimeni că temele de germană trebuie scrise. Îmi dădea așadar o șansă.

A adăugat lămurirea că voi fi pus la adăpost de orice lucruri care mi-ar abate atenția, cum ar fi de exemplu vizitele Hilkei, sora mea, că nu sînt obligat să-mi îndeplinesc îndatoririle de fiecare zi — în atelierul de mături și în biblioteca de pe insulă — în totului tot mi-a promis că mă va apăra de orice ar putea să mă tulbure, iar pentru asta se aștepta, lăsîndu-mi aceeași rație de mîncare, ca eu să-mi scriu tema. Poate să dureze în tihnă, a zis el, cît va fi nevoie. Trebuie să mă gîndesc, a zis el, cu răbdare la bucuriile datoriei. Părerea mea, a mai zis el, e să las să picure și să crească totul încet, precum o stalactită sau așa ceva ; fiindcă amintirea poate să fie și ea o capcană, o primejdie, și, mai ales, pentru că timpul nu poate vindeca nimic, dar absolut nimic. Psihologii diplomați ascultau foarte atenți, el însă mi-a scuturat mîna aproape camaraderește, în așa ceva are experiență, a cerut să fie chemat Joswig, paznicul nostru preferat, i-a

adus la cunoştinţă hotărîrea lui şi a zis cam aşa : Singurătate, Siggi nu are nevoie de nimic altceva atît de mult ca de timp şi de singurătate ; bagă de seamă să aibă îndestul din amîndouă.

Pe urmă i-a dat lui Joswig caietul meu gol, şi noi doi am putut pleca, ne-am tîrît paşii de-a curmezişul curţii îngheţate — Joswig atît de necăjit şi plin de reproşuri, de parcă prin condamnarea mea la o temă de pedeapsă i-aş fi pricinuit lui o deziluzie personală. Atunci cînd m-a dus în celulă, omul ăsta, care nu se mai poate însufleţi pentru nimic altceva decît pentru colecţia lui de bani vechi şi pentru cîntecul corului de pe insulă, s-a închis în el însuşi jignit. Din pricina asta l-am apucat de braţ şi l-am rugat să nu se mai arate, pe cît posibil, atît de înciudat faţă de mine. Nu m-a luat în seamă, mi-a spus doar atît : Gîndeşte-te, mi-a spus, la Philipp Neff, cuvinte prin care voia să-mi atragă indirect atenţia să nu mă port la fel cu acest Philipp Neff, un băiat chior, pe care de asemenea îl condamnaseră să scrie o temă la germană. Două zile şi două nopţi, se povestea, băiatul ăsta s-a chinuit să găsească un început, o chestie mulţumitoare — era vorba, din cîte ştiu, de o temă în genul lui Korbjuhn : „Un om, care mi-a atras atenţia" — în a treia zi şi-a doborît paznicul, a năvălit afară, a sugrumat cîinele directorului, ceea ce a făcut asupra noastră o impresie de neuitat, a reuşit să fugă pînă la mal şi s-a înecat, încercînd să treacă înot, în septembrie, Elba. Singurul cuvînt pe care l-a scris şi l-a lăsat în urma lui pe caiet Philipp Neff, această mărturie tragică despre activitatea fatală a lui Korbjuhn, a fost : „verucă" — de unde se poate totuşi presupune că ceea ce i-a atras atenţia cu deosebire a fost un om cu un neg.

Oricum, Philipp Neff a fost predecesorul meu în odaia ferecată ce mi s-a repartizat după sosirea mea pe insula pentru adolescenţii greu educabili, iar cînd Joswig mi-a amintit de soarta lui, atrăgîndu-mi atenţia să nu mă port ca el, m-a năpădit o frică necunoscută, o nerăbdare dureroasă : m-am repezit la masă şi mă

temeam de ea, voiam să mă așez deasupra urmei celei vechi și tremuram că n-am s-o pot găsi, șovăiam și o căutam, mă codeam și doream din toată inima, voiam și nu voiam — ceea ce a avut drept urmare că am privit nepăsător cum Joswig mi-a inspectat odaia, nu, nu numai mi-a inspectat-o, ci mi-a și pregătit-o ca să-mi pot scrie în toată voia tema de pedeapsă.

Stau așa aproape de o zi întreagă, și poate că aș fi și început, dacă nu mi-ar abate atenția vasele ce se apropie pe fluviul bîntuit de iarnă, vasele pe care mai întîi nu le vezi, ci numai le auzi : le vestește duduitul slab al mașinilor, apoi o izbitură și un vuiet pricinuit de sloiurile de gheață care se rostogolesc azvîrlind aș-chii de-a lungul bordajului de fier, iar pe urmă, în timp ce huruitul devine mereu mai puternic și mai precis, le vezi lunecînd încoace din pîcla cenușie ca de cositor a orizontului, în culori șterse de tot, umede, vibrînd, ca niște arătări mai curînd ale aerului decît ale apei, iar eu trebuie să le iau în primire cu privirea și să le însoțesc, pînă cînd trec de-a curmezișul și pier. Alunecă prin priveliștea încremenită, cu etravele și balustradele punții și răsuflătorile acoperite de o crustă de gheață, cu suprastructurile lor parcă smălțuite și cu copastiile învelite în chiciură. Ceea ce lasă în urmă e o despicătură largă, neregulată în gheața ce se duce la vale, un canal care se întinde formînd meandre, spre orizont, se îngustează mereu, pînă se închide. Iar lu-mina, nu te poți încrede în lumina ce-nvăluie Elba pe timp de iarnă : cenușiul de cositor devine cenușiu de zăpadă ; violetul nu rămîne violet ; roșul renunță la complementul său, iar cerul în direcția Hamburgului e împestrițat în toate felurile ca de niște explozii.

Pe malul celălalt, de unde răsună pînă la mine ciocă-nituri surde, plutește o fîșie îngustă, murdară de ceață care seamănă cu un steag desfășurat din față de tifon. Mai aproape de mine, chiar deasupra fluviului, atîrnă drapelul de funingine al micului spărgător de gheață „Emmy Guspel", care a arat acum un ceas cu prora lui, parcă turbat, gheața mișcătoare cu scînteieri al-

bästrui ; norul lunguleț de fum negru nu vrea să coboare, nu vrea să se împrăștie, fiindcă gerul a declarat grevă și de-asta multe rămîn nerezolvate, chiar și răsuflarea încremenește devenind vizibilă. „Emmy Guspel" a trecut pînă acum de două ori pe fluviu, deoarece datoria acestui vas e să țină gheața în mișcare, să împiedice formarea unui baraj de sloiuri, a unui tampon de gheață care ar putea provoca pe fluviu o tromboză a afacerilor.

Jos, pe țărmul pustiu, tăbliile de avertizare stau înfipte strîmb ; sloiuri de gheață s-au tot frecat de stîlpi și i-au slăbit, apa crescută a fluviului i-a apăsat și ea, iar vîntul i-a aplecat în așa fel, încît canotorii pentru care au fost puse avertismentele ar trebui să-și sucească rău capul, ca să poată afla că orice acostare, oprire și instalare de corturi pe insula noastră este interzisă. La vară, stîlpii vor fi cu siguranță îndreptați din nou, fiindcă mai ales canotorii ar putea pune în pericol reeducarea tinerilor deținuți de pe insulă : asta e părerea directorului și tot asta e, precum se poate afla, părerea pe care o reprezintă cîinele directorului.

Numai în atelierele noastre circuitul nici nu slăbește, nici nu se întrerupe ; aici, ei vor să ne convingă de avantajele muncii, ba chiar au descoperit că munca are o valoare educativă, așa că se îngrijesc ca liniștea să nu se înstăpînească niciodată : zumzetul dinamurilor din atelierul electrotehnic, poc-poc-ul ciocanelor mînuite în fierărie, șuieratul aspru al rîndelelor din tîmplărie, loviturile și rîcîitul din atelierul nostru de mături nu încetează niciodată, te fac să uiți de iarnă, iar mie îmi amintesc că nici nu m-am apucat de temă. Trebuie să încep.

Masa e curată, veche, acoperită de crestături întunecate, de inițiale și de cifrele colțuroase ale unor ani, semne care amintesc o clipă de amărăciune, de speranță dar și de îndărătnicie. Caietul îmi stă deschis în față, gata să primească pe foile lui tema de pedeapsă. Nu-mi mai pot lăsa gîndurile s-o ia razna, trebuie să încep, trebuie să răsucesc cheia, ca să deschid în sfîrșit te-

zaurul amintirii mele, în care zac închise toate, trebuie să scot la iveală tot ceea ce poate îndeplini cererea lui Korbjuhn : sînt obligat să dovedesc limpede că datoria îţi aduce bucurii, să urmăresc efectele acestora, care iau sfîrşit în mine însumi, şi anume s-o fac ca pedeapsă, netulburat de nimic şi atîta vreme, pînă cînd dovada va fi deplină. Sînt gata. Iar pentru că trebuie să înaintez, vreau să mă întorc înapoi, în trecut, să găsesc un mijloc de a tria lucrurile, să caut un loc, poate totuşi postul de poliţie Rugbüll, ori mai bine toată cîmpia Schleswig-Holstein dintre Glüserup, şoseaua spre Husum şi dig, acest ţinut care pentru mine e străbătut doar de un singur drum, drumul care duce de la Rugbüll la Bleekenwarf. Chiar dacă e nevoie să trezesc trecutul din somn : trebuie să încep.

Aşadar.

Interdicția de a picta

ÎN ANUL PATRUZECI ȘI TREI, CA SĂ-NCEP așa, într-o vineri din aprilie, de dimineață sau la amiază, tatăl meu Jens Ole Jepsen, polițaiul de la postul periferic Rugbüll, postul cel mai nordic din Schleswig-Holstein, se pregătea să facă un drum de serviciu pînă la Bleekenwarf, ca să înmîneze pictorului Max Ludwig Nansen, căruia la noi i se zicea numai Pictorul și așa avea să i se zică întotdeauna, o hîrtie venită de la Berlin, prin care i se interzicea să mai picteze. Fără grabă, tata și-a adunat lucrurile, mantaua de ploaie, binoclul, centironul, lampa de buzunar, s-a făcut că trebăluiește la masa de scris, pierzînd cu intenție timpul, și-a încheiat pentru a doua oară nasturii de la tunica de uniformă și — în vreme ce eu îl așteptam încotoșmănat și nemișcat — și-a întors iarăși ochii pînditori spre ziua urîtă de primăvară de-afară, ascultînd vuietul vîntului. Nu era doar bătaie de vînt : vîntul ăsta de nord-vest ataca prin asalturi zgomotoase curțile, deschizăturile, șirurile de pomi, încerca prin zarvă și izbituri neașteptate soliditatea lucrurilor și-și forma un peisaj al lui, un peisaj negru din vînt, schilodit, despletit și plin de o măreție misterioasă. Vîntul nostru, vreau să spun, dăruia acoperișurilor un auz ascuțit și preschimba copacii în profeți, sporea dimensiunile morii vechi, mătura lunecînd pe fața pămîntului șanțurile și le transforma în fantasme, sau se prăvălea peste șlepurile încărcate cu turbă și le jefuia povara informă.

Cînd se pornea la noi vîntul și așa mai departe, ca să-i faci față trebuia să-ți vîri în buzunare balast — pachete de cuie sau țevi de plumb sau fiare de călcat. Așa e vîntul ăsta care ne aparține, iar noi nu-l puteam contrazice pe Max Ludwig Nansen, atunci cînd făcea să plesnească tuburile de cositor, lua un liliachiu țipător și un alb rece, ca să facă vizibil vîntul de nord-vest — acest vînt de nord-vest atît de bine cunoscut, care-i al nostru și către care tata trăgea bănuitor cu urechea.

În bucătărie plutea un văl de fum. În camera de zi plutea un văl de fum pîlpîitor, mirosind a turbă. Vîntul se vîrîse în sobă și pufăia, umplîndu-ne casa de fum, în vreme ce tata pășea de colo-colo, căutînd vădit motive să întîrzie plecarea, ba așeza jos ceva aici, ba ridica ceva dincolo, își punea în birou jambierele, deschidea registrul pe masa din bucătărie și găsea mereu încă ceva care să-i amîne îndeplinirea datoriei, pînă cînd trebui să constate cu o uimire plină de ciudă că în el luase ființă ceva nou, că se transformase împotriva voinței sale într-un poliţai rural cum scrie la regulament, căruia, pentru a-și îndeplini însărcinarea, nu-i mai lipsea decît bicicleta de serviciu ce se afla în șopron, rezemată de o capră de tăiat lemne.

Probabil că în ziua aceea s-a hotărît în cele din urmă s-o pornească la drum împins de obișnuința de a-și face serviciul, nu de zel, nu de vreo satisfacție profesională și nicidecum de misiunea ce îi revenise: s-a pus ca de atîtea ori în mișcare, pare-mi-se, pentru că era complet echipat și în uniformă. A salutat la fel ca-ntotdeauna înainte să plece, a intrat ca de obicei în coridorul întunecos, a strigat spre ușa închisă: „Săr' mîna!", n-a primit de nicăieri nici un răspuns, totuși nu s-a arătat nici mirat, nici dezamăgit, ci a clătinat din cap mulțumit de parcă i s-ar fi răspuns, m-a tras clătinînd din cap spre ușă, s-a mai întors o dată în prag și a făcut un gest nehotărît de rămas bun, mai înainte ca vîntul să ne smulgă din canatul ușii.

Afară s-a proptit îndată cu umărul contra vîntului, și-a aplecat fața — un chip uscat, gol, pe care totul,

orice zîmbet, orice expresie de neîncredere sau de aprobare, se schița foarte încet, ceea ce-i dădea o importanță nemaipomenită, chiar dacă apărea uneori cu tărăgăneli, în așa fel că tata avea înfățișarea cuiva care înțelege totul, și încă temeinic, dar prea tîrziu — și a pornit-o aplecat înainte prin curtea în care vîntul răsucea vîrtejuri tăioase și răsfoia cu sălbăticie un ziar, răsfoia și mototolea o victorie în Africa, o victorie pe Atlantic, o victorie oarecum decisivă pe frontul fierului vechi, lipindu-le de plasa de sîrmă a grădinii noastre. Tata s-a îndreptat spre șura deschisă. Gîfîind, m-a ridicat pe portbagaj. A apucat bicicleta cu o mînă de muchea din spate a șeii, cu cealaltă de ghidon și a cîrmit. Apoi a împins bicicleta în jos, spre drumul de cărămizi, a oprit sub tăbliță în formă de săgeată îndreptată spre casa noastră din piatră roșie, tăbliță aceea pe care scrie „Postul de poliție Rugbüll", a adus pedala din stînga în poziția prielnică de pornire, s-a săltat în șa și a pornit cu pelerina umflată tare de vînt și legată între genunchi cu o cheutoare, în direcția fermei Bleekenwarf.

A mers bine pînă la moară, ori chiar pînă aproape de ferma Holmsenwarf, cu gardul ei din tufe care se legănau, a mers bine, fiindcă pînă acolo tata a înaintat plutind asemeni unei corăbii cu pînzele-n vînt, apoi însă, cînd s-a întors spre dig și s-a cățărat frînt de mijloc pînă pe culmea lui, a început deodată să semene cu bărbatul de pe prospectul intitulat „Cu bicicleta prin Schleswig-Holstein", un turist îndîrjit, care-și încorda și-și încovoia trupul, săltîndu-se în șa, foarte zelos să-ți arate ce efort e necesar aici ca să înaintezi în căutarea unei tainice frumuseți. Prospectul nu destăinuia totuși numai efortul, ci și măsura în care ai nevoie de iscusință, ca să circuli cu bicicleta pe culmea digului, în vreme ce vîntul de nord-vest suflă dintr-o parte, gata să te răstoarne ; în afară de asta ilustra ținuta cea mai potrivită a corpului pentru a călători în bătaia vîntului, te făcea să presimți ceva din impresia iscată de orizontul Germaniei nordice, înfățișa,

albe ca zăpada, liniile de forță ale vîntului și arăta preferință, drept ornament familiar al digului, aceloraşi oi proaste şi mițoase, care se uitau și după mine și tata.

Deoarece o descriere a prospectului trebuie să ducă vrînd-nevrînd la o descriere a tatălui meu, așa cum pedala pe dig spre Bleekenwarf, aș mai aminti, ca să întregesc imaginea, martinii-roz, martinii-rîzători, martinii-negricioși, ca și ceilalți pescărușI, mai rari, martinii-gheţurilor, care, risipiți decorativ deasupra bicicliștului istovit, cam șterși din pricina tiparului prost, atîrnau în aer ca niște cîrpe de praf albe puse la uscat.

Mereu de-a lungul digului, pe poteca îngustă, de neocolit, care se desena cafenie în iarba scundă, făcînd față rafalelor de vînt, cu ochii albaștri plecați — așa pedala tata, cu ordinul împăturit în buzunarul de la piept, înainta pe spinarea ușor încovoiată a ridicăturii de pămînt, fără grabă, doar trudnic, astfel încît ai fi putut presupune că ținta lui e cîrciuma „Priveliștea estuarului", o construcție de lemn, vopsită cenușiu, unde avea să bea un grog și să schimbe cu Hinnerk Timmsen, crîșmarul, o strîngere de mînă și poate și cîteva fraze.

N-am mers atît de departe. Încă înainte de cîrciuma sprijinită pe dig cu ajutorul a două podețe de lemn, pe care se putea circula — mie cîrciuma asta mi-a amintit întotdeauna un cîine ce și-a pus labele din față pe un zid, ca să se poată uita dincolo — am virat, am coborît în mare viteză, dar stăpîni pe frînă, pînă pe poteca bătătorită de lîngă piciorul digului și am cotit de-aici pe aleea lungă, mărginită de arini, care duce spre Bleekenwarf, unde e închisă de o poartă batantă, din scînduri albe. Încordarea a sporit. Așteptarea ne-a apăsat mai tare inimile, așa cum se întîmplă întotdeauna la noi, atunci cînd un om se mișcă, în aprilie, pe acest aspru vînt de nord-vest, sub un orizont deschis și cu un țel limpede.

Poarta de lemn, împinsă cu bicicleta în mers încet, ne-a lăsat suspinînd să intrăm, tata a pedalat pe lîngă grajdul nefolosit, roșu ca rugina, pe lîngă iaz și șopron, foarte încet, de parcă ar fi vrut să fie descoperit înainte

de vreme, a trecut aproape de tot de ferestrele înguste ale locuinței și, înainte de a coborî din șa, a mai aruncat o privire în atelierul lipit de casă, m-a pus ca pe un pachet pe pământ și a împins bicicleta spre ușă.

Fiindcă pe la noi nimeni nu poate ajunge neobservat la intrarea unei ferme, n-am nevoie să-l pun pe tata să bată la ușă, sau să strige ițindu-se în semiîntunericul coridorului, n-am nevoie nici să descriu bocănitul pașilor ce se apropiau ori să fac să explodeze surpriza ; e destul ca tata să împingă ușa, să-și scoată mîna de sub pelerină, ca s-o simtă numaidecît apucată de o altă mînă caldă și scuturată în sus și-n jos, la care nu-i mai rămîne să spună decît : „Nă ziua, Ditte" ; fiindcă soția pictorului venise cu siguranță la ușă încă din clipa cînd părăsisem, printr-o scurtă alunecare la vale, digul.

În rochia ei lungă, grosolană, care-i dădea înfățișarea unei severe profetese de țară din Holstein, femeia a pornit-o înaintea noastră, a pus mîna, în întunericul din coridor, pe clanța de la ușa camerei de zi, a deschis și l-a poftit pe tata să intre. Tata și-a desfăcut mai întîi cheutoarea care-i ținea strîns pelerina între coapse — ori de cîte ori făcea asta, își răscrăcăra picioarele, își îndoia genunchii și bîjbîia pînă cînd prindea între degete nasturele cheutoarei — s-a descotorosit de pelerină, ieșind din ea pe dedesubt, și-a netezit uniforma, mi-a desfăcut puțin lucrurile cu care eram încotoșmănat și m-a împins înaintea lui în camera de zi.

Aveau la Bleekenwarf o odaie foarte mare, o încăpere nu prea înaltă, dar foarte largă și cu multe ferestre, în care ar fi avut loc cel puțin nouă sute de nuntași, iar dacă n-ar fi încăput atîția nuntași, intrau totuși șapte clase de școală cu învățători cu tot, și asta în ciuda îngrămădelii de mobile risipite pretutindeni, care ocupau trufașe spațiul : sipete, grele mese și dulapuri pe care erau crestați, asemeni unor semne runice, niște ani și care prin simpla lor prezență poruncitoare și amenințătoare păreau veșnice. Scaunele erau și ele exagerat de grele, poruncitoare ; te obligau, aș zice, să

stai pe ele nemișcat și să-ți restrîngi foarte mult jocul trăsăturilor feței. Serviciul de ceai, fumuriu, butucănos — ei spuneau că e porțelan de Wittdün — care se afla pe o poliță, nu mai era folosit și-ți făcea poftă să tragi la semn în el, însă pictorul și soția lui erau oameni îngăduitori și n-au schimbat nimic, ori prea puțin, după ce cumpăraseră ferma Bleekenwarf de la fiica bătrînului Frederiksen, un om atît de sceptic, încît, atunci cînd s-a sinucis, mai înainte de a se spînzura de un dulap uriaș, și-a deschis din prudență vinele.

N-au schimbat nimic din mobilier, puține lucruri în bucătărie, în care se vedeau crătiți, oale, putinele și căni perfect aliniate ; au lăsat la locul lor străvechile dulapuri de vase, cu farfuriile făloase din porțelan de Wittdün, cu castroanele și strachinile uriașe, chiar și paturile au rămas la locul lor, niște priciuri aspre, înguste, cele mai sărăcăcioase îngăduințe făcute nopții.

Dar tata, de vreme ce ajunsese în odaie, a trebuit în sfîrșit să închidă ușa în urma lui și să-l salute pe doctorul Teodor Busbeck, care ședea ca întotdeauna singur pe sofa, pe monstrul ăla tare, lung poate de vreo treizeci de metri, nu citind sau scriind, ci așteptînd, așteptînd de ani întregi cu resemnare, îmbrăcat cu grijă și avînd aerul tainic că e mereu gata, ca și cînd schimbarea sau vestea, pe care o aștepta, ar fi putut sosi în orice clipă. Pe fața lui palidă nu se citea aproape nimic, vreau să spun nici o expresie întipărită de vreun eveniment trăit cîndva, deoarece o prudență chibzuită o îndepărtase iarăși, o spălase ; noi însă știam destule, și anume că el fusese cel dintîi care organizase o expoziție cu tablourile pictorului și că locuia la Bleekenwarf din ziua cînd galeria lui fusese evacuată cu forța și închisă. Zîmbind a venit spre tata, l-a salutat, s-a interesat de tăria vîntului, mi-a făcut și mie un semn tot zîmbind, apoi s-a retras din nou. Iei un ceai sau un rachiu, Jens, a întrebat soția pictorului, eu am chef de un rachiu.

Tata a refuzat. Nimic, Ditte, a spus el, azi nimic, și nu s-a mai așezat ca de obicei pe scaunul de la

fereastră, n-a băut nimic, cum făcea de obicei, n-a mai vorbit ca de obicei despre durerile lui de umăr, care-l tot încercau de cînd căzuse de pe bicicletă şi a uitat să mai dea sfoară-n ţară despre cazurile şi întîmplările petrecute mai de curînd, care-i reveneau postului de poliţie Rugbüll şi despre care trebuia să fie informat, de la o gravă lovitură de copită şi tăierea clandestină de vite pînă la incendierile din ţinut. Nici măcar n-a mai transmis salutările celor din Rugbüll şi a uitat să întrebe de copiii cei străini, pe care pictorul îi luase la el. Nimic, Ditte, a spus, azi nimic.

Nu s-a aşezat. Îşi mîngîia cu buricele degetelor buzunarul de la piept. Se uita pe fereastră spre atelier. Tăcea şi aştepta, iar Ditte şi doctorul Busbeck vedeau că-l aşteaptă pe pictor, fără chef, chiar neliniştit, în măsura în care tata putea să-şi arate în genere neliniştea, în orice caz ce avea de făcut nu-l lăsa nepăsător. Privirea lui nu găsea nici un punct de reazăm — ca întotdeauna, cînd era mîhnit, nesigur pe el şi mişcat, în felul frizonilor : se uita la cineva şi nu-l vedea, privirea lui atingea omul şi aluneca în lături, se ridica şi cobora, ceea ce-l punea şi pe el la adăpost şi-l ferea de orice întrebare. Aşa cum sta acolo, în încăperea aceea foarte mare de la Bleekenwarf, aproape în silă, în uniforma care-i şedea rău, nesigur şi cu o privire care nu voia să mărturisească nimic, tata nu avea cu siguranţă nimic ameninţător.

Atunci soţia pictorului l-a întrebat din spate : E ceva cu Max ? Iar cînd el a dat din cap, n-a făcut altceva decît a dat ţeapăn din cap fără să se întoarcă, doctorul Busbeck s-a ridicat, a venit mai aproape, a luat braţul Dittei şi a întrebat şovăind : O decizie de la Berlin ?

Tata s-a întors surprins, deşi ezitînd, s-a uitat la bărbatul acela scund, care părea că-şi cere scuze pentru întrebare, care părea că-şi cere scuze pentru orice, şi n-a răspuns, fiindcă nu mai avea nevoie să răspundă ; căci amîndoi, soţia pictorului şi prietenul lui cel mai

vechi, i-au dat să înțeleagă prin tăcerea lor că îl înțeleseseră și că și știau ce fel de decizie era aceea pe care trebuia s-o transmită.

Firește, Ditte ar fi putut să-l întrebe acum despre conținutul exact al hîrtiei aduse, iar tata, mă gîndesc, ar fi fost bucuros să răspundă, s-ar fi simțit chiar ușurat, dar ei nu i-au cerut să mai spună nimic, au rămas un răstimp unul lîngă altul, apoi Busbeck a rostit pentru sine : Acuma și Max. Mă mir numai că nu s-a întîmplat mai de mult, ca în cazul altora. În vreme ce, hotărîndu-se amîndoi o dată, s-au întors spre sofa, soția pictorului a spus : Max lucrează, e lîngă șanțul din dosul grădinii.

Cuvintele fuseseră rostite peste umăr, iar tatei îi dădeau să înțeleagă că poate să plece, astfel că nu i-a mai rămas altceva de făcut decît să părăsească odaia, după ce a arătat cu o ridicătură din umeri cît de mult îi pare rău că a primit o astfel de însărcinare și cît de puțin are a face el cu toată chestia asta. Și-a luat pelerina din cuier, m-a împins înainte și amîndoi am ieșit în curte.

S-a mișcat încet de-a lungul frontului jupuit al casei, mai curînd îngrijorat decît sigur de el, a deschis poarta grădinii, se afla acum la adăpostul gardului viu și și-a pus buzele în mișcare, repetînd cu grijă cuvinte și fraze întregi, ca de atîtea ori, ca întotdeauna, cînd o întîlnire amenința să-l oblige la o discuție mai complicată decît un schimb obișnuit de cuvinte, apoi a pornit printre straturile afînate și goale, pe lîngă pavilionul din grădină acoperit cu paie, pînă la șanțul ce înconjura ferma Bleekenwarf, plin de apă stătătoare mărginită de stuf, care sporea izolarea locului.

Acolo se afla pictorul Max Ludwig Nansen.

Stătea pe puntea de lemn fără parapet și lucra la adăpost de vînt, și pentru că eu știu cum lucra, nu l-aș întrerupe fără o anumită pregătire, făcîndu-l pe tata să-l bată pe umăr, aș vrea să întîrzii întîlnirea, pentru că nu e o întîlnire oarecare, și să amintesc cel puțin că pictorul era cu opt ani mai în vîrstă decît tata,

mai mic de stat, mai ager, mai nestăpînit, poate și mai viclean și mai îndărătnic, deși amîndoi își petrecuseră tinerețea la Glüserup. Glüserup : e-hei.

Purta o pălărie, pălăria lui de pîslă, pe care și-o trăgea jos de tot pe frunte, în așa fel că ochii cenușii i se aflau în umbra îngustă, dar foarte apropiată a borului. Avea o manta veche, cu spatele ros, era mantaua cu buzunare fără fund, în care, cum ne spusese odată amenințîndu-ne, putea să vîre chiar niște copii, dacă-l tulburau cînd lucra. Mantaua asta cenușiu-albastră o purta în orice anotimp, afară și în casă, pe soare și pe ploaie, poate chiar dormea în ea, în orice caz omul și mantaua făceau una. Cîteodată, în anumite seri de vară, cînd deasupra estuarului se adunau convoaiele greoaie ale norilor, aveai impresia că de-a lungul digului se plimbă și inspectează orizontul doar mantaua, și nu pictorul.

Ceea ce nu ascundea mantaua era doar o bucată din pantalonul boțit și mai erau ghetele, de modă veche, dar niște ghete foarte scumpe, care-i ajungeau pînă la glezne și aveau o garnitură îngustă și neagră din piele de căprioară.

Eram obișnuiți să dăm de el așa, și tot astfel l-a găsit și tata, care stătea în spatele gardului viu și, cum cred, ar fi fost mulțumit dacă n-ar fi trebuit să stea acolo, sau cel puțin să fi stat fără însărcinarea aceea, fără hîrtia din buzunarul de la piept și mai ales fără amintiri. Tata îl privea pe pictor. Îl privea nu încordat, nu cu o atenție profesională.

Pictorul lucra. Proiectase o chestie cu moara, cu moara părăginită, care ședea încremenită și fără aripi sub cerul de aprilie. Ridicată puțin deasupra cercului ei de rotire ședea acolo ca o floare butucănoasă pe un lujer foarte scurt, o plantă mohorîtă, care-și aștepta ultimele zile. Max Ludwig Nansen făcea din moara asta ceva, răpind-o, strămutînd-o într-o altă zi, într-o altă ambianță, într-o altă lumină, care domnea acolo pe foaia lui. Și ca întotdeauna, cînd lucra, pictorul vorbea : nu vorbea cu el însuși, se întorcea spre un Balthasar,

care ședea lîngă dînsul, spre prietenul său Balthasar, pe care-l vedea și-l auzea numai el și cu care tăifăsuia și se ciondănea, căruia cîteodată îi dădea chiar cîte un cot, în așa fel că noi, cu toate că nu puteam să vedem nici un Balthasar, îl auzeam pe nevăzutul expert gemînd deodată, și chiar dacă nu gemînd, totuși înjurînd. Cu cît stăteam mai îndelung în spatele lui, cu atît mai mult începusem să credem în Balthasar, eram nevoiți să-i admitem existența, fiindcă ne atrăgea atenția cu respirația lui șuierătoare și cu țistuielile de dezamăgire și fiindcă pictorul nu voia să înceteze a-i vorbi, ca să-i smulgă o mărturie de încredere, pe care o regreta numaidecît. Și acuma, în timp ce tata îl observa, pictorul se certa cu Balthasar, a cărui arătare în tablourile, unde fusese prins, purta o blană de vulpe, zbîrlită și violetă, era șașiu și avea o barbă fistichie de un portocaliu aprins, din care picurau stropi de jar.

Cu toate astea, pictorul îl căuta rar cu privirea, își vedea oarecum zelos de lucru, cu picioarele ușor îndepărtate, mișcîndu-se din șolduri, și anume atît într-o parte și alta, cît și înainte și înapoi, iar în vreme ce-și lăsa pieziș capul și ridica din umeri, pendulînd ori aplecîndu-se de parcă s-ar fi pregătit pentru o împunsătură, brațul lui drept părea atins de o uimitoare înțepeneală, ca și cînd ar fi întîmpinat o împotrivire neașteptată, delicată; totuși, deși brațul decisiv părea cuprins de această înțepeneală ciudată, întregul corp al pictorului lua parte la lucru.

Prin ținuta corpului, el întărea și adeverea vădit ceea ce tocmai făcea, iar cînd, de pildă pe vreme liniștită, se apuca să zugrăvească vîntul și-i dădea ființă între albastru și verde, atunci se auzeau în aer flotile fantastice și bătaia unor pînze de corabie, pînă și poalele mantalei lui începeau să fîlfîie, fumul pipei, dacă avea una în gură, era smuls și mînat încolo pe orizontală — cel puțin așa mi se pare astăzi, cînd mă gîndesc la toate astea.

Tata se uita așadar la el cum lucrează, l-a tot privit șovăind, cu inima grea, pînă cînd a simțit desigur pri-

virile ce ne urmăreau din casă, din odaia pe care tocmai o părăsisem, atunci am pornit-o încet de-a lungul gardului viu, urmăriți mereu de priviri, ne-am strecurat lateral printr-o deschizătură și am ieșit chiar la capătul punții de lemn fără parapet.

Tata și-a coborît ochii spre șanț și printre foile de papură tremurătoare și lintița ce se clătina s-a văzut pe sine, și tot acolo l-a zărit și pictorul, atunci cînd a făcut un pas în lături și a privit în jos spre apa stătătoare încrețită doar de un fior slab. S-au observat și s-au recunoscut în oglinda întunecată a șanțului, și cine știe : această recunoaștere a trezit poate o amintire fulgerătoare, care-i lega pe amîndoi și care avea să-i lege mereu, o amintire ce i-a azvîrlit înapoi în micul, amărîtul port de la Glüserup, unde pescuiau la adăpostul digului de piatră sau făceau tumbe lîngă stăvilarul de flux sau se prăjeau la soare pe puntea decolorată a unui cuter de pescuit crabi. Dar cu siguranță că nu la așa ceva se vor fi gîndit fără să vrea amîndoi, atunci cînd s-au recunoscut în oglinda șanțului, mai curînd în amintirea lor va fi fost doar portul mohorît, în sîmbăta aceea, cînd tata, în vîrstă de nouă sau zece ani, a căzut de pe stăvilarul lunecos, cu ajutorul căruia era domolit fluxul, iar pictorul se va fi aruncat după el și se va fi scufundat iarăși și iarăși, ca atunci, pînă cînd l-a prins în sfîrșit de cămașă, l-a smucit în sus și a trebuit să-i rupă un deget, ca să se elibereze din strînsoare.

S-au îndreptat unul spre celălalt, sus și jos, în șanț și pe punte, și-au dat mîna în apă și în fața șevaletului, s-au salutat ca întotdeauna, spunîndu-și pe nume, cu o voce ușor întrebătoare : Jens ? Max ? Apoi, în timp ce Max Ludwig Nansen s-a grăbit să se întoarcă la lucrul lui, tata a vîrît mîna în buzunarul de la piept, a scos hîrtia, a netezit-o în foarfecele a două degete, a șovăit și chibzuit în spatele pictorului cu ce cuvinte ar trebui să i-o dea. Se gîndea probabil să-i înmîneze interdicția semnată și ștampilată fără nici o vorbă, la nevoie cu spusa : Uite ceva de la Berlin pentru tine,

și cu siguranță nădăjduia că va fi scutit de întrebări zadarnice, dacă pictorul o va citi mai întîi el însuși. Firește, ar fi lăsat cu dragă inimă toată treaba asta în seama lui Okko Brodersen, postașul ciung, dar pentru că această interdicție trebuia predată pe cale polițienească, tata, postul de poliție Rugbüll, era obligat s-o facă — și tot lui, cum avea să-i spună pictorului, îi revenea îndatorirea de a supraveghea ca ordinul să fie respectat.

Așadar ținea scrisoarea deschisă în mînă și șovăia. Se uita la moară, la tablou, iarăși la moară și iarăși la tablou. Fără să vrea s-a apropiat și mai mult, a privit acum de la tablou la moară, iarăși la tablou și iarăși la moara fără aripi, nu putea găsi ceea ce căuta și a întrebat : Ce vrea să fie asta, Max ? Pictorul s-a dat la o parte, a arătat spre Marele Prieten al morii, a spus : Marele prieten al morii și a continuat să aștearnă umbre bolovănoase pe pămîntul verde al colinei. Atunci îl va fi zărit și tata pe Marele Prieten al morii, care se ridica tăcut și cafeniu la orizont, un moșneag blînd, bărbos, probabil făcător de minuni, o făptură netulburată de gînduri și prietenoasă, care lua proporții de uriaș. Degetele lui cafenii cu reflexe roșii erau încordate, îndată avea să pocnească domol din ele spre o aripă a morii, pe care vădit el însuși tocmai o așezase la locul ei, avea să pună în mișcare aripile morii, care zăceau jos de tot sub el în cenușiul muribund, avea să le miște mai repede, mereu mai repede, pînă cînd vor face fărîme întunericul, pînă cînd, văzute din locul unde mă aflam, vor zugrăvi o zi senină și o lumină mai blîndă. Aripile morii vor izbuti să facă asta, era sigur, deoarece trăsăturile moșneagului și începuseră să exprime o mulțumire naivă, lăsînd totodată să se înțeleagă că bătrînul era obișnuit să-i reușească toate, ca în somn. E adevărat, iazul morii mai arăta o îndoială violetă, dar îndoiala asta nu avea să mai dăinuie mult; Marele Prieten al morii o slăbea prin dragostea lui plină de hotărîre.

S-a terminat cu asta, a spus tata, n-o să se mai învîrtească niciodată, iar pictorul : Mîine o s-o pornească, Jens, așteaptă numai ; mîine o să măcinăm mac, de-o să fumege. S-a întrerupt din lucru, și-a aprins pipa, a contemplat tabloul dînd din cap. Fără a-l privi, i-a întins tatei punga de tutun, n-a luat în seamă dacă tata și-a umplut sau nu pipa, ci și-a vîrît numaidecît punga în buzunarul fără fund al mantalei și a spus : Mai lipsește oleacă de furie — nu-i așa, Jens ? Mai lipsește nițel verde închis - furie ; pe urmă moara poate începe să huruie.

Tata ținea în mînă scrisoarea, o ținea lipită de corp, ascunzînd-o instinctiv, ca s-o scoată îndată ce se va ivi clipa prielnică, fiindcă el însuși nu se simțea în stare să hotărască această clipă. Spuse : Nici un vînt n-o mai pune în mișcare, și nici o furie, Max, iar pictorul : O să mai huruie după noi, așteaptă numai, mîine aripile or să se rotească.

Poate că tata ar fi continuat să șovăie, dacă ultima frază nu s-ar fi transformat astfel într-o afirmație, în orice caz el a întins deodată brațul și, arătîndu-i scrisoarea, s-a exprimat așa : Uite, Max, ceva de la Berlin. Citește-o acuși. Pictorul i-a luat nepăsător din mînă scrisoarea și i-a dat drumul în buzunarul mantalei, apoi s-a întors spre tata, l-a atins pe umăr, l-a împins încă o dată, mai cu putere, și i-a spus cu ochii încruntați : Hai, Jens, s-o întindem, cîtă vreme Balthasar se află în moară. Am un rachiu olandez de ienupăr, cînd bei din el îți curge foc prin vine. Rachiu olandez, Dumnezeule, nu din Olanda, ci din Elveția, de la un muzeograf elvețian. Hai în atelier.

Dar tata nu voia să meargă, a întins scurt degetul arătător spre buzunarul mantalei, a spus : Scrisoarea aia, și după o pauză : Scrisoarea aia s-o citești chiar acuși, Max, îi din Berlin, iar fiindcă i s-a părut că îndemnul prin vorbe nu e suficient, a făcut un pas către pictor, barînd puntea și drumul spre casă. Așadar pictorul a scos dînd din umeri scrisoarea, a citit expeditorul — așa, de parcă ar fi vrut să-i facă plăcere

polițaiului — a dat din cap cu dispreț calm și a spus : Idioții ăștia, idioții ; apoi s-a uitat iute la tata, iar privirea, care l-a întîmpinat, l-a uimit. A scos scrisoarea din plic. A citit-o stînd pe puntea de lemn, iar după ce a citit-o îndelung — încet, cred eu, și mereu mai pe îndelete, a vîrît-o pentru a doua oară în buzunar, s-a uitat încolo cu fața crispată, s-a uitat peste ținutul neted bătut de vînt în jos spre moară, cerea parcă prin privire un sfat : de la încîlcitul labirint al șanțurilor și al canalelor, de la tufișurile despletite, de la dig și de la ferma trufașă — ah, ce, se uita încolo, ca să nu trebuie să-l privească pe tata.

Nu mi-aș fi închipuit așa ceva, a spus tata, și pictorul : Știu. — Nici nu pot schimba nimic, a spus tata. Da, știu, a spus pictorul și și-a scuturat pipa lovind-o de tocul ghetei : Am și înțeles totul, pînă la semnătură : semnătura e indescifrabilă. — Ăștia au multe de semnat, a spus tata, iar pictorul, cu amărăciune : Nici ei nu cred, nici chiar ei nu cred, nebunii ăștia : interdicția de a picta, interdicția de a practica o profesie, poate că și interdicția de a mînca și a bea ; așa ceva nu poate să semneze nimeni cu un nume lizibil.

Privea cu capul plecat, ca să se convingă, îl contempla pe Marele Prieten al morii, aproape reușit, cafeniu și înzestrat cu puteri tainice, care avea să pună în mișcare aripile, făcîndu-le să trosnească dacă nu astăzi, în orice caz mîine, iar în vreme ce el contempla tabloul, tat i-a spus în felul său de a folosi cuvintele : Interdicția începe din clipa cînd s-a luat cunoștință de ea, nu scrie așa, Max ? — Da, a spus pictorul, mirat, așa scrie, iar tata încet, dar destul de clar ca să se înțeleagă : Așa cred și eu, din chiar clipa asta. Atunci, pictorul și-a strîns ustensilele, singur, fără ajutorul postului de poliție Rugbüll, probabil nici nu aștepta vreun ajutor. S-au strecurat unul după altul prin gardul viu, au străbătut grădina cu pași țepeni.

S-au dus în atelier, care fusese construit în latura locuinței, așa cum și-l dorise pictorul, un atelier cu oberliht, avînd numai parter, cu cincizeci și cinci de

nișe și colțuri formate din dulapuri vechi și polițe burdușite și din numeroase culcușuri tari, improvizate, în care, cum îmi dădea cîteodată prin minte, dormeau toate creaturile poznașe, dar și amenințătoare ale pictorului, profeții galbeni și zarafii și apostolii, cobolzii și precupeții verzi și vicleni. Acolo dormeau cu siguranță și slovenii și dănțuitorii de pe plajă, apoi firește și trudtorii cîmpiilor, încovoiați de vînt; n-am numărat niciodată culcușurile din atelier. Numărul băncilor și al scaunelor pliante cu fundul de pînză te făcea de asemenea să presupui că aici lua loc uneori tot poporul fosforescent pe care îl eliberase din fantezia lui, inclusiv trîndavele păcătoase blonde. În chip de mese erau niște lăzi, în chip de vaze, niște borcane de marmeladă și niște căni solemne; se aflau acolo așa de multe vaze, încît ar fi trebuit să pustiești o grădină întreagă, ca să le umpli, și erau umplute întotdeauna, ori de cîte ori am fost în atelier, pe fiecare masă se găsea un buchet, ardea așa în flăcări și se lăuda singur cu propria-i frumusețe.

Într-un colț, aproape de chiuvetă, lîngă peretele opus ușii, se afla o masă lungă așezată pe capre, atelierul de ceramică, iar deasupra, pe o poliță a zidului, se uscau figurine și capete ţuguiate.

Au intrat așadar, au pus jos ustensilele, iar pictorul s-a dus să scoată dintr-o ladă de lemn rachiul olandez. Tata s-a așezat pe un scaun, s-a ridicat, și-a descheiat pelerina și s-a așezat din nou.

Se uita spre ferestrele înguste ale locuinței. Ferestrele erau ușor boltite în afară și nu îngăduiau să se vadă în casă. Într-o ladă a foșnit niște lînă de lemn. A fost ruptă o foiță, apoi s-a tîrșîit ceva pe podeaua atelierului. Pictorul a scos o sticlă, a ținut-o în lumină, a șters-o de manta, a ținut-o din nou în lumină și s-a arătat mulțumit. A pus sticla jos, a pescuit cu dibăcie de pe poliță două pahare, două pahare groase, verzi, cu picior înalt, pe care le-a umplut stîngaci, în orice caz mai nesigur ca de obicei, a împins unul dintre pahare spre tata și l-a poftit să bea.

Nu-i așa, Jens, a spus pictorul, după ce au băut, și tata, aprobator : Dumnezeu știe, Max, Dumnezeu știe. Pictorul a umplut încă o dată paharele și a pus sticla sus pe poliță, unde putea fi ajunsă numai cu greutate, apoi au stat tăcuți unul în fața celuilalt, atenți, dar nu pînditori. Ascultau cum trece vîntul vuind peste casă și cercetează pînă-n fund căminul de-alături. Afară, în curte, vîntul a azvîrlit în aer un stol de vrăbii și l-a amestecat cu un cîrd de graur. Lucarnele și girueta nu se liniștea o clipă. Un miros nedefinit de ars plutea în aer, ei cunoșteau mirosul, aveau pentru el o explicație : olandezii ard turbă, au spus și s-au liniștit.

Pictorul a arătat mut spre pahar, au băut, apoi tata s-a ridicat, pătruns de căldura rachiului olandez, a pășit încolo și-ncoace, s-a dus așa de la masă pînă la un colțar, a ridicat acolo privirea și și-a odihnit-o pe un tablou cu titlul „Pierrot încearcă o mască", a lăsat-o să alunece și pe „Seara mînjilor", pe „Femeia limonie", pe urmă s-a răsucit din nou și a revenit la masă — pînă cînd a știut în sfîrșit ce voia să spună. Cu o mișcare nehotărîtă dar totuși cuprinzătoare către tablouri, a spus : Iar Berlinul vrea să interzică astea. Pictorul a ridicat din umeri : Există alte orașe, a spus el, există Copenhaga și Zürich, există Londra și New Yorkul, și există Parisul. — Berlinul rămîne Berlin, a spus tata, pe urmă : De ce oare, Max ? De ce vor asta de la tine ? De ce trebuie să încetezi să pictezi ? Pictorul a ezitat. Probabil vorbesc prea mult, a spus el. Vorbești ? a întrebat tata. Culoarea, a spus pictorul, culoarea are întotdeauna ceva de povestit : cîteodată chiar și afirmă. Cine cunoaște culoarea. — În scrisoare mai e și altceva, a spus tata : mai e ceva și despre otravă. — Știu, a spus pictorul cu un zîmbet acru, apoi după o pauză : Nu le place otrava. Dar un pic de otravă e necesară — pentru claritate. A îndoit spre el un lujer de floare, cred că era o lalea, a pocnit din degete spre petale, la fel ca Marele Prieten al morii spre aripi, a pocnit sau a tras, cum ar fi făcut-o cu un pistol, izbind precis

cu degetul arătător floarea și spulberînd-o, apoi a lăsat lujerul să se-ndrepte iute la loc. După asta s-a uitat în sus spre sticlă, dar n-a mai luat-o de pe poliță. Tata își dădea firește seama că îi mai e dator ceva lui Max Ludwig Nansen, de aceea a spus : Nu mie mi-au trecut prin cap toate astea Max, poți să mă crezi. N-am nici în clin, nici în mînecă cu interdicția hotărîtă împotriva cuiva de a-și face meseria, eu n-am decît datoria s-o transmit.

Știu, a spus pictorul, apoi : Nebunii ăștia, ca și cînd n-ar ști că așa ceva e cu neputință : interzicerea de a picta. Probabil că ei pot face multe cu mijloacele pe care le au, pot interzice fel de fel de lucruri, oricare lucru, dar pe ăsta nu : să-l facă pe cineva să nu mai picteze. Au mai încercat-o și alții, mult înaintea lor. N-au decît să citească : împotriva tablourilor nedorite n-a existat încă niciodată vreun mijloc de apărare, nici surghiunul, nici orbirea, iar cînd au poruncit să li se taie mîinile, pictorii au zugrăvit cu gura. Nebunii ăștia, ca și cînd n-ar ști că există și tablouri invizibile.

Tata a dat strîns roată mesei, la care ședea pictorul, i-a dat roată, însă n-a mai întrebat nimic, ci s-a mărginit să constate : Dar interdicția e hotărîtă și rostită, Max, asta-i. — Da, a spus pictorul, la Berlin, și l-a privit încordat pe tata, deschis, dornic să știe, nu l-a mai eliberat din privirea lui, ca și cînd ar fi vrut să-l constrîngă să spună ceea ce el, pictorul, știa de mult, și nu cred să-i fi scăpat că tatei nu i-a fost pînă la urmă ușor să declare : Pe mine, Max — pe mine m-au însărcinat să supraveghez respectarea interdicției de a picta : tu trebuie să știi și asta.

Pe tine ? a întrebat pictorul, și tata : Pe mine, da, sînt cel mai aproape de-aici.

Se priveau, unul șezînd, celălalt în picioare, s-au măsurat în tăcere o clipă, s-au scrutat probabil în privința celor ce cunoșteau unul despre celălalt și și-au imaginat în ce raporturi vor fi ei doi în viitorul apropiat și așa mai departe, ori cel puțin s-au întrebat pe cine puteau ei să conteze de aici înainte, cînd aveau să se

întîlnească pe undeva. Așa cum se măsurau scrutîndu-se, repetau, cred eu, un tablou al pictorului, intitulat simplu „Doi la gard", în care doi bărbați bătrîni, ridicînd ochii în lumina verde-oliv, se descopereau unul pe altul, doi bărbați, care putuseră să se cunoască de mult avînd grădinile învecinate, dar care abia în această clipă anumită luau cunoștință unul de altul într-o defensivă uimită. În orice caz, îmi închipui că pictorul ar fi întrebat bucuros altceva decît ceea ce a întrebat în cele din urmă : Și cum, Jens ? Cum ai să supraveghezi respectarea interdicției ? Încă din clipa aceea, tata n-a mai luat în seamă familiaritatea ce răsunase în întrebare, a spus : Așteaptă doar, Max.

Atunci pictorul s-a ridicat, a plecat capul puțin într-o parte și l-a măsurat pe tata în așa fel, de parcă în clipa aia și-ar fi și putut da seama de ce e în stare acesta ; iar cînd tata a socotit că sosise momentul să-și ia pelerina și să și-o prindă cu cheutoarea între picioarele crăcănate, pictorul a spus : Noi, ăștia din Glüserup, hai ? iar tata, fără să ridice capul : Nu putem să ieșim din pielea noastră — noi ăștia din Glüserup. — Atunci fii cu ochii pe mine, a spus pictorul. Asta cred că trebuie s-o și fac, a spus tata, și a întins mîna lui Max Ludwig Nansen, care i-a apucat-o și i-a strîns-o îndelung, pînă cînd au ajuns amîndoi la ușă. În fața ușii, care ducea în grădină, mîinile lor s-au desfăcut. Tata stătea foarte aproape de ușă, aproape înghesuit de pictor, nu putea să vadă clanța, o bănuia lîngă șoldul lui și a apucat de mai multe ori în gol, înainte de a o simți în pumn, a apăsat-o numaidecît, dornic să se îndepărteze de pictor.

Vîntul l-a smuls din cadrul ușii. Fără voie, tata a ridicat brațele, le-a întins în lături, dar mai înainte ca vîntul de nord-vest să-l salte, și-a proptit un umăr împotriva vijeliei și s-a îndreptat spre bicicletă.

Pictorul a închis ușa, înfrîngînd rezistența vîntului. S-a arătat la una din ferestrele dinspre curte. Poate că voia sau chiar trebuia să vadă cum tata și cu mine plecăm de-acolo sub vînt. Poate că simțea pentru prima

dată nevoia să se asigure că tata părăsea cu adevărat curtea de la Bleekenwarf și de asta ne urmărea plecarea anevoioasă.

Cred că și Ditte și doctorul Busbeck s-au uitat după noi, pînă cînd am ajuns la farul automat roș-alb, iar atunci Ditte va fi întrebat : Gata ? iar pictorul, fără să se întoarcă : Gata, și Jens trebuie să supravegheze respectarea interdicției. — Jens ? va fi întrebat Ditte, iar pictorul : Jens Ole Jepsen din Glüserup : el e cel mai aproape de-aici.

PRIN VIZETĂ SE UITA CINEVA. AM SIMȚIT-O numaidecît, n-am avut decît să tălmăcesc durerea ce-mi aluneca pe spinare, ascuțită ca un vîrf de ac, și am știut că un ochi cercetător, să zicem : un ochi rece lipit de vizetă mă observa, în vreme ce scriam și scriam. Prima dată m-am simțit observat, atunci cînd tata și pictorul tocmai beau împreună ; din clipa aceea, privirea lungă, chinuitoare înfiptă în ceafa mea n-a mai vrut să mă lase în pace, îmi aluneca pe piele, pișcîndu-mă, ca nisipul zburător foarte fin ; totodată mai auzeam în fața ușii celulei pași în vîrful picioarelor, țistuieli, chiar și strigăte de bucurie pe jumătate sugrumate, trebuia deci să-mi dau seama că pe coridorul expus la curent se aflau nu mai puțin de două sute douăzeci de psihologi nerăbdători, veniți să afle amănunte despre mine și despre tema mea de pedeapsă.

Privelișteа pe care le-o ofeream, observat prin vizetă, trebuie că-i impresionase atît de mult, încît unora le scăpau exclamații spontane, nestăpînite, ca „simptomul Bulzer" sau „prag simultan obiectiv", și poate, cine știe, coada s-ar fi tîrît încă și acum pe la vizetă, dacă n-aș fi pus capăt scenei : cu o senzație de neliniște în ceafă, cu durerea ce-mi ciocănea în spinare, am concentrat în oglinda de buzunar lumina becului electric și am azvîrlit-o pe neașteptate asupra vizetei. Raza a curățat vizeta. S-au putut auzi de-afară o ex-

clamație frîntă, un avertisment rostit pe jumătate, apoi o agitație și un tropăit și pașii unei coloane care se-ndepărta uitînd din ce în ce mai mult de prudență: încordarea din spinare îmi pierise, durerea încetase.

Mi-am netezit satisfăcut caietul de teme, am făcut lîngă masă cîteva exerciții de destindere; apoi cineva a vîrît o cheie în broască, ușa s-a deschis și Joswig, cu același aer jignit, a intrat la mine fără o vorbă, însă cu palma deschisă, cerînd. Joswig îmi cerea tema, pretindea tributul orei de germană, pe care Himpel sau Korbjuhn, mai curînd cred că directorul Himpel îl rugase să i-l aducă. Am luat un aer mirat, m-am arătat speriat și nu l-am putut scuti să-mi arunce o privire mustrătoare, dar paznicul nostru preferat mi-a atras doar atenția asupra zorilor de zi ce se iveau deasupra Elbei și a spus: Dă-ncoace aia, ca să ieși de-aici; în același timp mi-a luat caietul, l-a îndoit, a răsfoit filele, făcîndu-le să fluture foșnind sub degetul lui mare și s-a convins astfel că nu stătusem degeaba.

Cred că în vocea lui răsuna o mulțumire părintească, atunci cînd a spus: Ei bine, Siggi, ceea ce trebuie făcut, pînă la urmă se face, chiar dacă e vorba de o compunere. Mi-a pus aprobator o mînă pe umăr, a zîmbit, a clătinat din cap. Mi-a atras atenția că scrisesem toată noaptea. Mi-a spus că directorul o să mă laude cu siguranță. Mă privea cu recunoștință și s-a oferit să-mi ducă îndată caietul în clădirea direcției, voia să se și îndrepte spre ușă, cînd l-am strigat și i-am cerut caietul înapoi. Paznicul nostru preferat a căscat ochii la mine nedumerit și cu bănuială, a strîns caietul făcut sul, l-a ridicat și mi-a spus: Dar pedeapsa, Siggi, pedeapsa ai executat-o totuși cu asta.

Am dat din cap. Am spus: Pedeapsa e abia la început. Deocamdată „Bucuriile datoriei" n-au fost decît pregătite, nimic mai mult. Totul e abia la început.

Karl Joswig a răsfoit capitolul meu introductiv, a numărat paginile și a întrebat neîncrezător: Nu ești gata, cu toate că ai scris toată noaptea? — Originea,

am spus, n-am scris aici decît despre originea bucuriei, la care el, din nou ușor jignit : Trebuie oare s-o lungești atît de mult ? - Bucuriile au durat mult, am spus, și pe urmă : O temă de pedeapsă trebuie luată în serios, nu-i așa ? Mi-a răspuns că da. Dacă pedeapsa se desfășoară cu succes, atunci și îndreptarea e reușită. Tocmai, am spus eu. Știi ce-aștept de la tine, a spus el. Da, am zis. Îmi ești dator o temă de pedeapsă reușită, mi-a spus, de-aia ai să rămîi în camera asta zăvorîtă, pînă cînd ai să fii gata. Ai să mănînci singur. Ai să dormi singur. Tu ai să hotărăști cînd vrei să te-ntorci la noi.

Pe urmă mi-a reamintit ce mi-a cerut directorul Himpel, a repetat că lucrarea mea de pedeapsă nu are nici un termen și așa mai departe, iar la sfîrșit, mai înainte de a pleca să-mi aducă gustarea de dimineață, mi-a dat caietul înapoi și m-a întrebat cu sinceră compătimire : Sînt chestii rele astea cu care te chinuiesc ?

Bucuriile datoriei, am răspuns.

Îmi pare rău, Siggi a spus el, și, abia auzît, foarte rău, Siggi, a vîrît fără voie mîna în buzunar, a scos două țigări strivite, un plic de chibrituri plat, mi-a azvîrlit repede totul sub saltea și a spus cu un glas monoton : Fumatul în cameră e interzis. — Da, am spus.

Cu asta a ieșit, iar de la gustarea de dimineață stau la fereastra cu gratii, văd zorii plutind peste Elba, peste fluviul acoperit de gheața în care puternicele remorchere și spărgătorul de gheață „Emmy Guspel" își taie tiparele lor cu viață scurtă. Geamandurile stau înclinate sub presiunea gheții ce alunecă la vale. În direcția portului Cuxhaven, pe cer se derulează un transparent vopsit în ocru, lîngă care se adună acum nori de zăpadă. Mica flacără sfîșiată de la rafinăria de petrol se ghemuiește sub rafalele vîntului, care devin mereu mai puternice și mai turbate și aduc pînă la mine păcănitul ciocanelor de nituit de la șantierul naval.

În atelierele noastre, la fel și în biblioteca de pe insulă, în care acum îmi ține locul Ole Plötz, specialistul în poșete, s-a început de mult lucrul, dar asta nu mă apasă, nu simt nevoia să mă aflu în apropierea prietenilor mei, nici chiar Charlie Friedländer nu-mi lipsește, el care poate imita orice și pe oricine, voci și mișcări, vocea lui Korbjuhn, de exemplu, mișcările lui Himpel. Aș vrea să rămîn aici, singur, singur în această celulă ce-mi apare ca o trambulină în balans, pe care am fost trimis, trebuie să mă arunc în jos, trebuie să sări și să mă scufund, o dată și încă o dată, pînă cînd voi fi scos la suprafață totul, pietrele de domino ale amintirii, ca să zic așa, pe care aș dori să le îmbin pe masa mea, bucată cu bucată.

Încă un tanc petrolier gonește pe Elba în jos, este al șaselea de la gustarea de dimineață și se numește „Kishu Maru" sau „Kushi Maru", n-are nici o importanță, o să ajungă și el unde trebuie, la fel ca „Betty Oetker" și „Claire B. Napassis". Plutesc ridicate mult din apă, elicele lor bat în aer, făcînd să spumege o supă din apă cu gheață, vor trece fuga pe lîngă Glückstadt și pe lîngă Cuxhaven, iar în dreptul insulelor, mă gîndesc, vor urma itinerarul obligatoriu spre vest — aproape cam prin dreptul nostru.

Totuși n-aș vrea de loc să mă îmbarc pe ele, ca să cobor o dată pe uscat la Dharan sau la Caracas, nu-mi pot îngădui să mă transpun dus de curent sau de bunul plac în cine știe ce situație, fiindcă și eu trebuie să-mi urmez calea, care-i tot un itinerar obligatoriu și care duce la Rugbüll, la cheiul amintirii, unde toate sînt așezate în stive și pregătite. Încărcătura mea se află la Rugbüll. Rugbüll este portul de destinație, ori cel puțin Glüserup, de aceea nu trebuie să lăsăm cîrma în voia ei.

Cu cîtă stăruință se oferă și se înghesuie acum toate, cînd parîmele au fost desfăcute, și cu cît adevăr pot fi reconstituite : desfășor pur și simplu ținutul neted, sap în el cîteva șanțuri și canale întunecate, pe care le echipez cu ecluze olandeze, așez pe coline artificiale cele

cinci mori, pe care le puteam zări de pe şopronul nostru — printre ele şi moara mea preferată fără aripi — şi pun în jurul morilor şi al fermelor văruite în alb şi roşu ruginiu digul, ca un braţ arcuit protector, mai înfig în vest farul cu căciulă roşie şi dau drumul Mării Nordului să împroaşte zăgazul — acolo unde pictorul, din cabana lui de scînduri, o contempla cum se repede şi asaltează şi spală spumegînd uscatul — iar acum nu mai am nevoie decît să urmez drumul îngust, pavat cu cărămizi, ca să am în faţă Rugbüllul meu, adică mai întîi tăbliţa cu inscripţia „Postul de poliţie Rugbüll", sub care şedeam atît de des şi-l aşteptam pe tata, cîteodată pe bunicul, mai rar pe Hilke, sora mea.

Cît de încremenite îmi stau acuma la îndemînă toate, ţinutul, lumina vie, drumul pavat cu cărămizi, bălţile de turbă, tăbliţa, care era bătută în cuie pe un stîlp decolorat, cît de liniştite ies toate la iveală dintr-un amurg submarin, chipurile oamenilor, copacii încovoiaţi, orele de după amiază, în care vîntul se domolea, toate îmi revin în amintire şi eu stau iarăşi în picioarele goale sub tăbliţă, îl urmăresc cu privirea pe pictor — sau numai mantaua pictorului — care flutură pieziş pe dig şi se îndreaptă către peninsulă, şi e primăvară la noi în nord, cu aer sărat şi vînt rece, şi aştept iarăşi în ascunzătoarea mea, în dricul căruţei fără roţi, cu oiştea îndreptată în sus, o aştept pe sora mea Hilke şi pe logodnicul ei, care or să se ducă îndată pe peninsulă, ca să adune ouă de pescăruşi.

Mă milogisem şi-i rugasem să mă ia cu ei pe peninsulă, dar Hilke n-a vrut, Hilke a hotărît simplu : Aşa ceva nu-i pentru tine, şi de-aia zăceam acum făcut ghem pe scîndurile negeluite ale căruţei, ca să-i aştept şi să-i urmez fără să mă observe, pe cît cu putinţă să nu mă observe. Tata şedea înăuntru, în biroul lui strîmt, în care n-aveam voie să intru, şi scria cu litere rotunjite larg rapoarte, în vreme ce mama se încuiase în dormitor, ca de atîtea ori în acea primăvară nefericită, în care Hilke ni-l adusese pentru prima dată în casă pe logodnicul ei, pe „Addi" al ei, cum îi spunea

ea lui Adalbert Skowronnek. I-am auzit ieşind din casă, i-am văzut printr-o crăpătură cum trec pe lîngă şopron spre drum, Hilke înainte, în felul ei poruncitor şi îndărătnic, el, ca întotdeauna, cu un pas în urmă, călcînd cu picioare ţepene. Ei doi, mă gîndesc, nu-şi împleteau degetele, braţul nici unuia nu căuta un loc de odihnă pe şoldul celuilalt — încrucişîndu-se — nici nu păreau să pună preţ pe un dialog prin atingeri cu înţeles, pe cînd se îndreptau spre drumul de cărămidă, înfăşuraţi în mantalele lor de ploaie foşnitoare, şi coteau apoi spre dig, fără să se uite înapoi. Mergeau aşa, de parcă ar fi ştiut că sînt supravegheaţi, umblau stingheriţi, cu mişcări prea asemănătoare, mai ales însă străduindu-se să dea impresia că singurul lucru pe care sperau să-l găsească erau ouăle de pescăruşi. Rigiditatea involuntară a spinării, pasul greu, amintind un pas cu ghete de plumb, evitarea oricărei atingeri — toate astea păreau să fie doar urmarea faptului că perdeaua de la dormitor se mişca domol, se ridica umflîndu-se şi cădea înapoi, sau chiar era trasă repede.

Ştiam sigur că ea stătea acolo. Ştiam că se uita încoace, dezaprobator şi scoasă din fire în felul ei, strîmbînd din buze a dispreţ, cu faţa aspră, roşcată, imobilă. Ţigan, atîta îi spusese încet, ieşindu-şi din sărite, tatei, cînd aflase că Addi Skowronnek era muzicant, acordeonist, şi că lucra la „Pacific", acelaşi hotel din Hamburg, unde Hilke era chelneriţă : ţigan, şi după aia se închisese în dormitor, Gudrun Jepsen, coloana maternă a vieţii mele.

Am rămas liniştit în căruţă, cu tîmpla apăsată pe scîndură, cu un genunchi îndoit, mă uitam la perdea şi trăgeam cu urechea la vocile ce se îndepărtau încolo spre dig, spre mare, am aşteptat aşa pînă cînd n-am mai observat nici o mişcare înapoia ferestrei de la dormitor şi n-am mai auzit vocile, atunci am ţîşnit, am sărit din căruţa mea şi am zburat ca săgeata de-a dreptul în şanţul de pe marginea drumului, prin care i-am urmat pe cei doi, aplecat spre taluz.

Hilke ducea coşul de rafie. Acum mergea uşor îndoită din mijloc, ca şi cînd ar fi vrut să-şi facă vînt pentru o săritură, ca şi cînd ar fi vrut să părăsească dintr-o singură săritură cuprinsul casei. Ghetele ei albe, pe care le frecase cu cretă luată de la mesele de joc, străluceau pe drumul de cărămidă roşie. Părul lung, pe care în casă îl purta desfăcut, şi-l îndesase sub gulerul mantalei, dar nu destul de strîns, nu destul de adînc, fiindcă îi aluneca sau îi scăpa mereu în faţă, în şuviţe groase, încît din spate părea că nu are gît şi capul îi arăta ca o bilă turtită. Picioarele foarte apropiate unul de altul, cu pulpe tari, prea încovoiate spre interior, se atingeau unul de altul puţin înainte de a se poticni de ceva, cîteodată pulpele se frecau, se izbeau între ele, dar ea nu simţea asta şi probabil că n-a simţit-o niciodată, fiindcă mersul ei îşi păstra aceeaşi nepăsătoare şi oarbă energie ca tot ce făcea şi ca planurile pe care le urmărea. O furnică, aş zice, o furnică roşie. Nici măcar o singură dată nu s-a uitat în jurul ei, nu s-a asigurat de nimic, nu s-a încredinţat de nimic, în vreme ce el, Addi, acordeonistul, îşi arunca mereu ochii înapoi iute şi foarte atent, înaintînd cu un mers în care se afla o uşoară nehotărîre, iar eu a trebuit să ţin socoteală de faptul că mă descoperise sau că i se năzărise brusc ceva ce-ar fi vrut să facă atunci cu mult mai bucuros decît să adune ouă de pescăruşi. Ţinea mîinile în buzunare şi fuma, fiindcă îi era frig, iar vîntul îi azvîrlea norişorii pîlpîitori peste umeri. Din timp în timp se întorcea cu un salt şi făcea cîţiva paşi înapoi împotriva vîntului, încovoindu-se adînc în mantaua sa de ploaie, şi atunci puteam să-i văd bine faţa, o faţă palidă, asprită de febră, capabilă parcă de o singură expresie, o îngăduinţă plină de mulţumire, cu care te întîmpina şi pe care n-o lepădase nici cînd a băgat de seamă că mama nu l-a poftit să ia loc şi că vecinii, la care l-a tîrît Hilke, nu i-au adresat nici măcar o singură întrebare. Nimeni nu putea să-şi dea seama de ce suferă, nimeni n-a aflat de la el însuşi ce-l bucura şi de ce se temea, fiindcă nu purta

la vedere decît această îngăduinţă satisfăcută, cu care a apărut la noi şi care s-a întipărit pentru totdeauna în amintirea noastră.

Dar cei doi nu trebuie să dispară înapoia digului, trebuie să-i ţin sub ochi, îi urmăresc acum, aşa cum i-am urmărit atunci, lipit de taluzul şanţului, ghemuit şi drept la adăpostul ecluzei, apoi cu mai puţină grijă, ascuns de brîul de stuf şi, în sfîrşit, chiar sub culmea digului, unde, dacă s-ar fi uitat în jur, n-aveam altceva de făcut decît să mă aplec, ca să nu fiu descoperit. Au traversat digul prin locul pe unde tata îşi împingea în sus bicicleta în nenumăratele lui drumuri spre Bleekenwarf, n-au şovăit acolo nici măcar o clipă, ca să admire cum se obişnuia marea, ci s-au repezit la vale în direcţia apei, spre cărarea care ducea de-a lungul ţărmului întărit, încovoindu-se după cotiturile digului pînă la circiuma „Priveliştea estuarului", pînă la peninsulă.

Aici s-au oprit. Au stat locului lipiţi unul de altul. Hilke şi-a sprijinit un umăr de pieptul lui, a făcut un gest spre Marea Nordului, într-o direcţie unde n-am putut distinge nimic vrednic de atenţie, a descris încet, cu braţul întins, un arc de cerc, din care reieşea că îi dăruieşte Marea Nordului împreună cu toate scoicile ei, cu toate valurile şi minele şi toate epavele de pe fundul tulbure. Addi i-a pus surorii mele o mînă pe umăr. A sărutat-o. Apoi i-a luat coşul din mînă şi i-a dat putinţa să-l îmbrăţişeze, dar Hilke nu l-a îmbrăţişat, ci a spus ceva, la care şi el a spus ceva, cu trupul încordat, a întins mîna spre vîrful acoperit cu nisip strălucitor al peninsulei şi i-a dăruit el acum surorii mele o bucată din Marea Nordului, să fi fost un kilometru pătrat şi jumătate.

Marea izbea întăritura de piatră a ţărmului, arunca stropi pînă la ei, limbi drepte, spumoase ţîşneau prin crăpăturile dintre pietre, cădeau pleoscăind înapoi, iar în larg, deasupra mării creştea o velatură întunecată din nori de ploaie, se apropia plutind, cu gabierul, zburătorul şi vela principală umflate de vînt, ceea ce i-a

dat pare-se prilejul lui Addi să spună ceva, la care sora mea a spus şi ea ceva şi s-a lăsat rîzînd pe spate, astfel că el s-a văzut nevoit s-o prindă de braţe, imitînd în glumă gestul unui poliţist care înhaţă pe cineva, şi s-o ducă pe poteca murdară încolo.

Chiar lîngă potecă se întindea o linie a fluxului formată din iarbă de mare, alge uscate şi sfărîmături de tot felul, iar paralel cu ea se desenau alte linii, mai vechi ; fiecare flux violent îşi lăsase astfel urma, o dungă ce-i păstra amintirea şi depunea mărturie de puterea sau mînia mării pe timp de iarnă. Fiecare flux prădase altceva, unul îngrămădise pe uscat rădăcini albe, spălate, altul bucăţi de plută şi un coteţ de iepuri de casă făcut fărîme, mai erau acolo bulbi de alge brune şi scoici şi plase rupte şi plante de culoarea iodului, care arătau ca nişte şlepuri groteşti, iar sora mea şi acordeonistul mergeau pe lîngă toate astea către peninsulă. N-au urcat spre cîrciuma „Priveliştea estuarului", au trecut pe lîngă ea pe partea dinspre mare, acuma mînă în mînă, stropiţi de spumă sclipitoare, cu feţele aprinse. Spre larg, acolo unde peninsula se înfigea netedă în Marea Nordului, se vedeau coroanele lînoase de spumă ale brizanţilor care se rostogoleau încoace din depărtări negre, se sfărîmau de fundul puţin adînc, veneau spumegînd, ca un pîrjol ce se-ntinde, se repezeau la deal şi alunecau la vale, însoţite de un vuiet neîntrerupt.

Peninsula şedea împlîntată în mare ca o proră ascuţită de corabie, se înălţa domol dincoace către cocoaşa încreţită a unei dune lipsite de copaci şi acoperite doar de perişor cu paiul vîrtos. Acolo cuibăreau pescăruşii. Acolo îşi construiau ei în fiecare primăvară cuiburile sărăcăcioase ; între coliba paznicului păsărilor şi cabana pictorului, care se afla la piciorul unei dune şi avea o fereastră joasă, dar foarte largă îndreptată spre mare.

Acuma mergeam pe dig la adăpostul cîrciumii, i-am pierdut din ochi pe Hilke şi pe Addi al ei, acordeonistul, care, probabil la dorinţa surorii mele, îşi cărase la noi acordeonul şi, firesţe, ar fi şi cîntat cu el, dacă mama n-ar fi ieşit din odaie, exprimîndu-şi mutesţe

dezaprobarea, ori de cîte ori tînărul pusese mîna pe instrumentul împodobit cu iniţialele de argint sau argintate, A.S. Tatei i-ar fi făcut plăcere să asculte cîntecul lui preferat şi eu, de asemenea, mi-aş fi dorit cu drag un cîntec interpretat de Addi, dar fiindcă mama arăta făţiş că nu suportă aşa ceva, acordeonul cel greu zăcea doar prin odaia Hilkei. Începusem să mă gîndesc că ar trebui să probez în taină instrumentul, noaptea, în vechea mea căruţă.

M-am oprit pe platforma de lemn a circiumii, m-am iţit printr-una dintre cele două ferestre în sala unde se afla un singur bărbat oacheş, aşezat la o masă goală, bărbatul a scos limba la mine, s-a făcut că vrea să arunce cu scrumiera, pe care se afla un schelet de scrumbie golit de carne, atunci am ţîşnit ca săgeata, pe sub peretele cu ferestre, şi m-am aflat numaidecît iarăşi pe taluzul digului, unde i-am văzut pe Hilke şi logodnicul ei, pieziş în faţa mea. Au mers unul în spatele celuilalt pe întăritura de pietre a ţărmului, pînă acolo unde uscatul începea să coboare prelungindu-se cu plaja netedă, strălucitoare a peninsulei, iar cînd au tăiat de-a curmezişul plaja, din nou mînă-n mînă, spre marea ce se vedea în fund, printre alge şi lemne aduse de apă — cînd s-au îndreptat prin pustietatea aceea către dune, i-ai fi putut lua drept Timm şi Tine, perechea de îndrăgostiţi din romanul „Fosforescenţele mării" de Asmus Asmussen.

Nu, asta nu-i cu putinţă, fiindcă Timm n-ar fi arătat cu îngrijorare spre peretele de nori ridicat deasupra mării, n-ar fi îngheţat mai ales, aşa cum îngheţase el, nici nu s-ar fi ciucit atît de jos şi de speriat, atunci cînd un martin-argintiu s-a prăvălit deasupra lui cu aripile strînse, un proiectil albicios ce se apropia cu un zgomot şuierător. Addi s-a speriat atît de tare, încît nu numai că s-a făcut ghem, dar s-a şi răsucit într-o parte, atunci cînd pescăruşul a venit în picaj deasupra lui, astfel că n-a văzut cînd pasărea şi-a oprit căderea foarte aproape de el şi s-a lăsat smulsă de vînt spre înălţimi sigure, unde s-a pornit să scoată

strigăte ascuțite de avertisment, chefnind și tînguindu-se. Acesta era întotdeauna începutul. Un pescăruș deschidea atacul. Un martin-argintiu. Un martin-cu-trei-degete. Un martin-cu-cap-negru. Nici un pescăruș de pe coasta noastră nu-și părăsește de bună voie ouăle. Atacă. Se reped cu ochii lor roșii, cu ciocurile galbene. Zboară prefăcîndu-se că atacă.

Aș crede că acordeonistul nu mai văzuse niciodată așa ceva : deodată s-au stîrnit scoțînd țipete ascuțite două milioane de pescărușl, au format deasupra peninsulei un nor sur-argintiu, care urca și cădea vijiind și filfiind într-o răscoală nebună, un nor ce se rotea, se deplasa și se îngrămădea pleoscăind, în vreme ce se scutura o ploaie albă de fulgi de pescărușl, sau mai bine o zăpadă de puf, care umplea valea dintre dune, afînată și caldă, în așa fel că sora mea și logodnicul ei ar fi putut să se ducă, fără nici o pregătire, la culcare, dacă ar fi vrut. Mie, ca să mă exprim astfel, îmi sărise inima.

Îndată ce pescărușii se ridicaseră de pe cuiburile lor sărăcăcioase și boltiseră deasupra peninsulei un cer nou plin de larmă, am coborît fuga de pe dig spre plajă, mi-am găsit acoperire înapoia unei lăzi de pește sfărîmate și m-am întins fără să răsuflu sub vuietul ce umplea văzduhul, ținînd strîns în mînă bățul cu care, de-ar fi fost nevoie, aș fi sfărîmat capul unuia dintre martinii-polari cenușii-albaștri. Probabil că i-aș fi rupt doar o aripă, l-aș fi dus acasă și l-aș fi învățat să vorbească.

Pescărușii mă descoperiseră de mult, norul se rotea și pe deasupra mea, și deasupra mea pleoscăiau și filfiiau aripi mînioase, iar în vreme ce martinii-ghețurilor, greoi, căutau să ia înălțime ca niște bombardiere grele, martinii-cu-trei-degete, agili, dădeau ocol jos de tot peste plajă, se repezeau spre mine furioși în zbor elegant, vijiind în dreptul meu și se îndreptau cotind scurt pînă departe deasupra mării, unde se grupau pentru noi atacuri.

Am sărit în picioare, am început să învîrtesc bățul în cercuri repezi deasupra capului, așa cum a făcut odată cineva — dar cine ? — cu spada, ca să se apere de ploaie, și așa am părăsit plaja, dînd din mîini, lovind, fugind sub atacurile iuți ca săgeata după cele două perechi de urme, singurele urme pe nisipul umed. Doar o fugă scurtă, încordată, printre cuibarele dușmănoase, în care se aflau ouăle verzi-albăstrii, cenușii și negre-cafenii, apoi i-am văzut din nou în fața mea.

Addi era mort. Zăcea pe spate. Îl omorîse un martin-sur, sau zece martini-rîzători și nouăzeci de elegante rîndunici-de-mare. Îl găuriseră, îl scobiseră. Sora mea stătea în genunchi lîngă el, îi aranja îmbrăcămintea, liniștită, îndemînatică, în orice caz fără să se jelească — ea care domina, plănuia și stabilea totul și care putea să suporte orice, în afară de nesiguranță și șovăială — și își cobora fața adînc deasupra feței lui, îl îmbrățișa, se întindea peste el și într-adevăr reuși : picioarele lui Addi făceau din nou mișcări zvîcnite, smucite, convulsive, tînărul își zvîrli brațele în sus, umerii îi fură străbătuți de un tremur, corpul său se ridică.

Am uitat de toate. Agitîndu-mi bățul împotriva pescărușilor ce se năpusteau tînguitori, am alergat spre ei, m-am aruncat în genunchi și am văzut că obrazul vînăt al lui Addi zvîcnea, că el își încleștа fălcile și scrîșnea din dinți. Degetele îi erau încovoiate, cu degetul gros apăsat tare în palmă. Pielea îi strălucea de sudoare. Cînd deschidea gura, vedeam că vîrful limbii îi era o rană.

Lasă-l, a spus sora mea, nu pune mîna pe el. N-avea timp să se mire că apărusem deodată lîngă ea. I-a încheiat lui Addi nasturii de la cămașă, l-a mîngîiat cu sfială pe obraji, nu impresionată sau speriată, ci sfioasă, iar eu am putut să bag de seamă că sub dezmierdarea ei Addi se liniștea și suspina, apoi s-a ridicat cu un zîmbet timid și mi-a făcut un semn cu mîna, văzînd că țin pescărușii la distanță cu bățul.

Bățul meu zvîcnea încolo și-ncoace, uluia pescărușii, retezîndu-le atacul. Mă purtam în așa fel, de parcă

n-aş fi avut timp să ascult reproşurile pe care mi le pregătea sora mea : luptam pentru Addi. Da. Am descris, luptînd, o rozã a vînturilor liberă în jurul nostru. Repezindu-mă cîţiva paşi, sărind, rotind din încheietura mîinii băţul, apăram grupul nostru împotriva pescărușilor, în timp ce Hilke aduna repede ouă în coşul de rafie, iar Addi doar stătea acolo buimăcit şi-şi freca ceafa, o ceafă uimitor de bătrînicioasă, cum a trebuit să constat, cutată şi încă de pe acum puţin pergamentoasă.

Pescărușii şi-au schimbat brusc tactica. Băgaseră probabil de seamă că nu pot ajunge la nici un rezultat prin atacuri simulate, numai cîteva păsări răzleţe, mai ales martini-suri, se mai repezeau spre noi, cu picioarele lor de înotătoare gata întinse, cu gîtlejurile coralii căscate, cu nişte aripi ca de Junkers-87, dar dihăniile astea nu erau decît o ariergardă încă nelămurită : căci toţi ceilalţi pescărușe se organizau deasupra noastră, formînd un nor neted, filfiind pe loc cu bătăi pleoscăitoare din aripi şi lansau asupra noastră un bombardament de ţipete. Fiindcă zborurile în picaj nu fuseseră de nici un folos, trebuia să fim puşi pe fugă prin ţipetele pescărușilor. Răsunau zbierete. Ţiuituri. Huruieli şi chefnituri. Mieuneli ascuţite. Ni se înfigeau în creier, în măduva spinării, pielea ni se încrîncena.

Addi îşi astupase urechile zîmbind. Hilke, aplecată, aduna ouă în coşul de rafie, atinsă la tot pasul de găinaţul pieziş al pescărușilor. Eu nu mai făceam altceva decît să-mi azvîrl băţul în aer, stîrnind o răzmeriţă din care plouau fulgi. Uneori, băţul dispărea printre toate aceste trupuri şi aripi, iar o dată am lovit în piept un martin-roz, dar pasărea n-a căzut, n-a bufnit la picioarele mele. Nu puteam de loc să găuresc cerul ăla furtunos de pescărușe. Nu izbuteam să-l înspăimînt, nici să-l reduc la tăcere. Pescărușii lărmuiau, dar noi făceam faţă larmei.

O dată, un pescăruş a dat să mă apuce clănţănind de picior, iar pentru că băţul meu nu l-a nimerit, am azvîrlit după el cu un ou, oul i s-a spart în spinare, iar găl-

benușul, plesnind, l-a împodobit cu însemne galbene de ștab : după aia a zburat spre Brazilia.

Addi mi-a făcut un semn de recunoștință cu capul, văzuse că am nimerit pasărea, a venit la mine și m-a tras sub mantaua lui de ploaie, fiindcă dinspre mare se repezeau spre noi primele izbituri ale furtunii, primele rafale violente, care culcau la pămînt firele de perișor, smulgeau fuioare de nisip ca niște fanioane și mă loveau cu ele peste picioarele goale.

A chemat-o pe Hilke, care continua să adune cu sîrguință ouă. I-a arătat frontul de ploaie și marea. Arcul orizontului se scurtase, se încețoșase, acoperindu-se cu o cortină albicioasă care se apropia de noi fluturînd. În fața ei, apa fulgera și sclipea, iar de pe crestele de valuri vîntul smulgea trene scînteietoare.

Terminã, a strigat Addi, dar sora mea nu l-a auzit, sau l-a auzit și și-a văzut mai departe de treabă, vrînd să umple coșul cu ouă, așa că am urmat-o încetișor, adică : eu deschideam drum spre ea, printre pescărușii. Mă simțeam bine sub mantaua de ploaie a lui Addi, îmi păstram doar o deschizătură, ca să văd și să lovesc. Simțeam căldura corpului lui, îi ascultam respirația grăbită, resimțeam ca pe o binefacere apăsarea ușoară a mîinii sale pe umărul meu.

Terminã, a strigat el din nou, fiindcă vîntul a încetat brusc să bată și a început să plouă. Dincolo de hașurarea puternică a ploii, Hilke apărea mică și îndepărtată, dar continua să alerge, plecată de șale printre cuiburile lipsite de ocrotire, pînă cînd, deodată, un fulger a căzut asupra mării, sau mai curînd a spintecat văzduhul ; rădăcina unui fulger s-a arătat sfîșiind orizontul întunecat, apoi un tunet cumsecade, aș zice blînd s-a rostogolit peste Marea Nordului încoace ; în clipa aceea, sora mea s-a îndreptat de mijloc, s-a uitat spre mare, apoi spre noi, ne-a arătat cu brațul întins într-o anumită direcție și a alergat îndată într-acolo, stingherită rău de pulpele ei încovoiate spre interior, iar nouă nu ne-a rămas altceva de făcut decît s-o urmăm.

Pescărușii s-au stîrnit iar. Și-au deschis ciocurile gata de apărare. O cascadă de țipete nebune s-a prăvălit peste noi, în vreme ce fugeam de ploaie și furtună, prin nisip, prin valea dintre dune, peste dună. Vîntul se pornise din nou și ne azvîrlea ploaia în față, ploaia de primăvară de la Rugbüll, care dovedește șanțurilor și canalelor că sînt prea înguste, care potopește pășunile și spală de pe crupele ciolănoase ale vitelor bălegarul uscat și cu țurțuri rămas din iarnă.

Cînd plouă la noi, ținutul își pierde perspectiva neîngrădită și adîncimea lipsită de apărare, o ceață ca bura atîrnă deasupra lui și îți ia vederea ; totul devine mai scund, mai scurt, sau crește, căpătînd o culoare neagră, o formă de bulb și pur și simplu n-are nici un rost să-ți cauți adăpost sub vreun acoperiș, ca să aștepți sfîrșitul ploii, căci sfîrșitul nu se poate prevedea, poți să constați bucuros că ploaia a stat abia cînd te trezești într-o dimineață. Dacă doar ar fi plouat, presupun că ne-am fi dus liniștiți acasă, dar furtuna, fulgerele ce spintecau văzduhul deasupra mării, tunetul, rafalele violente de vînt ne-au pus pe fugă peste dune ; sub furia stihiilor, nu mergeam, ne clătinam peste nisipul moale și ud al dunei, urmînd-o mereu pe Hilke, care gonea acum spre cabana pictorului, ajungea la cabană și smulgea numaidecît ușa din clanță, dar n-o închidea, ci rămînea pe loc în deschizătura întunecată, hașurată de ploaie, îndrumîndu-ne prin semne să ne grăbim, pînă cînd am ajuns la ea. Ne-a chemat în cabană. A trîntit ușa și a oftat mulțumită.

Zăvorul, a spus pictorul, trebuie să tragi și zăvorul, iar sora mea a izbit cu pumnul în zăvor, pe urmă am rămas cu straiele picurînd în cabana pictorului.

Am ieșit numaidecît de sub mantaua lui Addi, am ocolit masa de lucru pînă la fereastra largă și am privit afară ca și în alte rînduri, așteptînd ca și în alte rînduri să văd leșul unui om adus de valuri, un aviator mort, pe care valurile să-l arunce spre plajă, iar sorbul mării să-l tragă înapoi, și probabil că pictorul știa după ce mă uit, fiindcă a spus zîmbind : Furtună, azi nu există decît furtună.

Îl însoțisem adesea pînă în cabana lui și stătusem alături pe masa de lucru în vreme ce el observa nașterea sau sfîrșitul unui val, ori norii, ori lumina tiranică ce-nvăluia marea, iar atunci, cînd îl descoperisem împreună pe aviatorul mort, mă ținuse îndelung nemișcat pe masă și se uitase numai la corpul care plutea și se rostogolea domol, mișcîndu-se destins, care își însușise în așa măsură ritmul hulei, încît se clătina el însuși lin la fel ca hula și se balansa moale, da, și a durat pentru mine prea mult, pînă cînd am coborît în sfîrșit fuga și l-am tras pe plajă pe aviatorul mort.

Numai furtună, a spus pictorul și a zîmbit în semiîntuneric, apoi a scos o batistă mare și mi-a uscat fața, în timp ce eu căutam cu ochii zbuciumul înspumat al mării și, după părerea lui, nu stăteam destul de liniștit, fiindcă de mai multe ori mi-a poruncit : Stai cuminte, stai odată cuminte, Witt-Witt. Era singurul care-mi spunea așa, și de ce nu : witt-witt este strigătul grăbit, îngrijorat al nisiparilor, altceva nu le mai trece prin cap, probabil că nici pictorului nu i-a trecut altceva prin minte în legătură cu mine, în orice caz mă numea așa, iar cînd auzeam Witt-Witt mă uitam în jur sau mă apropiam sau stăteam liniștit. Max Ludwig Nansen mi-a frecat și părul pînă ce mi l-a uscat, apoi și gîtul și picioarele, după aia a întins batista lui mare Hilkei, care a început și ea să se șteargă, să-și pieptene și să-și apese cu degetele părul lung și ud. Vîntul venea aspru și în rafale dinspre întinderea mării și făcea zarvă dincolo de ușă. Nu se mai vedea nici un pescăruș, nici măcar paznicii lor nu se avîntau în văzduh. Marea spumega și sclipea, eu mi-am încovoiat spinarea, mi-am lăsat capul pe umăr, mă uitam peste spumă și sclipiri și-mi închipuiam că marea e cerul și cerul întunecat, mare, iar cînd am ridicat privirea și m-am întors, am descoperit-o.

Jutta sta ghemuită, tăcută și nemișcată, lîngă dulap, sta ciucită turcește pe podea, cu mîinile în poală, cu pulpele ei slabe atît de îndepărtate, încît stofa rochiei i se întinsese să crape, iar eu o vedeam cum zîmbește, răspunzînd zîmbetului tulburat și buimac al lui Addi.

Eram uluit. Mă uitam de la unul la altul, de la faţa osoasă, batjocoritoare, de ogar a Juttei la Addi, care sta acolo ţeapăn şi inutil, un manechin cu o expresie de uimire şi aşa mai departe, a cărei întreagă admiraţie era trezită de o fată de şaisprezece ani, cu grumazul slab, cu pulpe slabe şi cu ochi iuţi, iscoditori — tocmai Jutta, care nu gîndea niciodată ceea ce spunea şi care vrăjise ferma de la Bleekenwarf, de cînd pictorul o primise acolo împreună cu fratele ei mic, afurisit după moartea părinţilor lor, care fuseseră tot pictori.

În orice caz, am încercat să înţeleg acest joc mut de recunoaştere, şi tocmai voiam să spun ceva, cînd sora mea mi-a luat-o înainte : Şterge-te, Addi, ploaia e rece, şi în acelaşi timp i-a apăsat batista în mînă şi l-a lovit în felul ei poruncitor cu cotul în coaste, la care el a privit-o prosteşte, dar a început tăcut şi ascultător să se frece vîrtos. Iar în vreme ce el se folosea de batista cea uriaşă, Hilke s-a adresat pictorului : Asta e Addi, logodnicul meu, a venit aici doar în vizită, la care pictorul, arătînd cu un zîmbet spre colţ, a spus : Şi asta e Jutta, locuieşte la noi cu fratele ei. Atunci Hilke i-a întins Juttei mîna. Addi a dat mîna cu pictorul, iar după ce eu am dat mîna cu Jutta, Addi a dat şi el mîna cu ea, şi-n clipa aia mi-a trecut prin minte că nu dădusem încă mîna cu Max Ludwig Nansen şi am făcut-o, ceea ce i-a atras atenţia Hilkei de scăparea ei, aşa că a dat şi ea repede mîna cu pictorul, şi aproape că aş mai fi dat mîna şi cu Hilke, dacă pictorul n-ar fi păşit printre noi, ca să-şi ia pipa de pe o poliţă.

Sper c-o să treacă repede, a spus Hilke. Furtuna, a spus pictorul, nu ploaia. — Uite cu ce te-ai ales, mi s-a adresat Hilke ; de ce te-ai luat după noi, iar eu : Sînt leoarcă, şi mă uitam la cei doi bărbaţi care-şi făceau semn cu ochiul peste capul meu, surprinşi, prietenoşi şi înveseliţi, iar Addi i-a oferit pictorului o ţigară, dar el doar şi-a ridicat pipa şi l-a refuzat. Pictorul şi-a aprins pipa, s-a dus la fereastră şi s-a uitat afară în vînt şi în întuneric peste mare, unde probabil că se

întîmpla iarăși ceva, ceea ce numai el putea să distingă cu ochii lui cenușii răbdători. Mă deprinsesem să-l privesc, atunci cînd se adîncea pentru o clipă în întîmplări, mișcări și apariții invizibile, îi cunoșteam și atitudinea pe care o lua, atunci cînd stătea de vorbă cu Balthasar sau se ciorovăia cu el. Era destul să-l observ, n-aveam nevoie să-i urmăresc privirea, ca să știu că atenția lui se ațintise asupra poporului fantastic, pe care ochiul său îl chema la viață pretutindeni : regi ai ploii, făcători de nori, făpturi ce păşeau pe apă, cîrmaci ai aerului, bărbați de ceață, marii prieteni ai morilor, ai plajei și ai grădinilor : toți aceștia se ridicau și i se arătau, îndată ce privirea lui îi dezlega de viața lor ghemuită și tainică.

Sta pufăind la fereastră și privea țintă afară spre rostogolirea talazurilor, cu ochii mijiți, cu capul plecat, ca la o lovitură de berbece, în vreme ce Jutta ieșea la iveală fără zgomot din semiîntuneric dezvelindu-și într-un zîmbet incisivii puternici, și se înfățișa din nou întrebărilor uimite ale lui Addi.

Atunci am auzit-o pe Hilke izbucnind în rîs. Flutura în mînă o foaie de hîrtie. O trăsese dintr-o mapă aflată pe masa de lucru, fără ca pictorul să fi observat. Ce e ? am întrebat. Vino, a spus ea, vino-ncoace, Siggi. S-a uitat pe foaie și a rîs iar. Ce te-a apucat ? am întrebat-o, și ea a întins foaia pe masă, a netezit-o și a întrebat : Îl recunoști ? Da ?

Pescărușii, am spus, doar pescărușii, fiindcă mai întîi n-am recunoscut nimic altceva decît atît : un pescăruș în picaj, unul clocind, unul planînd în patrulare, pe urmă însă am descoperit că fiecare pescăruș purta un chipiu polițienesc de serviciu, iar pe pieptul bombat un vultur, semn al puterii de stat, și nu numai asta : toți pescărușii semănau cu tata, aveau fața prelungă, somnolentă a postului de poliție Rugbüll și purtau în picioarele lor cu trei degete cizme foarte scurte cu jambiere, așa cum purta și tata.

Pune aia în mapă, a spus pictorul cu voce șovăitoare, dar Hilke n-a vrut, Hilke se milogea : Dă-mi-o mie,

te rog, dă-mi-o mie, iar pictorul din nou : Pune-o în mapă, îţi spun, şi cînd Hilke a vrut pur şi simplu să facă foaia sul, el i-a luat-o din mînă, a împins-o în mapă şi a spus : Nu pot să ţi-o dau, mai am nevoie de ea. Pe urmă a tras mapa spre el şi a pus deasupra un carton cu tuburi vechi de culori. Ce titlu are desenul, a întrebat Hilke.

Nu m-am hotărît, a spus pictorul, poate „Martinii-rîzători în serviciu", încă nu ştiu.

Atunci nu, a spus deodată Hilke, dar de ce nu mă desenezi pe mine ? Odată mi-ai promis, sau pe mine şi pe Addi ; vino, Addi, şi sora mea l-a apucat pe logodnicul ei de braţ şi l-a împins energic spre pictor, cu un gest care nu putea să exprime altceva decît : bărbatului ăstuia i se poate face portretul mai uşor decît altora de felul lui, ia vezi. Nu se poate, a spus pictorul. De ce, a întrebat sora mea, de ce nu se poate ? — Mi-am opărit mîna, a spus pictorul, şi Hilke : Cu adevărat ţi-ai opărit-o ? iar pictorul, dînd din cap : Mi-am opărit-o pentru multă vreme.

Furtuna ajunsese acum deasupra peninsulei, şi ar fi uşor să descriu ca la şcoală fulgere de foc, să povestesc amănunţit despre rafalele de vînt şi despre toate variaţiunile tunetului, aş putea să arăt izolarea cabanei pictorului la piciorul dunelor, gemetele lemnului sub izbiturile furtunii, aş putea face să tremure podelele şi să plesnească în aşchii chitul de la ochiurile de geam : furtunile venite dinspre mare sînt la noi întîmplări zugrăvite adesea.

Dar nu furtuna are vreo însemnătate în amintirea mea, ci constatarea surorii mele că acea cabană ducea lipsă de prea multă vreme de o măturăsau de o mînă care să pună ordine ; ea a făcut constatarea la lumina fulgerelor, şi ceea ce oricui altcuiva nu i-ar fi reuşit, ea a izbutit : Hilke a descoperit pe dată pămătuful de şters praf, cu părul îndoit tare, n-a întrebat mai întîi dacă nu cumva e cineva împotrivă, şi-a scos mantaua, a îmbrîncit taburetele la o parte şi a început să deretice. A măturat nisipul, strîngîndu-l cu grijă într-un

colț, ne-a împins pe toți lîngă masa de lucru și s-a pus pe treabă la ușă. A îngrămădit taburetele unul peste altul. A aranjat lucrurile de pe polițe. A șters spirtiera neîngrijită, făcînd-o lună. Se mișca încolo și-ncoace cu o sîrguință calmă, găsea cabana prea mică pentru hărnicia ei și șovăia să pună taburetele la locul lor, fiindcă asta ar fi însemnat că roboteala ei s-a sfîrșit.

Și Jutta. Jutta se ghemuise zîmbind pe un prici de lemn, incisivii ei puternici sclipeau, privirea i se odihnea pe Addi, care se lăsa îmbrîncit de colo colo, cu un aer de stingherealã. Ar fi dorit cu dragă inimă să spună ceva, cel mai mult ar fi vrut, dacă se putea, să pună un picior pe măturicea grăbită și s-o calce, asta o presupun, dar el tăcea și executa ascultător tot ce-i cerea Hilke.

Mai știu și-acum clipa cînd a tresărit, îmi mai amintesc spaima lui, cînd s-au auzit de-afară bătăi în ușa cabanei ; în mijlocul furtunii bătăile izbeau în ușă, iar noi ne-am uitat nedumeriți unul la altul șovăind, și în cele din urmă pictorul a fost cel ce-a tras zăvorul și a deschis, deși Addi se găsea foarte aproape de ușă. Pictorul n-a avut nevoie decît să apese pe clanță, vîntul a trîntit ușa de peretele cabanei.

Proiectat pe cenușiul dunelor de nisip, cu pelerina fluturînd, luminat de fulgerele care se-ncrucișau peste chipul lui, tata stătea în fața ușii ca o stană de piatră, o arătare trupeșă, din partea mea o fantomă greoaie a ploii, care ne-a lăsat un răstimp lung să ne întrebăm ce vrea, fiindcă n-a schițat nici o mișcare ca să intre la noi, ședea doar așa țeapăn și solemn și părea să facă haz pe seama neliniștii noastre, dar deodată a spus cu o voce surdă : Siggi ?

Sînt aici, am spus eu și m-am repezit numaidecît spre el, iar el a scos un braț de sub pelerină, m-a apucat de încheietura mîinii și m-a smuls afară, s-a răsucit fără o vorbă și m-a tîrît prin potopul ploii spre dig.

Nici o dojană. Nici o amenințare. Îi auzeam doar gîfîitul ușor și-i simțeam strînsoarea mînioasă la

încheietura mîinii, în vreme ce ne poticneam peste dune și pe urmă sus pe dig, unde lăsase bicicleta de serviciu. Tata nu rostea nici un cuvînt, iar eu nu îndrăzneam să spun nimic, fiindcă frica mi-o lua înainte, fiindcă în hăul spaimei mele știam ce mă așteaptă, un cuvînt n-ar fi schimbat nimic, și așa m-am ghemuit pe cadru, mă țineam strîns, în vreme ce el făcea vînt bicicletei și se arunca în șa și izbutea să intre sub furtună cu izbiturile vîntului dintr-o latură și să parcurgă la vale digul, fără să coboare măcar o singură dată de pe bicicletă. Știam cîtă forță și atenție îi cerea drumul ăsta. Auzeam aproape de tot lîngă capul meu gîfîieli și icneli, îl auzeam gemînd, atunci cînd para cu mișcări puternice rafalele de vînt. Dacă cel puțin ar fi ocărît ! Dacă măcar m-ar fi plesnit, atunci cînd m-a smuls din cabană ! Totul ar fi fost mai ușor, și eu m-aș fi putut chiar împăca acum cu frica. Dar tata a tăcut tot drumul, mă pedepsea cu o tăcere care nu era decît prevestirea pedepsei definitive, așa-i stătea în obicei : anunța totul, îți dădea să înțelegi mai dinainte, nu era un om al surprizelor, iar atunci cînd, să zicem, trebuia să intervină ca polițai, rareori o făcea fără să atragă atenția : Bagă de seamă, intervin.

Am mers așadar fără o vorbă pe dig la vale, apoi pe drumul pavat cu cărămizi spre casă ; la scară m-a lăsat să sar jos, mi-a poruncit cu o mișcare a degetului arătător să duc bicicleta în șopron, iar cînd m-am întors, m-a apucat din nou de încheietura mîinii și m-a tras în casă. În mers s-a eliberat de manta, s-a ferit să mă privească în ochi — de parcă s-ar fi temut că necazul sau mînia i s-ar descărca prea curînd — și a urcat în spatele meu scara spre odaia mea, unde lumina era aprinsă.

De cînd fratele meu mai mare Klaas fusese arestat din cauză că se automutilase, locuiam în odaia asta singur, ai mei erau pereții și pervazul ferestrei, masa extensibilă îmi aparținea doar mie, o masă acoperită în

întregime cu o hartă albastră a mărilor, din pînză, pe care se desfășurau cele mai riscante bătălii navale, aveam chiar și o cheie și puteam să-mi încui odaia. Lumina ardea. Am văzut lumina scînteind prin crăpături și am știut numaidecît cine mă aștepta în cameră, cu spatele drept și capul sus, cu cocul bine strîns, aspru și strîmbînd din buze, am văzut-o prin ușa închisă pe mama în toată încremenirea ei arogantă, iar cînd tata a deschis, am rămas locului, fără să fiu surprins, pe lemnul ros al pragului.

Tata m-a împins în odaie. A aruncat o privire nerăbdătoare spre Gudrun Jepsen, care a rămas nemișcată și se uita la mine ca din depărtări. Tata a așteptat îndelung, mai înainte de a spune : Iată-l, apoi a străbătut de-a curmezișul odaia cu un aer foarte zelos, privind-o întrebător pe mama, a scos de sub patul meu bățul, a privit-o iarăși întrebător pe mama, pe urmă s-a întors la mine și a spus : Jos pantalonii. Știam că avea să spună asta, dar n-am făcut nimic ca să-i îndeplinesc încă mai dinainte porunca, mi-am scos pantalonii, i-am întins, m-am uitat cum netezește cu grijă pantalonii uzi și-i pune pe masă, nu m-am aplecat, ci am așteptat mai întîi porunca : Apleacă-te ! mi-am pus palmele pe bucile care-mi tremurau și, mai înainte să cadă prima lovitură, m-am îndreptat fulgerător din șale.

Cu un aer dezaprobator, aș zice chiar uimit, a lăsat bățul în jos, a căutat privirea mamei, ca și cînd ar fi trebuit să se scuze pentru nesupunerea mea, dar mama nu s-a mișcat. Bastonul s-a ridicat din nou, eu m-am aplecat, mi-am încordat șezutul gol și m-am uitat într-o parte spre mama, cu dinții încleștați, dar și de data asta m-am îndreptat fulgerător, mai înainte de prima lovitură. Am făcut doi pași să mă destind. Mi-am masat o dată scurt șezutul, m-am întors la loc și m-am încovoiat sub bățul încă ridicat. De data asta eram hotărît să primesc lovitura, dar mai înainte ca bățul să coboare șuierînd, cuiele din podea au prins viață. Niște raci m-au

pișcat de genunchi, un albatros și-a înfipt ciocul în ceafa mea, nu mai era nimic de făcut : am căzut în genunchi scîncind.

De așa ceva mama nu mă crezuse, desigur, în stare, s-a trezit din încremenirea ei, și-a lăsat mîinile să-i cadă și mai m-a privit o dată cu un dispreț ostenit, pe urmă a ieșit din odaie, nepăsătoare și fără s-o mai intereseze pedepsirea mea. Tata s-a uitat buimăcit în urma ei, a vrut probabil s-o rețină, a și murmurat ceva după ea, dar mama se și găsea afară pe coridor, ajunsese în odaia de dormit, de unde s-a auzit cheia învîrtindu-se cu un pocnet în broască.

Atunci tata a ridicat din umeri, m-a măsurat stingherit, dar și plictisit, iar eu mi-am dat seama de șansa ce mi se oferea : i-am zîmbit scîncind și am încercat chiar să-i fac cu ochiul ca unui complice după ce ai înfruntat împreună cu el un pericol, dar se pare că semnul cu ochiul nu mi-a reușit, a fost mai mult o grimasă, tata s-a uitat la ceasul lui de buzunar, m-a apucat fără chef de cămașă și m-a tîrît la masă. M-a apăsat cu grijă pe umeri, ca să mă aplece cu pieptul spre tăblie. M-am opus puțin. M-a apăsat din nou. M-am opus puțin. M-a lovit cu palma peste ceafă. M-am lăsat pe masă și m-am împotrivit puțin. Sub fața mea se afla albastra hartă din pînză a mărilor, se întindeau oceanele, al căror stăpîn visam că sînt, atunci cînd refăceam în joacă marile bătălii navale : aici dădusem lupta mea de la Lepanto, de la Trafalgar, aici se repetaseră bătăliile de la Skaggerak și de la Scapa Flow și de la Orkney și luptele de la Falkland : ca un naufragiat pluteam acum cu pînzele strînse pe apele visatelor mele victorii.

Nu mă așteptasem ca încă de la prima lovitură să mă fulgere această durere clocotitoare, fiindcă ceea ce punea în mișcare bățul erau plictiseala și un fel de lipsă de chef, totuși încă după prima lovitură o dungă fierbinte mi s-a așternut peste fund, iar pentru că am

dat să mă ridic stînga tatei m-a silit să rămîn încovoiat, m-a scufundat într-o mare arzătoare, adîncă de durere și umilință, în vreme ce dreapta înălța bățul și-l lăsa să cadă vîjîind, aplicîndu-mi lovituri destul de precise, dar, în chip ciudat, și distrate. După ce am început să reacționez la fiecare lovitură cu un strigăt ascuțit, sec, oarecum exagerat, tata trăgea din cînd în cînd cu urechea spre coridor, așteptînd să apară mama, căreia îi oferea totuși cu strigătele mele o despăgubire pentru dezamăgirea ei.

Zgomotele pedepsirii mele trebuiau să ajungă la urechea ei în singurătatea și răceala dormitorului, așa că, gîndea el, mama nu putea să rămînă nepăsătoare, din care pricină nu înceta să întoarcă mereu capul, să tragă cu urechea și să pîndească. Tata. Veșnicul executant. Executantul ireproșabil. Mama nu s-a mai arătat. Nici chiar atunci cînd am scos un strigăt scurt, sugrumat, care trebuia să fie pentru ea ceva nou, nici chiar atunci n-a apărut, ceea ce l-a făcut pe tata să-și piardă vădit curajul: ultimele lovituri au mai căzut doar așa, mecanic, iar cînd mi-am întors ochii spre el, mi-a făcut semn cu bățul spre pat.

M-am lăsat să cad. Vîrful bățului mi s-a vîrît sub bărbie. Tata mă silea să-l privesc, iar prin vălul lacrimilor mi-a apărut istovit și nefericit, însă, ca și cînd ar fi vrut să contrazică această impresie, m-a întrebat cu vocea ridicată: Ce-ai de spus? Flindcă voiam să-l cruț de repetarea întrebării, am răspuns repede: Pe timp de furtună trebuie să stau în casă. A dat din cap și era satisfăcut, a tras vîrful bățului de sub bărbia mea. Pe timp de furtună trebuie să stai acasă, a spus, da: asta ți-o cere mama, și asta ți-o cer și eu: pe timp de furtună — acasă.

Apoi a smuls cuvertura de sub mine, m-a învelit și s-a așezat fără nici o treabă pe scaunul de lemn din fața oceanului meu, cu fața plecată pieziș, trăgînd cu urechea și neajutorat, fiindcă nu mai avea nici o însărcinare, iar atunci cînd nu avea nimic de îndeplinit

era numai jumătate de om. Era deprins să stea așa, tăcut, trîndăvind, se și complăcea în starea asta, îndeosebi în ceasurile goale de iarnă, cînd putea să privească la nesfîrșit soba, dar fără îndoială mai ales atunci cînd i se încredința o misiune clară și lesne de înțeles, în realizarea căreia, să zicem, trebuia să chibzuiască întrebări și să le pună.

Scînceam convingător. Îl observam cu un ochi prin îndoitura cotului ; vărgile mă ardeau, cuvertura mă apăsa cu o greutate insuportabilă pe pielea plesnită, aș fi vrut să plece, nu doream nimic altceva decît să rămîn singur, dar el nu pleca și nu pleca și putea să suporte scîncetele mele și totul. O dată chiar s-a ridicat și a venit la mine, m-a bătut ușurel pe umăr și a zis cam așa : Nu-i nevoie să înțelegi mai mult decît ți se spune, asta ajunge : m-ai înțeles ? Am răspuns : Da, și ca să mă eliberez, încă o dată : Da. — Oamenii folositori trebuie să fie supuși, a spus el, iar eu dintr-o suflare : Da, tată, da, el iarăși monoton și meditativ : Din tine o să facem un om folositor, ai să vezi.

Și brusc m-a întrebat : A lucrat ceva, pictorul ? Nu l-am înțeles destul de repede, așa că a mai întrebat o dată : În cabană, pictorul, lucra, atunci cînd ați fost voi acolo ? L-am privit mirat și mi-am dat seama că de răspunsul meu depindea ceva, că ceea ce puteam să știu eu era important, și m-am prefăcut că mi-ar fi greu să-mi aduc aminte, sau, asta-i poate mai exact, că durerile pe care mi le pricinuise îmi încețoșaseră memoria. Pescărușii, am spus în cele din urmă : ne-a arătat niște pescărușii, și fiecare pescăruș semăna cu tine. Acuma, tata voia să știe mai multe, mult mai multe nu aveam să-i spun, dar ceea ce aflase era și așa destul, ca să-l transforme : nehotărîrea lui pierise, a părut deodată că s-a trezit, că a devenit sprinten, că i s-a ascuțit auzul, trăsăturile feței i s-au pus în mișcare, a afișat o expresie de surpriză și amărăciune, a aruncat pe fereastră o privire scurtă, în care se afla și amenințare și dezamăgire — cel puțin așa îmi închipuiam

eu — apoi, asta n-am s-o uit niciodată, s-a așezat pe patul meu, m-a privit pătrunzător, cercetător, da, și cu stăruință și a spus încet : Noi doi o să lucrăm împreună, Siggi. Am nevoie de tine. Ai să mă ajuți. Cu noi doi nu se poate pune nimeni — nici chiar el. Ai să lucrezi pentru mine, iar pentru asta eu am să fac om din tine. Trebuie. Și-acum ascultă ! Termină cu scîncitul. Ascultă !

4

Ziua de naştere

MEREU MAI SUS, MEREU MAI REPEDE ŞI mai spre verticală. Mereu mai puternice avînturile. Mereu mai aproape de coroana largă, despletită a mărului bătrîn, pe care-l sădise Frederiksen însuşi, în tinereţile lui. Cînd scîndura leagănului cădea înapoi din amurgul verde, cu frînghiile încordate, tremurătoare, se auzea un vîjîit, inelele scîrţîiau, se producea un puternic curent de aer, iar peste trupul culcat în balans al Juttei zbura desenul de umbre ale ramurilor. Urca sus de tot, se ţinea o secundă pe loc în aer, se prăvălea, iar în această cădere mă amestecam şi eu, atingînd iute ca fulgerul scîndura ce trecea în zbor, sau coapsa Juttei sau fundul ei micuţ şi repezeam leagănul înainte, sus în coroana mărului ; ea ţîşnea ca din praştie cu rochia fluturînd, cu picioarele îndepărtate, iar curentul de aer, vîjîind, îi modela formele trupului, îi smucea părul înapoi sau făcea ca faţa ei osoasă, batjocoritoare să se ascută şi mai mult. Ar fi fost gata să se dea peste cap cu leagănul, şi eu aş fi fost gata să-i fac vînt pentru asta, dar n-am reuşit, nici chiar atunci cînd s-a suit cu picioarele depărtate pe scîndură, n-am reuşit, fiindcă era craca prea încovoiată sau îmbrînceala mea prea slabă : atunci, în grădina pictorului, cînd doctorul Busbeck îşi sărbătorea cea de a şaizecea zi de naştere. Şi în clipa în care Jutta şi-a dat seama că nu voi reuşi, s-a lăsat din nou jos pe scîndura leagănului şi a început să se legene în-

colo şi-ncoace surîzînd, fără nici o ambiţie, şi nu înceta să mă privească în felul ei neînvăţat de la nimeni, pînă cînd m-a prins în cleştele picioarelor ei slabe, bronzate, brusc şi m-a ţinut strîns : atunci n-am mai ştiut pur şi simplu ce se mai află pe lumea asta în afară de căldura trupului ei. În orice caz îi simţeam căldura trupului, şi ea simţea că îl simt, pot s-o jur, şi mi-am poruncit să fiu liniştit de tot şi să aştept ce-o să se mai întîmple, dar nu s-a mai întîmplat nimic: Jutta m-a sărutat într-o doară cu buzele uscate, şi-a desfăcut cleştele picioarelor, s-a rostogolit din leagăn şi a fugit spre casă, unde Ditte şedea aplecată în afară la una dintre cele patru sute de ferestre şi ţinea în palmă cîteva bucăţi galbene-palide de pesmeciori, aşa cum ţii ceva ca să hrăneşti păsările.

Mi-am înhăţat băţul şi am alergat după ea. Am sărit peste straturile de flori şi peste tufe, încercînd să scurtez drumul, dar toată graba noastră n-a fost de nici un folos, fiindcă mai înainte ca Jutta sau eu să ajungem la fereastră, l-am văzut pe Jobst apărînd sau rostogolindu-se din pavilionul acoperit cu paie, un fulger rotund şi năprasnic, un monstru rotofei, însă sprinten, cu degete foarte scurte şi buze groase, care a trecut tropăind de-a dreptul peste macii cei mari şi peste cîrciumărese, fără să le ia în seamă, peste toate culorile alea ce nu se-mpăcau între ele, şi fireşte a ajuns cel dintîi la fereastră, a smuls prăjiturile din mîna Dittei, şi-a vîrît două în buzunare, iar pe a treia a hăpăit-o cu ochii închişi şi cu o plăcere nebună. Se vedea după mutra lui că n-ar mai da nimic înapoi din prăjiturile răpite — niciodată nu lăsa din mînă ceea ce apucase — aşa că Ditte nici n-a mai încercat să-l convingă cu vorbe de dojană, ci ne-a făcut îndată semn să intrăm în încăperea curată şi imensă de la Bleekenwarf.

Aş fi dorit din toată inima s-o ajung pe Jutta în întunericul coridorului, dar ea mi-a luat-o înainte, n-a răspuns la chemarea mea şi a deschis uşa, pe cînd eu încă bîjbîiam printr-un culoar de hîrdaie, mături şi sipete. A lăsat uşa deschisă. Nici măcar nu şi-a întors

fața spre mine. Liniștea m-a făcut bănuitor, am păşit încet pînă în pragul uşii, credeam că voi găsi camera de zi goală şi părăsită şi mă gîndeam : Unde-o fi sărbătorită ziua de naştere dacă nu aici, dar cînd am intrat şovăind şi m-am uitat în jurul meu, m-am îngrozit, cum s-ar fi îngrozit oricine ar fi pătruns în odaie cu aşteptările mele : la masa pusă pentru aniversare, o masă îngustă, nesfîrşită, şedeau sărbătoreşte bătrîne şi cărunte dihănii ale mării şi înghiţeau anevoie, tăcînd şi cu totul scufundate în contemplaţia lor îndărătnică, tort uscat de biscuiţi, tort de nucă, şi pesmeciori galbeni-palizi. În fotoliile măreţe, sculptate de la Bleekenwarf stăteau ghemuiţi homari cu catalige, crabi-de-ţărm şi crabi-cu-buzunare ; ici şi colo, membre tari, împlătoşate iscau cîte un pocnet sec, o cană lăsată jos de foarfecile osoase ale homarilor clămpănea, cîteva dintre dihănii mă priveau în treacăt cu ochi nepăsători, imperturbabili, aş zice, cu indiferenţa monumentală a unor zeităţi. Totodată, această adunare mută de dihănii ale mării semăna foarte bine cu oameni pe care-i cunoşteam : două arătau ca bătrînii Holmsen de la Holmsenwarf, apoi mi s-a părut că-i descopăr pe pastorul Treplin şi pe învăţătorul Plönnies, pe urmă i-am zărit pe tata şi chiar pe Hilke şi Addi, iar lîngă cel mai gingaş păstrăv-de-mare, care semăna grozav cu doctorul Busbeck, şedea cu expresia ei distantă şi cu cocul ei aspru mama, în chip de biban-de-mare. O singură făptură flutura din aripioare, orăcăia şi se mişca mereu cu veselie ca un peşte-lanternă, iar aceea era pictorul.

Tot pictorul a fost acela care a strigat deodată : Daţi copiilor să mănînce la măsuţa 'nică, dar atunci Ditte se şi afla lîngă mine, m-a tras la masa cea mică şi m-a împins uşurel să mă aşez pe un scaun de modă veche, care m-a şi silit numaidecît să stau liniştit şi să mă ţin drept, fiindcă altminteri m-aş fi dus la vale pe scîndura uşor înclinată. Ditte mi-a luat din mînă băţul împodobit cu pioneze şi l-a pus pe pervazul ferestrei. I-a cerut Juttei să-mi toarne lapte şi a rotit niţel farfuria rotundă de prăjituri, cu un unghi cam de un sfert de

ceas. Acuma servește-te, mi-a spus ca prietenește și m-a atins cu palma peste ceafă, mai înainte de a se întoarce la fantastica adunare, ca să se transforme acolo numai-decît și să ia loc cu înfățișarea unei limbi-de-mare.

Am uitat de prăjituri, am uitat și de lapte. O priveam țintă pe Jutta, care ședea în fața mea și căreia voiam atît de tare să-i atrag atenția, încît i-am poruncit mutește să se uite la mine, iar cum n-am reușit, i-am dat o lovitură pe sub masă o dată și încă o dată, pînă cînd ea și-a retras piciorul — nu cu reproș, ci cu un aer absent pe chipul încremenit. Nu știam la ce se gîndește, visează, chibzuiește, îi vedeam doar ochii întunecați, absenți, în care străluceau flăcările soarelui ce aluneca spre apus : urmăream cum incisivii ei puternici pătrundeau în prăjitură, mușcau, în vreme ce privirea îi aluneca pe lîngă mine, de-a curmezișul încăperii, în care și acum stăruiau tăcerile multor ani și singurătatea unor ierni trecute.

Rochia cu carouri roșii-albe a Juttei, brațele subțiri, părul desfăcut în șuvițe, buzele palide, care puteau rechema fiece cuvînt în fiece clipă : cît de ușor pot să-mi reamintesc totul și cît de puțin e de făcut, ca s-o poftesc iarăși în fața mea la masa cea mică, și cît de repede îmi pot repeta uimirea că uitase atît de curînd legănatul și sforțările mele de la leagăn. Dar așa era Jutta : într-o secundă era prezentă, părtașă sau complice, iar în următoarea se retrăgea cu totul în ea însăși. Așa era ea, dar nu-mi trecuse prin minte că avea să se ridice deodată, să păsească de-a latul camerei, cu pesmeciorul între dinți, să se ducă la masa sărbătorească și să schimbe acolo cîteva șoapte scurte cu Addi Skowronnek — într-un mod ce i-a îngăduit lui doar să-și arate surpriza, nu să protesteze — după care ea s-a tras pitulîndu-se spre ușă și a dispărut, fără să-mi facă vreun semn.

Am renunțat s-o urmez. Mi-am pus prăjitura pe farfuria ei, mi-am turnat laptele în paharul ei. M-am așezat pe scaunul ei și nici măcar n-am privit pe fereastră, deși aș fi putut lesne s-o regăsesc în grădină, lîngă gardul viu, pe puntea de lemn fără parapet. Cu

ochii spre adunarea care mînca, am început să mănînc şi eu, iar pentru că pe masa cea mică se mai afla o a treia farfurie şi un al treilea pahar, am mîncat pe îndelete toate prăjiturile, am băut tot laptele — nu, asta e neverosimil : restul laptelui l-am turnat în farfuria adîncă de prăjituri şi am trezit mîţa care torcea zgomotos, cu spatele gheboşat şi labele strînse, pe cel de-al treilea scaun, al lui Jobst, i-am îndreptat privirea ceaţîră, sclipitoare spre laptele ăla de la aniversare, pe care ea l-a încercat mai întîi cu limba făcută sul, apoi a început să-l lipăie în viteză. După aia, pisica a curăţit farfuria, aşa că am putut s-o pun din nou pe masă ; s-a întins lăsată pe burtă cît era de lungă, şi-a lins pulpele şi a venit cu paşi prudenţi, înceţi la mine-n poală, s-a învîrtit de mai multe ori în jurul unei presupuse axe şi s-a prăvălit parcă după o anume socoteală. Mi-a pus o labă dinainte, încovoiată, în palmă şi a început să toarcă.

Mă uitam la adunarea tăcută, care continua să înghită şi să sughiţă şi să bolborosească şi să-şi dreagă semnificativ glasul la masa aceea nesfîrşită, care se-ntindea pînă departe în umbra mohorîtă, poate pînă în umbra mohorîtă a estuarului şi a canalului deschis spre mare, iar acum l-am recunoscut şi pe bunicul meu, Per Arne Schessel, mîncăciosul lacom şi monografistul landului, ca şi pe picherul digului Bultjohann, pe Andersen, un căpitan de marină de nouăzeci şi doi de ani din Glüserup, care trebuie că deţinuse rolul de căpitan în cel puţin cincizeci şi cinci de filme de popularizare, fiindcă barba lui rotundă, argintie şi simetrică era foarte căutată, iar privirea lui apoasă putea să treacă fără nici un adaus drept o expresie a nostalgiei depărtărilor. Dacă aş vrea să-i enumăr pe toţi cei care stăteau la masă, ar trece iarna şi Elba s-ar libera de gheţuri, de aceea aş mai aminti-o doar pe Hilde Isenbüttel şi pe paznicul de-atunci al păsărilor, Kohlschmidt ; numai pe ei îi desprind dintre oaspeţii solzoşi, cu buze arcuite, şi nu uit nici că o crevetă fosforescentă, cu pulpe puternice îmi făcea

neîncetat semne, care nu voiau să spună altceva decît: Dacă vrei tort, vino încoace.

Nu voiam tort. Aşteptam să înceapă aniversarea zilei de naştere, dar cei de-acolo nu arătau că ar dori să înceteze cu mîncatul, fiindcă nici unul nu suspina, nu gemea şi nu capitula în faţa turnurilor de prăjituri şi a torturilor care circulau fără întrerupere, oferindu-li-se, iar cel mai puţin se arăta gata să renunţe bunicul meu, monografistul landului, care stătea acolo cocoşat ca un homar înţelept, năpădit de raci de mare, şi turna în el încet, dar necontenit platouri întregi de prăjituri, îndemnîndu-l vădit prin asta pe căpitanul din filmele de popularizare să facă la fel. Cînd se mînca la noi, apoi se mînca, şi anume pentru că, aşa cum spunea bunicul, cînd mănînci timpul trece curgînd uniform, iar de-aia păreau cu toţii interesaţi, chiar şi sturionul-şip în uniformă, pe care puteai să-l confunzi cu tata, aşa că înfuleca cu lingura bucăţi de tort cu nucă şi un tort cu miere, mari cît un sabot, voind să facă pe cît cu putinţă neobservată scurgerea timpului.

Femeile erau şi ele dornice să dejoace împotrivirea timpului : în vreme ce apucau alene o bucată, se şi grăbeau să ochească alta, iar cînd începeau să înghită, sau li se înţepeneau fălcile, turnau pe gît fluvii de cafea aburindă.

Amănuntele ce se pot observa la o masă din Glüserup, la care se serveşte cafea, sînt grăitoare : dacă laşi la o parte lăcomia trîndavă, gata să depună uluitoarea mărturie că o gazdă trebuie păgubită, atunci trebuie să spui cuvinte de laudă în primul rînd despre cele nouă feluri de vestite prăjituri statornicite de tradiţie, care se servesc obligatoriu după un tipic precis, despre străchinile pline cu zahăr cubic, pe care, înainte de a-l ronţăi, îl moi în cafea, apoi despre castroanele cu frişcă bătută, pe care o trînteşti în cafea, după ce mai întîi ai turnat în ea rachiu curat.

Dar nu vreau să descriu mai departe toate aceste amănunte, din care ar putea să iasă o istorie întreagă, aş renunţa şi la tălmăcirea tăcerii ce domnea la masă, mai

curînd l-aș îndemna cu o nerăbdare mărturisită pe pictor să se ridice din jilțul său înalt, sculptat, să se ducă în capul mesei, direct la doctorul Busbeck, care în definitiv își sărbătorea a șaizecea aniversare a zilei de naștere.

Cred că Busbeck arăta încă mai delicat, mai stingherit, atunci cînd pictorul s-a îndreptat spre dînsul, s-a strîns în el ca o scoică atinsă, s-a făcut cenușiu, neînsemnat, a mai azvîrlit o dată capul într-o parte și s-a uitat în spatele lui, de parcă ar fi presupus că acolo se mai afla încă un Busbeck, căruia îi era mai ușor să pună capăt atenției ce se concentrase deodată în jurul-i. Pictorul s-a aplecat puțin deasupra lui cu o familiaritate meritată și l-a mîngîiat cu palma pe spate și în felul ăsta l-a încurajat și a spus : Dragă Teo, iubiți prieteni, iar dragul Teo s-a făcut ghem cînd i s-a adresat așa, în timp ce iubiții prieteni au ridicat privirea cu un zîmbet și l-au făcut pe bărbatul cel scund să se simtă încă mai stînjenit, dacă așa ceva era cu putință.

Nu sînt un prieten al vorbelor, a spus pictorul și în mod excepțional avea dreptate și s-a și ținut de spusa asta, fiindcă s-a mulțumit să-i amintească lui Busbeck de o seară petrecută cu treizeci de ani în urmă la Köln : dacă am înțeles bine, în vremea aia Ditte trebuie să fi fost bolnavă, zăcea e adevărat nu într-o cameră înghețată, dar oricum în una amărîtă dintr-o pensiune amărîtă, poate că în încăpere era întinsă și o frînghie de rufe, iar becul electric era deșurubat cu mîna de către gazdă. Că erau datori chiria pe mai multe luni e un lucru care doar întregește imaginea. În orice caz, Ditte zăcea în pat, respirația ei era după toate aparențele grea, iar pictorul, care se oferise fără succes ca profesor la o școală de artă decorativă, tocmai spăla vasele luate cu împrumut, cînd un doctor Busbeck a urcat scara neluminată pînă la ei și a întrebat cu o sfială surprinzătoare dacă poate să vadă cîte ceva. N-au vrut să-l refuze. A fost așezat într-un colț, la fereastră — așa am înțeles eu — și i s-a oferit prilejul să răsfoiască vreo cîteva mape, iar pentru că prezența lui se făcea

atît de puțin observată, pentru că puteai tot atît de ușor să nu-l vezi, precum nu-l auzeai — așa am înțeles eu — aproape că l-au și uitat și se așteptau la cu totul altceva, cînd deodată vizitatorul s-a apropiat de masa acoperită cu mușama, ținînd în mînă zece planșe. Fără o vorbă, a numărat pe masă patru sute de mărci de aur și a întrebat doar dacă mai poate să revină. Fiindcă întrebarea asta fusese rostită ca o rugăminte, pictorul — cum zicea el — n-a putut să-l refuze.

Asemenea lucruri pot așadar să se întîmple, iar pictorul își amintea cu voioșie sieși și lui Busbeck de acea dimineață de martie din Köln, știa pînă și data, iar acum, folosind o mulțime de participii, i-a mulțumit prietenului său pentru prietenia lor, uneori îngăduitoare, practicată vreme de treizeci de ani. Iar astăzi ești la noi la Bleekenwarf, Teo. Nu uităm ceea ce ai făcut tu pentru noi. La Köln, dar și la Lucerna și la Amsterdam. Gîndindu-mă la luptele comune împotriva marelui Schalberg. De aceea am vrea să-ți astăzi la a șaizecea. Uitîndu-mă jur împrejur aici, pot numai toată lumea e de acord. Da, Teo.

Pisica a tresărit din somn și a sărit speriată din poala mea, cînd la imensa masă sărbătorească oaspeții s-au ridicat și au ciocnit pentru doctorul Busbeck, ducînd la gură cu mîini tremurătoare vinul alb și dîndu-l de dușcă într-un fel de parcă mai întîi ar fi trebuit să-și biruie sila. Cu zgomot, mesenii au pus paharele pe masă și și-au tras ceremonioși scaunele înapoi, tîrșindu-le, în vreme ce el, doctorul Busbeck, a rămas în picioare, delicat și mișcător în stinghereala lui și părînd că-și cere iertare pentru faptul că adunarea trebuise să se ridice din pricina lui. A trecut în spatele scaunului. Se uita în jos la mîinile-i care mîngîiau speteaza sculptată. Apoi a spus ceea ce gîndise desigur adesea, a exprimat pictorului și Dittei, dar și tuturor celorlalți, mulțumirile sale, ca și regretul că le e o povară de-atîta vreme. A lăsat să se înțeleagă că asta ar fi pentru el doar o perioadă trecătoare din viață și că demnitatea trecutului nu are pentru dînsul mai mult preț decît

demnitatea prezentului. Cred că a îndrăznit chiar să vorbească despre speranța lui și să spună că într-o bună zi avea să se întoarcă la locul său, unde putea fi de folos. Nici măcar o singură dată, în timp ce vorbea, nu s-a uitat la cei de față, o privea din cînd în cînd doar pe Ditte, ținînd gîtul pieziș și capul plecat într-o parte, iar soția pictorului avea tot timpul pregătit pentru el un surîs. Și iarăși a mulțumit. Și iarăși s-a simțit la adăpost și primit ca între ai lui și onorat, da onorat prin prietenia unui om care afară — el spunea simplu : afară și probabil că nu-și dădea seama de loc de înțelesul cuprins în cuvînt — trecea drept unul dintre cei mai mari dramaturgi ai luminii și așa mai departe. Iar la sfîrșit s-a înclinat într-adevăr în fața Dittei și a întregii adunări fantastice, a apucat repede paharul și a băut pînă-n fund vinul alb, pe care i-l împinsese pictorul. După aia părea ușurat. Se înclina voios peste masă către unul și altul. Și-a împins de mai multe ori cu răbdare manșetele scrobite sub mînecile surtucului. A rugat să i se umple din nou paharul cu vin alb. Și-a șters fruntea și era mulțumit.

Doctorul Busbeck și putea să fie mulțumit, fiindcă vedea cît ținem la el, iar cînd Max Ludwig Nansen a spus : Haideți să privim masa cu daruri, doctorul Busbeck și-a ridicat fața palidă, ștearsă și a rămas pe loc, pînă cînd doi dintre musafiri l-au săltat pur și simplu din scaunul lui și l-au împins înainte spre atelier, unde pictorul sau Ditte sau probabil amîndoi aranjaseră și împodobiseră o masă cu daruri. Cînd adunarea s-a ridicat, mi-am dat drumul să alunec de pe scaun, am ajuns primul în semiîntunericul din coridor și pe urmă la ușa atelierului, dar un semn supărat al tatei m-a împiedicat să fiu și cel dintîi lîngă masa cu daruri, dar al patrulea tot am fost. Ce se găsea pe masă ? Ce ținuseră să adune cei dintre Rugbüll și Glüserup pentru unul care nu făcea parte dintre ei, dar care fusese azvîrlit în mijlocul lor de niște întîmplări, pe care aproape că le înțelegeau ? Mai știu acul de cravată. Mai știu sticla cu rachiu de secară și plăcinta cu fructe și cafetiera și cio-

rapii și o carte — autor : Per Arne Schessel în editură proprie — și o cutie de carton cu lumînări de seu. Mai știu punga de tutun. Și șalul îl mai știu și fără îndoială garafa cu lichior de cafea, fiindcă fusese adusă de noi. Dar înainte de toate mai știu tabloul : „Vele se dizolvă în lumină".

Tabloul se afla la marginea din fund a mesei, rezemat de perete, lîngă el stăteau de sentinelă sticlele, în fața lui ciorapii se ghemuiau supuși, cafetiera se umfla în pene, prăjitura cu fructe cerea încredere, iar șalul șerpuia în jurul lumînărilor de seu, ca și cum ar fi vrut să le sugrume încetișor : toate darurile își dădeau importanță, dar nu puteau face nimic pentru a împiedica tabloul să le reducă la modesta lor însușire de a sluji.

Am pătruns în privirea doctorului Busbeck și l-am văzut cum a intrat în lumina tabloului, cum s-a apropiat de tablou, ezitînd, cu mîna întinsă, din partea mea și neîncrezător, și l-am mai văzut cum a atins ușor tabloul cu vîrful degetelor și cum a pășit numaidecît înapoi și a mijit ochii și deodată a ridicat scurt din umeri, ca și cînd l-ar fi străbătut un fior. Aici cerul și marea s-au făcut una. Un limoniu delicat a silit un albastru pal să cedeze. Vele plutind te făceau să bănuiești mari depărtări, te făceau să bănuiești o istorie de mult sfîrșită și-și topeau în văzduh albul, ca să îngăduie realizarea deplină a armoniei visate. Velele se dizolvau, iar prin dizolvarea lor făceau să nu mai rămînă nimic altceva decît lumină, iar lumina îmi apărea ca un unic imn de slavă. Doctorul Busbeck s-a apropiat încă o dată, cu mîna întinsă, de tablou, iar atunci pictorul a spus : Cum vezi, Teo, mai am încă niţeluş de lucru la el. — Dar e gata, a spus Busbeck, iar pictorul : Albul, albul mai vrea încă să domine. Iar Teo Busbeck a adăugat : E prea mult, Max, nu pot să-l primesc ; însă pictorul i-a făcut cu ochiul și i-a spus : Nici n-ai să-l primești decît cînd va fi gata.

Acuma stăteau cu toții în jurul mesei cu daruri, evaluau, comparau, își dădeau avizul, calculau valoarea în mărci și pfenigi, plimbau repezi priviri prețălui-

toare, încercînd pe cît cu putinţă să descopere cine ce adusese ; despre asta aveau să poată vorbi în drum spre casă. Au luat darurile în mînă, şi-au exprimat cu voce tare interesul plin de admiraţie, şi-au trecut unul altuia darurile atrăgîndu-şi atenţia şi n-au lăsat nimic neatins, necercetat. Nimeni n-a cutezat să se ocupe de vreun dar în grabă sau fără să-i acorde importanţă. Au ridicat sus sticlele, plescăind din limbă, au dat cîte un pumn în cafetieră, şi-au pus în glumă acul de cravată, iar Per Arne Schessel a încercat să dea blestematele lui lămuriri etnografice, ţinînd în mînă cartea, pe care o întindea deschisă de jur împrejur. Toată lumea se arăta uimită şi gata să laude cu admiraţie. Toată lumea clătina din cap şi fluiera printre dinţi. Toată lumea pipăia şi cerceta, iar Andersen, căpitanul din filmele de popularizare, şi-a întins bastonul cafeniu, noduros spre tablou şi a spus : Asta-i poate pe Canalul Mînecii ? Pe Canalul Mînecii, acolo mai totdeauna aveam o vreme ca asta. — E la Glüserup, a zis Bultjohann, în sectorul meu, iar pictorul i-a bătut pe amîndoi pe umăr şi le-a dat fără o vorbă amîndorura dreptate.

Au pus darurile la loc şi s-au înghesuit acum în jurul tabloului şi au început să vorbească, iar eu i-am lăsat să vorbească, fiindcă Jutta a trecut în fugă cu picioarele goale puntea de lemn fără parapet din faţa gardului viu, intrînd în grădină cu ceva în braţe, şi am mai putut să văd pe geam cum s-a repezit ca săgeata cu povara ei neagră în pavilionul din grădină : atunci mi-am făcut drum prin cercul celor ce priveau tabloul îngînduraţi şi clătinînd din cap, mi-am luat băţul din odaia de zi, iar cînd am sărit pe fereastră în grădină, Addi a venit după mine. A sărit şi el tot pe fereastră şi a alergat de-a dreptul peste straturi spre pavilion, probabil că o văzuse şi el pe Jutta, probabil că ea îi făcuse şi vreun semn, în orice caz s-a năpustit pe lîngă mine şi cînd a fost să mă întreacă m-a ciupit.

Pe bătătura de pămînt negru, văluros al pavilionului din grădină se afla acordeonul lui Addi. Jutta şedea cu picioarele îndepărtate lîngă el, gata de ceartă,

într-o așteptare batjocoritoare, însă Addi n-a spus nimic, n-a protestat, ci a rămas încremenit, încurcat și clătinînd din cap. Cîntă, a spus ea. Addi nu s-a mișcat. Cîntă, a spus ea, azi e o aniversare. Addi a ridicat din umeri. Atunci cîntă încet, a spus Jutta, iar eu am spus: Încet, da, numai pentru noi, iar Addi a dat din cap. Am avut și eu un acordeon, a spus Jutta, am avut chiar două ; știam să și cînt. — Atunci cîntă tu, am spus, dar ea a arătat spre Addi și a spus : Să cînte el, e acordeonul lui. — Mama ta, mi s-a adresat Addi mie, nu vrea. — Dar ăilalți vor, am zis eu, și-atunci ne-am întors în același timp spre intrare, dinspre care cădea o umbră și unde se afla Jobst, rotofei și rînjnd, ca și cînd ne-ar fi prins făcînd cine știe ce. S-a uitat la cutie, la noi, iarăși la cutie, a intrat cu mersul lui tropăit, a scos acordeonul din cutie și a desfăcut curelele, și de ce s-o mai lungesc și să mai amîn ceea ce totuși trebuie spus : Addi s-a vîrît cu amîndouă mîinile în hamul de curele, a dat din cap îndemnîndu-ne, noi ne-am înșirat în spatele lui și cu un „alo-ahe" am mărșăluit afară din pavilionul acoperit cu paie, fiecare ținîndu-se cu mîinile de șoldurile celui din față.

Jutta se ținea strîns de șoldurile lui Addi, eu mă țineam de șoldurile înguste, osoase ale Juttei, iar apăsarea caldă de pe șoldurile mele erau degetele cărnoase ale lui Jobst. Am mărșăluit pe poteca din grădină spre atelier, legănîndu-ne, țopăind, cu spinarea îndoită, mai ales, iar vîntul bătea, Addi își plimba degetele pe clape, și Hawaiul își cînta la Bleekenwarf cele mai frumoase cîntece.

Cei din casă au bătut în geam și ne-au făcut semne, iar balaurul nostru muzical cam scurt a trecut legănîndu-se prin dreptul atelierului, apoi prin dreptul celor patru sute de ferestre ale camerei de zi, ne-am perindat încolo și-ncoace pe potecile negre ale grădinii, poftindu-i și pe ceilalți, îndemnîndu-i, și mai știu că Hilke a fost prima care s-a alăturat șirului nostru legănător, iar după Hilke au venit pastorul Treplin și Holmsen și paznicul păsărilor Kohlschmidt și Ditte, iar

Ditte a fost aceea care în trecere l-a apucat pe tata de încheietura mîinii şi şi-a pus palmele pe şoldurile lui, şi deodată şirul nostru a căpătat un fel de curent propriu, o forţă irezistibilă, care-şi însuşea şi-şi alipea tot ce i se afla în drum, era o putere legănătoare voioasă, care nu mai îngăduia nimănui din cei ce se apropiau de noi să rămînă de-o parte, aşa că şirul a crescut şi a crescut şi a făcut mai multe coturi. Se vîriseră acum între noi şi pictorul, Bultjohann picherul digului, şi Hilde Isenbüttel; numai mama lipsea, iar eu ştiam că nimic n-ar putea s-o urnească din loc, făcînd-o să ni se alăture : pînă şi umbra severă a siluetei sale în adîncimea atelierului exprima o împotrivire mîndră : Gudrun Jepsen, născută Schessel. Ar fi putut totuşi să ia exemplu de la căpitanul Andersen, care cu cei nouăzeci şi doi de ani ai săi făcea cel puţin încercarea de a însoţi balaurul nostru legănător prin stepa lüneburgheză, peste nisipurile minunat de frumoase : fotogenicul moşneag s-a vîrît între Addi şi Jutta, s-a aplecat înainte trosnind din încheieturi, iar mie mi se părea că aud foşnind, de parcă ar fi plesnit măciulii uscate de mac şi din cracii pantalonilor lui ar fi curs seminţe de mac, şi într-adevăr bătrînul s-a legănat cîţiva metri laolaltă cu noi pînă cînd, ca să zic aşa, şi-a împrăştiat toate seminţele macului de toamnă, apoi s-a tras de-o parte fără răsuflare. Addi ne trăgea după el şi Jutta se ţinea vîrtos de şoldurile lui şi-l îndruma, iar după ce am trecut prin grădină, ne-am strecurat prin gardul viu şi am tropăit peste puntea de lemn, peste păşune, pe dig în sus şi aproape că ne-am fi continuat drumul pe tot fundul Mării Nordului pînă în Anglia, dacă Addi nu s-ar fi hotărît altfel. A făcut o cotitură bruscă, iar cînd ne-am prăvălit din nou pe dig în jos, corpul nostru lung, tălăzuitor repeta aproape întocmai mişcările descrise de burduful acordeonului cînd era strîns şi destins. Ne-am împins din nou spre Bleekenwarf, pe lîngă şirul de arini, care se oglindeau în şanţ şi nu puteau fi mulţumiţi cu imaginea lor răsfrîntă în apă, fiindcă vîntul încreţea şi tulbura oglinda, în aşa fel că trunchiurile

se clătinau încolo și-ncoace ca zguduite de o furtună submarină. Pentru ca cel puțin lanțul să nu se rupă în dreptul meu o îmbrățișasem pe Jutta cu amîndouă mîinile, Jutta îl îmbrățișase și ea pe Addi și la fel făcuseră și alții cîțiva.

Și mai știu că atunci cînd am ajuns la poarta batantă l-am găsit acolo pe Okko Brodersen, factorul poștal ciung. Bicicleta îi era rezemată de stîlpul dinafară al porții. Poștașul avea în mînă o hîrtie și o ținea sus — ca să arate că era îndreptățit să se afle acolo. Hai cu noi, a strigat Jutta, și eu am repetat : Hai cu noi, și l-am silit să ni se alăture, cu poșta pe care o adusese cu tot. Am trecut pe lîngă grajdul de culoarea ruginii, pe lîngă iaz, pe lîngă șopron, iar cînd am cotit în jurul atelierului, m-am uitat în urmă și am văzut că șirul indian se risipise sau era gata să se risipească, istovit și însuflețit, totuși și însuflețit — ceea ce mama trebuia oricum să fi recunoscut. Dar chiar risipindu-se, convoiul continua să-l urmeze pe Addi, care a intrat cîntînd în grădină și a umplut-o cu aer, aer, aer berlinez, sau cel puțin a făcut să ni se pară că simțim aerul ăla, așa că unii au început să care afară mese și scaune, după ce mai întîi au privit grijulii cerul de deasupra Mării Nordului. Crăpăturile strălucitoare dintre norii întunecați ne-au dat curaj, la fel băltoacele albastre și albul lînos al norilor ce treceau în goană pe deasupra noastră. Am mutat aniversarea zilei de naștere în grădină.

Așa, și acum n-aș vrea să împiedic pe nimeni să-și închipuie scurtul transport de mobile, felul cum erau ridicate, preluate, remorcate anapoda prin ferestrele deschise, toate astea cu buna dispoziție zgomotoasă a unei mutări în aer liber, pe care Addi o acompania cu „La Paloma" și „Rolling home", fiindcă eu trebuie să-mi caut bățul, trebuie să-mi găsesc bățul împodobit cu pioneze, pe care l-am lăsat pe undeva, cînd s-a format șirul. Dar unde ? În camera de zi ? În atelier ? Am bătut drumurile. Am inspectat tufele. Am colindat în curte și în șopron. Bățul meu nu se afla pe prichiciul vreunei ferestre. Nu plutea pe iaz. Nu mi-ați văzut bățul ? i-am

întrebat pe cei doi bărbați de lîngă iaz. Tata și Max Ludwig Nansen au tăcut. N-au răspuns, nici măcar n-au clătinat din cap, ci doar au tăcut tulburați, iar eu am căutat mai departe, pînă cînd mi-a venit deodată o bănuială și m-am întors agale la iazul pe care o pereche de rațe albe bătrîne învățau patru boboci să înoate în formație. Adăpostit de trunchiurile de plop doborîte, îngrămădite unul peste altul, m-am apropiat de cei doi vechi prieteni din Glüserup, m-am furișat printr-o crăpătură într-un loc gol de sub trunchiuri și ițindu-mă printr-o dungă de lumină aproape uniformă l-am văzut pe pictor și pe tata pînă la șolduri, stînd în fața mea atît de aproape, că puteam să le disting umflătura buzunarelor și chiar să presupun ce aveau în buzunare. Neted și rece era pămîntul în ascunzătoare, iar vîntul pătrundea tăios prin intervalele dintre trunchiuri. Ridicîndu-mă sau lăsîndu-mă pe vine, puteam să-i fac pe cei doi bărbați să se micșoreze sau să crească, dar fețele lor nu puteam să le văd, fețele lor rămîneau în afara perspectivei mele.

Mai întîi am băgat de seamă că pictorul ținea în mînă o scrisoare, o scrisoare expres tăiată de o diagonală roșie, pe care se vedea că o citise și pe care acum o înapoia tatei, mîndru și enervat, cu o mișcare scurtă, violentă, și atunci am știut că tata, trebuind să aleagă — ori să repete verbal conținutul scrisorii, ori să lase scrisoarea însăși să vorbească — se hotărîse ca-ntotdeauna pentru ceea ce îi venea mai ușor. Îl lăsase pur și simplu pe pictor să citească, iar acum lua liniștit scrisoarea cu mîinile lui acoperite de peri roșcați și o împăturea grijuliu, în vreme ce pictorul spunea : Sînteți nebuni, Jens, nu vă puteți permite așa ceva.

Nu mi-a scăpat că vorbea despre mai mulți, în rîndul cărora îl socotea acum fără a sta pe gînduri și pe tata. Nu aveți un asemenea drept, spunea pictorul, iar tata : N-am scris eu chestia asta, Max, n-am nici în clin, nici în mînecă, și nu și-a putut opri mîinile de a face un gest de vagă neputință. Nu, a spus pictorul, tu nu

pretinzi așa ceva, tu doar porți de grijă ca să li se aducă la îndeplinire pretențiile.

Ce să fac? a întrebat tata rece, iar pictorul: Tablourile din doi ani — știi tu ce-nseamnă asta? Mi-ați interzis să-mi practic profesia. Nu vă ajunge atît? Ce-o să vă mai treacă prin cap? Doar nu puteți confisca tablouri pe care nu le-a văzut nimeni. Pe care le cunoaște doar Ditte și poate Teo. — Ai citit scrisoarea, a spus tata. Da, a spus pictorul, am citit-o. — Atunci știi, a spus tata, că se dispune confiscarea tuturor tablourilor din ultimii doi ani: mîine trebuie să le predau împachetate la postul din Husum.

Au tăcut, m-am uitat printr-o dungă de lumină într-o parte și am văzut doi craci de pantalon, cilindrici ca niște burlane, ieșind pe ușa casei și am auzit o voce strigînd: Vă simțim lipsa, cînd veniți? La care pictorul și tata au răspuns tot strigînd: Îndată, venim îndată. Asta a liniștit burlanele, fiindcă au pășit rigid spre casă, iar după un răstimp l-am auzit pe tata spunînd: Max, poate că tablourile o să fie trimise înapoi într-o zi? Camera doar le cercetează și ți le trimite înapoi? Suna de-a dreptul credibil, atunci cînd tata, postul de poliție Rugbüll, întreba un asemenea lucru sau îl dădea ca posibil, și nimeni nu l-ar fi bănuit că știe altceva decît ce spune. Pictorul părea atît de uluit, încît a avut nevoie de timp ca să răspundă. Jens, a spus el apoi pe un ton de amărăciune și indulgență, Dumnezeule, Jens, cînd oare ai să-ți dai seama că lor le e frică și că frica e aceea care-i sfătuiește să facă așa ceva: să interzică practicarea profesiei, să confiște tablouri. Să le trimită înapoi? Poate într-o urnă funerară. Chibriturile, Jens, au intrat în slujba criticii de artă — a analizei artistice, cum zic ei.

Tata stătea fără a se simți stînjenit lîngă pictor, a reușit chiar să exprime prin atitudinea lui o cerere nerăbdătoare, de asta îmi dădeam seama fără greutate, și n-am fost surprins cînd a spus: S-a hotărît la Berlin, asta-i destul. Ai citit scrisoarea, Max. Trebuie să fii de față la trierea tablourilor. — Vrei să arestezi tablourile?

a întrebat pictorul, iar tata a răspuns sec și neînduplecat : O să stabilim care tablouri trebuie confiscate. Am să notez totul, pentru ca mîine dimineață să poată fi luate.

Trebuie să mă șterg la ochi, a spus pictorul. Șterge-te, a spus tata, cu asta n-o să se schimbe nimic. — Nu mai știți ce faceți, a spus pictorul, iar atunci tatei i-a scăpat propoziția : Eu nu-mi fac decît datoria, Max. Atunci m-am uitat la mîinile pictorului, niște mîini puternice, dibace, pe care le-a ridicat încetișor de lîngă corp și le-a repezit în aer de parcă ar fi apucat ceva, am mai urmărit și cum și-a desfăcut mai întîi degetele, iar pe urmă le-a strîns pumn, ca și cînd ar fi luat o hotărîre. Mîinile tatei, dimpotrivă, ședeau adormite și supuse pe cusătura pantalonului, aș zice două fărfurii cuminți, în orice caz nu-ți atrăgeau atenția în chip deosebit. Mergem, Max ? a întrebat el. Pictorul nu s-a mișcat. Numai așa, ca ei să vadă că mi-am făcut datoria, a spus tata, iar pictorul deodată : N-o să vă fie de nici un folos. N-a fost de folos nimănui niciodată. Luați tot ce vă bagă în sperieți. Sechestrați, tăiați, ardeți : ceea ce s-a cîștigat odată, nu se mai pierde.

Mie nu poți să-mi vorbești așa, a spus tata. Ție ? a spus pictorul, ție pot să-ți vorbesc și cu totul altfel : dacă nu te-aș fi scos atunci, astăzi ai fi în lumea peștilor.

Odată și-odată trebuie să fiu chit și cu chestia asta, a spus tata, iar pictorul : Ascultă, Jens, există lucruri, în care nu te poți da bătut. Atunci cînd m-am aruncat în apă după tine, nu m-am dat bătut, și tot atît de puțin mă pot da bătut și de data asta. Ca să fie limpede pentru tine : am să continui să pictez. Am să fac tablouri invizibile. O să fie atîta lumină în ele, încît voi n-o să distingeți nimic. Tablouri invizibile.

Tata a ridicat mîna, a făcut domol un gest de parcă secera în dreptul centironului și a spus ca un avertisment : Tu știi, Max, ce datorii îmi revin. — Da, a spus pictorul, da, știu, și ca să știi și tu cît se poate de clar : cînd vă aud vorbind despre datorie, îmi vine să vărs.

Cînd vorbiţi voi despre datorie, ceilalţi trebuie să se aştepte la cine ştie ce. Tata a făcut un pas spre pictor, şi-a vîrit degetul gros de la amîndouă mîinile sub centiron, s-a proţăpit realmente şi a spus : nu-ţi cer socoteală pentru desenele cu pescăruşi — cu alea sîntem chit. Dar de astăzi, Max, bagă de seamă ! Alt sfat n-am să-ţi dau : bagă de seamă. — Sînt pregătit, a spus pictorul, iar tata, după un răstimp : Mergem, Max ? — Cum vrei, a spus pictorul, să mergem : dar înainte de a se urni din loc, a mai spus cu vocea şovăitoare : Numai, Jens, fă aşa să nu observe nimeni nimic, mai ales el : Teo. Postul de poliţie Rugbüll a tăcut, iar eu am înţeles că era de acord.

Au trecut unul după altul prin dreptul dungii mele de lumină prin curtea goală, bătută de vînt, aş fi putut să-i apuc, să-i sperii sau să-i ating uşurel, dar n-am făcut-o, ci m-am ciucit pe vine jos de tot şi i-am lăsat pe cei doi bărbaţi să crească, în timp ce se îndepărtau, iar după ce au dispărut în casă, am cercetat mai întîi noua ascunzătoare, am măsurat-o şi am examinat-o şi am dedus că ar fi destul loc şi pentru doi, de exemplu pentru Jutta şi pentru mine. Apoi m-am strecurat afară prin crăpătură, am stat singur lîngă iaz şi le-am pregătit raţelor un Skaggerak rapid, făcînd să ţîşnească fîntîni arteziene decorative în faţa, în spatele lor şi între ele. Pentru asta am folosit diferite calibre ; pietrele pleoscăiau, stîrneau talazuri, se poticneau, ţîşneau iute încolo, în aşa fel că raţele erau obligate să-şi schimbe mereu formaţia, ca să ocolească proiectilele, iar mai înainte de a fugi înapoi în grădină le-am mai dat şi senzaţia unui foc de baraj, din care pricină una dintre răţuşte şi-a pierdut stăpînirea de sine, a ieşit din formaţie şi, fugind pe apă, cu bătăi zgomotoase de aripi, a nimerit în zona peste care cădeau proiectilele mele : dacă ar fi rămas lîngă raţele bătrîne, n-ar fi intrat sub lovituri.

Oricum, m-am grăbit să ajung în grădină, unde Addi continua să cînte, cînta un cîntec despre o fată care cu orice preţ, în ciuda vuietului îngrijorător al valurilor, voia să se afle alături de marinarul ei drag ce naviga

departe, fiindcă ea, cum se zice, era una cu el, ca vîntul şi marea şi aşa mai departe. Iar în sunetele acestei melodii, pe marele tăpşan acoperit cu iarbă se dansa — nu, nu se dansa : Hilde Isenbüttel mai ales, apoi învăţătorul Plönnies, dar şi bătrînii Holmsen tropăiau, duduiau, se bălăbăneau în cerc şi se azvîrleau unul în jurul celuilalt, îndărătnici şi cu gîndul să-şi deschidă pofta de mîncare pentru cina ce urma. N-am reţinut exact cine se avînta în toată mişcarea aia, nu mă interesa nici cine şedea acolo pe scaune şi bănci sub peticele de umbră călătoare — dihănii ale mării, nemişcate, dar atente — fiindcă de la prima privire i-am descoperit pe cei doi bărbaţi în fundul atelierului, stînd aplecaţi unul în spatele celuilalt, unul cu umerii ridicaţi, celălalt cu faţa în jos. I-am pîndit prin geam. Erau singuri în atelier. Se aflau în dreptul mesei cu darurile pentru doctorul Busbeck. Mi-am pus mîinile pe geam lîngă obraz, şi acum, cînd nu mai mă orbea lumina, am văzut că stăteau înaintea tabloului, în care velele se dizolvau în lumină, şi mi-am dat seama că în jurul tabloului se desfăşura un proces crîncen : degetul arătător al tatei s-a îndreptat poruncitor în jos spre tablou, la care pictorul s-a aşezat cu corpul în faţa acestuia, între cei doi a urmat un schimb de întrebări, refuzuri, cereri, negări — totul într-o linişte agitată de acvariu : vedeam cum se ciorovăiesc şi încearcă să se convingă, iar deodată pictorul a luat un tub de culoare, l-a apăsat şi a scos din el un vierme scurt, s-a încovoiat spre tablou, a schimbat sau a întregit ceva, folosind buricul degetului, apoi latura degetului şi în cele din urmă, ca de-atîtea ori, podul palmei, în vreme ce tata sta ţeapăn şi ameninţător în faţa lui, ca o geamandură ancorată într-un curent periculos. Pictorul s-a îndreptat din şale, şi-a şters degetele. Pe chipul lui am recunoscut o expresie prudentă de dispreţ. S-a uitat clipind la tata, tata a chibzuit, a dat din cap, părea că n-are nimic de obiectat, în orice caz nu atît de repede. Pictorul a profitat, împingîndu-l pe tata într-un colţ retras, unde nu mai puteam să-i văd. Ştiam cum s-a terminat pro-

cesul. M-am întors, l-am căutat din ochi pe doctorul Busbeck şi l-am văzut braţ la braţ cu Ditte sub umbrele lăsate de crengile bătrînului măr : umbrele îi ascundeau cu totul.

Tocmai mă gîndeam dacă n-ar trebui să mă caţăr, printr-una dintre ferestrele deschise, în camera de zi şi de acolo să încerc să mă strecor în atelier, cînd deodată Addi s-a întrerupt în mijlocul cîntecului şi a căzut la fel ca şi data trecută, şi la fel ca data trecută a început să dea din picioare şi să tresalte, să se încordeze şi să scrîşnească din dinţi. M-am repezit ca vîntul spre el, dar înaintea mea a şi ajuns Hilke şi, ca în dune, Hilke a îngenuncheat alături şi l-a eliberat mai întîi de povara acordeonului destins şi încovoiat, care-i înfăşura pieptul ca centură de salvare.

Plecaţi de-aici, a spus ea, plecaţi, dar ceilalţi s-au adunat din toate părţile, s-au înghesuit mai aproape, au format un cerc de consternare, de mirare şi desigur şi de frică, fiindcă nu spuneau nimic, nici măcar nu-şi dădeau coate, ci doar schimbau priviri peste trupul lui Addi, ai cărui obraji se goliseră de sînge şi ale cărui buze erau strîns lipite. Stăteau cu toţii acolo, aplecaţi din umeri : alde Holmsen, care tocmai dansaseră, pastorul Treplin şi paznicul păsărilor Kohlschmidt, picherul digului Bultjohann. Bunicul stătea şi el acolo tăcut, la fel Plönnies şi căpitanul Andersen. Dreaptă, cu capul sus, mai puţin impresionată, cît mai ales de-o indiferenţă suverană, mama se ţinea puţin în afara cercului şi se uita atent nu la Addi, ci la Hilke.

Unul singur şi-a făcut drum prin cerc, cu vorbe şoptite şi stăruitoare, iar acesta era doctorul Busbeck. N-a stat să aştepte. N-avea nevoie să ceară informaţii. A rugat să i se facă loc, a îngenuncheat de cealaltă parte, în faţa Hilkei, şi-a scos batista şi a zvîntat faţa acoperită de sudoare, iar Addi a şi deschis ochii, privind cu un aer prietenos, dar mai ales năuc în juru-i.

Trebe să i se dea ceva să mînce, a strigat căpitanul din filmele de popularizare. Nu l-a aprobat nimeni. Acum e bine, a spus Hilke, acum a trecut, iar Addi s-a

proptit cu greu, s-a ridicat cu ajutorul doctorului Busbeck şi şi-a plimbat buimăcit privirea pe cercul ce-l înconjura. Atunci Hilkei nu i-a putut veni altă idee mai bună decît să-i ia braţul şi să se ducă zîmbind cu el mai întîi la leagăn, apoi mai departe, pe drumul cel mai ocolit, pînă la pavilionul din grădină, aşa că pur şi simplu adunării nu i-a mai rămas altceva de făcut decît să se împrăştie, deşi cîţiva, şi mai ales Per Arne Schessel, n-au încetat să se uite cu pleoapele grele la locul unde zăcuse Addi. Pe urmă am văzut cum Addi a ridicat de lîngă pavilion băţul meu, i l-a arătat Hilkei şi i-a spus cu siguranţă : Dar ăsta-i băţul lui Siggi, la care eu am sărit agitînd braţele şi am strigat : Aici, aici, iar după ce Addi m-a descoperit, a aruncat băţul prin grădină pînă sub leagăn, de unde mi l-am luat.

Voiam să-i fac un semn, dar nu l-am făcut, cînd am văzut că mama le taie drumul şi încearcă să-i ajungă la fîntîna cea veche, aflată mai la o parte, acolo unde era umbrarul de liliac. Sub leagăn, m-am aşezat, mi-am desfăşurat batista albastră şi am fixat-o cu pioneze pe băţ şi aşa, cu fanionul albastru fluturînd, am pornit-o înapoi în marş, pătrunzînd drept în aniversarea zilei de naştere pe lîngă bănci, mese şi scaune, unde musafirii şedeau grămadă, fumau şi şopteau, ţistuiau gînditori. Îmi făceam fanionul să fluture, îl aruncam în aer, deşi nimeni din Rugbüll n-ar fi fost în stare să înţeleagă semnalele şi să tragă vreo concluzie.

Pînă aici, deocamdată pînă aici, fiindcă nu pot trece sub tăcere că în clipa cînd îmi aruncam fanionul sus în aer, cineva a bătut la uşa celulei mele, cu multă sfială, cu multă reţinere, dar totuşi destul de clar, aşa că m-a scos, ca o ciocănitoare, din amintirile mele, mi-a închis caietul şi m-a întors înfuriat spre uşă. În spatele vizetei se mişca ceva. O pată cafenie a acoperit albul. Un nasture arzător a început să se rotească în deschizătură. Cîteva săgeţi de lumină au ţîşnit fulgerător înăuntru la mine. M-am ridicat fără voie, cînd uşa s-a deschis insuportabil de încet, s-a deschis ca într-un film poliţist, uniform, scîrţiind pătrunzător, în orice caz cu

o şovăială care nu anunţa o vizită plăcută — mai lipseau nişte perdele care să fluture şi o carte care să se răsfoiască singură — şi pentru că nu voiam să rămîn multă vreme departe de aniversarea zilei de naştere sărbătorită la Bleekenwarf, am spus politicos : Intră, se face curent.

A intrat repede, s-a tras pe vîrfuri la o parte şi l-a lăsat pe Joswig, pe care l-am descoperit în spatele lui pe coridor, să închidă uşa pe dinafară. Era vizibil încurcat, îi tremurau colţurile gurii ; cînd mă gîndesc astăzi la el, îmi apare ca un tînăr paznic de grădină zoologică intrat pentru prima dată în cuşcă. Nesigur, totuşi simpatic, tînărul psiholog a zîmbit, legănîndu-se în dans încolo şi-ncoace. Uşoara înclinare de salut, pe care a încercat-o, nu i-a reuşit, fiindcă stătea prea aproape de uşă. Era cu trei, poate cinci ani mai mare decît mine, avea membre delicate şi era foarte palid. Îmbrăcămintea lui mi-a plăcut : era sportivă şi cam neglijentă. Nu puteam să-mi explic de ce ţinea mîna stîngă strînsă spasmodic — probabil că avea în palmă, ca să zic aşa, o bucăţică de zahăr pregătită pentru mine, poate însă şi o armă. Fiindcă nu eu îl chemasem, m-am mulţumit să-l cercetez în tăcere, măsurîndu-l cu o privire plină de surpriză şi supărare ; privirea mea i-a cerut să spună pe scurt ce avea de spus.

Domnul Jepsen ? m-a întrebat el cu amabilitate, la care, după o scurtă ezitare, i-am răspuns oarecum rezervat : Bineînţeles. Răspunsul ăsta a părut să nu-l descurajeze de loc, şi-a îndepărtat fundul de uşă, mi-a întins o mînă moale şi a spus : Mackenroth, Wolfgang Mackenroth ; îmi pare bine de cunoştinţă. Mi-a zîmbit prietenește, şi-a scos paltonul, l-a aşezat pe masă, şi cu o familiaritate, pe care n-o îndreptăţea nimic, şi-a pus mîna pe cotul meu, m-a privit cu încredere şi m-a întrebat cu un gest dacă poate lua loc pe scaunul meu. Am dat din cap cu regret. Nu putea să şadă pe scaunul meu. Dacă n-o ştiţi cumva, i-am spus, aici se lucrează : sînt ocupat cu o temă de pedeapsă.

Asta o știa. Tînărul psiholog era la curent cu ceea ce mi se întîmplase, n-a făcut economie lăudîndu-mă pentru întreprinderea mea, s-a scuzat chiar de deranj și mi-a spus că are o permisiune specială, pe care directorul Himpel i-o dăduse în mod excepțional. Vă rog, a spus el, vă rog domnule Jepsen, trebuie să mă ajutați, de dumneavoastră depinde ceva important.

Am săltat din umeri, am murmurat politicos : Cară-te tinere, nici pe mine nu mă ajută nimeni, și ca să-i arăt că nu am timp pentru el, m-am așezat pe singurul scaun din celulă și am început să mă joc cu oglinda de buzunar. Oglinda mea de buzunar prindea lumina becului, plimba raza de lumină pe sobă, chiuvetă, fereastră, a stat puțin de vorbă cu vizeta, dincolo de care străjuia ochiul lui Joswig, a decorat tavanul cu cîteva trecătoare ghirlande de lumină și a tăiat fără zgomot ușa celulei în dungi înguste. Fiindcă tînărul psiholog tot nu pleca, mi-am lustruit în cele din urmă cu raza de lumină ghetele și am făcut tot ceea ce faci atunci cînd ești singur. N-am mai luat în seamă vizita, mi-am redeschis caietul și am încercat citind să mă apropii de grădina de la Bleekenwarf. Wolfgang Mackenroth a rămas pe loc. A rămas și mă observa atent și prietenos ca pe un bun pe care tocmai îl cîștigase, ca să zic așa, o proprietate cu care încă nu era obișnuit, pe care abia trebuia s-o descopere, și pentru că împotriva voinței mele simțeam că acest om de știință începea să-mi devină într-un mod nedorit simpatic prin atitudinea lui camaraderească, l-am întrebat dacă n-a greșit ușa. Dumneavoastră, domnule Jepsen, a spus el, și cu mine, noi doi ar trebui să ne aliem, apoi a început să-mi expună intențiile lui. Tînărul psiholog avea obligația să scrie o lucrare de diplomă. Întreprinderea, pe care el o numea tema lui voluntară de pedeapsă, trebuia să-l ajute să progreseze în domeniul științific. Răsucind cu dibăcie țigarete pentru amîndoi, masîndu-și gîtul, mi-a propus să devin subiectul lucrării sale de diplomă. Trebuia să intru în lucrarea lui de diplomă, să fiu, cum zicea el, prelucrat cu grijă. Trebuia așadar să am o înmormîntare științi-

fică clasa întîi. Cazul meu complet, mi-a propus el cu o simpatică autoironie, trebuia preparat cu toate înălțimile și adîncimile și așa mai departe. Un titlu îl și avea gata în buzunar : Artă și criminalitate, așa urma să se numească lucrarea, redactată pe baza cazului lui Siggi J. Pentru ca această lucrare de diplomă nu numai să reușească, ci și să suscite în lumea științifică interesul cuvenit — el a spus: cuvenit, ajutorul meu era indispensabil. Pentru asta, mi-a oferit, făcîndu-mi cu ochiul, o despăgubire glumeață : un foarte ciudat sentiment de frică, sentiment care, după părerea lui, a fost adevăratul resort al acțiunilor mele unice, avea să fie numit de el fobia-Jepsen — ceea ce-mi oferea posibilitatea ca într-o bună zi să ajung în dicționarul de psihologie.

După ce tînărul om de știință mi-a înfățișat atît de sincer, cu permisiunea directorului Himpel, toate planurile lui, a rămas lîngă masa mea, mi-a pus o mînă pe umăr, și-a aplecat fața spre mine și a afișat un zîmbet, cum se schimbă probabil între complici, dar desigur nicidecum între un psiholog și un tînăr deținut. Zîmbetul m-a pus în încurcătură, și n-am fost în stare să-i dau tăcînd pașaportul, mai cu seamă că el a continuat să vorbească în șoaptă și să-mi explice în șoaptă cum vedea tendința lucrării sale de diplomă : voia să mă apere, să-mi dovedească nevinovăția și să-mi dea dreptate ; voia să-mi justifice furturile de tablouri, iar înființarea galeriei mele particulare din vechea moară intenționa s-o prezinte ca pe o realizare pozitivă ; în general mi-a promis să se ocupe pe larg de cazul limită și să ceară pentru mine o jurisprudență, care încă nu exista. Fanatismul potolit, sincer, cu care mi-a expus toate astea, îl făceau demn de încredere. Trebuie să recunosc că printre cei două sute de psihologi stăpîniți de ideea dresurii, care transformau din cînd în cînd insula noastră într-un manej științific, Wolfgang Mackenroth era singurul căruia aș fi fost gata să-i dăruiesc încrederea mea, chiar dacă totuși cu prudență.

Ceea ce mă supăra însă puțin la el, era că știa prea multe despre mine. Îmi citise dosarul, era informat.

Mai întîi m-am jucat cu gîndul să-l ajut la tema lui de pedeapsă şi să-mi asigur astfel ajutorul lui pentru tema mea de pedeapsă, mai ales dacă s-ar arăta gata să se îngrijească de provizia mea de ţigări, dar cînd am auzit că se află în relaţii aproape prieteneşti cu directorul Himpel, am renunţat la gîndul ăsta. L-am măsurat îndelung : faţa mică şi palidă, gîtul subţire, mîinile lui delicate ; i-am ascultat cu o atenţie critică vocea şi, cu toate că, pe măsură ce vizita lui se prelungea, tînărul nu pierdea, ci cîştiga în ochii mei, i-am spus că propunerea lui a venit prea pe neaşteptate : Regret. Îmi trebuie timp de gîndire.

Dar să vă vizitez, a spus el, pot să vă vizitez din cînd în cînd ? I-am dat voie şi, ca să scap de el, am clătinat din cap aprobator şi la propunerea lui ca, uneori, la răstimpuri neregulate, să-mi strecoare — el a spus : să-mi strecoare, capitole alese din lucrarea lui de diplomă, mai ales capitole critice. Mi-a mulţumit. Grăbit, ca şi cum s-ar fi temut că am să-mi retrag promisiunea, şi-a pus paltonul, a spus : N-am să vă dezamăgesc, domnule Jepsen, mi-a dat prieteneşte mîna, s-a dus la uşă şi a ciocănit dinăuntru, la care Karl Joswig, fără să se arate, a deschis şi l-a lăsat pe tînărul psiholog să iasă. I-am ascultat paşii, a plecat, se grăbea.

De-atunci stau la masa acoperită de crestături şi încerc să mă întorc la aniversarea zilei de naştere, să cobor ţinîndu-mă de lanţul amintirii, să locuiesc aici şi să fiu acolo, acolo la Bleekenwarf, în grădina pictorului, printre sărbătoreştile dihănii ale mării, care aşteptau cina. Aş putea să pun să se servească cina, aş putea mai întîi să zugrăvesc, probabil în onoarea doctorului Busbeck, şi un măreţ apus de soare, în care roşul şi galbenul s-au întreţinut patetic, iar în cele din urmă aş descrie desigur şi lupta aeriană care s-a desfăşurat la vreo opt mii de metri altitudine şi care ne-a preocupat atunci pentru cîteva minute, dar toate astea nu pot schimba nimic din faptul că eu am fost cel dintîi care-a părăsit sărbătorirea zilei de naştere. N-am părăsit-o de bună voie.

Unde s-a întîmplat ? Unde m-a înhățat ? Lîngă leagăn, în boschet, pe puntea de lemn ? În orice caz, aveam în mînă fanionul albastru și eram în căutarea a ceva, vîntul se potolise. Deodată m-am pomenit cu mama înaintea mea, severă, foarte tulburată, voia să spună ceva și nu putea, n-a izbutit decît să scoată un geamăt scurt, pe urmă și-a arătat dinții galbeni, ca de atîtea ori, cînd își ieșea din fire, cînd era jignită sau dezamăgită. M-a luat de mînă. Mi-a apăsat mîna pe șoldul ei. S-a întors cu o smucitură, și-a azvîrlit capul pe spate — exact atît, cît îi îngăduia cocul țeapăn, fixat cu o plasă și cu ace de păr, amintind o tumoare lucioasă, și m-a smuls afară din grădină, afară din sărbătorirea zilei de naștere. Cu mersul ei înfricoșător, care avea ceva de panică, femeia cea slabă și înaltă alerga înaintea mea, tîrîndu-mă peste brazdele de iarbă, pe lîngă atelier prin curte, mereu fără un cuvînt și fără să-l ia în seamă pe Andersen, căpitanul din filmele de popularizare, care ne-a strigat nimic altceva decît : În curînd o să se servească ceva de mîncare, a împins cu mine la remorcă poarta batantă de lemn și s-a năpustit pe lunga alee mărginită de arini, spre dig, pe care ne-am cățărat încovoiați și pe care, fără să privim înapoi spre Bleekenwarf, l-am părăsit din nou ca să coborîm potcnindu-ne pe partea dinspre mare.

De la oarecare depărtare, mă gîndesc, Gudrun Jepsen trebuie să fi dat impresia unei mame convingător deznădăjduite care se hotărîse să se azvîrle cu fiul ei în Marea Nordului. Tocmai mă gîndeam ce să fac, în ce măsură eram obligat s-o însoțesc pe mama bălăcindu-mă prin valuri și să mă scufund cu ea cuminte în dreptul geamandurii ce însemna locul unei epave, cînd ea a schimbat din nou direcția și a mers mai departe pe sub dig, nevăzuți acum pentru toți cei ce s-ar fi uitat după noi de la Bleekenwarf. Mi-a eliberat mîna. Mi-a poruncit s-o iau înainte, iar eu am întrebat-o, fără să mă întorc, de ce părăsisem atît de brusc sărbătorirea zilei de naștere. N-am primit nici un răspuns. Atunci am întrebat-o dacă tata părăsise și el sărbă-

torirea sau avea s-o părăsească îndată, ea gîfîia încet şi tăcea. A tăcut pînă cînd am ajuns la farul automat cu căciulă roşie, iar atunci a spus : Repede, hai repede, trebuie să iau un calmant, trebuie să mă întind, pe urmă m-a depăşit şi n-a mai fost atentă la mine, dacă o mai urmez.

Eu însă mă ţineam aproape în spatele ei, am sărit alături de ea pe trepte în sus şi am intrat o dată cu ea în bucătărie, unde şi-a întins numaidecît mîna spre şirul strălucitor, aliniat cu grijă al cutiilor de orez, griş, făină, tapioca, arpacaş, pline cu toate alea, numai cu ceea ce arăta inscripţia cu chenar auriu nu ; a răsturnat o cutie, a pescuit dintr-un morman de tubuleţe, de cutiuţe şi cutioare de tablă un mic cornet, al cărui conţinut l-a scuturat într-un pahar cu apă şi l-a băut şezînd, cu ochii închişi. Stăteam lîngă ea în cumînţenia înspăimîntată, la care mă adusese, şi o priveam cu interes şi reproş : bărbia ascuţită, genele blond roşcate, nările, buzele strîmbate, şi nu îndrăzneam s-o ating. Mama se proptea cu braţele de marginile scaunului. Şi-a întins corpul. Pentru o clipă şi-a ţinut respiraţia. Am întrebat-o dacă prafurile i-au făcut bine şi dacă pot să mă întorc la sărbătorirea zilei de naştere la Bleekenwarf, iar pentru că nu voia să-mi dea nici un răspuns, am întrebat-o de ce a trebuit să fugim atît de repede pe sub dig. Atunci, m-a privit cu ochii mijiţi, s-a ridicat şi mi-a poruncit s-o urmez.

Ne-am dus sus, am trecut pe lîngă odaia mea, ne-am suit în pod şi am deschis uşa camerei mansardate în care locuia Addi. Acolo era un geamantan de carton. Pe prichiciul ferestrei strălucea aparatul lui de ras. Mai era un pulover. Sub taburet nişte ghete noi din pînză de corabie aşteptau vremea bună. Pe comodă se găseau o şapcă, un şal, un teanc de batiste, iar pe perna de pe pat o carte, „Am cucerit Narvikul". Împachetează totul, mi-a spus mama, iar pentru că eu nu mă mişcam : Împachetează totul în geamantan. A trebuit să-mi ceară încă o dată să vîr toate lucrurile lui Addi în geamantanul lui de carton, iar după ce am făcut-o sub contro-

lui privirilor ei, a spus încet: Să nu uităm nimic, trebuie să ia cu el totul, totul. Mi-a întins un aparat de fotografiat ieftin, cu siguranță nefolosit și mi-a spus : Bagă-l între ciorapi. O cravată a strîns-o ea însăși și a vîrît-o sub cămăși. Am împăturit, am îndoit, am apăsat, am stivuit, pînă cînd în cameră nimic nu mai amintea de Addi, în afară de geamantan ; iar cînd Gudrun Jepsen a ridicat geamantanul și l-a cărat afară, nimeni n-ar fi putut să nu observe dezgustul care-i înțepenise mîna. La ce mă gîndeam eu în vremea asta ? La început m-am gîndit că voia să-l răsplătească pe Addi cu o odaie mai bună, am sperat chiar că o să mi-l dea ca tovarăș de cameră ; însă am coborît pînă jos în coridor, iar acolo, lîngă biroul tatei, ea a lăsat geamantanul să-i cadă de la înălțimea genunchiului, l-a împins la perete și și-a scuturat mîinile. Pleacă ? am întrebat, iar ea, acum calmată : Aici n-a pierdut nimic, de-aia pleacă ; am vorbit cu el. — De ce, am întrebat, de ce trebuie să plece ? — Asta tu nu poți s-o înțelegi, a spus mama și a aruncat o privire pe fereastră, peste ținutul șes, spre Bleekenwarf, apoi deodată, fără să se miște sau să ridice vocea : N-avem nevoie de bolnavi în familie. — Pleacă și Hilke ? am întrebat, la care mama a spus : Asta o s-o vedem ; o să știm îndată care legături — ea a spus cu adevărat legături — sînt mai puternice.

Nu m-am uitat decît la fața ei severă, roșie și am știut numaidecît că sărbătorirea zilei de naștere luase sfîrșit, că mama, cel puțin, nu mi-ar mai îngădui să mă întorc la Bleekenwarf ; de aceea, atunci cînd m-a trimis la culcare cu o tartină cu cîrnat, m-am mulțumit să dau din cap, supunîndu-mă. Am tras storul de la fereastră. M-am dezbrăcat și mi-am stivuit lucrurile pe scaunul de lîngă pat, așa cum mă învățaseră ei: pantalonii neteziți bine, puloverul îndoit într-o oarecare formă de patrulater, cu marginile strînse una în alta deasupra, cămașa împăturită perfect cu migală, maioul — în ordine inversă aveam să îmbrac lucrurile a doua zi de dimineață. Am tras cu urechea, în casă domnea o liniște desăvîrșită.

DAR TREBUIE SĂ DESCRIU DIMINEAȚA. Chiar dacă, de fiecare dată cînd ne amintim ceva, descoperim un înțeles nou : trebuie să las aici să ia naștere niște zori de zi ce s-au ivit domol, punînd să se lupte un galben de nestăvilit cu brunul și cenușiul, trebuie să introduc o vară cu orizont nesfîrșit, cu canale și cu zboruri de nagîți, trebuie să întind pe cer fîșii de abur condensat, să fac să se audă de dincolo de dig duduitul răsunător al unui cuter, trebuie, pentru a reface această dimineață anumită, să distribui pomi și garduri vii, ferme joase fără coloane de fum, mai trebuie să risipesc cu mînă darnică peste pășuni vite bălțate alb-negru. O asemenea dimineață era, cînd m-am trezit, cînd am fost obligat să mă trezesc, pentru că la fereastra mea ticăia și ciocănea, iară și iară și cu o nerăbdare crescîndă ; la început am rămas culcat, mulțumindu-mă doar să ascult micile izbituri în geam : mă gîndeam că sînt niște pănțăruși. Apoi a căzut o ploaie răpăitoare, o ploaie de nisip. Grăuncioarele loveau dur în geam. M-am ridicat în capul oaselor în pat și m-am uitat la fereastră, dar geamul n-a crăpat, în ciuda tuturor izbiturilor. Apoi, după cîteva lovituri clincănitoare pe care am putut doar să le aud, nu să le și văd, am recunoscut fîșioara scurtă de nisip, care atingea plesnind și pîrîind geamul, am sărit din pat, am fugit la fereastră și am privit cu atenție în zorii de zi lipsiți de vînt. Cum în planul din mijloc și din

fund nu se mișca nimic, scurta zvîcnire schițată în primplan mi-a sărit în ochi, era mișcarea unui braț smucit în sus ca să-mi atragă atenția, jos în șopron, între capra de tăiat lemne și butucul plin de crestături, dar mi-a trebuit mai mult de-o clipă ca să-l descopăr, sau mai bine zis să-l recunosc pe fratele meu Klaas, care sta acolo în uniformă și cu bandajul alb butucănos — asta aș vrea să spun. Dar cui i-ar fi trecut prin minte că o să apară așa deodată, fără să ne anunțe, în zorii unei zile ca aceea : căci după ce se automutilase, am aflat doar că era internat la Hamburg într-un lazaret pentru prizonieri, unde nimeni dintre noi n-avea voie să-l viziteze. În casă nu se vorbea despre el, iar cele două cărți poștale, pe care ni le scrisese din lazaret, rămăseseră cu siguranță fără răspuns.

Klaas a ieșit din șopron, m-a chemat printr-un gest, a intrat înapoi, eu am alergat la pat, la ușă, am ciulit urechile, am fugit iarăși la pat, mi-am îmbrăcat cămașa și pantalonii ; înainte să ies pe coridor, i-am făcut semn de la fereastră. Pe coridor nu se auzea nici o mișcare. Cei din casă dormeau încă. Dormeau în cămășile lor de noapte lungi, aspre. Sub plăpumi grele, dormeau pe cearșafurile scorțoase, cenușii, țesute în casă, iar deasupra celor ce dormeau se priveau unul pe altul cele două portrete, singurele din odaie, ale lui Theodor Storm și Lettow-Vorbeck, iar amîndoi, scriitorul din Husum și generalul, nu voiau să renunțe de loc la neîncrederea cu care-și holbau ochii, măsurîndu-se neîncetat. Lipit de perete, m-am strecurat prin fața ușii lor, am coborît lateral scara, pe lîngă uniforma postului de poliție Rugbüll atîrnată pe un umeraș în cuierul din antreu : liniștea acestei case era aproape de necrezut. Ce rece era cheia casei ! Am răsucit-o încetișor, am simțit tăria arcului, am reușit să învîrtesc cheia fără zgomot, dar după aia ușa s-a deschis cu un scrîșnet și mă gîndeam că acuși o să apară tata sus și așa mai departe, dar nu s-a auzit nimic. M-am strecurat afară. Am închis cu grijă ușa și am zburat ca săgeata prin curte pînă în șopron, iar acolo stătea pitulat într-adevăr Klaas, fratele meu : cu ochi luminoși, fața rotundă și

păr blond tuns scurt, năclăit. Brațul bandajat i se odihnea pe butuc, uniforma îi era descheiată la gît. Fratele meu sta pitulat acolo cu toată frica lui, iar frica asta nu numai că făcea inutilă orice întrebare, dar și spunea totul : evadarea din lazaretul pentru prizonieri, drumurile ocolite pentru evitarea patrulelor și a controalelor, călătorii încoace cu vehicule sau pe jos în timpul nopții, pînde lungi, fugi furișate — frica lui povestea despre el totul.

N-a rostit nici un cuvînt de salut, m-a apucat simplu de cămașă și m-a tras în jos lîngă butucul de spart lemne, de unde ne-am îndreptat ochii spre ferestrele dormitorului, adică de fapt el se uita fără întrerupere sus, în timp ce eu îi priveam fața istovită, somnoroasă, uniforma stropită de noroi și bandajul bont de ghips, pe care cineva, probabil el însuși, stinsese o țigară. Își zicea, pesemne, că fusesem auzit în casă și după ce patul meu fusese găsit gol, ei se vor uita în curte pe fereastră, dar nu s-a umflat nici o perdea, n-a apărut nici o umbră, iar după o vreme fratele meu m-a apăsat în jos pe pămînt și s-a așezat și el oftînd lîngă mine, cu picioarele întinse în lături, cu spatele sprijinit de peretele șopronului. Buzele îi tremurau. Îi era frig din pricina oboselii. Pe bărbie îi sclipeau fire roșcate de barbă. Unde i-o fi chipiul, mă gîndeam, și fiindcă nu dădeam cu ochii de el, mi-l închipuiam pe Klaas făcînd o săritură, în timpul căreia l-a pierdut, o săritură dintr-un tren de marfă în mers sau peste un șanț. M-am tîrît cu grijă pe pămînt înainte, m-am ridicat în genunchi și m-am uitat de aproape la fața lui, pînă cînd a deschis ochii și a spus : Trebuie să mă ascunzi, puștiule.

L-am ajutat să se ridice, el s-a agățat strîns de mine, s-a clătinat, mai mai să cadă în genunchi și să se prăbușească, apoi însă și-a revenit, a surîs nesigur și m-a întrebat : ai o ascunzătoare bună ? — Da, am spus, iar din clipa asta m-a ascultat supus și a căzut de acord să ies din șopron și să mă asigur că nu se vede nimeni, ba mai mult : nu se mai uita decît la mine și era gata să facă totul sau să repete ceea ce îi porunceam sau făceam eu însumi. Am fugit pînă la căruța cea veche și

m-am ciucit. El a fugit pînă la căruța cea veche și s-a ciucit. Am sărit peste drumeagul pavat cu cărămizi și mi-am dat drumul să alunec la vale pe taluz. El a sărit peste drumeagul pavat cu cărămizi și și-a dat drumul să alunece la vale pe taluz. Înainte, pînă la stăvilar. Înainte, pînă la stăvilar. Am spus : Trebuie să trecem peste pășune în stuf, iar el a repetat : În stuf, bine.

N-a întrebat unde mergem sau cît de departe, m-a urmat fără curiozitate, chiar și fără nerăbdare, iar eu cu brațele întinse în față și împreunate în unghi am arat prin stuf o potecă spre vechiul iaz al morii și spre moara fără aripi, părăginită, cu care vîntul nu mai putea face nimic. Terenul mlăștinos se lăsa sub picioarele noastre ca niște arcuri. Pe-alocuri erau porțiuni pîsloase, în care piciorul se scufunda, iar în găuri țîșnea bolborosind apă cafenie ca turba. Stîrneam rațe sălbatice. Eu vedeam pretutindeni ochi. În spatele nostru, stuful se îndrepta la loc foșnind. Rațele sălbatice zburau făcînd un ocol și cădeau apoi din nou în urma noastră. În dimineața verde aveam impresia că înaintez pe fundul mării, prin păduri de alge ce tălăzuiau leneș, printr-o tăcere pînditoare. Apoi brîul de stuf s-a sfîrșit într-un luminiș, iar noi aveam în față iazul morii și în spate, pe coroana ei de rotire ruginită, moara. Aici ? a întrebat fratele meu, iar eu am dat din cap, m-am uitat în toate părțile să văd dacă nu e cineva, pe urmă m-am cățărat peste gardul de lemn și am alergat pe drumul pietruit, ce ducea în sus la moară.

Cum să descriu moara mea dragă : ședea pe o colină artificială, ședea așteptînd — deși fără aripi — cu fața spre vest, cupola ei ca o ceapă era acoperită cu plăci de ardezie, turnul în opt colțuri, construit din scînduri bătute în cuie, cu marginile una peste alta, rezistase la două lovituri de trăsnet. Ferestrele tăiate în perete sus de tot și încadrate în rame albe erau sparte, crucea aripilor zăcea micșorată și putredă pe tăpșanul acoperit cu iarbă, dinspre răsărit, între pietre de moară uzate, roți fără spițe și potcoave. Ușa cră-

pată nu se putuse închide multă vreme, pînă cînd eu nivelasem terenul și reparasem balamalele. Ploaia, vîntul și anii dărîmaseră rampa. În moara mea trăgea curentul, se auzeau trosnituri, țiuieli și duduieli, iar atunci cînd vîntul se schimba dinspre vest spre est, sus, în cupolă, se iscau zgomote și o macara cobora scîrțiind din înălțime și niciodată nu găsea vreo povară. Atunci ciobu-rile de sticlă erau făcute fărîme, lilieci arătînd ca niște bucăți de carton zburau fără zgomot peste arie, iar învelitori de tablă, care abia se mai țineau, zăngăneau la cea mai ușoară atingere. Răvășită și lovită, dărăpănată, împodobită cu grămăjoare de rahat uscat, moara mea era lăsată în voia ei, stătea neagră și inutilă în cîmpul deschis vederii între Rugbüll și Bleekenwarf, iar dacă mai folosea la ceva, apoi folosea ca să ne trezească uimirea că rezista vijeliilor din fiecare primăvară și furtunilor de toamnă.

Dar nu putem rămîne prea mult afară, chiar dacă ar mai fi multe de spus despre înfățișarea exterioară a morii — de exemplu despre imaginea ei răsfrîntă în iazul morii și despre inițialele și săgețile și inimile crestate în lemnul ușii — căci noi n-avem timp să ne uităm, trebuie să înaintăm gheboșați în sus, pe drumul pietruit, să trecem pe lîngă rampa prăbușită, spre intrare, care este tăiată adînc în coasta colinei artificiale. Klaas însuși, sînt convins de asta, n-a văzut mai întîi din moara mea decît silueta ei neagră, încremenită, de altfel nici nu avea nevoie să vadă altceva, deoarece mi se încredințase pe de-a-ntregul, iar acum tropăia gîfîind în urma mea, cu brațul bandajat lipit de corp, cu fața atît de aplecată, încît nu putea să vadă decît picioarele mele goale.

Am smuls cu o sforțare ușa. L-am lăsat să ajungă pînă la mine și l-am împins în casa răcoroasă a scării, apoi am închis ușa. Am stat tăcuți unul lîngă altul. Am tras cu urechea în sus, dar n-am auzit decît duduitul răsunător al cuterului de dincolo de dig, n-am auzit nici măcar zgomotul moale iscat de fuga șoarecilor, deși zgomotul ăsta se auzea ori de cîte ori intrai în

moară. Lumina ce cădea pieziș în fîșii înguste tremura în semiîntuneric. Trebuie să mai pomenesc curentul de aer și clătinarea treptelor de lemn, dar poate că această clătinare doar mi-o închipui. Fratele meu mi-a căutat mîna pipăind și a întrebat : Aici ? iar eu i-am spus sus, sus e camera mea ; apoi l-am condus pe trepte în sus, în încăperea morii ; acolo am proptit o scară, pe care o țineam ascunsă după vechile lădoaie de făină, ne-am urcat și ne-am strecurat printr-un chepeng, am tras scara după noi și am proptit-o iar, pînă cînd am ajuns într-o odaie aproape sub cupolă : am s-o numesc camera mea.

Klaas m-a împins la o parte și mi-a luat-o înainte, a descoperit numaidecît culcușul de stuf și saci de lîngă fereastră, dar nu s-a întins pe el, nu s-a așezat nici măcar pe lada de portocale, deși urcușul îl storsese de ultimele puteri, mai întîi a holbat ochii zîmbind și mirîndu-se la toate pozele alea, și-a trecut mîna peste părul lipit, s-a mai șters probabil la ochi, dar cu asta n-a putut să micșoreze sau să schimbe numărul și felul pozelor. Pereții ascunzătorii mele din moară erau tapetați mai ales cu poze de călăreți. Îndată după cea de-a șaizecea aniversare a doctorului Busbeck începusem să decupez din calendare, reviste și cărți poze de călăreți, pe care le lipisem mai întîi peste crăpături, apoi pe întreaga suprafață a pereților : colo, de pe perete săreau cuirasieri ai lui Napoleon, dincoace împăratul Carol Quintul străbătea călare cîmpul de luptă de la Mühlberg, principele Iusupov se arăta în costum tătăresc pe un cal arab focos, regina Isabella de Bourbon trecea la trap prin ceața înserării călare pe un cal bălan de Andaluzia. Dragoni, călăreți acrobați, vînători, cavaleri ședeau în poziții felurite în șa și-și dădeau avizul unul despre celălalt, iar cine voia, putea să audă bătăi de copite și nechezaturi. Dar ce se-ntîmplă aici ? a întrebat fratele meu. Expoziție, am spus eu, aici se află o expoziție.

Klaas a schițat un zîmbet amuzat și chinuit, s-a tîrît pînă la culcuș și s-a lăsat să cadă, iar eu m-am așezat la

căpătii și m-am uitat la pozele mele, apoi la el, care închisese ochii și părea că ascultă ceva ce-l urmărea și aici și nu-i dădea pace. N-a reușit să se destindă, să se culce în voie ; mereu ceva din el era gata de acțiune : căuta un ascunziș, se ghemuia pentru un salt sau își vîra bandajul bont sub corp. I-am pus o mînă pe piept. A tresărit. I-am șters sudoarea de pe față. A sărit în sus. Abia după ce i-am vîrît o țigară în gură, s-a mai potolit și și-a săltat amîndouă picioarele pe culcușul din stuf și saci, care pentru el era cam scurt. Îți place ascunzătoarea mea ? l-am întrebat, iar fratele meu, după ce m-a privit îndelung : Dacă spui ceva, s-a zis cu mine. Nimeni nu trebuie să știe nimic, și cel mai puțin ei — acasă. E o ascunzătoare bună, puștiule. — N-a mai fost nimeni aici, am spus. Asta-i bine, a spus el, nu trebuie să știe nimeni că sînt aici. — Dar tata, am spus eu, tata doar poate să știe: el o să te ajute, iar fratele meu iarăși cu bănuială și cu glas aproape amenințător: Te ucid, puștiule, te dau gata, dacă-i spui ceva, m-ai înțeles ? M-a privit cu ochii lui înguști, luminoși, aștepta pesemne ceva de la mine, m-a apucat deodată, m-a trîntit lîngă culcuș și m-a apăsat pe podea cu greutatea fricii lui, pînă cînd mi-am dat seama ce așteaptă și i-am promis totul, după care s-a prăvălit înapoi istovit, dar mulțumit și mi-a cerut să trag la o parte o bucată de carton din fereastra spartă.

Fețele noastre s-au apropiat, aproape s-au atins, cînd am privit afară peste ținutul neted, luminat de soarele dimineții, ținut pe care l-am controlat și cercetat împreună pînă la cotitura îndepărtată a digului, pînă la farul automat cu căciulă roșie : automobilul l-am descoperit amîndoi odată. Venea încoace pe șoseaua spre Husum, soarele plesnea în țăndări în parbriz. era un automobil verde-închis, care înainta încet pe lîngă șanțurile cu oglinda lor de apă, a cotit brusc pe drumul pavat cu cărămizi spre Rugbüll și a micșorat încă mai mult viteza, dar n-a oprit, a dispărut în spatele țepoaselor garduri vii de la Holmsenwarf și a apărut din nou, cînd nu mai credeam c-o să-l revăd.

Iarăşi a ţişnit o lumină orbitoare din parbriz. Vacile s-au apropiat tropăind pînă la împrejmuirea de sîrmă, ca să aştepte automobilul, dar în ultima clipă s-au speriat şi şi-au azvîrlit într-o parte, printr-un salt, pieptul teşit, în vreme ce automobilul şi-a continuat tăcut drumul, ca să stopeze sub tăbliţa „Postul de poliţie Rugbüll". Un geam al maşinii a fost lăsat jos, dinăuntru s-au ivit, pieziş, un cap şi un umăr îmbrăcat într-o haină de piele lucioasă. Dacă bărbatul care scosese capul pe geam voia doar să citească ce scria pe tăbliţă, atunci a avut nevoie de foarte mult timp pînă a descifrat inscripţia pălită de ploaie, deşi îngroşată în două rînduri.

Fratele meu m-a apucat de braţ şi mi l-a strîns, cuprins de-o tulburare nestăpînită, cînd uşile maşinii s-au deschis brusc, patru bărbaţi în mantale de piele au coborît şi s-au îndreptat fără a comunica între ei, ca la carte, se ştie cum, spre casa noastră, apropiindu-se din mai multe părţi, au încercuit casa, cu dibăcie, deşi cam departe unul de altul, patru bărbaţi în mantale la fel, pe cap cu pălării la fel, şi toţi îşi ţineau mîinile în buzunare. Cred că ăştia erau exersaţi să se desfăşoare şi să se mişte fără oprire, unul dintre ei a sărit cu uşurinţă peste gardul grădinii.

Astăzi ştiu de ce Klaas, fără să se uite la mine, fără să-mi slăbească braţul din strînsoare, mi-a spus deodată : Şterge-o, puştiule, repede, fugi acasă, şi mai ştiu şi de ce nu mi-a mai dat răgaz pentru vreo întrebare, ci mi-a făcut vînt spre chepeng, poruncitor şi fără cruţare. Şterge-o ! Asta a fost tot ce-a spus; abia mai tîrziu, cînd mă aflam la piciorul scării, a mai strigat o dată : Mîncare — cînd te-ntorci, adu cu tine ceva de mîncare.

Fiindcă întotdeauna l-am ascultat pe fratele meu Klaas, mi-am dat drumul pe scară în jos, aşa cum mi-a cerut el, am ascuns scara după lădoaiele de făină, am sărit, aşa cum mi-o ceruse el, pe poteca spre iaz, mi-am făcut drum prin brîul de stuf, am fugit pînă la stăvilar şi de-acolo mai departe, lipit de taluzul şanţului. La

căruța cea veche m-am putut ridica, văzîndu-mi fără grijă de treabă : în acest loc nu puteam trezi bănuiala că mă îndepărtasem de casă. M-am dus agale la mașina care staționa în continuare sub tăbliță, i-am dat ocol, m-am uitat pe vitezometru curios să știu de ce viteză maximă e în stare și am apăsat o dată pe claxon, ceea ce a avut drept urmare că un tip scund, solid, în manta de piele, a țîșnit din casă și m-a luat de guler. Voia să știe al cui sînt. Trebuia să-i spun ce caut afară atît de dimineață. Ca să răspund dintr-o dată la toate întrebările, mi-am spus numele, i-am arătat fereastra camerei mele și am zis : Eu locuiesc acolo. Nu i-a venit să creadă ; individul ăla solid m-a ținut mai departe de guler și m-a dus în casă, în biroul tatei.

Acolo se aflau cu toții. Cei trei bărbați în mantale de piele ședeau contra luminii, iar în fața lor, numai în pantaloni și în maiou, cu bretelele răsucite pe umeri, neras, nespălat și nepieptănat, cu un cuvînt : în fața siluetelor rigide ale bărbaților îmbrăcați în mantale de piele se afla un post de poliție Rugbüll aiurit, vizibil trezit din somn cu hărmălaie, care mi se părea că are cel puțin nouăzeci și cinci de ani. Cînd a fost întrebat dacă sînt fiul lui și sînt dintre ai casei, m-a măsurat lung, părea pur și simplu că face o sforțare ca să mă recunoască, dar la repetarea întrebării, a aprobat cu o mișcare a capului, slavă Domnului, o mișcare a capului, moale de tot, dar totuși afirmativă, după care cleștele care mă ținea de gulerul cămășii s-a deschis. Tipul scund și solid mi-a dat drumul, a pășit în fața tatei, și-a încrucișat mîinile la spate și a început să se legene, s-a legănat încolo și-ncoace pe tălpile lui groase de cauciuc, clipind din ochii de viței spre proverbul atîrnat într-o ramă deasupra mesei de scris a tatei : Cine se scoală de dimineață departe ajunge. Fiindcă nimeni nu mă dădea afară, mi-am rotit repede privirea prin biroul unde tata îmi interzicea să intru, dar nu exista nimic care să mă intereseze — cel mult suportul de ștampile cu patru ștampile atîrnate de el sau dragonul împletit al unei săbii de polițai, ce sclipea

ca argintul mat. Tata ședea somnoros și supus, ca și cînd n-ar fi avut absolut nimic de zis, mîinile i se odihneau lipite de coapse, spatele și-l ținea rezemat țeapăn de spetează scaunului, avea bărbia proptită în piept și buzele întredeschise. Nu putea tăinui că se gîndește la ceva, chiar dacă trăgea cu ochiul spre bărbatul cel scund și solid, care acum contempla cu o încetineală jignitoare fotografiile ce acopereau tot peretele din spatele mesei de scris.

Ce povesteau fotografiile ? Povesteau despre Glüserup și despre o prăvălioară întunecoasă, strîmtă, în care un Peter Paul Jepsen vindea pește de mare proaspăt, dădeau de știre că negustorul de pește Jepsen avusese cinci copii, dintre care unul, un băiat slăbuț, care-l privise întotdeauna pe fotograf cu aceeași seacă neîncredere, semăna izbitor cu postul de poliție Rugbüll. Fotografiile vorbeau despre întrecerea a două familii la pescuitul de crabi, înfățișau corul de copii din Glüserup — și anume, ca să zic așa, în mijlocul cîntecului, cu gurile deschise pentru vecie, mai departe îl înfățișau pe elevul Jens Ole Jepsen, cu un cornet uriaș, pe băiatul cu același nume fotografiat cu ocazia confirmațiunii, apoi ca fundaș stînga al echipei de fotbal TuS Glüserup. O fotografie ovală lămurea că odinioară existase un tînăr artilerist Jepsen, care îngenunchea lîngă un mortier ca în fața unui altar, același artilerist purta în Galiția o manta și cînta împreună cu alți artileriști în jurul unui pom de Crăciun. Culcat într-o rînă în fața unei echipe mustăcioase de sportivi, se afla Jens Ole Jepsen elev la școala de polițiști ; în fund se înălțau amenințătoare cazărmile de cărămidă aparentă din Hamburg. Apoi intra în joc Gudrun Schessel, fotografiile povesteau despre predilecția ei pentru rochii albe și ciorapi albi, dovedeau lungimea înfricoșătoare a cozilor ei blond-roșcate, care-i cădeau pînă la posterior, mai aduceau la cunoștință că Gudrun Schessel știa să citească, deoarece toate fotografiile o arătau cu o carte în mînă. Că într-o zi Jens Ole Jepsen și Gudrun Schessel s-au unit se vedea

din fotografia unor nuntaşi cu ochii holbaţi, care înconjurau perechea, în poziţie de drepţi, în orice caz scorţoşi şi, pe cît se părea, cîntau cu paharul ridicat „mulţi ani trăiască" într-un mod disciplinat. Fotografiile adevereau o călătorie a perechii la Berlin, o altă călătorie de la Bingen la Köln pe un vapor de pe Rin, iar ultima dintre ele afirma că perechea făcuse trei copii : Hilke şi Klaas puteau fi recunoscuţi uşor, monstrul fără păr din căruciorul cu roţi înalte trebuia să fiu eu.

Tipul solid în manta de piele a privit pe îndelete toate fotografiile, iar tata şedea acolo supus şi nu s-a mişcat nici cînd vizitatorul a luat registrul şi şi-a aruncat ochii peste ultimele însemnări caligrafiate cu un scris foarte îngrijit. Ceilalţi trei se mulţumeau să şadă ca nişte siluete imobile ; unul dintre ei fuma, fără să scoată ţigara din gură. Ceea ce aveau să-şi spună, îşi spuseseră desigur mai dinainte. M-am retras într-un colţ şi am aşteptat ceva ce trebuia să se întîmple, dar deodată mama a intrat fără zgomot în birou, mi-a făcut un semn scurt cu capul, m-a înşfăcat şi m-a tras în bucătărie, unde pe o măsuţă se afla gustarea mea de dimineaţă : terci gros din fulgi de ovăz cu zahăr şi o felie de pîine unsă cu magiun de rubarbă. Mănîncă, mi-a spus cu o voce surdă, iar eu am mîncat sub privirile ei şi am băgat de seamă că trage necontenit cu urechea spre birou. Aştia caută ceva, am spus eu, iar ea : Taci şi mănîncă. — Aştia-s cu siguranţă din Husum, am spus. Nu te-a întrebat nimeni, a spus ea, a închis uşa bucătăriei şi şi-a turnat o ceaşcă de ceai, pe care a băut-o în picioare. Am întrebat : Vor să-l ia pe tata în maşină cu ei ? Ea a dat din umeri. Nu ştiu, a spus încet, a pus ceaşca jos şi a ieşit pe coridor.

Mi-am aruncat furiş ochii spre moară, unde se afla Klaas şi mă aştepta, apoi am deschis uşa umflată a cămării : un borcan cu castraveţi muraţi, o jumătate de pîine, carne sărată, ceapă, o strachină cu magiun de rubarbă neîndulcită, un cub de margarină, un salam, patru ouă crude, o pungă de făină şi un săculeţ de

fulgi de ovăz, mai multe n-am putut să descopăr. Am lins magiunul de pe felia mea de pîine, am rupt-o în două și am vîrît-o în buzunar. Din birou s-au auzit voci. Tipul cel solid a început să vorbească, unii dintre ceilalți au luat și ei cuvîntul, numai tata nu spunea absolut nimic, deodată mama s-a furișat din nou la mine în bucătărie, și-a apucat repede ceașca și a dus-o la gură : chiar atunci cei patru bărbați au ieșit din birou pe coridor, fiecare dintre ei a dat mîna cu postul de poliție Rugbüll, luîndu-și rămas bun, s-au zgîit și la noi și ne-au urat poftă bună și așa mai departe, apoi au părăsit șovăind casa, dar nici gînd să se ducă la automobilul lor, ci s-au despărțit și au cercetat mai întîi ținutul, au iscodit cu o privire de specialiști șanțurile, pășunile și îngrăditurile pînă la dig. Nicăieri nu se zărea nici o mișcare, nu se vedea stînd în picioare, întins pe jos sau ghemuit nimic care să le fi putut trezi bănuiala. Unul dintre bărbați a scotocit fără folos șopronul, altul a inspectat stăvilarul. Au verificat nevinovăția vechii căruțe putrede, iar tipul scund și solid a luat din automobil un binoclu și s-a uitat îndelung spre bălțile de turbă. Cînd s-au întors la automobil, nu făceau impresia unor oameni satisfăcuți. Au plecat dezamăgiți.

Tata ședea pe trepte și se uita la ei cum se îndepărtează încet pe lîngă șanțuri ; a stat acolo pînă cînd automobilul a suit pe șoseaua spre Husum, atunci abia a intrat în casă, s-a așezat, așa cum era, lîngă masa de bucătărie și și-a pus amîndouă mîinile pe ea. Ședea acolo încremenit, în maioul aspru, cu bretelele răsucite, ochii îi lăcrămau, dinții lui măcinau încet și scrîșnind, n-a văzut ceașca de ceai, pe care mama i-a împins-o în față, nu m-a observat nici pe mine — în orice caz nu din neatenție : chipul lui lăsa să se vadă că înțelesese nu numai motivul, ci și urmările vizitei acesteia din zori. Făcea calcule. Cumpănea și chibzuia, mătura totul și cumpănea din nou. Sprîncenele i se mișcau. Respira greu. Și deodată a ridicat mîna dreaptă, a lăsat-o că cadă moale pe masă și s-a adresat mamei :

Se poate foarte bine întîmpla să ne pomenim pe neașteptate cu el la ușă. — Îl și caută ? a întrebat mama, iar tata : Era în lazaretul pentru prizonieri, de-acolo a șters-o. Îl caută peste tot. — Cînd a fugit ? a întrebat mama. Ieri, a răspuns tata, ieri seara, și cu asta a feștelit totul : m-am informat. Dacă n-ar fi făcut-o, ar fi scăpat cu închisoarea sau cu batalionul de pedeapsă — acu nu mai are nici o nădejde. — De ce, a întrebat mama, de ce a făcut-o. — N-ai decît să-l întrebi pe el, a spus tata : O să ciocăne deodată la ușă și ai să-l vezi în fața ta, atunci n-ai decît să-l întrebi. — Nu vine el aici, a spus mama ; după toate cîte ne-a făcut, sînt sigură că n-o să-ndrăznească să apară aici. — Va veni, a spus tata. Aici a început totul, aici o să se și termine totul pentru el : o să le cadă de-a dreptul în brațe. — Vrei oare să-i dai de veste ? a întrebat ea ; sau vrei chiar să-l ascunzi, dacă apare aici ? — Nu știu, a spus tata, nu știu ce trebuie să fac, iar ea : Sper că știi ce așteaptă ăi mari de la tine.

Mama a pus masa, a adus pîine, a adus margarină și strachina cafenie cu magiun de rubarbă și a împins totul spre el, și după îndeplinirea acestei datorii împovărătoare părea mulțumită. Nu s-a așezat. Și-a turnat o ceașcă de ceai, s-a rezemat cu spatele de dulapul de bucătărie și a spus : În orice caz, eu n-aș mai vrea să am a face cu el. Noi doi, Klaas și cu mine, am terminat, iar dacă apare aici, n-am de vorbit nimic cu el. Tata s-a uitat la gustarea ce i se pusese înainte, dar n-a început să mănînce. Altădată vorbeai altfel despre băiat, a spus, iar afară de asta e rănit. — Schilodit, a spus mama, Klaas nu e rănit, e schilodit, și asta și-a făcut-o singur. — Da, a spus tata, da, da : el s-a mutilat, dar pentru așa ceva e nevoie de curaj, iar mama după o pauză : De frică, de frică e nevoie, ăsta-i adevărul. — Klaas ne era superior tuturor, a spus tata, pe el îl aștepta un viitor mai ceva decît pe mine. — Ne-am gîndit la el, a spus mama, întotdeauna ne-am gîndit la el : și el ? Dacă ne e superior tuturor, atunci ar fi putut să-și dea seama unde duce o faptă ca a lui,

ar fi putut. Acum e prea tîrziu. Tata nu mînca şi nu bea. Şi-a trecut mîna peste părul rar şi s-a apucat de umărul stîng, de parcă vechile dureri s-ar fi anunţat din nou. Klaas încă nu-i aici, a spus el, şi cine ştie dacă scapă teafăr. — Şi dacă scapă ? a întrebat mama. Ştiu ce-am de făcut, a spus tata cu o voce în care se afla un reproş precaut. Şi-a întors spre mama faţa nerasă, s-a uitat la ea lung, s-a uitat la ea cîntărind-o, apoi a adăugat : Ceea ce trebuie să se întîmple, o să se-ntîmple, poţi fi liniştită. S-a ridicat, s-a dus spre ea cu mîna întinsă, dar mama n-a aşteptat s-o atingă : a pus repede ceaşca jos, s-a tras înapoi din faţa lui, a înconjurat de-a-ndărătelea masa spre uşă şi a urcat fără o vorbă sus, unde s-a încuiat cu siguranţă în dormitor.

Tata a ridicat din umeri. Şi-a dat jos bretelele, s-a dus la chiuvetă, a luat de pe un mic colţar pămătuful şi săpunul şi a început să se săpunească deasupra chiuvetei, ţinînd picioarele uşor îndepărtate şi uitîndu-se la mine. Ai auzit, a spus el deodată, că frate-tău Klaas a şters-o, şi se poate să apară aici. Am întins magiun de rubarbă pe fulgii de ovăz şi n-am spus nimic. Cu siguranţă că o să apară aici, a spus tata, o să ne pomenim deodată cu el aici, o să ne roage una şi alta, o să ceară alimente, o să aibă nevoie de o ascunzătoare : să nu faci nimic fără să-mi spui. Oricine îl ajută devine pasibil de pedeapsă, chiar şi tu, şi tu devii pasibil de pedeapsă. Am întrebat : Ce ar păţi Klaas dacă ar pune mîna pe el ? La care tata, scuturînd de pe deget o picătură de spumă ca un muc, n-a avut de spus altceva decît : Ceea ce merită. Apoi a ridicat briciul, şi-a strîmbat faţa, s-a ras de la urechi în jos, ţuguind buzele ca pentru un fluierat lung, în vreme ce eu îmi mîncam fulgii de ovăz, cu mintea aiurea, mînuind lingura mult timp, în orice caz plimbînd-o prin terciul alb-cenuşiu pînă cînd tata a terminat cu bărbieritul. Nici atunci n-a vrut să bea sau să mănînce. Şi-a spălat sculele de ras, şi-a tras bretelele peste umeri, totul prea încet şi prea alene, a bîjbîit după

un nasture care-i căzuse de mult, şi-a suflat nasul şi a mai zăbovit, ca să se uite gînditor în batistă, apoi s-a mai dus şi la fereastră şi a privit îndelung către şoseaua spre Husum, pe care nu se întîmpla nimic, pe care doar soarele muia asfaltul.

Cînd în cele din urmă, după cîteva alte amînări — şi-a făcut ghetele, şi-a curăţat pipa, a întors deşteptătorul — s-a hotărît să părăsească bucătăria şi a intrat în biroul lui, am băut ceaiul pregătit pentru el, am dus în cămară pîinea, margarina şi strachina cu magiun de rubarbă, fibros, bătînd în verde şi în roşu, am pus totul la loc şi am ciulit urechile; fiindcă nu se auzea nimic, am tăiat cîteva felii de pîine groase cît degetul şi le-am băgat în deschizătura cămăşii, am mai vîrît o bucată de salam şi două ouă, aşa că pieptul cămăşii mi se umfla deasupra curelei. Am împins încetişor proviziile spre spate şi am simţit ouăle reci şi pîinea fărîmicioasă atingîndu-mi şira spinării. Salamul l-am înghesuit în buzunar. Am mai tăiat o halcă din carnea sărată şi am lăsat-o să alunece spre şira spinării. Cămaşa mi se umfla acum în spate deasupra pantalonilor ca un adevărat rucsac, ca un rucsac ce atîrna mult prea jos, dar tot nu-mi era destul. Merele — m-am gîndit la merele de Gravenstein de pe dulapul din odaia mea şi m-am hotărît să vîr cîteva în cămaşă. Am părăsit bucătăria şi am suit scara, atins şi umezit la fiecare pas de ouăle, pîinea şi carnea care se clătinau, m-am ţinut tot pe lîngă perete, am ajuns neobservat sus şi am trecut pe lîngă dormitorul inamic, am deschis uşa odăii mele şi m-am îngrozit: în patul meu stătea culcată cu ochii deschişi mama. Nu era în dormitorul ei, cum mă gîndisem, nu şedea, cum mă gîndisem, cu buzele lăsate în jos a mîndrie, ascunsă după perdea, ca să-şi caute alinare în priveliştea digului, a orizontului sau a apelor sclipitoare; zăcea în patul meu, încovoiată, acoperită pînă la piept, ţinîndu-şi pe cuvertură braţele albe, stropite cu pistrui şi pete de ficat. Mai tîrziu, aşa ceva n-avea să-mi mai facă nici o impresie, fiindcă avea să se în-

tîmple prea adesea — în ziua aia a fost destul s-o văd, ca să mă ţintuiască locului. N-am făcut altceva decît să holbez ochii la ea. Nici măcar nu m-am întrebat : ce-nseamnă asta, mama în patul tău şi aşa mai departe. Părul îi era răsfirat pe pernă. Sub cuvertură, trupul plat părea butucănos. Voia să mă alunge din camera mea ? Voia să se mute la mine ? Aşa cum zăcea acolo, mi-a amintit-o brusc pe sora mea Hilke.

În ochii ei deschişi nu era de găsit nici o explicaţie şi nici nu s-a scuzat. O atingere umedă, rece pe şira spinării m-a pus în gardă şi-atunci am chibzuit cum trebuie să ies din raza ei vizuală : aveam să plec de-a-ndăratelea, cum se trag pisicile afară din cercul de vrajă, am şi ajuns la clanţa uşii, aveam pragul sub picioare, cînd ea a spus : Vino-ncoace, vino aici lîngă mine. M-am dus. Întoarce-te, mi-a spus ea. Am făcut-o şi mi-am strîns tare bucile, crezînd cu adevărat că n-o să observe desaga formată de cămaşa ce-mi atîrna la spate, însă ea a spus : Scoate tot, şi eu am lăsat proviziile să-mi alunece de la şira spinării spre buric, pînă cînd au ajuns la deschizătura cămăşii, apoi am scos toate alea una după alta şi le-am pus pe podea : pîinea, ouăle şi fîşiile palide de carne sărată. Eram pregătit pentru orice întrebare, i-aş fi povestit ceva despre ascunzătoarea mea — nu despre aceea din moară, ci despre cealaltă, de pe peninsulă, din coliba paznicului păsărilor — i-aş fi arătat în felul meu nevoia de a aduna provizii pentru vremuri grele, dar mama n-a vrut să ştie de nimic, mi-a spus doar atît : Du totul înapoi în cămară — înapoi. N-a spus-o pe un ton de ameninţare sau avertisment, nu era dezamăgită ; atunci cînd mi-a poruncit să duc înapoi la locul lor cele luate pentru Klaas, vocea ei avea un ton de suferinţă, iar eu am privit-o lung şi cu mirare şi am aşteptat, am aşteptat anunţarea de la sine înţeleasă a unei pedepse, dar frica mea era neîntemeiată, deodată mama chiar mi-a zîmbit şi m-a îndemnat cu o clătinare a capului : atunci mi-am scos cămaşa din pantaloni, am strîns toate şi le-am dus jos în cămară.

Ce se-ntîmplase cu ea ? De ce nu mă pedepsea ? De ce nu mă încuia în odaie ? Am pus ouăle la ouă, carnea la carne, salamul la salam, numai felia ruptă de pîine am păstrat-o în buzunar şi am apăsat-o de mai multe ori cu palma, pînă cînd nu i s-a mai văzut conturul prin stofa pantalonilor.

M-am uitat pe fereastra bucătăriei spre moară, am căutat şi iar am căutat un semn la lucarnă, în timp ce dincolo în birou tata a început să telefoneze în felul său, urlînd în aparat scurte propoziţii enunţiative şi repetînd de mai multe ori ultimul cuvînt al fiecăreia. Pur şi simplu nu putea să telefoneze fără a atrage atenţia şi mă gîndeam că mama va coborî, ca de atîtea ori, să închidă uşa de la birou — ceea ce făcea convorbirile telefonice nu neinteligibile, dar în orice caz suportabile — însă sus liniştea a continuat să domnească. La lucarnă, înapoia căreia zăcea Klaas şi mă aştepta, nu se putea distinge nimic. Am primit nişte hîrtii de la Husum, urla tata. Îmi închipuiam că fratele meu doarme în culcuşul de stuf uscat şi saci, gata şi în somn să se ferească, ghemuit în somnul lui uşor ca pentru un salt. Nici un caz deosebit, striga tata, de-o-se-bit !

Chibzuiam cum trebuia s-o iau de data asta, ca să ajung la moară neobservat, mă plimbam cu privirea de-a lungul şanţurilor, mă uitam atent spre dig, îmi părea rău că nu există un drum pe sub pămînt, asta aş vrea să zic, iar în vreme ce îmi fixam o cale ocolită, l-am recunoscut pe Okko Brodersen, care cu geanta lui de poştă venea încoace dinspre Holmsenwarf. Poştaşul înainta clătinîndu-se pe bicicletă. Geanta lui de piele plină de zgîrieturi părea că-l împiedică să-şi găsească echilibrul. Raportul urmează fără întîrziere, urla tata.

Okko Brodersen a luat-o spre noi, a trecut zdrăngănind peste podeţul din trunchiuri de copaci retezate, s-a apropiat vorbind singur cu voce tare, era cît pe ce să intre în stîlpul tăbliţei indicatoare, totuşi şi-a continuat drumul clătinîndu-se foarte aproape de stîlp.

apoi după un viraj în viteză a aterizat la scara noastră. A coborît din șa înjurînd, mîneca goală prinsă cu ace a vestonului de uniformă tresălta și se zbătea ca străbătută de un curent electric. Și-a smucit geanta de poștă de pe burtă și a urcat la noi, n-a bătut la ușă, ci a intrat de-a dreptul în bucătărie și a urat tuturor celor cărora s-ar fi cuvenit s-o facă o bubuitoare bună dimineața ; pe urmă Okko Brodersen s-a așezat la masa de bucătărie, și-a scos ceasul de buzunar și l-a pus în fața lui. S-a uitat liniștit la ceas. Părea mulțumit de el, fiindcă a dat din cap, dar cînd am vrut să arunc o privire asupra ceasului m-a împiedicat, întinzîndu-mi o ilustrată din Hamburg și spunîndu-mi : Citește, dacă știi să citești : Hilke se-ntoarce, sor-ta vrea să vină pentru totdeauna acasă. Urmează neîntîrziat, striga tata în biroul lui. Duminică să te duci s-o iei de la gară, a mai spus poștașul, după care a început să-și privească din nou ceasul de buzunar cu un aer de atenție încordată, dar și de mulțumire — asta o făcea întotdeauna, îndată ce se așeza, iar mie îmi trecea uneori prin minte că ceasul lui calcula și împărțea ziua altfel decît celelalte ceasuri și că el însuși era preocupat numai de dorința de a înțelege această deosebire.

Bătrînul poștaș ciung nu arăta nici un interes urletelor din birou ale tatei. Gîfîind, scufundat în contemplarea ceasului, a așteptat pînă cînd tata a pus jos receptorul și a venit la noi în bucătărie, iar atunci s-a ridicat, cei doi bărbați și-au dat mîna, și-au spus pe numele mic, pe un ton de întrebare : Jens ? Okko ? Poștașul mi-a luat ilustrata și i-a întins-o împreună cu un ziar tatei și s-a așezat din nou pe scaun. Și-a rotit ochii prin bucătărie, căuta ceva. Ceai ? a întrebat tata, bei o ceașcă de ceai ? — Asta-i, a spus poștașul, de asta am nevoie : o ceașcă de ceai ; apoi au băut, lăudînd pe rînd ceaiul închis la culoare, foarte dulce, iar în vreme ce beau se observau unul pe altul peste marginea cești. Altceva n-au făcut — și totuși au făcut mai mult, dacă te gîndești că erau fără răgaz preocupați să găsească un început, un început simplu pentru

ceea ce voiau unul de la altul : căci de asta erau preocupaţi întotdeauna oamenii de pe la noi : să facă începutul, aşa, ca din întîmplare, fără să ridice vocea.

Din cauza asta, nu pot să-l las pe Okko Brodersen să înceapă numaidecît ; ca să semene cu el însuşi, trebuie să aştept, trebuie să pomenesc mai întîi convorbirea introductivă pe care cei doi bărbaţi au purtat-o lîngă masa de bucătărie, cu un uimitor curaj în a face pauze — au vorbit despre zborurile razante ale avioanelor, despre camerele de bicicletă — trebuie să mai suport o dată amănunţimea cu care s-au interesat de starea alor lor, trebuie de asemenea să amintesc mişcările lor încete, dar calculate. Mineca goală de la vestonul de uniformă al lui Brodersen ştergea masa de bucătărie. Tata îndoia şi strîngea în mînă ziarul. Brodersen se uita la ceasul lui, povestind despre greutăţile întîmpinate în procurarea camerelor de bicicletă. Postul de poliţie Rugbüll ridica din timp în timp capul, ca şi cînd ar fi auzit în casă zgomote suspecte.

În felul acesta s-au apropiat unul de altul, s-au pregătit unul pe celălalt, îndelung şi destul de minuţios, pînă cînd bătrînul poştaş s-a crezut îndreptăţit să vorbească făţiş despre motivul prezenţei lui acolo. A spus : Trebuie să-l laşi în pace, Jens, iar tata, care părea că nu aşteptase altceva decît asta : Acu începi şi tu, acu vorbeşti ca bătrînul Holmsen, care aseară şi-a vîrît nasul aici şi n-a avut să-mi spună altceva decît : lasă-l în pace. Dar ce mare scofală s-a întîmplat pînă acum ? Interzicerea de a picta s-a hotărît la Berlin, nu mie mi-a trecut prin cap una ca asta, şi confiscarea tablourilor tot la Berlin s-a decis. Pentru toată chestia asta am primit ordine, iar litera ordinelor n-am depăşit-o nici cu o iotă.

Se vorbeşte că te ţii de capul lui, a spus poştaşul. Mă ţin de capul lui, a spus tata, ce-nseamnă asta : mă ţin de capul lui ? Cineva trebuie să-i aducă la cunoştinţă ce s-a hotărît împotriva lui, na, iar asta-i tocmai îndatorirea mea aici. — Se povesteşte, a spus poştaşul, că nu-l scapi din ochi din zori pînă-n seară şi nici

chiar pe-ntuneric. — Interdicția de a picta trebuie supravegheată, a spus tata scurt, iar Okko Brodersen, care era pregătit pentru acest răspuns : Se vorbește că tu faci mai mult decît ar trebui să faci, în orice caz mai mult decît ți-o cere datoria. — Habar n-aveți voi ce așteaptă ăștia de la mine, a spus tata. Nu, a spus poștașul, oamenii nu știu firește, dar ei cred că știu sigur ce aștepți tu însuți de la chestia asta : se vorbește că urmărești ceva personal. Postul de poliție Rugbüll a dat din umeri, l-a privit calm pe bărbatul care putea fi găsit și el alături de dînsul în mai multe fotografii din birou — chiar și în fotografia ovală care-i înfățișa pe artileriștii îngenuncheați în fața mortierului lor — a închis ochii, a reflectat și și-a luat un răgaz lung, mai înainte de a răspunde cam așa : Eu am misiunea mea, el își îndeplinește misiunea lui. I-am comunicat ce nu are voie să facă, iar el mi-a comunicat ceea ce va face și mai departe. Eu nu pot să îngădui nici o excepție, dar el ar dori să fie o excepție : spune asta ălora care au atîtea de vorbit. Du-te liniștit la ei și spune-le că fiecare dintre noi își vede numai de treburile sale : el și eu — ne-am spus ce-avem să ne spunem, fiecare cunoaște consecințele.

Poștașul a dat din cap, el însuși nu părea să aibă ceva împotrivă, s-a ferit și mai departe să arate care îi e părerea personală. Unii își fac griji, a spus, unii oameni își fac griji în privința ta, deoarece cred că timpurile ar putea să se schimbe odată : tu știi că el are mulți prieteni. — Știu încă mai mult decît atîta, a spus tata ; cunosc cît e de prețuit peste hotare, că ăia chiar îl admiră, și mai știu că și pe-aici sînt unii care-s mîndri de el — asta mi-a dovedit-o bătrînul Holmsen — mîndri, pentru că a descoperit sau a creat sau a făcut cunoscut peisajul nostru. Am auzit chiar că prin vest sau prin sud, cînd se gîndesc la ținutul nostru gîndul li se duce mai întîi la el... știu destule, puteți să mă credeți. Dar griji ? Cine-și îndeplinește datoria

n-are de ce să-şi facă griji — chiar dacă timpurile s-ar schimba vreodată.

Se vorbeşte, a spus poştaşul, că tu ai confiscat tablourile din ultimii ani.

A venit o dispoziţie de la Berlin, a spus tata, iar eu m-am îngrijit ca tablourile să fie bine împachetate şi transportate la Husum, ce s-a petrecut cu ele mai apoi nu ştiu.

Le-au dus mai departe la Berlin, a spus poştaşul, şi au fost jumătate arse şi jumătate vîndute, aşa zice cineva că ar fi aflat. — Nu ştiu, a spus tata, de-asta n-am auzit nimic, fiindcă nu-s răspunzător de asemenea treburi, eu răspund doar de Rugbüll.

Dar de ce i-au interzis să picteze, a spus poştaşul, de ce i-au confiscat totul din ultimii ani : asta o ştii totuşi. — În ordin scrie că s-a înstrăinat de naţiune, a spus tata, iar de-aia e periculos şi nedorit, într-un cuvînt degenerat — dacă ştii ce vreau să zic.

În orice caz, a spus poştaşul, cîţiva oameni îşi fac griji în privinţa ta, mai ales doi, care n-au uitat că el a fost ăl care te-a scos atunci din bazinul portului de la Glüserup. — Odată şi-odată eşti şi cu aşa ceva chit, a spus tata, iar noi sîntem chit : ca s-o ştii şi pe-asta şi să poţi s-o spui şi ălora care au atîtea de vorbit. Amîndoi ne-am născut la Glüserup, el şi eu, acum ne-am încheiat socotelile : de-aici încolo depinde numai de el ce-o să iasă din chestia asta.

Totuşi, a spus Okko Brodersen, ar trebui să-l laşi în pace, Jens, iar în timp ce tata îl măsura, ca şi cum i-ar fi fost greu să-l înţeleagă, poştaşul şi-a luat ceasul, l-a ţinut la ureche, ascultînd atent, l-a întors repede şi l-a făcut să dispară în buzunar. A dat peste cap restul de ceai rece şi s-a ridicat cu zgomot în picioare. Acuma era foarte grăbit — probabil fiindcă îi era ciudă că vorbise atît de mult, iar eu i-am ajutat să-şi potrivească bine geanta la spate. L-a salutat în grabă pe tata şi n-a aşteptat nici măcar să-i răspundă, ci a ieşit pe uşă, lăsînd în urmă un poliţai, care nu era nici impresionat, nici supărat, care n-a sărit în sus,

n-a amenințat pe nimeni, care nu s-a arătat nici măcar neliniștit, ci a rămas calm pe scaun, reflectînd asupra lucrurilor în felul lui, potolit și pe îndelete.

Cît de clar va fi putut să reflecteze. Deși se uita la chiuvetă, la robinetul de alamă, aburit, care picura încet, privirea lui era întoarsă în oarecare măsură spre interior, răsuflarea nu i se mai auzea, pulsul părea să-i fi devenit mai rar, partea de sus a corpului părea că i se prăbușise nițel, în vreme ce mîinile i se încordau, se strîngeau sau se apăsau una peste alta, iar vîrfurile picioarelor i se legănau neregulat. Cînd stătea pe gînduri, nu-l tulburai dacă te mișcai în raza lui vizuală, dacă discutai sau lucrai, nimic nu-l îmboldea să iasă din ale lui.

Am tras cu ochiul spre moară, unde eram așteptat. Pîinea devenea grea și mereu mai grea în buzunarul meu, în orice caz se făcea simțită. Pe prichiciul ferestrei se afla steguleț albastru pe care mi-l făcusem, l-am luat în mînă și l-am fîlfîit o clipă prin fața tatei. Curentul de aer, poate și durata semnalului l-au determinat să-și ridice capul, iar eu mi-am dat seama numaidecît că m-a luat și pe mine în gîndurile lui. Și-a aprins pipa scurtă. Și-a pipăit un ulcior care-i ieșea la ochiul drept. Apoi a început să pufăie cu zgomote mici, plescăitoare ale buzelor, făcîndu-se că stă acolo ocupat de niște treburi foarte importante. Felul ăsta de a sta cu un aer de știab mă umple de ură, tăcerea asta care pretinde să-i dai importanță mă înspăimîntă, zgîrcenia asta solemnă la vorbă mă-nfurie, urăsc privirea pierdută-n depărtări și gesturile greu de descris, și mă tem, mă tem de obișnuința noastră de a asculta vocile lăuntrice și de a renunța la vorbe.

Postul de poliție Rugbüll se uita acuma țintă prin fumul pipei la perete, privea învăluit în norul de fum, ca un vizionar, și nici nu m-aș fi mirat dacă pe zid ar fi apărut o pată, dacă s-ar fi desprins o cărămidă.

Doream să-i cer voie să ies din casă, dar nu-ndrăzneam, nu-ndrăzneam să-i adresez cuvîntul, să atrag spre mine privirea pierdută-n depărtări, așa că fără o

vorbă mă plimbam desenînd și împărțind opturi prin încăpere și mai că aș fi măturat de pe poliță șirul de cutii-de-orez-griș-făină-tapioca-arpacaș, cînd deodată m-a apucat pe la spate, m-a tras spre el și mi-a spus : Nu uita că noi doi lucrăm împreună — dacă vezi ceva, trebuie să mă înconoștințezi. Cu fanionul, am spus, iar el : Cum vrei, numai să mă înconoștințezi. Împotriva noastră, Siggi, nimeni n-o să poată face nimic.

Asta o mai auzisem o dată de la el. Am întrebat repede : Acuma pot să plec ? — Du-te, a spus el, după mine poți să te duci și la Bleekenwarf, dar cască ochii. Voia să spună mai multe, dar a sunat telefonul în biroul lui, și el a sărit în picioare, și-a pus speriat pipa pe o farfurioară, și-a apăsat cu palma părul pieptănat cu o cărare trasată precis, și-a îmbumbat în mers vestonul : raportul — Aici postul de poliție Rugbüll, Jepsen — i l-am auzit de-afară pe trepte.

Am coborît treptele sărind, am ajuns la drumul de cărămizi, am ajuns nevăzut, cel puțin fără să fiu chemat din urmă, la stăvilar, m-am ghemuit acolo și am lăsat spre siguranță să curgă prin gura stăvilarului o cantitate întreagă de apă negricioasă și abia după aia, făcînd un drum în zigzag spre dig și un al doilea drum în zigzag spre brîul de stuf, am alergat înapoi către moară. De brîul de stuf și de iazul morii nu m-am apropiat, de astă dată am venit prin spate, am mers prin umbra colinei artificiale și am stat locului lîngă rampa prăbușită, destul de mult, în orice caz pînă cînd am fost sigur că cei doi oameni de pe pășune, din fața cimitirului, se ocupau într-adevăr cu drenajul ; apoi m-am strecurat în jos spre intrare și am deschis ușa către scară.

Nu l-am văzut numaidecît. Am stat liniștit în răcoarea semiîntunericului și am tras cu urechea spre partea de sus a morii. S-au auzit trosnete în spatele vechilor lădoaie de făină — acolo, unde se afla scara. Spre mine s-a năpustit deodată un curent de aer, a răzbătut un strigăt plin de reproș, nu un strigăt, ci un zgomot care semăna cu un strigăt, și ca întotdeauna prin

spațiul înalt a trecut în zbor ceva, a despicat semiîntunericul îngrădit, a fîlfîit din aripi și s-a lăsat pe undeva : nu erau pescărușii. Apoi, cînd tocmai voiam să trag afară scara și s-o proptesc, l-am văzut pe Klaas. Stătea lîngă lădoaiele de făină, exact sub chepeng. În mîna sănătoasă ținea o bucată de funie, iar deasupra lui se legăna încet, fără zgomot, dar și inofensiv lanțul vechii macarale, cu care încercase să coboare. Voise să prelungească lanțul cu funia, le legase, dar numai lanțul rezistase la greutatea lui. Am pus jos scara, am îngenuncheat lîngă el, i-am luat funia din mînă și am tras-o de sub el : era funia cu care și eu aveam de gînd să cobor în caz de pericol ; o țineam făcută colac sub culcuș. Funia nu se rupsese, se opusese numai să fie legată cu un lanț, scăpase din ultima za a lanțului și prin alunecare și frecare se înnegrise la capăt. Dar această explicație amănunțită nu este suficientă ca să-l pună pe picioare pe fratele meu, căci, după ce i-am luat funia din mînă, el a rămas făcut ghem pe podea, sau, dacă ar fi fost privit de sus, ciucit ca pregătindu-se de fugă, în orice caz nu s-a mișcat și, cînd l-am clătinat sau împins cu grijă, a răspuns doar cu un geamăt scurt.

Am scos pîinea din buzunar, i-am întins-o, am ținut felia fărîmicioasă aproape de fața lui și i-am cerut să mănînce sau cel puțin să deschidă ochii, însă el doar a gemut, a ridicat brațul cu bandajul bont de ghips și l-a lăsat să cadă. Am rupt din pîine, i-am dus bucățica la buze, am apăsat-o puțin, am apăsat-o mai tare, pînă cînd am simțit rezistența dinților strînși : n-am reușit să-i vîr pîinea în gură. Să-l mișc, să-l tîrăsc pînă la unul dintre stîlpii de lemn, să-l sprijin cu spatele de stîlp ; nici asta n-am reușit, fiindcă pur și simplu era prea greu, așa că nemaiavînd pare-se nimic de făcut, m-am așezat lîngă Klaas și i-am povestit despre cele petrecute acasă.

Am vorbit cu răbdare aplecat peste obrazul lui rotund, fără să-mi pot da seama dacă mă înțelegea sau nu, și ce gînduri ori amintiri îi trezea în minte ceea

ce înțelegea, dar nici asta n-a schimbat nimic, a continuat să zacă încovoiat în fața mea : așa stînd lucrurile, nu mi-a rămas altceva de făcut decît să părăsesc din timp în timp moara, să mă urc pe lemnăria prăbușită a rampei și să observ îndelung nu numai pe muncitorii care lucrau la drenaj, ci și o căruță venind dinspre Glüserup, un bărbat, unul singur, stînd nemișcat pe platforma cîrciumii „Priveliștea estuarului" și, mereu, casa și șopronul postului de poliție Rugbüll.

Cît timp să continui supravegherea asta ? Trebuie totuși să recunosc că, atunci cînd am coborît o dată de la postul meu de observație, fără să am vreun motiv de bănuială, fratele meu Klaas nu mai era culcat în fața lădoaielor de făină, ci se ridicase singur în capul oaselor și se sprijinise cu spatele de unul dintre stîlpii ciopliți cu toporul. Reușise s-o facă singur, respira adînc, se uita la mine cu o privire de om hăituit și adeverea cu ușoara clătinare din cap totul : sentimentul de panică îngrozitoare ce trebuie să fi pus brusc stăpînire pe el, după ce-l lăsasem singur, dorința de a părăsi ascunzătoarea mea, în care se simțise neîndoielnic ca într-o capcană ; încercarea de a prelungi lanțul vechii macarale cu ajutorul funiei ; coborîrea cu o singură mînă, căderea : toate astea le adeverea și adeverea și durerea resimțită în pîntecele pe care și-l apăsa cu mîna sănătoasă, în vreme ce-și lăsa capul pe spate și închidea ochii. Nici acum n-a vrut să mănînce. I-am întins pîinea pe palmă, dar a refuzat-o.

Să plecăm, puștiule, mi-a spus cu caznă, scoate-mă de-aici. Iar eu : Hai acasă, Klaas, cînd ai să fii acolo, au să te ajute. — Durerile, a spus el, aici jos, durerile. — Te duc acasă, am spus, și el iar : Nu acolo, nu, nu acasă, au să mă predea. Eu : Atunci unde, dacă nu acasă ? La cine să te duc ? Klaas trebuie că se gîndise, n-a spus întîmplător : Pictorul — du-mă la el, și eu : Tu nu știi ce s-a întîmplat. — El e singurul, a spus fratele meu, el o să mă ascundă, știu. Tu nu știi ce s-a întîmplat, am repetat eu. O să mă ascundă, a spus fratele meu și s-a săltat îndată de pe podea, s-a ținut

bine de stîlp și mi-a făcut semn să mă apropii. Mi-a făcut semn cu mîna bandajată, iar ordinul lui semăna mai mult a amenințare. Pictorul, a spus el, trebuia să mă fi dus de-a dreptul la el, trebuia să fi bătut încă de azi-dimineață la ușa lui.

Klaas a lăsat stîlpul, s-a sprijinit pe mine, a încercat să vadă cît din greutatea lui poate să-mi încredințeze mie, nu era prea multă și s-a făcut din ce în ce mai puțină cu fiecare pas, iar cînd am ajuns afară în soare, și-a luat mîna de pe umărul meu, s-a chincit lîngă o băltoacă și și-a mînjit bandajul de ghips cu nămol. A făcut-o cu multă grijă, și eu l-am ajutat, am frecat întregul bandaj cu pămînt ud, brun ca turba și l-am cufundat de mai multe ori în băltoacă, pînă cînd a luat înfățișarea unei brichete butucănoase de turbă, o brichetă cam prea lungă și ciudată ; apoi am pornit-o, am trecut fuga pe lîngă iazul morii și ne-am strecurat ghemuiți spre șanțuri, iar pe măsură ce ne apropiam de Bleekenwarf, cu atît mai des încercam să-l conving să vină totuși acasă : mă asculta cu gîndurile aiurea și nu-mi răspundea. Nu aveam încredere în liniștea locurilor, nu aveam încredere în dogoarea verii ce plutea peste șanțurile negre, cu apă încropită : pe la noi, oricine iese din casă e văzut numaidecît, iar fiindcă amîndoi știam asta, nu ne lăsam înșelați de orizontul curat. Fiindcă amîndoi știam că întotdeauna e cîte cineva — nemișcat, lîngă vreun gard, la vreo poartă sau fereastră — care privește cu ochi ageri peste șanțuri și peste ținutul neted, am alergat spre Bleekenwarf, ca și cînd am fi fost descoperiți de mult, sau ca și cînd am fi fost urmăriți : am trecut în salturi scurte pe lîngă stăvilare, am înaintat tropăind prin rogozul de pe taluzuri, am pleoscăit prin locul de adăpat și am mers lunecînd pe pămîntul mocirlos, călcat de nenumărate copite, pe-acolo pe unde vitele sînt mînate la muls, iar eu încă n-am uitat cum scîrțiia și tremura sîrma gardurilor, atunci cînd am tras de ea grăbiți, ca să ne putem strecura, și mă văd și acum pe mine și pe Klaas cum stăm lipiți de pămînt și ciulim urechile. Fugeam cu el, fiindcă executam

tot ceea ce-mi cerea Klaas; n-ar fi fost nevoie nici măcar de frica lui, sau de durerile care-l făceau să geamă, îndată ce ne trînteam la pămînt. Şi-l însoţeam în fuga asta, deşi eram convins că Max Ludwig Nansen avea să ne trimită înapoi poate nu acasă, dar totuşi la moară.

Ultima bucată am parcurs-o fugind în picioare. Am ajuns la adăpostul gardului viu de la Bleekenwarf. Dincolo de puntea de lemn fără parapet, Klaas s-a prăbuşit şi a rămas întins la pămînt, a mai încercat o dată să se ridice, proptindu-se în genunchi, dar n-a reuşit. S-a frînt din nou şi a rămas întins cu faţa în jos. M-am repezit ca vîntul la deschizătura din gard, m-am uitat în grădină, m-am uitat spre casă, dar nu era nimeni, aşa că m-am întors la fratele meu, l-am tras şi l-am tîrît la o parte. I-am aşezat capul pe o brazdă de iarbă. L-am întrebat: Acum să-l aduc aici? iar pentru că fratele meu doar mă privea fără să înţeleagă, am repetat cu insistenţă: Să-l aduc? — Da, a spus el încet, da. Înainte de a pleca, m-am lăsat pe vine şi am curăţit, pe cît era cu putinţă, uniforma fratelui meu, am cules de pe ea firele de iarbă, am înlăturat noroiul uscat şi i-am şters cizmele. I-am aranjat gulerul, i-am încheiat vestonul. Stai liniştit, am spus, nu pleca de-aici, pe urmă l-am părăsit.

M-am postat lîngă deschizătura din gard, luînd o poziţie tihnită, cu cîte o ramură în mîna stîngă şi în cea dreaptă, am cercetat cu privirea grădina, casa şi atelierul, fiindcă voiam să merg la sigur, fiindcă nu doream să mă întîlnesc nici cu Jutta, nici cu Jobst, monstrul ăla mic şi rotofei, nu doream să-i amestec pe nici unul dintre ei în treaba asta. În grădina de flori printre straturi alergau nişte găini, pestriţe-aurii de Hamburg şi Leghorn belgiene, scurmau printre cîrciumărese şi cafeluţe, ciuguleau gîze de pe crini şi aşa mai departe. Nu se zărea nimeni, pavilionul din grădină era gol. Cele patru sute de ferestre refuzau să destăinuie ceva. Cine făcuse vînt leagănului de sub măr? De ce se mişca macul cel mare? La atelier, m-am gîndit, trebuie să-l cauţi în atelier, am intrat în grădină, am

înaintat de-a lungul gardului viu, ținînd mereu sub ochi straturile de flori și casa, am cotit pe aleea laterală netezită cu grebla spre zidul din spate al atelierului. Am auzit voci, am tras cu urechea, nu, era numai o voce, care punea întrebări enervate, dădea răspunsuri batjocoritoare. Ușa nu era încuiată. Am deschis-o fără zgomot, m-am furișat înăuntru și am auzit imediat din nou vocea pictorului venind dintr-o latură : era o ceartă în lege, aș zice, și se poate foarte bine ca atunci să fi rostit pictorul vorbele astea : Nu spune palavre, Balthasar, în orice tablou nu există decît o singură acțiune : anume, lumina. Cu picioarele goale, pe dușumeaua solidă, m-am strecurat mai aproape — mă văd încă și astăzi furișîndu-mă în vîrful picioarelor — m-am așezat pe unul din paturile improvizate, am tras la o parte o cuvertură atîrnată în chip de draperie și l-am văzut în fața mea, îmbrăcat în vechea lui manta albastră, cu pălăria pe cap. Lucra. Se ciondănea cu prietenul său Balthasar și lucra la tabloul „Peisaj cu oameni necunoscuți".

Tabloul era fixat pe partea interioară a ușii din dreapta a unui dulap, la stînga, în sertarele deschise se găseau mijloacele ajutătoare, cum spunea el culorilor. O lovitură dată din două părți era suficientă, ca să închidă ușa dulapului, să ascundă tabloul și culorile. Dar cine știe dacă, auzind un pas, o voce sau un zgomot suspect, pictorul ar fi închis în clipa asta ușile dulapului ; căci prea serioasă mi se părea cearta lui cu Balthasar, cu prea multă îndîrjire căuta să-i dovedească partenerului său cu blană violetă de vulpe că peisajul, în care stăteau înghesuiți într-un grup calculat oamenii cei necunoscuți și uriași, simțind apropierea violenței și a prăbușirii, nu trebuia pictat într-o lumină agonică sau în culori șterse, ci în culori violente și înfricoșate, de pildă într-un portocaliu de spaimă, în puncte albe, parcă aplicate cu grund. Pe fondul negru-cenușiu, un strigăt strident : galben, brun și alb — peste o clipă mutenia, reținerea, resemnarea încetează și drama începe. Și verdele ca pămîntul, în

partea de jos aşternea ca-ntotdeauna în trăsături largi un verde ca pămîntul, de aşa ceva avea pur şi simplu nevoie, din verdele acesta creşteau la el toate : prietenul său Balthasar nu putea sau nu voia să admită asta.

M-am uitat la el, la oamenii cei necunoscuţi şi din nou la el ; ascuţindu-şi auzul, pictorul repeta expresia personajelor sale, care se simţeau vădit în primejdie, oameni străini şi expuşi în mijlocul unui peisaj, unde nu ajungi întîmplător după o drumeţie, ci unde eşti împins, îmbrîncit : groaza se explică prin însăşi prezenţa acolo. În clipa aceea ceea ce m-a tulburat — şi mă tulbură oricum şi astăzi — au fost acoperămintele de cap ale oamenilor necunoscuţi, erau un amestec între fes şi turban şi păreau să provină din vreun oarecare război turcesc. Dar înstrăinarea, frica, deruta oamenilor erau exprimate o dată pentru totdeauna prin atmosfera acestui peisaj.

Acuma însă aş vrea să las cu grijă să cadă cuvertura folosită în chip de draperie lîngă patul improvizat, aş vrea să mă strecor înapoi pînă la uşă şi să intru încă o dată, ce să zic aşa, oficial şi zgomotos, fiindcă asta am făcut-o şi atunci. M-am întors în vîrful picioarelor la intrare, am bătut la uşă, am deschis şi am strigat : Unchiul Nansen ? Eşti aici, unchiule Nansen ?

N-a răspuns numaidecît, abia după ce a închis dulapul şi a scos cheia, mi-a strigat : Ce-i ? Cine e ? şi s-a apropiat încet din adîncimea de nepătruns cu privirea a atelierului, nu bombănind, nu supărat ca atunci cînd îl deranjai de la lucru, ci tîrşîindu-şi picioarele cu un aer calm... L-am lăsat să vină pînă la uşă. Witt-Witt, a spus, cînd m-a văzut, şi a spus-o fără uşurare sau surpriză : Ei, Witt-Witt ? Trăgea cu urechea în urmă, de parcă s-ar fi temut că acel Balthasar s-ar putea folosi de absenţa lui, ca să deschidă dulapul şi să schimbe peisajul după cum îi e vrerea ; apoi a întrebat : Ai cu mine ceva deosebit ? I-am arătat mutește spre gardul viu, am spus : Klaas, şi, fiindcă nu m-a priceput îndată, lăsîndu-şi ochii cenuşii să alunece

peste mine, am adăugat : A venit Klaas, trebuie să-l ajut.

Dar frate-tău nu-i aici, e rănit, în lazaret. — Zace acolo, lîngă punte, am spus, şi am spus : Vrea la tine, numai la tine. Acum pictorul şi-a strîns repede mantaua, a făcut să-i dispară pipa aprinsă într-unul din buzunare, a mai tras o dată cu urechea spre Balthasar, s-a întors şi a părăsit atelierul. Am închis uşa, am fugit după el. O să stîrniţi probabil cine ştie ce bucluc, a spus, alergînd cu paşi mici prin grădină, iar eu, spre spinarea lui puternică, deşi puţin adusă : Îl caută, au şi fost pe-acasă. — Numai necazuri are omul cu voi, bombănea el, niciodată nu ne daţi pace. Fiindcă mantaua albastră ce cădea în falduri lungi îi ascundea paşii, aveam impresia că pluteşte cu pînzele împinse violent de mînia, ori cel puţin de indignarea lui, şi iarăşi i-am auzit glasul plin de reproşuri : O să stîrniţi probabil cine ştie ce bucluc ! Am scurtat drumul, alergînd de-a lungul gardului viu pînă la deschizătură, am ieşit din grădină şi l-am găsit pe Klaas, aşa cum îl culcasem : capul i se odihnea tot pe brazda de iarbă. Pictorul s-a aplecat deasupra lui, mantaua largă a căzut peste fratele meu, l-a învelit şi pe cît cu putinţă l-a răcorit, iar eu mă văd silit să constat că grupul acesta : un personaj zăcînd, celălalt îngenunchind într-un ireproşabil gest de alinare semăna cu un tablou drag führerului, care se numea „După bătălie" — doar că persoana ce îngenunchea în tablou, aducînd oarecum alinare părea să fie de sexul feminin. Pictorul nu voia totuşi să-l mîngîie pe fratele meu, mai curînd voia să se convingă ce se întîmplase cu Klaas şi de ce zăcea înapoia gardului său fără cunună decorativă de sînge la tîmple şi nu se ridica nici acum.

Klaas, a spus pictorul, Klaas, băiete, ce s-a întîmplat cu tine ? A ridicat sus braţul inutilizabil, în care fratele meu îşi trăsese de la foarte mică distanţă două gloanţe, şi l-a lăsat să cadă din nou. I-a pipăit umerii, pieptul, apoi pîntecele, iar atunci Klaas a tresărit şi a spus : Nu, acolo nu. — Poţi să umbli ? a întrebat pic-

torul, iar Klaas : Sigur, acuma pot iară să mă ridic, acuma merge, și cu ajutorul pictorului s-a săltat în capul oaselor, s-a scuturat, a spus : Trebuie să dispar și s-a ridicat în picioare. Isuse Christoase, a spus pictorul, o să stîrniți probabil cine știe ce bucluceri ! Voi băgați omul în sperieți ! — Acasă, a spus fratele meu, acasă nu pot să mă arăt. Au și fost acolo, or să revină. — Voi aduceți numai griji pe capul omului, a spus pictorul, sprijinîndu-l pe fratele meu, iar Klaas din nou, gemînd : Dacă pun laba pe mine, de data asta m-am curățat. — Nu ne lăsați pur și simplu în pace, a spus pictorul și l-a strîns pe fratele meu lîngă el, a încercat apoi primul pas, l-a tras și l-a tîrît ocărînd, dînd din cap și repetîndu-și mereu reproșurile bombănite, pînă la deschizătura din gard, apoi încă o bucată prin grădină, în pavilion. Aici, în lumina scăzută, l-a așezat pe un scaun larg din crengi lustruite. A ridicat fața fratelui meu — nu ca și cînd ar fi vrut să stea de vorbă cu el ochi în ochi, ci ca și cînd ar fi vrut să regăsească o anume expresie, care-l determinase un răstimp să-l zugrăvească pe fratele meu Klaas în cîteva dintre tablourile sale : deoarece chipul lui Klaas reușea uneori să exprime o emoție de o simplitate ce-i drept involuntară, totuși exemplară, Max Ludwig Nansen preluase acest chip în „Cina cea de taină", în care privește, ciolănos și nerăbdător, în pocal ; Klaas poate fi găsit, îngroșat ca o păpușă, în tabloul „Natură moartă cu cal roșu", stă înclinat în fața lui „Toma Necredinciosul", ca și cînd ar vrea să-i pună o piedică, iar în tabloul „Plajă cu dansatoare și turiști ocazionali" Klaas este cel ce șade acolo cu ochi luminoși și față albastră, încercînd să afle tîlcul scenei.

Klaas își înfățișează expresia cu totul deosebită a emoției în mai mult de o duzină de tablouri, iar cînd pictorul acolo, în pavilionul din grădină, a ridicat fața fratelui meu și a întors-o spre lumină, am crezut că vrea să caute această expresie anumită, dar se poate și să nu fi fost asta, deoarece a întrebat deodată : Știi

tu, știi de fapt ce-mi ceri ? Klaas l-a privit cu mințile aiurea. Atunci mai departe, a spus pictorul, sus, haide.

L-a tras iarăși pe fratele meu, lipindu-l de el ; am ieșit din pavilion, am mers pe sub frontul ferestrelor pînă în curte, iar pe tot drumul pictorul ocăra și se lamenta și ne potopea — și pe mine — cu reproșuri, fiindcă făceam lucruri, care nu puteau decît să-i sporească grijile. Abia pe coridor a tăcut. A deschis ușa spre aripa dinspre răsărit a locuinței, unde pe lîngă ferestre se întindea un culoar din care se ramificau, să zicem, o sută zece uși, niște uși grele, vopsite în verde-cenușiu, în ale căror broaște erau vîrîte chei foarte mari, făurite vădit de proprietarul însuși. L-a împins pe fratele meu de-a lungul culoarului, prin fața tuturor ușilor, înapoia cărora presupuneam că se află nu oameni, ci păsări : vulturi cu gîtul golaș, condori grei, acvile, care stăteau ghemuite, cu pleoapele lăsate, pe pilaștrii zgîriați ai paturilor — nu îndrăzneam să trag cu urechea la uși. În dalele de piatră ale pardoselii erau ciopliți niște ani, o mie șase sute treizeci și opt, o mie nouă sute doisprezece, printre care inițialele : A.J.F., F.W.F ; marginile intervalelor erau tocite, iar cîteva dintre dalele de piatră erau străbătute de crăpături.

A deschis pictorul ușa care trebuia ? Aceasta era încăperea la care se gîndise pentru Klaas ? În orice caz, s-a oprit pe neașteptate, a deschis o ușă, a dispărut înăuntru, s-a întors îndată înapoi, a făcut un semn și l-a dus pe Klaas, cu grijă, în încăpere. Era o cameră de baie, asta înseamnă : era aproape o cameră de baie ; cineva, probabil bătrînul Frederiksen, destinase această încăpere pentru baie, pusese să se instaleze un duș, să se așeze o cadă — un monstru de un alb mat, pe gheare de grifoni — dar nici dușul, nici cada nu erau legate de vreo instalație, nu exista nici un robinet, nici un loc de scurgere, nici o țeavă, în așa fel că erai constrîns să admiți că planul nu fusese dus pînă la capăt din plictiseală, sau fusese uitat cu timpul, fiindcă bătrînului Frederiksen îi venea greu

să regăsească încăperea. De ce era stivuită în camera asta de baie depărtată, neterminată, o garnitură de saltele uzate nu pot să-mi dau seama nici astăzi, dar saltelele se aflau acolo, iar pictorul a aranjat un culcuș, azvîrlind simplu pe jos niște saltele și bătîndu-le, astfel că la fiecare azvîrlitură se înălțau coloane de praf, care țîșneau în lumina subțire și piezișă a soarelui ; pe urmă i-a cerut lui Klaas să se întindă.

Fratele meu s-a lăsat în patru labe, s-a prăvălit pe-o coastă și s-a întins. Îi era frig. A întrebat : O pătură — aveți o pătură ? — Ai să capeți tot ce-ți trebuie, a spus pictorul și a început să deretice pe sub fereastra așezată sus, a strîns cu un pocnet o scară dublă și a pus-o de-o parte, a adunat țevi de plumb, ventile, bomfaiere și material de lipit și le-a aruncat pe toate într-o cutie de carton, a împins cu piciorul bucăți de mortar și hîrtie și mucuri de țigări, făcîndu-le grămadă, a luat dintr-un cui o jachetă jigărită, cu un model unghiular, i-a scuturat buzunarele, a împăturit jacheta și i-a vîrît-o sub cap fratelui meu, în loc de pernă.

Klaas respira greu. Se uita nefericit la mine. Cînd îl văd astăzi zăcînd așa, prin tot praful ăla, prin aburul amintirii, mi se pare că mi-a mai dat un semn ascuns, un semnal tainic, prin care mă ruga să rămîn cu el. Pe față și pe pleoape i se așternea praf. N-am priceput semnul. Pictorul s-a plimbat clătinînd din cap prin încăpere, s-a uitat ce mai era de făcut acolo, pe urmă a renunțat. Fratele meu s-a întors pe-o parte și și-a lipit fața de îndoitura brațului. Încă n-a mîncat nimic, am spus și am pus bucata de pîine la căpătîiul saltelei. Toate pe rînd, a spus pictorul ; dacă faceți lucruri de-astea, toate trebuie aranjate pe rînd. O să capete la vreme tot ce-i trebuie. Acuma hai, trebuie să rămînă singur ; iar eu o să mă gîndesc ce s-a petrecut aici.

ACUM LAS MAI ÎNTÎI SĂ SE FACĂ ÎNTUneric şi trec răspunderea pentru prima parte a serii aparatului de proiecţie care este bunul înregistrat al Asociaţiei regionale din Glüserup, cumpărat de ocazie, păstrat, curăţat şi chiar deservit de preşedinte, Per Arne Schessel, pe care din obişnuinţă îl numesc bunicul meu. Aparatul de proiecţie stă pe o masă, masa stă pe culoarul din mijloc, de amîndouă laturile culoarului stau bănci grele, să le spunem liniştiţi necioplite, pe care, din motive nelămurite, celor mai mulţi dintre spectatori le amorţesc foarte curînd picioarele. Pentru ca aparatul de proiecţie să nimerească şi să acopere tot ecranul, i s-au vîrît sub partea din faţă cele două cărţi, ţinute mereu la îndemînă în acest scop : „Fiii senatorului" de Storm şi „Messiada" de Klopstock ; aceste cărţi garantează prin volumul lor potrivirea exactă a conului razelor de lumină cu marginile ecranului.

Ecranul : acesta e dosul unei hărţi istorice a provinciei Schleswig-Holstein, un dreptunghi alb-cenuşiu, pătat puţin în stînga sus, care sub conul de lumină iscoditoare lasă să transpară contururile insulelor, coastelor şi gurilor de ape, dovedind şi în felul acesta tuturor scepticilor că ţinutul nostru, chiar dacă nu e înconjurat de mare, e totuşi asaltat de ea din două părţi. Spre ecran privesc opt, ce zic eu : douăsprezece sau chiar şaisprezece persoane, care stau în stînga şi în

dreapta, pe cele două laturi ale culoarului : cîteva se simt orbite de lumina care cade din aparatul de proiecție printr-o crăpătură laterală și e răsfrîntă de geamurile dulapurilor și ale bufetelor lipite de perete și între ferestre. Prin conul de lumină bîzîie gîze, zboară ametit un fluture bondoc, care măsoară de mai multe ori distanța dintre lentilă și ecran și iscă un mic sunet metalic ori de cîte ori se izbește de ceva. Cei de pe bănci se întrețin în șoaptă, ici și colo se tușește, nu se fumează. E cald.

Din grajdul învecinat se poate auzi din timp în timp un zornăit strident de lanțuri, pricinuit de vreo vită ce-și smucește capul în sus ; uneori pătrunde aici și cîte un uruit sau cîte un tropăit zgomotos. Rafale de vînt. Lătrături de cîini. Din semiîntuneric înaintea ecranului se ivește fața roșie, lungăreață, acră a bunicului meu ; pînă și conturul capului său apare acru. Săteanul Per Arne Schessel nu rîde și nu surîde, nu face nimănui cu ochiul, nu are de risipit nici măcar un semn ; stă pur și simplu acolo, impunător și meditativ ca un bîtlan, ceea ce are drept urmare că șoaptele încetează și se tușește doar izolat, în orice caz reținut : sper că prin toate amănuntele astea tabloul e gata.

Așa, iar liniștea care se înstăpînește acum aș vrea s-o folosesc pentru a arăta că pînă în clipa aceasta, pînă la apariția bunicului meu în fața ecranului, toate serile de la Külkenwarf semănau leit una cu alta, fiind dedicate patriei dintre Husum și Glüserup, dezvoltării și devenirii ei, fermecătoarelor ei sedimentări geologice, nămolului ei drag, animalelor ei, plantelor și șanțurilor, mai ales însă caracterului ei specific. Dacă mă concentrez, dacă mă scufund în trecut, trebuie să constat că memoria mea a păstrat în ceea ce privește atmosfera adunărilor Asociației regionale în primul rînd imaginea aceasta : semiîntunericul cald, conul de lumină al aparatului de proiecție, gîzele buimăcite, zgomotele din grajdul apropiat, așteptarea, aș zice plină de bună dispoziție, petrecută în convorbiri șoptite, de către participanți, pe care Per Arne Schessel îi invita în

scris, iarna mai des decît vara la Külkenwarf, așa-zisa reședință strămoșească a familiei Schessel.

Dar mai îmi amintesc și că în timpul ședințelor, între locuință și grajdul, pe care bunicul meu îl pusese în serviciul cercetărilor etnografice, erau expuse mărturii, prezentate liber sau sub cheie, ale istoriei, ale culturii, și, firește, ale peisajului specific. Să luăm, doar ca exemplu, harponul cu colți din Regenweih. Să luăm răzuitoarele, topoarele și ciocanele din piatră. Aș mai aminti urnele. Brățările din epoca mijlocie a bronzului, ferecăturile tecilor de sabie și oalele bogat ornamentate din epoca de piatră timpurie, pe care m-aș putea hotărî să le folosesc oricînd pentru flori cu lujerul scurt. Nu pot trece cu vederea mînerele de sabie, podoabele de lemn și cunoscutul disc de aur de la Treenbarg, la fel numeroasele mostre de pămînt, nisip și roci, resturile unei bărci din mlaștina de la Norschlotten, obiectele de îmbrăcăminte, comice și indiscutabile, ale unor vînători și țărani care-au trăit pe vremuri în mlaștini, în sfîrșit, ca atracție leșul uscat, mumificat, transformat în piele al unei fete care fusese sugrumată cu un laț — firește din piele de ren — și care continua să poarte în jurul gîtului acest laț, ca pe o podoabă riscantă. Nu la urmă cărțile, biblioteca de specialitate pe care o adunase Per Arne Schessel: „Călătorie geologică prin Schleswig-Holstein", „Activitate și devenire pe coastă", „O viață la Schobüll", „Veșmîntul verde al insulelor mele", „Adierea zorilor"; apoi mormanele de broșuri și cărți scrise de el și apărute în editură proprie, printre care „Ce ne spun movilele funerare", „Descoperirile privind mlaștina și sacrificiile rituale de la Norschlotten", ca și „Marile fluxuri provocate de furtună și consecințele lor".

Dacă e cineva care observă lipsa vreunui titlu sau a vreunei descoperiri, n-are decît să le adauge, eu m-aș mulțumi doar cu aceste date, deoarece pur și simplu nu-l pot lăsa pe bunicul să privească atîta vreme în conul de lumină a aparatului de proiecție, deși, așa cum își amintesc și alții, el putea să stea timp înde-

lungat cu ochii aţintiţi în întuneric şi, tot la fel, să se uite îndelung şi fără să se vateme în lumină. În afară de asta, mă văd silit să spulber impresia că seara aceea dedicată etnografiei, care a început în modul obişnuit, se şi desfăşoară în mod obişnuit, putînd fi astfel descrisă ca o seară oarecare între multe altele.

Cum am spus, pînă în clipa cînd Per Arne Schessel a apărut în faţa ecranului, mă gîndeam că vom avea a face cu o seară oarecare, fără evenimente deosebite, şi cu siguranţă la fel gîndeau şi cei mai mulţi dintre participanţi, dar surpriza plutea în aer încă din clipa cînd bunicul a ridicat deodată ambele mîini, a pîndit cu bănuială spre uşă şi a rugat să se păstreze o linişte deplină. Am stat foarte liniştiţi, chiar şi căpitanul Andersen şi-a reţinut tusea. Dincolo de uşă nu se auzea nici o mişcare. Sever, cu gura întredeschisă şi arătîndu-şi dinţii stricaţi, bunicul privea ţintă spre uşă. Cu toţii se uitau acum într-acolo, se săltau, îşi ţineau răsuflarea şi totuşi nu reuşeau să facă să apară un scund vînător de reni, un anacronic ţăran trăitor în mlaştini sau regele Sven, conducător de demult al unor expediţii împotriva Angliei.

Dar, cu cît ne uitam mai mult într-acolo, în spatele uşii se petrecea totuşi ceva, dincolo de ochiul îngust de geam mat s-a ivit capătul fosforescent al unei ţigări, s-a auzit tusea uşoară a cuiva ce-şi dregea glasul, iar în vreme ce Per Arne Schessel se pregătea să facă un gest reţinut, dar totuşi încă de invitaţie, a intrat în sfîrşit Asmus Asmussen, autorul cărţii „Fosforescenţele mării" şi preşedintele de onoare al Asociaţiei regionale din Glüserup. Deşi a intrat purtînd uniforma marinei, cu grad de caporal, cei de faţă l-au recunoscut numaidecît, l-au salutat cu strigăte şi aplauze, la care el a răspuns lejer, totuşi milităreşte şi şi-a stins ţigara. Creatorul lui Tim şi al Tinei, figuri oarecum populare la noi din „Fosforescenţele mării" — cei doi se cunoscuseră, dacă nu mă-nşel prin mijlocirea unui mesaj închis într-o sticlă şi găseau acest fel de corespondenţă atît de avantajos, încît şi ca logodnici şi soţi şi-au

trimis scrisorile vîrîndu-le în sticle, au continuat neobosiți jocul, socotind chiar și la adînci bătrînețe poșta prin sticle drept cel mai frumos, în orice caz cel mai economicos mod de corespondență, ceea ce a dat autorului lor posibilitatea ca multă vreme după ce ei muriseră, să descopere pe întinsul plajelor scrisori îmbuteliate, conținînd mereu alte noutăți, cu caracter de confesiune, despre Tim și Tine.

Așadar acest Asmus Asmussen, care-și făcea serviciul pe un vas de patrulare avansată pe Marea Nordului, venise la noi de la Bremerhaven într-o scurtă permisie. Era un bărbat cu picioarele crăcănate, cu o claie de păr vîrtos, parcă arzînd ca o vîlvătaie, avea mușchii grumazului grozav de dezvoltați, ca la halterofili, privirea lui stăpînea toate expresiile între semeție și bunătate și nu ți-ai fi putut închipui, fără s-o fi aflat de altundeva, că el e creatorul lui Tim și al Tinei, dacă n-ar fi fost gura lui elocventă, o gură sensibilă, rotundă, aș zice, ca un pfenig. Gura îl trăda. Și-a luat cu dexteritate de pe cap bereta de matroz cu panglici lungi, a ținut-o sub braț cum scrie la regulament, cu cocarda și vulturul în față, și a ascultat cuvîntul de bun venit al bunicului meu. Clătina din cap aproape la fiecare frază a cuvîntării de salut. Părea să fie de acord cu faptul că bunicul l-a numit în primul rînd un cunoscător intim al patriei, apoi un aprig apărător din avanposturi al patriei, n-a ridicat vreo obiecție nici cînd a fost salutat ca făuritor al unui destin localnic și, în cele din urmă, chiar ca expresie a conștiinței celor din Glüserup. Asmus Asmussen se mulțumea să dea din cap și a surîs aprobator, atunci cînd bunicul meu a anunțat tema serii, pe care avea s-o dezvolte un om competent; tema era: „Marea și patria"; omul competent: Asmus Asmussen. Zicînd acestea, bunicul meu a luat loc.

Autorul „Fosforescențelor mării" și-a pus bereta pe masă, a băgat de seamă ca panglicile să cadă netede și în toată lungimea lor în jos, și-a vîrît mîna printre nasturii de la piept, a împins-o mai adînc, tot n-a ajuns

la ţel, a început să caute, cu umerii înălţaţi şi fundul încordat, prin zona coapsei stîngi, s-a oprit rînjind, a scos încet, cu foarte multă grijă un plic cu fotografii şi a ridicat plicul sus, în conul de lumină : putea să înceapă. Am vrut să mă caţăr îndată peste bănci pînă în primul şir, dar tata m-a reţinut şi m-a apăsat în jos, aşa că a trebuit să rămîn la fereastră şi să privesc de-acolo cum Asmus Asmussen s-a dus pe culoarul din mijloc la aparatul de proiecţie, a introdus prima fotografie, dar încă n-a proiectat-o.

Ce se-ntîmplase oare cu tata ? În timp ce Asmus Asmussen mulţumea, transmitea salutări de la cei de pe mare şi-şi lua avînt pentru o introducere, tata a devenit prada unei agitaţii, pe care n-o cunoşteam la el. Se tot foia pe locul lui. Îşi pipăia cu vîrful degetelor globul ochilor. Îşi mototolea batista, trăgea şi smulgea de ea. Îşi lăsa uneori partea de sus a corpului atît de mult pe spate, încît mă temeam că o să se răstoarne şi o să-i cadă în poală lui Kohlschmidt, paznicul păsărilor. Deasupra buzei de sus îi apăruseră broboane de sudoare. Din cînd în cînd se cutremura ca sub o neaşteptată presiune din interior. Pe faţa lui se aşternuse o expresie de uimire, părea vădit că el însuşi nu înţelege ce i se întîmplă. Se ştergea deseori pe frunte, cu o mişcare energică şi plină de nerăbdare.

Dar toate astea mi se înfăţişează astăzi mai izbitor decît atunci, cînd şedea lîngă mine pradă acelei agitaţii neobişnuite, fiindcă firește atunci căscam urechile la Asmus Asmussen şi, mai ales, aşteptam prima poză pe care avea s-o facă să apară pe pînză.

Dar Asmussen nu se grăbea şi mai întîi a dezvoltat în amănunţime titlul „Marea şi patria". A cîntărit titlul, l-a schimbat de mai multe ori, i-a adăugat sau i-a imprimat un înţeles nou, punînd de pildă în loc de „şi" un „ca" şi cerîndu-le celor de faţă să se gîndească ce posibilităţi apăreau deodată dacă marea era privită ca patrie. A mai propus ca titlul să fie scurtat fără nici o grijă şi să se vorbească despre „Patria-mare", ceea ce i se părea încă mai cuprinzător şi, cum zicea, mai intim. Cel mai mult a poposit asupra variantei „Marea

noastră", atunci i-au venit cele mai multe idei : a manevrat mult cu noțiunea maternității, dar n-a exclus nici forța care educă în sensul tăriei, perseverenței, dîrzeniei, apoi a descris un arc de cerc și ne-a rugat să medităm cîte trebuie să se întîmple, pentru ca noi să putem numi marea „Marea noastră". Un lucru însă, a spus el, e sigur, anume că aperi nu o mare oarecare, ci doar marea noastră.

Acum Asmus Asmussen a dat drumul celei dintîi fotografii. Pe pînză a apărut un vas de patrulare avansată, plutind pe un cer de valuri scămoșate, sub care se întindea un orizont tulbure, din care se tăiase o bucată. Am rîs, pînă cînd niște degete mărite în proporții uriașe au apucat de margine fotografia și au întors-o, astfel că acum vasul se găsea într-o poziție foarte potrivită pe mare. Nimeni nu se îndoia că vasul de pescuit înzestrat cu armament, care banda și sălta greoi acolo, care părea că se și pitulează în fața valului următor, era vasul pe care Asmus Asmussen ședea de pază pe a sa patrie-mare. Fotografia fusese luată probabil din gabie, nimeni din echipaj nu putea fi recunoscut — totuși, pe platforma de antiaeriană de la prova, acoperită de spumă clocotitoare, se vedeau parcă tupilate două siluete care făceau semne fotografului. Ne-am lăsat copleșiți de emoția produsă asupra noastră de vasul de patrulare avansată, care nu purta nici un nume, ci doar un număr și care făcea impresia de deznădejde, cel puțin de lipsă de speranță. Ne-am transportat, ca să zic așa, pe bord, am ridicat la ochi un binoclu, sau am cerut să ni se servească o porție de tăieței cu slănină. Ce însemnau cele două inele albe de pe țevile duble de 37 milimetri calibru știam foarte bine. Tăria vîntului, care bătea atunci, nu putea fi însă apreciată.

Acesta este vasul nostru, a spus Asmus Asmussen cu o voce care era și monotonă, și grăbită, ca un val de maree în canalul deschis spre mare, apoi a adăugat: Bravul nostru vas. Vă rog să țineți seama, a spus el, că este doar unul dintre multe, un vas dintr-un număr

nesfîrșit de vase, care se află în serviciul mării noastre, eșalonate în adîncime. Ziua și noaptea. Pe ploaie. Pe viscol. Formînd un lanț absolut sigur. Nimeni nu reușește să se strecoare prin acest lanț. Nici un pește spinos, cu atît mai puțin un englez. Așa cum a făcut-o cu vasul nostru, führerul a așezat nenumărate alte vase, acolo, departe pe mare — el spunea : a așezat.

Mîna tatei tremura. A ridicat brațul, l-a întins, a ațintit cu degetul arătător vasul de patrulare avansată, s-a înecat cu un cuvînt, n-a izbutit să și-l scoată din gît, iar atunci cînd Asmus Asmussen a vîrît în aparatul de proiecție fotografia următoare, și-a lăsat din nou brațul, încetișor, în jos. Fotografia următoare înfățișa un spațiu gol pe mare, cu un soare lăptos deasupra. Vasul nu se putea distinge, totuși nimeni nu putea să creadă că fusese scufundat, deoarece pe deasupra apei se întindea o dungă alburie și spumoasă, care poate fi produsă numai de o elice de vapor : un siaj în clocot. Fotografia a doua era dedicată exclusiv siajului, care se distingea clar, întinzîndu-se, mereu mai lat, ca să se piardă la orizont, o fîșie luminoasă, formată dintr-o dantelă de spumă cu viață scurtă. Asta trebe — a fi un siaj, a strigat căpitanul Andersen, iar Asmus Asmussen, cu o voce îngăduitoare, menită să provoace uimire : Acolo, în avanposturi, e vorba nu numai de serviciu, nu-i așa ? Cine se luptă cu marea, pe acela marea îl iubește, aceluia ea îi destăinuie toanele și tainele ei. Asta nu-i oare — un siaj ? voia să știe căpitanul Andersen, dar Asmus Asmussen, o dată ce-ncepuse să zdrăngăne pe coarda lirică, a continuat netulburat : Pentru cel dinafară, pentru străin, lumea cu atîtea fețe nu se va deschide, cine s-a hotărît pentru viața pe uscat, acela nu va pricepe semnele mării. Vă rog să observați, nu-i așa, că pe această fotografie are loc un foc de artificii — chiar dacă nu se distinge atît de bine : noi îl numim fosforescența mării. E ceva ce arde mocnit, se aprinde cu flăcări, aruncă fulgere galbene și verzi peste mare : în asemenea clipe, tunurile tac. Întregul siaj devine o urmă luminoasă, mai ales noaptea.

E ca un salut al mării adresat bărbaților, cărora le-a acordat dreptul de cetățenie. Un mesaj de bun venit către vasul camuflat pe care nimeni nu doarme, cîtă vreme fulgerele de lumină înconjoară prova și pupa. A tăcut și a privit nemișcat fotografia ; și probabil că era ca și mine preocupat să observe fluturele bondoc, care a făcut mai multe încercări de a se prăvăli în siaj, dar n-a reușit decît să se izbească vlăguit, pocnind de ecran. Îi venea greu, aș zice, lui Asmus Asmussen, să se despartă de priveliștea acestei fotografii, și s-a arătat oarecum încurcat, atunci cînd fotogenicul căpitan de nouăzeci și doi de ani Andersen a vrut să știe : Fosforescența aia nu vine de la niște rahaturi de flecușteț, noctiluca, ori cam așa ceva ? Noi am văz't des d-astea. — Firește, a spus Asmus Asmussen, fosforescența are cauzele ei : ceea ce fulgeră și scînteiază în urma unei iritații corespunzătoare, sînt niște locuitori microscopici ai apei, sînt flagelatele, dacă vrei să știi exact, niște animale foarte modeste, unicelulare. Dar nu sînt ele o parte a mării ? Nu luminează una în cealaltă, prin cealaltă ?

N-a răspuns la întrebare, n-a așteptat nici de la ceilalți să dea vreun răspuns, a lăsat, luînd loc în amintirea lui, să se producă o pauză, și în pauza asta tata, ridicîndu-și puțin șezutul de pe bancă, a strigat : VP—22, VP—22.

Surprinși, cîțiva dintre spectatori s-au întors spre noi — bunicul, Hilde Isenbüttel și Ditte — iar Asmus Asmussen a constatat cu mirare : Acesta e într-adevăr numărul vasului meu, dar în vreme ce toată lumea aștepta ca tata să continue, el a zîmbit încurcat, a făcut un gest nehotărît de scuză, chiar de neajutorare și s-a așezat încetișor la loc. Și-a pus mîna pe coapsa mea, i-a trebuit destul timp, pînă să constate că nu era coapsa lui și atunci și-a tras mîna la o parte. Am putut băga de seamă chiar în semiîntuneric că se întîmpla ceva cu el, că era tulburat, sperios, după mine și chinuit, în orice caz din seara aia dedicată mării noastre postul de poliție Rugbüll a început să arate semnele

unei suferințe, care — deși așa ceva se întîmplă adesea pe la noi — avea să capete o anumită influență asupra evenimentelor polițienești din sectorul tatălui meu.

Dar acum nu vreau să pomenesc decît strictul necesar, nu vreau să iau din pachet decît o carte de joc, deoarece Asmus Asmussen tocmai scoate de pe ecran fosforescența mării și dă cuvîntul unei alte fotografii. Ce fotografie ? Ceea ce a introdus atunci în aparatul de proiecție era vădit un instantaneu care prinsese atmosfera unei seri, pe punte încetase activitatea, Marea Nordului se odihnea și ea, iar de balustradă se rezemau cîțiva marinari și priveau nu în depărtările fără sfîrșit, ci spre un alt marinar care cînta la acordeon și întorcea spatele unor nori de amurg, aflați la mică înălțime și putînd ascunde un număr frumușel de bombardiere Blenheim. De fapt, a spus Asmus Asmussen, aici nu sînt multe de văzut. O seară, nu-i așa. Repaus. Te odihnești ascultînd un cîntec, în vreme ce echipajul de la tribord — acesta sîntem noi — supraveghează fără întrerupere orizontul. Cum se vede, armele tac. Balizarea și legătura cu uscatul au încetat. Șipi, morua tineri și bătrîni, pești prinși de noi, o prețuită îmbogățire a meniului. Marea ne hrănește pe toți. Marea. În stînga sus, bateria noastră antiaeriană. Pe puntea de comandă, în orice caz nu-l puteți distinge, comandantul. Dar fotografia asta nu spune prea multe. Iată, aceasta e probabil mai interesantă. Și Asmus Asmussen, cunoscător intim al mării, a introdus altă fotografie.

Peste mare se înalță soarele dimineții, pe un cer liber și senin, un soare cu dinți. Hulă ridicînd valuri prelungi. Se vedea clar că VP—22 e în ruliu. Marinarul de cart de la pupa tocmai speriase niște pescărușii care-și luaseră zborul. Din coș ieșea un fum subțire, trezind amintirea vetrei de-acasă, aprinsă în zori. Probabil că bucătarul fierbea prost dispus prima cafea. Probabil că echipajul de pe VP—22 tocmai se spăla pe dinții amenințați de scorbut. Probabil că aparatul de

radio transmitea pe toate punțile și în toate cabinele muzică de dimineață. Vă rog să observați, a spus Asmus Asmussen, că bombele atîrnă în aer la dreapta sus. Patru bombe, care-n orice moment. Contra soarelui sînt doar greu, dar dacă vă uitați bine. Toate cad la tribord.

Am sărit în picioare. În fața mea și lîngă mine trupurile pînă atunci relaxate s-au încordat. La așa ceva nu se așteptase nimeni, nici unul dintre cei de față nu era pregătit pentru un lucru ca ăsta : atmosfera nu admitea nici un fel de bombe ; vreau să spun că dimineața asta pe vasul de patrulare înaintată te făcea să te gîndești la cu totul altceva decît la niște bombe ce cădeau la tribord. Și totuși, le-am descoperit. Bombele fuseseră fotografiate de un timonier cu sînge rece, două dintre ele primeau de la soarele dimineții o sclipire negricioasă. Cădeau la înălțimi diferite, o linie trasă între aripioarele din coadă ar fi dat o diagonală, îndată aveau să se izbească de apă una după alta, aveau să explodeze imediat sau la adîncimea prevăzută, oferind oricărui pictor de peisaje marine efecte fermecătoare de perspectivă, patru bombe de greutate medie, mai curînd mici, lansate de un avion ce nu se vedea. Viteză proprie, unghi de cădere, cursul vasului : în cazul acesta, matematica era în favoarea lui VP—22.

O dimineață oarecare, spunea Asmus Asmussen, și totuși. Trebuie să fii gata oricînd. Marea nu te vestește niciodată. Păcat că nu s-a reușit să se prindă pe clișeu șocul, coloanele de apă ce-au înflorit ca niște fîntîni arteziene : în jurnalul meu am vorbit despre grădina de fîntîni arteziene, prin care vasul își păstrează netulburat direcția, și așa mai departe. Căpitanul Andersen a strigat deodată : Nu iese nimic la față d-acolo din fund ? Asmus Asmussen a părut că nu înțelege numaidecît întrebarea, iar apoi, cînd a răspuns, în vocea lui răsuna o vădită iritare.

Marea șterge repede urma bombelor, a spus el. Sigur, mai întîi apar la suprafață alge, alge roșii, alge brune. Alge verzi nu. Iarbă de mare și pești morți acoperă

fața apei, printre ei cambule, limbi-de-cal și limbi-de-mare, mulți morua tineri. Mai rar, scorpioni-de-mare. Încă mai rar, pești cartilaginoși, cum ar fi calcanii sau rechinii-cu-spini. În genere, nici un fel de crabi sau scoici. Marea se arată nepăsătoare față de aceste pierderi. După un scurt răstimp, toate se împrăștie amestecate și se scufundă. După un scurt răstimp nimeni nu mai poate să afirme că acolo a căzut o bombă. Marea șterge orice urmă. — Sus nu v-a făcut n'ic ? a strigat Andersen, iar conferențiarul a răspuns : N-au fost pierderi, dacă la asta te referi.

În timp ce Asmus Asmussen examina, aranja sau amesteca fotografiile următoare la lumina laterală a aparatului de proiecție, tata își înnoda batista lui uriașă, albalbastră, făcea înnodînd-o un iepure, un arici, întindea tare batista cu un nod la mijloc și obținea pe dată un șarpe care înghițise un iepure de casă, iar toate astea nu pentru că ar fi cunoscut fotografiile, ori pentru că se plictisea. Trebuia să-și abată gîndurile. Avea nevoie de o destindere. Trebuia să micșoreze din presiune, căci, cu adevărat, nu lipsea mult să cred că lîngă mine se afla un mic stăvilar suprasolicitat. Cînd avea să se reverse ? S-a revărsat în clipa în care Asmus Asmussen, plescăind din limbă, a introdus o fotografie care înfățișa echipajul de pe VP—22 la dereticatul vasului. De data asta nu mai planau bombe la tribord, marea era calmă. Formînd un lanț, cu măturile ridicate, postați la intervale egale, pe puntea intermediară se aflau șase marinari — printre ei și creatorul lui Tim și al Tinei — și, ritmic, frecau lună scîndurile. Toți se uitau la aparatul de fotografiat. Toți rîdeau. Erau bucuroși, pare-se, să frece puntea vasului lor, nu dădeau nici o atenție găleții răsturnate, din care cursese săpun lichid. Cer întunecat, vizibilitate slabă. În fund sau lateral, îți puteai închipui un acordeon care-i ajuta pe marinari să mînuiască mătura, să păstreze același ritm.

Curățenie, a spus Asmus Asmussen, marea pretinde curățenie. Aș vrea să vă atrag atenția asupra găleții răsturnate : la curățitul vasului avem nevoie de patru

asemenea găleți cu săpun lichid! Chiar și o patrie plutitoare trebuie să strălucească. Solzii de pește. Pietrișul de pe fund. Vecinătatea pericolului nu este o scuză pentru murdărie. Vă rog să observați spuma.

Nu, a strigat atunci tata, nu, Asmus, și s-a ridicat, și-a ațintit brațul spre VP—22, a icnit, apoi a strigat din nou : Nu, Asmus, încă nu, încă nu.

Acum, aproape toată lumea se uita la noi. Tata și-a șters fruntea cu batista, s-a clătinat ușor, a încercat să-și întoarcă ochii de la ecran, ca și cînd n-ar fi putut să suporte privelișteа marinarilor ce frecau ritmic puntea. Asmus Asmussen a lăsat totuși fotografia în aparat, s-a întors spre tata, l-a cercetat cu ochii mijiți și a întrebat : Ce vrei să spui cu acest nu ? Acuma cu toții se uitau la noi, așteptînd cu încordare răspunsul pe care trebuia să-l dea postul de poliție Rugbüll, dar pe care încă nu-l dădea, deoarece mai întîi și-a descheiat repede cei doi nasturi de sus de la vestonul de uniformă, apoi și-a frecat mîinile, de parcă le-ar fi spălat fără apă. Tata continua să șovăie. S-a îndreptat spre Asmus Asmussen. O fișie din lumina ce țîșnea lateral din aparatul de proiecție îi tăia obrajii ca o cicatrice inflamată. A pus mîna pe antebrațul îndoit al lui Asmus Asmussen, poate că l-a și strîns. În primele rînduri, la dreapta și la stînga culoarului, cîțiva s-au ridicat în picioare, ca să afle și ei ce-are de spus tata. Așadar ? a întrebat Asmus Asmussen și a luat instinctiv plicul cu fotografii încă nearătate.

În încăpere domnea o liniște deplină, atunci cînd postul de poliție Rugbüll a spus deodată, și anume pe un ton mai calm decît era de așteptat : Nu scoate fotografia încă, Asmus, n-o scoate încă, încă nu, eu v-am văzut. — Ce 'ce ăsta, hai ? a strigat căpitanul Andersen, iar cineva l-a lămurit : A văzut ceva. — V-am văzut învăluiți de fum, a spus tata, pe urmă a venit o pală de vînt și a risipit fumul, iar din voi nu se mai vedea nimic.

În sală se auzeau doar zumzăitul monoton al aparatului de proiecție, un huruit și tropăit surd din grajd. Pe ecran continuau să rînjească cei șase marinari cu

măturile ridicate şi-şi frecau lună vasul în vederea scufundării proorocite.

V-am văzut în fum, a spus din nou tata, iar cînd fumul s-a împrăştiat, pe mare se legănau doar plute şi veste de salvare, goale. Asta era, vasul vostru, VP—22, învăluit în fum. S-a uitat în jur, căuta desigur sprijin şi confirmare în semiîntunericul încăperii, în care cu toţii tăceau uluiţi — şi nu numai uluiţi, ci şi înfricoşaţi, mai ales surprinşi — dar nimeni nu voia sau nu putea să confirme ceea ce el văzuse împotriva voinţei sale pe un ecran făcut şi desfăşurat numai pentru el personal. Aşa cum stătea acolo, puteai să crezi că şi-ar fi cerut cu dragă inimă iertare pentru cele spuse. Stătea acuma acolo cu umerii căzuţi, cu ochii plecaţi, vizibil destins. Iar Asmus Asmussen ? L-a bătut el pe umăr, ca să-l liniştească ? L-a încurajat el, ca un cunoscător intim al mării, să aprecieze în culori mai roze perspectivele vasului VP—22 ? Şi-a interzis el chiar orice amestec în viitorul vasului său ? Asmus Asmussen i-a întins tatei mîna. I-a mulţumit fără un cuvînt, ţinînd mîna tatei foarte multă vreme în mîna lui, apăsînd sau smulgînd mereu în jos perechea de mîini, care avea tendinţa să se ridice. Abia cînd căpitanul Andersen a strigat : E-n stare ăsta să prooroceasc㠔 Asmus Asmussen s-a adresat tatei nu numai mirat, ci şi măsurîndu-l cu sfială : Am să mă gîndesc la asta, Jens. Am s-o spun şi celorlalţi. Vom fi cu ochii în patru.

Apoi l-a bătut pe umăr, liniştitor, pe tata, i-a făcut un şurub în coaste şi i-a aplicat o lovitură uşoară, aşa că tata a aterizat lîngă mine, fără grabă. Şi-a regăsit, totuşi lesne, scaunul, a stat jos, presiunea sub care se aflase cedase sensibil ; acuma arăta epuizat. Arăta dezumflat, doborît. Dar asta n-o vedeau ceilalţi, care continuau să se zgîiască prin semiîntuneric la el, cîţiva chiar încremeniţi de uimire sau poate de teama că tata ar putea începe să facă concurenţă aparatului de proiecţie şi să acopere cu o imagine personală sau să pună sub semnul întrebării tot ceea ce se vedea pe ecran.

Hai începe, mă gîndeam, iar Asmus Asmussen a introdus o fotografie nouă şi a recîştigat numaidecît atenţia generală a asociaţiei noastre prin lămurirea că cei doi bărbaţi care vîsleau în barca pneumatică, apropiindu-se de copastie, erau americani, aviatori. Fotografia era luată de sus şi pieziş. Aviatorii purtau veste de salvare umplute cu aer, care formau la gîtul lor nişte umflături gata să plesnească, ai fi zis că aviatorii sînt sugrumaţi de vestele de salvare. Padelele lor loveau apa concomitent, amîndoi, atît cît se putea distinge, dădeau impresia că sînt satisfăcuţi. Vîsleau spre prizonierat. Vîsleau spre copastia lui VP—22, de care şi atîrna o scară de frînghie, o parîmă zbura prin aer spre barca pneumatică : îţi puteai închipui fără efort tot ce-avea să urmeze.

Tunul nostru de treizeci şi şapte a spus Asmus Asmussen. L-am doborît de la primul atac. Fum în coadă. Amerizare forţată. Cînd au ajuns jos, au lansat o rachetă. În clipa aceea erau naufragiaţi. Ştiau ce-i aşteaptă. Americani. Pentru ei, toate sînt o afacere, a spus bunicul, chiar şi războiul. — Nu-i leagă nimic, a spus Asmus Asmussen, nu cunosc nici un fel de îndatorire de ordin sufletesc, se simt pretutindeni acasă. — Mănîncă doar vată şi beau limonadă colorată, a spus acrul meu bunic, asta am citit-o cu ochii mei, hrana lor e tipică pentru ei. — Fiindcă sînt pretutindeni acasă, a spus Asmus Asmussen, nu sînt acasă nicăieri. Cîntecele lor : cîntece de călătorie. Sălaşul lor : sălaş de nomazi. Cărţile lor : cărţi scrise de turişti. Modul lor de viaţă american, asta înseamnă : a trăi în provizorat, fără obligaţii de durată, de azi pe mîine. Să spunem : în căruţe cu coviltir. — Civili, a spus bunicul, dispreţuitor, civili curaţi, chiar în uniformă. — Întocmai, a spus Asmus Asmussen, după care i-a reuşit fraza : Marilor furtuni le supravieţuiesc numai cei care au un cămin statornic.

Fraza aceasta fusese gîndită ca încheiere. Asmus scosese din plic o nouă fotografie, tocmai voia s-o vîre în aparatul de proiecţie, cînd tata s-a amestecat iarăşi

în expunere — nu, nu s-a amestecat, ci, dîndu-şi părerea de poliţai în discuţia de-acolo, s-a apropiat cu paşi ţepeni de conferenţiar, în vreme ce buzele i se mişcau într-o viteză nebună, încercînd cuvinte şi fraze, s-a agăţat de el, cu imaginile unei nenorociri viitoare în ochi şi a asigurat un nou punct culminant al serii, spunînd : Tu, Asmus, te-am văzut în barca pneumatică. Nu te mişcai. Mîna îţi atîrna în apă, peste marginea bărcii. Nu era cu tine nimeni, Asmus, şi-n apropiere nu se zărea nimic.

Mai multe n-a avut de spus tata, ăsta era desigur restul, mai multe nici nu avea nevoie să spună. Conferenţiarul l-a ţinut departe, apărîndu-se, cu mîinile întinse, nu l-a lăsat să se apropie, a spus : Aşteaptă, fii amabil şi aşteaptă.

Dar tu nu te mişcai în barca pneumatică, a spus tata încet, parcă pentru a-şi cere iertare, iar Asmus : Te-aş ruga să nu întrerupi mereu conferinţa.

Postul de poliţie Rugbüll şi-a rotit privirile deznădăjduit. Căuta ceva. Căuta poate un ecran ? Voia oare să proiecteze pe o suprafaţă luminoasă fotografiile pe care le developase în camera obscură a capului său, ca să dovedească urgenţa celor aflate ? Atunci nu, a murmurat el, atunci chiar că nu. Înţelegea şi rumega totul foarte încet : ăsta era norocul lui, îi îngăduia să suporte multe, mai ales — să se suporte pe el însuşi. A ridicat din umeri oftînd, şi-a vîrît în buzunar batista, în care îi era înnodată toată tulburarea. S-a uitat fără mirare la Hinnerk Timmsen care — îndemnat probabil de alţii — s-a apropiat de el, l-a apucat de mînecă şi l-a întrebat : N-ai vrea să ieşim, Jens ?

Tata nu s-a mirat nici că auditorii s-au ridicat în picioare, atunci cînd el a trecut cu paşi ţepeni prin culoarul din mijloc spre uşă, condus de Hinnerk Timmsen, crîşmarul, a pornit spre ieşire cu inima uşurată — de parcă prelegerea oficială, mai puţin veselă, se încheiase, iar abia cînd au ajuns la uşă a spus : După mine, Hinnerk, putem să plecăm. Nici n-a luat în seamă şirurile mute, printre care a trebuit să treacă, iar eu am şovăit

îndelung, am așteptat desigur pînă s-au așezat cîțiva, pe urmă am fugit după cei doi și am ieșit în curtea plină de băltoace de la Külkenwarf, unde i-am văzut cum se duc braț la braț, nu, nu e exact : Timmsen îl ținea pe tata de braț și-l conducea prin seara senină de vară pe drumul către dig în sus.

Merită oare să spun cîte ceva despre Hinnerk Timmsen ? Purta un șal, lung ca lanțul de meserii, în care se încercase hotărîndu-se repede, dar eșuînd totuși de fiecare dată. Un drapel pleoștit al insuccesului : ăsta era șalul ce-i atîrna pînă la genunchi. Timmsen fusese marinar, negustor de vite, fabricant de saci pentru cereale, fusese muncitor agricol, telal și vînzător de bilete de loterie, iar mai înainte de a fi moștenit de la o soră circiuma „Priveliștea estuarului" îl întîlnisem ca lăptar pe o căruță cu pneuri. Corespunzător temperamentului său, la început încercase să facă din „Priveliștea estuarului" ceva mare, ca să zicem așa, primul local din ținut, adusese muzică, el însuși se produsese ca prezentator, comic și scamator, totul se arătase însă potrivnic străduințelor sale : încă în timp ce rostea prezentarea programului, clienții se ridicau înnebuniți de la masă, plăteau, fără să-și fi băut berea, fugeau din fața farfuriilor pline, ambiția lui era ignorată, și de mult și-ar fi încercat norocul în altă activitate, dacă n-ar fi venit războiul.

Hinnerk Timmsen, un bărbat hotărît, un bărbat trufaș, îl conducea pe tata în sus spre dig. Am mers cînd în urma, cînd înaintea lor. Nu mă luau în seamă, erau preocupați de ei înșiși. Tata suferea din cauza celor ce spusese sau divulgase, părea că nu mai păstra amintirea lor exactă, ci doar sentimentul că fusese nevoit să mărturisească ceva ce i se luase în nume de rău.

Am făcut rău ? întreba iară și iară, spune, Hinnerk, am făcut rău, iar bărbatul cu greutate, cu experiență în multe profesii clătina din cap, dar nu înceta să-l observe pe poliţaiul chinuit de remușcări, privindu-l pieziș dintr-o parte, întrucîtva îngrijorat, asta aș vrea să spun, cîteodată chiar cu o admirație sfioasă : se pare

că îl credea în stare de lucruri și mai și decît cele ce aflase în această seară.

In orice caz, neliniștea îl făcea să se grăbească, rostind distrat cuvinte de alinare îl împingea și-l trăgea pe tata înainte pe culmea digului, mai departe și mai departe în jos, pe lîngă Marea Nordului care trimitea spre țărm valuri domoale, care-și pierdea puterea lovindu-se de dig și se mai rostogolea doar foarte lent, ca filmată cu încetinitorul. Nici o plesnitură, nici un sorb strident în seara aceasta, nici o țîșnitură, nici un plescăit de apă aruncată vertical în sus printre pietre și printre blocurile turnate. Sus deasupra noastră escadrile de avioane zburau în direcția orașului Kiel. Mirosul de iod al mării, palele sărate de vînt : ce apropiate sînt toate astea, cît de repede sînt gata să se reîntoarcă, dacă nimerești clipa, dacă nimerești cuvîntul, nu ai decît să pipăi sau să tragi cu urechea, să asculți o voce care ajunge cînd și cînd la tine.

Dar nici un fel de ușurare, doar să nu te încrezi în această voce, care nu cunoaște nici o îndoială : aici este digul, aici este Marea Nordului iar în fața mea merg cei doi bărbați.

Ne-am îndreptat spre „Priveliștea estuarului". Am păşit pe platforma de lemn construită pe dig și prelungită dincolo de el. Ferestrele largi, prin care puteai să te uiți spre depărtări, erau camuflate. Mica mînecă de pînză, care arăta direcția vîntului, atîrna moale pe catarg. Peste mare se așterneau umbre albastre, întretăiate de benzi cenușii. Tata și-a scos bicicleta din rastel, a întors-o, atunci Hinnerk a spus : Haideți înăuntru, un pahar. — Astăzi nu, a spus tata, iar Timmsen stăruind : Doar un pahar, da ? A urmat un schimb de da și nu, iar la sfîrșit tata, tot chinuit de remuşcări, și-a proptit din nou bicicleta în rastel, apoi am intrat unul după altul pe ușa laterală în sala cîrciumii, unde nu se afla nici un client, ci doar Johanna, care tricota și n-a pus lucrul de-o parte, cînd ne-a recunoscut : Johanna, care fusese mai înainte măritată cu Timmsen, iar acum lucra pentru el, a răspuns scurt

la salutul nostru și s-a baricadat înapoia activității ei, iar Timmsen personal ne-a pilotat pînă la o masă și și-a dat osteneala de dragul postului de poliție.

Și-a dat osteneala cu foarte mult zel : a șters energic masa, s-a îngrijit de rondele, a adus cu un rînjet grăitor sticla de rom păstrată în bufetul lui pentru împrejurări deosebite, a lăsat să se înțeleagă că a măsurat cu multă generozitate porția și așa mai departe. Cu atita amabilitate nu-l mai servise niciodată pe tata. Și-a încălcat din capul locului spusele, fiindcă a pus sticla pe masă, ca să-și toarne fiecare după pofta inimii. Pe chipul său plutea acum o voioșie cam smintită, riscantă : această veselie, care avea în ea ceva amenințător, purta vădit vina plecării pripite a multor clienți, și eu n-am uitat nici astăzi : a trecut multă vreme, pînă cînd am îndrăznit să beau din limonada pe care mi-o pusese dinainte. Chîbzuia totul foarte bine, iar mai înainte de a lua loc lîngă noi, a expediat-o pe Johanna, cu o grimasă și cu o lungă ușuială, cu acel sunet cu care gonești găinile și care a avut drept urmare că femeia aia lăbărțată, îmbrăcată neglijent, cu o cunună de păr șaten prins în ace, s-a ridicat, și-a făcut mototol lucrul, bombănind, și a dispărut. Timmsen s-a așezat între noi doi. Și-a ridicat paharul, a ciocnit cu tata, a ciocnit, făcîndu-mi cu ochiul, și cu mine, apoi ne-a destăinuit în fine motivul pentru care ne poftise la băutură : În sănătatea ta, Jens, pentru seara asta bogată în învățăminte.

Și așa, noi stăteam la „Priveliștea estuarului", în vreme ce la Külkenwarf se demonstra cu argumente sigure că patria-mare e în situația de a răspunde la toate întrebările. La toate întrebările : de ce vă sfiiți, numai aici la noi, să vă recunoașteți neștiința în cutare sau cutare chestiune, în cutare sau cutare domeniu? Cea mai mare limitare, la care te ademenește patriotismul local, constă desigur în aceea că te simți în stare să răspunzi la toate întrebările : vanitatea îngustimii...

Dar să rămînem la „Priveliștea estuarului" : tavan scund, vopsit în verde-închis, ușciori împodobiți cu scoici, lumini de poziție, steguleț tivit cu șnur al

Societății de economii din Glüserup, miniatura iluminată a unei timone, jardiniere goale în fața ferestrelor, de pe tocurile cărora lacul alb se cojește, scrumiere negre de fier cu reclame, mese acoperite cu muşama protectoare, pătată, o masă rotundă lîngă tejghea, rezervată pentru clienții obișnuiți, o pușculiță în formă de corabie aparținînd Societății pentru salvarea naufragiaților, o masă pentru flori, cu ziare vechi, fotografii neclare despre viața la băi din ultimul mileniu, cel puțin din ultimele trei secole.

Şedeam la masa rotundă. Eu am fost cel dintîi care mi-am terminat băutura. Tata s-a apucat să formeze triunghiul indian întinzînd o pată rotundă scursă de sub cana de apă, i-a mai adăugat în vest şi cîteva insulițe. Clocea retras într-o conștiință a vinovăției, pe care nu putea sau nu voia s-o explice, bea cu nepăsare. După prima înghițitură, Hinnerk Timmsen nu s-a mai atins de pahar, se mulțumea să-l privească pe tata, încordat şi curios, așa cum priveşti un tonomat, atunci cînd discurile se învîrtesc sclipind, de, uitătura lui avea ceva întrebător, uitătura lui calculată, trecînd peste grogul ce aburea şi se răcea pe încetul, trăda că așteaptă de la tata ceva precis.

Dar scena din „Priveliştea estuarului" e acum destul de amănunțit pregătită, scena aceasta de neuitat, care a început prin aceea că : postul de poliție (cu ochii în jos) : Trebuie să cam mergem. Timmsen (sărind în sus): Încă nu. Mai am ceva, Jens, să discut cu tine. Toarnă-ți liniştit. Postul de poliție (istovit) : Nu azi. Golim paharul şi mergem. Timmsen (în picioare în spatele scaunului pe care şedea tata) : Dacă nu-ți cer prea mult, Jens. E vorba doar de-un sfat. Nimic altceva. Pentru tine nu există nici un risc. (Umplînd pe neașteptate paharul tatei) : Şi nici o osteneală, cred. Postul de poliție (se prăbuşeşte în el însuşi) : Azi poți să-mi turui orice. Nu mai înțeleg nici o iotă. Pur şi simplu habar n-am ce se-nvîrte în capul meu. Tot atît de bine poți să vorbeşti la pereți. Timmsen (trecînd într-o parte, măsurîndu-l pe tata din profil) : Nu-i nimic. Gînduri îmi fac eu. (O

detunătură îndepărtată, ferestrele zăngăne.) Probabil niscai mine. Ori cine știe ce alt rahat pe-afară. S-o fi declanșat ceva de la sine. Așadar ascultă. Postul de poliție (cu un gest de refuz) : Azi nu-mi mai trece nimic prin cap, ți-o spun. Afară de asta, băiatul. Trebuie să se culce, iar pe mine mă dor ochii. (Își umbrește ochii cu mîna.) Timmsen (zelos) : Să sting lumina? (Se duce cu pași repezi la întrerupător, stinge lumina.) Bun, se poate și pe întuneric. Dacă te dor ochii. Postul de poliție (buimac) : Aprinde lumina. Altminteri adorm. Timmsen (obsedat, în întuneric) : Nu-i nevoie să-mi răspunzi chiar acum. Nu trebuie să te grăbești. Postul de poliție : Aprinde din nou lumina. Timmsen (obsedat, cu mîna pe întrerupător) : Ce-ai face tu în locul meu. Am o sursă de ouă. Am o sursă de spirt. Totul e calculat. Aș vrea să instalez o fabricuță : lichior de ouă ! Hrănitor. Te-ncălzește. Aprovizionez armata. Postul de poliție (obosit) : Pe mine m-ai face să-mi iau cîmpii cu lichiorul de ouă. Cine i-o mai fi inventat. Timmsen (netulburat) : O fabrică de-asta are viitor ? Iată ce mă interesează. Aprobarea aș obține-o. Pe timp de pace s-ar putea mări. Postul de poliție (rizind) : Cu mine ai da faliment, Hinnerk. Timmsen (aprinde din nou lumina, dornic să știe) : Mă-ntreb dacă nu există în chestia asta o șansă. O distilerie curățică de exemplu, un coș înalt de cărămidă. Clădirea administrației. Bărbați și femei în halate albe se arată așa, dincolo de ferestre, cu eprubete în mînă. Autocamioane intră și ies claxonînd pe poarta largă. Pe eticheta fiecărei sticle scrie : Lichior de ouă Timmsen. Postul de poliție (bea zîmbind) : Te pot sfătui doar atît, mănîncă ouăle. Bea un rachiu, cînd ai chef. Alelalte dă-le-ncolo. Timmsen (neîncrezător) : Altceva nu se întrezărește ? Postul de poliție (sincer) : Ce să se întrezărească în chestia asta ? E destul să te uiți la o sticlă. Iar cînd torni, curge gîlgiind, gros și galben. Cui nu i se face silă doar văzîndu-l ? Timmsen (revenind la masă) : Exportul mai tîrziu. Există locuri, unde lichiorul de ouă are precis căutare. În definitiv, poți să-l faci și mai subțire. Postul de poliție (epuizat, dar cu

voioşie) : Mie, Hinnerk, cînd viu la tine, să-mi dai materiile prime. Timmsen (bea dezamăgit) : Şi dacă faci o sforţare ? Nu poţi să spui mai de bine, dacă faci o sforţare ? Postul de poliţie (nu vrea să înţeleagă) : Ce-nţelegi tu prin sforţare ? Am băut din porcăria asta o singură dată, la confirmaţiune, mi-a fost de-ajuns, pînă astăzi. (Bea şi se ridică, dar se aşază îndată la loc, cînd îl recunoaşte pe bărbatul ce intră venind din întuneric.) Max Ludwig Nansen rămîne nedecis în uşă. Are o mapă de schiţe. Pictorul : 'Nă seara la toată lumea. Se mai poate servi un ceai ? Cu ceva în el ? (Se aşază singur la masa de la fereastră.) Timmsen : Poţi să bei şi un grog. Apa e încă fierbinte. Pictorul (îşi curăţă pipa) : Cu atît mai bine, Hinnerk. Omul trebuie să aibă noroc în viaţă. Postul de poliţie (se lasă pe speteaza scaunului şi-l observă pe pictor). Timmsen (preparînd grogul) : Pe unde ai fost ? Azi la Külkenwarf ai fi avut o surpriză. Mai că n-o să-ţi vină să crezi cine a ancorat acolo — Asmus Asmussen. Pictorul : Ştiu că face de corvoadă pe Marea Nordului. Cu vasul lui de patrulare avansată. Timmsen : A proiectat nişte fotografii. Despre viaţa la bord şi de-alde astea. A şi vorbit. Pictorul (taie un muc de ţigară de foi) : Verzi şi uscate, probabil. S-a şi terminat adunarea ? Timmsen (întinzînd spre pictor paharul) : Dacă te-aşezi la masa noastră, nu sînt nevoit să-l car atît de departe. Pictorul : Nu se cade să te vîri ca mărarul în ciorbă. (Se ridică, îşi ia paharul şi-l duce la masa lui. Cu o înclinare, satisfăcut) : În sănătatea voastră, cum vă văd acolo. Timmsen : Noi am plecat de la Külkenwarf mai devreme. Jens nu era în toanele lui. Postul de poliţie (indignat) : Ce-nseamnă în cazul ăsta a fi în toanele mele ? Timmsen : S-a întîmplat în mijlocul conferinţei. I s-a năzărit deodată. Chiar aşa s-ar putea spune. Pictorul (îndesîndu-şi pipa, apoi aprinzind-o): Naiba să vă-nţeleagă. Timmsen: Atunci gîndeşte-te la Heta Bantelmann. Sau la Dietrich Gripp. Ceea ce au văzut ei, s-a şi întîmplat. Pictorul (surprins) : Jens poate să proorocească ? El ? Pînă acum n-am băgat de seamă aşa ceva. Timmsen: Întreabă-l pe Asmus

Asmussen. Acuma știe ce-l așteaptă, e avertizat. Jens i-a prezis astă-seară totul. Ai fi avut o surpriză strașnică la Külkenwarf. Postul de poliție: Termină cu chestia asta. A trecut și s-a uitat. Timmsen : De vreme ce s-a întîmplat o dată. Așa ceva revine mereu, ca malaria. Frate-meu n-a scăpat niciodată de malarie. Cine a devenit prooroc, ăla așa rămîne. Heta Bantelmann știa a cui casă urma să ardă prima. Pictorul (aproape de nerecunoscut în umbră și înapoia norului de tutun) : În meseria lui Jens, mă gîndesc, așa ceva îi e probabil de folos. I-ar ușura oricum munca. Timmsen : Asmus Asmussen, pe el l-a văzut plutind, într-o barcă pneumatică. O mînă îi atîrna în apă. Pictorul : Ei, mă rog. Asmus ar trebui să rămînă mai bine pe uscat. Postul de poliție (enervat, ciocănește cu tabachera goală în masă) : În locul tău, mi-aș ține gura. Cu asemenea observații, nu-ți îndrepți situația. Pictorul (tăinuindu-și gîndurile) : Poți să te scuturești de-o mulțime de cercetări. Dacă ești în stare să vezi viitorul. La asta mă gîndesc, doar la asta. Timmsen (schimbînd vorba) : Știu de la Dietrich Gripp: așa, la dorință, nu merge. Trebuie să aștepți, pînă-ți vine ; dar cînd îți vine, viitorul ți se arată înainte ca o vale sub soare. După aia avea întotdeauna dureri și era stors de vlagă. Avea un junghi în tîmple. Postul de poliție (își golește paharul) : În orice caz n-am nici un junghi în tîmple, ca s-o știți, iar acum lăsați-o baltă. A fost și a trecut. Timmsen : Dar ochii tăi ? Spuneai că te dor ochii. Pictorul : Asta se întîmplă cînd te uiți țintă la ceva. Postul de poliție (se ridică, își încătărămează centironul, își vîră degetul mare sub centiron și se îndreaptă spre masa pictorului) : Pot să te-ntreb ce ai în mapă ? Pictorul (nepăsător) : Am fost pe peninsulă. În cabană. Am prins apusul soarelui. Roșu și verde. O dramă. Aproape nici un fel de refracție. Ar fi trebuit să vedeți și voi. Postul de poliție (arătînd spre mapă): Te-am întrebat ce ai în ea. Pictorul (serios) : Am lucrat la apusul soarelui. Am continuat să lucrez. Postul de poliție (poruncitor) : Deschide mapa. Pictorul (rămîne nemișcat pe scaun, din fund Hinnerk Timmsen se apro-

pie, interesat). Postul de poliție (netulburat) : Am dreptul să-ți cer să deschizi mapa. Îți cer s-o faci. Pictorul (calm) : Modulațiile încă nu mi-au reușit. În loc de oranj — violet. (Deschide încet, aproape solemn mapa și scoate cîteva foi goale, pe care le pune cu grijă pe masă.) Totul e încă prea decorativ. O alegorie decorativă. Timmsen (tulburat) : Nu văd absolut nimic. Puteți să mă bateți, dar nu văd nimic. Pictorul (spre mine) : Și tu, Witt-Witt. Tu însă poți să distingi apusul de soare. Eu (dînd din umeri) : Nu știu. Încă nu. Postul de poliție (ia toate foile în mînă, le examinează, le ține una cîte una în lumină și aruncă tot vraful pe masă) : Îți bați joc de mine. Pictorul : Ce te-așteptai ? Ți-am spus că nu pot înceta. Nici unul dintre noi nu poate înceta. Fiindcă voi sînteți împotriva a ceea ce se vede, mă țin în lumea celor nevăzute. Uită-te mai bine : invizibilul meu apus de soare cu valuri. Postul de poliție (ridică într-o doară o foaie goală spre lumină) : Trebuie să scorneșți altceva, Max. Pictorul (cu dispreț) : Uită-te mai bine cu privirea ta de cunoscător. Cu privirea ta de vizionar. Postul de poliție (enervat în felul său) : Mă văd nevoit să-ți cer să vorbești altfel cu mine. Chiar dacă te cheamă de trei ori Nansen. Te crezi cam prea mult. Timmsen : Acum potoliți-vă. Doar nu vă știți de ieri, de alaltăieri. Postul de poliție (care n-a încetat să țină foaia goală în lumină) : Hîrtia asta... toate foile astea se confiscă. Pictorul (cu amărăciune) : Ei, fie. Postul de poliție : Poți, dacă insiști, să capeți o adeverință că ți le-am confiscat. Pictorul : Insist. Postul de poliție : Numai că nu ți-o pot elibera pe loc. Bonierul îl am la birou. Pictorul : Atunci o să am răbdare. Timmsen (cu sinceră nedumerire) : Asta-i bună, Jens. Pentru mine, astea nu-s decît hîrtie. Ceea ce confiști tu, e hîrtie curată. Postul de poliție : Asta las-o în grija mea. (Aranjează cu grijă hîrtiile, le pune în mapă, închide mapa și o ia.) Timmsen (către pictor) : Spune tu însuți : Pe foile astea doar nu te-ai pictat pentru veșnicie. Sînt nevinovate ca zăpada. Pictorul : Ai auzit-o doar, printre ele sînt cîteva tablouri invizibile. Se pare

că nu-s permise nici astfel de tablouri. Postul de poliție (prevenindu-l) : Tu știi, Max, ce-i în joc aici. Cunoști care e datoria mea. Foile astea vor fi cercetate. Pictorul (cu amărăciune) : Da, da. Din partea mea, cercetați-le. Din partea mea, dați-le la topit. Tot n-o să le nimiciți. Alți oameni — alte tablouri. Postul de poliție (calm) : Trebuie să-ți atrag atenția că vorbești cum nu se cuvine. S-ar putea ca într-o zi să aibă consecințe pentru tine personal. Timmsen : Poate că vă înțelegeți. Pictorul : În orice caz, în cap nu puteți face percheziție. Ce e atîrnat acolo se află în siguranță. Din cap, nu le puteți confisca. Postul de poliție (către mine) : Hai. (Ne ducem spre ușă.) Pictorul : Dă-mi de știre, dacă descoperi ceva. Dacă pe hîrtie apar culori sub privirea ta. Postul de poliție (se întoarce, vrea să spună ceva, renunță. Ieșim.)

Cu dragă inimă aș mai fi rămas la „Priveliștea estuarului", aș mai fi băut o a doua limonadă și aș fi ascultat cearta în legătură cu hîrtia albă, deși evident nu nevinovată, dar l-am urmat pe tata fără o vorbă afară, apoi, în timp ce el ridica bicicleta din rastel, am luat mapa cu foi goale și, așezîndu-mă pe portbagaj, am ținut-o strîns la piept. Tăcuți, mîngîiați dintr-o parte de o adiere blîndă, am coborît pe dig la vale, prin întunecimea îndoielnică. Tata nu s-a întors nici măcar o singură dată să se uite la mine, așa că puteam să scot din mapă, dacă nu pe toate, fie și numai cîteva foi, și să le las să plutească pe deasupra taluzului. Îmi imaginam ținutul neted, acoperit cu foi albe, întinse acolo ca niște batiste mari puse la uscat : Încotro s-ar uita mai întîi bătrînul Holmsen, dacă ar descoperi foile risipite ? Dar n-am deschis mapa.

Fermele ședeau neluminate în întuneric, cu acoperișurile lor înclinate, împrejmuite de garduri vii încovoiate de vînturi. Cîinii de curte își vesteau pînă departe prezența. Dinspre mare se auzea un zornăit zgomotos, de parcă un vapor și-ar fi aruncat ancora. Știi ce vapor e ăsta, am întrebat și eram convins că ar putea să spună numele sau numărul vaporului — așa cum spusese deodată numărul vasului lui Asmussen, dar spre deza-

măgirea mea n-a zis decît atît : Nu mă întreba acum, auzi, acum nu mă întreba nimic. Totuşi n-am încetat să cred că el vedea şi recunoştea în felul lui vaporul, şi mai ştiu încă şi astăzi că în drum spre casă m-a cuprins pe neaşteptate teama că tata ar putea să vadă şi să recunoască încă mult mai multe, o teamă care m-a pus în gardă şi m-a făcut atent şi a durat probabil un timp mai îndelungat decît aş vrea să recunosc.

Dar ceea ce aş vrea, ceea ce trebuie să fac este să redau urmările fricii ăsteia necunoscute, căci nu ea a fost aceea care m-a îndemnat să nu mă uit la moara mea fără aripi, cînd am trecut prin dreptul ei ? De ce m-am ferit să mă gîndesc la ascunzătoarea mea din turn ? De ce, cînd am ajuns în dreptul fermei Bleekenwarf, nu mi-am întors ochii spre stînga, s-o văd ? Nici o privire, nici un gînd. De ce am căutat să scap cu forţa de imaginea camerei de baie, camera aceea amărîtă, neterminată, care îmi venea neîncetat în minte ? De ce m-am silit să nu mă gîndesc la un nume care-mi suna statornic în auz ?

Dacă rezum seara asta cu o răceală potrivită aici, trebuie să recunosc, vrînd-nevrînd, atîta : Postul de poliţie Rugbüll, cel mai nordic post de poliţie din Germania, căruia i s-a încredinţat în timpul războiului misiunea să transmită o decizie prin care i se interzicea lui Max Ludwig Nansen să picteze, precum şi să supravegheze respectarea interdicţiei, deci postul de poliţie Rugbüll, tatăl meu, a vădit la o proiecţie de fotografii organizată de Asociaţia regională din Glüserup că posedă ceva ce există pe la noi, nu rareori, dar nici prea des, anume capacitatea unui al doilea văz. Mai înainte n-a dat nici un semn că ar avea acest dar. De tare ereditare în familie nu poate fi vorba. Cu toate astea, capacitatea amintită a ieşit clar la iveală, şi încă din prima clipă n-a rămas fără urmări.

1

Întrerupcrea

PASUL LUI JOSWIG, VIZIUNILE PE CARE le trezește pasul său, atunci cînd iese din sărăcăcioasa lojă de paznic : o scară de fier curbată, chei ce saltă în legătura lui, dalele cu chenar și plasa sistematică de coridoare întunecate, zile, care erau înșirate ca feliile de mere uscate pe o sfoară, liniștea bruscă, ochiul lui pînditor dincolo de o vizetă, și iarăși pasul lui moale, tîrșiit, care se apropie din depărtări lipsite de speranță, coridorul principal cu Tabla neagră, liniștea și cititul în picioare, colțul pe care l-am înnegrit frecîndu-l cu umerii și șoldurile, pauza cînd ni se dă gustarea, fereastra care nu se deschide niciodată, fluierul cu sunet strident legat de-un șnur împletit, pasul tîrșiit în dreptul cămării cu mături, iar de-acolo pare să aibă nevoie de încă o jumătate de zi sau cam așa ceva pînă cînd să ajungă, epuizat și odihnindu-se mereu mai des, la spălător, apoi o ultimă sforțare, pași scurți, deznădăjduiți, un braț întins, scuturatul nervos al cheilor, o cădere, nu, nu o cădere, ci zgomotele cheii, care încearcă mai întîi de probă, apoi cu putere broasca : așa s-a întîmplat de atîtea ori.

Deși n-am cronometrat niciodată timpul exact, de care avea nevoie ca să ajungă din loja lui de paznic pînă la camera mea ferecată, aș zice totuși că era cam atît cît mi-ar trebui mie ca să spăl ușor trei perechi de ciorapi, să răsucesc douăzeci de țigări sau să-mi iau cu poftă micul dejun, fără să simt un semnal de apel în ceafă. Cu

aceeași încetineală ce-ațiță nerăbdarea, cu care un vapor se ridică peste linia orizontului și crește, Joswig se apropia, pornind din loja lui îndepărtată împodobită doar cu un calendar și ucidea timpul strivindu-l cu pași tîrșiiți pe dalele coridoarelor. În orice caz, cînd venea spre mine, trezindu-mi în minte imagini și întîmplări, nu mai mă îndoiam de afirmația lui Kurtchen Nickel că în timpul cît i-a trebuit lui Karl Joswig să-și tîrască pașii din lojă pînă la el a reușit să coasă frumos la loc un cearșaf de pat tăiat în fîșii.

Venea și venea. Mă pieptănam în fața oglinzii mele de buzunar, urmăream un convoi de șlepuri, care se trudea să treacă prin dreptunghiul precis caroiat, cu care zăbrelele de la fereastra mea secționau Elba. Observam pescărușii, care zburau la vale peste fluviu către un mare conciliu. O sirenă bubuitoare de vapor cerea să i se trimită un remorcher. Joswig nu se dădea bătut. Avea să-mi aducă el noile caiete ? Îmi aprobase directorul Himpel cerneala și tocul pentru a-mi continua tema de pedeapsă ? Mi-am răcorit încheietura mîinii sub șuvoiul ce-a țîșnit cu presiune din robinetul chiuvetei. Am fărîmițat cîteva mucuri de țigară și le-am făcut să dispară duse de apă. Ca să nu-i pun bunătatea la încercare, am netezit de dragul lui Joswig păturile de pe prici. Spre surprinderea mea am descoperit pe Elba doi canotori care înaintau într-un caiac vîslind cu îndîrjire în contra curentului. Elba era liberă de sloiuri. Ardea oare făclia deasupra rafinăriei de petrol ? Ardea. Se mai afla oare Hamburgul dincolo, cu obișnuitele lui culori : alb-cenușiu și cărămiziu ? Joswig se apropia neîncetat. Ce impresie făcuse examinarea lucrării mele ? Justifica ea în ochii lui Himpel cererea de a mi se mai da hîrtie ? Hotărîndu-mă repede, m-am îmbrăcat cu vestonul curat de apel, mi-am schimbat pantofii de gimnastică cu cizmele, am luat o batistă curată din dulapul de metal. Sentința oglinzii celei mari asupra mea n-a fost defavorabilă : păr blond-cenușiu, domesticit în creștet, ochi adînciți în orbite, luminoși ca ai fratelui meu Klaas, nas nearătos cu o

mică şa, gură aspră, să spunem liniştiţi : gură ca un spărgător de nuci — Pelle Kastner a văzut bine lucrurile — bărbia puternică, dinţi cariaţi, parcă roşi — sigur o moştenire din partea familiei Schessel — un gît cam prea lung, însă nu subţire, obraji mulţumitori : eu. După înfăţişarea mea nu se ghicea că, zi şi noapte, lucram la o temă de pedeapsă. În orice caz, oglinda mea de buzunar nu era pe de-a-ntregul de această părere : spre deosebire de oglinda din perete — îmi îngroşa umbre sub ochi, îmi corecta întrucîtva şi imaginea generală, reflectîndu-mă mototolit, făcîndu-mi oarecum cunoştinţă cu un chip obosit peste măsură şi surescitat. Căreia dintre oglinzi i-ar da dreptate Joswig, cînd m-o vedea ? Aşadar vino, Joswig, mînă mai iute, nu te uita în spălător, unde doar duşurile picură, fă ultima sforţare, deschide, ca să am în sfîrşit certitudinea sau cea ce numim aşa din obişnuinţă.

Ca întotdeauna, am păşit şi de astă dată în întîmpinarea lui, atît cît îmi stă în putinţă, m-am postat foarte aproape de uşă, privind la zăvor şi la gaura cheii, pe unde intra sau mai curînd îşi făcea loc poticnindu-se tija boantă şi rotea floarea cheii ce mişca în interior zăvorul : o încuietoare cu zăvor primitivă. Colecţia mea de chei, colecţia mea de lacăte, dimpotrivă : lacătul batard, clanţe ridicătoare şi zăvorîtoare, lacătul cifrat, lacătul bramah, lacătul tubular, lacătul automat, cheia gotică, cheia franţuzească, panoul baroc pentru chei : le voi mai regăsi oare ? Oricum, uşa s-a deschis.

Karl Joswig, paznicul nostru preferat, n-a trecut pragul, nici nu s-a arătat la vedere, i-am auzit vocea : Vino, Siggi, ieşi afară, iar eu am dat urmare chemării lui şi m-am minunat, văzînd că încuie celula goală. A făcut-o datorită rutinei celor treizeci şi cinci de ani de serviciu ai săi ? Sau voia să se asigure că nimeni nu va pătrunde în absenţa mea în locul unde-mi scriam lucrarea de pedeapsă ?

Te-aşteaptă directorul, a spus el şi m-a poftit s-o iau înainte — o măsură de prevedere, pe care o folosise doar în primele săptămini. Nu chiar jignit, dar totuşi

încurcat, l-am privit, i-am cercetat chipul, am crezut că descopăr pe el o neîncredere ascunsă, o stare de alarmă deznădăjduită, aş fi vrut să-l întreb de ce-mi vorbeşte monosilabic, dar degetul său gros, cafeniu şi turtit a descris un semicerc, a arătat ţeapăn spre coridor în jos : nu-mi rămînea altceva de făcut decît s-o pornesc înainte.

Am mers în faţa lui pînă la Tabla neagră de pe coridorul principal, pasul său răsuna ca un ecou deformat al paşilor mei, oftatul bătrînesc mi se părea propriul meu oftat înăsprit. Aici, în dreptul Tablei negre, l-am întrebat peste umăr: S-a aprobat tot? iar el, îmbufnat : Aşteaptă, ori nu poţi să aştepţi ? Mi-am continuat drumul, îi simţeam privirea în ceafă, simţeam cum mersul îmi devine rigid şi mereu mai rigid, în şira spinării mă fulgera o durere ascuţită. Ce trebuia, ce puteam să fac ? Noi toţi de-aici ştim că poţi cîştiga spontan simpatia lui Joswig, dacă te pricepi să te învinovăţeşti singur cu dibăcie ; cu cît te arăţi mai vrednic de plîns, cu atît mai multă înverşunare pune el în a te lua sub protecţia lui sau chiar în a-ţi face un loc în inima-i bună. Dar ce trebuia să-mi reproşez eu oare în clipa asta, ca să pot înnoda o conversaţie ? Ce trebuia să născocesc pe seama mea ? Tropăiam înaintea lui şi încercam să-mi explic ce putea să însemne faptul că apăruse fără caiete, fără cerneală, fără o fărîmă de tutun, iar în locul obişnuitei compătimiri nu-mi adusese nimic altceva decît invitaţia să mă prezint directorului. Treburile mele stăteau prost ? Îi supărase ceea ce scrisesem pînă acum ? Voiau oare să-mi întrerupă înainte de vreme ora de germană, la care mă osîndiseră ?

În amărîta lui lojă de paznic a început să sune telefonul. N-am luat-o mai repede. Telefonul a continuat să sune, de şase, de opt, de zece ori. N-am iuţit pasul, m-am uitat doar cu coada ochiului spre dreapta, presupunînd că o s-o ia numaidecît pe lîngă mine, o să mă întreacă, grăbit să ridice receptorul, dar în dreptul meu n-a apărut nici un chipiu scrobit, n-a săltat zăngănind în trecere nici o legătură de chei : Karl Joswig a rămas

netulburat în urma mea. Abia cînd am ajuns în dreptul lojii, mi-a comandat : Stai, oprește-te. M-am oprit, cum o dorea. Priveam țintă înainte, mi-am concentrat tot interesul asupra celei de-a opta trepte a scării de fier. Cînd a spus : Așteaptă aici, am dat din cap, iar cînd a spus : Mă întorc imediat, am dat încă o dată din cap. Apoi l-am urmărit cu coada ochiului cum a ridicat receptorul, cum și-a împins chipiul pe ceafă și, în timp ce asculta, își număra cheile din legătură, sau le examina, ori desfăcea una înțepenită. Convorbirea nu i-a schimbat în nici un fel trăsăturile feței. Întocmai ca tata cînd vorbea la telefon, s-a limitat la răspunsuri scurte, la întrebări lămuritoare scurte. Nu părea nici înveselit, nici supărat. După ce a pus receptorul în furcă, mi-a făcut semn să intru în lojă, iar eu, intrînd, a trebuit să-mi țin răsuflarea : atît de sufocant, de stătut era aerul, în care mai plutea și izul unor scrumbii ce putrezeau uitate pe undeva. Ne mai vin doi inși noi, a spus Karl Joswig, e nevoie de mine, drumul spre clădirea direcției ai să-l găsești, sper, și singur. Am clătinat din cap, totuși nu m-am urnit, deși mă expediase cu o mișcare a mîinii, care-mi dădea de înțeles că sînt de prisos. Ai uitat drumul ? m-a întrebat. Am așteptat, l-am măsurat cu o privire iute și în cele din urmă l-am întrebat cu ochii plecați prin ce i-am meritat severitatea, la care el, ținîndu-mi deschisă ușa, mi-a răspuns : Tu, prietenii tăi, toți : stau pentru voi aici, vă strîng la piept, mă sacrific. Iar voi ce faceți ? Cară-te ! Te-așteaptă directorul ! Apoi m-a împins afară din lojă și a închis ușa.

Fiindcă se părea că nu mai are nimic de adăugat la aluzia făcută și că nu ține să-și motiveze schimbarea sentimentelor față de mine, am pornit-o singur spre clădirea direcției. Cu încheieturile țepene am coborît scara de fier. În holul expus la curent, am mîngîiat ușor cu palma chelia de marmură a senatorului H.W. J.W.L. Riebensahm, care, e-adevărat, n-a creat insula noastră, dar i-a consfințit ultima destinație, i-am scărpinat în trecere bărbia rece ca gheața. De cîtă vreme

nu-l mai salutasem ? Din clipa cînd văzusem odată cum văduva lui de optzeci și nouă de ani îi dezmierdase bustul de marmură, nu mai puteam să trec pe lîngă el, fără să-l mîngîi, cu sentimentul că sînt dator s-o fac. Nu mi-a ieșit nimeni în întîmpinare, am deschis ușa, am pășit afară — pentru prima dată de la începutul temei de pedeapsă.

Sirena cu aburi a unei șalupe m-a chemat deodată — pe mine ? În orice caz m-am întors speriat, m-am uitat spre ponton, unde acosta, sclipind de alămuri, șalupa din Hamburg, plină ochi cu psihologi nerăbdători, care purtau cu toții fără excepție trenciuri, trenciuri cafenii și de culoarea nisipului. Pe ponton se afla dr. Alfred Thiede, reprezentantul directorului, și le ura psihologilor bun venit cu un gest larg, cuprinzător și învățat probabil de la Himpel. M-am uitat spontan după un drum pe care s-o șterg, mi-am aruncat ochii spre grădina de zarzavaturi — nu era nevoie să fug, fiindcă dr. Thiede i-a adunat acum pe psihologi în jurul său pe ponton și le-a ținut una dintre cuvîntările lui menite să-i încurajeze. Dinspre plajă, unde tăbliile de avertizare înclinate de gheață fuseseră din nou îndreptate, sufla în sus un vînt rece, clătinînd tufele de salcie. Peste Elba nu plutea nici un abur, aerul era tare și limpede, iar în aerul ăsta limpede malurile îndepărtate se apropiau și apa fluviului, pe care altminteri nu ți-o poți închipui îndeajuns de tulbure, trăda prin pete verzi ca sticla și albastre-negrii locurile mai puțin adînci și pe cele adînci ale albiei. Un vas cu marele pavoaz înălțat pornea spre larg, probabil fusese lansat la apă și i se făcea recepția. Din ateliere, băieții împingeau afară roabe pe care erau stivuite rame de fereastră, Eddi Sillus se afla printre ei.

Fiindcă nu voiam să mă întîlnesc cu nici unul, ci doar să aflu degrabă cum stau lucrurile cu mine, am luat-o la fugă prin spatele atelierelor și mai departe, apărat de priviri și de vînt, pînă cînd am ajuns la drumul cotit, în marginea căruia se înalță clădirea albastră a direcției. Din două salturi am suit scara de

piatră. Am deschis ușa de stejar lăcuit. Am tras adînc aer în piept. Apoi am urcat treptele spre cancelaria directorului. Duceam cu mine o provizie de răspunsuri posibile, cel puțin știam ce aveam de răspuns la eventualele întrebări-capcană. Nu voiam să accept fără a mă opune o întrerupere a orei de germană, doream să fiu consecvent. Hai să spunem, eram pregătit să lupt pentru a-mi putea continua tema de pedeapsă. Așa m-am apropiat de ușa lui. Așa am ridicat degetul gata să bat și am tras cu urechea. Dar degetul meu abia atinsese lemnul, cînd în cancelarie a izbucnit o furtună muzicală : cu un tușeu — aidoma unui cuvînt mînios rostit la facerea unei lumi — cu un forte exagerat Himpel a făcut, după toate aparențele, să plesnească niște blocuri de gheață și să se rupă niște ghețari, a eliberat de povara lor de gheață, în cadențe necruțătoare de preludii, mai multe rîuri de munte deodată, într-un cuvînt s-a repezit cu violență pe urmele iernii și a trimis-o în surghiun și așa mai departe, iar toate astea în scopul de a face auzite susurul, filfiitul, din partea mea și freamătul primăverii. Era pur și simplu cu neputință să nu-ți dai seama că mai întîi crea un cer de furtună, sub care se ciocneau oarecum niște stihii, și nu ușura de loc truda primăverii ce răzbătea prin tot vuietul, prin toată frămîntarea asta, înfrîngînd îndărătnicia întunecată, și-și ridica în cele din urmă drapelul albastru — dacă asta spune ceva. Apoi însă îngăduia primăverii să-și sărbătorească îndelung triumful cu strigăte de pescărușI și sirene de vapor, cu mici bătăi de valuri, cu un gungurit voios și cu un soi de murmur de încîntare : e de presupus că în curînd corul nostru de pe insulă se va produce cu acest nou cîntec de primăvară, probabil că, dîndu-se urmare unei invitații primite mai de mult, va fi interpretat chiar la concertul susținut de formațiile din port la Postul de radio Germania de Nord.

Pentru că bătaia mea în ușă n-a fost suficientă, ca să se audă peste zgomotul iscat de ruperea ghețarilor, am așteptat pînă cînd s-a decis victoria primăverii;

atunci am mai bătut o dată. Am fost auzit. Acum îmi era îngăduit să intru. Directorul Himpel, cu haină de vînt și pantaloni de golf, s-a ridicat de pe un scaun turnant din fața pianului, s-a aplecat peste hîrtia cu portative mînjită de pete, a strigat vum-da-da, a dat din cap foarte mulțumit și mi-a venit în întîmpinare cu mîna întinsă. Mîna îi era caldă și umedă. Mai am de șlefuit, a spus, arătînd spre pianul din spatele lui. O privire rapidă aruncată pe biroul său m-a încredințat că îmi citise caietele de compunere pline ; totuși, deși caietele se aflau așezate unul peste altul acolo, am băgat de seamă că uitase deocamdată de cazul meu și n-avea nici un chef acum să vorbească pe larg despre așa ceva : era atras de furtunile neterminate ale primăverii sale. Abia după ce s-a aplecat peste agenda cu termene și-a dat seama că eu eram acela pe care-l încercuise acolo cu roșu, căruia îi acordase deci o oarecare importanță : m-a mai salutat o dată de la birou, ridicîndu-și și lovindu-și palmele la înălțimea ochilor. M-a poftit să iau loc. El nu s-a așezat, ci, stînd într-o poziție incomodă, a început a-mi răsfoi caietele și a citi ici-colo, zîmbetul lui mi-a dovedit că acum își adusese aminte, a clătinat neîncrezător din cap, apoi a făcut un gest de aprobare, a demonstrat rezerve serioase printr-un ţţţ repetat cu buzele întredeschise, o dată s-a lovit peste coapsă, dar n-a dat decît de bufa lăbărțată a pantalonilor de golf. După ce, frunzărind și citind cîte un pasaj, și-a readus în memorie ceea ce era necesar, s-a repezit la ușa secretariatului, a smuls-o din clanță, a strigat : Comunicați la camera paisprezece, a închis la loc ușa și în drum spre birou a evitat evident să se uite la mine : în clipa aceea am înțeles că nu pot conta pe o convorbire între patru ochi.

Senatorul Riebensahm, care atîrna pictat în ulei deasupra biroului, arătîndu-se uscățiv și nepăsător în semiîntunericul epigonic, părea că e interesat cu mult mai mult de vapoarele ce veneau pe Elba, de pildă din Camerun, decît de ceea ce se întîmpla în cancelaria directorului Himpel. Senatorul nu se lăsa chemat în

ajutor. Așa stînd lucrurile, am tras cu urechea spre secretariat, am auzit-o pe secretară, care își părăsea biroul, cu tocurile ei înalte, metalice, traversa coridorul ciocănind dalele, șoptea în camera paisprezece parola mîntuitoare, pentru ca imediat după aceea să se întoarcă la secretariat, dar nu singură ci remorcînd mai mulți pași, și să deschidă cîtorva psihologi ușa. Erau, cum am putut stabili ușurat, cinci psihologi, care se vedea că iau parte la un congres internațional ținut la Hamburg, fiindcă fiecare purta pe reverul hainei o insignă cu numele său. Unul singur dintre ei nu purta nici o insignă, unul care mi-a făcut complice semn cu capul : Wolfgang Mackenroth. Nu pot spune, ce-i drept, că fiind și el de față mi s-a risipit îngrijorarea, dar oricum prezența lui m-a bucurat într-un chip inexplicabil. I-am răspuns la salut, fără a-i tăinui ceea ce simțeam. Între timp, directorul a dat mîna cu psihologii, a primit zîmbind pe sub mustăți saluturile ce-i fuseseră aduse din Zürich, din Cleveland, Ohio, din Stockholm, a transmis la rîndu-i cu o voce cam prea tare, prea emoționată, saluturile sale și s-a priceput în vremea asta să-și manevreze cu dibăcie oaspeții, încît aceștia să mă înconjoare în semicerc. Ce gînduri avea ? Ce trădau ochii lui ? Ce număr voia să execute acest călăreț de înaltă școală al pedagogiei ? Un exercițiu de dresură ? Un exercițiu de balans ? Un exercițiu de zbor psihologic prin aer ? Voia să mă trimită pe trapezul ambițiilor lui, pentru ca, după un dublu salt și jumătate executat de mine, să-și dovedească măiestria de acrobat-prinzător vrednic de încredere ?

Directorul Himpel n-a făcut nimic din toate astea. Mi-a pus camaradereşte mîna pe umăr. Mi-a cerut permisiunea să descrie pe scurt vizitatorilor cazul meu, iar pentru că socotea din capul locului că sînt de acord, i-a dat drumul. Totul a început cu o oră de germană, a spus el. Tema era : Bucuriile datoriei. După oră, a spus el, domnul Jepsen a predat un caiet gol, și anume nu fiindcă ar fi avut prea puține de povestit, ci — după propria-i mărturie — prea multe. Impediment inițial.

Fobia Korsakoff. S-a prescris o lucrare de pedeapsă — tema trebuia scrisă ulterior. Domnului Jepsen i s-a acordat răgazul necesar într-o încăpere izolată. Apoi Himpel a amintit condițiile stabilite — interzicerea vizitelor, eliberarea de muncile comune și așa mai departe — și a descris vizitatorilor, care-l ascultau nicidecum cu răsuflarea tăiată, ci mai curînd indiferenți, modul în care m-am așternut la lucru : docilitate finală. Euforie. În orice caz, au ciulit urechile, atunci cînd directorul Himpel le-a împărtășit că lucrarea mea, pe care trebuia s-o recuperez ca pedeapsă, dura de pe acum de o sută cinci zile. De trei luni și jumătate, a spus el, domnul Jepsen al nostru, pe care-l vedeți aici în fața dumneavoastră, se căznește să ajungă cu tema sa la potou. Stăruința nu poate fi suspectată, iată aici — a ridicat caietele mele — dovada convingătoare. Precum vedeți, a spus el, tema ia forme amenințătoare. Efort imperativ onomastic. Efort imperativ toponimic. Mnemism psihoid. La sfîrșit m-a rugat să-i corectez expunerea — dacă am sentimentul că ar fi fost ceva denaturat. Am ridicat din umeri.

Vizitatorul din Cleveland, Ohio, Mr. Boris Zwettkoff, a luat caietele din mîna lui Himpel, a răsfoit paginile făcîndu-le să foșnească sub degetul lui gros și s-a pus în temă ; ca și el, domnul din Zürich, un oarecare Carl Fouchard jr., și domnul din Stockholm, pe nume Lars Peter Larsen, au dovedit capacități nemaipomenite în a pătrunde și a-și însuși un material, deoarece s-au mulțumit să deschidă ici și colo caietele, dar mai ales să le cîntărească în mînă și să ajungă chiar și numai așa la o concluzie, care le era suficientă. Doar Wolfgang Mackenroth n-a făcut nici una, nici alta. A luat cu grijă, fiind cel din urmă, caietele mele, le-a netezit atent și le-a pus pe birou. Am răsuflat ușurat, crezînd că reprezentația s-a sfîrșit, mi-am schimbat piciorul pe care mă propteam, cînd iată că directorul Himpel a venit din fund spre mine. După o privire aruncată psihologilor, prin care îi îndemna să fie acum deosebit de atenți și să ia cunoștință de ceea ce va urma îndată,

s-a întors spre mine și mi-a comunicat că tema de pedeapsă scrisă pînă acum era nu numai suficientă, dar și depășise cu mult așteptările sale. Mi-a oferit încheierea orei de germană. L-am convins atît pe el, cît și pe doctorul Korbjuhn. Mi-a propus să mă întorc în comunitatea de pe insulă și să-mi reiau locul la bibliotecă. Tu, a spus el textual, ai ajuns la convingerea că temele la germană trebuie scrise, iar pe noi ne interesează această convingere, nu penitența. Și, ca și cînd ar fi vrut să-mi facă un dar particular, a adăugat : Între timp a venit primăvara.

De ultima remarcă putea să mă scutească, de vreme ce trebuia totuși să știe că nouă, tuturor celor de-aici, puțin ne pasă de primăvară. În orice caz, l-am privit surprins, nu contasem pe această propunere. Ei, a întrebat el, ei ? N-ar fi o idee bună să închei mîine tema de pedeapsă ? Să sărbătoresc revederea cu prietenii mei? Deci ? — Eu, am spus, n-am terminat încă lucrarea. — Nu face nimic, a spus el, sîntem mulțumiți cu ceea ce ai realizat pînă acum, la rest putem renunța. — Fără restul ăsta, am spus eu, lucrarea mea n-are nici o valoare, și chiar și gîndeam ceea ce spuneam. Răspunsul acesta l-a pus pe Himpel în încurcătură. M-a rugat să-i explic, lui și oaspeților săi, de ce țin atît de mult să duc pînă la capăt o lucrare de care am fost scutit, renunțînd în felul acesta la comunitatea de pe insulă, la soarele primăverii și la bibliotecă. M-am uitat pe fereastra cea largă din colț, afară, spre Elba, n-am găsit la început nimic de care să mă agăț, am căutat cu privirea plaja noastră și am descoperit doi sportivi ieșind din spatele tufelor de salcie într-un caiac cenușiu ca argintul, care aluneca pe apă fără să fie cîrmit ori împins cu padelele, ci doar înainta pieziș, dus de curent, înainta și înainta mereu, deoarece sportivul din spate îl ținea îmbrățișat pe cel din față, îl trăgea înapoi în vreme ce padelele se rostogoleau, se scufundau în apă și totuși nu piereau.

Așadar de ce ? a întrebat directorul Himpel, de ce ? Atunci am spus : Bucuriile datoriei, le-aș putea înțelege

doar neprescurtate, în toată lungimea lor. — Şi dacă nu se sfîrşesc niciodată ? a întrebat el şi s-a asigurat de atenţia psihologilor, dacă bucuriile acestea nu iau niciodată sfîrşit ? — Cu atît mai rău, am spus, atunci cu atît mai rău.

Simţeam că au nişte planuri cu mine, că vor să scoată ceva la lumină, dar nu ştiam ce. Caiacciştii înaintau, aplecaţi pe spate, respectiv în faţă, făcuţi ghem, se duceau pe fluviu la vale, de unde din păcate nu apărea nici un vapor, care să-i fi tăiat unul de altul. Nu pierdeau nici măcar o padelă.

Deodată, Carl Fouchard jr. a întrebat : Cui povesteşti tu toate astea ? — Mie, am spus, iar el : Asta te calmează ? — Da, am spus, asta mă calmează. Suedezul rămînea mut ; se uita cînd şi cînd la mine cu o privire ostilă, de parcă ar fi vrut să mă doboare. Boris Zwettkoff, americanul, s-a arătat foarte satisfăcut, cînd i-am putut răspunde cu un nu răspicat la întrebarea dacă în timp ce-mi scriu tema de pedeapsă am sentimentul că stau în apă, că mă bălăcesc în apă sau că înot în apă limpede. Un savant vînjos cu insignă, al cărui nume nu-l puteam descifra, deoarece îşi înfipsese cartonaşul pe dos, dar al cărui accent îl trăda a fi olandez, m-a uluit exprimîndu-şi dorinţa de a-mi afla mai întîi vîrsta, apoi numărul de la pantofi, iar după ce i le-am spus pe amîndouă, a mai vrut să ştie dacă în timp ce-mi scriu tema transpir şi am stări de frică ; fiindcă n-am vrut să-l las cu mîinile goale, am recunoscut că am stări de frică. Faptul că Mackenroth nu mi-a pus nici o întrebare, ba chiar din cînd în cînd mă încuraja cu un zîmbet, mi l-a făcut şi mai simpatic. Cred că am fost înţeles, că în orice caz n-am reuşit să provoc vreo controversă sau vreo dispută pedagogică, deoarece forul internaţional m-a lăsat în pace şi a renunţat să-şi continue cercetările.

Se pare că directorul Himpel nu se aşteptase la aşa ceva, cu siguranţă că dorise o chestionare mai lungă, o cercetare mai profundă, o discuţie, dacă nu aprinsă, oricum vie, dar deoarece nu se întîmplase nimic din

toate acestea, îi revenea din nou lui obligația să se ocupe de mine. Am aruncat o privire rapidă spre cei doi caiacciști, se răsturnaseră, se înecaseră, Elba curgea pustie și nevinovată mai departe.

Ei bine, Siggi, a spus Himpel, trebuie să facem împreună efortul de a găsi o soluție, așa nu poate să continue. O temă de pedeapsă, a spus el, nu este un lucru excepțional, așa ceva se întîmplă peste tot, iar aici pe insulă s-a dovedit a fi o măsură pedagogică dintre cele mai bune. În orice caz, a spus el, și o temă de pedeapsă trebuie să-și păstreze proporțiile : o sută și cinci de zile — de-ajuns. Cu ziua de astăzi pedeapsa a luat sfîrșit. Mi-a întins mîna lui atît de experimentată în a saluta, voia să pecetluiască pe loc sfîrșitul orei mele de germană, dar eu m-am ferit să-i dau mîna. Am protestat. L-am rugat să-mi acorde o prelungire. I-am făgăduit că, dacă mă lasă acum să mă întorc la tema mea de pedeapsă, nu voi mai pricinui niciodată vreo neplăcere. Cred că am apelat și la generozitatea lui. Dar toate aceste proteste, rugăminți, promisiuni păreau să rămînă fără succes. Cum am scos-o totuși în cele din urmă la capăt ? I-am amintit pur și simplu de înțelegerea noastră, i-am citat făgăduiala pe care mi-o făcuse de a hotărî eu însumi sfîrșitul temei de pedeapsă. N-ați spus dumneavoastră că poate să dureze oricît va fi necesar ? Cu acest citat am reușit nu să-i schimb fundamental părerea, dar totuși să obțin aprobarea provizorie de a-mi continua lucrarea. Bine, bine, a spus el cu o blîndă resemnare, bine, bine : deocamdată poți să continui.

S-a dus la birou și mi-a dat caietele scrise. S-a uitat scrutător la chipurile psihologilor, și pentru că pe ele nu se arăta nici un fel de îndoială, m-a concediat cu cuvintele : Drumul înapoi îl găsești firește și singur. Deci ți se aprobă un caiet nou, de asemenea cerneală.

Ușurat, chiar dacă nu pe deplin liber de griji, m-am strecurat prin semicercul vizitatorilor, am luat-o în așa fel, încît să trebuie să trec pe lîngă Mackenroth. Mi-a făcut semn cu ochiul. Aș zice că privirea lui exprima aprobare. Dar în timp ce sus îmi făcea nevinovat cu

ochiul, jos, la înălțimea buzunarului hainei mele, acționa cu mai puțină nevinovăție : degetele lui slabe, delicate, îndemînatice și cu siguranță sensibile mi-au vîrît și mi-au apăsat acolo, o secundă doar, ceva, au netezit apoi buzunarul pe dinafară cît s-a putut de bine, și s-au și retras. Aproape că n-am observat nimic din toate astea, dar așa trebuie să se fi întîmplat. Nu exagerez dacă spun : Ole Plötz, ca specialist în poșete, este singurul de la noi, care ar putea repeta o asemenea figură.

La ușă m-am mai întors o dată, am salutat grăbit forul, mi-am luat însă destul timp ca să cercetez fața lui Mackenroth : fața lui nu destăinuia nimic din ceea ce se întîmplase, între timp își pusese masca indiferenței. Așa cum stătea acolo, ar fi înlăturat cu succes orice bănuială, și anume fără să fie nevoit să rostească un singur cuvînt.

Abia afară, pe coridor, am băgat mîna în buzunar și am luat cunoștință de lucrurile pe care tînărul psiholog mi le vîrîse acolo în taină. Nu era cine știe ce : am pipăit cîteva coli de hîrtie împăturite și prinse cu o clamă, în plus am putut saluta un pachet plat cu o duzină de țigări. Am intrat numaidecît la toaletă. Am ascuns pachetul de țigări în ciorapul din piciorul drept ; filele de hîrtie scrise le-am îndoit în forma unei apărători pentru fluierul piciorului și le-am lipit de gamba stîngă, am ridicat ciorapul sus de tot și am dat drumul jartierei să se strîngă. Mi-am netezit cu grijă în jos cracii pantalonilor. M-am spălat pe mîini, am băut apă, mi-am umezit fruntea. Toate ferestrele erau deschise, aerul de primăvară, pe care probabil că directorul Himpel îl lăsase să pătrundă acolo, tăia asprimea mușcătoare a mirosului de amoniac. Jos în curte cineva fluiera melodia „Rock around the clock" într-un ritm cam tărăgănat ; numai ca să nu fiu obligat să aud această schimonosire a melodiei am tras apa în toate cele trei cabinete, făcînd ca rockul să dispară în zgomotul șuvoiului gîlgîitor și năvalnic. Apoi am ieșit pe coridor, am ciulit urechea la ușa lui Himpel, n-am auzit

totuși decît un sunet care semăna cu un geamăt de plăcere — așa, de parcă cineva ar fi fost masat — apoi m-am îndreptat spre scară și am coborît la magazia de rechizite.

Magazia de rechizite se află la parterul clădirii direcției, alături de bibliotecă, cele două încăperi comunică între ele, ambele activități, eliberarea cărților și eliberarea rechizitelor, sînt exercitate de o singură persoană. Știam cine o să apară cînd am să bat la ușă, cine o să mă salute cu un zîmbet viclean și o să mă întrebe mestecînd ceva : Totul prima-ntîi, da ? Este cel mai în vîrstă dintre noi.Fiecare dintre cei de-aici e obligat nu numai să-i cîștige prietenia, ci să i-o păstreze prin atenții oferite cu regularitate. Pentru că trăiește pe insulă de cinci ani și jumătate, pretinde pur și simplu că are drepturi speciale, și nu există nimeni care să nu-i împingă în față desertul, atunci cînd i-l cere cam cu vorbele astea : Budinca ta, Siggi, vrea la mine, dă-i o mînă de ajutor să vină-ncoace. Cînd se îndreaptă spre tine, cu părul lui spălăcit, cu buzele cărnoase, cînd te-uiți la el cum își pregătește în timpul unei ore de germană spasmele, cum se lasă zguduit și doborît de ele, atunci ai putea să-l crezi capabil de unele lucruri, dar nu de acesta : anume că privelișteа unei poșete pe brațul unei femei îl inspiră poruncitor pe loc și trezește în el capacități care merg atît de departe, încît ar putea, de exemplu, să spună ce conține o poșetă, doar privind-o pe dinafară. Cred că exagerează atunci cînd susține că poate să deschidă orice model numai printr-un masaj ușor, dar sînt printre noi doi inși cărora le-a făcut dovada.

In orice caz, Ole Plötz era urmașul meu la bibliotecă, unde, la fel ca mine altădată, avea însărcinarea să deservească și magazia de rechizite. Ciocănitul meu l-a scos la iveală. A deschis jumătatea de sus a ușii, a rînjit, a tras afară o scîndură și a transformat jumătatea de jos a ușii într-un fel de tejghea, s-a tolănit pe ea sprijinindu-se într-un cot, și-a ridicat fața și a întrebat : Totul prima-ntîi, da ? Am aprobat, am tras cu urechea,

am întins mîna sub cracul pantalonilor, am scos, mereu cu urechile ciulite, pachetul de ţigări, am luat trei ţigări şi le-am pus în palma întotdeauna deschisă a lui Ole, voiam să şi fac să dispară din nou pachetul, dar nu ţinusem cont de ascuţitul simţ pentru dreptate al lui Ole : cu eleganţă, a luat pachetul de ţigări, a numărat repede, a stabilit că i se mai cuveneau trei ţigări, s-a servit în tăcere şi mi-a înapoiat restul, după care mi-a mulţumit salutîndu-mă cu un deget ridicat la frunte. Cu ce-ţi pot fi de folos, m-a întrebat, îngăduindu-mi să bag de seamă că obiectul pe care-l mesteca era un nasture, un veritabil nasture de os, dacă nu mă-nşel, probabil de la un palton. L-am rugat să-mi dea un caiet neliniat şi o sticlă de cerneală, m-am corectat şi i-am cerut două caiete, la care Ole a făcut remarca : Gîndeşte-te bine, de ce ai nevoie. Astăzi sîntem darnici, din partea mea azi poţi să iei şi cinci caiete, din partea mea poţi să iei tot rahatul de-aici : de tine nu se mai miră nimeni.

Mi-au dat o temă de pedeapsă, am spus eu ca să mă scuz, asta doar o ştiţi şi voi.

Da, a spus el, asta o ştim, dar n-am mai avut pe nimeni aici, care să-şi fi făcut tema de pedeapsă cu atîta poftă ca tine. — Nu v-am pricinuit nici un rău, am spus, iar el : Pot zice că nu te-ai făcut chiar iubit între zidurile astea, dar azi te iertăm. Azi sîntem dispuşi să iertăm pe oricine.

Se petrece ceva deosebit, am întrebat.

Nimic deosebit, a spus el rînjind, o să fie doar cîteva mutări. Schimbări de loc. Schimbări de aer. Omul e o fiinţă majoră, cum am citit într-o carte, iar cînd o fiinţă majoră părăseşte de bună voie un loc, atunci chiar în chestia asta e o critică, şi aşa mai departe. Vreţi să vă cărăbăniţi ? am întrebat. Sperăm că o să vii cu noi, a spus el încet, a ascultat atent spre gang, m-a înşfăcat de piept, m-a tras spre el peste tejgheaua improvizată. Astă-seară la unşpe, a şoptit, totul e pus la punct, sîntem şase. M-am interesat de unde au făcut rost de barcă, iar el a răspuns cu dispreţ că numai cei ce

nu știu să înoate au nevoie de barcă. L-am întrebat dacă el cunoaște curentul Elbei, la care mi-a atras atenția ce avantaje există pentru înotători atunci cînd apa e în scădere. În Karl Joswig nu putea și nu voia să vadă o piedică, deoarece Eddi Sillus preluase asupra lui misiunea de a-l da gata singur pe paznicul nostru preferat — Eddi, care cucerise încă de timpuriu centura de maestru a judocanilor din nord-vestul Germaniei.

Am vrut să știu ce măsuri de prevedere fuseseră luate pentru cazul că un curent favorabil ne-ar fi purtat pînă pe malul celălalt la Blankenese, la care el mi-a dat drumul, m-a măsurat cu o privire vicleană, mi-a spus ori găgăuță, ori papă-lapte, și și-a aprins calm o țigară. A tras doar cîteva fumuri și a stins țigara strivindu-i vîrful între degete. S-a dus la rafturi, a apucat trei caiete din vraf și mi le-a trîntit înainte. Apoi a dezgropat dintr-o cutie de carton o sticluță colțuroasă de cerneală și mi-a trîntit-o înainte ; mi-a trîntit înainte și chitanțierul și mi-a arătat, bătînd cu degetul lui arătător sensibil locul unde trebuia să semnez : nu puteam să nu bag de seamă că Ole Plötz terminase cu mine.

O despărțire fără un cuvînt, dușmănoasă nu-mi puteam totuși îngădui, nici chiar acum, trebuia s-o cîrmesc, nu ești sigur de nimeni dacă o să se mai întoarcă sau nu, așa că am spus : Aveți vreun plan pentru chestia asta ? Ole și-a umezit buzele cărnoase, a ridicat cu un pocnet scîndura și a deschis partea de jos a ușii. Sor' mea, a spus, ne-ascundem cu toții la sor'mea, bărbatusău e pe mare. — Atunci puteți aștepta cu siguranță să treacă prima furtună, am spus, iar el, cu auzul ager : Nu-i așa, vii cu noi ? Nu-i așa, nu-ți lași prietenii baltă ? A aruncat o privire iscoditoare în josul gangului. Prin urmare ? a întrebat, la unșpe ? N-ai nevoie nici măcar să deschizi ușa : te scoatem noi.

Ce impresie voi fi făcut asupra lui, stînd acolo chinuit de nehotărîre, una o doream, la alta eram obligat, într-o direcție eram împins de datorie, în alta de nevoie? Pe de o parte îmi imaginam evadarea noastră comună, legarea lui Joswig, fuga pitulată pe coridor în jos,

pînda încordată în umbra atelierelor, salturile scurte, unul după altul, spre sălciile de pe mal, poate același lătrat de cîine, pe care l-a auzit deodată Philipp Neff și l-a sugrumat în adevăratul înțeles al cuvîntului, mișcările anevoioase și bălăceala, pînă cînd să ajungem la canal, pînă cînd să intrăm tăcuți în apă, iar luna să răsară deodată luminînd șase fețe, șase fețe de argint istovite de fugă, ca să zic așa, niște geamanduri sferice mici, alunecînd la vale pe Elba, necunoscute, ținîndu-se pieziș împotriva curentului, folosind cu dibăcie curentul și îndreptîndu-se spre Blankenese, pișcăturile frigului, un strigăt și brațe azvîrlite în sus, nu nici un strigăt, ci lumini, luminile de la Blankenese, apropiate, binevenite, de data asta vrednice să fie salutate, plaja scînteietoare, pe care Philipp Neff a văzut-o în fața lui, dar la care n-a mai ajuns, iar după aceea șase siluete în șir indian ce se apropie bălăcindu-se de mal, șase siluete ce cresc încet, făcînd impresia că au mers pînă aici pe fundul Elbei.

Toate astea mi le imaginam, pe de o parte, și recunoșteam că există posibilități mult promițătoare. Pe de alta, vedeam caietele umplute, le cîntăream în mînă, așa cum le cîntăriseră psihologii, mă gîndeam sub privirea vicleană a lui Ole la tema pe care mi-o dăduse, aș zice chiar mi-o aplicase Korbjuhn. Mi-au venit în minte bucuriile începute, datoria începută, toate lămuririle și confesiunile mele începute : trebuia să le las în urma mea neterminate ? Cel mai nordic post de poliție din Germania, pictorul, fratele meu Klaas, Asmus Asmussen, Jutta : trebuia să nu le mai dau acestora șansa de a se explica și apăra ? Trebuia să trag cortina și să las să domnească deasupra șesului meu natal un întuneric nedrept ? Trebuia să las toate acestea în starea de preistorie ? Aveam oare vreun drept să mă retrag după bunul plac din ceva ce mi se impunea nicidecum după bunul plac ? După ce strigasem din atîtea părți în hăul amintirii nu eram oare obligat să aștept ecourile ? Nu, Ole, am spus, nu se poate. Nu. Îmi pare rău, dar nu se poate : nu pot s-o șterg cu voi. Nu pot să-mi las baltă tema de pedeapsă, încă nu.

A închis din nou jumătatea de jos a ușii. A spus: E clar, au pus laba și pe tine bucuriile datoriei. Din partea mea, n-au decît să te și înăbușe.

Trebuie să-nțelegi, am spus. Ia-ți caietele și întinde-o, mi-a spus. Trebuie să-nțelegi, Ole, am spus, iar el, rînjind, scîrbit: Să-nțeleg? Ce să mai înțelegi, cînd unul se bălăcește de bunăvoie în rahat? Ia-ți caietele, puștiule, și cară-te. — Mai așteptați, am spus, mai tîrziu, mai tîrziu aș merge și eu cu voi. — Rămîne pe astă-seară, a spus Ole. Pentru mine e prea devreme, am spus, și am mai spus: Fiți atenți la Joswig, a mirosit cu siguranță ceva, era cam bănuitor. — Asta las-o în grija noastră, a spus și mi-a cerut cu o privire să mă retrag, ca să poată închide și partea de sus a ușii. Schimbînd tonul, aducînd vorba de altceva, am întrebat de bibliotecă, dar Ole Plötz nu mai m-a ascultat. Ole a închis ușa pe dinăuntru, iar eu am rostit ultimele cuvinte în fața plăcii: Rechizite. Lupta luase sfîrșit, dar cine cîștigase? Mult noroc, am spus către placă, tot binele pentru astă-seară. Am plecat înapoi, trebuia să plec înapoi cu caietele sub braț, cu sticluța de cerneală, prăfuită, dar plină, care-mi garanta continuarea temei de pedeapsă. Nimeni n-ar fi reușit să mă înduplece să renunț la temă, nici chiar propunerea de a evada nu era în stare să mă abată de la lucrare. A trebuit pur și simplu să mă întorc, am împins ușa batantă cu umărul și am pornit prin vuietul violent al primăverii, pe care-l producea directorul Himpel în încăperea lui: se părea că tocmai pune păsările călătoare să se întoarcă purtate de vînturi puternice, grauri, rîndunele și berze — desigur doar berze răzlețe — făcea întregul cîrd de păsări să bubuie, vîjiind și fluturînd, prin clădirea direcției și nu se putea feri ca versiunea sa despre primăvară să se apropie de melodia unui cîntec de primăvară existent și mult cîntat.

Afară, în aerul limpede, pe terenul nisipos, sub un soare blînd, se înfățișa ochilor o primăvară hamburgheză. Răsadurile de varză trebuiau udate. Sălciile, pe care curentul apei le jumulea necontenit, nu atîrnau

pline de grauri. Cerul se învesmîntase cu un albastru apos. Lăptuci și salate creșteau mulțumitor. Psihologii roiau cu trenciurile descheiate. În atelierele cu ușile deschise, în grădina de legume, prietenii mei erau constrînși să descopere avantajele muncii ; alături stăteau paznicii, fumînd, obosiți de-atîta privit.

Nu, asta nu era primăvara lui Himpel, era o altă primăvară aceea care se întindea aici și mă lăsa rece, în timp ce străbăteam terenul mergînd spre odaia mea, cu sufletul gol de orice emoție, asta aș vrea să spun, în orice caz fără cea mai mică dorință de a contempla primăvara în truda ei răzbătătoare sau opintită. Deodată am luat-o la fugă. Fugeam cu caietele sub braț, cu sticla de cerneală în pumn. Firește, cîțiva dintre paznici s-au uitat după mine bănuitori, dar fiindcă n-am luat-o spre mal, ci am dispărut în blocul solid, unde ședeam, au rămas locului. Dacă m-ar fi urmărit, ar fi regretat numaidecît efortul, fiindcă ar fi luat cunoștință doar de faptul că un ins în uniforma tinerilor greu educabili aleargă în sus pe scări cu salturi mari, că se oprește încurcat în fața lojii goale a paznicului, își ascute auzul spre toate coridoarele, iar în cele din urmă strigă nerăbdător, cheamă un paznic, care să-l încuie ; apoi ar fi fost martori cum băiatul, pentru a cărui îndreptare se luase o anumită hotărîre, intră în mizera lojă a paznicului, caută fără gînd rău o cheie, iar pentru că nu găsește cheia, se așază pe scaunul turnant murdar și se pune să aștepte.

Îl așteptam pe Karl Joswig. Mi-am trecut timpul răscolind prin sertarele mesei de scris, unde ce-i drept n-am găsit decît cincizeci de bilioane de bani vechi devalorizați prin inflație, pe care paznicul nostru preferat îi aduna ca pe orice altă bancnotă fără valoare. Am mai găsit un sandviș cu brînză, scorojit și pietrificat de-a lungul anilor în care zăcuse acolo uitat. Ca să mă distrez, am studiat tabelul cu cele mai importante legături telefonice : Aripa de vest, Aripa de est, Dir. Himpel. Magazia de alim., Cancelaria, Alarma. Oare avea să sune în noaptea asta clopotul de alarmă ? Am mai citit :

Atelierele I—IV, Grădinăria, Adm. mat., Infirmeria și Bucătăria.

Karl Joswig n-a apărut. Am agățat tabelul la locul lui, am luat din cui calendarul și voiam să-mi pierd timpul cu lectura maximelor, l-am răsfoit așa de la coadă la cap, prin toamnă și vară spre primăvara de acum, cînd, oarecum uimit, am dat de primul desen : un bărbat uriaș, care stătea pînă la glezne în apă și cu mădularul lui exagerat de musculos împroșca o insulă. Am întors foaia : și ziua următoare se afla sub semnul unei poze grosolane, poate chiar jignitoare pentru sentimentul estetic : dintr-un dos, umflat cu energie, se înălțau în aer note debile, să zicem rahitice, iar sub desen se putea citi în scriere rondă : Concertul special nr 1. al lui Himpel. Uluit, am întors la ziua următoare, o sîmbătă : aici, un horn se apleca zîmbind pe sub mustață în fața unei uși de hambar acoperite de mușchi. Am răsfoit o zi după alta : fiecare avea un desen, o lozincă amară, un cuvînt urît de salut, întreaga lună era pocită, porcăită grafic, umplută cu mîzgăleli nerușinate, pînă la jignirea sentimentului moral și altele asemenea. Trăsătura de condei îl trăda pe Ole Plötz. N-a fost nevoie să fac vreo sforțare, ca să-l recunosc pe autor, și mi-am putut închipui că Ole lăsa paznicilor capodoperele astea ca amintire. Karl Joswig își primea și el porția.

Trebuie să recunosc că, răsfoind calendarul porcăit, chiar dacă porcăit cu talent, m-a cuprins frica, m-am asigurat că nu mă văzuse nimeni și am atîrnat calendarul, așa cum fusese, pe perete. Oare o să reușească Ole Plötz ? Oare ceilalți o să reușească să se pună bine cu Elba ? În toate poveștile, pe care le țineam minte, pe care le ținusem minte fără nici o intenție, se începea prost și se termina prost, în toate poveștile.

Karl Joswig n-a venit. Am scos țigările, dar le-am ascuns numaidecît la loc, deoarece în loja de sticlă nu era curent. Am pescuit din celălalt crac al pantalonilor foile împăturite ale lui Mackenroth, le-am netezit, am căutat o veste cu caracter personal, foarte curios să

văd cum mi se adresează : Multstimate domnule Jepsen, Dragă Siggi sau, preferînd intimitatea, dar fără a exclude distanța : Dragă Siggi Jepsen. Nu era nici o veste. Ceea ce-mi vîrîse în buzunar nu era altceva decît o parte din lucrarea de care-mi vorbise, o ciornă, cum se nota explicit. În orice caz, titlul părea fixat definitiv : Artă și criminalitate, redactată pe baza cazului lui Siggi J. ; totul era subliniat. Să citesc ? Să nu citesc ? Mă simțeam pironit. A. Influențe stimulative. I. Pictorul Ludwig Nansen, schiță rezumativă. Merita să citesc mai departe ? Wolfgang Mackenroth scria : Deoarece influența, pe care pictorul Max Ludwig Nansen a exercitat-o asupra persoanei-subiect în sens atît activ, cît și pasiv, precumpănește neîndoielnic celelalte influențe ale școlii și ale căminului părintesc, pare a fi necesar pentru înțelegerea circumstanțelor să menționăm aici mai întîi cîteva date biografice și artistice despre pictorul însuși. Aceste date sînt extrase cu deosebire din autobiografia „Nesațul ochilor" (Zürich, 1952) și „Cartea prietenilor" (Hamburg, 1955), apoi din volumul „Limbajul culorii" de Teo Busbeck (Hamburg, 1951). Chiar dacă nu pe o cale directă, ele slujesc totuși indirect la înțelegerea relațiilor reciproce, descrise mai jos, dintre persoana-subiect și pictor.

Am ridicat capul, am ascultat, mi-am aprins repede o țigară. Simțeam o ușoară neliniște, o apăsare fierbinte la tîmple, piciorul drept mi se bîțiia. Persoana-subiect, da, ei și ? El era valul, eu barca ? „Limbajul culorii" a apărut abia în 1952, asta trebuia s-o știe.

Wolfgang Mackenroth scria : Max Ludwig Nansen s-a născut ca fiu al unui țăran frizon din Glüserup, în peisajul pe care mai tîrziu avea să-l înfățișeze și să-l exprime artistic. A început să deseneze, să picteze și să modeleze încă din școala rurală. Ucenicia meșteșugărească și-a făcut-o lucrînd ca sculptor în lemn la o fabrică de mobile din Itzehoe, unde a luat de asemenea lecții de desen la o școală de perfecționare. După încheierea perioadei de ucenicie, a lucrat în diferite fabrici de mobile din sudul și vestul Germaniei, dar a

continuat să urmeze cursurile serale, s-a perfecționat mai departe în muzee, a desenat și a pictat în acuarelă peisaje văzute cu prilejul unor drumeții singuratice prin munți; iarna făcea studii după nuduri și portrete. A suportat cu mîndrie și cu conștiința valorii sale respingerea primelor lui tablouri de către unii organizatori de expoziții, precum și refuzul de a fi primit într-o clasă a vreunei Academii de arte frumoase. După Busbeck, neîncetatele respingeri ale tablourilor sale nu este cel din urmă motiv al hotărîrii de a demisiona dintr-un post de profesor la o școală de meserii și de a deveni pictor. Călătorii la Florența, la Viena, la Paris și Copenhaga au luat sfîrșit mai întîi cu întoarceri pline de dezamăgire în casa părintească. Caracterul său solitar și relațiile sale mediale cu natura au făcut ca el să se simtă „în centrele artistice vesele ca un rătăcit". După propria sa mărturie avea nevoie de legături cu natura, care poseda pentru el o necondiționată valoare simbolică. Cu amărăciune, dar și cu îndărătnicie și nu lipsit de o nemăsurată autoprețuire, a îndurat permanenta respingere a tablourilor sale, pe care Busbeck le numește „relatări epice în culori despre peisaj" și care au redat încă de timpuriu inventarul legendar și plin de fantezie, pe care îl descoperea în natură. Cu prilejul unei peregrinări prin estuar s-a întîlnit cu cîntăreața Ditte Gosebruch, viitoarea lui tovarășă de viață, care l-a ajutat să reziste în anii de mizerie și ignorare.

Perechea a locuit temporar la Dresda, Berlin și Köln; sărăcia materială, care era și o consecință a consecvenței și a nonconformismului artistic, l-au silit mereu pe Max Ludwig Nansen să se reîntoarcă la Glüserup.

În anul 1914, publicația „Noi" a tipărit reproduceri ale cîtorva gravuri în lemn — chipuri grotești și motive legendare din patria nordică. Seria „Marea mea" a fost expusă la galeriile Busbeck. La izbucnirea războiului, Nansen s-a prezentat ca voluntar, iar la vestea că este scutit de serviciul pe front din motive de sănătate, s-a închis dezamăgit pentru un an în atelierul din gospodă-

ria părinților săi. În acest răstimp a luat ființă ciclul „Toma Necredinciosul vizitează Husumul".

După prima expoziție colectivă din Hanovra, Ludwig von der Goltz a scris un articol despre gravurile în acvaforte ale lui Nansen și a editat îndată după aceea un album de cromolitografii cu titlul „Întîlnire cu marea izbindu-se de stînci". La Berlin, tablourile sale erau respinse ca și mai înainte. O asociație de pictori din Jena, care se numea „Mîine", l-a invitat pe Nansen să adere la asociație. El însă și-a retras adeziunea spontană, după ce aflase, cu prilejul unei scurte șederi la Jena, că președintele asociației era un pacifist de marcă și un adept al impresioniștilor francezi. Tablourile din ciclul „Seceriș în nord" au fost prezentate la un salon de iarnă din München, de asemenea seria „Toamnă în marș" a fost acceptată la Karlsruhe. Max Ludwig Nansen a petrecut singur mai multe veri pe insulițele de lîngă coasta Mării Nordului și a creat în acest timp o suită de acuarele dedicate lumii fantomatice și mitice, întunecatelor duhuri ale naturii, precum și forțelor fantastice. Împreună cu soția sa s-a încadrat într-o mișcare națională, însă a părăsit-o, formulînd proteste, atunci cînd a aflat că așa-numitul cerc intim de conducere a mișcării întreținea relații homosexuale. La o expoziție de la Galeriile de artă din Basel, Nansen și-a tăiat în fîșii tabloul „Bărci cu turbă", fără a putea să dea vreo explicație. În anul 1928, Universitatea din Göttingen l-a numit doctor honoris causa, în același an Museum of Modern Art, New York, i-a achiziționat tabloul „Răscoala florilor-soarelui".

Max Ludwig Nansen a devenit subiect al cancanurilor din Berlin, ca urmare a unor anunțuri publicate în ziare, prin care solicita o întrevedere unui tînăr spărgător, care, fiind surprins asupra faptului, îi aplicase o lovitură de cuțit în plămîni ; pictorul voia să-l adopte. După ce a cumpărat ferma de la Bleekenwarf, perechea a mai părăsit rareori căminul rustic, Nansen a devenit — după von der Goltz — un „disprețuitor al orașelor", în care vedea un conglomerat de „corupție galbenă și

intelect steril". La Bleekenwarf a luat ființă ciclul „Povestirile unei vechi mori de pe coastă". Deși influentul negustor de tablouri Malthesius a oferit suma cea mai mare, care i se propusese vreodată lui Nansen, nu s-a ajuns la o înțelegere. Așa cum Malthesius îl lăsase odinioară pe tînărul pictor să aștepte fără folos patru ore, tot astfel Nansen l-a lăsat la rîndu-i să aștepte pe Malthesius, fără a-i da vreun răspuns. Deși la început a salutat evenimentele anului 1933, un an mai tîrziu, fiind numit director al Școlii de stat pentru artă, a refuzat postul printr-o telegramă adesea citată în cercurile artistice. (Mulțumesc pentru numirea cu care mă onorați stop Sufăr de alergia culorilor stop Descoperit brunul e cauza stop Cu regret devotat Nansen pictor.) Îndată după aceea i s-a retras calitatea de membru al Academiei prusiene de artă, de asemenea a fost exclus din „Camera Reichului pentru artele plastice". Impresionat de confiscarea a mai mult de opt sute dintre tablourile sale, care fuseseră achiziționate de muzeele germane, Max Ludwig Nansen s-a retras din Partidul național-socialist, în care intrase cu numai doi ani mai tîrziu decît Adolf Hitler. Împreună cu Teo Busbeck a editat publicația „Culoare și opoziție" (Zürich, 1938). O invitație pentru o convorbire explicativă la Berlin a fost respinsă de pictor cu motivarea că este indisponibil, deoarece trebuie să picteze din nou o parte dintre tablourile confiscate. Postul de poliție din Rugbüll a primit însărcinarea să înregistreze pe cît posibil pe toți vizitatorii din străinătate, care apăreau la Bleekenwarf. După von der Goltz, în ultimele luni dinainte de război au fost create cîteva tablouri, prin care „pictorul a dovedit o dată pentru totdeauna că marea artă conține și o răzbunare împotriva lumii, obligînd aspectele ce-i apar drept vrednice de dispreț să devină nemuritoare".

Pînă aici am ajuns, pînă aici citisem ciorna lui Wolfgang Mackenroth — fără să am obiecții importante, trebuie să mai spun și asta repede —, cînd am băgat de seamă că mă apăsa sau chiar mă sfredelea o privire, o

privire de pe coridor. Nu m-am uitat numaidecît : mai întîi am împăturit ciorna lui Mackenroth, am vîrît-o într-un caiet, am luat alt caiet şi l-am deschis în aşa fel, de parcă asta ar fi fost continuarea lecturii ; abia pe urmă am ridicat capul şi l-am văzut pe Joswig. I-am zîmbit prevenitor. N-a venit la mine. Stătea acolo cu umerii căzuţi, bălăbănindu-şi braţele : un cimpanzeu trist, în uniformă, care-şi exprimă jalea prin privire şi prin felul de a-şi ţine capul. Atunci mi-am strîns caietele, am ieşit şi am spus, mai înainte ca el să zică ceva : Aprobat ! S-au arătat înţelegători : pot să-mi continui tema de pedeapsă. Din păcate nu mă puteam încuia singur.

Iuda Iscariotul, a spus el încet, micule Iuda. I-am arătat caietele goale şi sticluţa de cerneală şi am spus : Pentru săptămînile viitoare sînt asigurat. A tăcut şi s-a uitat la mine. Deodată a întins mîna spre cracul pantalonilor mei şi mi-a poruncit : Ţigările — dă-le-ncoace, iar după ce le-a primit : Înainte, marş ! Pe tine nu trebuie să te mai tulbure nimeni !

OMULE ÎN MANTA ROȘIE, ACUMA TREbuie să povestesc despre tine. În sfîrșit, ai ajuns să-ți execuți numărul ridicîndu-se în mîini pe plaja pustie sau chiar dansînd cu capul în jos în fața fratelui meu Klaas, care stă întîmplător și totuși nu întîmplător lîngă tine. Acum poți să ne lași să te întrebăm încă o dată de ce nu voioșia domină tabloul, ci o frică arzînd în flăcări alb-verzui. Tu, cu chipul tău bătrîn, cu bătrîna ta șiretenie, acuma tu ești la rînd să-ți aduci partea de contribuție; căci din pricina ta, presupun, atelierul nu era camuflat conform prescripțiilor. Fiindcă nu era mulțumit cu tine, fiindcă trebuia să te modifice mereu cu lovituri îndîrjite de pensulă, fiindcă te ajuta uneori într-un mod precipitat să semeni cu tine însuți — de dimineață la fel ca seara — Max Ludwig Nansen nu a ajuns, dînd un ocol de inspecție casei, să constate dacă rulourile de camuflaj acopereau bine ferestrele. În orice caz, el era ocupat cu tine, te îmbunătățea și te corecta, iar în vremea asta n-a băgat de seamă că unul dintre rulouri rămăsese agățat ca o pînză de corabie înțepenită și lăsa să răzbată afară lumina, așa-numita lumină de lucru.

Așadar, peste șesul întunecat dintre Rugbüll și Gluserüp a apărut deodată o lumină tremurătoare. Nu se mișca îndepărtîndu-se de Bleekenwarf, nu se stingea la intervale calculate, nu se deplasa, nu se agita, ci doar pătrundea adînc în seara vîn-

toasă de toamnă şi făcea ca ridicătura domoală a fermei să apară ca un vapor ancorat în cîmpie. Sub nori bolovănoşi. La adăpostul digului. Din cîte ştiu, aceasta a fost prima lumină care s-a arătat după cîţiva ani de zile pe cîmpie, pipăind cu un deget subţire şanţurile şi canalele, iar cine o vedea nu putea decît să se întrebe înfricoşat : pe cine îl va ademeni mai întîi ? Cine, în unghiul de o sută şaptezeci de grade, va descoperi mai întîi lumina, o va calcula şi-şi va trage concluziile ? Vapoarele camuflate de pe Marea Nordului ? Agenţi ? Sau avioanele Blenheim ?

Cu mult înaintea tuturor vapoarelor, agenţilor şi bombardierelor Blenheim, cel care a observat lumina nepermisă a fost postul de poliţie Rugbüll ; el, care din motive profesionale trebuia să poarte de grijă ca la noi să fie întuneric după lăsarea întunericului, se şi găsea pe drum. Pedala de-a lungul digului cu pelerina fluturînd, o apariţie cunoscută, aplecat din pricina vîntului pieziş, cobora cu grijă în viteză spre drumul cu arini, se dădea jos de pe bicicletă şi intra în grădină, să cerceteze încă o dată, în imediata apropiere, sursa de lumină. Lumina venea din atelier. Toate ferestrele locuinţei erau camuflate, aşa cum o cereau instrucţiunile, numai din atelier o rază vie de lumină cădea în grădină. Postul de poliţie Rugbüll a pornit spre dreptunghiul luminat, n-a luat seama pe unde calcă, a păşit pur şi simplu peste un răzor de ochiul-boului, s-a strecurat pe lîngă pavilionul din grădină, şi-a făcut drum printre arbuşti şi tufe ude şi a ajuns în cele din urmă atît de aproape, încît mîna lui putea să atingă lumina. A observat că un rulou se înţepenise, a văzut sforile încurcate, inelul de porţelan ce se legăna. A stat să asculte : nici un zgomot de motor în văzduh, dar la numai cîţiva paşi în faţa lui o discuţie cu dese întreruperi, pe un ton de ceartă. Acuma ar fi putut să strige, acuma ar fi putut să şi bată, dar, după cîte ştiu, n-a făcut nici una, nici alta, ci a tîrît mai aproape o masă de grădină, fiindcă sursa de lumină era prea sus, s-a căţărat pe masă şi şi-a

lipit fața de geam : așa nu mai spionase niciodată cele ce se petreceau la Bleekenwârf.

Vîntul se juca alene cu pelerina lui. Pelerina se lovea cu un pleoscăit ușor de geam, așa că el s-a aplecat cu grijă și i-a prins colțurile sub centiron. În definitiv ar trebui să-i îngăduim să-și scoată chipiul, să-și umbrească fruntea cu o mînă, poate că a simțit nevoia să se mai convingă încă o dată că în grădină nu se află nimeni, care să-l observe la rîndu-i.

De mai mult nu e necesar, ca să desăvîrșesc schița tatălui meu, care acționează cu hotărîre, conform datoriei și răbdător, care, dacă e cazul, rezistă pe masa de grădină mai mult decît alți polițai. Rezumînd, aș putea continua astfel : a ridicat privirea.

Acolo era un om în manta roșie, acolo era Klaas — sau totuși cineva care-l amintea izbitor pe Klaas — iar în fața lor, acoperindu-i pe jumătate, era el, pictorul, cu pălăria pe cap. Pictorul lucra. Cu scurte lovituri de pensulă, vorbind, certîndu-se, lucra la omul în manta roșie. Îi scurta picioarele de cobold, care-i ieșeau de sub poalele mantalei. Întărea grundul albastru, pentru ca roșul mantalei să apară mai contrastant. Iar mantaua lumina deasupra plajei pustii în fața unei Mări a Nordului apăsată de iarnă și neagră — lumina și totodată contrazicea orice forță a gravitației, fiindcă, deși purtătorul ei mergea ori chiar dansa în mîini, clopotul deschis al mantalei nu cădea și nu cădea în jos. Mantaua nu luneca și nu acoperea chipul bătrîn al omului, pe care, cu toate că stătea în mîini, plutea o șiretenie bătrînească. Cît de slabe îi erau încheieturile membrelor ! Cît de gingaș corpul încovoiat aflat în balans ! Ai fi zis că rîde și chicotește și încearcă să-l contamineze cu rîsul lui pe Klaas, da, era dornic să placă fratelui meu, să-l cîștige, să-l înveselească, iar asta încerca s-o facă doar mergînd sau dansînd în mîini, cu destulă ușurință, trebuie spus.

Dar cu oricîtă ușurință reușea să stea în mîini, pe Klaas nu putea totuși să-l cîștige, nu putea nici măcar să-l convingă să rămînă, deoarece frica, pe care-o tre-

zise fără voie în fratele meu, o frică arzînd cu flăcări alb-verzi, făcea ca fratele meu să se şi retragă în afara scenei. Klaas răşchirase degetele. Capul îi era lăsat pe spate. Cuta de umbră de sub gura-i deschisă te îndemna să te gîndeşti la un strigăt reţinut. Încă doi, trei paşi şovăitor, asta se vedea bine, apoi Klaas avea s-o rupă la fugă, frica avea să-l alunge pe plajă, spre orizontul nepăsător, numai să se afle departe de omul în manta roşie ce sta cu capul în jos. Tabloul se numea „Deodată pe plaje", cel puţin aşa îi spunea pictorul, dar tot el a dat tabloului, în însemnările sale zilnice, titlul „Frică" : frica avea faţa fratelui meu. În orice caz, văzute de-aici, aşa trebuie să descriu toate acestea.

A luat oare cunoştinţă de ele poştul de poliţie Rugbüll, descoperindu-le rînd pe rînd ? Sau cocoţat pe masa de grădină nu-l observa decît pe pictor, care lucra cioroväindu-se şi cu îndîrjire ? Şi de ce n-a intervenit numaidecît — de vreme ce două interdicţii erau îndestulător încălcate — şi a stat mai îndelung decît era necesar în seara vîntoasă de toamnă, umbrindu-şi faţa, plin de curiozitate, de parcă aici s-ar fi putut întîmpla mult mai mult decît ceea ce îi era în orice caz destul că aflase. Încă nu-i ajungea ceea ce i se înfăţişase privirilor ? Deşi raza de lumină din atelier cădea peste ţinut şi permitea o nedorită orientare vapoarelor, agenţilor şi bombardierelor Blenheim, tata a rămas pe masa de grădină şi l-a urmărit pe pictor la lucru.

Urmărea disputele dintre pictor şi Balthasar, prietenul nevăzut, dar mai competent. Observa rezistenţa pe care trebuia s-o învingă braţul drept al pictorului, ca să se poată mişca. Şi repetările : vedea cum pictorul repeta şi adeverea cu corpul tot ceea ce se întîmpla între Klaas şi omul în manta roşie : îndemnul la veselie, frica neaşteptată şi aşa mai departe.

Ceea ce-l pironea cu siguranţă acolo era imposibilitatea de a crede, uimirea insuportabilă iscată de faptul că acest bărbat, născut pe aceleaşi meleaguri şi avînd de aceea aceleaşi antecedente, nu recunoştea nimic, nici o interdicţie şi nici un ordin. Doar fusese pre-

venit destul de des. Îi era oare disprețul mai mare decît grija ? Fantezia lui trebuia firește să fie suficientă, pentru a-l face să-și închipuie consecințele pe care avea să le aibă într-o zi nepăsarea de-acum. Sau era atît de sigur de el, încît nici măcar nu se gîndea la consecințele posibile ? Un alt polițai, de exemplu unul din Husum, ar fi obținut de la el mai mult ?

Pictorul nu părea să simtă vreo bucurie, nu se observa la el nici ceva din satisfacția tainică pricinuită de încălcarea unei interdicții. Ceea ce-l preocupa în timpul lucrului erau Balthasar și conflictul cu culoarea. Se părea că nu se întîmplase decît ceea ce spusese el însuși din capul locului : anume că nu poți înceta să pictezi. Sau lucrul lui era totuși îndreptat personal împotriva postului de poliție Rugbüll ?

Satisfacție involuntară : asta trebuie să fi fost ceea ce simțea tata stînd la postul său de observație și ceea ce explică și de ce a rămas acolo mai mult decît își putea permite din cauza razei de lumină, care se vedea, peste șesul învăluit de întuneric, pînă departe, poate pînă la Gatwik sau cam așa ceva. Încălcările dispozițiilor în vigoare, care se săvîrșeau în fața ochilor săi, îi procurau o plăcere grea, și el ar fi putut rezista acolo cine știe cît, dacă n-ar fi avut deodată impresia că a auzit glasul Dittei : în momentul ăsta s-a dat jos de pe masă. A pus masa de grădină la locul ei, și-a tras colțurile pelerinei de sub centiron, a azvîrlit — așa îmi zugrăvesc eu lucrurile — o ultimă privire asupra ferestrei luminate și a bătut la ușa atelierului.

Și-a repetat bătaia. Probabil că medita la cele ce avea să spună, atunci cînd i-ar fi deschis Ditte — Ditte cu expresia ei de suferință orgolioasă și cu părul ei cărunt tuns băiețește —, dar în aceeași clipă ușa a fost smulsă cu violență și în fața lui a apărut pictorul, care a întrebat fără să se sperie : Ei, ce-i ? Postul de poliție și-a justificat apariția, chemîndu-l cu un semn afară pe pictor, s-a dus cu el în grădină, i-a arătat scurt lumina, s-a întors apoi tot în tăcere la intrare și acolo a spus : Trebuie să fac raport, Max.

Fă ceea ce ești obligat, a spus pictorul și a adăugat : Într-o clipă totul e în ordine, într-o clipă vă asigur întunericul pe care doriți să-l aveți. — Raportul trebuie totuși să-l întocmesc, a spus tata și l-a urmat pe pictor, a închis el însuși ușa și a privit cum pictorul s-a urcat pe un scaun, a ridicat puțin cu o riglă, apoi cu o coadă de mătură ruloul înțepenit și l-a împins, pînă cînd a căzut desfășurîndu-se și a acoperit toată fereastra. S-a dat jos de pe scaun mulțumit, a azvîrlit coada de mătură într-un colț și și-a scos dintr-un buzunar al mantalei pipa ; mai înainte de a o aprinde, a dat de dușcă un pahar cu ceva alb și uleios.

Cît mă costă chestia asta ? a întrebat pictorul. N-a căpătat nici un răspuns. S-a întors și l-a văzut pe tata stînd în fața tabloului, care nu era fixat ca „Peisajul cu oameni necunoscuți" în interiorul dulapului, ci se afla la vedere pe un șevalet. Tata privea tabloul din unghiuri de vedere care i se păreau importante ; nu și-a schimbat totuși nici piciorul de reazăm, nici distanța, nu și-a mișcat nici capul, n-a făcut altceva decît să-și ducă mîinile la spate : cred că felul lui de a sta acolo era totuși impunător. Omul în manta roșie executa o ședere în mîini, poate și un dans pe mîini, fratele meu Klaas se uita la el, se temea și părea să fie gata de fugă : această stare de lucruri i-a rămas pare-se tăinuită tatei.

Cum vezi, a spus pictorul, am scos aici o chestie veche, o poveste aproape uitată, care desigur că nu vă interesează. Tata a tăcut, dar și-a întors fața spre pictor, care a continuat : Pe lucruri de-astea vechi nu puneți gheara, sau ? De asemenea tablouri nu vă pasă, nu-i așa ?

Ai lucrat, Max, a spus postul de poliție calm, nu e nevoie să ne spunem gogoși : te-am privit destul de mult. Ți-ai exercitat profesia, Marx, împotriva interdicției. De ce ?

Dar astea-s lucruri vechi, a spus pictorul, iar postul de poliție : Nu, Max, nu, nu sînt lucruri vechi : Klaas, cum stă acolo și-i e frică — așa nu poate să stea și să-i fie frică decît astăzi. Oricine poate să vadă că băiatul nu-i cel de ieri. — Omul în manta roșie, a spus picto-

rul, știi tu cînd l-am făcut? În septembrie treizeci și nouă. — N-are-a face, a spus tata, de data asta trebuie să dresez procesul-verbal. — Și îți dai seama ce făptuiești? a întrebat pictorul. — Datoria, a spus tata, și mai multe n-a avut nevoie să spună, ca să schimbe atitudinea pictorului, care pînă atunci vorbise fără grijă și oarecum liniștit cu vizitatorul din acea seară, chibzuind poate chiar să-i ofere un pahar de rachiu olandez. Pictorul și-a scos pipa din gură. A închis ochii. S-a rezemat cu umerii ridicați de un dulap, nu și-a dat nici o osteneală să-și ascundă expresia de amărăciune și dispreț, care se ivea treptat pe fața lui. Bine, a spus el încet, dacă tu crezi că trebuie să-ți faci datoria, atunci eu îți spun contrariul: omul trebuie să facă ceva care încalcă datoria. Datoria, pentru mine, nu e decît o pretenție nejustificată și oarbă. Este inevitabil să faci ceva care e împotriva ei.

Ce-nțelegi prin asta? a întrebat tata cu bănuială.

Pictorul a deschis ochii și s-a dezlipit de dulap. Și-a pus luleaua pe pervazul ferestrei. A ascultat zgomotele de-afară, unde vîntul izbea de jgheabul acoperișului crengile nucului, apoi a pășit fără vreo iritare vizibilă spre șevalet, a luat jos tabloul, l-a ținut o clipă la distanță, l-a apropiat fulgerător de corp, mîinile-i puternice, experimentate s-au atins la marginea tabloului, au șovăit, voiau și totodată nu voiau, mîinile lui puternice s-au repezit dintr-o dată în sus și s-au despărțit, iar prin această mișcare în sus tabloul s-a sfîșiat. Ruptura l-a despărțit pe Klaas de omul în manta roșie și i-a îndepărtat motivul fricii. Max Ludwig Nansen a pus cele două părți una peste alta, nu, asta nu-i adevărat, mai întîi l-a făcut bucăți pe omul în manta roșie și a azvîrlit peticele luminoase pe podea, apoi s-a ocupat de fratele meu și a rupt portretul fricii în bucăți inegale, cam de mărimea unui pachet de țigări, a așezat bucățile una peste alta, s-a dus la tata și i le-a dat cu vorbele: Uite, ai ceva de luat cu tine, v-am scutit de osteneală.

Tata n-a protestat, nu l-a împiedicat pe pictor, n-a rostit, din cîte am auzit, nici un cuvînt de prevenire.

A urmărit cu privirea, atent, doar atent, distrugerea tabloului, iar după ce pictorul i-a dat peticele, și-a deschis geanta de piele atîrnată de centiron și a înghesuit în ea resturile tabloului, cu o mină indiferentă ; a adunat cu grijă și bucățile de pe podea, iar ceea ce n-a mai putut înghiți geanta de piele și-a vîrît în buzunarul larg al vestonului.

Satisfăcut ? a întrebat pictorul, acum ești satisfăcut ? Și numaidecît, ca și cînd i-ar fi părut rău de ceea ce tocmai făcuse : Nu, asta trebuie să se lase în seama voastră, n-ar trebui să vi se răpească plăcerea de a distruge. N-ar fi trebuit să fac așa ceva, nu. — Te-ai fi putut scuti de toate astea, a spus tata, iar pictorul : Tocmai, că așa sînt eu, nu mă pot scuti de nimic. Trebuie să caut întotdeauna unde începe durerea ; așa sîntem noi, ăștia din Glüserup. — Tu ești așa, a spus tata, numai tu. Există alții, mulți alții, care se supun ordinii generale — tu ai nevoie de ordinea ta personală.

Ordinea asta a mea, a spus pictorul, o să dureze și după ce voi cu toții veți fi dispărut. Așa vorbești tu, a spus tata, așa ești tu, dar așteaptă : mulți s-au schimbat pînă acuma, iar tu, ai să te schimbi și tu într-o zi.

S-au privit unul pe altul. S-a auzit o ușă și un pas de cizme țintuite, iar mai înainte de a se arăta la vedere, Jutta a strigat : Unchiule Max, ești aici, unchiule Max ? Pictorul n-a răspuns. A lăsat-o să se apropie tîrșindu-și cizmele militare grele, iar cînd a ajuns în fața lui, în rochie subțire și cu pielea aspră de frig, dar zîmbind, a privit-o cercetător și a clătinat cu reproș din cap. Picioarele subțiri. Brațele slabe cu puf roșietic. Chipul osos, batjocoritor. Incisivii puternici. Jutta și-a adunat pînza rochiei, a prins-o ca în clește între pulpe, ca să arate cît loc îi mai rămînea în cizme. Apoi a spus : Voiam să te iau, te așteptăm. Pictorul și-a băgat amîndouă mîinile în buzunarele mantalei, ca și cînd s-ar fi temut ca vreuna dintre mîini să n-o pornească razna. S-a ferit și s-o privească pe Jutta, care s-a atîrnat de el, trăgîndu-l și apăsîndu-i un braț pe sînii ei mici și tari. Cu o smucitură, pictorul s-a eliberat.

A zis : Mai tîrziu, vin mai tîrziu. Spune-le că am o vizită.

Noi am terminat, a spus tata, din partea mea totul e clar. Dar eu mai am ceva de spus, a spus pictorul şi i-a făcut semn Juttei să dispară. I-a făcut semn cu asprime, s-a îndreptat cu paşi iuţi spre ea, ca şi cînd ar fi vrut s-o împingă afară, iar cînd fata s-a pus în sfîrşit în mişcare, tîrşîindu-şi cizmele, cu picioarele îndepărtate, vîslind cu braţele subţiri, a urmat-o pînă la uşă şi, după ce ea a dispărut, a închis uşa. S-a întors încet, cu umerii căzuţi, s-a aşezat pe o ladă, a rămas un răstimp cu capul plecat. Tata stătea în faţa şevaletului gol, sub lumina de lucru, care-i imprima umbre aspre ; era gata de plecare.

Jens, a spus pictorul, ascultă, ascultă-mă pentru ultima oară. Noi doi trebuie totuşi să putem sta de vorbă. Doar ne cunoaştem de destulă vreme. Îmi dau seama că tu nu poţi fi neutru, eu de asemenea nu pot să fiu neutru. Fiecare are misiunea lui. Dar să prevedem — totuşi pînă acum am putut prevedea mereu unde duce un lucru. Chiar dacă noi doi ne-am schimbat, de-atîta tot ne putem da seama : ce sfîrşit vor avea toate astea. Hai să uităm ce-a fost pînă acum. Hai să ne gîndim la ceea ce va fi peste doi, trei ani, poate chiar mai curînd. Dacă sîntem datori ceva, apoi asta este : să prevedem. Ştiu, cine s-a legat, acela e deosebit de vulnerabil, iar noi doi sîntem legaţi. Dar n-am putea să ne lepădăm de toate o vreme ? Cine ne sileşte să luăm hotăriri definitive ? Stai jos. Aş vrea să-ţi fac o propunere.

Max Ludwig Nansen şi-a ridicat faţa, s-a sculat de pe ladă şi s-a aşezat îndată la loc, după ce şi-a dat seama într-o clipită că postul de poliţie nu e dispus să-i accepte propunerea, indiferent în ce va fi constat. Refuz, ăsta era singurul lucru pe care-l exprima prin atitudinea lui, poate dorinţa de a pleca — acum, pentru că dinspre partea lui terminase. Cu această privire goală venită de departe, care trecea prin toate fără a se opri, s-a uitat la pictor şi a ridicat din umeri.

cu această privire de vizionar, care părea că știe totul sau că știe totuși mai bine. Pictorul și-a împreunat cu resemnare mîinile, capul i se clătina încolo și-n-coace. Ochii lui cenușii păreau mici și reci. Și-a dres glasul, pe urmă a spus : Acuma știm definitiv cum stau lucrurile. Acuma toate drumurile s-au închis, Jens. Trebuia să știu la ce să mă aștept din partea voastră.

Cu atît mai bine, a spus tata. Sînt lucruri care nu se uită. — E poate adevărat, a spus pictorul, că noi, cei de aici, nu uităm ce ni s-a făcut. Uităm doar ceea ce nu putem suporta. — Te așteaptă, a spus tata, iar pictorul : Și tu voiai să pleci.

S-au îndreptat în tăcere spre ușă, trecînd pe lîngă dulapuri și nișe, pe lîngă grelele buchete de toamnă, care stăteau pe podele în vaze și găleți. Nici o culoare nu e neutră, spusese odată Nansen. Au trecut pe lîngă masa cea lungă pentru ceramică, pe lîngă discul rotativ zgîriat, pe care o pereche goală, zveltă și cu privirea ridicată cam prea în sus, era eliberată din lut. La despărțire nu și-au dat mîna. Pictorul a deschis, iar tata a părăsit atelierul fără să salute și doar s-a mai întors o dată scurt, înainte ca ușa să se închidă. Ai să auzi de mine, a spus, iar pictorul : Știu.

Apoi tata s-a aflat afară singur cu prada lui, în agitata seară de toamnă, în întunericul regulamentar, de care trebuia să se îngrijească, nu cel din urmă, el însuși, a pornit cu pași țepeni și cu pelerina fluturînd prin curtea de la Bleekenwarf, a trecut de iaz, de grajdul nefolosit și de șopron, iar în camera obscură a capului său, aș spune, developa în același timp o altă imagine a fermei de la Bleekenwarf.

Putea să distingă el acolo ceea ce în exterior ii rămînea ascuns ? Îl cred în stare să-și fi făcut o imagine, în care a descoperit mai mult decît arinii, merii, gardurile vii de păducel și clădirile lungi, joase și parcă odihnindu-se ghemuite în ele însele. La vederea fermei zăvorîte a apărut în mintea lui o alta : cu acoperișurile retezate, cu zidurile și cu pereții deschiși, și-a confecționat un Bleekenwarf exemplar, care-i îngăduia să privească nestingherit, iar în vreme ce străbătea curtea,

mă gîndesc, se vedea pe el însuşi mergînd prin curte, şi nu numai asta : poate că vedea în odăile retezate, observa cum Ditte şi Teo Busbeck saltă capul, fiindcă li s-a părut că l-au auzit pe el, o vedea poate pe Jutta cum pune masa, călcînd cu cizmele ei militare lăbărţate, îl zărea firește chiar şi pe Jobst, care încerca să prindă în pod cucuveaua ce-şi avea sălaşul printre grinzi, iar totodată şi pe lîngă asta se vedea mereu pe el însuşi, călcînd cu paşi rigizi de-a lungul frontului casei cu nenumărate ferestre : Care era aici imaginea reală ? Care copia ? Cum se poate tălmăci faptul că deodată s-a oprit locului, şi-a scos lampa de buzunar, a aprins-o şi a stins-o de probă, iar apoi şi-a continuat drumul nu în direcţia porţii batante, ci spre aripa stîngă a locuinţei ? Ce imagine l-a îndemnat la asta ? Avea să găsească în acel Bleekenwarf exterior ceea ce descoperise, pare-se, în cel lăuntric ?

Vîntul răsucea frunzele în vîrtej, încreţea oglinda iazului, cerceta urlînd intervalele dintre trunchiurile tăiate şi stivuite. Tata s-a dus pînă la pompă, acolo a cotit şi s-a aflat numaidecît la fereastra din colţ. A ridicat lampa de buzunar, al cărei ochi rotund era lipit cu bandă izolatoare neagră în aşa fel, încît azvîrlea doar o fîşie îngustă de lumină. Lumina a dat de un rulou de camuflaj coborît ; aşadar, la fereastra următoare. A lăsat fîşia îngustă de lumină să spioneze pe seama ei, a lăsat-o să se plimbe, începînd de la uşa ce se afla faţă în faţă cu fereastra, de-a lungul peretelui peste un lavoar de modă veche cu trei picioare, peste o oglindă aproape oarbă, peste o stivă de cutii de carton, peste un fotoliu spintecat, peste o comodă cafenie monstruoasă, peste un calendar, care afirma că e întîi august nouă sute patru.

Camera următoare era goală. Şi cealaltă. Tencuiala plesnită lăsa să se vadă în cîteva locuri bucăţi de rogojină izolatoare. Apoi fîşia de lumină a clipit într-un dormitor plin de praf, a pipăit priciul, a alunecat peste haine decolorate şi cămăşi de noapte umede, îngălbenite, puse pe umeraşe de sîrmă agăţate de perete. Ca peste tot, pe un taburet de la căpătîi se găsea o

scufie de noapte. Papuci de casă scîlciați, o oală de noapte grosolană, cu pete metalice albăstrui, care aminteau de loviturile unei catapulte. Mai departe de-a lungul frontului cu ferestre : ce-i asta ?

În mijlocul unei camere se afla o masă, iar pe masă un cufundac părea că stă de vorbă cu o perie de haine. Cine împăiase pasărea ? Cine voise s-o perie și plecase, părăsindu-și lucrul, fără să se mai întoarcă vreodată ? Îmi imaginez cum bărbatul acela slab, cu fața îngustă, cu nasul lung și drept, care-mi amintea el însuși uneori o pasăre de apă, și-a îndreptat fîșia de lumină a lămpii de buzunar spre cufundac și a făcut să-i scînteieze ochii artificiali, mai înainte ca, stăpînit și mînat de cele văzute, să-și continue netulburat drumul, ca să cerceteze cameră cu cameră, să lumineze pereții și mobilele și nișele, pînă cînd a ajuns la camera de baie neterminată. Saltelele pătate pe podea. Scara dublă. O movilă de tencuială, de cuie, mucuri de țigări, așchii de țeavă de plumb. O jachetă prăpădită cu un desen în colțuri. Un bec electric fără abajur. Spera să găsească mai mult ? Sau știa mai multe decît ne închipuiam noi ?

Cu ajutorul fîșiei înguste de lumină, tata a cercetat camera de baie lăsată în părăsire. Nu i-ar fi păsat, sau i-ar fi păsat prea puțin, dacă Ditte sau pictorul l-ar fi surprins acolo, vremea în care ar fi trebuit să se scuze pentru așa ceva trecuse de mult. S-a aruncat așadar asupra camerei de baie, cu o răbdare îndărătnică, aș zice, cu o grijă, care arăta prin ea însăși că se socotea ajuns aproape de țel. A băgat de seamă că becul electric se leagănă domol încolo și-ncoace. A văzut o farfurie cu resturi de mîncare și, cum am auzit mai tîrziu, a văzut lîngă căpătîiul patului gulerul alb detașabil al unui veston de uniformă. Fîșia de lumină s-a odihnit pe gulerul alb, a alunecat peste farfurie, a urmărit pendulînd becul. Postul de poliție a stins lampa de buzunar, a tras cu urechea, s-a lipit cu umărul de zid și a auzit mai mult decît ar fi vrut să audă.

Cine stă pe la noi cu urechile ciulite toamna, pe seară, în bătaia vîntului, aude întotdeauna mai multe

decît se aşteptase sau de cîte îi pot folosi : în tufele gardurilor vii se desfăşoară o pălăvrăgeală necontenită, în aer ia fiinţă un şantier fantastic, iar acela care urmăreşte să audă voci sau uşi trîntite, acela e bine răsplătit.

Ascultînd atent lîngă fereastră, tata a auzit prea mulţi paşi, prea multe voci, de repetate ori a îndreptat prin surprindere raza lămpii de buzunar în camera de baie, se credea mereu păcălit, în cele din urmă şi-a prins într-un nasture de la piept lampa de buzunar şi s-a dus la bicicletă.

Ne putem închipui liniştiţi că s-a întors la bicicletă uşurat, nu mulţumit, însă uşurat, şi că în timp ce pleca spre casă s-a ferit să ţină sub ochi pluta grea, ancorată în întuneric, a fermei Bleekenwarf. Avea de altfel destul roşu pe alb şi verde pe alb în buzunar, se îngrijise să se facă întuneric, se convinsese de ceea ce ştia sau bănuia, aşa că poate pedala straşnic la vale spre dig, în bura sărată, cu cîştigul pe care i-l adusese suspiciunea lui profesională. Se poate ca încă pe drum să se fi gîndit cum să-şi formuleze raportul, dar poate că se gîndea doar la felul de mîncare preferat, pe care îl prepara Hilke în bucătărie : heringi prăjiţi, cu salată de cartofi. În orice caz, eram cu toţii în bucătăria plină de fum cînd a intrat în casă şi şi-a atîrnat pelerina şi chipiul în vestiar, apoi a venit la noi frecîndu-şi mîinile. Ei ? Putem să mîncăm ? — Da.

Am fost cel dintîi care m-am aşezat la masă, în timp ce mama punea tacîmurile, iar Hilke stătea lîngă plită cu ochii înlăcrimaţi şi topea în tigaie grăsimea care trosnea şi pocnea. Grăsimea împroşca picături fierbinţi, exploda, făcea spumă şi arunca douăzeci de mii de băşicuţe, iar Hilke punea în lichidul clocotitor heringii decapitaţi şi tăvăliţi în făină.

Intrînd, tata ne-a salutat, n-a luat în seamă că nu i-a răspuns nimeni. 'Nă seara la toată lumea, a spus el, m-a bătut pe umăr, s-a dus la plită, s-a uitat, dînd din cap, cum Hilke pescuia din tigaie heringii prăjiţi bine, ca să fie crocanţi, îi aşeza în straturi pe un platou, îşi ştergea cu dosul mîinii ochii şi punea numaidecît

în tigaie alți heringi albi de făină, din care pricină grăsimea sfîriia și împroșca.

Tata mi-a făcut un semn și și-a frecat cu un exagerat gest de plăcere burta ; apoi și-a descătărămat centironul cu pistol și geantă de serviciu, l-a pus pe dulapul de bucătărie și s-a așezat pe scaun lîngă mine. Galbeni și bruni și strălucind de grăsime, heringii prăjiți se îngrămădeau pe platou, cu cozile sfărîmicioase și înconvoiate, iar cînd, aici, în celula mea bine acrisită, mă gîndesc la toate astea simt același miros aspru și înghit în sec și mă pomenesc chiar și cu nevoia inevitabilă de a tuși.

În timp ce prăjea heringii, Hilke purta un halat închis pînă la gît, ca să-și ferească bluza costumului popular, care în loc de nasturi avea monede, părul ei lung și viguros îi era legat pe ceafă cu o fundă. În picioare purta ciorapi de lînă lungi pînă la genunchi, la încheietura mîinii i se bălăbănea un lănțișor argintat, pe care Addi i-l trimisese pe neașteptate de la Rotterdam, unde ajunsese cu formațiile artistice care distrau trupele. Ori de cîte ori pescuia cu succes cîțiva heringi din grăsimea clocotitoare, Hilke își sufla din obraz, cu buza de jos scoasă în afară, o șuviță de păr, se întorcea spre noi și ne zîmbea acru prin aburul mușcător.

În sfîrșit, mama a adus la masă heringii și castronul cu salată de cartofi cam sticloasă, împreună cu felii de mere, iar după ce ne-am apucat de mîini și am scandat în șoaptă Pof-tă-bu-nă — ceea ce făceam doar cînd era Hilke acasă —, am început să mîncăm. Unul după altul ne-am luat cîte o porție de salată de cartofi, scormonind în castronul cafeniu, am pescuit heringii de pe platou. O apăsare cu furculița era suficientă ca să desprindem fileul, o înțepătură cu dinții furculiței, ca să scoatem oasele mari : n-am avut nevoie să fac cine știe ce efort, ca să păstrez și să măresc avansul de doi heringi, pe care-l cîștigasem față de Hilke, numai pe tata nu-l puteam întrece. Postul de poliție Rugbüll avea o metodă proprie de a scoate oasele mari,

pe urmă prindea îndată o jumătate de peşte în furculiţă şi şi-o vîra în gură, fără să şuiere sau să sufle, iar mie nu-mi rămînea altceva de făcut decît să văd necăjit cum creşte mormanul de oase pe marginea farfuriei lui. Cînd aveam la masă heringi prăjiţi, tata semăna cu Per Arne Schessel, cel mai lacom mîncău pe care l-am văzut, deşi trebuie să spun în favoarea tatei că el lăsa să-ţi dai seama într-o mai mare măsură decît morocănosul etnograf de căldura, binefacerea, plăcerea însoţită de suspine, a mîncatului. Mi-era pur şi simplu cu neputinţă să îngrămădesc pe marginea farfuriei mele atîtea oase ca el, dar pe Hilke şi pe mama le întreceam fără osteneală.

În bucătărie se auzea un continuu ronţăit, mestecat şi înghiţit, turnul heringilor scădea, salata de cartofi înfăţişa pîlnii, grote şi stînci, eu şi începusem să simt o oboseală călduţă, o istovire plină de satisfacţie, cînd, deodată, Hilke a descoperit bucata de hîrtie colorată în roşu aprins, care se ţtea dintr-un buzunar al vestonului tatei. A tras-o în întregime afară, a ţinut-o în palmă, privind întrebător peste masă, a pus-o lîngă ea, fiindcă nici unul dintre noi n-a zis nimic, şi s-a adresat tatei : Ce-oi fi avînd tu în buzunar.

Tata s-a întins, mut, peste masă, a tras spre el peticul roşu şi l-a băgat din nou în buzunar. E desigur ceva secret, a spus Hilke, iar tata, vorbind cu capul plecat spre farfuria lui : De-am putea găsi destui heringi pe vremea asta, de-am putea. — Cum o duce Max cu sănătatea, a întrebat brusc mama. Trebuie că-i sănătos, a spus tata şi, în timp ce spinteca un hering dintr-o singură smucitură cu dinţii furculiţei, a spus : Acuma am ajuns în situaţia că nu mai pot fi mărinimos. Dar el singur a vrut-o. — Doctorul Busbeck ăsta, a spus mama, poate că Max ar fi altfel, dacă Busbeck ăsta n-ar avea o asemenea influenţă asupra lui. Nu se ştie nimic despre el. N-are nicăieri vreun rost. Un vînturălume, un ţigan mai acătării. De muncit, nu munceşte. — Nu, a spus tata, contra lui Busbeck nu există nimic, iar ceea ce face Max, o face după capul lui. Max ăsta crede că n-are nici o datorie faţă de nimeni. Legi, crede

el, dispoziții : astea-s pentru alții, numai pentru el nu. Acuma am ajuns în situația că nu mai pot să închid ochii. După părerea mea, o prietenie nu-i un ausvais pentru orice.

Mama a încetat să mănînce. S-a sprijinit cu coatele pe masă. Privind cărarea precis trasată din părul tatei, a spus textual : Cîteodată mă gîndesc că Max ar trebui să se bucure din cauza interdicției. Cînd te uiți ce fel de oameni pictează : chipurile alea verzi, ochii de mongol, trupurile alea pocite, tot aerul ăsta străin : cînd îi pictează, pictează boala. Un chip german, așa ceva nu vezi la el. Mai înainte — da. Dar azi ? Febră, la asta te gîndești, totul e făcut în febră. — Dar în străinătate are căutare, a spus tata, acolo înseamnă ceva. — Fiindcă ei înșiși sînt bolnavi, a spus mama, de-aia se înconjoară și cu tablouri bolnave. Privește numai gurile oamenilor lui, sînt strîmbe și negre, ori strigă, ori lălăie, o vorbă chibzuită nu iese din gurile astea, cel puțin nu o vorbă germană. Mă întreb uneori ce limbă or fi vorbind oamenii ăștia.

În orice caz, germana nu, a spus tata, ai dreptate. — Busbeck trebuie să fie, a spus mama, el l-a adus în halul ăsta pe Max : ca să placă în străinătate, l-a convins să zugrăvească tot aerul străin și bolnav, chipurile verzi, gurile căscate, trupurile astea ciudate. Max ar trebui să se bucure de interdicție, fiindcă îl ajută să redevină el însuși. Să se întoarcă la felul nostru de a fi. Tata a împins la o parte farfuria și s-a șters la gură. Hilke s-a sculat de pe scaun și a cărat toate farfuriile pe plită, a adus niște castronașe cu magiun de mere și ni le-a pus dinainte. De data asta va trebui să primească un bilețel, ca să-l țină minte, a spus tata, iar mama : Cînd te gîndești cît îi sînt de dragi Dittei banii — pe ea o amendă ar atinge-o cel mai tare. — Raportez la Husum, a spus tata, nu la Berlin. Să scormonească ăia din Husum ceva pentru Max. A început să mănînce cu lingura magiunul de mere, l-a lăudat, a lăsat un rest și pentru mine și a spus : Încălcarea ordonanței cu privire la camuflaj

și nerespectarea interdicției de a picta — asta nu-i glumă.

Mi-a împins castronașul lui. S-a rezemat de spetează scaunului, și-a trecut limba de-a lungul șirului de dinți, a sorbit zgomotos, a plescăit, și-a dres glasul. Un castronaș cu magiun cafeniu de mere a alunecat spre mine și dinspre mama. De data asta n-a putut să mă ducă de nas, a spus tata și a scos din buzunar cîteva petice roșii și albe cu verde. A pus peticele în fața lui pe masă, ca la un joc de cărți, le-a sucit și răsucit, dar nu ieșea nimic, nu voiau să se potrivească. Tu ? a întrebat mama speriată, tu ai făcut asta ? Postul de poliție a clătinat din cap cu un aer de superioritate, iar vocea lui, ca să mă exprim astfel, nu era lipsită de admirație, atunci cînd a spus : El însuși. L-am încolțit. N-avea cum să scape. El însuși a rupt tabloul. Dar n-o să-i fie de nici un folos. — Propriul lui tablou ? a întrebat mama. — Ce reprezenta ? a întrebat Hilke. — Pot să iau bucățelele astea ? am întrebat eu.

Tata a schițat o mișcare, prin care respingea toate trei întrebările, s-a sculat în picioare, s-a întins, și-a luat de pe dulapul de bucătărie geanta și, după ce a deschis-o, a scuturat-o pur și simplu și a jucat rolul babei Dochia — făcînd să ningă cu fulgi de nea verzi, albi și albaștri, deasupra mesei s-a dezlănțuit un viscol de fulgi greoi, dar luminoși, ningea pe magiunul meu de mere, peticele cădeau amețite pe podea, fluturau pînă la ușă. Apoi și-a golit și buzunarul vestonului, dar n-a lăsat bucățelele de hîrtie să cadă pe jos, ci a trîntit un pachețel după altul pe scîndura mesei și a spus : Astea le anexez la raport, le trimit ca dovadă. — Am să le sortez, am spus eu, am să le sortez și am să le potrivesc. Nu-i nevoie, a spus tata, poți să te scutești de treaba asta. Peticele sînt suficiente. — Dar aș vrea să le sortez, am spus eu.

Bătăi. Am ascultat ; de-afară cineva bătea la ușă. Tata mi-a făcut un semn rapid să string de pe masă resturile tabloului, să le pun undeva, oriunde, numai

masa să fie curată, fiindcă avea vădit o anumită bănuială, părea să fie foarte sigur și de persoana care se afla acum afară și bătea la ușă, prea sigur chiar — ceea ce a făcut să i se vadă dezamăgirea, cînd a dat la ușă de Hinnerk Timmsen, l-a salutat și l-a lăsat să intre. Au început să discute pe culoar, în timp ce noi ședeam în bucătărie încremeniți și ascultam. Pragul ușii tăia lumina, care-l ajungea doar pe tata, nu și pe Timmsen. S-a auzit în aer un zgomot suspect de motoare. De pe veranda „Priveliștii estuarului" --- Deodată a coborît din nori un cvadrimotor, mereu mai jos --- Dintr-un motor țîșneau flăcări, în vreme ce avionul însuși--- afară pe mare s-a --- în cele din urmă a luat foc și un al doilea, deasupra mării, da ---explozia l-ar fi sculat din somn pe oricine --- O parașută plutea în jos cu siguranță spre estuar --- nu se vede nimic --- nu, dar parașuta.

Din întuneric, invizibil pentru noi, Hinnerk Timmsen raporta evenimentul, a adăugat : Americani, presupun, americani, iar pe chipul uscat al tatei se repeta întîmplarea și nu numai asta : pe chipul lui se oglindea limpede chiar în acea clipă hotărîrea de a se ocupa de treaba asta temeinic, de a o dovedi și confirma, deoarece dădea din cap cu gravitate, și-a luat îndată chipiul și pelerina din vestiar, ne-a strigat : Centironul, a smuls din mîna Hilkei centironul cu pistol, l-a încătărămat și și-a potrivit pistolul pe șold, a ajuns din doi pași la ușa dinspre curte, s-a mai întors o dată din doi pași, doar ca să spună : Ei, cu bine, apoi l-a urmat pe cîrciumar, care se și afla în curte, care și indica o direcție.

Nu m-am luat după ei, deși de data asta tare aș fi vrut s-o fac. Aveam în poală peticele tabloului, pe care le-am vîrît acum cu grijă sub pulover. Le-am presat între pulover și cămașă, m-am lăsat să alunec sub masă și fiindcă nimeni n-a strigat la mine, am adunat bucățelele căzute pe dușumea. Le-am adunat dintre tălpile Hilkei, de lîngă lavița de la fereastră, de sub scaunul mamei, le-am adunat și de lîngă dulapul de bucătărie, pînă cînd am avut tot tabloul sau doar resturile

tabloului sub puloverul care acum nu mai stătea neted, ci se umfla și făcea burtă. Cu mîinile împreunate pe pîntece, m-am oprit în fața dulapului de bucătărie. Hilke și mama ședeau tăcute una în fața celeilalte, probabil trăgînd cu urechea la zgomotele de-afară. În văzduh se auzea un huruit de motor, îndepărtat, melodios, care-a fost brusc acoperit de deșteptătorul ce-a dat alarma lîngă cutia de pîine și, dănțuind pe picioarele lui scurte de oțel, s-a întors cu o sută optzeci de grade, ca să le arate ora, spre oasele de pește supte și curățate de pe plită.

Ce era cu arsurile de stomac? Așteptam arsurile care s-o facă pe mama să se ducă la chiuvetă, să deschidă robinetul și, în timp ce apa curgea, să aducă paharul și pliculețul de prafuri, să umple paharul, să rupă pliculețul și să-l golească în pahar, în sfîrșit să bea stînd lîngă masă. Niciodată nu mai așteptasem cu atîta nerăbdare arsurile, fiindcă voiam să mă folosesc de clipa în care se ocupa de arsurile ei, ca să dispar, fără să mi se pună întrebări, fără să fiu mustrat, sfătuit. Arsurile păreau să întîrzie, poate că heringii prăjiți le înlăturaseră cu totul. Atunci am încercat o metodă nouă, îndrăzneață, m-am dus pur și simplu spre cele două femei, le-am spus: Mai am o treabă de făcut, la care Hilke a rîs, mama s-a întors înveselită, iar mai înainte ca ea să poată spune ceva, mă și aflam afară, pe scară, în odaia mea.

M-au strigat? Nu m-au strigat. M-am apropiat de masa acoperită cu hărți maritime albastre, pe care pluteau cenușiile mele flote model, cred că avea loc din nou un Skagerrak, Hipper se desprindea, cu dibăcie tactică și așa mai departe, de Jellicoe ce-i era superior —, dar acum nu puteam să dau atenție la asemenea lucruri, am măturat cu mîneca bătălia, am scos-o pur și simplu de pe ordinea de zi și mi-am deschis puloverul peste marea pașnică. Peticele tabloului au nins, căzînd pe fața mării. Roșul punea în evidență albastrul. Albul făcea să se răzvrătească verdele, cafeniul se impunea în dauna cenușiului. Un deget de picior, cafeniu, încovoiat. Un ochi triunghiular, cu privire fixă.

Degete răşchirate. Creasta pestriţă a unui val. Skagerrakul continua totuşi ? Peticele erau bine amestecate ; mi-am dat seama numaidecît. Am tras cu urechea la cele ce se întîmplau jos, în bucătărie, curgea apa, clincăneau tare vasele, Hilke înlătura energic urmele cinei. Mă lăsau singur, şi am început.

Cu tine, omule în manta roşie, am început să reconstitui tabloul distrus, să răscolesc prin peticele şi bucăţelele neregulate, şi-mi amintesc încă încordarea şi bucuria ce mi-au însoţit căutarea. N-am pornit de la margine, nici din centru ; m-am lăsat condus de culori, am aşezat roşul lîngă roşu şi verdele lîngă verde, încă n-am potrivit bucăţile separate, ci doar le-am grupat, cum am spus, după culori, am împărţit astfel tabloul în fragmente sau, să zicem, capitole, care acum trebuiau puse în ordine.

Recunosc că n-a fost de loc uşor să hotărăsc, de exemplu, că un petic cafeniu aparţine capitolului cafeniu, iar cîte un verde a trebuit să-l cercetez de trei ori, mai înainte de a putea să rămînă definitiv verde ; cel mai mult timp mi l-a luat stabilirea culorilor.

Cît de grăitor se rupe hîrtia ! Cîte comparaţii ar trebui să caut, ca să arăt ce înfăţişau peticele în bogăţia lor de forme. Insula Creta, un vîrf de lance, o schelă de acoperiş, un abajur, o căpăţînă de varză, o pendulă, cizma Italiei, o scrumbie albastră, o vază de flori : toate astea şi încă multe altele mi le aminteau bucăţile pestriţe cu marginile rupturii scămoşate, pe care le aşezam acuma una lîngă alta, le împingeam, le făceam să alunece încolo şi-ncoace.

Cu degetul arătător apăsam peticele pe masă, le aranjam trăgîndu-le grăbit către presupusele locuri de îmbinare, manevram un iaht negru într-un port, pe care-l închideam cu triunghiul Indiei, alăturînd părţi potrivite făceam dintr-un pom roşu cu coroană rotundă mai întîi trupul cabrat al unui cal, apoi un zmeu zburător şi în cele din urmă, îmbinînd mereu alte petice şi bucăţi, un clopot roşu, mantaua roşie în formă de clopot. Ce multe posibilităţi se ascundeau într-un tablou ! Ce multe popasuri existau acolo la început !

Ce făcea omul în manta roșie ? De ce purta și legăna plaja pe mîini, în vreme ce picioarele de cobold se întindeau în aer fără să se sprijine pe ceva ? Putea oare să chicotească sub povara aceea cenușie ? Am manevrat mai departe cu părți de picioare, cu degete răschirate, cu un corp greoi verde-alb, am căutat o față pentru o gură mărită din cauza unei fîșii de umbră și am găsit — împingînd, probînd — indicații că pe-acolo pe undeva e Klaas, am adăugat triunghiuri și bucăți romboidale și l-am făcut pe fratele meu să semene din ce în ce mai mult cu el însuși, pînă cînd l-am văzut în sfîrșit gata de fugă : Klaas, nu o reproducere, ci o expresie a fricii.

Așa i-am reconstituit, așa i-am eliberat pe fratele meu și pe omul în manta roșie : i-am așezat și i-am ghicit din petice. Erau acolo, dar nu voiau să se potrivească unul cu altul. Aceași plajă cenușie ca nisipul, peste care fratele meu voia să fugă, era ridicată în mîini de omul în manta roșie : erau oare două plaje ? Lipsea cumva vreun pod ? Nu combinasem totuși tabloul așa cum trebuia ? Ocolind masa, adăugînd într-o doară petice ici și colo, am căutat să aflu raportul dintre cei doi bărbați, iar pentru că prim-planul nu voia să-mi destăinuie nimic, m-am orientat după fundal, după Marea Nordului, apăsată de iarnă, neagră. Din negreala mării, un val bătînd în verde albăstrui se rostogolea spre plajă, putea fi recunoscut între și în spatele celor doi bărbați, era un val lat, mai curînd lînced, căruia i-am lăsat acum rolul principal de a face legătura : fără să mă preocup de felul cum se situează cele două figuri una față de alta, am întregit valul cel lat și i-am îngăduit să se rostogolească printre ele, operație în cursul căreia am fost obligat să-l întorc pe omul în manta roșie, să-l pun să stea cu capul în jos. Acum a ieșit la iveală că plaja, peste care voia s-o ia la fugă fratele meu, și plaja, pe care o ridica în mîini bătrînul, se potriveau una cu alta. Acum a ieșit la iveală că orizontul cel scund era orizontul amîndurora și se con-

tinua perfect, a ieșit la iveală că frica fratelui meu, care dădea să fugă din scenă, avea un motiv direct: omul în manta roșie, bărbatul acela slab, încovoiat, care-și bătea joc de gravitație. Nu mai rămăsese nici un petic.

În loc s-o chem pe Hilke sau pe mama și să le arăt ce fusese ascuns în bucățelele de hîrtie, pe care le capturase tata, m-am dus la ușă și am încuiat-o. Apoi am căutat o planșă potrivită, n-am găsit nici una, am descoperit sub pat doar un rulou de camuflaj vechi, uzat. Am întins ruloul pe podea și, ca să nu se înfășoare la loc, am așezat pe fiecare capăt cîte un scaun, îngreunînd și scaunele mai ales cu cărți de povești trecute la reformă. Din cutia de cuburi „Micul tîmplar" am scos tubul cu pastă universală de lipit, am îngenuncheat în fața ruloului, am apăsat tubul scoțînd din el un vierme de culoarea mierii și, cu ajutorul deschizăturii tubului, am întins lipiciul gros pe rulou. Am întins lipiciul în spirale, în ghirlande, se usca pare-se repede. După ce am pregătit astfel hîrtia de camuflaj neagră la origine, acum albicioasă de bătrînețe, am luat de pe masă peticele puse în ordine și le-am lipit cu grijă una lîngă alta, procedînd sistematic, așezîndu-le după o anumită schemă, fără să pot evita ca marginile scămoșate ale rupturilor să se înnegrească și să formeze, pe tabloul ce lua din nou ființă, un model din vinișoare, o țesătură care înfățișa și avea să păstreze pentru totdeauna formele distrugerii. Începînd din dreapta sus, am reconstituit cerul, Marea Nordului, l-am reconstituit pe Klaas, iar în cele din urmă pe tine, omule în manta roșie, pe tine, cu șiretenia ta bătrînească și cu zîmbetul tău încremenit.

Am dat la o parte un scaun: ruloul s-a repezit în viteză, făcîndu-se sul, spre capătul celălalt. Ruloul a închis în el tabloul. L-am împins cu atenție sub pat.

Acuma cutia de culori, m-am gîndit, acuma blocul de desen, lavița de la fereastră e destul de mare, dacă ridic strapontinele laterale, acuma trebuie să meargă repede, de fapt ar fi trebuit să procedez invers. Mă

mai văd și astăzi cu blocul de desen și cutia de culori lîngă laviță, mă văd cum îngenunchez înarmat cu pensula cea mai lată, aplicînd pe blocul de desen lovituri puternice cu roșu, pe care-l întindeam formînd niște limbi de flăcări, aud zgomotul produs cînd desprinzi o coală, mă văd azvîrlind un brun întunecat și la fel ca atunci las încă o dată să curgă unul în altul albul și verdele. Am pus pe hîrtie toate culorile tabloului, am acoperit trei sau patru foi din blocul meu de desen. Am vînturat foile. Am suflat pe ele. Am plimbat în cercuri înguste peste coli lampa cilindrică de buzunar și am urmărit cum culoarea se usucă, pătrunde în hîrtie, apoi am pus de-o parte blocul de desen și cutia de culori, am pus foile colorate, doar colorate, pe masă și le-am rupt.

Cu grijă am făcut foile fărîme, le-am rupt mai întîi în dreptunghiuri aproape regulate, am luat dreptunghiurile unul cîte unul și le-am sfîșiat în colțuri, arcuri de cerc, zimți frumoși de fierăstrău, am pus peticele de forme foarte diferite unul peste altul și le-am dat drumul să plouă pe masă, pe hărțile maritime, astfel că s-au amestecat mulțumitor. Pași. Un dreptunghi după altul cădeau ca o ninsoare, fulgii de zăpadă formau troiene. Din prudență, ca să nu dau impresia de ceva desăvîrșit, am îndesat cîțiva fulgi în buzunar. Cu degetele îndoite am greblat mormanele, le-am amestecat încă o dată, am iscat un mic viscol după tipic, azvîrlind în sus, dar nu prea sus peticele de hîrtie. Pași. Un strigăt : Siggi ! M-am repezit la ușă, am descuiat-o și m-am întors la masă, începînd să împing și iar să împing încolo și-ncoace fărîmele, să așez una lîngă alta bucăți, care n-aveau nici o legătură între ele, să oftez într-un fel vrednic de crezare, cînd Hilke a intrat și a întrebat : Se vede ceva ? S-a postat în spatele scaunului meu, s-a uitat la petice și s-a arătat numaidecît inspirată. Simțul ei nesovăielnic de ordine se și trezise, m-a dat, ca să zic așa, ca pe-un neisprăvit la o parte. A spus : Tu nu te pricepi, lasă-mă pe mine. — Nu găsesc decît roșu și verde, am spus, foc și apă, iar ea : Las-o pe Hilke să descurce lucrurile.

Niciodată nu s-a putut dezobișnui să mă trateze ca pe fratele ei cel mai mic. A adunat încrezătoare peticele, le-a stivuit pe o carte, a spus : Pe masa de bucătărie merge mai bine și, apăsînd cartea pe pîntece, a plecat numaidecît înapoi jos, unde a dat mai întîi drumul la difuzor, ca să asculte un domn care, deși atmosfera era tulburată de paraziți, cînta despre farmecele femeilor, descoperite de el. Stăteam cuminte și îmi imaginam cum începea să sorteze peticele, roșul la roșu, cafeniul la cafeniu. Cu drag femei am sărutat. Unde trebuie pus albul ? La ce slujește verdele ? Îmi imaginam cum încerca să potrivească bucățile rupte cu dibăcie, cum privea chibzuind rezultatul, împrăștia totul și o lua încă o dată de la început, fără ca socoteala să ajungă la vreun capăt. De voie nu le-am întrebat. Îmi imaginam că, la fel cu Hilke, alții vor sta și ei să dea de capăt tabloului, la Husum, poate chiar la Berlin vor cerne bucățile de hîrtie trimise ca dovadă de tata, le vor aranja pe o masă și vor încerca să facă din ele un întreg, ca într-un joc de ilustrații decupate, iară și iară și mereu mai enervați, pînă cînd cineva, arătînd că bucățile sînt fără cap și fără coadă, mulțumindu-se cu bucățile fără cap și coadă, vor trece pur și simplu opera mea la dosar.

Deocamdată, Hilke era foarte ocupată. Sorta bucățile, acompania melodia fluierînd încet, relua ici, colo și textul. Am tras din nou ruloul de camuflaj de sub pat, am ieșit pe coridor — de voie nu le-am întrebat — m-am lipit de perete și tocmai mă strecuram pe scară în jos, cînd cîntărețul ce cunoștea atît de bine femeile a fost întrerupt, ca să se transmită un buletin special, și a cedat microfonul fanfarei. Fanfara m-a ajutat să deschid și să închid neobservat ușa casei. Tîrînd ca pe o așa-numită rachetă antitanc sulul lăbărțat, cu puterea de a se rula moleșită, am trecut în fugă pe lîngă căruța cea veche, m-am asigurat că nu mă vede nimeni, am sărit peste drumul de cărămizi, m-am rostogolit la vale pe taluz, am alergat încovoiat pînă la stăvilar și m-am asigurat încă o dată, în vreme ce vîntul și începuse să împingă ruloul și să-mi apese

șoldurile. Dincolo de stuf, mai neagră decît orizontul, se afla moara mea fără aripi. Am săltat ruloul pe umăr, așa putea fi cărat cu și mai multă greutate, l-am luat deci din nou sub braț, iar pe urmă, în timp ce-mi făceam drum anevoie prin brîul de stuf, l-am ținut vertical apăsat pe piept, în așa fel încît cineva, care ne-ar fi văzut, ar fi avut impresia că prin stuf alunecă un periscop, că acolo manevrează un submarin în poziție de tragere, pregătindu-se să torpileze moara.

Pe cupola morii se desprinsese ceva, ceva zăngănea, însă acum nu puteam să iau în seamă asemenea lucruri. Voiam numai să pun în siguranță ruloul pe care lipisem peticele tabloului, am trecut în fugă pe lîngă iazul morii, am urcat drumul pietruit. Aveam de gînd să ascund tabloul într-una din vechile lădoaie de făină, pentru o noapte, după care voiam să-l duc sus în ascunzătoarea mea și să-l fixez alături de pozele cu călăreți: cu „Deodată pe plajă" mă gîndeam să deschid o expoziție, care — îndrăznesc s-o spun — trebuia să fie dedicată ținutului natal.

Departe, departe digul și „Priveliștea estuarului", iar tata, pe undeva în noapte, căutînd prin estuar o parașută, nu era de văzut. Am deschis hîțînînd ușa morii, am ascultat atent spre casa scării scufundată în întuneric: se auzeau lunecări repezi, trosnete și fluierături, eram prevenit și observat din toate părțile, iar de sus de tot, din cupolă, se repezeau pe deasupra mea filfîiri șuierătoare și se înălțau brusc, ca întotdeauna se sfărîmau cioburi de sticlă, iar din cînd în cînd se distingea zgomotul unei macarale invizibile. Nu aveam nevoie de lumină. Pipăind scara, am înaintat spre încăperea morii, m-am ținut pe stînga, am dat de stîlpul neted, cioplit cu toporul, m-am strecurat mai departe mereu spre stînga, auzeam ceva duruind și fugind iute ca șoarecii, am luat ruloul într-o mînă și am întins cealaltă mînă spre lădoaiele de făină, de unde răzbăteau scîrțîieli și zornăituri, am și atins capacul rece al unui lădoi, dar nu vreau să sar nimic.

Am atins — cum spusei — lădoiul de făină, cînd deodată un braţ repezit din spate m-a apucat de git gata să mă sugrume, nu cu violenţă, nu cu hotărîre, dar totuşi cu atîta putere, încît am dat drumul rulourlui şi am apucat cu amîndouă mîinile braţul care mă ţinea ca în cleşte. Poate că am şi strigat. Poate că am încercat şi să muşc braţul. Îmi aduc aminte că materialul pe care-l simţeam apăsîndu-mi obrazul era ceva aspru. Am izbit cu piciorul în spate, cum am putut, m-am sucit, cît mi-a fost cu putinţă, dar n-am reuşit să mă eliberez. Am rămas astfel oarecum pe loc. Apăsarea nu devenea mai puternică. Deodată a încetat, braţul mi-a dat drumul, şi l-am auzit pe Klaas întrebînd : Ce cauţi aici ? — Klaas ? am întrebat în întuneric, şi încă o dată : Klaas ? — Cară-te, a spus el, şterge-o acasă şi nu te mai arăta niciodată pe-aici. Acuma îi auzeam răsuflarea. Cine ţi-a spus că sînt aici ? a întrebat, cine ? — Nimeni, am spus, nimeni nu mi-a spus, zău Klaas, am vrut numai să aduc aici tabloul. — El te-a trimis ? a întrebat Klaas, iar eu : Nu, serios că nu. Nici nu e acasă, a fost chemat la „Privelişte estuarului". — Mă caută, a spus Klaas, mereu e pe urmele mele. Ştie că sînt aici. — Doar ţi-am promis, de la mine n-o să scoată nimic. — Azi, a spus Klaas, azi era să mă-nhaţe : a mirosit ceva, crede-mă ; cineva l-a pus pe urmele mele. A trebuit să plec de la Bleckenwarf. A fost lîngă camera mea. — Te-a văzut ? am întrebat, iar Klaas : Nu ştiu, cînd mi-a luminat camera, mă vîrîsem sub laviţa de la fereastră. Habar n-am ce-o fi văzut, dar cineva l-a pus pe urmele mele : ştie că sînt aici.

Fratele meu s-a mişcat prin întuneric, s-a apropiat de mine, păşind fără zgomot, în pantofii din pînză de corabie, pe care i-i dăruise pictorul. L-am auzit cum a călcat pe rulou, s-a oprit şi a ridicat încet piciorul, iar ruloul şi-a reluat cu un pocnet forma. S-a aplecat. A pipăit hîrtia, a desfăşurat-o scurt, i-a dat drumul să se ruleze la loc. Vino-ncoace, mi-a poruncit. L-am ascultat. Am ţinut, cum mi-a cerut-o, de un capăt al

ruloului, în vreme ce el l-a desfășurat și a pus deasupra o stinghie. A aprins un chibrit. Lumina pîlpîitoare a chibritului s-a proiectat asupra lui de jos în sus, i-a pus în mișcare umbrele de pe față. A lăsat chibritul în jos, l-a rotit încet și după ce s-a stins primul, a aprins un al doilea. Ce-i asta a întrebat ? Nu-l recunoști ? am întrebat. Pe cine ? a întrebat. Pe omul din dreapta, nu-l recunoști ?

Întoarcere acasă

EL, JOBST, NU MĂ PUTEA SUFERI. EU, Siggi, nu-l puteam suferi ; totuşi el îmi arăta mai multă pică decît eu lui. Abia îmi înapoiase învăţătorul Plönnies desenul „Pescadorul", abia pusesem cu grijă în ghiozdan foaia care trebuia să arate bandei de timpiţi cum să-şi închipuie un pescador model, abia ni se anunţase sfîrşitul orelor de curs de către învăţătorul Plönnies — un bărbat zgîrcit la vorbă, care fusese de două ori îngropat pe front de explozia unor proiectile — că s-au şi pornit lovituri repezi în încheietura picioarelor, bombardamente cu gogoloaie de hîrtie, izbituri şi ghionţi aplicaţi rapid, adesea de nedovedit.

N-aveam nevoie să mă uit în jurul meu, ca să aflu că cel mai aproape de mine era el, Jobst : gras şi agil, cu urechi clăpăuge, pe care şi le putea mişca după voie, cu burleţi de grăsime la gît şi la încheietura mîinilor, buzat, cu ochi căprui, care priveau goi şi mulţumiţi. El, cu pantaloni scurţi din catifea ieftină, cu ceasul lui de mînă, care nu mai avea mecanismul şi arăta întotdeauna ora cinci fără douăzeci. Jobst era în spatele meu, îndată ce începea pauza sau se terminau orele de curs, şi eu cred uneori că în genere venea la şcoală doar ca să se ocupe de mine. Cînd se aşeza, era format în întregime din cute, care începeau la gît şi continuau pînă la genunchii graşi ; cînd se căznea să iasă din bancă şi se ridica

bălăbănindu-se cu dosul lui rotund, voluminos, punînd în pericol cusătura pantalonilor, îmi dădea impresia unei figuri de cauciuc prea umflate, uşor tremurătoare, pe care-ai fi putut s-o faci ghemotoc cu o singură înţepătură de ac. Dacă mă urmărea, poate cu o riglă în mînă sau cu o praştie şi cu proiectilele respective din clamă de capsat, atunci nu se auzea decît zelul lui gîfîitor şi un rîs ascuţit, sufocat, ceea ce nu însemna că era şi lipsit de durată.

Abia părăsise clasa învăţătorul Plönnies, că Jobst a şi răsărit în spatele meu şi a început să mă împingă spre uşă şi pe coridor, lovindu-mă fulgerător cu genunchii în încheietura picioarelor, înghiontindu-mă pe cele două trepte de piatră, în jos, m-a făcut să simt gustul riglei lui în curtea şcolii, lipsită de copaci şi aşternută cu pietriş, s-a uitat foarte mirat înapoi, cînd m-am întors spre el — ca şi cum el însuşi ar fi căutat pe cineva ce s-ar fi aflat pe-acolo —, a traversat după mine şoseaua spre Husum, iar cînd coteam pe drumul de cărămizi l-a atras în joc şi pe Heini Bunje, care s-a lăsat prins numaidecît şi a încercat pe dată, împreună cu Jobst, să mă abată din drum, împingîndu-mă spre şanţurile mlăştinoase, cu sclipiri de ulei.

Fără să se folosească de mîini, m-au îmbrîncit într-o parte doar cu trupurile, m-au silit să mă apropii de marginea taluzului, iar cînd, sprijinindu-mă pieziş de taluz, am mers pur şi simplu mai departe, ei au coborît la mine şi au încercat să mă azvîrle în şanţ. Prevenind înghiontelile, m-am ghemuit, i-am făcut să lovească în gol. Jobst, bogat în idei, a adunat atunci pietre, nu pietre, ci bucăţi de cărămidă desprinse sau crăpate, pe care le-a azvîrlit în şanţ foarte aproape de mine, aşa că apa cafenie ca turba a ţîşnit în sus, iar împroşcăturile murdare mi-au mînjit picioarele, servieta, pantalonii, cămaşa. Şi lui Heini Bunje îi făcea plăcere să arunce cu bucăţi de cărămidă culese de pe jos, ca să iste în şanţ fîntîni arteziene mocirloase. Auzeam vîjîitul bucăţilor de cărămidă, le vedeam izbind oglinda întunecată, simţeam, aproape o dată cu pleoscăiala apei,

țîșniturile care-mi pișcau pielea. Cum, ca să adune bucățile de cărămidă, pierdeau timp, eu am profitat, cîștigînd un mic avans, le-am luat-o înainte cu zece sau cincisprezece metri, ceea ce, după cum am constatat numaidecît, n-a fost neapărat un avantaj, deoarece din pricina depărtării precizia tirului a scăzut : proiectilele îmi vîjîiau acuma foarte aproape de cap, de șolduri, iar cînd unul mi-a atins servieta, n-am mai avut chef să joc rolul unei ținte pentru tras la semn. M-am urcat din nou pe drumul de cărămidă, balansîndu-mi servieta pe cap și înaintînd de-a dreptul, deși crispat, în direcția Rugbüll, dar ei s-au și apropiat în spatele meu. Umbrele lor gesticulau. Umbrele lor ce cădeau pe drumul de cărămidă se înțelegeau în tăcere.

M-am pregătit așteptînd ceva, despre care nu știam ce va fi, dar deși mă pregătisem nu mi-a fost de data asta de nici un folos : la o comandă, a lui Jobst, m-au prins în clește, m-au împins spre marginea cealaltă a drumului, cerîndu-mi să binevoiesc să le fac loc, de data asta nu m-au înghiontit, ci m-au împins mereu mai mult spre taluz în jos, pînă cînd n-am mai putut rezista și am sărit în șanț. Săritura, aș zice, fusese calculată : am căzut în apă vertical, în orice caz nu m-am prăvălit. M-am pomenit în mijlocul șanțului, mă scufundam mereu mai adînc în nămolul rece, în vreme ce din fundul șanțului se ridicau bășici sclipitoare, care plesneau în jurul meu, apa cafenie ca turba îmi ajungea pînă la șolduri, putea a putreziciune și descompunere, iar în fața mea vedeam o broască înotînd cu mișcări puternice, ca la carte, spre malul acoperit de buruieni. Bucuria, pe care Jobst și Heini Bunje și-o procuraseră astfel, n-a durat mult, nu le-a fost de ajuns că, ținîndu-mi servieta deasupra capului, mă scufundam încet în fața lor, mereu mai adînc în șanțul mocirlos ; în timp ce Heini Bunje căuta spărturi de cărămidă, Jobst a întins între degetul gros și arătător un inel de cauciuc, a pus în el o clamă de capsat și a tras ochindu-mi brațul. Cînd proiectilele minuscule zburau ca săgeata pe lîngă mine, în aer țîrîiau greieri, zum-

zîiau țînțari, bîzîiau gărgăuni, viespi și bondari și albine sălbatice își puneau în funcție micile mașini de cusut. Cînd Jobst a început să tragă în mine cu clame de capsat, mi-am apărat capul cu servieta și am pornit anevoie bălăcindu-mă, răsucindu-mă din șolduri, spre celălalt mal al șanțului, m-am smuls afară, am alunecat înapoi, m-am tras din nou afară, tot timpul sub zumzăitul și bîzîitul clamelor de capsat, și i-am auzit făcînd haz pe socoteala picioarelor mele de ciocolată, mînjite de noroi, de pe care cădeau picuri cafenii. Cînd m-a atins prima capsă, zăceam pe taluz, m-a lovit în gît: o izbitură, o arsură, o mușcătură scurtă, am țipat și nu mai m-am gîndit cum să mă acopăr, ci m-am tîrît în sus pe taluzul celălalt, m-am strecurat, atins din nou, prin sîrma ghimpată, de care atîrnau smocuri din lîna oilor, și am fugit săltînd în zigzag spre mlaștinile de turbă.

Aveau să renunțe? N-au renunțat. Mi-au înțeles numaidecît planul, au luat-o la fugă spre Rugbüll, aplecîndu-se din timp în timp, ca să aleagă spărturi de cărămidă cît mai potrivite, au alergat pînă la primul stăvilar, acolo s-au așezat pe zăgazul de lemn și s-au simțit mulțumiți la gîndul că-mi tăiaseră drumul.

Mai știu și acum că fugeam de-mi sfîrîiau călcîiele. Mai simt arsura de la gît și arsura de pe coapsa dreaptă. Și-mi mai aduc și astăzi aminte groaza care nu se potolea, care nu-mi îngăduia nici o clipă de odihnă, ci mă silea să gonesc fără întrerupere în salturi, peste pășunea oilor, fiindcă îmi spuneam că pot să-i descurajez în urmărirea lor doar fugind mereu și cîștigînd avans. Dar cei doi erau siguri pe ei.

Așa cum stăteau acolo, legănîndu-și picioarele, pe zăgazul de lemn al stăvilarului, învîrtind și cîntărind spărturile de cărămidă culese de pe drum, păreau foarte siguri de jocul lor și de plăcerea adusă de acest joc. Îmi dădeam seama de asta. O știam. De aceea am fugit către nord-vest, mai exact către nord, iar cînd îmi tăia drumul vreun gard, îmi azvîrleam dincolo mai întîi

servieta şi pe urmă eram silit să sar după ea, cum puteam. N-aveau decît să mă aştepte mult şi bine!

Strălucea oare într-adevăr soarele? Nu bătea vîntul, iar soarele încălzea cîmpia şi ar fi trezit la viaţă toate alea, dacă n-ar fi fost toamnă, ci primăvară, adică perioada cînd se trezesc de obicei toate. Pe bălţile de turbă înotau raţe sălbatice? În timp ce călcam peste brazdele elastice de iarbă, îndreptîndu-mă spre balta cea mare de turbă şi lăsîndu-mă în genunchi, ca să-mi spăl de pe picioare noroiul bătînd în albastru, n-am auzit nici paşii repezi, de fugă, nici pleoscăitul aripilor, cu care se ridică de pe apă raţele sălbatice. Oare barca pentru turbă mai era acolo? Am dat de pupa scufundată sub apă, cu copastii negre, unse cu catran, cu banca decolorată şi împroşcată cu găinaţ de pescăruş, barca cea veche se afla în locul unde şanţul se vărsa în baltă, m-am căţărat în ea şi am lovit cu un băţ în păianjenii de apă ce moţăiau acolo, am zărit şi aripioarele de pe spinarea crapilor ce se strecurau pe lîngă stuf ridicînd mici valuri domoale.

Stăteam singur în vechea barcă pentru turbă, nici aşezat, nici în picioare nu puteam să zăresc stăvilarul, acasă mîncaseră de mult, Hilke pusese cu siguranţă porţia mea pe plită, ca s-o ţină la cald, nimic nu mă grăbea aici, nu mă silea, nu mă hăituia, arsura de la gît şi coapsă ceda, am împins barca în apă, aşa că a început să plutească, apoi m-am apucat s-o golesc cu o cutie de conserve ruginită, aflată sub banchetă. Ce-am făcut cînd am auzit vocile? Deodată am auzit voci, striga un bărbat, rîdea o femeie, vocile veneau dinspre gropile de turbă, dinspre şirurile perfecte de turnuri formate din brichetele de turbă tăiate şi puse la uscat. Nu se vedea nimeni, deşi bărbatul a strigat încă o dată, iar femeia a rîs şi ea încă o dată. Am manevrat cu băţul, împingînd barca într-o parte, am făcut aşa ca să stea de-a curmezişul şanţului, legînd cele două maluri. Am trecut dincolo. Acolo am stat la pîndă, să ascult vocile, dar acum nu se mai auzea nimic. Apa din şanţ era stătătoare, barca era bine fixată, aşa cum

ședea acolo, avea să mă aștepte și să mă primească în ea, atunci cînd avea să fie nevoie.

Am pornit-o pe terenul în pantă ușoară spre gropile de turbă, și încă mai înainte de a ajunge pe muchie, am văzut o lamă de fier umedă, strălucitoare, mișcîndu-se în semicerc : apărea foarte aproape de pămînt și trasa un arc de cerc, dispărea, lama de fier îmi amintea de un arătător de ceas care indica numai de la fără un sfert pînă la și un sfert și așa mai departe. M-am apropiat de marginea gropii de turbă și m-am uitat în jos : O roabă, un podeț de scîndură, umbre colțuroase, terase negricioase de turbă. Hilde Isenbüttel se afla cu belgianul ei la tăiat turbă. El, León, belgianul, stătea fără cămașă pe terasa cea mai de jos, apăsa lama de fier ca pe o cazma în terenul strălucind de umezeală, ridica un bulgăre cu forma trasată de contrașină, îi azvîrlea cu dibăcie Hildei Isenbüttel bricheta cam de mărimea unei cărămizi, folosea avîntul, ca să tragă afară lama de fier — moment cînd aceasta se vedea peste marginea gropii — și o apăsa din nou în terenul mustos. Hilde Isenbüttel se uita spre brichete, le prindea, îndoindu-și ușor genunchii, și le stivuia în roaba neagră din pricina bulgărilor lipicioși și a umezelii. Amîndoi, bărbatul și femeia, purtau pantaloni, belgianul pantaloni bufanți negri, ea pantaloni de postav gri cu manșete late ; probabil că amîndoi pantalonii proveneau din dulapul lui Albrecht Isenbüttel, care se afla de cîțiva ani pe pozițiile de asediu din fața Leningradului. Hilde și belgianul erau încălțați cu saboți, însă probabil că numai cei din picioarele prizonierului belgian León erau saboții lui Albrecht Isenbüttel. Că belgianul lucra dezbrăcat de cămașă, am spus-o mai sus ; femeia purta o bluză decolorată de-atîta spălat, pe care și-o vîrîse neglijent în pantaloni, pe urmă mai purta o basma imprimată cu globuri, compasuri și rigle de calcul. Am uitat oare ceva ? Trebuie să mai amintesc și coșul împletit, acoperit cu hîrtie de ziar, precum și o cămașă și un veston belgian de uniformă, spălăcit, care se găseau lîngă coș.

Hilde Isenbüttel, din oricare parte ai fi privit-o, oriunde ai fi întîlnit-o, părea, dacă nu că rîde, în orice caz că e gata să rîdă, iar asta se datora nu numai dinților ei scurți, cu strungărețe, nu numai umerilor ridicați, la care n-avea nevoie să-și pună pernițe, și nici numai ochilor, care se aflau în așa fel unul față de celălalt, încît tot ceea ce afirma unul, era negat de al doilea. Însăși apariția ei îți dădea această impresie: picioarele vînjoase, curbate în sus, pîntecele țuguiat și moale, ținut în frîu de o curea ce se adîncea în el, pieptul greu, dar nu urît, pistruii care apăreau la ea pînă și în dosul urechilor: toate cele întăreau impresia că Hilde Isenbüttel rîde. Cu cîtă siguranță prindea brichetele de turbă umede. Cu cîtă dibăcie le stivuia în roaba neagră; nu se sfărîma nici o bucată. Belgianul a tăiat pînă cînd s-a umplut roaba, atunci a înfipt fierul în turbă, a sărit jos de pe terasă, a ridicat-o pe Hilde, a așezat-o pe roabă și a început să împingă, să împingă roaba pe o scîndură lată, clătinătoare, pe lîngă gropi, care se umpleau cu apă neagră, a trecut cu sforțare peste o ușoară ridicătură, a ajuns făcîndu-și vînt cu precizie la o altă scîndură și a lăsat roaba să meargă la vale pînă în fața șirului de stive puse la uscat, înalte pînă la șold și ascuțite spre vîrf, care erau așezate pe șase rînduri și te făceau să te gîndești, de la distanță, în amurg sau pe ceață, la o singură comparație: oricui, ori de cîte ori le-ar fi văzut, îi făceau impresia că sînt niște soldați.

Hilde Isenbüttel s-a ridicat de pe marginea roabei, și amîndoi au început să așeze brichetele formînd mai întîi o bază circulară, le-au stivuit lăsînd goluri de aer și punînd brichetele peste îmbucătura celor de jos, au înălțat turnul, care, prin așezarea și distanța față de celelalte turnuri, amintea, mai ales dacă erai cu gîndul la așa ceva, un soldat. Lucrau încovoiați și tăcuți, ridicau brichetele din roabă cu amîndouă mîinile, le băteau cu amîndouă mîinile. În ultima brichetă pe care a pus-o, León a înfipt o pană — presupun: o pană de rață, pe care a găsit-o lîngă saboții lui; a salutat

militărește noul turn, și-a întrerupt însă brusc salutul și și-a frecat, strîmbîndu-se, spatele. E cu putință ca în mijlocul salutului să-l fi pișcat vreo insectă. Apoi s-a așezat în roaba goală, și-a încrucișat brațele la piept și a așteptat pînă cînd Hilde a săltat roaba și a început s-o împingă ; acum, în timp ce se întorceau spre groapă, belgianul se distra făcînd pe călătorul care vede o mulțime de peisaje interesante : explica mutește peisajul unei persoane invizibile ce stătea lîngă el, saluta adesea într-o parte și alta, răspundea la saluturi, care i se adresau din ambele părți.

Privind în sus spre marginea gropii de turbă, León a dat cu ochii de mine, mi-a făcut semn, ceea ce n-a determinat-o totuși pe Hilde Isenbüttel să se oprească și să se uite în direcția mea, deoarece își închipuia că semnul lui León e adresat unor trecători sau unor spectatori imaginari. S-a oprit abia în fundul gropii, lîngă coș. La semnul lui, și-a ridicat ochii spre mine. M-a recunoscut. A strigat : Vino, Siggi, poți să ne ajuți ; și eu am sărit pînă jos la ei, de pe o terasă pe alta, făcînd să se zguduie peretele moale de turbă. Amîndoi mi-au văzut pantalonii uzi cu urme uscate de noroi, dar nici bărbatul, nici femeia n-au spus un cuvînt, nu m-au întrebat nici de ce aveam la mine servieta. M-au salutat. Belgianul a ridicat coșul, iar Hilde Isenbüttel a răscolit în el și a găsit o tartină cu șuncă și o felie de tort din biscuiți, pe care mi le-a întins să aleg ; pentru că în asemenea cazuri mă pot decide greu, le-am luat pe amîndouă și nu m-am necăjit, văzîndu-i că-și fac semne ironice de aprobare.

M-au lăsat să mănînc și pe urmă mi-au repartizat munca : trebuia să curăț bancul de turbă, pe care peste puțin timp belgianul urma să-l taie în brichete, într-un cuvînt să pregătesc totul pentru extracție. Mie îmi revenea așadar prima parte a lucrării, îndepărtam cu o lopată mai întîi brazda de iarbă, apoi un alt strat de plante uscate, înnegrite, dar încă nedescompuse ; căci turba, pe care o tăiam, trebuia să fie perfect descompusă. Generații de plante trebuiau să se strivească acolo

prin propria lor presiune şi greutate, să se dizolve şi să se descompună, emanînd produse gazoase, umflîndu-se şi suferind influenţa acidului carbonic, pentru ca în felul acesta turba să fie coaptă şi utilizabilă şi să nu ardă prea repede în sobă. Smulgeam din pămînt ramuri de arini şi de sălcii, găseam resturi de copaci, care arătau în aşa fel, de parcă s-ar fi jucat cu ele copiii craiului ielelor. Rădăcini lucioase ca de ceară. Resturi de papură. Substanţe fibroase, despre care nu puteai spune ce sînt. Rămăşiţe de scînduri groase, probabil de la vreo barcă. Smulgeam, rupeam şi dezgropam de toate, dar ceea ce speram în taină să găsesc şi ceea ce tare aş fi vrut să duc în moara mea nu ieşea la iveală : un leş conservat în nămol, presat ca un pergament, putînd să fie luat şi transportat. N-am dat nici măcar de scheletul vreunei păsări, ca să nu mai vorbesc de vreo armă preistorică. Mirosea a pucioasă, a amoniac, mirosea a gaz.

Belgianul tăia turba, femeia stivuia brichetele. Uneori, cînd se găseau sus, la şirurile de turnuri, vorbeau între ei, dar nu-i puteam înţelege. León vorbea în dialectul nostru german din nord, dar cu accent francez, iar amestecul ăsta făcea că nu-l înţelegea nimeni, afară de Hilde Isenbüttel. Belgianul fusese artilerist, iar obuzul cu aripi, pe care-l purtase pe epoleţi, atîrna de mult în moara mea, fixat pe o bucată de carton.

Întors de bunăvoie înapoia gratiilor trecutului, îl văd din nou în faţa mea pe León lucrînd în turbărie şi o văd pe femeia ce rîdea sau era gata să rîdă, cu basmaua ei imprimată, aud suspinele ei ienite, cu care prindea brichetele de turbă umede. Cînd şi cînd îmi aruncam ochii peste bălţi spre Rugbüll, dar nu venea nimeni, pe izlaz umblau doar vaci şi oi. Îmi e uşor să scriu vaci şi oi, şi totuşi trebuie să le pun pe picioare în planul din fund, bălţate alb-negru, fumurii, miţioase — şi prelungindu-se aşa una în alta, încît nu puteai distinge unde se termină o oaie şi unde începe alta — trebuie s-o fac, fiindcă n-aş vrea ca şesul meu să fie confundat cu altul. Eu nu vorbesc despre un loc oare-

care, ci despre locul copilăriei mele, nu sînt în căutarea unei nefericiri oarecare, ci a nefericirii mele, într-un cuvînt : nu istorisesc o poveste aleasă la întîmplare, căci ceea ce este întîmplător nu obligă la nimic.

De aceea stărui amintind un cer apăsător, un aer ceţos şi un soare fără putere, mă aştern la muncă împreună cu cei doi sub vuietul unor valuri ce se izbesc potolite de ţărm, stuful foşneşte, un cîrd de păsări călătoare se formează în văzduh, mlaştina îşi fierbe supa făcînd bulbuci. Mlaştina, nămolul, nămolul străvechi; n-a scris şi n-a afirmat oare Per Arne Schessel, bunicul meu, că, dacă nu totul, în orice caz viaţa cea mai bună, cea mai tenace, cea mai rezistentă a luat fiinţă din nămolul originar ? N-a pus el în circulaţie ideea că orice viaţă începe cu mormolocul, care iese la lumină din nămolul străvechi, luîndu-şi avînt cu coada lui în formă de bici ? Per Arne Schessel : morocănosul etnograf al landului.

Şedeam şi mă odihneam. Ascultam zgomotul melodios de motor, care se apropia dinspre Marea Nordului. Poate că atît bărbatul, cît şi femeia, aflaţi în fundul gropii, nu auziseră zgomotul. Dar poate că-l şi auziseră şi nu-i dăduseră importanţă doar pentru că avioanele treceau prea adesea pe deasupra noastră zburînd către Kiel, Lübeck, Swinemünde. Zgomotul se apropia atît de repede, încît m-am uitat spre dig, am închis un ochi şi, cu ajutorul celor patru fire de telefon întinse unul peste altul, am tăiat, să zicem, în felii orizontul de deasupra digului, ca să pot prinde imediat şi să ţin în vizorul meu personal avioanele ce-aveau să salte în curînd peste umflătura verde-cafenie. Tunul meu, mi-am orientat spre dig şi tunul meu tainic — un tun cu două ţevi ; acum puteau să vină. Pesemne că zburau foarte jos, aproape de faţa apei. S-au apropiat parcă furişîndu-se la adăpostul digului, apoi au săltat deasupra umflăturii verzi-cafenii cu cercuri sclipitoare descrise de elice, au săltat deasupra firelor de telefon şi au virat imediat spre noi : două avioane, două din aceste Mustanguri bondoace.

Zburînd spre noi, se lăsau mereu mai jos, pe botul primului aparat am deosebit un cap de bivol, cu creştetul lăţos aplecat, atacînd orbeşte, încrezător numai în forţa lui furtunoasă, am zărit şi figura pilotului, am crezut că-l disting şi pe pilot sub acoperămîntul lui de sticlă : îşi pilota calm capul de bivol, ochea cu acesta, îl împingea şi mai jos, iar pieziş, în spatele primului avion, vira al doilea, repetînd fiecare mişcare, fiecare manevră, de parcă cele două avioane ar fi fost legate între ele şi pentru amîndouă ar fi fost suficientă o singură comandă.

Mi-am azvîrlit braţele în sus şi am tras. În aceeaşi clipă, avioanele mi-au răspuns deschizînd focul. De sus în jos erau împroşcate flăcări şi scîntei, fire aprinse se împleteau căzînd iute ca fulgerul spre pămînt, acolo unde muşcau proiectilele răsunau în mlaştină pleoscăituri şi lătrături. Şi turnurile ! Turnurile cafenii de turbă, pe care le ridicaseră León şi Hilde Isenbüttel, zburau ţîşnind în lături, explodau, se prăvăleau într-o parte sau cădeau grămadă. Brichetele de turbă plesneau şi se pulverizau. Prin iarba uscată din mlaştină fugea un şarpe de foc. Peste noi au început deodată să plouă fărîmituri de turbă, dar eu mă şi aflam culcat, stăteam întins pe fundul umed al gropii şi nu simţeam decît greutatea corpului lui León şi braţul lui petrecut pe după gîtul meu şi strînsoarea puternică, însă nu dureroasă a acestui braţ. León mă acoperea, în timp ce în faţa ochilor mi se învîrteau în continuare roţi de foc, se zvîrcoleau snopi luminoşi ; mai vedeam şi cum unele proiectile se înfigeau în peretele de turbă din faţa noastră, oarecum fără efect, trebuie să spun, deoarece nu făceau decît să deschidă nişte mici găuri în peretele cafeniu spălăcit şi mereu mai negru, spre adîncime. Prea mult, mi s-a părut că prea mult stătea întins peste mine León, căci avioanele, care trecuseră ca săgeata foarte aproape pe deasupra noastră, virau iarăşi, încoace : au cotit sus, aproape că s-au lăsat pe-o aripă, s-au prăvălit în picaj, au frînat căderea şi au venit în jos spre noi — şi chiar dacă nu spre noi,

în orice caz spre rîndurile de turnuri din turbă, e adevărat rărite, dar înfăţişînd totuşi disciplină şi rezistenţă. Îi atrăgeau turnurile de turbă. Aveau ceva împotriva disciplinei lor, fiindcă acestea nu se împrăştiau, nu căutau acoperire, nu le păsa vizibil nici chiar de cei loviţi şi aşa mai departe. Intenţia piloţilor fusese să atace turnurile de turbă, care stăteau încăpăţînate şi aliniate în mlaştină, o unitate cam de tăria unui batalion.

După ce avioanele au virat către Husum, unde existau divizii întregi de turnuri din turbă, unde erau încremenite într-o disciplină fatală armate întregi, ne-am căţărat sus. Belgianul, ce făcea belgianul? León agita un pumn în direcţia avioanelor ce se-ndepărtau ca vîntul în zbor jos, şi rîdea. León striga : Prăpădiţilor ! ceea ce în gura lui suna cam aşa : „Păpăţilor !" León a arătat spre locul cu şiruri pustiite, a tras-o spre el pe Hilde Isenbüttel, apucînd-o de colţurile basmalei, a sărutat-o rîzînd, a făcut un gest de nepăsare în direcţia turnurilor de turbă, total, grav şi uşor avariate şi a spus : Le punem noi iar în picioare, avem timp. León m-a bătut pe umăr şi a spus : Le aranjăm, puştiule, nespa ? Şi îndată după aceea a început să pună ordine în şirurile lovite, căutînd brichetele nesfărîmate, stivuindu-le şi înălţînd din nou turnurile. Noi îl ajutam. Hilde Isenbüttel şi cu mine — noi căutam şi tîram brichetele tefere, făcîndu-le grămadă şi lăsîndu-l să le clădească pe León, belgianul prizonier de război, căruia se părea că nu-i lipseşte nimic, nici trepiedul său de cizmar, nici logodnica.

În timpul lucrului, fluiera. Ne îmboldea şi fluiera, şi probabil că din cauza asta n-a auzit scîncetele, care au început să răzbată la un moment dat dintre turnurile de turbă, adică : nici eu n-am observat nimic, mai curînd femeia a fost aceea care a auzit întîi, s-a oprit să asculte, apoi a continuat totuşi să lucreze, pînă cînd ne-a făcut deodată semn să stăm liniştiţi, iar în timp ce-o priveam, am putut auzi şi noi scîncetele şi un geamăt egal, slab, jos, între turnurile de turbă doborîte. León a strigat, n-a primit nici un răspuns. A mai

strigat o dată, apoi ne-am dus cu toţii între resturile de turnuri, şi nu ştiu la ce ne aşteptam, ce ne gîndeam să găsim. Nu se mai auzea nimic, ne-am strecurat încet la vale, printre grămezile de turbă împroşcate cu proiectile, iar acolo unde şirurile luau sfîrşit l-am găsit pe Klaas. Zăcea pe spate. Nu se mişca. Nu se uita spre noi. Faţa îi era destinsă. Ţinea palmele desfăcute. Jos, sub ceafa lui, se afla o brichetă de turbă uscată. Klaas era împuşcat în pîntece. Avea centironul, nu, nu e exact : proiectilul pătrunsese în el prin locul unde i se afla de obicei catarama centironului, pata de sînge era mai mare decît o floare de cîrciumăreasă.

Lucrul ăsta, ăsta trebuie să-l constat înainte de toate, iar cînd mă gîndesc astăzi la clipa de-atunci, mă izbeşte liniştea, cu care am stat mai întîi în jurul lui : nici un strigăt, nici un nu sau un nu-nu dramatic, nici o grabă să ne azvîrlim în genunchi şi să pipăim şi să ne convingem, nici o chemare pe nume, nici măcar o precipitată cercetare a rănii ; mă văd pe mine şi pe cei doi doar stînd acolo, ca şi cînd ar fi fost prea tîrziu.

León s-a aplecat cel dintîi asupra lui Klaas şi a făcut o mişcare ca să şteargă, să înlăture fărîmiturile şi bucăţelele de turbă, cu care era acoperit fratele meu. L-a curăţat, asta a fost tot. Am făcut şi eu acelaşi lucru, pe urmă am început să-l strig pe Klaas, dar el nu mă auzea. Hilde Isenbüttel m-a ridicat şi m-a tras spre ea, apoi a schimbat cîteva vorbe în şoaptă cu belgianul, l-a pus în curent şi s-a sfătuit cu el, iar belgianul a coborît în groapă, s-a îmbrăcat şi s-a întors cu roaba. A împins roaba lîngă Klaas. A curăţat-o şi şi-a întins jacheta pe platforma ei. L-a ridicat cu grijă pe fratele meu şi l-a aşezat pe roabă în aşa fel, încît peretele înclinat din spate să-i sprijine capul. Am spus : La pictor, trebuie să-l ducem la unchiul Nansen, el vrea asta. Femeia a clătinat din cap. Femeia a spus : Cum s-a putut întîmpla una ca asta. Trebuie dus acasă, băiete, acum nu mai poate fi vorba de nimic altceva, fii cît se poate de liniştit ; trebuie dus

acasă. — Dar Klaas, am spus, Klaas vrea să-l ducem la pictor. — La spital trebuie dus, a spus Hilde, mai întîi acasă şi pe urmă la spital : cum s-a putut întîmpla una ca asta, Dumnezeule !

A arătat spre Rugbüll, belgianul a aprobat cu o mişcare a capului şi a apucat braţele roabei, eu am luat coşul : aşa am pornit-o ca să ieşim din mlaştină. Roaba huruia. Roata mare de lemn cu cerc de fier se scufunda, se poticnea de brazdele de iarbă, îşi imprima drumul pe terenul moale. Corpul fratelui meu zvîcnea la micile zdruncinături, vibra şi se prăvălea în el însuşi, iar capul îi aluneca într-o parte sau îi atîrna balansîndu-se peste peretele înclinat din spatele roabei ; mîinile îi atîrnau şi ele de-o parte şi alta şi, săltînd, mîngîiau terenul. Pe la colţurile gurii i se prelingea sînge, la tîmple sîngele i se închega în formă de cruce.

Belgianul ţinea sus braţele roabei, se poticnea şi împingea, şi corpul lui vibra, muşchii gîtului i se umflau, ţinea spatele ţeapăn şi se uita mereu numai în jos la Klaas, şi fiecare izbitură părea că-l loveşte pe el însuşi.

Am luat drumul spre dig şi apoi pe sub dig, de-a lungul lui. Din timp în timp, belgianul lăsa roaba jos. Hilde Isenbüttel îl îndrepta pe Klaas sau aranja sub el jacheta. Îndată ce opreau, ea şi León vorbeau între ei în şoaptă. Nu vreau să dau fuga înainte pînă acasă ? Nu. Nu vreau să mă duc să le spun ce s-a întîmplat ? Nu. Nu vreau să-i spun tatei să trimită în întîmpinare căruţa cea uşoară ? Nu. Mai curînd eram gata să mă înham la cureaua de tras, care zăcea nefolosită pe roabă, aşa că ei mi-au trecut recunoscători pe după umeri hamul de piele, iar eu m-am aplecat mult de tot şi mă gîndeam la stăvilar, la Jobst şi la Heini Bunje, din faţa cărora fugisem. Nu puteam să-mi dau seama dacă ei mă mai aşteaptă.

Klaas stătea liniştit. Cît de moale zăcea acolo ! Mîna mutilată, pe care şi-o înfăşura în ultima vreme doar cu un bandaj, aluneca mereu în jos şi mîngîia pămîntul, iar femeia i-o apuca şi i-o apăsa pe piept : mai văd şi acum gestul ăsta, şi mai văd ochii întunecaţi ai belgianului şi faţa lui schimonosită de efort.

Cum să-mi amintesc de întoarcerea noastră acasă, dacă sînt silit să spun mai mult decît adevărul, sau mai puțin ? Aud roata roabei scîrțiind. Simt cum hamul îmi taie umerii. Văd Rugbüllul apropiindu-se, văd casa roșie de cărămidă, șopronul, vechea căruță cu oiștea îndreptată în sus. Rugbüllul meu. Dar nu-i de nici un folos, ne apropiem, ne apropiem într-una, iar cînd trebuie să pomenesc diferitele lucruri care ne încetineau mersul, de exemplu începutul de epuizare a belgianului și frica mea, sub apăsarea căreia îmi făceam fel de fel de închipuiri, ne și aflăm cu roaba pe puntea de lemn, de aici se poate vedea stăvilarul, la stăvilar nu mă așteaptă nimeni cu praștia întinsă. Plecaseră, am trecut cu roaba pe lîngă stăvilar, pe lîngă tăblie și căruță, iar acum, mă gîndeam, Klaas o să se ridice, acum o să înțeleagă unde se afla și unde voiam să-l ducem, și îmi și închipuiam că-și va da drumul să se rostogolească, pentru ca pe urmă să sară în picioare și s-o ia la fugă înapoi spre balta de turbă, unde-și avea ascunzătoarea în timpul zilei, de cînd dispăruse de la Bleekenwarf, dar fratele meu a rămas întins pe platforma roabei, nu s-a ridicat, n-a clipit măcar, atunci cînd am oprit la scară.

Hilde Isenbüttel a intrat în casă. Belgianul s-a așezat pe o treaptă de piatră, și-a greblat buzunarele cu degetul arătător căutînd un chiștoc de țigară, n-a găsit nimic și a arătat deodată spre jacheta pe care o întinsese sub Klaas : acolo, firește acolo își păstra chiștoacele. A clătinat din cap. Renunța. O să fumeze mai tîrziu. A făcut un semn îngrijorat spre Klaas și și-a deschis întrebător palmele. N-a rostit nici un cuvînt, discuta cu mine mutește. Dacă ar putea da un ajutor, spunea, ar fi gata să-l dea, dar aici, și mai ales în ceea ce-l privește, sînt puține de făcut, transportul, da, de așa ceva s-a putut îngriji, dar mai mult nu poate și nu trebuie nimeni să se aștepte de la el, în situația lui. Trăgea necontenit cu urechea spre casă, era clar că dorea să plece cît mai repede. Inima îi dădea ghes să îndoaie și să ridice brațul lui Klaas care atîrna pe jos, nu îndrăznea să-l atingă pe fratele meu sub fe-

restrele casei noastre. Mă uitam la Klaas. Nu mă părăsise speranța, mă așteptam și acum să fugă în clipa potrivită. Se mișca ? Își trăgea încet un picior să sară ? Lui Klaas îi era frig. Un fior îi străbătu corpul.

Atunci a apărut tata sus, pe scara de piatră, a ieșit din casă cu vestonul de uniformă descheiat, n-a luat în seamă salutul prizonierului de război belgian, a stat doar așa, cu fața lui prelungă exprimînd ceva, pentru care nu găsesc cuvinte : un amestec de reproș și deznădejde, nu s-a repezit nicidecum în jos spre roabă, ci a rămas pe treapta cea mai înaltă, mărit de perspectivă, și se uita jos la Klaas în așa fel, de parcă în capul lui ar fi prevăzut această întoarcere acasă, poate chiar făcîndu-i față cu anticipație. Șovăia. Părea că e preocupat de o comparație. Apoi a coborît încet treptele, mult prea încet, a ocolit roaba și s-a oprit lîngă peretele din spate al acesteia și a atins inutil umărul lui Klaas, fără să i se adreseze sau să-l cheme, în tăcerea lui lipsită de apărare. Brațul atîrnat al lui Klaas l-a ridicat totuși, l-a îndoit și l-a pus pe pieptul fratelui meu. Hilde Isenbüttel, care a coborît scara după el, și-a dezlegat basmaua și și-a scuturat părul, întrebîndu-se mereu cum s-a putut întîmpla așa ceva. Belgianul aștepta, gata să dea o mînă de ajutor. Apoi tata i-a cerut să-l apuce pe Klaas de picioare, în vreme ce el însuși își vîra mîinile sub umerii lui Klaas. Și așa l-au purtat în casă. L-au dus clătinîndu-se în camera de zi. L-au culcat pe dormeza cenușie.

Tata n-a observat că Hilde Isenbüttel și León au schimbat o privire și au ieșit fără să-și ia ziua bună, stătea drept în fața lui Klaas, asculta atent, voia să prindă, ca răspuns la prezența lui întrebătoare, șuierul unei respirații. Se simțea singur cu fiul lui și voia să-i împărtășească ceva important. Klaas n-a deschis ochii. Tata a ridicat cu grijă un scaun, l-a tras la căpătîiul dormezei, s-a așezat și s-a aplecat deasupra fratelui meu, iar după un răstimp i-a luat mîna, mîna mutilată, bandajată, a sucit-o și a cercetat-o cu atenție. N-a mai dat drumul mîinii. Buzele i se mișcau. Nu putuse să

se împace cu tăcerea, şi deodată a spus : Ziua durerii tale îi soră cu alelalte, da' suferinţa încă nu s-a sfîrşit.

Încet, cum am spus, şi grăbit i s-a adresat lui Klaas, fără să-i pese dacă vorbele lui erau sau nu înţelese, vorbea ca şi cum prin asta s-ar fi achitat de o datorie veche, de o datorie care trebuia plătită de mult, pe care o purtase cu el din ziua cînd Klaas se întorsese, şi încă nu terminase, cînd uşa s-a deschis, doar s-a întrerupt, fără să întoarcă faţa sau să dea drumul mîinii.

Asculta paşii mamei care se apropia dinspre uşă. Şi-a încovoiat spinarea, şi-a ţinut respiraţia, în vreme ce ea păşea prin camera de zi rareori folosită, cu buzele strînse, cu o faţă care nu trăda nimic, sau încă nu trăda nimic, fie chiar şi o dureroasă stăpînire de sine. Acum tata s-a ridicat în picioare şi a încercat s-o tragă pe ea pe scaun. Mama s-a opus fără un cuvînt. S-a apropiat atît de mult, încît genunchii ei atingeau dormeza, apoi s-a aşezat pe scaun, a ridicat amîndouă mîinile, vrînd probabil să le pună pe obrajii lui Klaas, dar şi le-a tras înapoi şi le-a lăsat pe umerii lui — nu mă înşel, fiindcă acestea sînt clipe cînd simţurile mi se ascut, cînd ascult de două ori mai atent şi nu mă las abătut de nimic : clipe cînd trebuie împărtăşit sau băgat la cap ceva pentru care orice propoziţie e prea lungă. Mama n-a reuşit să scoată nici un strigăt. Nu s-a aruncat asupra lui Klaas, nu l-a mîngîiat, nu l-a chemat pe nume, nu l-a sărutat, ci l-a ţinut cu putere de umeri, şi-a coborît o dată mîna pe braţul lui drept şi s-a oprit înfricoşată, ca şi cînd asta ar fi fost prea mult, şi, simţindu-se vinovată, şi-a pus din nou mîna pe umărul lui Klaas. N-a cercetat rana. O vreme a stat acolo încremenită, apoi a început să tremure din tot trupul, plîngea cu sughiţuri, plîngea fără un cuvînt şi oarecum fără lacrimi, iar tata i-a pus mîna pe umăr, însă ea n-a părut că bagă de seamă. Tata a apăsat, pare-se mai tare, atunci ea s-a ridicat şi, continuînd să plîngă cu sughiţuri şi fără lacrimi, s-a întors spre fereastra cu glastre de flori şi a întrebat cu privirea spre fereastră ce trebuie făcut, iar tata a spus că îna-

înte de toate îl va chema pe doctorul Gripp ; căci toate celelalte încă nu e cazul să fie discutate.

Mama s-a sprijinit de lavița de sub fereastră și a întrebat cum s-a putut întîmpla așta, iar postul de poliție a spus că el n-a fost de față, că s-a întîmplat afară în mlaștină, pe neașteptate, cu prilejul unui atac aerian la mică altitudine, foarte aproape de bancul de turbă, la care tocmai lucrau Hilde Isenbüttel și belgianul ei, prizonierul de război, León, îl știi tu. Tata a spus că Hilde Isenbüttel și belgianul ei îl aduseseră pe Klaas la Rugbüll, cu roaba, la care ea n-a spus nimic, fiindcă știa asta, îi văzuse. Va telefona la Husum ? Da. Va telefona la lazaretul din Hamburg ? Nu, asta o vor face desigur cei din Husum. O s-o cheme îndată ce va fi sosit doctorul Gripp ? Da, o s-o cheme, o să discute cu ea despre tot ceea ce se va dovedi necesar. Mama s-a întors și a aruncat o privire pătrunzătoare spre Klaas, care zăcea mai departe așa cum fusese întins, privirea ei căuta ceva, se informa, iar eu mă întrebam ce avea de gînd, cînd iat-o că s-a mișcat de la pervazul ferestrei, s-a îndreptat, aș zice, cu efort, spre dormeză, ca spre o piedică nevăzută, și eu am rămas uimit că, după această apropiere greoaie, n-a făcut altceva decît să ia un pled împăturit, să dea drumul pledului în fața ei cu brațele întinse și să-l așternă peste Klaas cu degetele moi ; apoi a ieșit din odaie.

Ce lucruri pot fi lăsate acum de-o parte ? Ce amănunte se înghesuie în amintirea mea ? Convorbirea telefonică. Tata trebuie să telefoneze cu ușa deschisă. Îl aud cum cere să vorbească doctorului, cum îi urlă de două ori doctorului ce s-a întîmplat și de ce e nevoie de el, și îl văd întorcîndu-se după convorbire : adus de spate și agitat, vorbind singur, în mînă cu calendarul pe care-l luase de pe biroul lui. A dat ocol mesei de sufragerie, la care nu se mînca niciodată. A făcut să se zguduie bufetul cafeniu cu înfățișare blajină. Și-a continuat ocolurile foarte aproape sub lampă, foarte aproape de suportul de fier cu trei trepte pentru flori, numai ca să nu trebuie să asculte, numai

ca să nu trebuie să înțeleagă nimic, nu și-a legat nici măcar șiretul, pe care-l tîra după el piciorul drept, eu nu îndrăzneam să-i spun ceva. Cînd telefonase, își încheiase nasturii uniformei, acum și i-a descheiat din nou, așa că i se vedeau bretelele veșnic răsucite. Deodată s-a oprit în fața bufetului, a ridicat cutioara deschisă a calendarului de birou, s-a uitat scurt la ea cu mîna întinsă, apoi a azvîrlit-o pe podea. Filele cu date au zburat din cutie, a explodat parcă nu șrapnel, din care cădeau zile albe, cîteva au rămas aninate între ramurile cercelușului. Și-a reluat măsurătoarea cu pasul, dar după două ocoluri i-a fost de ajuns : după două ocoluri a șters-o lateral pe ușă, a ieșit pe coridor, s-a dus în birou. Am auzit clinchetul, cînd a ridicat receptorul, l-am auzit numaidecît, încă o dată, cînd a pus jos receptorul, fără să fi vorbit.

Klaas s-a mișcat sub pled, am sărit spre el și i-am rostit în șoaptă numele, l-am rugat să deschidă în sfîrșit ochii, să mă asculte și să se gîndească acum că asta era o clipă așa cum probabil și-o dorise. Și-a strîns pledul pe piept. Fereastra, am spus, ușa casei, pivnița, toate erau libere. A deschis gura tremurînd, a apucat pledul ridicînd spre el o lungă încrețitură muntoasă. Nu-i nimeni aici, am spus, și am spus : Dacă poți, atunci acum, dar pur și simplu n-am ajuns pînă la el, nu i-am putut capta atenția nici atunci cînd am fugit la fereastră, am deschis-o și am arătat afară. Nu și-a întors fața spre mine. Am revenit la el, mi-am vîrît mîinile sub pled și le-am trimis să caute mîna mutilată a lui Klaas, numai ca să-l fac să mă ia în seamă, să-i semnalizez că sînt aproape și gata să-l ajut. Și-a lăsat mîna în voia mea, altceva nu s-a mai întîmplat.

Am renunțat, am închis fereastra, am adunat în cutioară foile de calendar risipite și am pus-o pe masă. Am pescuit ziua de douăzeci și două septembrie patruzeci și patru și mi-am îngăduit s-o așez la vedere deasupra celorlalte. Klaas scîncea, e cu putință să fi cerut ceva, dar eu n-am înțeles, n-a înțeles nici tata, care a intrat acum încet și s-a aplecat asupră-i să asculte,

încovoiat și neajutorat, fără să facă ceva pentru fiul lui. Și-a îndreptat spatele dînd din umeri, a venit la masa de sufragerie și s-a așezat lîngă mine, privind țintă calendarul, nu mai era agitat, nu mai vorbea singur din amărăciune, ci arăta resemnat, cu sufletul gol și resemnat. Și-a apăsat mîinile una peste alta. Și-a lăsat umerii să-i cadă, și-a aplecat fața și s-a pus pe așteptat, adică : a făcut asta definitiv, după ce spre surprinderea mea deschisese un sertar, scosese fotografia înrămată a lui Klass și o pusese pe bufet — fotografia, care-l înfățișa pe Klaas în uniformă în fața unei gherete, fusese surghiunită în sertar la scurtă vreme după ce ei se automutilase. Tata a pus-o pe vechiul ei loc, între un ghioc cu strălucire de perlă și o pușculiță din porțelan pictat, dar după aceea nu i-a mai dat atenție.

Așteptam, fiecare ferecat în el însuși. Așteptam iar prin asta vreau să spun : nu mai era nimic de făcut. Fiecare dintre noi doi se simțea împăcat. Așa cum așteptam, dădeam să se înțeleagă că ne împăcasem cu ceva : asta se adăuga nesiguranței. În orice caz, speram că se va întîmpla ceva ce noi nu mai eram în stare să determinăm să se întîmple. Era limpede că lucrul cel mai important se petrecuse ; nu mai așteptam decît restul. Strîngerea lucrurilor. Cînd mă gîndesc la el, cum ședea lîngă mine, trebuie să recunosc că în calmul și resemnarea lui înfricoșătoare se și afla recunoașterea că totul fusese hotărît. Tata, postul de poliție Rugbüll, știa, pare-se, ce se aștepta de la el. Ce mai aștepta el acolo de la doctorul Gripp ? Ce mai spera pentru sine de la acesta ?

Cînd a sosit doctorul Gripp, tata mi-a făcut un semn și eu m-am dus la ușă, ca să-i deschid doctorului. Medicul nostru era un bărbat greoi, în vîrstă, cu mers anevoios, avea părul roșu : un uriaș care sufla greu și pe care experiența îl învățase să-și aplece capul, fiindcă se lovise de prea multe ori cu el de grinzile așezate la mică înălțime. Bănuitor cum era, nu se mulțumea niciodată să constate o singură boală, ci le propunea pacienților cel puțin două sau trei boli. Îi lăsa pe ei să-și aleagă ceva. I-am luat trusa și am pornit-o

înainte, foarte încet, pas cu pas, cu sentimentul că trebuia să-l ademenesc în camera noastră. Pe scurtul drum de la ușa casei pînă la cameră, doctorul Gripp s-a odihnit de două ori, sprijinindu-se de perete, cu ceafa masivă îndoită și mai mult, pocnind din degete și începînd să respire ritmic. Deși i-am atras atenția asupra pragului de la ușa camerei, deși cînd s-a apropiat i-am arătat pragul, prevenindu-l, aproape că ar fi căzut totuși, dacă tata nu l-ar fi apucat de subsuori și nu l-ar fi susținut; pe urmă tata l-a dus pe uriaș pînă la scaunul de lîngă dormeză, l-a apăsat în jos și i-a urat bun venit. Tata mi-a făcut semn să ies, m-a chemat înapoi, mi-a poruncit să pun trusa lîngă picioarele doctorului Gripp și m-a trimis cu un gest distrat în odaia Hilkei, în care se intra din camera de zi. Așteaptă acolo, mi-a poruncit și a închis el însuși ușa în urma mea.

Mai întîi am salutat un actor de cinema, care nu numai că îmi zîmbea de pe perete, ci și închina în cinstea mea o cupă de șampanie. Părea să se simtă foarte bine între femeile și fetele care-și legănau pulpele, agitau inelele și roteau cercurile, încadrîndu-l la distanță și, în costume albe de gimnastică, făceau reclamă pentru „Credință și frumusețe". Toate pozele erau decupate dintr-un ziar, pe o poză, ușor de recunoscut după gambele ei foarte apropiate, Hilke își încrucișa măciucile, ridicată mult pe vîrful picioarelor, cu pieptul încordat. Măciucile se aflau într-un colț lîngă dulap, le-am cîntărit o dată scurt în mînă, le-am făcut să se izbească pendulînd una de alta, pe urmă le-am pus fără nici un interes la loc. Speteaza singurului scaun era încălzită de bluza populară, pe scaun se aflau o rochie neagră și un cordon de lac negru. În rama oglinzii era înfiptă o carte poștală militară, iar dedesubt, pe un raft de sticlă, am descoperit o foarfecă de unghii, ace de păr, patru piepteni, un tub de alifie — contra mîncărimilor de piele — vată, elastic, un tub cu tablete, din nou vată. Pe pat se afla un pui de găină mare, jignit, din postav galben, sub pat erau pantofii

Hilkei. Jocul pentru încercarea răbdării ? Jocul se găsea pe noptieră, toți cei trei șoricei erau prinși în cele trei curse.

M-am furișat la ușă și m-am chiorît prin gaura cheii. Doctorul Gripp ședea pe dormeză, lîngă el stătea tata. Pledul se afla pe podea. M-am uitat la chipul tatei, era schimonosit de curiozitate și durere, avea buzele crăpate. Spinarea doctorului Gripp îl ascundea pe Klaas. Tata a întrebat ceva, iar doctorul a clătinat din cap. Tata a pus întrebarea destul de tare, ca s-o pot înțelege : De ce nu se poate ? iar doctorul cel uriaș, coborînd ochii spre fratele meu : Asta nu se poate decît la spital, trebuie să-l transportăm imediat la spital, și zicînd aceasta l-a arătat cu palma netedă pe Klaas, ca și cînd ar fi vrut să ofere dovada vădită a afirmațiilor sale. Tata a pus din nou o întrebare, la care doctorul Gripp și-a ridicat lateral mîna lunecoasă și a lăsat-o să vorbească pentru el, cam la înălțimea umărului. Trusa lui zăcea uitată pe podea, n-o deschisese încă. Acum, tata a venit lîngă el, le vedeam la amîndoi numai spatele, doctorul îi explica probabil ceva, îl făcea pe tata să înțeleagă ceva ceea ce acestuia îi era greu să priceapă. Chiar și acum doctorul Gripp a renunțat să-și deschidă trusa, o geantă de piele crăpată, cu închizători de modă veche. Doctorul îi vorbea tatei în șoaptă, fără să-și întoarcă fața spre el, iar în vreme ce vorbea, cred eu, i-a risipit rînd pe rînd restul de speranțe, asta se putea observa, căci tata s-a întors, s-a uitat pe fereastră și a încetat treptat, treptat să mai pună întrebări.

Ușa casei s-a închis trîntindu-se. Am sărit la fereastră, să văd cine venise. Tata nu se mișca, nu privea spre intrare. Doctorul încheia nasturii de la vestonul lui Klaas. Și apoi a apărut el în ușa camerei de zi, mai întîi mic și apoi crescînd regresiv, cum mi se părea mie, ținînd într-o mînă pipa, în cealaltă pălăria, îmbrăcat în mantaua albastră uzată și cu respirația tăiată. S-a oprit în prag, mai puțin fiindcă șovăia sau se temea că apare într-un moment nepotrivit, cît mai ales pentru că avea nevoie de aer și răsufla săltîndu-și

violent umerii. Tata ? Nu s-a întors, nu voia, pare-se, să ştie cine intrase, tata nu mai avea de pus nici o întrebare, acuma trebuia să se ocupe de cele necesare.

Pictorul a intrat, s-a îndreptat spre dormeză, dar nu s-a întors numai spre doctor, ci spre amîndoi bărbaţii, atunci cînd a întrebat : E mort ? Ei spun că a murit. După aceea, din doi paşi repezi s-a aflat lîngă dormeză, privirea lui a zburat încolo şi-ncoace între Klaas şi doctor, iar eu l-am auzit pe doctor spunînd : La spital. Trebuie să-l transportăm la spital. Pot să dau un telefon, Jens ? — Dincolo, a spus tata, în birou. Pictorul l-a ajutat pe doctor să se ridice. Pictorul a spus : Are vreo şansă ? Scapă ? — Sperăm, a spus doctorul Gripp, putea să fie şi mai rău, după care, tîrşindu-şi picioarele, a părăsit camera cu braţele întinse înainte şi a trecut de data asta cu bine pragul. Pictorul s-a aplecat deasupra lui Klaas. S-a uitat la el cu o privire ascuţită, cercetătoare, foarte concentrat, părea să caute ceva, şi dacă nu era asta, părea totuşi că vrea să-şi întipărească ceva. Buzele i se mişcau, înghiţea în sec, măcina din fălci. Mînie, era şi mînie în gestul lui, atunci cînd şi-a legănat domol capul, dezamăgit, neîncrezător mai ales. Brusc s-a întors spre tata, a vrut să întrebe ceva, a ezitat şi a spus doar atît, ca să-şi ceară iertare că venise : Ei ziceau că a murit, de aceea am venit. Postul de poliţie a dat din cap, gestul lui nu spunea că e de acord, ci doar că ia cunoştinţă cu indiferenţă. Cum s-a putut întîmpla? O ridicare din umeri : S-a întîmplat, nu se mai poate schimba nimic. — Afară în mlaştină ? — Da, afară în mlaştină. — Avea oare atîtea şanse ? — Avea, da. Sperăm cu toţii să scape — deşi, fireşte, asta n-ajunge. Lucrurile arată aşa, de parcă atîta n-ar ajunge. Nebunia asta, Jens, nebunia asta blestemată, Jens. — Ce vrei să spui ? — Au să-l ridice, au să-l vindece, numai ca el să-şi poată asculta sentinţa : au să-l vindece, ca să-l pună la zid, ştii asta ? — Eu ? Eu nu ştiu nimic. — Au şi pornit încoace, ca să-l ridice ? — Încă nu vine nimeni aici. — Sigur, acum totul depinde de tine. — Da, totul depinde de mine, şi de-aia nu te amesteca

în treburile mele. — M-am arătat aici numai din pricina băiatului. — Da, bine. — Tu știi că eu țineam la Klaas, îmi era drag. — Știu tot. — Pot vorbi cu Gudrun ? — Nu cred, e sus. — Vă pot fi de folos ? — Cred că nu, trebuie să ne descurcăm singuri. — Cu bine. Pictorul s-a dus lîngă dormeză. A atins în fugă mîna lui Klaas. L-a mai atins a doua oară pe umăr, apoi a ieșit fără să se mai uite în juru-i, iar în timp ce eu așteptam să se închidă ușa, el și cobora treptele, se și afla lîngă stîlpul de care-și sprijinise bicicleta ; cînd m-am uitat pe fereastră, își prindea pălăria în portbagaj, pe urmă și-a lins rădăcina degetului gros și a pornit împingîndu-și bicicleta, fără să se urce în șa.

M-am uitat după el, pînă cînd a dispărut după gardul viu țepos de la Holmsenwarf ; atunci m-am tras înapoi, dar nu mi-am mai lipit ochiul de gaura cheii, ci am trecut pur și simplu în camera de zi, m-am speriat puțin și m-am oprit așteptînd, cu mîna pe clanță, dar pentru că n-am fost nici mustrat, nici gonit de-a dreptul, am închis ușa în spatele meu. Doctorul Gripp și tata stăteau pe coridor, discutau acolo, Klaas zăcea liniștit sub pled. Doctorul voia să preia ceva pe seama lui, o datorie sau o însărcinare, a spus de mai multe ori : Asta o fac eu, o iau asupra mea, lasă-mi-o mie în grijă. Îl bătea pe braț, încurajator, pe tata, îl răsucea, îl împingea la mine în odaie, el însuși se căznea să suie scara și pășea greoi, pășea atît de greoi, trebuie să spun, încît noi, tata și cu mine, am ridicat capul și n-am făcut altceva decît să urmărim cu auzul acest urcuș anevoios. Slavă Domnului, a murmurat tata și s-a simțit eliberat de apăsare. M-a descoperit. A întins mîna, m-a tras la el, m-a lipit de corpul lui și m-a împins spre dormeză, nu prea aproape. A trebuit să ajungem aici, aici, după toate speranțele, în ciuda a tot ce l-am învățat : aici. Știa ce ne e dator, și totuși ne-a adus pînă aici. A tăcut, iar eu am întrebat : Cînd o să se facă bine ? iar tata, lîngă mine : Știa doar, ce obligații am : datoria mea, o cunoștea totuși. Acuma s-a întîmplat. Acuma nu mai putem învîrti înapoi roata.

Ne-am pus toate întrebările, toate întrebările necesare, şi le-am dat un răspuns, atît cît am putut. Nu abia astăzi. Din ziua cînd a venit. Toate întrebările. Haide.

M-a tras cu el, faţa îi era de cenuşă. Am mers unul lîngă altul pe coridor pînă în biroul lui. A ridicat receptorul telefonului, a aşteptat pînă cînd s-a făcut legătura şi a cerut Husumul pentru postul de poliţie Rugbüll, nu atît de tare ca de obicei, dar fără ca vocea să-i şovăie.

MĂRTURIE VREAU SĂ DEPUN NUMAI DESpre ceea ce știu. Chiar dacă ceea ce știu va fi spălat de prima ploaie : trebuie să depun mărturie despre grajdul de la Bleekenwarf, vopsit în culoarea ruginii, nefolosit de multă vreme, despre o dimineață umedă, cu joase cîmpuri de ceață peste ținut, trebuie să deschid ușa grajdului ca să pot vedea animalul rănit și să adun încă o dată, în lumina îndestulătoare a zilei, toată lumea, care se găsea atunci acolo, pentru a săvîrși sau a fi martoră la o sacrificare de necesitate. La ceea ce m-aș putea hotărî îndată, este : grajdul expus la curent și, cum ziceam, nefolosit de la Bleekenwarf, cu boxele pentru porci, cu inelele pline de rugină pentru vite și o scară pentru găini, atîrnată pieziș și găinățată ; pe o stivă de scînduri clătinătoare stau bătrînul Holmsen, nevasta lui, apoi Jutta, pictorul și eu ; de peretele văruit al grajdului, proptindu-se pe picioarele din față, gîfîind, cu o spumă de bășici pe bot, animalul rănit, care sîngera încet din rănile de la gît și de pe șira spinării.

Cînd spun că avionul lansase amîndouă bombele sus deasupra Rugbüllului de nevoie, mi se poate pune firește întrebarea de unde știu. Ei bine, făcînd abstracție de faptul că eu nu-mi pot închipui nici un pilot care să fi găsit Rugbüllul vrednic de o bombă, și încă zburînd deasupra norilor, socotesc că întrebarea : de unde o știe ăsta?

este cel puțin secundară. În orice caz, avionul a lansat amîndouă bombele de nevoie, una a căzut în mare, cealaltă s-a înfipt adînc în pășunea mlăștinoasă de la Bleekenwarf și a scobit o pîlnie ; schijele au atins vaca la gît și la șira spinării. Era vaca lui Holmsen.

Ședeam în grajd pe stiva de scînduri și ne uitam la animalul care nu se mai putea ridica, dar ale cărei răni nici nu erau de ajuns, ca s-o poată ucide. Pe un sac pentru cartofi întins pe jos se aflau toporul, cuțitul și fierăstrăul — nu un fierăstrău de oase, ci un fierăstrău coadă-de-vulpe slinos — alături se găseau castroane, o căldare, o găleată de muls turtită, pe podea era la îndemînă și un șorț din piele crăpată — se pregătise tot ce trebuia pentru o sacrificare de necesitate. Ne uitam la vacă. Părea că stă pe picioarele dindărăt, ugerul murdar cu țițele asprite de febră se lățea, pe pămîntul bine bătătorit, ugerul îi pulsa, zvîcnea și tremura. Coada cu pămătuful încurcat ștergea scurt pămîntul, cîteodată biciuia peretele. Ca la adăpat, animalul ridica sus de tot capul, sforăia, se lingea pe bot la nări, strănuta și dădea afară spumă cu bășici. Cînd și cînd rîcîia cu una dintre copitele dindărăt, voia să se tragă de la perete, nu reușea, se lăsa să cadă la loc, cu un zgomot de răzuială. Din nări picura fără întrerupere sînge, se prelingea pe pielea albă cu pete negre formînd o urmă sclipitoare și cădea pe jos. O schijă îi sfîșiase piciorul drept dindărăt, smulsese pielea și carnea și dezgolise osul.

De două ori încercase bătrînul Holmsen s-o omoare ; îmboldit de nevastă-sa — o ființă cu picioarele încovoiate, o arătare ciudată cu o plasă de păr cărunt, care probabil că-i dădea lui uneori sentimentul că se însurase cu un cîine șoricar — ridicase toporul și pășise în fața vitei, însoțit și împins din urmă de îndemnurile bătrînei, își și ațintise ochii asupra unui punct de pe fruntea acoperită cu păr creț, își și proptise vîrtos picioarele, ca să aplice lovitura, dar, deși îndemnurile deveniseră mai aprige, mai mînioase, nu reușise să facă vînt toporului : de fiecare dată se întorsese,

dînd din umeri, la stiva de scînduri şi se aşezase lîngă noi.

Bătrîna mormăia şi ocăra, nu înceta să-l ameninţe pe bătrînul Holmsen, acuma îl ameninţa iar că o să plece la Glüserup, să-l aducă pe Sven Pfrüm, care lucrase multă vreme ca măcelar ambulant în gospodării, colindînd din loc în loc, şi pe care el, Holmsen, avea să fie nevoit să-l plătească, dacă n-o s-o scoată la capăt, ucigînd el însuşi vita. În vreme ce pictorul se uita cu o privire fixă la vacă, bătrîna turuia : Dă-i drumul, Holmsen, dă-i drumul, omule, altminteri o pierdem ; şi nu ne alegem decît cu nenorocirea, iar ca să-l atragă la lucrul ce trebuia făcut, ea apuca găleata de muls turtită, se ducea la vacă, lăsînd să se înţeleagă prin această atitudine că voia să adune ea însăşi sîngele şi să ia parte la tăiere.

N-a fost de nici un folos, demonstraţia nu i-a insuflat bătrînului Holmsen nici putere, nici încredere, el a luat de la pictor tutun şi a început să pufăie cu năduf, întorcîndu-şi faţa. Femeia îi amintea că tăiase raţe, şi porumbei, şi găini. A ridicat toporul, i-a apăsat coada toporului în mînă şi i-a cerut să ţină socoteală că plata lui Sven Pfrüm ar putea fi economisită. Cu asta, bătrînul era de acord. A clătinat din cap oftînd, s-a ridicat de pe stiva de scînduri, dar o privire pironită asupra vitei rănite l-a făcut să-şi dea seama de limitele puterilor lui, aşa că a lăsat toporul să-i alunece pe jos. Poate că dac-ar fi altă vacă, a spus el, dar nu Thea. Nu Thea. A fost a doua dintre cele mai bune vaci de lapte ale mele şi asculta de vorbă. — Dar acu, a spus bătrîna, acu nu mai ascultă de vorbă, fiindcă-i pe jumătate moartă : nu mai e nimic de făcut decît s-o scăpăm de dureri şi s-o tăiem. În clipa aceea, Jutta a vrut să ştie dacă nu s-ar putea bandaja rănile vacii, cu speranţa că o să se vindece, la care nevasta lui Holmsen, înfuriată şi fără să-şi ascundă dispreţul, n-a avut de spus alta decît : Ţie ar trebui să ţi se pună un bandaj, ţie. Aşa sînt înţelese uneori întrebările.

Cînd animalul a început să fornăie și s-a lăsat pe genunchii din față și și-a întins gîtul, lipindu-l de pămînt, bătrîna a ridicat din nou toporul, nu ca să-l dea bărbatului ei, ci doar așa, de parcă ar fi vrut să amintească ce e de făcut acum. Cu toporul în mînă a păşit spre vita care părea că n-o vede, care-și legăna acum capul, încercînd de mai multe ori să ajungă cu limba la o rană de pe șira spinării, pentru ca pe urmă — nereușind — să pufnească pe nări cu atîta putere spre pămînt, încît să facă să zboare paie zdrobite și frunze uscate. Vaca s-a proptit în perete, căutînd să se ridice, dar după o clipă, în care și-a adunat desigur puterile, a căzut la loc. Gîfîia. N-a mai încercat să-și lingă spuma de pe bot. Încordarea vizibilă a trupului ceda. Coada nu mai mătura pămîntul. Bătrîna a arătat cu palma deschisă spre vită. Gestul acesta, care exprima limpede o acuzație, era îndreptat spre toți cei de față, nu numai spre bătrînul Holmsen, care ședea, uscățiv, cu părul cenușiu ca fierul, pe un colț al stivei de scînduri și fuma cu capul întors, lăsînd să se vadă că se află în impas, neputînd să-și adune gîndurile, și așa mai departe. Ședea acolo cu umerii căzuți și se ferea să privească vita rănită.

Cu cît calm a alunecat deodată pictorul de pe stiva de lemne, și-a împins pălăria pe ceafă, și-a ciocănit pipa cu putere de canatul ușii, apoi s-a apropiat de femeie, fără un cuvînt și fără să șovăie nici măcar o singură dată. În fugă ne-a făcut semn — Juttei și mie — să dispărem, dar n-a așteptat pînă cînd să dăm urmare gestului lui, ci a apucat sau a desprins toporul dintre degetele bătrînei, i-a făcut vînt femeii înapoi, a împins-o pînă la stiva de scînduri și s-a apropiat din nou de vita, care nu l-a luat în seamă, care-și mișca spasmodic gîtul întins pe pămînt și încerca trudnic să-și salte capul. Pictorul a cumpănit toporul în mînă. Pictorul s-a proptit pe picioarele depărtate, și-a frecat scurt tălpile, și-a încercat, rotindu-se, stabilitatea poziției. Fața i-a rămas imobilă, atunci cînd s-a uitat în jos la vacă, la țeasta tare și grea, care se înălța spre el cu ochii întunecați, nepăsători. Părul încleiat era

răsucit în vîrtejuri alb-negre pe frunte. Din bot atîrna un fir de bale, urechile păroase erau întoarse pînditor spre bărbatul din față. Pictorul, de asta îți dădeai seama, măsura locul dintre ochi, acolo unde trebuie să lovească toporul. Apoi s-a uitat înapoi, a ridicat toporul, i-a făcut vînt, în vreme ce noi ședeam acolo încremeniți. Și așa îl văd mereu stînd încă în grajdul lui : cu toporul ridicat, cu capul puțin lăsat pe spate, privind în jos spre vita, care nici chiar în clipa asta nu arăta vreun interes bărbatului ce se înălțase, făcînd mișcarea trebuitoare ca să aplice lovitura, în așa fel, încît tivul mantalei lungi i se săltase pînă la genunchi.

O dată cu izbitura toporului, pictorul a icnit. Folosind avîntul, a tras toporul spre el, l-a ridicat deasupra umerilor, a făcut un pas înapoi și a mai lovit a doua oară cu muchea, iar căderea fierului, însoțită și grăbită de corpul lui, l-a smuls involuntar înainte. Pălăria i-a zburat din cap. După a doua lovitură, și-a șters iute gura, a șoptit ceva, ce n-a înțeles nimeni, s-a uitat spre noi, spre Jutta și spre mine, iar eu am avut sentimentul că nu ne observă, cel puțin nu părea surprins că ne găseam încă acolo. Ținînd coada toporului vertical în față, i-a dat drumul să alunece încet între picioare. A treia lovitură, pe care a socotit-o după un răstimp necesară, a căzut mai repede, mai fără putere, de asemenea mai șovăitoare, iar după ce s-a întors, pictorul i-a dat bătrînului Holmsen toporul, s-a așezat pe stiva de scînduri și a început să-și maseze degetele.

Dar asta nu-i tot ceea ce păstrează amintirea mea din acea dimineață petrecută în grajd : aud și cum muchea toporului lovește țeasta, văd țeasta azvîrlită spre pămînt de furia izbiturii, simt dureros degetele Juttei înfipte în brațul meu. Toporul a atins vaca între ochi, a răsunat ca o lovitură dată într-un trunchi de copac scorburos. Toporul a zdrobit fruntea. Întreg corpul vitei a părut pentru o clipă că se moaie, dar după aceea picioarele din față au început să scurme, căutau pămîntul, un reazăm, gîtul s-a smucit, șira

spinării s-a încordat, picioarele dinapoi s-au zbătut scurt : sub lovitură, corpul greoi a părut că-şi aminteşte de apărare sau de fugă, lovitura a pus încă o dată în alarmă simţurile animalului rănit, dar puterea, pe care o căuta şi de care avea nevoie, nu-i mai ajungea, în orice caz era suficientă doar ca să arate tremurînd sau scurmînd ce voia să facă. Capul se ridica într-un ritm greoi de la pămînt şi cădea înapoi, iar de fiecare dată se auzea un pocnet. Coastele tremurau ; după a doua lovitură zvîcniseră violent, la fel cum zvîcniseră cîndva, scurt şi violent, ca să alunge insectele ce o înţepau.

Acum, mă gîndesc, pot lăsa animalul să se prăbuşească definitiv, îl pot lăsa, făcînd abstracţie de cîteva mişcări reflexe neînsemnate, să se întindă şi să zacă relaxat lîngă peretele văruit ; mi se părea că e mult mai robust, acum că era mort, şi mi se părea că se bolteşte sau se umflă, neîncetat, luînd proporţii uriaşe. Şi mai ştiu : o uram pe femeia, care n-a putut să aştepte, care, mai înainte ca animalul să înceteze orice mişcare, a smuls şorţul din piele crăpată şi i l-a întins bărbatului ei ; apoi i-a întins cuţitul şi a arătat cu silă spre masa de carne boltită lîngă perete : pe braţul ei se şi legăna găleata de muls. O uram pe ea — nu pe bătrînul Holmsen şi nu pe pictor — iar ura mi-a sporit atenţia pentru femeia aceea, care acum se ciucea lîngă gîtul animalului mort, proptea găleata pieziş pe pămînt, cu gura spre gîtlej, şi nu mai cerea anume soţului ei să înceapă, ci doar se uita ţintă în găleată, ca şi cînd sîngele s-ar fi şi pornit să curgă. Bătrînul Holmsen a văzut asta. A pipăit cu degetele cuţitul, a atins uşor cu degetul gros tăişul ; a pipăit şi gîtul animalului, apoi i-a apucat capul între genunchi şi s-a aplecat încet, dar nu cu scîrbă. A proptit cuţitul în gîtul vacii, l-a înfipt cu izbituri mici şi, mai înainte de a-l scoate, s-a uitat la femeie, părînd că îndrumă şuvoiul de sînge exact spre găleată.

În clipa aceea, cineva m-a apucat pe la spate de gît, am vrut să mă întorc, dar cleştele degetelor a devenit

mai puternic, am simțit doar cum sînt tras spre ușă și cum, alături de mine — ca și cînd am fi fost legați unul de altul — Jutta îmi repeta mirată mișcările, fiind și ea trasă spre ușă. Pictorul ne-a îmbrîncit împreună afară în curte, a închis după noi ușa, a deschis-o totuși din nou, deoarece probabil că o zărise pe Ditte care venea din casă spre noi și care ne și făcea de dincolo de iaz semne, adică, de fapt, semnele ne erau adresate mai puțin nouă, cît mai ales pictorului.

Cărați-vă, a spus pictorul, ștergeți-o de-aici, asta nu-i pentru voi, și ne-a împins de lîngă grajd, unde măcelărirea continua, ne-a îmbrîncit pînă la trunchiurile negre de copaci stivuite. Da, Ditte ? a întrebat el nerăbdător și, ca și cînd ar fi vrut să-și motiveze nerăbdarea : Sîntem în toiul lucrului. Ditte i-a spus ceva în șoaptă. El s-a uitat la mîinile lui, apoi în direcția Rugbüllului, din nou la mîini și la manta, pe care se vedeau pete de sînge. Toate le află ăștia, a spus, ce se-ntîmplă aici nu se face pe ascuns, dar dinspre partea mea n-au decît să vină : Holmsen doar nu putea să lase vaca să moară, trebuia s-o taie, de nevoie. Pînă să obțină aprobarea, vita crăpa.

Ditte i-a șoptit din nou ceva, iar pictorul i-a spus : De ce ? Să rămînă liniștiți în grajd și să-și vadă mai departe de treabă, ce poate să li se întîmple, de vreme ce pot dovedi că animalul fusese atins de schije peste tot ; și pot s-o dovedească. Cînd va ajunge automobilul aici — noi sîntem în grajd. Iar tu, Ditte, fă-ne un ceai : simțim cu toții nevoia de așa ceva. Apoi s-a întors și, în întoarcere, cu mîna întinsă spre ușa grajdului, s-a uitat spre Rugbüll, ne-a silit prin asta și pe noi să ne uităm spre Rugbüll, astfel că am descoperit aproape în același timp automobilul, care se apropia încet prin cîmpiile joase de ceață, dispărea uneori în cîte un strat cenușiu, reapărea în locul bănuit, continuîndu-și drumul cu aceeași viteză pînă la aleea mărginită de arini ; acolo s-a oprit, acolo a stat un răstimp, fără să coboare cineva ; siluetele oamenilor nu se mișcau, zgomotul motorului în mers continua.

Pictorul şi-a lăsat jos mîna întinsă şi a pornit cu paşi mici spre automobilul ce staţiona, nu, nu-i aşa : s-a dus, şi asta probabil numai pentru că automobilul se oprise şi nu cobora nimeni, pînă la poarta de lemn batantă, a deschis-o încet, a făcut un gest repezit, dar de invitaţie, după care automobilul s-a urnit din loc şi a venit spre noi. După ce a intrat, pictorul a lăsat pur şi simplu poarta să cadă, închizîndu-se. Automobilul şi-a continuat drumul în curte, a virat la iaz, dar nu s-a îndreptat spre noi, ci spre casă şi a stopat în imediata apropiere a uşii.

Mai întîi au coborît două mantale de piele, au dat ocol automobilului pornind în direcţii opuse, nu cu grabă sau fluturînd, ci mai curînd ţepene, aproape ca filmate cu încetinitorul — au dat aşadar ocol automobilului verde-închis şi s-au reîntîlnit în faţa radiatorului, unde s-au oprit în acelaşi moment, fără vreun semn vizibil de înţelegere, ca să ne pîndească. Erau nişte mantale de piele lungi, care cădeau netede, cu buzunare aplicate, puteai să-ţi dai seama de greutatea lor, iar eu cred că mişcările ţepene şi cam prea ample se potriveau foarte bine cu bocancii de munte grei şi cu pălăriile cu boruri late, care umbreau feţele. În vreme ce stăteau cu picioarele răscrăcărate în faţa radiatorului, din maşină a coborît postul de poliţie Rugbüll, aspru şi ocărîndu-şi pelerina, care i se agăţase de ceva ; tata se lupta cu pelerina, pe care i-o reţineau mînerele, cîrligele şi pîrghiile şi nu voiau să-i dea drumul ; în cele din urmă s-a descurcat, s-a smuls energic şi s-a dus la mantalele de piele din faţa radiatorului. Nu şi-au dat osteneala să vină la noi. Aşteptau. Stăteau în trei acolo şi aşteptau şi nu şi-au părăsit locul nici cînd pictorul le-a făcut semn şi le-a arătat spre uşa grajdului.

Acum s-a îndreptat către ei pînă la jumătatea drumului, a arătat cu degetul gros peste umăr şi a spus : Acolo înăuntru e, veniţi dar încoace. Dar mantalele de piele, ca şi cînd invitaţia nu le-ar fi fost adresată lor, au rămas pe loc şi l-au silit astfel să se apropie. Am

auzit cum le-a mai spus încă o dată : Acolo, acolo înăuntru e, la care tata a clătinat din cap, a făcut un semn de negație : se părea că nu-l interesează cele ce se petreceau în grajd, cel puțin că nu i se păreau atît de importante ca lucrul pentru care venise, iar gestul lui cu mîna bălăbănită spunea : mai tîrziu, mai tîrziu, acum e vorba de altceva.

Postul de poliție Rugbüll a făcut o jumătate de pas în spatele celor două mantale de piele, l-a măsurat de acolo cu privirea pe pictor, l-a privit îndelung, mai ales îndelung. Jutta s-a folosit de prilej, s-a furișat înapoi în grajd și a închis ușa pe dinăuntru. Mă aflam în dreptul lui Max Ludwig Nansen, care acuma șovăia, ridica din umeri și se întreba : Ce se petrece aici ? după care, îndreptîndu-se spre grupul nemișcat, a întrebat foarte clar : Ce-nseamnă vizita asta, Jens ?

Pregătiți-vă de drum, a spus deodată una dintre mantalele de piele. Pictorul a întrebat : De ce ? Ce s-a întîmplat ?

Vă dăm o jumătate de oră, a spus a doua manta de piele. Pictorul s-a uitat la ei, săltînd din umeri, și a întrebat : Ați venit să mă ridicați ? la care nici unul n-a socotit necesar să răspundă direct. Ai o jumătate de oră, a spus tata, postul de poliție Rugbüll, iar eu nu m-am mirat că și-a scos ceasul de buzunar și a repetat cu voce înceată, cu ochii aplecați spre cadran : O jumătate de oră. Cu degetele rășchirate a făcut un gest scurt, lămuritor, a dat din cap și și-a pus ceasul la loc în buzunar.

Cît de puține, cît de puține au avut atunci nevoie să spună și să știe, pentru ca fiecare să înțeleagă, și ce repede și-au dat seama ce se aștepta de la ei : nu-mi amintesc ca Max Ludwig Nansen să se fi străduit să afle mai multe, după ce i se dăduse numai o jumătate de oră, ca să-și împacheteze lucrurile, să se pregătească de plecare ; a renunțat și să cîștige timp prin întrebări suplimentare, sau să se lămurească din ce cauză veniseră. A întrebat doar atît : Pentru cît timp ? iar cînd una dintre mantalele de piele a dat din umeri

și tata și-a plecat fața, pictorul a trecut încet pe lîngă ei spre casă și, ajungînd în dreptul lor, a spus : Sînt gata numaidecît, n-am nevoie de mai mult de-o jumătate de oră.

În grajd n-a intrat nici unul dintre ei. Cu un picior pe bara mașinii, cu un picior pe scară, fumînd, cu trunchiul aplecat înainte într-o atitudine nepăsătoare, în orice caz relaxată stăteau să-l aștepte, siguri de misiunea și de omul lor, așteptau în tăcere, probabil cu mintea goală de gînduri, fără interes pentru cele ce li se spusese că se întîmplă în grajd, și mai ales îl așteptau liniștiți, deoarece își dăduseră seama că unul ca Max Ludwig Nansen folosește răgazul, dar nu abuzează de el. Spre grajd nu s-au uitat nici măcar o singură dată. Așteptau, în timp ce pictorul a intrat în casă și probabil și-a și irosit o parte din răgaz, sprijinindu-se în coridor de ușă, cu spatele drept, și stînd să asculte, asta și-o poate închipui oricine.

Dacă reținînumai ceea ce e necesar, dacă las de-o parte lucrurile fără importanță, dacă mă întorc cu mintea în ziua aceea, atunci întîmplarea s-ar putea povesti numai așa : în timp ce tata, postul de poliție Rugbüll, și cele două mantale de piele îl așteptau în liniște afară, pictorul a intrat în casă. S-a oprit dincolo de ușă și s-a sprijinit cu spatele de ea și a rămas în întunecimea coridorului o vreme, cel puțin pînă cînd Ditte a deschis ușa camerei de zi și l-a văzut : atunci el s-a desprins și i-a ieșit în întîmpinare. N-a vrut să stea de vorbă pe coridor, a luat brațul Dittei, a tras-o spre el și a condus-o înapoi în cameră. Din atingerea lui, ea trebuie să fi băgat de seamă că se întîmplase ceva sau era pe cale să se întîmple. S-a lăsat dusă pe lîngă amenințătorul șir al celor șaizeci și două de pendule, care arătau toate și un sfert : de pe sofa s-a ridicat doctorul Busbeck și le-a ieșit înainte.

Eu, a spus pictorul, iar după o pauză : Trebuie să plec cu ei. Au venit să mă ridice. — Nu din cauză că a fost tăiată vaca ? a întrebat Busbeck, iar pictorul încet : Mi-au dat o jumătate de oră. — Jens, a spus

Ditte, lui trebuie să-i mulţumeşti, el a trimis toate mai departe la Husum. — Au să te interogheze, a spus Busbeck, cunosc lucrurile astea. — Încă nu m-am întors, a spus pictorul. Dar cît, a spus Ditte, cît vor să te ţină acolo ? — În general, asta durează o zi şi o noapte, a spus Busbeck. Încă nu m-am întors, a spus pictorul şi a început să-şi umple cu grijă o pipă. Fără s-o privească pe Ditte, a spus : Iau geamantanul cel mic, cafeniu, două pipe, ustensilele de bărbierit, hîrtie de scrisori : ştii doar. — Ai să vezi, a spus doctorul Busbeck, o să-ţi ia un interogatoriu şi o să-ţi dea un avertisment. Sînt obligaţi la asta, deoarece au primit un denunţ de la Rugbüll. N-au să îndrăznească să-ţi facă ceva. — Noi, a spus pictorul, noi cu fantezia noastră ne gîndim că n-au să îndrăznească, dar uită-te în jurul tău : cîte nu le socotim noi ininiaginabile — ei le fac şi au îndrăzneala să le facă. În asta le şi stă puterea : că nu ţin seama de nimic.

S-a scuzat faţă de Teo Busbeck, a schiţat un semn cu capul spre pendule şi a spus : O juma' de oră : ştii, trebuie să-i dau zor ; după aceea s-a dus în dormitor, s-a aşezat pe unul dintre priciurile înguste şi şi-a scos ghetele. Şi-a scos mantaua, jacheta, cămaşa, a smuls sertarul comodei, şi-a băgat tot braţul în el, a cules ciorapi, şireturi, batiste şi le-a azvîrlit pe toate pe prici ; în cele din urmă, a mai adăugat o cămaşă de flanelă. A ridicat cana cu cioc din lighean, a turnat apă, şi-a aplecat bustul, s-a spălat, nicidecum grăbit, pe ceafă şi pe faţă şi şi-a frecat pieptul cu un petic umed. Mîinile şi le-a curăţat cu piatră ponce. Părul rar şi l-a pieptănat de două ori.

După ce a vărsat apa murdară într-o găleată, a şters ligheanul cu mişcări repezite, exagerate şi a pus cana la loc în el. A curăţat lavoarul, frecîndu-l în spirale cu peticul umed, a pus peticul la uscat pe marginea ligheanului. Acum, trebuie să ne închipuim, a descoperit că bretelele îi erau pătate şi moi, din care pricină trebuiau schimbate, aşa că a căutat în comodă bretele noi, încă împachetate într-un cornet ; le-a prins în

nasturi, le-a ridicat de probă deasupra umerilor, le-a încercat elasticitatea şi s-a arătat mulţumit.

Pe urmă ? În asemenea clipe, filmul n-ar trebui lăsat să se rupă ; mai trebuie amintit doar cum şi-a pus mai întîi şireturi noi la ghete, într-un mod pedant, gaură cu gaură, ţinînd gheata în poală. Cîţiva paşi de probă, încercarea strînsorii, era mulţumit. Apoi a luat cămaşa, a tras-o peste cap, a ridicat braţele : părea că se sufocă în cămaşa lui. A îmbrăcat jacheta, mantaua albastră, şi-a pus pălăria, a făcut cîţiva paşi încolo şi-ncoace, a dereticat şi a aruncat cele lepădate de pe el. Apoi a netezit pînă şi cuvertura de pe prici. Nu s-a dus la fereastră. Nu s-a uitat afară. Înainte de a părăsi dormitorul, şi-a scos dintr-o cutie albastră de porţelan ceasul de buzunar, l-a întors, l-a vîrît în buzunarul jachetei ; de potrivit, o să-l potrivească mai tîrziu.

Cînd s-a întors în camera de zi, şi-a dat seama că Ditte şi doctorul Busbeck îl aşteptaseră. Ditte i-a întins geamantănaşul cafeniu şi s-a apropiat de el. Pictorul a spus : Mai pe urmă, îndată, trebuie să semnez ceva, şi stînd în picioare lîngă o masă din colţ a semnat două foi de hîrtie, pe care le scosese dintr-un plic închis şi pe care, după ce le-a semnat, le-a vîrît în alt plic şi l-a pus într-un sertar. Îmi pot închipui că acest calm pe-o muchie de cuţit şi folosirea chibzuită a timpului îngăduit l-au făcut pe doctorul Busbeck să ezite a da pe faţă mai multe dintre experienţele lui liniştitoare. Pictorul şi-a potrivit ceasul de buzunar după o pendulă înaltă cît omul, a făcut un semn de refuz, îndată, îndată sînt al vostru, s-a dus la pendula cenuşie ca şoarecii şi a deschis-o. A ridicat din postamentul deschis al pendulei o cutie de ţigări de foi, s-a apropiat de o masă, a luat o mînă de ţigări şi le-a tăiat în bucăţi bune pentru pipă, folosind un brici probabil uzat. Bucăţile le-a adunat într-o cutie de tablă de pe care fusese răzuită inscripţia. Cutia de ţigări de foi a pus-o la loc în pendulă, iar cutia de tablă şi-a vîrît-o în buzunarul mantalei.

Sticluţa plată de buzunar ? Ditte şi-a amintit mai tîrziu că pictorul a umplut cu rachiu de secară sti-

cluța de buzunar îmbrăcată în pînză și a vîrît-o în buzunarul de la spate al pantalonilor; după aceea s-a dus la masa de la fereastră, lîngă care stăteau Ditte și doctorul Busbeck și îl așteptau. A pus mîna pe geamantan, dar nu l-a deschis. Ai strîns toate? a întrebat, iar Ditte: Numai din cauza denunțului lui Jens. Nu pot să aibă cine știe ce dovezi împotriva ta. — Așa e, a spus pictorul și a tăcut și a zîmbit cu resemnare, atunci cînd pendulele, încăpățînate și fiecare pe seama ei, au dat de veste că e și jumătate; băteau și sunau gongul și bubuiau, mecanisme de numărat pocneau, verigi de lanț din alamă se puneau în mișcare zvîcnind, greutăți coborau huruind și balansîndu-se: la Bleekenwarf, anunțarea orei nu putea fi ascultată decît în tăcere. Iar cînd ceasurile s-au liniștit, pictorul a spus: stați aici, mă întorc îndată, și-a lăsat geamantanul pe fereastră și s-a dus în atelier.

L-am văzut, din grădină, intrînd în atelier, adică i-am văzut umbra și schimbarea luminii, ce s-a produs atunci cînd el a lăsat un rulou. Mantalele de piele stăteau fumînd lîngă automobil. Tata se învîrtea pe acolo și căuta ceva ce tocmai pierduse, poate un nasture sau cocarda de la chipiu, pe care le căutasem și eu în zadar ici și colo. Nimeni n-a băgat de seamă, cînd m-am furișat în atelier — sau poate totuși a zărit careva în ultima clipă cum era închisă ușa pe dinăuntru? În orice caz, m-am strecurat în atelier și m-am ciucit lîngă cănile, oalele și cutiile care folosiseră în timpul verii ca vaze de flori, iar acum erau adunate într-un colț; din ele ieșea o putoare de apă stătută. M-am uitat la tablouri și m-am îngrozit: profeții, zarafii și cobolzii, precupeții vicleni și truditorii cîmpului, încovoiați și bătuți de vînt, apăreau într-o lumină verde, totul mocnea, ardea fără flacără, părea că se aprinsese acolo un foc verde, a cărui sclipire cădea pe tablouri, și astăzi încă mai știu: în prima clipă am vrut să strig, să dau alarma, dar cînd m-am apropiat de tablouri, sclipirea a încetat și lumina cea verde a pierit.

Pictorul se ducea de colo colo, trăgea o ladă pe podea, o deschidea și o închidea iarăși. A deschis robinetul de la chiuvetă. A aruncat o cutie de conserve goală pe masa de ceramică. Profitînd de colțuri și nișe, la adăpostul culcușurilor improvizate m-am tîrît spre el, pînă cînd nu ne mai despărțea decît un pas. Am dat la o parte o cuvertură aninată lejer în chip de draperie : pictorul stătea chiar în fața mea, a deschis cu precauție ambele uși ale unui dulap lat, a ascultat atent, apoi s-a ghemuit, ca să se uite în interiorul dulapului — nu pot uita ce se petrecea acolo în interiorul dulapului : se desfășura un brun de neoprit, care lua în stăpînire orizontul, un brun cu dungi negre și marginea cenușie se rostogolea încoace și creștea și creștea peste un ținut crepuscular. Tabloul era intitulat : „Făcătorul de nori". Pictorul l-a privit cu capul înclinat, s-a tras înapoi, a venit atît de aproape de mine, încît l-aș fi putut atinge. Nu era de acord cu ceea ce vedea, era dezamăgit. A clătinat gînditor din cap, s-a dus la tablou, a ridicat o mînă și a apăsat cu podul palmei pe locul unde lua ființă brunul : Aici, a spus, aici începe acțiunea. A lăsat din nou mîna jos, a înălțat din umeri, acuma părea că-i e frig. Nu înșira palavre, Balthasar, a spus, eu însumi văd că aici lipsește presimțirea, presimțirea furtunii, de aceea culoarea trebuie pur și simplu să povestească mai mult despre fugă, aici trebuie să se simtă că e vorba de o pîndă atentă, de cineva care e gata să fugă, de cineva care-și arată spaima.

Ușa atelierului s-a deschis, pictorul n-a auzit. Am simțit cum năvălește un curent de aer, și încă mai știu că așteptam zgomotul cu care e închisă o ușă, dar zgomotul n-a urmat, și atunci am ridicat cuvertura ce cădea în falduri, m-am tîrît afară din ascunzătoarea mea, cu degetul arătător pe buze, m-am dus la el în vîrful picioarelor și l-am atins ușor. A tresărit, s-a speriat, gura a dat să i se deschidă. A vrut să spună ceva, dar a înțeles pe dată ce însemna brațul meu întins în direcția ușii, părea pregătit pentru așa ceva și a înțeles atît de repede și gestul meu de prevenire, încît

a desprins iute tabloul de pe peretele dulapului, l-a făcut sul, l-a împins sub dulap, dar l-a tras numaidecît din nou afară. S-a uitat în jur : acolo erau o sută de ascunzători şi totuşi nici o ascunzătoare potrivită pentru „Făcătorul de nori", se ofereau colţuri, spaţii în dosul mobilelor, intervale şi gurile primitoare ale unor căni, dar în clipa aceasta el le considera pe toate ca nepotrivite : mă descoperise pe mine. M-a lipit de latura dulapului, s-a aplecat deasupra mea şi m-a privit, de aproape şi mai pătrunzător ca niciodată, simţeam mirosul de săpun şi de tutun al respiraţiei lui, mă pătrundea răceala ochilor săi cenuşii. Witt-Witt, mi-a şoptit deodată, a tras scurt cu urechea spre uşă, apoi a continuat în şoaptă : Mă pot bizui pe tine ? Sîntem noi prieteni ? Faci tu ceva pentru mine ? — Da, am spus şi am aprobat dînd din cap, da, da, da.

În clipa aceea şi pricepusem ce vrea, mi-am suflecat pînă la umeri puloverul meu verde pe alocuri ţesut, m-am îndoit din şolduri, iar pictorul mi-a aşezat tabloul lipit de corp, mi-a tras puloverul în jos, l-a înfoiat şi mi l-a vîrît în pantaloni. Puloverul şedea prea întins. L-am tras ici, colo, să-l lărgesc puţin. Am făcut cîteva mişcări de probă. Du-l afară, în siguranţă, mi-a şoptit pictorul, mai tîrziu adu-i-l mătuşii Ditte, am nevoie de el. Mi-a dat mîna. M-a cuprins spaima, cînd mî-a strîns mîna cu o asemenea seriozitate, în orice caz fără să-mi facă vreun semn de prevenire cu ochiul. S-a ferit să mă mîngîie pe păr ca de obicei, nici un ghiont, nici o lovitură în glumă după ceafă. Fac tot ce vrei, am spus, la care el a dat din cap şi, după ce a tras cu urechea spre uşă, mi-a şoptit : Bine, Witt-Witt, n-am să uit asta.

A închis dulapul şi mi-a făcut un semn să dispar, adică doar a ridicat cuvertura întinsă şi a aşteptat pînă cînd m-am strecurat pe sub ea, apoi a strigat : Teo ? Tu eşti, Teo ? Nici un răspuns, doar căderea înceată a unui pas, care venea mai aproape, mereu mai aproape şi pe care eu l-am recunoscut numaidecît. Vin acuma, Teo, a strigat pictorul, sînt gata, şi mi-a poruncit cu un semn să mă ghemuiesc lîngă prici;

pe urmă a tras o înghiţitură din sticla pe care o purta în buzunarul de la spate al pantalonilor. Hîrtia rigidă lipită de trupul meu a pocnit cînd m-am făcut ghem în faţa unei umbre ce apăruse la picioarele priciului şi se şi îndepărtase, cînd am ridicat capul. Paşii au încetat, vîrful unui picior a izbit spre încercare oalele şi cutiile de tablă, pe o masă a fost împinsă o mapă. Deşi măcar acum pictorul trebuia să ştie că nu doctorul Busbeck era cel ce intrase în atelier, a strigat : Vino-ncoace, Teo, şi am văzut cum a deschis de formă dulapul şi l-a închis din nou, gest prin care a obţinut ca paşii să se audă din nou şi să se apropie de el.

După paşi îl recunoscusem de mult pe tata, iar pictorul trebuie că-l recunoscuse şi el, fiindcă n-a părut de loc surprins, n-a făcut decît să se tragă la o parte şi să dea de înţeles prin atitudinea lui că e gata de plecare. Faţa tatei, faţa lui uscăţivă, ascuţită şi cu pielea netedă s-a ridicat spre oberliht, iar în vremea asta calcula. Pe faţa lui plutea o uşoară expresie de superioritate : poate chiar şi de satisfacţie. Şi-a băgat ceasul în buzunar. I-a comunicat pictorului că răgazul încă nu trecuse, că mai are la dispoziţie cîteva minute, de care poate să dispună cum vrea, că e cazul să se folosească de timpul ce i se îngăduise şi aşa mai departe. Aşa cum stătea acolo pictorul : cu spinarea dreaptă, cu picioarele îndepărtate, cu mîinile la spate, se şi vedea că era hotărît să nu se lase antrenat în nimic. N-a răspuns, cînd tata i-a cerut permisiunea să ridice un top de schiţe îngălbenite de pe un şevalet. S-a uitat fără o vorbă cum postul de poliţie se suie pe un scăunel şi-şi aruncă privirile pe deasupra dulapurilor, n-a făcut şi n-a spus nimic cînd tata a deschis dulapul, s-a băgat pe jumătate înăuntru şi s-a cocoşat în cele din urmă, ca să ridice de pe fundul dulapului foi de hîrtie de format mic şi goale, pe care le-a îndreptat una după alta spre oberliht, le-a sucit, le-a potrivit la colţuri şi le-a pus cu grijă pe masă.

Avea ceva de gînd cu foile astea goale : le-a rînduit în două şiruri pe masă, s-a scufundat din nou în dulap,

a scormonit cu îndărătnicie, a cercetat și a cumpănit, pe urmă s-a lăsat păgubaș și s-a întors la masă. Satisfăcut, a adunat foile goale, le-a strîns pachet bătîndu-le cu palma, în care timp l-a privit țintă pe pictor, ca și cum ar fi dorit să-l vadă zîmbind, numai pentru că avea pregătit un răspuns la acest zîmbet. Dar pictorul n-a zîmbit. Tata i-a cerut încuviințarea să ia cu el foile goale: pictorul a tăcut. Postul de poliție a spus: Pînă astăzi încă mai ai noroc, Max, în toate, iar dacă s-a ajuns unde s-a ajuns, tu însuți ai vrut-o. Dar nu sînt sigur că ai să scapi mereu cu norocul tău, printre ochiurile plasei: o dată ai să rămîi agățat strașnic, și-atunci n-o să-ți mai fie de nici un folos dacă tablourile tale sînt invizibile sau nu: am să le găsesc. Am mai dat noi la iveală și altele, care voiau să rămînă nevăzute.

A lovit cu palma foile goale, de format mic, apoi s-a dus spre pictor, care continua să stea acolo cu spatele drept și-l măsura pe polițai cu dispreț, nu cu dușmănie, nici îngrijorat, ci doar disprețuitor. Pot înțelege de ce s-a străduit tata în așa măsură atunci să obțină un răspuns, dar Max Ludwig Nansen nu s-a lăsat ademenit, n-a arătat nici mirare, nici teamă sau mînie, la care tatei nu i-a venit altceva în minte decît să-i amintească pictorului că tot ceea ce i se întîmplase pînă acum și avea să i se întîmple i se datora lui însuși. Tu ai vrut-o, a spus el, tu însuți. Dar voi sînteți mari, voi sînteți superiori tuturor, pentru voi nu e valabil ceea ce e valabil pentru alții. Arăta oarecum încurcat, atunci cînd pictorul a făcut constatarea — și anume mai mult pentru sine decît pentru tata: Răgazul a trecut, trebuie să mergem, și fără a-l aștepta pe polițai, care probabil că ținea mult ca el însuși să hotărască momentul plecării, a luat-o înainte spre ușă și îndată mai departe, prin curte. Tata a pornit după el enervat.

Mantalele de piele continuau să stea fumînd în fața automobilului: înaintea ușii, cu geamantanul cafeniu între ei, Ditte și doctorul Busbeck; ambele perechi

stăteau cu gînduri diferite în așteptare, nimeni nu vorbea. L-aș fi ajuns cu dragă inimă din urmă pe pictor și mi-ar fi plăcut să-l însoțesc acum, cînd se îndrepta spre grup, dar îmi era teamă că tata ar putea descoperi tabloul sub puloverul meu, așa că m-am strecurat spre grajd și am privit de acolo cum cei doi bărbați se îndreptau unul după altul spre mașină.

Recunosc, m-am mirat că pictorul n-a făcut nici o încercare să fugă, cel puțin la început, atunci cînd avansul i-ar fi fost desigur suficient, ca să ajungă pînă la bălțile de turbă, poate chiar pînă la peninsulă; pe fereastră, prin grădină ar fi putut în orice caz să dispară neobservat, dar n-a dorit-o, n-a vrut, nu s-a gîndit probabil la asta nici măcar o singură dată. Ca și cînd s-ar fi străduit să respecte răgazul ce i se acordase, a luat fără șovăială geamantanul cafeniu. A dat mîna cu Ditte. A dat mîna cu doctorul Busbeck. S-a dus spre automobil și s-a oprit — trebuie să spun: s-a oferit în silă mantalelor de piele: Iată-mă, așadar să pornim, ce mai așteptăm. Una dintre mantalele de piele a deschis portiera mașinii, a vrut să ia din mîna pictorului geamantanul, nu, i-l și luase și voia să-l împingă în interiorul automobilului pe pictorul care se lăsa încovoiat, cu capul între umeri pe banchetă, cînd deodată doctorul Busbeck, care privise fără un cuvînt, a repezit un braț înainte: stați, încă o clipă, a ajuns din patru pași lîngă automobil, și-a coborît brațul slab și a spus pradă agitației: Așteptați, așteptați un moment.

Mantaua de piele s-a îndreptat din șale, bărbatul ăsta scund îl incomoda, totuși întrucît nu avea pare-se nici un interes să stabilească motivul acestei întreruperi, a făcut un semn postului de poliție Rugbüll, iar tata a și apărut la fața locului și a intervenit. Tata a întrebat: Ce se-ntîmplă? și l-a tras pe Busbeck de lîngă automobil. Ce vreți? a întrebat tata. Ascultați-mă, a spus Busbeck, dar nu adresîndu-se tatei, ci în direcția mantalei de piele care aștepta cu indiferență: Eu am fost, eu port răspunderea că atelierul n-a fost camu-

flat atunci, vina e numai a mea. Domnul Nansen n-are nimic a face cu asta.

Tata l-a înşfăcat de mînecă pe bărbatul cel scund, l-a măsurat cu reproş, dar n-a cutezat să spună nimic, deoarece era vădit că lăsa în seama mantalelor de piele tot ceea ce s-ar fi putut spune în genere acum. Luaţi-mă pe mine, a spus doctorul Busbeck, luaţi-mă pe mine şi lăsaţi-l pe el aici : a mea a fost vina. S-a îndreptat spre automobil, cu un pas doar, apoi tata l-a tras înapoi. Mantalele de piele şi-au făcut un semn, una s-a aşezat la volan şi a pornit motorul, cealaltă a arătat spre doctorul Busbeck şi l-a întrebat pe poliţai : Cine-i ăsta ? Are şi ăsta de spus ceva ? la care tata a făcut un semn negativ şi a răspuns : E doctorul Busbeck, locuieşte aici, un prieten. Vă rog, a strigat doctorul Busbeck, să mă înţelegeţi : domnul Nansen n-a ştiut că în seara aceea camuflajul —

Gura, a spus o manta de piele, nu ne ţine în loc şi dă-te la o parte. Ar fi bine dacă ţi-ai pune frîu la gură şi ai şterge-o. S-a aşezat pe bancheta din spate lîngă pictor şi a închis portiera. Tata i-a dat drumul doctorului Busbeck, s-a uitat la Ditte, care stătea în prag, s-a uitat o dată şi spre mine, a înconjurat automobilul şi s-a suit în faţă. Automobilul a demarat. M-am repezit ca săgeata spre doctorul Busbeck, în vreme ce automobilul se îndrepta încet spre poarta deschisă, am căutat şi am descoperit imediat silueta pictorului pe bancheta din spate, i-am făcut semn cu cotul doctorului Busbeck şi am aşteptat, cum aştepta şi el, ca Max Ludwig Nansen să se mai uite încă o dată înapoi, dar silueta n-a făcut nici o mişcare.

M-am uitat în urma automobilului care pleca, am aruncat o privire scurtă şi spre grajdul, unde cei dinăuntru continuau măcelăritul — din pricina asta n-am auzit cheia învîrtindu-se în broască, nici paşii lui Joswig, n-am auzit nici măcar cînd m-a salutat prima dată după ce intrase.

Abia cînd paznicul nostru preferat mi-a pus cu sfială o mînă pe umăr şi mi-a şoptit prevăzător : Nu te

sperla, nu te speria Siggi, eu sînt, abia atunci m-am speriat și am sărit în picioare și m-am ferit chiar. trăgîndu-mă spre fereastră. Joswig a rămas locului în fața mesei, un cîine de vînătoare cuprins de spaimă. A luat oglinda mea de buzunar, s-a căutat, pare-se, în ea pe sine, dar n-a putut descoperi altceva decît lumina becului electric fără abajur, pe care oglinda mea o prindea și o azvîrlea înapoi, astfel că a pus oglinda în același loc, alături de caietul meu și s-a așezat fără o vorbă pe taburetul acoperit de crestături.

Venise oare din nou, ca să-mi ceară să respect odihna din timpul nopții ? Voia să-mi facă socoteala consumului ridicat de curent electric ? Sau, stîrnit de insomnia lui din timpul verii, năvălise aici, în speranța că am să-i citesc — cum spunea el — un „capitol fain" din tema mea de pedeapsă ? S-a aplecat peste lucrarea mea, a început să citească dînd din cap, a scos, în timp ce citea, cu degetele sale lungi două țigări mototolite din buzunarul de sus al hainei, țigări americane, pe care i le dăruise poate vreun psiholog american și pe care le-a pus acum ca semne de carte în caietul meu și le-a uitat acolo. Nu i-am luat-o în nume de rău.

Nimeni dintre noi nu putea să țină multă vreme supărarea pe Joswig, acest om timid, bun, care părea lovit de ceea ce ne lovea pe noi, care suferea pentru ceea ce sufeream noi și care se simțea pedepsit, cînd noi eram pedepsiți. El citea, iar eu priveam afară peste Elba, pe care nu se întîmplau multe, pe care trecea doar un remorcher bondoc ce scotea fum gros, foarte încet, foarte obosit ; norii de fum acopereau luna, se bolteau, își schimbau forma și dădeau drumul unei herghelii de ponei scoțieni, care stăteau în tăcere în fața lunii, ca în fața unei adăpătoare. Nici un pescăruș. În direcția portului Cuxhaven, nici o formație de nori vrednică să fie amintită. Luna făcea ceea ce putea și ea. Departe malul întunecat, un lanț de faruri de automobil.

Aș vrea să spun că, în calitate de cititor, Joswig nu se deosebea nicidecum de alți cititori, căci abia își aruncase ochii pe ultima pagină, abia aflase că Max

Ludwig Nansen fusese ridicat cu mașina poliției, că și dorea să știe dacă, în ce stare și cînd se va întoarce acasă. De ce trebuia să pună o întrebare atît de tipică? Am ridicat din umeri, ca și cum eu însumi n-aș fi putut decide cu una cu două. Joswig s-a uitat la mine buimăcit, dar n-a mai întrebat, a venit lîngă mine, și-a ațintit privirea, prin fereastra cu gratii, spre Elba învăluită de înserare, care tocmai se înveșmîntase cu argint în cîteva locuri, de pildă dincolo de marea geamandură de pe canal. Lămpile cu arc voltaic de la atelierele noastre ardeau și nu îngăduiau să se formeze pe teren nici o umbră. Sălciile lăsau să le atîrne în Elba ramuri elastice și măsurau direcția și tăria curentului. Cîinele directorului adulmeca plaja, în căutarea unor canotori ascunși. Urletul? Urlînd, un vas de război cerea departe sus, în port, să i se trimită un remorcher.

Joswig mi-a lăsat timp să observ toate acestea și multe altele, stătea lîngă mine și se codea, nu voia să-mi ceară nici să sting lumina, nici să mă bag în pat, asta era clar pentru mine. Suferea? Suferea, dar nu prea de tot. Căuta ceva? Căuta o formă de confidență. Joswig voia de la mine ceva, dar încă nu se putea decide, se gîndea și avea îndoieli, își lua avînt și se înfrîna, avea chef, și totuși, n-avea încredere: stăpînit de această nehotărîre nespus de vizibilă, care-i adusese pînă atunci multe simpatii, privea țintă afară spre Elba comercială, dar care curgea fără zgomot. Aștepta de la mine ușurare, aștepta sprijin.

M-am întors de la fereastră, m-am dus la masă, și deodată am știut cum l-aș putea ajuta să facă începutul: am luat una dintre țigări, pe care o vîrîse ca semn de carte în caietul meu, și am aprins-o. La mica explozie a chibritului frecat pe cutie, s-a întors, m-a văzut fumînd lîngă masă, brațul i s-a și săltat pentru un protest prompt, s-a și îndreptat spre mine, legănîndu-și mîna, nu indignat, ci uimit, și l-am auzit spunînd: Fumatul în camere — Doamne Dumnezeule: știi doar că fumatul în camere este interzis. Am stins țigara, strivindu-i mucul între degete, încă înainte să mi-o ceară. Tu, a spus el, tocmai tu, Siggi, faci asemenea lu-

cruri — acum, cînd am nevoie de tine. A oftat, l-am poftit să stea pe patul meu. S-a așezat clătinînd din cap, s-a uitat la mine cum curăț la capătul ars țigara, pe care o începusem și n-a avut nimic împotrivă, cînd am împins-o din nou, ca semn de carte, în caiet. Îndată, îndată, m-am gîndit, are să-ți ceară ce-i drept nu ajutorul, dar totuși colaborarea, și nu m-am înșelat : Joswig venise la mine, fiindcă avea nevoie de sfatul meu.

Firește, a început în felul lui să mă pună la curent cu dificultățile pe care le are de înfruntat ; asta înseamnă că s-a apropiat pe departe, venind prin spate, prin bucătăria rece, ca să zic așa. Ca mai vîrstnic, a spus el, ca unul dintre cei mai vîrstnici de la noi, tu știi desigur ce este permis pe insula noastră și ce nu ; după asta a bătut cîmpii, dar îndreptîndu-se spre țel, vorbind despre regulamentul general de ordine interioară, a călărit un răstimp pe paragraful : „Fumatul în spațiile deschise și în cele închise", a alunecat cu două paragrafe mai jos și mi-a amintit eam ce pot aduce după ele contravențiile, apoi, o dată urnit din loc, s-a cățărat din nou în sus pe ordinea interioară nevăzută, dar prezentă întotdeauna și s-a proptit la paragraful doi : „Paznicul este intangibil, indicațiile sale trebuie urmate necondiționat". Încă nu-mi dădeam seama încotro bate. L-a pomenit cu o indiferență prefăcută pe Ole Plötz, a ajuns să vorbească despre încercarea de fugă a lui Ole, rămasă de mult în trecut, a spus ceva eam prea des „mai știi tu", mai știi tu seara aia ploioasă ?

Băieții pregătiseră și chibzuiseră bine totul, apa era în reflux. În cele din urmă se hotărîseră totuși să se folosească de cheile lucrate în atelier. Și mai știi tu că dinspre mare se întindea încoace negura, așa de groasă, încît vasele de pe fluviu au aruncat ancora, puteai să auzi zornăitul și zăngănitul lanțurilor. Ceilalți n-au mai vrut, dar Ole da, în ciuda ceții, așa că totul s-a desfășurat precum hotărîseră. Ți-ai dat seama cu siguranță între timp că poți să te feliciți : probabil că ai fi chemat și tu deodată, jalnic, în ajutor, cum au chemat ceilalți. Cine poate înota pe ceață în Elba, măcar

cît ai vedea cu ochii. Şi mai ştii tu cum stăteau acolo tremurînd în hainele ude, cu noi toţi în jurul lor, în zorii de zi ?

Fiindcă nu voiam să ascult toată placa, am spus da, mai ştiu, ştiu noaptea şi ceaţa şi ce-au făcut paznicilor cu prilejul tentativei lor de evadare, mai ales unui paznic, şi aşa mai departe : e mult timp, totuşi nu atît de mult timp de-atunci. Joswig a dat din cap, a scrîşnit din dinţi, a deschis braţele, să zicem : cu o dureroasă nedumerire. De ce, Siggi, de ce mai există experienţa ? Pricepi tu, de ce experienţele nu sînt, sau aproape nu sînt de nici un folos ? Cui îi sînt oare destinate, experienţele ?

Atunci am ciulit urechile, i-am cerut muteşte un răspuns îndelung, pînă cînd n-a mai rezistat. Pricepi tu, Siggi ? După toate astea ? Joswig a spus : Ei habar n-au că eu ştiu ce şi cum, şi-au discutat planul la toaletă, oricine putea să-i audă. Ce trebuie să fac ? Ole, prietenul tău Ole Plötz, o să rîcîie vinerea viitoare marmelada de pe pîine, o s-o strîngă într-o hîrtie. Seara, au pus ei la cale, la ultimul rond, el o să mă păcălească, şi pe urmă or să-i dea din nou drumul : încă o dată. Am spus : Habar n-am, zău, iar el oarecum trist : Ole o să zacă pe podea, cu faţa şi gîtul mînjite cu marmeladă, eu va trebui să-mi închipui că l-au stîlcit în bătaie sau că a căzut. Atunci, speriat, am să descui, am să mă reped înăuntru, am să mă aplec deasupra lui ; cînd am să încerc să-l ridic pe Ole, el o să mă doboare după plan, apoi cheile n-o să mai trebuie să mi le ceară de două ori : vor să-i dea drumul din nou, Siggi, şi cînd auzi asta trebuie să te întrebi pur şi simplu : oare experienţele n-au nici o valoare ?

Cine mai e în combinaţie ? am întrebat, asta n-a vrut să-mi spună, probabil aceiaşi ca atunci. — Şi vineri trebuie să se-ntîmple ? — Vineri, da, şi mă gîndesc tot timpul, a spus Joswig, ce trebuie să fac cu ceea ce ştiu : există mai multe posibilităţi. Ce-aş zice, de exemplu, dacă pur şi simplu nu ar intra la Ole ? Sau dacă ar intra şi, în loc să se aplece deasupra lui Ole,

l-ar doborî el pe băiat, ar fi, ca să zicem așa, legitimă apărare preventivă. Firește, ar putea și să dea toată povestea în vileag, nu are decît să-i spună directorului o vorbă, directorul o să facă numaidecît tărăboi.

Joswig a coborît privirea, a tăcut, și deodată am înțeles că lăsa pe seama mea să-i indic o a patra posibilitate, pe care socot că o spera de la mine ; abia începusem, că a și ridicat fruntea nerăbdător. Desigur aș putea vorbi cu Ole, am spus, aș putea să-i arăt că totul e în zadar și cunoscut și că va ieși prost cum s-a mai întîmplat odată : astea i le-aș putea arăta, dacă mă ascultă, dacă măcar stă să mă asculte. — O să te asculte, a spus Joswig, iar eu : Dar nu merge, nu pot să-l previn : dacă îl previn, o să creadă că sînt în cîrdășie cu paznicii, așa ceva nu-și poate permite nimeni aici. — Atunci ce să fac ? a întrebat Joswig. Mîhnirea lui era vrednică de crezare. Ce trebuie să fac, Siggi, pînă vineri mai e puțin. Dacă nu vrei să-l previi, ce-o să se întîmple ? — Marmelada, am spus : să i se pună pe masă un borcan întreg de marmeladă, iar pe borcan un bilețel : a se servi la discreție, dacă rănile nu sînt destul de roșii. Joswig m-a privit neîncrezător, era clar că și respinsese ideea, a mai cumpănit-o o dată, părea acum că-i place, chiar că-l amuză, în orice caz s-a împăcat vădit cu ea, a socotit-o brusc singura idee potrivită și s-a ridicat de pe patul meu. Știam, a spus și mi-a dat mîna, știam, Siggi : la tine nu vine niciodată omul în zadar.

AŞADAR AICI, UNDE EU ŞI HILKE PRINDEAM cu piciorul cambule, aici trebuie să fi început totul : viaţa şi toate alea ; aţi mai auzit vreodată aşa ceva ? Aici, din estuar, din pustiul ăsta cenuşiu ca nămolul sau de culoarea turbei, care era tăiat de canale, împestriţat de băltoace puţin adînci, se va fi pornit începutul, după părerea lui. Per Arne Schessel, scriitorul şi etnograful ţinutului : orice făptură ce-a putut să respire şi orice chestie de felul ăsta a pornit-o într-o bună zi trecînd prin cordonul amfibian spre plajă, s-a spălat de noroi, a aprins focul şi şi-a făcut o cafea. Bunicul meu, acest rac-pustnic, a spus-o în scris.

În orice caz, ne aflam afară în estuar, ca să prindem cu piciorul cambule, umblam pe fundul lunecos al mării departe în faţa peninsulei, Hilke aflîndu-se mereu înainte. Laolaltă cu noi pescuiau păsările de mare. Hilke îşi suflecase sus de tot rochia şi şi-o strînsese pe pîntece, picioarele îi erau acoperite de nămol pînă sub genunchi, marginea chiloţilor i se înnegrise de udeală. Păsările de mare pescuiau vîrîndu-şi ciocul în apa băltoacelor, clămpănind, plescăind. Albiile canalelor, tăiate abrupt, ramificaţiile lor spre mare : cînd marea era în reflux, aici se pescuia bine. De cele mai multe ori ne luam de mînă, intram într-o băltoacă cenuşie sau lîngă malul unui canal puţin adînc şi ne lăsam pur şi simplu să ne scufundăm în nămol, căutam, pipăiam cu degetele picioarelor,

ne trăgeam în sus picioarele, sprijinindu-ne unul pe altul, și înaintam cu greu, sistematic, mai departe prin mîl și nămol, mereu încordați și așteptîndu-ne să simțim ceva încovoindu-se sub tălpi ; îndată ce călcam un pește plat, un calcan, o cambulă, foarte rar cîte o limbă-de-mare, dihania începea să se zbată, să se zvircolească și să se încovoaie, iar Hilke, ori de cîte ori descoperea și fixa sub picior peștele, începea să strige și să chiăie : nu cunosc pe nimeni care să fi putut prinde cambule cu atîta perseverență ca sora mea Hilke. Deși era foarte gidilicioasă, deși de fiecare dată se crispa înspăimîntată și țipa, aproape că nu lăsa să-i scape nici un pește plat, îl ținea sub picior pînă cînd eu îl înhățam și-l scoteam din apă.

Uneori se scufunda pînă la coapse, atunci își sălta rochia pînă la piept. Alteori aluneca pe un strat neted de argilă ca pe gheață. O amuza, cînd mîlul rece gîlgîia și pleoscăia, cînd plesneau bășici, cînd se scufunda mereu mai mult în pămîntul moale. Niciodată nu uita să supravegheze curentul din canale. Cînd terenul scobit în vălurele al estuarului devenea mai tare, țopăia într-un picior și ateriza de fiecare dată pe unul dintre inelele de noroi în formă de șnur ale viermilor-de-nisip. Prindea crevete, radiolarii și anelizi, le ținea în palmă și se uita la ele un timp, apoi le punea înapoi în apă. Aduna cochilii spiralate goale și le arunca în chiloți ; nu le pierdea datorită elasticului strîns pe pulpe. Toate acestea aparțin neapărat scenei.

Apoi tulburarea mării în estuar, nori joși în vest, rafale de vînt, care încrețeau canalele și băltoacele și spulberau fulgii păsărilor de mare, zgomotul de motor îndepărtat al unui avion singuratic, sclipirea nisipului de pe peninsulă, ridicătura digului — încă mai sigur, mai de netrecut în partea dinspre estuar — și departe înapoi pe dune cabana pictorului.

Eu duceam coșul cu pești. O urmam pe Hilke prin estuar, azvîrleam după păsările de mare care pescuiau, încercam, ca ea, să țopăi într-un picior. Călcam, strivindu-le, coline de spumă galbenă ridicate de vînt.

Peştii se zbăteau în coş şi, respirînd, clămpăneau din operculi. De mai multe ori, Hilke mi-a cerut s-o spăl pe picioare în apa curgătoare a unui canal, pe faţa căreia se întindeau fire de mîl ; cît timp o spălam se sprijinea de spatele meu. Cochiliile din chiloţii ei se ciocneau între ele, se auzea un fel de huruitoare. Îmi propteam piciorul pe ridicături mititele şi lăsam nămolul să-mi ţîşnească printre degete. Inelul vînăt de pe pulpele Hilkei se datora elasticului, arăta ca o urticarie, te făcea să te gîndeşti la o cunună de înţepături ale unor insecte. Vîntul îi azvîrlea părul încolo şi-ncoace, cîteodată îi acoperea faţa cu totul.

Cred că ne şi îndreptam spre peninsulă, cînd Hilke, care ţopăia înaintea mea, a scos brusc un ţipăt scurt, s-a aşezat pe pămîntul umed, şi-a apucat cu amîndouă mîinile piciorul stîng şi l-a sucit în aşa fel, încît să-şi poată vedea talpa. Într-o clipă am fost lîngă ea, m-am şi lăsat în genunchi. În talpa piciorului ei era înfiptă o aşchie colţuroasă, albă, de calcar din cochilia unei midii. N-o rupe, a spus, a prins cu două degete aşchia şi printr-o mişcare fulgerătoare a smuls-o. Hilke n-avea batistă, a apucat un colţ al rochiei, dar nu l-a folosit, ca să-şi şteargă rana, a făcut-o cu poalele cămăşii mele, care-mi atîrna ieşită din pantaloni. Rana era o tăietură în formă de seceră. Intensitatea sîngerării scădea vizibil.

Se opreşte îndată, am spus, iar Hilke : Încă nu trebuie să se oprească, sîngele trebuie să cureţe rana, iar după o pauză : Poţi tu asta, Siggi ? Ai tu curaj, să sugi rana ?

Cum ? am întrebat, iar Hilke clătinîndu-şi nerăbdătoare capul : Cum se suge — cu gura firească, sugi şi scuipi. S-a sprijinit în coate, şi-a îndepărtat picioarele, a ridicat spre mine talpa rănită : Hai, începe. I-am apucat glezna şi am închis ochii. Piciorul ei mirosea uşor a mîl şi a iod, l-am apropiat de faţa mea şi, mai înainte de a atinge rana cu buzele, am mai privit-o o dată. La început am simţit doar un gust de nămol şi de mîl, am scuipat, am supt, am apăsat uşor cu limba, am scuipat, treptat a pierit orice gust, iar eu am deschis ochii şi am văzut-o pe Hilke culcată în faţa mea, dădea din cap spre mine, recunoscătoare.

Apoi şi-a tras piciorul, s-a uitat la rană şi şi-a întins spre mine braţele : am ajutat-o să se ridice. S-a rezemat de umărul meu, mi-am pus braţul pe şoldul ei : aşa am pornit-o spre plajă, spre peninsulă, unde ni se aflau pantofii şi ciorapii. Hilke a început a ocărî cu jumătate voce, avusese de gînd, pare-se, ceva, pentru care i-ar fi trebuit picioare sănătoase, repeta fără întrerupere, murmura : Astăzi, tocmai astăzi trebuia să se întîmple, fir-ar să fie al naibii, de ce nu mîine ? Mîna ei a început să devină neliniştită, se uita prea des la ceasul de mînă, lucrurile astea sînt desigur bine cunoscute. A făcut cîţiva paşi şchiopătînd, a pus pe pămînt piciorul stîng numai cu călcîiul, a făcut o mică mişcare de rotire din genunchi. Tocmai astăzi trebuia să se întîmple. — Ce-i astăzi ? am întrebat, la care sora mea a răspuns textual : Dacă ai să continui aşa, ai să-mi turteşti osul şoldului.

Am ocolit canale mai adînci, am înconjurat băltoace de la care nu puteai şti la ce să te aştepţi, dar totuşi n-am putut evita ca din timp în timp să dăm în cîte o groapă plină de noroi şi să ne scufundăm pînă la genunchi. Gîşte sălbatice treceau peste noi în zbor jos spre bălţile de turbă, pescăruşii îşi făceau de lucru în estuar, împreună cu toţi nisiparii şi scoicarii. Ploaia încă nu începuse. Pe malul peninsulei, mi-am dat drumul să cad în nisipul fin, am înhăţat glezna Hilkei şi am vrut să-i curăţ şi să-i sug încă o dată rana, dar acuma Hilke n-a mai vrut, Hilke şi-a vîrît cîteva degete sub elasticul chiloţilor, a făcut loc cochiliilor să curgă pe nisip, s-a cinchit şi a început să le numere, în vreme ce eu i-am adus ciorapii şi pantofii. Nu sînt destule, a spus Hilke deodată, mai am nevoie de zece, cincisprezece : vrei tu să mi le-aduci, Siggi ? — Mă aştepţi ? — Nu, a spus, eu o iau înainte : în felul ăsta a căutat să scape de mine. A adunat cochiliile în coş, le-a azvîrlit pur şi simplu peste peşti. Şi-a frecat rana de la talpa piciorului cu un ciorap, ca s-o cureţe, a fluturat puţin ciorapul, înainte să şi-l pună, şi-a scuturat rochia, s-a aşezat contra vîntului şi şi-a înnodat

părul în creştet, apoi, după ce m-a salutat aşa, într-o doară, a pornit-o spre casă, şchiopătînd de-a lungul plajei.

Am rămas culcat în nisip, m-am sprijinit în coate şi m-am uitat după ea, cum se îndepărtează, albastru proiectat pe verde, albastru proiectat pe nisipiu, devenea mereu mai mică, mereu mai neînsemnată — şi ar fi devenit aşa oricare dintre noi — pe măsură ce ea — sau el — s-ar fi apropiat de dig ; cu masa lui umflată, digul părea că-l reduce şi-l turteşte pe oricine, cel puţin atîta vreme cît înainta spre piciorul său. Cînd a ajuns sus pe coama digului, Hilke s-a uitat înapoi, m-a căutat cu privirea, m-a descoperit şi a întins un braţ, poruncitor spre estuar : Du-te acum şi caută-mi cochilii.

Am rămas întins şi am aşteptat, pînă cînd a dispărut, şi nici atunci nu m-am dus în estuar, fiindcă în clipa cînd Hilke luneca la vale de cealaltă parte a digului, un bărbat s-a ridicat dintre smocurile de perişor din faţa dunei, un bărbat uscăţiv, Busbeck. Stătuse culcat acolo, ca s-o lase să treacă. Purta ceva. Doctorul Busbeck purta ceva lipit strîns de corp, uneori se uita în juru-i, ca şi cum s-ar fi temut că Hilke o să se întoarcă. Cu trupul plecat mult înainte, cu braţul liber vîslind spasmodic, cobora anevoie duna. Îţi şi puteai da seama cu ce scop voia să taie de-a curmezişul peninsula. Trebuie că avea în mînă o batistă, fiindcă din cînd în cînd părea că-şi şterge ceafa şi fruntea, făcea impresia unui om fugărit, nu se oprea din mers chiar cînd se uita înapoi sau cerceta cu privirea plaja în alte direcţii. Felul lui de a se mişca părea că exprimă îndîrjire, mînie ; îi dădea de furcă nisipul lunecător, nisipul uscat al dunei, care nu oferea nici un reazăm.

Recunosc : alesese drumul cel mai scurt, dar şi cel mai obositor spre cabana pictorului, se îndrepta gheboşat spre ea, cîteodată îşi freca fulgerător ochii, asta întotdeauna cînd nimerea într-o fîşie de nisip zburător, pe care vîntul o sufla în susul dunei, o răsucea pe culme într-un vîrtej turbat şi o trîntea de pămînt. Coborîşul dunei a mers mai uşor, doctorului Busbeck i-a venit chef să danseze, sărea şi dansa şi aluneca pe

panta dunei la vale, apoi a luat-o la fugă spre cabana pictorului, a deschis zăvorul izbindu-l cu muchia mîinii, s-a uitat o dată repede, apoi îndelung de jur împrejur, cercetînd cu aceeași bănuială peninsula și plaja și terenul îngust de sub dig, în cele din urmă a făcut un salt în cabană și a închis ușa. Acum cochiliile erau uitate, iar în ceea ce-l privește pe Busbeck : dacă cineva ți se mișcă în cîmpul vizual într-un chip atît de bătător la ochi, dacă se arată atît de bănuitor, cum a făcut-o el, atunci nu trebuie să se mire că îți trezește interesul și, presupunînd cine știe ce, te provoacă să-l urmărești.

Abia trăsese ușa, că m-am și săltat din nisip, am luat-o la fugă făcînd un ocol, spre frontul lateral, fără ferestre, al cabanei ; goneam aplecat și mereu gata să mă trîntesc la pămînt. N-a fost nevoie să-mi întrerup fuga.

Încet, mereu mai încet, călcînd pe vîrful picioarelor, la adăpost de vînt datorită cabanei, ascultînd cu fața spre lemnul băiețuit, tîrîndu-mă în patru labe pe lîngă latura cu ferestre, aștept, acum se aud dinăuntru lovituri, pîrîituri, un cui ruginit scîrțîie sub daltă, mă ridic cu precauție în picioare, mă apropii cu spatele la perete de fereastra cea largă, numai să n-o ating, ce face acolo, de ce trebăluiește la scîndurile din dușumea, să nu isc vreo umbră prea grăbită, s-ar părea că desprinde scîndurile cu o daltă, să mă aplec spre fereastră, și așa mai departe.

Ne-am recunoscut numaidecît. Părea să fi contat pe apariția mea aici, deoarece cînd m-am aplecat spre colțul ferestrei, umbrindu-mi fruntea cu o mînă, doctorul Busbeck se și uita la mine, mai curînd supărat decît mirat, stînd în genunchi pe podeaua de lemn și avînd înainte o daltă, cu care desprinsese cîteva scînduri și le ridicase cam la un sfert de metru. Firește, eram uimit că mă descoperise numaidecît, dar încă mai mult mă uimea faptul că încheieturile lui delicate reușiseră să mînuiască dalta și să salte scîndurile. Ne-am uitat așadar unul la altul. Și-a întrerupt activitatea, eu mă țeam mai departe într-o poziție incomodă pe fereastră,

de parcă apariţia mea ar fi rămas neobservată. Nu puteam cu nici un chip să ne desprindem privirile, şi cu cît dura mai mult, cu atît mai puţin mă gîndeam eu la fugă, iar el la continuarea lucrului. El nu dădea drumul la daltă, eu nu coboram mîna.

Pe urmă mi-a făcut semn, în sfîrşit mi-a făcut semn, cu gîndul aiurea, chipul lui nu mai exprima supărare; mi-a făcut semn să vin la el înăuntru, iar cînd am deschis uşa cabanei, mă aştepta în picioare în faţa mesei de lucru, dalta zăcea pe duşumele, lîngă ea o mapă legată cu sfoară. Probabil că aveam un aer de vinovăţie, ceea ce i-a oferit prilejul să-i dea drumul cu acuzaţiile: M-ai urmărit în taină şi nu fără folos, cu ce intenţii, de ce, din însărcinarea cui, cu ce scop?

Ar fi fost foarte mulţumit, dacă i-aş fi spus că tata fusese cel ce mă trimisese după el. Doctorul Busbeck nu voia pur şi simplu să creadă că îl urmărisem fără să fi fost pus de cineva. Atunci la ce te-ai aşteptat? m-a întrebat, ce voiai să afli? M-am uitat la mapa legată cu sfoară, am dat din umeri. Mi-a urmărit privirea, a tăcut un răstimp. Aşadar de ce? m-a întrebat, iar eu: Nu ştiu, zău că nu ştiu. Atunci şi-a şi pierdut stăpînirea de sine, mi se părea încurcat şi stingherit ca-ntotdeauna, îţi făcea impresia că are nevoie de ajutor. Şi-a încrucişat mîinile, le-a vîrît în manşetele scrobite, s-a uitat cu teamă prin fereastra largă spre plajă în jos, de la intrare a cercetat cu privirea duna.

Asta trebuie ascunsă? am întrebat şi am ridicat mapa. Mi-a smuls mapa din mîini, cu brutalitatea de care e capabil îndeobşte un om ca el, un gest împăciuitor a avut menirea să-mi ceară scuze. „Făcătorul de nori", am spus, iar el a negat printr-un semn: ştia că pictorul îmi încredinţase tabloul şi că eu i-l dădusem Dittei, îndată ce automobilul dispăruse, ştia deci totul despre noi şi unele chiar mai înainte decît noi. Căuta aşadar o ascunzătoare pentru mapă, Max Ludwig Nansen însuşi îl însărcinase cu asta, îndată ce se întorsese de la Husum, nu, nu-i tocmai aşa: după ce se întorsese în dimineaţa aceea — istovit şi tulburat şi nevoind să

stea de vorbă cu nimeni — pictorul o salutase fără o vorbă numai pe Ditte şi se închisese mai întîi în odaia lui, stătuse acolo mai multe ore, iar cînd a apărut, nu rostise un cuvînt despre cele petrecute la Husum, la întrebările lor se mulţumise să dea din cap, se pare că i se interzisese să spună ceva. A scos mapa, pe care pînă atunci o ţinuse ascunsă la Bleekenwarf, i-a dat-o lui Teo Busbeck şi l-a rugat s-o pună în siguranţă, cel puţin într-un loc care să prezinte oricum o siguranţă mai mare. Aici, în cabană. Asta am aflat-o eu atunci, şi am mai aflat că în mapă se găsea tot ceea ce pictorul credea că are mai de preţ, el însuşi se exprimase cam aşa. Dar în ce loc din cabană s-o ascundă, şi cum ?

Doctorul Busbeck a început să caute hîrtie pergament care trebuia să fie în dulap, sub dulap, după dulap, am căutat împreună hîrtia, iar în timpul căutării am băgat de seamă că nu înceta să mă supravegheze şi că dintr-un anumit moment a continuat căutarea numai pentru că nu ştia cum să se comporte faţă de mine. N-am găsit hîrtia pergament. Poate că o luase cineva, poate că plutea pe mare, poate că o folosise pictorul însuşi, în orice caz hîrtia, care trebuia să protejeze mapa şi conţinutul ei, nu mai era acolo — ceea ce Busbeck constata acum mai curînd uşurat decît dezamăgit. Gata, a spus el, asta nu se mai poate. fără hîrtie pergament mapa nu poate fi păstrată sub duşumele. Cine ştie, a spus, dacă la urma urmei ăsta e un loc bun.

Răspunzîndu-şi singur, a călcat pe scîndurile desprinse, le-a izbit şi le-a forţat să se lase la loc, iar pe urmă am ţopăit amîndoi o dată pe scînduri şi le-am îndesat bine, după care doctorul Busbeck, folosindu-se de daltă, a bătut înapoi cuiele scoase : deschizătura întunecată, pe fundul căreia sclipea nisip umed, ascunzătoarea era iarăşi închisă. Iei din nou mapa cu tine ? am întrebat, iar el : Da, o iau cu mine ; aici nu există hîrtie pergament şi ăsta nici nu e un loc bun. L-am rugat să-mi arate tablourile din mapă, s-a opus, iar atunci cînd am vrut să desfac legătura mapei, a întins mîna cu un gest de apărare. Tablouri noi ? am întrebat. Tablouri invizibile, a spus el.

Am început să mă milogesc, m-am oferit să car eu mapa înapoi la Bleekenwarf, dacă mi-arată numai o dată, numai un singur tablou, și asta repede de tot — dar el n-a vrut, nu putea, a spus: Nu ți-e de nici un folos, sînt tablouri invizibile. Poți totuși să pui mîna pe ele? Desigur că poți să pui mîna pe ele. Poți să le duci cu tine? Și să le duci cu tine. Și să le agăți în perete? Și să le agăți. De ce se numeau atunci tablouri invizibile? Doctorul Busbeck și-a rotit privirea prin încăpere, a examinat-o, s-a asigurat, a luat mapa sub braț: Ce? — Am spus, dacă sînt invizibile, tablourile, atunci n-ai nevoie să le ascunzi, în hîrtie pergament, aici sub duşumele; dacă sînt invizibile, nu le poate găsi nimeni, ceea ce e invizibil, se află în siguranță. — Din acest punct de vedere — el a spus realmente: Din acest punct de vedere, tu ai firește dreptate, a spus-o peste umăr, în treacăt, mergînd spre ușă, dar deodată s-a oprit, s-a întors și a continuat: Trebuie să-ți închipui că în aceste tablouri nu totul e invizibil: mici indicații, semne, aluzii — așa, vîrfuri de săgeată, știi tu — asemenea semne se pot distinge; dar ceea ce e cel mai important, lucrul despre care e vorba: acela e invizibil. E acolo, dar invizibil, dacă mă înțelegi. Într-o zi, nu știu cînd, în alte vremuri, totul va fi vizibil. Iar acum nu mai întreba, nu mai spune nimic, du-te acasă. — Și tu? — Mă duc și eu acasă. La despărțire mi-a zîmbit totuși, apoi și-a lipit mapa de corp și a părăsit cabana. M-am uitat puțin după el, cum se îndrepta spre duna țuguiată, mai întîi șovăind, în cele din urmă grăbind pasul și cu bustul mult aplecat înainte.

Vijîitul îndepărtat în estuar, era fluxul. Arunca spumă către țărm, peste bancurile de nisip care închideau canalele, izbea cu limbi de băşici estuarul neted și umplea băltoacele și șanțurile; fluxul ridica și făcea să plutească iarbă și scoici, clătea bucăți de lemn, ștergea urmele păsărilor de mare, ștergea urmele noastre și se repezea izbind spre nord pînă la țărm și apoi pînă aproape de tot sub uscat, într-o îmbrățișare grăbită, încercuind un ținut cenușiu ca argila, mai departe pînă la peninsulă.

Gata cu cochiliile, acuma era prea tîrziu să mai culeg cochiliile pe care mi le ceruse Hilke. Cînd am părăsit cabana, doctorul Busbeck nu se mai vedea. Am străbătut peninsula, am pornit-o de-a lungul plajei, ocolind mereu pieziș valurile ce goneau spre țărm și trăgîndu-mă din fața lor, îndată ce o luau în serios și se repezeau spre mine făcînd spumă peste terenul solid, nisipos. Plaja. Marea. Dar deocamdată tot înainte pînă la farul cel roșu, pe taluz în sus, peste dig, și iarăși la vale pe drumul de cărămidă, pe lîngă stăvilar și pe lîngă stîlpul decolorat cu tăbliță „Postul de poliție Rugbüll". Vechea căruță cu ladă, fără roți, ascunzătoarea din primii ani, părea că se scufundase încă mai adînc în pămînt, oiștea îndreptată în sus începuse să se mănînce, avea crăpături lungi, iar în mijlocul platformei pline de așchii o scîndură se rupsese. Așadar pe lîngă căruță și pe lîngă șopron, iar la piciorul scării de piatră m-am oprit, a trebuit să mă opresc, deoarece deasupra mea, în cadrul ușii, așteptîndu-mă și mărit de perspectivă cel puțin pînă la șapte metri cincizeci — întocmai ca atunci cînd îl aduseserăm pe Klaas cu roaba — stătea tata și astupa, ca să zic așa, totul, în orice caz pe acolo nu se putea trece. Uitîndu-se țintă în jos spre mine, nu s-a dat la o parte, n-a întins nici o mînă, nu și-a schimbat nici măcar o singură dată expresia feței uscate, iar mie mi se părea că s-a făcut și mai înalt, așa că n-am încercat nici măcar să-mi ridic ochii spre el, am stat cu privirea în pămînt, mă holbam la boturile albite de umezeală ale cizmelor, la jambierele mînjite de noroi — nu numai că putea să poarte asemenea jambiere dar și ținea să le poarte — și constatam că fundele cu care-și legase șireturile erau la fel de lungi și de corecte. Îi plăcea ca fundele șireturilor să fie de aceeași lungime. Îi plăcea de asemenea să contemple neliniștea promptă și nesiguranța chinuitoare, pe care le provoca celui ce i se afla în față, numai prin acest fel lacom de a-l privi ; în astfel de clipe nu puteai să crezi despre tine decît tot ceea ce era mai rău.

Ce aflase de data asta ? Ce trebuia să mărturisesc ? Mă holbam la bocancii lui, îi suportam resemnat tăcerea,

prin care mă făcea mic, mă făcea docil, iar după ce mă redusese cu adevărat la dimensiunile unei piese de cinci pfenigi, bocancii s-au pus în mișcare în cadrul ușii, bocancii s-au apropiat unul de altul, s-au întors cu patruzeci și cinci de grade, în așa fel că acum îmi arătau profilul lor noduros, caraghios, fața tatei mi se oferea și ea acum din profil, tata stătea cu spatele rezemat de canatul din dreapta al ușii, așadar nu numai că îmi dădea drum liber, dar îmi și cerea prin atitudinea lui să intru în casă. Am trecut pe lîngă el, intrînd în casă. M-am oprit pe coridor, l-am auzit cum s-a întors. În birou, mi-a comandat, iar eu am luat-o înainte și am pătruns în biroul îngust, așadar vor urma discuții.

La început s-a mulțumit să-mi citească pe față, m-a fixat cu privirea lui de prezicător, dar această lectură nu i-a fost, pare-se, suficientă. S-a așezat cu spatele spre fereastră și a spus la noroc : Povestește ! Cum poți să răspunzi la un asemenea ordin ? Povestește, dă-i drumul, povestește, n-aud încă ni'c. Pentru mine era limpede că se gîndea la ceva precis, dar la ce anume ? Povestește ! N-o face pe fățarnicul, povestește ! Așadar mărturisește, pentru el a povesti însemna a face mărturisiri. Tu știi mai multe, a spus tata, mai multe decît mi-ai povestit. Mi se pare că noi doi am făcut o învoială, doream să colaborăm. Ce-i cu tine ?

S-a sculat de pe scaun, a venit încet spre mine, cu mîinile la spate, îmi și dădeam seama ce avea să se întîmple, totuși a ezitat să mă lovească — o lovitură menită mai curînd să mă ajute decît să mă pedepsească — a ezitat atît de mult, încît în cele din urmă am rămas totuși surprins cînd am primit-o. Tata credea cu adevărat că lovitura mi-a stimulat memoria, că i-a dat frîu liber, s-a întors liniștit la scaunul lui, a spus, toată ziua umbli teleleu pe la Bleekenwarf, nu-ți scapă nimic : așadar povestește ! Fiindcă ținea morțiș la chestia asta, fie : Ieri, la Bleekenwarf s-au mîncat pesmeciori, doctorul Busbeck ședea la soare și citea, Jutta și cu mine ne-am cățărat în trăsură, aia veche, o știi, aia din șopron, iar Jobst stătea pe capră și mîna atît de turbat,

că şi-a rupt biciul. I-am dăruit toate întîmplările fără nici un folos pe care le-am putut da la iveală scormonindu-mi memoria : că lui Brodersen, poştaşul ciung, i s-a oferit un ceai, că după masă Ditte s-a culcat, că noi am gonit raţele de pe iaz pînă la şanţuri. Cu cîtă răbdare putea tata să asculte şi asemenea lucruri lipsite de însemnătate ! Apoi, brusc : N-ai uitat ni'c ? — Ploaia ? am întrebat. Pe prefăcutul ăla, pe Busbeck, care a plecat cu ceva, arăta ca o mapă. A plecat cu ea de-acasă, se ducea spre peninsulă, unde ai fost şi tu. Dacă ai ochi în cap, trebuie să fi văzut. — Ah, el, am spus, da, el. A venit peste dună, am spus, se cam grăbea, se ducea spre cabană şi a şi dispărut înăuntru, probabil că voia să ascundă ceva. — Crezi ? a întrebat tata. A rămas destul de mult în cabană, am spus, probabil că a ascuns ceva sub duşumea. — Sub duşumea ? — Păi asta-i singura ascunzătoare de-acolo. Tata a tăcut un răstimp, apoi a spus : Interdicţia — pentru el nu înseamnă ni'c, a lucrat în tot timpul desigur, pe ascuns. Dar am să-l înhaţ, de data asta pun mîna pe el. Am să-l înhaţ, pe el sau lucrările lui, iar după aia n-o să-l mai poată ajuta nimeni. Am să-i arăt că ordinele sînt făcute pentru toată lumea, şi pentru el : asta-i datoria mea. În cabană spui tu, sub duşumea ? — Poate că da, am spus, e singura ascunzătoare de-acolo. Tata s-a ridicat în picioare, a trecut pe lîngă mine spre fereastră, în spatele meu a trebăluit ceva ce oricum am putut ghici : s-a auzit un zgomot, ca şi cînd şi-ar fi răzuit cu cuţitul noroiul uscat de pe jambierele de piele. N-am cutezat să mă întorc. Stăteam şi ascultam zgomotele, pe care le isca în spatele meu, cînd un alt zgomot, mai puternic a răzbătut din bucătărie : mama dăduse drumul la radio.

Mai întîi s-au auzit numai nişte stoluri de lăcuste trecînd peste tablă ondulată, apoi au răsunat chelălăieli şi fluierături, apoi cineva a pus în funcţie un burghiu electric, apoi a intervenit o voce, care a rămas ininteligibilă, pînă cînd mama a răsucit butonul pentru selectivitate ; atunci vocea a devenit clară, în toată casa s-a auzit o voce sigură, aproape veselă. În orice caz, s-a

comunicat că Italia ne declarase război, că un rege de carnaval pe nume Victor Emanuel și un tîrîie-brîu supus pe nume Badoglio socotiseră lucrul ăsta necesar. Noi însă, era de părere vocea, nu trebuie să ne facem griji, nu trebuie nici măcar să fim deziluzionați de faptul că fostul camarad de arme și așa mai departe, căci abia acum, era de părere vocea, bizuindu-ne cu totul numai pe propriile noastre puteri, vom putea arăta lumii toate capacitățile noastre, abia acum, eliberați de menajamentele față de un partener nesigur, vom putea desfășura virtuțile care se află în noi. Era de părere vocea. Exprima ușurare. Exprima încredere. Exprima oricum siguranță.

Așadar Italia, a spus tata. M-am întors, el sta la fereastră și se uita afară spre bălțile de turbă. În primul război mondial, a spus el, și acuma iarăși : așa-s italienii : tarantella și pomadă de păr — încolo ni'c. Trebuia să știm asta.

S-a întins, s-a încordat, și-a strîns mîinile pumn, și-a săltat dosul, și deodată s-a întors și a trecut, fără să mă privească, pe lîngă mine, a ieșit pe coridor și, completîndu-și uniforma, încingîndu-se cu centironul și pistolul de serviciu, a luat înfățișarea unui polițai echipat după regulament, a strigat spre bucătărie : Sär'mîna ; a mai spus — probabil, fiindcă mama îl întrebase cînd vrea să mănînce — : Mai tîrziu, toate o să le facem mai tîrziu, a smuls ușa, și-a luat bicicleta din șopron și a dus-o spre drumul de cărămidă, unde s-a suit în șa și a început să pedaleze în direcția digului. La radio dăduseră drumul la marșul „Badenweiler". Du-te, mă gîndeam, du-te.

Nici mie nu mi-era foame, voiam să mănînc mai tîrziu, ca și tata, fiindcă mai întîi aveam de gînd să rezolv ceva în moara cea veche, dar abia ajunsesem pe coridor, că am și auzit : La masă, Siggi, marș !

Nu trebuie să vă temeți că la noi se gătise din nou pește, aveam ghiveci, fasole cu pere, pe deasupra cartofi, nici un fel de carne, doar șorici, și ne-am așezat în tăcere față în față, mama și cu mine. Hilke încă nu se întorsese acasă. Mama se uita gînditoare peste capul meu, în vreme ce mușca dintr-un cartof sau dintr-o

pară, n-avea nevoie să sufle niciodată, nici o mîncare nu era pentru ea prea fierbinte. Mînca fără chef, cu privirea fixă, înghițind încet. A reușit să înfigă furculița într-o păstaie de fasole verde și s-a holbat la ea așa de mult, încît, după o inspecție atît de bănuitoare, trebuia să-ți și închipui despre păstaia asta de fasole lucrurile cele mai rele, să te aștepți cel puțin s-o pună pe marginea farfuriei sau s-o arunce la canal, dar ea n-a făcut decît să ia cu dinții ei lungi fasolea din furculiță, n-a mestecat-o, mai curînd a strivit-o cu limba de cerul gurii și a înghițit, fără nici o expresie, terciul verde. Dacă, la masă, începeam vreodată să povestesc ceva, îmi arăta poruncitor farfuria : Acolo ți-e datoria, taci și mănîncă ! Dacă mîncam prea repede, îmi făcea observație, dacă n-aveam poftă de mîncare, mă amenința : nimic nu-mi displăcea mai mult decît să mănînc singur cu Gudrun Jepsen.

Am terminat mult mai repede decît ea, totuși nu m-a lăsat să plec ; a insistat să rămîn, mi-a poruncit să strîng masa : să pun vesela folosită în chiveță, cratițele pe jumătate pline în cuptor, mi-a cerut chiar să șterg masa, în vreme ce ea stătea acolo fără să facă nimic și scrîșnea cînd și cînd din dinți. Dar nu vreau s-o lungesc cu furia mea, n-aș vrea nici să încep cu descrierea felului cum arăta din spate — cocul strîns tare, gîtul lung stropit cu pete de ficat, șalele țepene, șoldurile voluntare —, mai curînd îl las încă de pe acum să apară pe Bultjohann, picherul digului, bătrîna rîndunică-de-mare, care purta, după cum mă convinsesem cu ochii mei, nu o singură insignă a partidului, ci trei : pe cămașă, pe haină, pe manta. A bătut la ușă, abia după ce intrase în încăpere. Cum el își confunda mereu propriii lui copii în număr de nouă, ar fi fost cu neputință să nu aibă și pentru mine de fiecare dată un alt nume, îmi spunea Hinrich sau Berthold sau Hermann, cîteodată și Micul-Asmus, ceea ce mă lăsa rece, cîtă vreme ținea să transmită salutări pușculiței mele. Drept salut, îmi dădea un groș și spunea : Transmite salutări pușculiței.

De astă dată mi-a spus Josef, mi-a făcut semn cu groşul şi a găsit vorbe de laudă pentru serviciul meu la bucătărie. Nu s-a aşezat, s-a rostogolit pe un scaun, care era mult prea mic pentru el, oferindu-i loc numai pentru jumătate din dos. A mîngîiat-o pe mama pe mînă. Respira adînc, de parcă ar fi trebuit să dea afară tot vîntul, care-i pătrunsese în plămîni. Îmi făcea cu ochiul şi mă aproba prin ocheadele lui în trebăluiala ce mă purta încolo şi-ncoace între chiuvetă, masă, cămară.

Îmi răsare în minte acum că mama nu întreba pe nimeni de motivul vizitei : cine venea la noi, era binevenit. Că Bultjohann n-o căuta pe ea mi-am dat seama după felul cum trăgea cu urechea spre casă, în cele din urmă a întrebat : Jens, e-aici ? Mama a dat din cap, iar picherul digului, aplecîndu-se cu bustul masiv peste masă : Trebuie să intervină, Jens trebuie să intervină în chestia asta. A spus-o în şoaptă, să zicem : a fost ceea ce el însuşi ar fi numit şoaptă, dar s-ar fi putut auzi destul de bine pînă în cămară.

Descoperise ceva şi se simţea obligat să raporteze, de aceea venise pe la noi în trecere. Voia să raporteze ceea ce în cîrciuma „Priveliştea estuarului", la vremea prînzului... Nu era nimeni acolo, Gudrun, iar eu stau aşa o vreme la fereastră şi aştept : îţi poţi închipui. Nu mă gîndesc la nimic, doar îl aştept pe Hinnerk, dar el nu apare, e... Atunci mă scol, mă-nvîrtesc oleacă, şi strig de cîteva ori, singur nu poţi să te serveşti, îţi închipui, Gudrun. Mă gîndesc, ăştia doar nu cumva, aşadar cum să te faci observat ? Te simţi oleacă nu ştiu cum, nu ţi-e la îndemînă, cînd... Crezi că ăştia se gîndesc : ce-ar putea ăsta între timp şi altele asemenea. Aparatul de radio, la „Priveliştea estuarului" lîngă tejghea e un radio, doar ştii tu, Gudrun. Dar drumul la radio, trece aşa niţel timp pînă se-ncălzeşte, deodată zice crainicul : Londra, pur şi simplu ei au lăsat aparatul pe ultimul post, pe care-l ascultaseră, înţelegi tu ? Londra.

Picherul digului Bultjohann a măsurat-o pe mama, nădăjduia desigur să afle pe faţa ei o aprobare, cel puţin o confirmare că avusese dreptate să-şi aducă descoperirea aici şi s-o dea la iveală, dar orice ar fi aş-

teptat — nu s-a întîmplat nimic. Mama n-a zis nimic. Nici măcar nu s-a întors cu faţa spre el. Cu o privire fixă, cu ochii îndreptaţi spre fereastră, pierduţi probabil în toamna care începuse să-şi arate afară culorile, aşa a rămas ea pe scaunul de lîngă masa de bucătărie, în timp ce Bultjohann chibzuia vădit cum ar putea să trezească interesul femeii. Trebuia să-l fi văzut pe omul ăsta, pe rîndunica asta de mare, care continua să sufle greu, cum a mîngîiat din nou mîinile mamei, cum i-a masat braţul drept şi i-a repetat cele spuse, mai stăruitor, mai pe scurt. La „Priveliştea estuarului", închipuieşte-ţi, Gudrun, asta o să-l intereseze pe Jens : äia de-acolo ascultă posturi de radio inamice. Hinnerk. Am dovezi.

Mama nu s-a mişcat. Mama l-a lăsat să termine de vorbit, apoi s-a trezit din gîndurile ei, şi-a dus mîna la coc, l-a pipăit, s-a întors brusc spre mine şi mi-a poruncit : În odaia ta, Siggi, marş, e timpul. Am ieşit îmbufnat din cămară, am şovăit, bodogănind, m-am dus la chiuvetă şi am vrut să storc spălătorul de vase, dar n-a mers, mi-a spus nerăbdătoare : Marş, ai terminat, la care, protestînd încet, acuzator, am atîrnat de robinet spălătorul de vase slinos şi plin de resturi de mîncare. M-am despărţit fără o vorbă, pentru noapte. Am dat mîna cu mama. Am dat mîna cu Bultjohann. Ca să le arăt că dinspre partea mea puteau să rămînă singuri, am închis uşa de la bucătărie, afară am înhăţat, din vestiar, binoclul tatei, pe care el îl uitase, sau nu voise să-l ia, şi m-am dus, fără să sărr vreo treaptă, sus în odaia mea. Pe masa extensibilă, pe oceanul meu personal nu se întîmpla mare lucru : avea loc doar sfîrşitul cuirasatului „Graf Spee", pe care-l adusesem împreună cu trei crucişătoare engleze la vărsarea fluviului La Plata ; „Graf Spee" nu mai avea de fapt nici o şansă, era pur şi simplu obligat să se scufunde singur, repetarea operaţiei de către mine dovedise în chip categoric asta. M-am dus la fereastră, m-am aşezat pe pervaz, abia începuse să amurgească.

Toamna asta lungă de la noi, primăvara grăbită, dar toamna lungă. Am scos binoclul din tocul de piele

deformat, mi-am adus aproape toamna, în prag de amurg, prinzînd-o în felii rotunde, extrem de clare. N-aveau decît să sporovăiască acolo, jos, în bucătărie! Crîngul pirpiriu din dreapta Glüserupului, schilodit, jumulit de vînt, de pe acuma căfeniu. Păşunile şi tufele gonind departe spre Husum voiau să pară încă verzi, dar înfăţişau de pe acum sclipiri galbene-brune. Şanţurile umbroase adăugau o culoare plumburie. În cîmpul meu vizual se înghesuia mereu cărămiziul. Nici un munte, nici un rîu, nici un mal la noi, doar şesul ăsta, verde, galben, cu dungi brune. Şiruri de arini cu fructe negre, pe care vîntul le azvîrlea în şanţuri. Totul — ţinutul, copacii, micile grădini — colorat în cafeniu, cu dungi şi aproape mucegăit, ca lucrurile păstrate de multă vreme. Animalele care stăteau liniştite în seară, respiraţia lor regulată, cîteva purtau de pe acum muşamale pe spinare, împotriva răcorii din timpul nopţii. Am schimbat direcţia binoclului, am înaintat de-a lungul orizontului. În livada lui de meri, bătrînul Holmsen culegea mere, acum către seară, stătea pe o scară dublă, clătinîndu-se, cam nesigur, vizibil numai pînă la şolduri, partea de sus a corpului părea că i se mistuise cu totul în coroana încă înfrunzită a pomului. În vîrful prăjinii de steag din faţa „Priveliştii estuarului" flutura un pavilion, pavilionul personal al lui Hinnerk Timmsen, cîmp alb cu două chei albastre încrucişate. Chei are el, spunea adesea bunicul meu, numai uşile îi lipsesc, pe care să le poată deschide cu ele. Pe bălţile de turbă alunecau ca nişte bucăţi de plută lişiţe, îndopate în timpul verii bogate în hrană, iar acuma neputincioase să se ridice în aer. Moara mea. Binoclul mi-a adus aproape ascunzătoarea, cupola în formă de bulb, acoperită cu ardezie, turnul în opt colţuri, ramele înea albe ale ferestrelor, din care căzuseră împinse de curent şi se spărseseră ultimele ochiuri de geam. Am recunoscut bucata de carton de la fereastră, în spatele căreia mă ghemuisem împreună cu Klaas şi urmărisem sosirea mantalelor de piele. Se certau oare cei doi jos, în bucătărie? Aparatul de radio, mama deschidea aparatul de radio. Am dus din nou la ochi binoclul, pe care-l lăsa-

sem niţel de-o parte, l-am îndreptat spre moară, iar acolo am văzut-o ieşind pe uşă.

Trebuie să recunosc : mai întîi m-am gîndit că pictorul îmi descoperise ascunzătoarea de-acolo, culcuşul, pozele de călăreţi, colecţia de lacăte şi chei şi, bineînţeles, „Omul în manta roşie" ; descoperise întîmplător totul în cupolă, mă gîndeam, şi urcase acolo împreună cu sora mea, ca să inspecteze cele descoperite, să numere şi, dacă tot trebuia să se întîmple, să se şi minuneze puţin neplăcut surprins. Teama, îmi amintesc şi teama că putuse să ia pur şi simplu din cui ruloul de camuflaj cu „Omul în manta roşie", dar nu purta nimic sub braţ, nu avea nimic în mîini. O ţinea uşor pe sora mea de braţ, o împingea încetişor înaintea lui. Ce aveau ei de căutat în moară ? Hilke tot mai şchiopăta puţin, în vreme ce coborau drumul spre balta de turbă, în tăcere ; la răscruce s-au despărţit. S-au despărţit aşa : paşii le-au devenit mereu mai înceţi, trupurile li s-au apropiat mereu mai mult, iar cînd s-au oprit, umerii li s-au ciocnit pentru o clipă, poate că pictorul a şi atins-o pe Hilke, doar aşa, neintenţionat, cînd a păşit pe lîngă ea şi s-a întors din mers de parcă ar fi vrut să-i închidă drumul, totuşi nu şi-a întins braţele în lături, ci a luat mîinile Hilkei şi le-a împreunat cam în dreptul centurii, apoi le-a ridicat şi le-a coborît, a ridicat şi a coborît mîinile surorii mele, în ritmul propoziţiilor, pe care încă le rostea, propoziţii menite să-i dea curaj, cum presupun, să confirme ceva, în orice caz propoziţii scurte, de exemplu : Gîndeşte-te la asta, sau : Să facem cutare lucru, şi altele asemenea. Hilke îşi plecase faţa şi nu vorbea, oricum se exprima prin aceea că nu se opunea ca el să-i ridice şi să-i lase în jos mîinile.

Într-un chip surprinzător, în orice caz surprinzător pentru mine, pictorul a dat drumul mîinilor Hilkei, nu, i le-a azvîrlit, ca să zic aşa, în jos, s-a întors şi a pornit-o cu paşi apăsaţi, nu, plutind, spre Bleekenwarf, aplecat înainte, cu mantaua umflată de vînt. Iar Hilke ? A sărit deodată, în pofida rănii de la picior putea să calce cu paşi mari, s-a întors deci printr-o săritură şi

a început să facă semne, de multe ori, trebuie să spun, şi fără folos, căci pictorul nu s-a întors nici măcar o singură dată şi n-a făcut nici un singur semn către cea rămasă în urmă. Hilke s-a oprit brusc, a chibzuit — tot aşa de clar şi vizibil cum chibzuia postul de poliţie Rugbüll — s-a întors deodată şi s-a dus şchiopătînd — acum şchiopăta — spre moară, unde a dispărut pentru scurt timp şi a reapărut cu coşul sub braţ, pentru ca numaidecît, aşa deodată, să se îndrepte spre Rugbüll, cu o nebănuită poftă de ţopăială, n-a uitat nici să facă semne. La stăvilar şi-a fluturat pentru ultima dată mîna mecanic, pur şi simplu în aer, apoi a sărit pe drumul de cărămidă şi aici şi-a adus dintr-o dată aminte că are o rană la picior şi că din cauza asta e obligată să şchiopăteze.

M-a descoperit la fereastră, a făcut un gest de ameninţare. I-am răspuns printr-un semn, i-am semnalizat: Vizită, în bucătărie e vizită; n-o interesa, a suit scara zîmbind, iar înainte de a intra în casă şi-a azvîrlit părul spre spate. Îndată m-am şi aflat lîngă uşă, la postul de ascultare. Hilke a izbucnit în rîs, aşadar, ca s-o salute, Bultjohann o ciupise iarăşi de fund, gest obişnuit prin partea locului. Hilke nu şi-a scos vreo farfurie din dulapul de la bucătărie, aşadar nu avea poftă de mîncare. Hilke s-a dus în cămară, aşadar lăsa pe seama tatei să spintece, să cureţe peştii şi să le dea sare. Era foarte grăbită să părăsească bucătăria, dar a ieşit fără să spună deocamdată noapte bună.

Cînd am auzit că vine sus la mine, m-am repezit la masă, m-am aplecat deasupra scufundării cuirasatului „Graf Spee" şi am aşteptat-o aşa. Victorie? a întrebat ea intrînd, iar eu: Bărcuţa se duce la peşti. În ciuda rănii, s-a apropiat de mine fără zgomot, mi-a pus un braţ pe după umeri şi, aplecîndu-se deasupra evenimentului de la gura fluviului La Plata, a început să mă frece pe gît cu degetul arătător întins. Cît ştie, se va fi gîndit, şi cît nu ştie. Se poate să se fi gîndit şi: Fii bună cu el, din prudenţă, nu strică, pentru orice eventualitate. De cochilii nu m-a întrebat. Aşadar se ocupa de gîtul meu, mă mîngîia pe ceafă, mi-a pus bărbia ei pe umăr,

ceea ce trebuia să-i dea un aer visător, dar nu i-l dădea, deoarece oglinda îmi arăta ochii ei ce mă sondau cu o privire piezișă ; contradicția era vizibilă de la prima căutătură. N-ai să ghicești ce mi-ar face plăcere acum, a spus ea. Ce ? — Să fumez ! — Să fumezi ? — Aș vrea să fumez, a spus ea, pe urmă putem să aerisim numaidecît, fii sigur că mama n-o să bage de seamă.

Sora mea a scos nu mai știu de unde unul dintre pachetele alea înguste de patru țigări și l-a pus pe harta maritimă la nord de Azore. Am clătinat din cap și am împins țigările spre ea, dar Hilke își și ridicase mîinile spre apărare, m-a silit să păstrez țigările, așa că le-am tras înapoi și mi-am aprins una. După ce s-a dus încă o dată la ușă și a tras cu urechea să audă ce se petrecea jos, și-a aprins și ea una.

Ne-am așezat pe pat să fumăm. Mai întîi am pufăit grăbiți, eram atenți mai mult la mucul aprins decît la norii albi-albăstrii, pînă cînd am început să ne suflăm fumul în față, și atunci am putut să descoperim fel de fel de lucruri : vaci de mare, de exemplu, și oi mițoase și coroane de copaci, fumul, care făcea rotocoale, filfiia și se împrăștia încet, pe care-l suflam din gură fiecare dintre noi se amesteca, se topea și se rostogolea laolaltă, iar între Hilke și mine se ridicau cerbi albi-albăstrii și geamanduri zburătoare și iarăși și iarăși oi. A luat ființă și un chip de om, un chip din fum, îndepărtat dar imprecis, căruia i-am căutat atunci în zadar o asemănare.

Am făcut copaci, șlepuri, am reușit, ciocnind cele două coloane de fum, să dau contur unui velier cu trei catarge în mers, era plăcut cum ședeam noi acolo pe paturile noastre și fumam.

N-am tușit, doar cînd am deschis fereastra și am dat afară fumul în vîrtejuri, agitînd deasupra capului, în chip de ventilator, un ciorap, Hilke s-a dus la toaletă și a vărsat. S-a întors numaidecît, s-a așezat, și-a șters cu dosul palmei gura și a întins atentă un fir de salivă, pînă l-a rupt. Am aruncat afară mucurile și-am fost nu puțin mirat, cînd am văzut-o pe Hilke rînjind.

De ce rînjeşti ? am întrebat-o. Ah, Siggi, a spus ea, ce crezi tu că ar face din noi, dacă ar descoperi chestia asta ? Caltaboşi ? am întrebat. — Tocătură de cîrnaţi, a spus ea, şi a mai spus : Azi nu ţi s-a întîmplat nimic, auzi tu, din ziua de azi n-ai să-ţi mai aminteşti nimic. S-a lungit pe patul meu şi s-a întors pe burtă, şi-a destins carnea şi aşa moale. Am lăsat-o să respire de cîteva ori liniştită, i-am îngăduit să se relaxeze în culcuşul meu, dar cînd era pe punctul să adoarmă, am întrebat-o : Şi în moară ? Ce-aţi făcut în moară ? Părea că n-a înţeles întrebarea, tocmai voiam să adaug ceva mai precis, cînd în şira spinării ei s-a produs, aş zice, un scurtcircuit ; s-au auzit nişte pocnete, spatele ei a scos scîntei. s-a zbătut în scurte tremurături, Hilke a sărit în sus, s-a arcuit, s-a aruncat asupra mea, pe chip i se oglindeau în acelaşi timp spaimă şi furie. Asta s-o ţii pentru tine, a spus ea. Să mă urmăreşti prin binoclu ! Nimic, a spus ea din nou cam prea tare, nu s-a întîmplat nimic în moară, m-ai înţeles ? Ne-am întîlnit acolo, aşa cum se întîlnesc doi oameni. — Sus ? am întrebat, iar cînd m-a privit fără să înţeleagă, m-am simţit satisfăcut şi am liniştit-o : Dinspre partea mea, eu n-am văzut nimic.

Hilke s-a prăbuşit uşurată înapoi pe patul meu, şi-a lipit faţa de perne şi a făcut încercarea comică de a îmbrăţişa salteaua întreagă. Mi-o închipuiam moartă şi am început s-o privesc mai atent : colierul greu din cubuleţe de lemn lustruite, în culoare naturală, solniţa ciudată de pe stern, pielea asprită ca de febră şi cutată de la coate. Mîinilor ei nu li se putea reproşa nimic, mi se păreau normale, dar urechile arătau cam boţite, de asemenea şira spinării arăta prea lungă. Am atins-o o dată pe locul unde sutienul se adînceşte în carnea de pe spate, mai mult n-am făcut, deşi tare aş fi vrut să-i număr una cîte una vertebrele şi să le ciocănesc, ca să văd cum sună ; în clipa aceea mi-a venit în minte Addi, răbdătorul acordeonist.

Am împins-o cu grijă la o parte pe sora mea, s-a supus scîncind, şi-a rostogolit masa de carne caldă din

culcușul meu, ca să-mi facă loc, totul mi s-a părut că se petrece prea încet, cu mișcări somnoroase, în definitiv era patul meu. Dacă nu vrei să-mi faci loc, atunci cară-te, am spus, m-am întins lîngă ea și m-a năpădit pe neașteptate o senzație de amețeală. Vaci-de-mare și geamanduri și oi zburătoare au început să se învîrtească în jurul meu, repetînd mereu aceeași numărătoare în versuri. M-am agățat de Hilke, am lovit în oile mițoase și mi-am auzit numele. Încet, de foarte departe, cineva mă striga, și iarăși : Siggi, vino jos, Siggi. Hilke și-a făcut vînt în sus, arăta buimăcită, iar așa cum stătea acolo ghemuită cu capul plecat, cu părul ăla care-i atîrna, acoperindu-i fața, semăna cu o cîrpă de praf aninată pe-un băț.

Tata, a spus ea, te cheamă tata, s-a întors, și în aceeași clipă am auzit de jos : Vino imediat, Siggi ! Cum nu mi se părea potrivit să-l mai aștiț pe omul acesta, și așa oarecum aștîțat atunci, prin neascultarea imediată a poruncilor lui, m-am ridicat, m-am lăsat ajutat de Hilke să-mi recapăt echilibrul, m-am lăsat condus de ea pînă la ușă și chiar pînă la scară. Tata și striga din nou : Trebuie să vin eu să te iau, Siggi ? În vocea lui era grabă, nu însă mînie, cum mi-am putut da seama, și am răspuns strigînd : Vin acuși și am coborît, călcînd apăsat, scara, drept spre el. Stătea acolo și mă aștepta cu o ușoară grimasă de nemulțumire în colțul gurii, a întins îndată o mînă după mine, m-a smuls de pe ultima treaptă, m-a smuls, în felul său îndeajuns de cunoscut, mai departe prin coridor spre biroul lui îngust cît un prosop : din nou era vorba de ceva oficial. Acuma senzația de amețeală era suportabilă, nu-mi mai dădea ocol nimic, nu mai zbura în jurul meu nimic, mă simțeam în stare, dacă cineva mi-ar fi cerut-o, să merg pe o crăpătură dintre scîndurile dușumelei. Oare asta voia el de la mine ?

Tata m-a tîrît pînă la masa lui de lucru, m-a privit spre uimirea mea laudativ, a considerat, în afară de asta, potrivit să mă bată în semn de mulțumire pe umăr, ceea ce m-a alarmat. Cînd după aia a mai spus : Bine procedat, Siggi, ai văzut bine, am început să mă

zvîrcolesc, am încercat să mă eliberez de crabii pe care o bănuială fierbinte mi-i trimitea pe spinare. N-am reuşit să stau liniştit în faţa lui, m-am întors într-o parte, m-am aplecat înainte, ca să pot vedea pe birou prin triunghiul pe care-l forma braţul lui proptit în şold. Într-adevăr, bine procedat, a spus tata, iar eu repede şi desigur cu spaimă : Ce ? Ce e bine ? Tata a făcut un pas spre fereastră, mi-a deschis drum privirii spre masa lui de lucru, ba pe deasupra chiar mi-a şi arătat spre masă. Vezi ? Firește că vedeam. Nici n-avea nevoie să-mi spună ce ascundea hîrtia pergament brună-verzuie, cu sclipiri de grăsime. Dinspre partea mea nu mai era nevoie să se rostească nici un singur cuvînt. În cabană, a spus el, pe peninsulă, aşa cum ţi-ai dat tu cu părerea, sub duşumea.

M-am apropiat de masă, am mîngîiat hîrtia pergament, era rece şi netedă, am luat mapa cu amîndouă mîinile şi am cîntărit-o ca în glumă. Am ridicat scîndurile din duşumea cu o daltă, un fier de-ăsta am găsit chiar acolo, a spus tata. Nimeni, am întrebat, şi nu era nimeni acolo ? — Nu era nimic de văzut. — Nici doctorul Busbeck ? — Nici doctorul Busbeck. — Şi ascunzătoarea : era proaspătă ? — Ce-nseamnă proaspătă, a spus el, pasărea era în cuib, şi ăsta-i firește lucrul principal. Mi-a luat mapa din mîini, a pus-o pe masă, a arătat cu degetul spre ea şi mi-a poruncit s-o deschid. M-am codit, nu voiam în ruptul capului. Dă-i drumul, a spus el, m-ai ajutat bine, drept răsplată ai voie acum să fii de faţă şi s-o desfaci tu. Ţinea în mînă briceagul cu prăsele negre de corn, pe care-l şi deschisese, îl apleca spre sfoara ceruită. N-am încercat mai întîi să deznod sfoara, ca s-o păstrez neatinsă pentru mine, am vîrît briceagul, am smucit, sfoara s-a rupt cu un pocnet. Şi-acum hîrtia, a spus el, hîrtia asta pergament frumoasă.

Am desfăşurat cu grijă hîrtia pergament, am scos mapa, am citit titlul în litere frumos desenate : Tablouri invizibile. Ei, acu deschide, a spus tata, să vedem şi noi ce şi-a permis acolo. Şi-a aprins pipa, a pus un picior pe scaunul de la masa de scris, s-a sprijinit cu un cot

pe genunchi, şi-a pregătit aşadar, postul de poliţie, o poziţie comodă după toate regulile, pentru contemplarea tablourilor. Eu mă gîndeam la doctorul Busbeck, la întîlnirea noastră în cabană şi la explicaţia lui, după cum mi se părea, insuficientă, privitoare la tablourile invizibile : Lucrul despre care este vorba, spusese el, acela e invizibil. Dar despre ce e vorba? Dă-i drumul, a spus tata, începe odată.

Ce să descriu eu acuma din tablourile invizibile, despre care Max Ludwig Nansen afirmase că exprimă tot ceea ce avea el de spus despre epoca noastră, că în ele e vorba de confesiunea lui privitoare la toate lucrurile pe care le trăise în cursul vieţii. Ce pecete puseseră în definitiv asupra lui aceste lucruri şi cum le reprezentase el observîndu-le, privindu-le sub stăpînirea mîhnirii şi în lumină? Cum ar trebui să le redai şi cum să le priveşti, tablourile astea invizibile ale lui? Chiar şi la tablourile vizibile nu e suficientă bunăvoinţa. Ochii lui examinaseră tot ceea ce era de examinat, mîna lui lăsase de-o parte tot ceea ce trebuia lăsat de-o parte, iar cu ceea ce pusese pe hîrtie, mă gîndesc, voise să spună totuşi ceva.

Tata şi-a legănat piciorul. Dă-i drumul ! M-a înghiontit poruncitor, a pocnit din limbă : Dă-i drumul, iar eu am ridicat, în ritmul hotărît de el, foaie cu foaie, am întors, la scurtele lui semne făcute cu mîna, foaie după foaie, nu pot spune ce îl determina să măsoare diferit pauzele. Pe coale se distingea, cum am arătat, numai strictul necesar, după părerea mea a şaptea parte — restul, şi trebuie neapărat făcută precizarea : restul, foarte important, rămînea invizibil. Scornea oare tata ceva? Îi erau oare suficiente, simptomele, indicaţiile — vîrfurile de săgeată, cum spusese doctorul Busbeck — ca să dea la iveală cele tăinuite şi să le înhaţe? Îl ajuta oare însuşirea lui de vizionar să umple spaţiile goale? Nici măcar omisiunile nu se aflau în siguranţă din partea lui? Eu nu vedeam decît ceea ce vedeam, nu voiam şi nu voiam să văd nimic altceva.

Am văzut o roată cu palete, am văzut cum roata asta bătea apa şi se învîrtea vijiind, apa unui rîu negru fără

margini, fără cer deasupra : ei, n-are decît să riște oarecine să dezvăluie aici ceea ce nu se vedea. O altă foaie înfățișa doar atît : ochii unui bătrîn, care nu reflectau nici un fel de bunăvoință îngîndurată, nici o dorință de a da vreun răspuns. Ochii te făceau să presupui un partener supărător, cu care nu se putea cădea la învoială cu nici un chip. De la acest partener invizibil te puteai aștepta la ceva, totul era posibil, numai să cazi la învoială cu el nu. Sau o floare a soarelui, de la jumătatea tulpinei în sus, atîrnînd fără vlagă, cu discul fructului cenușiu ca pămîntul, cu tulpina îndoită și fără frunze, cu petalele galbene spulberate de vînt, dar încă luminoase : tabloul ar fi putut fi lesne pus în legătură cu „Toamna" sau „Ceas de amurg", dacă pictorul n-ar fi lăsat albe cinci șesimi din foaie. Sau pomul, nu, nu un pom, ci, la dimensiuni mari, doar locul, unde scoarța se umflase după altoire, pe locul acesta cădea o lumină care te prevenea, îmi amintesc tonurile diferite de brun, puteai istorisi fără greutate o poveste întreagă despre ceea ce fusese trecut sub tăcere în acest tablou.

Tata nu și-a pierdut răbdarea, nu mi-a cerut să mă grăbesc. Nu vorbea, nu m-a lăsat nici măcar printr-un gest sau prin expresia feței să presupun ce-i trezeau în minte aceste tablouri. Așadar foaia următoare : o spetează de scaun după modelul celor din Germania de Nord, sculptată, înfățișînd mai multe cruci decît stele, trandafiri grosolani și semicercuri cu găurele, iar peste tot coroane, totul era încoronat, pînă și fundul nordgermanic, tăinuit firește, care ședea acolo. Iar haina — părea un veston de uniformă jerpelit — atîrnată într-un cui : se vedeau niște găuri și petice și triunghiuri sau invers : niște găuri și niște triunghiuri se zgîiau la privitor, vestonul devenea fără voie o mărturie, era amintirea unui bărbat oarecare — gaura asta : un glonț primit în timpul fugii ; ruptura asta : obișnuita sîrmă ghimpată. Ceea ce fusese lăsat de-o parte era oare încă mai prețios ? Sau peștele zburător, străveziu, încovoiat ca un sfîrc de bici ; sau punctul trigonometric, o schelă triunghiulară, cu care șesul nu se împăca ; sau ancora de modă veche, cu tijă azvîrlită în cer, ale cărei lanțuri

ruginite, mișcate de vînt, pendulează spre pămînt; sau picajul unor rîndunele, două săgeți aprinse, care-și caută ținta, care și-au găsit ținta; sau căpița de fîn care explodează, pe care o furtună o pune în mișcare și o împinge spre niște gospodării presupuse; sau urmele în zăpadă, negre, și fără să știi cine le-a făcut, aici s-ar fi oprit oricine; sau ulcioarele crăpate, legate cu o sfoară; sau capul de femeie lăsat pe spate, gura ei ce se deschide ca să scoată un strigăt, pe care nu-l va auzi nimeni; sau umbrele curbate ale sarturilor unui cuter zdrobit, pe care-l poți presupune eșuat; sau frînghia care atîrnă dintr-un disc solar și care poate fi înnodată în atîtea feluri. Nu pot uita nici șipcile de gard albastre, cinci sau doar trei șipci, cu stinghiile necesare fixate de-a curmezișul, nu există nimic dincolo sau dincoace de ele, nici oameni, doar un petic de fond măsliniu; pe acest fond pilpîie o luminiță roșie.

Foaia asta, tocmai ridicasem foaia asta cu șipcile albastre, despre care, ca despre toate celelalte tablouri, se poate spune doar o mică parte din ceea ce cuprindea, cînd tata m-a apucat fulgerător de încheietura mîinii, m-a tras spre el și a zis: De ce tremuri așa? La vîrsta ta n-ai de ce să tremuri. — Nu știu că tremur, am spus, nu-mi dau seama. — O fi din cauza tablourilor astora, a zis tata. Și-a tras piciorul de pe scaun, s-a întors spre fereastră. A spus: Astea se numesc tablouri, așa ceva să-ți atîrni pe perete și să te holbezi la ele ziua-ntreagă. Tablouri invizibile, mă pufnește rîsul!

Sceptic, cu reproș, cu o expresie nu de triumf, ci de crescîndă dezamăgire, tata a măsurat mapa de pe masa lui de scris, deodată pe fața lui s-a ivit o bănuială, o anume suspiciune, care l-a împins să se plimbe încolo și-ncoace, de mai multe ori, prin birou, iar după ce a fixat îndestul cu privirea fotografiile de pe perete, găsind, vădit, la ele sfat și confirmare, a luat un aer de batjocură subțire, mi-a făcut semn să mă apropii, a întins spre mine atotștiutorul lui deget arătător și a spus: Pe noi nu ne bagă-n cofă, Siggi, pe noi nu. Mi-am manifestat surprinderea, căscînd ochii la degetul lui arătător. Ca să mă tragă pe sfoară, a spus tata, cu fleacurile

astea de-aici n-a vrut decît să mă tragă pe sfoară, doar îi cunosc eu tablourile. Chestiile astea-s numai o momeală, cu care vrea să-mi abată atenţia, se vede de la o poştă. A căutat anume să-mi cadă în mînă, ni'c altceva.

Cu mişcări bruşte a învelit mapa în hîrtia pergament, a deschis un sertar al mesei şi a făcut foile să dispară. Dacă-şi închipuie că mă declar mulţumit, atunci s-a înşelat, a spus tata. Abia acum, după ce-a vrut să-mi facă una ca asta. Ar fi trebuit totuşi să ştie ce e îngăduit faţă de unul din Glüserup şi ce nu. Fleacurile astea nu-s vrednice nici măcar să le expediez la Husum ; ăia n-ar face altceva decît să dea din cap. — Să le duc înapoi ? am întrebat. Aici nu ocupă loc, a spus el, pot să stea în bună pace acolo, în sertarul biroului. Dar de ce tremuri ? Nu-ţi trece de loc tremuratul. S-a-ntîmplat ceva ?

PENTRU PATRUZECI DE ȚIGĂRI. ÎN situația mea, singur cu amintirile, pe care trebuie să le fac să înflorească în tema de pedeapsă : la așa ceva nu poți să spui nu. În afară de asta, cînd a intrat pe vîrful picioarelor în celula mea, Wolfgang Mackenroth arăta bolnav, în orice caz dădea impresia că e slăbit și că are nițică febră, s-a și clătinat ușor, cînd i-am scuturat haina, cu care se apropiase prea mult de peretele văruit din marea toaletă comună. Majoritatea pereților de la noi se iau. O strîngere de mînă în tăcere. Un gest de apreciere pentru dimensiunile temei mele de pedeapsă, apoi și-a întors, hai să zicem, capul fin de psiholog spre fereastră, s-a uitat afară, unde Elba avea de-a face cu iarna, iarăși, a vrut, pare-se, să risipească o vorbă privitoare la peisaj, a renunțat și în locul ei mi-a transmis salutări de la directorul Himpel, cu care era ca și prieten. Himpel primise scrisoarea mea — el însuși, Wolfgang Mackenroth, fusese de față, cînd directorul a deschis-o, și-a aruncat ochii pe ea, s-a așezat pe scaun și a mai citit o dată scrisoarea, iar după aia a spus doar constrîngere, constrîngere pedagogică. În loc să explodeze sau să-și răcorească mînia cu un cîntec, a trasat — tot după spusele lui Mackenroth — cîteva cercuri gînditoare și mereu mai strimte prin încăpere, s-a rotit în orice caz cu folos și, după ce s-a regăsit la biroul lui, a fost de părere că și prin constrîngeri se pot obține rezultate bune. Conținutul scrisorii mele nu l-a destăinuit, de unde am

știut pe dată că-mi aprobase dorința de a continua tema de pedeapsă — chiar și după ziua închinării celor trei magi.

Tot ceea ce-i puteam oferi lui Wolfgang Mackenroth era marginea patului meu, dar a refuzat să se așeze, fiindcă nu voia să rămînă, îl trăgea ața acasă, pe continent, în camera lui mobilată de la Altona, unde îl și așteptau, cum spunea, cele opt sticle de bere, care trebuiau să-l ajute să doarmă adînc cincisprezece ore. Se simțea istovit de muncă. Se simțea stors de vlagă și, cum spunea bătîndu-se ușor peste șira spinării, golit de dinăuntru.

Dacă tot o mai ajută pe gazda lui, campioana Germaniei de Nord la bîrnă, corectîndu-i ținuta la antrenamentul pe care-l face acasă? Da, tot o mai ajută, dar acum nu vrea să vorbească despre asta. Dacă soțul ei, un macaragiu, tot îl mai roagă vinerea să-i pitească o bancnotă de douăzeci de mărci, pe care trebuie să i-o dea înapoi duminică dimineața? Da, tot îl mai roagă, dar azi nu vrea să povestească mai multe. Atunci s-a ridicat întrebarea în definitiv de ce venise, dacă se simțea atît de epuizat, încît nu voia să vorbească despre nimic, și la întrebarea nerostită, dar care plutea în aer, Wolfgang Mackenroth, sensibil cum era, a răspuns în felul său: timid, a băgat mîna în buzunarul dinăuntru al hainei, a scos un manuscris împăturit, a pus manuscrisul pe perna de pe patul meu, a așezat deasupra două pachete de țigări și a făcut spre amîndouă lucrurile — țigări și manuscris — un gest de invitație cu mîna: autoservire la discreție și așa mai departe. În orice caz, nu și-a dat osteneala să vîre cadourile sub pătura cenușie, aspră, amintind senzația de mîncărime din timpul nopții, iar această imprudență mi-a dovedit că era cu adevărat „golit pe dinăuntru". N-a mai adăugat nici un fel de lămuriri, doar mi-a surîs obosit, m-a atins ușor pe antebraț: ăsta i-a fost salutul de despărțire. Așa putea să fie Mackenroth. Nu întotdeauna era așa.

Chiar dacă v-ați și dat seama: trebuie să spun că manuscrisul, pe care mi-l pusese pe pernă, era o parte

din lucrarea sa de diplomă — Artă și criminalitate, redactată pe baza cazului lui Siggi J. — un capitol nenumerotat, care purta titlul concludent, în orice caz cu caracter de introducere, „B. Adolescența și influențele mediului". Așadar Mackenroth aștepta din nou un aviz, o lămurire la întrebarea dacă eram mulțumit eu felul în care mă prezenta. Psihologul își ținuse lupa științifică deasupra unui băiat cu numele de Siggi J.: acuma trebuia să folosesc și eu lupa — atîta timp, pînă cînd, sub raza de lumină concentrată, unul dintre noi va începe să scoată fum. Ce era de făcut aici? Și cu ce? Aștepta el propuneri de îmbunătățire? Se aproba? Se respinge? Am înhățat manuscrisul, mi-am aprins o țigară.

Am început să citesc și am aflat despre mine:

...cînd s-a născut al treilea și ultimul copil al polițistului rural Ole Jepsen. Locul său natal este Rugbüll, un tîrgușor de lîngă Glüserup, în nordul extrem al Germaniei, nu departe de granița daneză. Siggi — numele său exact este Siegfried Kai Johannes — se trage în filiație maternă din țărani cu conștiință de sine, care și-au cultivat secole de-a rîndul pămîntul propriu, în familia tatălui precumpănesc — precumpănesc! — mici negustători, meșteșugari și funcționari inferiori. În casa părinților săi, în care totul a evoluat firesc, copilul a crescut fără tensiuni și a parcurs stadiile aperceptive normale! Atașamentului față de tată i-a corespuns o dragoste ce trebuie caracterizată ca timidă față de mamă. Deoarece fratele și sora — Klaas și Hilke — erau cu mult mai în vîrstă decît persoana-subiect, cei trei n-au putut fi tovarăși de joacă pe picior de egalitate, ceea ce l-a determinat pe băiat să-și creeze o sferă de joacă proprie, animată în chip felurit și dominată, după declarațiile mamei, de două personaje, care se numeau Kaes și Püch. Aceste personaje au fost în egală măsură prilej de bucurie și de îngrijorare.

Așadar Wolfgang Mackenroth fusese la cei din Rugbüll, așadar îi făcuse să vorbească.

În ciuda intensității cu care trăia în sfera sa de joacă, raporturile ego-ului infantil cu lumea exterioară au

rămas netulburate; nici lungile perioade de izolare n-au avut consecinţe vizibile în ceea ce priveşte comportamentul reactiv. După opinia părinţilor şi a cîtorva vecini chestionaţi, persoana-subiect dădea impresia, înainte de perioada de şcolarizare, a unui copil cuviincios, liniştit şi mulţumit, care nu prezenta nici o trăsătură bătătoare la ochi şi care se bucura de o simpatie generală. Ceea ce s-a întipărit cu deosebire în amintirea unor martori este nevoia sa „bolnăvicioasă" de curăţenie, ca şi perseverenţa în a scorni întrebări, cu care, după cum se afirmă, putea să pună în încurcătură chiar şi pe cei maturi; de asemenea se pune accentul pe un timpuriu simţ de dreptate, care se vădea între altele şi la împărţirea mîncării. În raport cu aceasta, aprecierea unui vecin mai în vîrstă, care ar fi constatat la Siggi încă de copil urme de violenţe şi o poftă oarbă de posesiune, precum şi o tendinţă spre exagerări fără rost, apare ca eronată. După opinia generală, Siggi J. a fost din prima zi de şcoală cel mai bun din clasă; este vrednic de menţionat că şcoala i-a procurat multă vreme o evidentă plăcere. Deseori, băiatul se instala în clasă cu o oră înainte de începerea cursurilor; după cum confirmă părinţii săi, de dimineaţă n-a fost niciodată nevoie să-l trezească cineva. Vacanţele de vară i se păreau prea lungi. Învăţătorul său îl caracterizează ca pe un „copil bătrîn", între altele pentru motivul că Siggi J. nu numai că nu lua parte la poznele colegilor săi, ci îi şi făcea pe cei de vîrsta lui să renunţe la ele şi le împiedica într-un mod plin de fantezie. Cu prilejul mai multor inspecţii la şcoală a recoltat nu numai laude, ci şi admiraţie. Foşti colegi de clasă rostesc aprecieri pozitive asupra simţului său de colectivitate, manifestat, de exemplu, prin aceea că-şi termina primul temele, numai ca să-şi poată da prietenilor caietul.

Prin mijlocirea dirigintelui clasei sale, persoana-subiect a apărut în repetate rînduri la ora copiilor de la postul de radio Hamburg şi a lăsat, după opinia redactoarei, o impresie neobişnuită în cadrul emisiunilor: „Copiii văd lumea" şi „Răspunsul copiilor". Participînd

la concursul „Cine știe cîștigă" organizat pentru copii, Siggi J. a obținut mai multe premii. Cu excepția religiei, a arătat la toate disciplinele de studiu o înzestrare egal dezvoltată ; dirigintele său evidențiază aptitudinile deosebite la desen și germană, menționînd în legătură cu aceasta că unele dintre lucrările sale au fost citite în public, în cadrul serbărilor școlare. Specialitatea sa era descrierea de tablouri ; descrierea unui naufragiu, așa cum fusese zugrăvit de pictorul Paul Flehinghus, i-a reușit băiatului în așa măsură, încît lucrarea a fost trimisă ministerului la Kiel. Faptul că mai tîrziu, în clasele superioare urmate la Glüserup, Siggi J. n-a mai reușit întotdeauna să fie cel mai bun se datorează înclinațiilor și activităților pe care le desfășura în afara școlii și asupra cărora va trebui să revenim cu unele amănunte. Ceea ce se scoate totuși și aici unanim în evidență sînt siguranța în aprecieri, obstinația și, cum a fost numit, simțul său artistic agresiv.

Bilanțul tuturor informațiilor justifică în orice caz concluzia că motivul izolării timpurii, în care s-a aflat Siggi J., trebuie căutat numai și exclusiv în aptitudinile sale. Deoarece se simte întotdeauna provocată, amenințată sau subminată un un ins singular, o comunitate îi arată întregul ei interes, îl privește cu suspiciune și sfîrșește prin a-l urmări cu ura ei.

Persoana-subiect a făcut această experiență din momentul cînd a fost prezentată colegilor ca model și ideal ; cu cît mai des se întîmpla asta, cu atît mai izolat se simțea Siggi J., iar faptul că în timpul unei lucrări scrise în clasă îi așteptau ajutorul nu-i împiedica pe colegi ca după orele de curs să-l facă să simtă concret disprețul lor. Cei din familie își amintesc că uneori băiatul pus pe fugă se ascundea de camarazii săi și se întorcea acasă abia la lăsarea întunericului. Izolării de la școală i-a corespuns situația specială în care a ajuns adolescentul printre ai săi : deoarece fratele și sora sa erau adulți și deoarece sfera de obligații a părinților s-a extins atît de mult, încît n-a mai fost posibil să se țină seama de el în mod deosebit, s-a întîmplat destul de frecvent să fie tratat ca un om

matur. Siggi J. a devenit martorul unor discuții și conflicte, precum și al unor măsuri și acte polițienești. A luat parte la acțiuni, care nu puteau rămîne fără consecințe asupra capacităților sale cognitive. Inițiat de tatăl său în chestiuni oficiale, Siggi J. și-a manifestat independența prin aceea că nu a acceptat aliațele, pe care i le-a propus tatăl, sau le-a încălcat tacit, atunci cînd s-a crezut îndreptățit. Cînd era de părere că merită să mănînce bătaie, nu numai că nu făcea dificultăți celui ce voia să-l sancționeze, ci îi și ușura intervenția, oferindu-se de bună voie corecției.

Independența timpurie a copilului se explică nu numai prin aceea că, din cauza războiului în plină desfășurare, tatăl nu mai găsea răgaz să-și îndeplinească toate îndatoririle educative; fără îndoială, copilul era stăpînit de o vădită tendință spre individualism. De frate și soră, așa cum s-a confirmat prin mai multe dovezi, îl lega o afecțiune profundă, care includea încrederea în ei a băiatului și dorința lui necondiționată de a le face servicii. Este posibil ca aceste relații cu fratele și sora lui mai în vîrstă să-l fi pus pe adolescent în situația de a-i privi și pe alți adulți ca fiind de-o seamă cu el și de a li se atașa.

Prin aceasta nu se explică totuși relațiile ce s-au statornicit între pictorul Max Ludwig Nansen și Siggi J., relații, pentru care părinții nu găseau nici o motivare și pe care nu le pot înțelege nici astăzi. După chestionări suficiente a rezultat că prietenia lor a luat ființă în vremea cînd Nansen lucra la celebrul său tablou „Mînji și furtună"; în acel timp, adolescentul a făcut pictorului mai întîi mici servicii ajutătoare și s-a limitat în rest la a asista mut și a observa cum se realizează un tablou. Vecinii au constatat nu fără uimire că pictorul, care pînă atunci refuzase aproape întotdeauna să lucreze în prezența cuiva și se purtase față de spectatori cu o asprime jignitoare, acum nu numai că suporta prezența îndelungată a băiatului, dar mai tîrziu chiar o și căuta. Au fost văzuți adesea mînă în mînă. Tatăl persoanei-subiect nu avea nimic de

obiectat împotriva acestei legături de amiciție, cu atît mai mult, cu cît, ca și Nansen, era originar din Glüserup și prieten cu el încă din copilărie.

Siggi J. — ca și fratele său Klaas și, mai tîrziu sora sa Hilke — i-a servit pictorului ca model. Siggi J. a fost model numai de două ori : pentru micul Nis și pentru fiul demonului finului ; în amîndouă tablourile, el reușește să împrumute personajelor fantastice o expresie prietenoasă și chiar sociabilă. Este cert că pentru el a imaginat Nansen ciclul de povestiri, în care fiecare culoare istorisește cum a luat naștere ; de asemenea, articolul rămas neterminat „A învăța să vezi" a fost scris pentru Siggi J. Se întîmpla uneori ca Nansen să-i aducă băiatului hîrtie și culori și, după ce-i explica motivul propus, să-l invite a concura cu el ; vecinii i-au văzut ocazional lucrînd împreună.

Fugind de camarazii săi de școală, copilul s-a ascuns de mai multe ori în atelierul pictorului, o dată a fost încuiat acolo o noapte întreagă ; temporar i s-a interzis accesul în atelier : după nepermisa corectare a tabloului „Nina O. din H", cînd, deoarece nu putea să suporte îmbrăcămintea violetă, a schimbat-o în verde.

Nu în verde, Wolfgang Mackenroth, ci în galben : cel puțin în privința culorilor să fim exacți, în privința tuturor celorlalte n-ai decît, după mine, să mă prelucrezi cu dibăcie cum vrei, ca să-ți iasă lucrarea de diplomă.

Nu se poate spune cu toată hotărîrea care a fost originea neobișnuitei pasiuni de colecționar a băiatului ; s-ar putea să fie expresia unei rivalități inconștiente față de pictor. El a adunat și a expus într-o ascunzătoare reproduceri de tablouri reprezentînd călăreți, de asemenea s-a lăsat pradă pasiunii de a aduna chei și lacăte, de altfel dovedind pricepere. Cînd lucrurile acestea au fost date la iveală, cîțiva oameni au crezut că au aflat motivul dispariției inexplicabile a unor chei ; de asemenea, cei de la muzeul regional din Husum au socotit că au dat de urma hoțului, care se mulțumise să fure lacăte și chei. Ipoteza că Siggi J.

a comis cîteva furturi în această direcție este întemeiată.

Cînd, în ultimii ani ai războiului, pictorului M.L. Nansen i s-a interzis să picteze, iar polițistului rural Jepsen i-a revenit îndatorirea nu numai de a transmite interdicția, ci și de a supraveghea respectarea ei, persoana-subiect s-a aflat expusă unui conflict inevitabil. Utilizat de tatăl său ca informator, primind din partea pictorului misiuni menite ocazional să asigure salvarea unor tablouri, băiatul a dovedit o înțelegere instinctivă pentru necesitățile vremii.

Asta s-ar putea spune desigur și altfel.

În plus, familia a mai cunoscut o ruptură, din cauza căreia băiatul a suferit foarte mult : fratele său, Klaas, care s-a automutilat și a evadat dintr-un lazaret, a fost, ca să ne exprimăm astfel, respins de mamă și, deși grav rănit, predat autorităților de către tată. Consecința nu putea fi alta decît înstrăinarea de părinți a copilului ; este probabil că, în această împrejurare, Siggi J. a ajuns la constatarea că e văduvit de dragostea părintească.

Acuma urmează așadar cîntecul despre circumstanțele atenuante.

Singur, lipsit de dragoste, într-o perioadă cînd nu mai existau valori umane certe,

Ei, mă rog.

adolescentul a crescut și a trebuit să parcurgă experiențe cărora nici un copil nu le poate face față fără rezultate păgubitoare. Era în plin război, și chiar dacă Siggi J. n-a trăit consecințele directe ale acestuia — indirect i-a trăit urmările mai intens decît mulți dintre cei de vîrsta sa : de la insuficiența temporară a bunurilor de consum pînă la experiența morții. Ceea ce l-a preocupat totuși cel mai mult, pe el, observatorul sensibil și atent, și ceea ce — putem presupune aici — l-a făcut să și sufere a fost schimbarea survenită în relațiile dintre tatăl său și pictorul Max Ludwig Nansen.

Pînă aici, cu toată bunăvoința pînă aici : de cele patruzeci de țigări m-am achitat de mult cu vîrf și îndesat. Ceea ce scrie Wolfgang Mackenroth despre mine sînt niște lucruri care pot să stea *și ele* în picioare : mai multe n-aș vrea să spun despre toate astea, mai multe nici nu se cade să spun. Pot să stea *și ele* în picioare : așadar, din partea mea n-are decît s-o țină tot înainte pe drumul pe care a pornit, n-o să strice nimănui, nimeni n-o să se simtă jignit, numai că dacă vine cineva să întrebe de locul și oamenii, despre care se pomenește aici, vrînd poate să regăsească locul și oamenii sau intenționînd chiar s-o scoată la capăt cu ei : pe acela l-aș sfătui să-și culeagă informații și de altundeva. Să asculte alte voci. Să citească alte descrieri. De exemplu despre formarea norilor sau despre migrația berzelor, despre memoria noastră și ura noastră, despre nunțile noastre și iarna noastră. Să mă tot pună sub lupa lui, să se tot ducă la Rugbüll și să-i ancheteze, pe cît posibil, pe cei de-acolo ; să tot adune laolaltă amănuntele aflate, să le numeroteze și să le înfige în acele științei sale ; să-mi tot fiarbă trecutul pînă cînd îl face piftie, lăsînd pe urmă totul să se închege și trecîndu-și toate examenele cu acest fel de mîncare : mie nu-mi e de nici un folos.

Știu ce vrea să obțină, dar mie nu-mi e de nici un folos, nu pot recunoaște nimic, la el se-nșiră așa un soi de poveste și deodată gata sfîrșitul. În ce mă privește, bag de seamă că nimic nu ia sfîrșit, nimic nu încetează, aș povesti din nou totul, altfel, ca pedeapsă, dar pentru că Himpel face mutre de pe acum și-mi aprobă doar din lună în lună timpul cerut pentru tema de pedeapsă, trebuie să merg mai departe, aș zice, după mine, la vale înspre anii următori, prea multe lucruri mă mai așteaptă acolo. Să te întorci în urmă ca lumina : atunci îți dai seama ce te mai așteaptă, mă așteaptă de exemplu clipa în care a venit pacea, dar înainte de izbucnirea păcii mai există o iarnă, una dintre acele ierni din Germania de Nord cu un strat subțire, întrerupt de zăpadă, cu șanțuri inundate și

vînt umed, desprinzînd ţigle şi dezlipind tapetele de pe pereţi, încît fac băşici. Iarna aceasta.

Ningea şi ploua fără întrerupere, drumurile, care rămăseseră fără pavaj, se muiau şi erau inundate, stăvilarul nu mai putea fi deschis, atît de mare era rezistenţa apei negre ce se adunase. Prin şanţuri circula un curent surprinzător, în care se mişcau clătinîndu-se smocuri de iarbă moartă de pe mal. Ţarcurile erau goale, pe sîrmele îngrăditurilor se scurgeau picături şi cădeau pe pămînt. Dacă apăreau urme pe zăpadă, abia dacă durau o jumătate de zi. Copacii încovoiaţi străluceau negri, plaja era pustie, Marea Nordului acoperită de neguri : cine nu trebuia să iasă neapărat din casă, nu ieşea. Pe coridoare se aflau cizme de cauciuc, peticite, ude, iar cine voia să iasă în curte, trebuia să sară mai întîi printr-o cortină de picături, care cădeau de pe streaşina prea plină. Pe pereţii caselor văruiala curgea la vale — roşie ca vinul şi cenuşiu-albicioasă — geamurile erau aburite toată ziua. Asta a fost iarna în care s-a îmbolnăvit Ditte.

Se vorbea ici, colo despre boala ei, în aluzii, cu mîna la gură. Tot ceea ce am putut prinde, trăgînd cu urechea, a fost că soţia pictorului suferea din pricina unei sete arzătoare, dar n-am înţeles dacă setea era o urmare a bolii, sau boala însăşi. În orice caz, în iarna aceea bea la nesfîrşit fiertură de soc şi ceai ; bea apă, cafea de malţ, lapte şi zeamă de peşte. Ducea cu lăcomie la buze orice vas, în care pleoscăia şi strălucea vreun lichid, orice recipient plin, iar dacă era întreruptă, gemea : Ard, ard. Nimic lichid nu mai era în siguranţă în preajma ei. În rochia ei lungă, aspră, cu capul lăsat pe spate cerceta ferma de la Bleekenwarf în căutarea a ceva de băut, nu ocolea nici butoaiele în care se aduna apa de ploaie. Setea aceasta nemăsurată, oarbă îşi şi pusese parcă pecetea pe chipul Dittei : faţa ei frumoasă, uscăţivă, încadrată de păr cărunt, mi se părea că arde şi e umflată.

Fusese chemat doctorul Gripp, iar medicul îşi tîrîse la Bleekenwarf trusa din piele crăpată, cu închizători

de modă veche, mai întîi a vorbit cu Ditte singur, apoi i s-a permis și pictorului să asiste. Jutta și cu mine ne-am dus peste păşunile muiate la farmacia din Glüserup, am adus picături și tablete pe care le prescrisese doctorul, dar n-au avut alt rezultat decît că i-au mărit setea : după ce a luat picăturile, a spus cu ochii închiși : Mai vreau ! și-a umplut numaidecît cu apă din cana de spălat paharul, din care băuse jumătate ca să înghită tabletele, și l-a dat de duşcă dintr-o suflare. Pictorul nu-i vorbea prea des, de cele mai multe ori o lăsa să bea și se uita la ea cu o privire fixă ; pupilele lui deveniseră parcă mai mici, rotunde și pătrunzătoare. Se afla acum mereu lîngă Ditte, iar cînd trebuia să plece îi făcea un semn doctorului Busbeck să bage de seamă. Jobst, care reparase un gramofon vechi, nu avea voie să-l folosească ; Juttei, care se mai îngrăşase puţin — dar asta i se întîmpla în fiecare iarnă — i se interzisese să facă exerciţii de dans lîngă camera bolnavei.

După cum am aflat, doctorul Gripp era îngrijorat mai ales din cauză că setea neîntreruptă nu înceta nici în timpul nopţii ; deseori, Ditte se scula din pat, iar dacă nu găsea plină cana de pe lavoar, se ducea bîjbîind în bucătărie sau în cămară și bea. I s-au făcut injecţii, dar și acestea n-au avut alt efect, cum se părea, decît să-i sporească setea, iar cînd febra a crescut, doctorul Gripp a prescris repaus la pat. Bolnava zăcea în pat, nu relaxată, ci rezemată spasmodic de perne, cu ochii cenuşii spre uşă, ascultînd ceva ce nu se petrecea în încăpere ci undeva departe, în trecut sau în viitor.

Uneori, cînd veneau oaspeţi s-o vadă, să-i ţină mîna subţire, să-i facă semne clătinînd din cap, mi se părea că aud cum merge ceva, mai domol decît ploaia, mai gingaş decît zăpada : era ca și cînd la fereastră ar fi curs lumina.

Teo Busbeck : locul lui de totdeauna era la căpătîiul bolnavei, stătea acolo îmbrăcat cu grijă, devotat, scutura, cînd era nevoie, pernele, aducea, cînd era nevoie, suc rece ; cînd bolnava cerea ceva în şoaptă, el părea

să fie singurul care îi înțelegea șoaptele. Nici măcar pictorul n-o înțelegea atît de repede ca Teo Busbeck, care, dacă te uitai la el mai mult, îți făcea impresia că e absent, străin de toate, dar probabil că lua această expresie de absență, numai ca să poată fi atent exclusiv la mișcările și dorințele Dittei. Odată am observat cum pictorul i-a pus lui Teo Busbeck un braț pe umăr și l-a bătut ușor pe umăr, nu din recunoștință, dar desigur ca să-l mîngîie, și mi se părea că Busbeck are nevoie de alinare mai mult decît pictorul.

Într-o seară, doctorul Gripp, care, pînă atunci, în cunoscuta lui generozitate, îi oferise la alegere și Dittei mai multe boli, constatase categoric o pneumonie; firește, nu voia să conteste că, în afară de asta și paralel cu ea, femeia mai suferea și de alte boli, dar se făcea chezaș că în trupul slăbit bîntuia pneumonia. Era în stare chiar să aducă drept dovadă categorică povestea modului cum se produsese pneumonia: Ditte răcise pesemne noaptea, în timp ce alergase cu picioarele goale prin casă, pe dalele de piatră, căutînd ceva de băut. A tratat-o așadar pe bolnavă de pneumonie și i-a interzis să se dea jos din pat, iar Ditte a respectat interdicția cu o singură excepție: odată s-a sculat și a scos dintr-o comodă cămașa de înmormîntare pe care și-o țesuse singură, un cordon brodat și o brățară de argint simplă, pe care i-o făcuse pictorul însuși la logodna lor; toate aceste lucruri le-a așezat în ordine și la vedere pe un taburet și a stăruit să fie lăsate în apropierea ei. Nu știu, dar mi se pare cu putință ceea ce s-a povestit: anume că într-o noapte pictorul a venit în camera bolnavei, și-a contemplat îndelung soția, apoi a dispărut pentru o clipă și s-a întors cu ustensilele sale, cu blocul de schițe și cărbunele de desen. E neîndoios că în iarna aceea a făcut de două ori portretul Dittei, dar dacă a lucrat din memorie sau la patul bolnavei: asta nu e sigur. În orice caz, ambele portrete au apărut mai tîrziu în volumul „Doi", dedicat lui Teo Busbeck. În portretele acelea zace așa: rigidă și severă, cu fața pe jumătate umbrită, cu gura des-

chisă de parcă ar cere ceva, ceva de băut — singurul lucru la care se mai putea gîndi şi pe care-l mai putea cere. Trupu-i plat rămîne fără contur sub plapumă, braţele îi zac ţepene alături.

Ditte a murit singură. Fiindcă pusese diagnosticul de pneumonie, doctorul Gripp a ştiut şi cum trebuie să completeze certificatul de deces. Afară ningea, dar zăpada se topea numaidecît. Lupta cu moartea trebuie să fi fost scurtă, cel puţin tăcută. Pe scaunul lui de la căpătiiul patului, Teo Busbeck nu observase nimic. Soţia pictorului a fost spălată, au îmbrăcat-o cu cămaşa de îngropăciune şi i-au pus cordonul brodat şi brăţara, apoi au venit oamenii s-o vadă. Toţi cei ce s-au perindat au trebuit să se împace cu ideea că nu pot să rămînă singuri cu moarta : în fund, sub o oglindă acoperită, şedea pictorul, Busbeck ocupa scaunul de la capul patului.

Prin urmare cunoscuţii au intrat şi s-au manifestat aşa cum puteau să se manifeste. Hilde Isenbüttel a intrat încălţată cu galoşi care luau apă, şi-a scos basmaua udă, şi-a suflat nasul, a scos un ţipăt — pe care cu siguranţă că nu-l avea în plan — s-a năpustit spre uşă şi cu asta vizita ei s-a sfîrşit. Bătrînul Holmsen de la Holmsenwarf a făcut, intrînd, o rugăciune grăbită, ce-i drept fără să-şi împreune mîinile ; şi-a învîrtit pălăria udă, ţinînd-o de boruri, a învîrtit-o cam la înălţimea pieptului în sensul acelor unui ceasornic, iar după ce a terminat s-a apropiat de răposată, i-a luat mîna, a ridicat-o, a pus-o cu grijă înapoi şi s-a îndreptat clătinînd din cap spre pictor, cu care a schimbat doar o privire, nu şi o strîngere de mînă.

Dimpotrivă, învăţătorul Plönnies s-a dus mai întîi la pictor şi i-a strîns mîna ; pe urmă a descris un arc de cerc, trebuie să spun, bine calculat, care l-a condus, datorită unui straşnic simţ al spaţiului, exact la picioarele patului : acolo, omul acesta, care fusese de două ori îngropat de explozii în timpul războiului şi se aflase el însuşi în imediata apropiere a morţii, s-a întors spre Ditte şi s-a înclinat scurt în faţa ei, cu trupul încordat. Kohlschmidt, paznicul păsărilor, s-a uitat, ca să zic aşa,

doar după colț, a clătinat din cap spre pictor, a aruncat o privire către moartă și a dat bucuros și amabil întîietate doamnei Holmsen de la Holmsenwarf, care nici n-a ajuns bine la pat și s-a aruncat în genunchi apreciind pare-se greșit distanța, așa că ultima bucată a parcurs-o în genunchi, a luat brațul moartei și s-a lăsat pradă unei crize spontane de plîns, care a durat atîta cît a vrut ea.

Cu toate acestea, bocetul era convingător, n-aveai nimic de reproșat sughițurilor ei ascuțite, iar cînd a plecat, a făcut-o ca și soțul ei, clătinînd din cap. Pe căpitanul Andersen — îl adusese picherul digului, Bultjohann, cu brișca lui — l-am auzit încă de-afară, din curte, ocărînd că Ditte și-a ales să moară pe o vreme atît de mizerabilă : Nu putea fata aiasta s-o mai ducă pîn' la primăvară ? Cum la vîrsta lui nu-i era îngăduit să cadă și cum dacă ar fi căzut, nu s-ar mai fi putut scula fără ajutorul cuiva, Bultjohann l-a condus pînă în casă, căznindu-se cu disperare să inspire acestui bătrîn fotogenic, cu barbă rotundă de argint și cu păr mătăsos căzut pe tîmple, o stare de spirit potrivită cu doliul. Dar la vîrsta lui înaintată, acesta nu voia să se lase stăpînit de jale. Călcînd cu pași țepeni, bombănind, înșirînd în urmă mici băltoace pe podea, a intrat în odaia liniștită, a clipit din ochi și a întrebat : Da' unde-i fata noastră ? a dat de moartă, s-a trudit să ajungă lîngă ea, i-a mîngîiat pe de lături obrajii și a mormăit : Nu puteai s-o mai ții pîn' la primăvară ? Pictorului, asupra căruia a trebuit să i se atragă atenția, i-a spus : Ei, las' că trece furtuna, băiatul tatii.

Aș mai vrea să-l amintesc pe bunicul meu Per Arne Schessel, țăranul și etnograful, care și-a adus fața uscățivă, posomorîtă în casă, purtînd-o cu grijă ca-n vîrful unei prăjini, s-a oprit în mijlocul odăii, a ridicat capul și a închis ochii. A mimat emoția și a adăugat un fel de tristețe reținută, apropiindu-și încet mîinile și împreunîndu-le în dreptul prohabului. Cel mai bine i-a reușit expresia de posomoreală, pe care a realizat-o numai cu colțurile gurii ; înainte de a pleca, a ridicat brațele în semn de exagerată neputință și le-a lăsat să cadă

în așa fel, încît să se audă. Și Gudrun Schessel ? Și postul de poliție Rugbüll ? Despre cei din Rugbüll nu e nimic de zis, fiindcă ei n-au apărut la Bleekenwarf.

Mai întîi au vrut să se ducă, pe urmă n-au mai vrut ; i-au făgăduit lui Okko Brodersen că se vor duce, dar tocmai cînd se pregăteau de plecare a sosit în vizită cineva de la Husum ; în timpul gustării de dimineață au stat mult de vorbă despre drumul ce trebuia făcut pînă la Bleekenwarf, însă, cînd s-o ia din loc, tata s-a răzgîndit ; și-au lămurit ce aveau să gîndească vecinii despre apariția lor acolo, dar deși vecinii, cum li s-a arătat, nu aveau să gîndească nimic, vizita la Bleekenwarf, cumpănită, de mai multe ori chibzuită și chiar decisă, nu a mai avut loc. Ei n-au mai văzut chipul Dittei moarte, chipul din nou dezumflat, care, probabil datorită izbăvirii de setea ei fatală, înfățișa în afară de severitate și o urmă de zîmbet. Și cine știe dacă ar fi mers la înmormîntare — de data asta se-nțelege : noi toți cei din Rugbüll — dacă Per Arne Schessel nu i-ar fi prelucrat în acest sens, în timpul unei cine prelungite, deoarece bunicul meu își potrivise firește în așa fel vizita la Bleekenwarf, încît să poată lua cina sau, să zicem, să facă un popas la noi.

Așadar aveam la masă varză acră și ceafă de porc afumată și două castroane de cartofi, iar etnograful a mai pretins pentru el personal și niște topiturică de slănină, care a fost turnată peste varză, și în timp ce ne uitam la el cum sugea, sorbea, mesteca și turna în el mîncarea, bătrînul ne-a demonstrat de ce nu ne e îngăduit să lipsim de la înmormîntare : În fața sicriului amuțesc toate — Acum cînd a murit, noi trebuie — Cine părăsește lumea, nu e îngăduit, fiindcă — nimeni nu poate dincolo de mormînt — Împăcarea merită întotdeauna — el a spus : învățată — orișicînd — Ultimul rămas bun nu poate fi — Datoria celor în viață este ca — Cine nu-și îndeplinește această ultimă datorie, aceluia cu siguranță, chiar dacă e post de poliție, și așa mai departe.

Înghițea cu mare poftă, a vorbit mult și chiar și în această împrejurare a nimerit o propoziție de neuitat :

Neamul nu e întotdeauna răspunzător pentru ins. Cînd a plecat, era stabilit că vom lua parte la înmormîntarea Dittei.

Înmormîntarea a căzut într-o sîmbătă, se fixase ora douăsprezece. A fost prima înmormîntare la care mi s-a îngăduit să iau parte ; eram atît de ros de curiozitate, încît cu o noapte înainte am visat-o pe Ditte: noi doi înălţam cu un efort voios o colină, un munte abrupt de pesmeciori, căram saci de zahăr pudră, pe care-i goleam la marginea unui povîrniş, după aceea trăgeam sus o săniuţă şi porneam vîjîind în viteză la vale. Căzînd, mi s-a întîmplat să gust ceea ce se afla aşternut pe jos ; era dulce. Ditte se ţinea încleştată de mine şi cîrmea de cele mai multe ori cu siguranţă printre arini, ale căror trunchiuri aveau glazură de gheaţă. Vîntul măsura lungimea şalurilor noastre.

În dimineaţa înmormîntării am fost gata cel dintîi şi l-am aşteptat cu nerăbdare pe tata, care părea că nu se poate hotărî cum să se îmbrace : mai întîi şi-a pus uniforma de serviciu, pe urmă s-a gătit fără chef cu costumul negru, de modă veche, care încă de la nunta lui îl strînsese la subsuori şi care-l strîngea astăzi şi mai mult, iar în cele din urmă, azvîrlindu-şi uşurat pe cuvertura patului hainele civile, s-a vîrît în uniforma poliţienească de paradă, în care, cum spusese o dată Klaas, semăna cu un pavian, căruia i se îngăduise într-o duminică să se îmbrace cu uniforma paznicului. Părea nu îmbrăcat, ci travestit, părea dichisit ca o creatură artificială, iar dacă despre felul cum îi veneau pantalonii se puteau spune în genere fel de fel de lucruri, trebuia doar să-i vezi fundul lăsat al pantalonilor de la uniforma de gală, ca să-ţi poţi face o imagine. Vestonul, oricum, îi venea, şi asta pentru că atunci cînd fusese croit se ţinuse socoteala de eventualele modificări în greutate sau dimensiuni.

Tata şi-a întins cu energie braţele în jos şi i-a cerut mamei să-şi dea avizul : Merge-aşa, Gudrun, spune: oare merge ? Pot să mă arăt aşa ? Gudrun Jepsen l-a măsurat cu indiferenţă, şi-a băut prafurile calmante dizolvate în apă şi s-a declarat de acord, prin aceea că a

tăcut şi pe urmă s-a dus în faţa oglinzii prinse pe uşa deschisă a garderobului, ca să-şi smucească pentru a cîta oară în sus rochia de mătase neagră, care nu se împăca nici cu juponul de lînă, nici cu uriaşii chiloţi de lînă. Cei doi şi-ar fi putut prăpădi o zi întreagă ca să se îmbrace pentru înmormîntare, însă din fericire au dat de ceva care le-a abătut atenţia de la propria lor îmbrăcăminte : M-au descoperit pe mine. De ce nu şi-a pus băiatul ciorapii cei negri ? Şi fără căciulă ? Nu-l putem arăta între oameni încălţat cu cizme de cauciuc, chiar pe zăpada asta fleşcăită. Dacă trebuie să-şi pună un şal, atunci să-l pună pe cel de culoare închisă. Şi izmenele ? Cu ce izmene s-a îmbrăcat ? Arată-mi unghiile. La frizer ? Ai fi putut să-l trimiţi la frizer : aşa s-au năpustit asupra mea, m-au dres şi m-au aranjat, făcînd schimbări pe ici, pe colo, m-au pus la punct după planurile lor si au constatat către ora unsprezece că ar fi trebuit să se ocupe de mine mai devreme.

Acu' lasă băiatul aşa cum îi, Gudrun, tot nu mai e nimic de făcut : asta a spus-o cu supărare, după aia şi-au îmbrăcat paltoanele, şi-au azvîrlit deasupra pelerinele de ploaie şi am coborît cu toţii tropăind la parter, unde Hilke ne aştepta, trebuie s-o spun: enervată. Enervarea ei nu se potrivea cu ciorapii negri, cu şoşonii negri şi cu paltonul de stofă neagră. Îşi agita mănuşile de piele, pe care le primise de Crăciun, se lovea peste încheietura mîinii, le repezea şi după niste muşte închipuite din vestiar. S-a-ntîmplat ceva ? am întrebat-o eu, la care, drept răspuns, m-a plesnit cu mănuşile după ceafă şi m-a împins înaintea ei afară, în zăpadă, în ploaie. De deasupra Mării Nordului se şi pornise încoace mai multă zăpadă, mai multă ploaie, o masă întunecată, de care atîrnau văluri albicioase, se apropia cu un vuiet triplu. Vîntul ne-a pus de îndată la încercare stabilitatea, s-a prăvălit asupra noastră dintr-o parte, ni s-a vîrît sub paltoane, dar cum paltoanele erau bine încheiate în nasturi, a început să se ocupe de pelerinele de ploaie. Aş vrea să spun că nu era uşor să ţii direcţia pe

vîntul ăsta, pe alunecușul ăsta, și să aștepți stînd pe loc, pînă cînd s-a întors tata, care uitase fireşte ceva: o asemenea oprire nu putea fi numită pauză de odihnă.

În sfîrșit am pornit-o la drum, Hilke și cu mine înainte, soții Jepsen, tăcuți, braț la braț, în spatele nostru, la o distanță poate de vreo cinci metri — un convoi familial ușor de cuprins cu privirea, care, după ce a parcurs drumul de cărămidă, a coborît cu pînzele-n vînt pe un drum noroios inundat, a trecut o punte de lemn, iar apoi s-a pus în mișcare de-a dreptul peste cîmp în direcția cimitirului Riepen, care nu aparține satului cu același nume — un asemenea sat cu numele de Riepen nici nu există — ci tîrgului Glüserup.

Dacă în simbăta aceea ar fi apărut deasupra ținutului nostru un avion, pilotului i s-ar fi oferit această imagine: spre un teren mic, despărțit în două cîmpuri dreptunghiulare de o potecă acoperită cu pietriș și îngrădit cu un gard viu găunos se mișcau în formă de stea oameni, cîte unul sau în grupuri, apropiindu-se ușor lăsați pe spate din pricina vîntului, cînd îi lovea din urmă, opunîndu-i-se pieziș, cînd îi izbea dintr-o parte, și adînc încovoiați cînd le venea din față, se mișcau pe o suprafață acoperită de zăpadă murdară și întreruptă pretutindeni de pete întunecate, se întîlneau pe poteci și pe punți de lemn, azvîrlite peste șanțuri, se adunau grămadă, se salutau în trecere și curgeau acum mai numeroși și alcătuind o nouă formație spre ridicătura de pămînt de o formă regulată și cu siguranță artificială, pe care se afla o singură clădire, înaltă și lunguiață, construită din cărămidă roșie. Apoi, pilotul ar fi fost izbit de identitatea mișcărilor: Respectînd o disciplină uimitoare, cu toții se grăbeau, dar nimeni nu fugea, spre o poartă deschisă, în fața căreia staționau două automobile; un al treilea se apropia. În fața porții, o nouă îngrămădeală, mai mare, aici lumea se saluta mai pe îndelete, unii chiar lăsau jos ceea ce aveau în mînă — mulți aveau ceva în mînă — grupurile se amestecau, ca să stea de vorbă, alții se trăgeau de-o parte sub umbrele. Din văzduh s-ar fi văzut cîte ceva, dar în orice caz prea puțin.

Cînd ne-am întîlnit cu soții Holmsen, cu Hinnerk Timmsen, cu Hilde Isenbüttel și cu Okko Brodersen — în uniformă de poștaș — tata ne-a spus în șoaptă: Nu vă pierdeți unul de altul și vai de voi dacă mi-ajunge la ureche vreo reclamație; după aia s-a lăsat luat în primire de circiumarul de la „Priveliștea estuarului", care a început să-i vorbească atît de insistent și de ademenitor, de parcă i-ar fi oferit tovărășia într-o întreprindere, pe care voia din nou s-o înființeze. După război, Jens, spunea el, mă gîndesc doar după război. Hilke își pusese mănușile, dar mănușile ei nu aveau degete, iar eu o strîngeam de vîrful degetelor ei goale, reci și mă țineam lîngă ea, aș fi rămas lîngă sora mea, chiar dacă nu mi-ar fi poruncit tata, fiindcă nu mi se păruse niciodată atît de frumoasă. Negrul îi venea bine. Pe măsură ce ne apropiam de cimitir, emoția ei creștea, se uita în toate părțile, voia să vadă pe cîte cineva, sau să fie văzută, din care pricină dădea uneori în cîte-o băltoacă și se stropea de sus pînă jos pe picioare, pînă la genunchii cam durdulii, picioarele Hilkei erau pline de stropi de noroi. Dar nu numai picioarele Hilkei: aproape toți ciorapii și pantalonii, pe care-i vedeam, erau împroșcați cu stropi de noroi, la Okko Brodersen ajungeau chiar pînă la șold; tata se descurca cel mai bine, probabil din cauza felului său de a merge.

Mereu mai multă lume ni se alătura și voia să fie salutată: Karl Wilhelm Bühning și Jens Lampe, Hed wig Struwe, pe care toată lumea n-o numea decît mama Struwe, Anker Bülk și Detlev Hegewisch, surorile Gierling, mult prea repede crescute, picherul digului, Bultjohann, și învățătorul Plönnies, doamna Söllring de pe moșia Söllring, călare pe calul ei gîdilicios, Jap Leuchsenborn și Paul Flehinghus, cei doi prieteni pictori din Glüserup — specialitatea: oameni pleoînd și compoziții marine dramatice — profesoara titulară de liceu Booysien și tîmplarul Heck, cocoșat de podagră, care făcuse sicriul pentru Ditte.

Atîta populație n-ar fi crezut nimeni că există în ținutul nostru: mulțimea se rostogolea, se înghesuia

în sus spre cimitir, contrazicea pustietatea. Dacă s-ar fi luat taxă de intrare ! Oamenii stăteau pe aleea principală, în grupuri negre, lîngă movilele scufundate ale mormintelor, stăteau în fața și în spatele jalnicei capele, sub arinii ce picurau, lîngă gardul viu, prin care scotocea vîntul. Căpitanul Andersen nu era nici de văzut, nici de auzit, dar Jutta se afla acolo, palidă și atentă, iar în apropierea ei monstrul dolofan, pe care ea îl îndesase într-un costum tricotat de culoare închisă, speram destul de aspru ca să-l zgîrie. Aveam un loc bun în fața capelei, dar treptat, treptat am fost împinși pe o alee laterală, în fața unor morminte sărăcăcioase, la căpătîiul cărora erau înfipte în pămîntul argilos cruci de lemn spălate de ploaie ; pe cruci se puteau citi nume străine. Cîteva ciori s-au îndreptat în zbor spre cimitir, dar s-au întors din drum înainte de a ajunge deasupra lui ; ciorile astea au fost singurele reprezentante ale lumii păsărilor care s-au arătat la vedere. Nici un sturz-de-iarnă, nici o coțofană, nici o cinteză, nici măcar un pițigoi-mare. Hilke m-a tras pe lîngă șirul de morminte spre o tufă tînără de tuia, ne-am strecurat prin gardul viu și am ajuns din nou, chiar dacă strîmtorați, în fața capelei, pe acoperișul căreia o girueță tăiată din tablă era ținut de vînt în poziție orizontală, în așa fel încît cocoșul făcea impresia că stă atent de veghe, parcă pîndind rîme. Pictorul ? Pictorul nu putea fi zărit, nici Teo Busbeck, probabil că intraseră amîndoi în capelă, ale cărei uși încă nu fuseseră deschise, nu știu de ce, în orice caz o femeie din fața noastră, care arăta din spate ca o pîine în patru muchii arsă, îi spunea unui uriaș slăbănog cu picioare în formă de x : Dacă mai stăm mult aici, o s-o iau pe urmele ăsteia. Cine a putut-o auzi pe femeie, a aprobat-o mai mult sau mai puțin fățiș, numai uriașul cu picioare în formă de x, care putea să vadă peste capul tuturor și se distra vădit foarte bine la înălțimea lui, părea să nu fi recepționat acest protest, de altfel numele lui era Fedder Magnussen și, dacă nu mă înșel, era proprietarul șantierului de ambarcațiuni din Glüserup.

Fiindcă nu vreau ca oftica să dea nici peste femeia ce arăta ca o pîine în patru muchii, nici peste întreaga adunare de doliu, îl las pur și simplu acum pe paznicul cimitirului, Fenne, un bărbat căruia îi puțea gura de departe, să deschidă ușa vopsită în ruginiu, să fixeze ușa cu zăvorul de fier și să-și aplece în așa fel capul, încît lumea să priceapă că e poftită să intre. Așadar ne-am împins înăuntru și ne-am strecurat în băncile prea înguste și prea înalte.

Acum i-am descoperit pe pictor și pe doctorul Busbeck, care ședeau în primul rînd de bănci, chiar la margine spre culoarul din mijloc; amîndoi aveau privirile ațintite asupra unei movile de flori, din care scîlpeau ici și colo porțiuni de lemn date cu lac cafeniu. Lumînări ardeau neliniștite în aerul pus în mișcare de curent. Pastorul Bandix stătea la altar și-și privea probabil unghiile. Mirosea a ciuperci, a bureți-galbeni și a mînătîrci. Hilke își scoase mănușile de piele, le strîngea și le făcea sul, se vedea că nu mai reușește să-și ridice privirea pînă atunci atît de îndrăzneață. Mie îmi amorțeau picioarele, la fel ca pe băncile de la Külkenwarf ale bunicului. De ce nu reușeau să închidă ușa?

Mulți dintre cei prezenți se uitau peste umăr, m-am întors și eu spre ușa pe care Fenne, paznicul cimitirului, ar fi închis-o cu dragă inimă, dar totuși n-o închidea, fiindcă cei ce nu mai aveau loc în capelă nu admiteau să fie lăsați afară, ceea ce și dădeau destul de zgomotos să se înțeleagă. Așadar ușa a rămas deschisă. Așadar Fenne a făcut un semn pastorului Bandix, iar acesta și-a înălțat fața, pe care-i scînteiau lentilele ochelarilor, a cercetat amănunțit tavanul și și-a întins brațele în lături. Ne-am ridicat pentru rugăciune, am luat loc, ne-am ridicat imediat din nou pentru cîntec: De trebuie să mă despart odată. Sora mea cînta cu sîrguință, cînta într-un registru înalt, fără să se uite măcar o singură dată pe text, pictorul cînta și el, ca și tata, aflat cu trei rînduri în spatele lui, doar mama nu cînta.

In tot ce-am făptuit și-am spus, a declarat pastorul Bandix, l-am ascultat pe Cel-de-sus, iar după ce ne-am

așezat ne-a lămurit cu argumente de ce a făcut asta.

A conturat așadar un conducător de oști, puternic, se înțelege, dibaci, se înțelege, un bărbat, ale cărui războaie merg strună, fiind de aceea și foarte bogat, jumătate din lume îi și aparține, ca să zicem așa — pastorul Bandix spunea : jumătate din globul pămîntesc. Lume sau glob pămîntesc : acest conducător de oști, a cărui identitate n-a fost destăinuită, devine cu fiecare cucerire, cu fiecare victorie mai trist, se întîmplă chiar ca, în prezența unui crainic care-i aduce la cunoștință un nou triumf al numelui său, el să cadă pradă melancoliei și anume, cum vă veți fi și gîndit, numai pentru că datorită fiecărei cuceriri realizate, posibilitățile de a face noi cuceriri se restrîng.

Oricine va înțelege că acest conducător de oști supune doar pe încetul ultimele țări încă necucerite, dar deși ultimele cuceriri sînt tărăgănate cu dibăcie, el nu va putea evita ca într-o zi toată lumea să-i aparțină — pastorul Bandix spunea : tot globul pămîntesc. Lume sau glob pămîntesc : acest conducător de oști, copleșit de cea mai adîncă tristețe, se consultă cu astronomii săi, iar aceștia se arată în stare să ofere preaîntristatului noi bucurii : ei îi propun, pentru a se distra, să cucerească numeroasele spații ale cerului. Conducătorul de oști se învioreză, este în așa măsură atras de acest plan, încît, sigur de victorie, îi atrage atenția Celui-de-sus că îi va contesta drepturile asupra numeroaselor spații ale cerului ; totuși nu se ajunge pînă acolo, întrucît, la rîndu-i, Cel-de-sus e de părere că marele conducător de oști a făcut destule cuceriri și de aceea trebuie să se pregătească de moarte. Dar comandantul de oști nu poate fi de acord cu această înștiințare, împotriva căreia are fel de fel de obiecții. Pastorul Bandix spunea : protestează vehement, în orbirea lui — și încunoștințează pe Cel-de-sus că el, adică străjile lui fără de număr sînt în stare să împiedice oricînd Moartea să intre la dînsul. Conducătorul de oști este așadar uimit, cînd în prima seară Moartea pătrunde fără mare zarvă în cortul lui, discută cu ea

și o roagă să-i mai dea o nouă și ultimă șansă ; i se dă. El poruncește așadar să-i fie înșeuat calul cel mai iute de pe tot globul pămîntesc și o pornește la drum spre posesiunile sale îndepărtate din Liban, cu grădini care dau spre mare, dar cine îl așteaptă în grădină ? Întocmai, și Moartea își cere iertare că s-a arătat mai devreme, apoi îl poftește s-o ia înainte. Conducătorul de oști se supune, iar pe ultimul drum îl cuprinde o voioșie nepăsătoare, totuși superioară — pastorul Bandix spunea : o voioșie tăcută — care i-a umplut sufletul, el își dă seama foarte precis de prețul cuceririlor sale, se supune sfatului Celui-de-sus.

Acuma, pastorul Bandix a făcut o pauză, și-a plimbat privirea pătrunzătoare și deschisă peste întristata adunare de la stînga la dreapta, din față spre fund, iar cînd și-a smucit brațul în sus și și-a îndreptat degetul arătător pe deasupra mea încolo, m-am răsucit spontan și am recunoscut în spatele meu cele două mantale de piele cu luciu mat, care ședeau solidar una lîngă alta, cu mînecile îndoite în unghi absolut la fel, de parcă i-ar fi aranjat un decorator. Dar dragostea, a strigat pastorul Bandix, dragostea nu ia niciodată sfîrșit ; după ce a spus asta, degetul arătător a coborît spre moviia de flori sub care zăcea Ditte, a așteptat un răstimp, dar fiindcă nu s-a întîmplat nimic, și-a retras degetul arătător, și-a înclinat capul către pictor și s-a întors spre Ditte cu aceste cuvinte de introducere : Acuma călătoria ta a luat sfîrșit. A făcut o pauză. S-au auzit plînsete cu sughițuri și bocete, s-a auzit și un urlet surd, care mi-a amintit de o geamandură de ceață — după toate aparențele, acest urlet fusese scos de mama Struwe — și pastorul, cu o blîndețe, căreia nu-i dădea prilejul să se arate în orele de religie, a pornit-o grăbit de-a lungul popasurilor de pe drumul vieții Dittei.

Încă o dată a lăsat-o pe Ditte să fie fetiță, rochie albă, pantofi cu cataramă, casa tăcută, spațioasă din Flensburg, să nu stai prea mult în grădină, să nu te duci pe plajă, fiindcă trebuie să ai grijă de voce, copila mea, strigau mama și bunica, îndată vine profesorul

Ziegel, maestrul de canto, surîzător şi solemn, îmbrăcat în redingotă, care ar vrea să fie mulţumit de tine, şezînd la pianul acordat după un ton prea înalt, în definitiv i se plăteşte bine ora, iar el împărtăşeşte desigur întru totul duioşia ce pune stăpînire pe societatea din orăşel, cînd se produce o fată micuţă, cu cîntece micuţe, în serile de iarnă, la desert, de ce n-ar putea fetiţa asta gingaşă, extenuată să rămînă pentru totdeauna o copilă, mă întrebam, de ce trebuia pastorul Bandix s-o lase să crească, să fie trimisă la Conservator, să joace primul rol în „Mireasa vîndută" ? Dar pastorul s-a avîntat mai departe de-a lungul acestei vieţi, a pomenit teatre mici, prietenia nutrită faţă de compozitorul Friedrich Drews, care a scris pentru Ditte serenade şi arii, grija neîntreruptă pentru fratele paralizat, pînă cînd în sfîrşit a apărut în scenă Max Ludwig Nansen, prima întîlnire la oficiul poştal, în faţa ghişeului, unde amîndoi — precum se şi aşteptaseră de altfel — au primit drept răspuns la întrebare clătinarea negativă din cap a funcţionarului, pentru o cafea mai aveau totuşi, iar peste o săptămînă expediau ferpare de logodnă scrise de mînă. Pastorul a amintit nunta în absenţa familiilor, renunţarea Dittei la profesie şi perioada îndelungată de sărăcie şi nerecunoaştere suportată cu îndărătnicie. Boala s-a ivit astfel ca de la sine, tînăra femeie poartă veşminte cenuşii şi îmbătrîneşte de timpuriu, ai crede că toate astea le cunoşti de undeva, cu siguranţă că noaptea tuşeau laolaltă, deşi lucrul ăsta n-a fost spus, în orice caz Ditte a îndurat peregrinările şi locuinţele mizerabile cu aceeaşi linişte cu care a trăit mai tîrziu zilele de onoruri, ceea ce pentru pastorul Bandix se încadra în „Culmile şi căderile unei vieţi de artist împlinite". Tu ai fost pentru soţul tău, s-a adresat el Dittei, acel ceva de care cu toţii au nevoie, dar pe care doar puţini îl găsesc : camaradă în clipa cînd a pornit la drum, prezenţă mîngîietoare în vremurile cînd era ignorat, tovarăşă în anii de singurătate.

Bocetele s-au înteţit, o a doua geamandură de ceaţă i-a răspuns de-afară pe un ton de jale sforăitoare

mamei Struwe, atunci cînd pastorul Bandix a ajuns la punctul culminant al schiței biografice și a vorbit despre fericire, despre „fericirea de a fi împreună", care neapărat lasă urme pe această lume, chiar atunci cînd duhuri întunecate — el a spus textual : duhuri întunecate — se străduiesc să șteargă aceste urme. Cu un cuvînt : Iată, nici tu nu ai trăit în zadar, pastorul și-a încheiat repovestirea și a propus să ne rugăm și pe urmă să mai cîntăm o dată.

Și după ce ne-am rugat și am cîntat, paznicul cimitirului, Fenne, a adus înăuntru șase ciocli, cu toții oameni bătrîni cu mîinile crăpate și cefele încrețite, iar noi ne-am uitat la ei cum au dat de-o parte coroanele și florile. Pictorul și Teo Busbeck au urmat primii sicriul, apoi Jutta și Jobst cu pastorul Bandix, apoi niște femei din Flensburg, pe care nu le cunoșteam, iar după ele și-au făcut loc în convoi cei care au găsit vreun locșor gol sau au izbutit, printr-o mișcare de întoarcere, să poată ieși din bancă, Hilde Isenbüttel și doamna Holmsen, tata s-a ținut vizibil mai la urmă, amestecîndu-se în ultima treime a convoiului, și, de parcă asta nu i-ar fi fost destul, și-a aplecat fața pentru ca prezența lui să nu sară în ochi, cel puțin să nu fie remarcată numaidecît ; încă mai puțin bătător la ochi se comportau acum cele două mantale de piele, care pășeau cu modestie în coada convoiului. Fața pictorului, cînd a trecut pe lîngă noi : rău bărbierită, palidă, concentrată, aspră de frig.

Am părăsit-o pe Hilke, am întrecut convoiul luînd-o pe dinafară, pe la stînga și am ajuns aproape în același timp cu purtătorii sicriului la groapa acoperită pe marginile înalte cu scînduri și nu atît de adîncă pe cît credeam ; pe fundul lutos se afla puțină apă, nu apă freatică, ci zăpadă topită. În pereți se zăreau rădăcini subțiri, albicioase, pe care le tăiase cazmaua, iar că întregul cimitir de la Riepen era înălțat artificial se putea observa după stratul superior de nisip și lut, adînc de numai o jumătate de metru ; dedesubt, pămîntul era negru-cafeniu, sfărîmicios, de-acolo puteai să extragi

turbă. Pictorul m-a văzut, l-am salutat, dar el nu mi-a răspuns; acum îl sprijinea pe doctorul Busbeck, pe care paltonul greu, ud, părea că-l trage în jos și ai cărui galoși prea mari nu găseau un reazem solid pe terenul lutos. La un semn al lui Fenne, cioclii au pus sicriul jos și l-au petrecut pe dedesubt cu funii, ale căror capete le-au ținut în mînă, evident ca să le fileze, aș zice, dar înainte de a coborî sicriul, pastorul Bandix a ridicat o mînă deasupra gropii, a fluturat-o ușor ca pe o foaie : binecuvînta sicriul, mîna i-a zăbovit în aerul neliniștit, abia la rugăciune a lăsat-o să cadă. După rugăciune, cioclii s-au proptit în marginea de lut, au ridicat sicriul și l-au coborît încetișor în groapă, iar în clipa aceea pictorul i-a pus lui Teo Busbeck un braț pe după umeri și l-a tras atît de mult spre el, încît trupurile lor au format un triunghi.

Vreun incident ? Vreun țipăt ? Vreun leșin decorativ lîngă groapa deschisă ? Oricît de des se întîmplă asemenea lucruri, trebuie să renunț la ele, trebuie să mă abțin și de la a cita jurăminte, panegirice și cereri sălbatice, care se pot auzi adesea lîngă o groapă deschisă, mai ales cînd e o vreme potrivită pentru așa ceva, căci, după ce sicriul Dittei a dispărut în groapă, pictorul și Teo Busbeck au aruncat un pumn de nisip și s-au tras lîngă colțul unui gard viu, în așa fel, încît cei ce azvîrliseră, după ei, un pumn de nisip pe sicriu, trebuiau să treacă prin fața lor. Și mulți s-au aplecat, au adunat cu degetele îndoite nisip — deși pentru așa ceva se afla la îndemînă o lopățică — au lăsat nisipul să plouă deasupra, sau, cînd nisipul se făcea ghemotoc, să cadă bubuind pe sicriu, iar după aceea dădeau mîna cu pictorul și cu doctorul Busbeck, spuneau un cuvînt, ori nu spuneau nimic.

Am așteptat pînă cînd a venit rîndul Hilkei, m-am strecurat în spatele ei, am azvîrlit, îndată după ea, doi pumni de nisip pe sicriul Dittei și am dat mîna cu cei doi bărbați. Tata se găsea și el la rînd, între Brodersen și Bultjohann, s-a împins spre groapă, a azvîrlit de două ori cîte o mînă de nisip și pe urmă s-a dus spre pic-

tor — niciodată n-am să uit fața uscată a tatei, cu o expresie de neutralitate dulce-acrișoară — iar pictorul l-a întîmpinat cu aceeași atenție calmă ca pe toți ceilalți. Părea că n-o să izbucnească nimic, că n-o să se întîmple nimic. Totul părea că duce spre o scurtă strîngere de mînă : eventual aveau să-și spună pe nume, ridicînd puțin tonul a întrebare : Max ? Jens ?

Dar cînd pictorul a apucat mîna postului de poliție, a reținut-o mai mult decît pe altele, îți și puteai da seama că lua ființă un gînd, că pictorul voia să spună ceva, acum, în această clipă, cînd toți se îndreptau spre el, ca să-i prezinte condoleanțe. Vii și pe la noi, Jens ? a întrebat pictorul încet, iar pentru că tata, care părea că așteptase tocmai această întrebare, a răspuns iute nu : Am să-ți arăt ceva, Jens. Tata, în semn de interes moderat, a ridicat din umeri : Ce, ce să-mi arăți ? — Ultimele portrete ale Dittei, a spus fără vrăjmășie pictorul, mai curînd cu un dispreț superior. Dacă vii, Jens, ți le arăt.

După aia, postul de poliție Rugbüll n-a mai crezut necesar să dea mîna și cu Teo Busbeck, s-a întors cu buzele strînse, a ajuns din cîțiva pași apăsați pe aleea centrală a cimitirului, unde aștepta mama singură, a înșfăcat-o de braț și a împins-o și și-a adus brusc aminte de noi — atît de smucit, încît, răsucindu-se, a tîrît-o în semicerc pe mama agățată de brațul lui și a obligat-o să facă două sărituri. Da, da, noi veneam, ne și aflam în drum spre ei ; alergam cuminte lîngă Hilke, mă țineam de mănușile goale. De astă dată, bătrînii au luat-o înainte, tăcuți, salutînd ici și colo în grabă și cu un aer absent, mergînd cu o viteză, prin care postul de poliție Rugbüll își trăda indignarea ce tocmai pusese stăpînire pe el. Nu s-a lăsat prins în vorbă nici în fața capelei, nici la poarta cimitirului, iar la strigătul căpitanului Andersen : S-a și terminat tot ? a răspuns în fugă cu o înclinare a capului ; nu s-a oprit să-l învrednicească măcar cu o vorbă pe bătrîn, care tocmai fusese adus cu o trăsură și era desfășurat dintr-o pătură.

În marş forţat, peste punţi şi cărări, mereu de-a dreptul peste cîmp, prin vîlcele inundate, pe sub garduri ; şi din nou s-a schimbat vîntul, aşa că acum îl aveam iarăşi din faţă, cum se întîmplă adesea pe la noi. Pe soclul de pămînt acoperit de zăpadă, sub arinii goi, se întindea ferma de la Bleekenwarf, acolo se pregătise cafeaua de praznic, acolo mesele erau împovărate, e drept, nu de turnurile galbene din pesmeciorii preparaţi de Ditte, dar oricum de torturi din biscuiţi, cozonaci cu melasă, torturi cu cremă de nuci şi altele asemenea : lumea se şi punea pe mîncat în jurul meselor şi a măsuţelor. Pregătirile fuseseră făcute de femeile din Flensburg, ele ţinuseră desigur seama la coptul prăjiturilor şi de noi şi fericirea noastră, dar, cînd am ajuns în dreptul fermei Bleekenwarf, tata nici măcar nu şi-a aruncat ochii într-acolo. Cu un umăr împins înainte, proptit contra vîntului : aşa ne-a dus ca furtuna mai departe pînă la stăvilar, iar acolo s-a întors o dată, noi ne-am întors de asemenea şi am crezut cu adevărat o clipă că o s-o cîrmească înapoi şi că, luînd o nouă hotărîre, o să ne piloteze totuşi spre Bleekenwarf, către care se mişca acum, venind dinspre cimitir, o procesiune răzleţită de oameni izolaţi, perechi şi grupuri.

Dar el nu s-a întors decît din cauza vîntului, ca să-şi şteargă ochii înlăcrimaţi, apoi a pornit-o mai departe spre drumul de cărămidă şi spre casă. După ce am închis uşa, aveam atîtea de întrebat şi fiecare avea de comunicat cîte ceva celuilalt, dar el s-a năpustit cu indignare asupra sobei, a aţiţat focul, a suflat şi a mai pus lemne, dîndu-ne prin asta să înţelegem că nu e dispus să facem schimb de impresii. Asta înseamnă : mie mi-a şi poruncit ceva — după ce Hilke şi mama s-au retras, m-a trimis sus, să-i aduc uniforma de serviciu, iar în timp ce soba ne umplea casa de fum şi împrăştia flamuri tremurătoare prin bucătărie, el a început să se schimbe. Această uşurare, această binefacere ! Această cotitură spre o dispoziţie mai bună ; cu fiecare obiect de îmbrăcăminte pe care şi-l scotea sau îl azvîrlea pe laviţa din bucătărie, părea că se dezgheaţă, se simţea

mai bine, iar cînd s-au auzit bătăi în uşă, a strigat nu numai intră, ci şi : Intră, doar creditor să nu fii !

Mai ştiu şi azi : era îmbrăcat doar cu rufăria de corp, cînd a intrat Okko Brodersen, a salutat dînd din cap şi s-a dus numaidecît la masă, şi-a scos ceasul de buzunar şi l-a pus în faţă, gest prin care ne-a făcut să înţelegem că şi-a fixat un termen pentru prezenţa lui la noi — chiar dacă nu ştiam ce termen. Poştaşul a luat loc. Mîneca goală avea capătul vîrît în buzunarul hainei. Omul s-a uitat la ceasul lui, la tata, din nou la ceas. Pesemne că venise peste cîmp de-a dreptul, ca şi noi.

Azi doar nu ne-aduci ni'c, a spus tata, stînd în picioare pe un scăunel şi desfăcîndu-şi larg pantalonii. Azi nu, a spus poştaşul, azi am venit să iau ceva. — Şi ce-o fi aia ? — Pe tine ! Tata s-a clătinat, vîrîndu-şi piciorul în cracul drept, a lăsat pantalonii în jos, şi-a ridicat pe urmă piciorul stîng, a ochit spre deschizătura întunecoasă, a ţintit din nou, la al doilea elan şi-a împins piciorul cu energie şi cu succes în cracul stîng al pantalonilor, şi-a întins stofa care se cuta în jurul pulpelor, trăgînd-o în sus peste coapse şi peste dos şi a cîştigat lupta. Şi la ce adresă vrei să mă distribui, a întrebat el cu faţa în jos. Noi sîntem cu toţii la Bleekenwarf, a spus Brodersen, o să-ţi simţim lipsa. Nu m-a trimis nimeni, dar mă gîndesc aşa : ai să ne lipseşti, Jens, hai cu mine.

Tata şi-a aranjat jartierele şi elasticele cu care-şi strîngea mînecile cămăşii, a întins de gumă şi i-a dat drumul să-şi ia locul cu un pleoscăit. E mai bine atunci cînd unul lipseşte decît atunci cînd e unul prea mult, a spus tata. Puteţi sta de vorbă, a spus Brodersen. Chiar adineauri am vorbit, a spus tata, ceea ce aveam de vorbit, am vorbit. A coborît de pe scăunel, s-a dus în faţa oglinzii de la chiuvetă şi, stînd cu picioarele crăcănate, şi-a pus cravata. Brodersen i s-a adresat din spate : În vremurile astea, cine ştie cît o să mai dureze toată povestea, se mai adaugă şi ziua de azi ; ar trebui să vă întrebaţi încotro merg lucrurile : multă vreme nu mai poate totuşi să dureze.

Okko, a spus tata, eu n-am auzit vorbele tale, și dacă vrei să știi exact : eu nu mă întreb ce cîștigă cineva, cînd își face datoria, de trage vreun folos sau ba. Unde-am ajunge, dacă la toate alea ne-am întreba : ce urmări o să aibă ? Datoria, așa ceva nu se poate face după cum ți-e cheful sau după cum te îndeamnă prudența, dacă pricepi ce vreau să zic. Și-a îmbrăcat vestonul, și-a încheiat nasturii și s-a apropiat de masa, lîngă care ședea Brodersen. Au fost destui, a spus bătrînul poștaș, care au rămas în picioare, fiindcă la momentul potrivit nu și-au făcut datoria. — Atunci ăia, a spus sec tata, nu și-au făcut niciodată datoria.

Okko Brodersen s-a ridicat de pe scaun, și-a vîrît ceasul în buzunar și s-a dus spre ușă, unde s-a mai întors o dată și a întrebat : Așadar, nu ? Mi-am dat seama că tata stătea în cumpănă, n-a răspuns, l-a lăsat pe poștaș să repete întrebarea și chiar și după aia a mai avut nevoie de cîtva timp, ca să chibzuiască, dar în cele din urmă a spus : Așteaptă, mergem împreună, și a dispărut în birou.

Crești mereu, mi-a spus poștașul, cînd am rămas singuri, la care am răspuns cam așa : Și tu îmbătrînești mereu. Hilkei, care a intrat să pună cartofii la fiert, i-a spus : Curînd am să-ți aduc iară o scrisorică frumoasă, dacă nu din Olanda, atunci din Bremen. La această ofertă, Hilke n-a avut de spus decît : Dar n-aștept nici una. — Alea pe care nu le-aștepți sînt și mai frumoase, a spus Brodersen și, după cum a spus-o, se vedea că asta-i mai trecuse și altă dată prin minte.

Cînd s-a întors, tata își și trăsese peste cap pelerina de ploaie lucioasă de udeală, își pusese chipiul, își vîrîse pantalonii în cizmele de cauciuc înalte ; era gata de drum și a spus : Dinspre partea mea, Okko. — Trebuie să pleci iar ? a întrebat Hilke. La Bleekenwarf, a spus tata, doar să vîr capul, pînă la Bleekenwarf. — Am pus cartofii la fiert, a spus sora mea, iar asta suna întotdeauna ca o amenințare. Trebuie să predau ceva acolo, a spus postul de poliție, o să meargă repede. — Și de-o întreba mama ? — Spune-i că am dus la Bleekenwarf ordinul de amendă ; la masă sînt înapoi.

TETJUS PRUGEL TE LUA MAI REPEDE LA bătaie decît alţi învăţători, lovea mai straşnic. Fiindcă te ardea cu cea mai mare turbare dacă erai neatent — nu dacă erai leneş, prost sau greu de cap — nimeni din clasă nu îndrăznea să se uite pe ferestrele care fuseseră zguduite toată dimineaţa de detunături îndepărtate şi nimeni nu cuteza să se uite după avioanele care se repezeau ca vîntul într-acolo, care săltau dinspre mare încoace peste dig spre şoseaua asfaltată, virau — în clipa cînd puteai distinge emblema engleză — şi zburau mai departe către Husum. Cînd motoarele îl obligau să-şi întrerupă vorba, Prugel se uita cu un aer batjocoritor în tavan, aştepta pînă cînd zgomotul scădea şi explica mai departe, regăsind fără trudă propoziţia şi chiar predicatul. Bărbatul acesta gras, chel, care se scălda şi după ce porneau sloiurile, care putea să se înroşească atît de tare, încît se făcea călduţ, dacă nu în toată şcoala, în orice caz în clasa lui, nu găsea nici un motiv să lase să se piardă ultima oră, o ţinea mai departe cu biologia lui, chiar dacă trebuia să se întrerupă mereu din cauza detunăturilor şi a avioanelor ce nu-şi mai aflau odihna.

Şedeam încremeniţi în bănci, amorţiţi de şale, cu mîinile puse una lîngă alta pe pupitrul înclinat şi cu feţele îndreptate spre el, atîrnaţi de buzele lui şi sorbind speriaţi ştiinţa de pe buzele lui. Ştiinţa despre peşti, nu, despre apariţia vieţii la peşti, nu, nici asta nu-i exact :

știința despre minunea apariției noii vieți la pești. Voia să ne înfățișeze această minune în acea zi fierbinte de la sfîrșitul lui aprilie sau începutul lui mai, în așa-numita oră de biologie, cu ajutorul microscopului său personal, pe care-l adusese în clasă. Microscopul și fusese instalat, cele două cutii de tablă cu conținutul lor misterios, care confirma minunea, se găseau alături de el. Heini Bunje și Peter Paulsen primiseră din capul locului un avertisment adresat prin ei întregii clase: fiecare căpătase cîte trei lovituri cu linia peste buricele degetelor, niște lovituri foarte bine plasate și repezite fulgerător, iar cu asta atenția generală fusese restabilită și garantată pentru cîtva timp.

Ar merita desigur să mai poposesc nițel asupra lui Prugel, să-i descriu vechile răni sau să povestesc istoria fiecăreia dintre ele — cînd era bine dispus, îți arăta umbra unui glonte de revolver care-i rîcîise coastele — concludentă ar fi și o vizită la familia lui originară din Mecklenburg, pe care o convingea pe orice vreme să facă excursii în estuar, bineînțeles în trening; dar, fiindcă n-aș vrea să-l fac de nerecunoscut printr-o descriere prea amănunțită, am să notez aici doar că în clasa noastră preda biologia, astăzi: minunea apariției noii vieți la pești.

Așadar Prugel vorbea, în vreme ce în depărtare, la o distanță destul de mare ca să nu ne pese, o baterie antiaeriană de optzeci și opt vorbea și ea, uneori și cîte o secție de patru tunuri ușoare de douăzeci, mai rar cîte un automat de cincisprezece milimetri; ne deprinsesem să le recunoaștem după felul cum trăgeau și după unda presiunii. Ca întotdeauna, ședea pironit în fața tablei — cu siguranță, un bun partener pentru un aruncător de cuțite — ne încătușa cu privirile lui și ne cerea cu voce domoală să ne scufundăm în lumea peștilor. Toate speciile acestea, spunea, toate numele acestea: mici și mari. Trebuie să vă imaginați odată această viață, boilor, spunea el, această viață ce mișună pe fundul mării; rechini, nu-i așa, zărgani, scrumbii-albastre, anghila și porcul-spinos, morua și să nu se uite: vrabia mărilor,

scrumbia. Ce s-ar întîmpla, s-a întrebat pe sine însuşi Prugel, dacă peştii nu s-ar înmulţi necontenit? Una după alta, şi-a răspuns, speciile ar dispărea. Şi s-a întrebat pe sine însuşi, ce-ar fi o mare fără peşti. O mare moartă, desigur. Pe urmă a dat o raită în jurul planului măiestru al naturii, în care se pare că totul, dar totul e gîndit şi prevăzut. Folosind exemplul maşinii cu aburi, s-a căznit să ne convingă că arderea face parte dintre fenomenele vieţii, n-a uitat selecţia naturală şi, azvîrlindu-se cu capul în jos, s-a scufundat din nou la peşti.

Aşadar, şi peştii cei muţi, dar chiar atît de muţi nu sînt, dispun şi ei de caracteristici sexuale, de deosebiri sexuale, de orificii sexuale. În perioada boiştei, ambele sexe se adună în cîrduri mari, caută pentru depunerea icrelor locuri mai puţin adînci, în apropierea malurilor de fluvii sau la ţărmul mării, călătoresc uneori pînă foarte departe, urcă adesea, aşa cum veţi fi auzit cu siguranţă, pe fluvii în sus, cu care prilej, gîndiţi-vă doar la somon, învinge piedici considerabile. În locuri apărate, bogate în hrană, femelele îşi depun ouăle, de multe ori în grămezi, iar peştii masculi fecundează ouăle cu sămînţa lor. Ce-i drept, peştii osoşi — Prugel s-a întrerupt, a aşteptat cu o stăpînire de sine care trebuia să exprime dispreţul, pînă cînd umbra turbată a avionului a trecut în viteză pe deasupra terenului nostru de sport, şi a continuat: iar o mare parte dintre rechini aduc pe lume pui vii, dar asta vi-o spun doar ca un amănunt secundar, asta tot o uitaţi, boilor. Oul: viaţa se află în ou. Nu poţi să nu te minunezi că numai foarte puţini peşti se îngrijesc de ouăle o dată depuse sau chiar le clocesc. Mîcul gasterosten-de-mare, da, el îşi construieşte un cuib, străjuieşte ouăle şi chiar îşi apără o vreme puii; există specii care înghit ouăle şi le poartă sub operculi, pînă cînd ies puii. Dar cei mai mulţi peşti îşi lasă ouăle în voia sorţii, nu se preocupă nici de dezvoltarea lor, nici de creşterea puilor. Iar puiul de peşte? El nu se dezvoltă, boilor, în ou, ci lipit de ei şi se desface din ce în ce mai mult.

Dar de asta, a spus Prugel, o să vă puteți convinge îndată singuri, v-am adus astăzi materia — el a spus: prețioasa materie — din care se naște viața, vom observa acum acest fenomen mai îndeaproape, la microscop.

În depărtare s-au făcut auzite tunurile automate de douăzeci, iar fratele lor mai mare de calibru optzeci și opt a făcut să cadă chitul și așa plesnit de la geamurile noastre, dar Prugel părea că nu vrea să audă, s-a urcat la catedră, și-a deschis mai întîi briceagul, apoi cele două cutii de tablă, le-a mirosit conținutul, a scos un vîrf de cuțit din masa verde-cenușie, a mînjit o plăcuță de sticlă și a întins masa cu buricul degetului, adică a acoperit plăcuța de sticlă, tamponînd-o ușor. Apoi a introdus plăcuța de sticlă în microscop și s-a aplecat deasupra acestuia, a închis un ochi, schimonosindu-și fața într-un rînjet forțat, a bîjbîit de mai multe ori pe de lături, pînă cînd a găsit șurubul negru, a învîrtit șurubul ca să limpezească imaginea, pe urmă s-a ridicat cu o asemenea smucitură că i-a trosnit spinarea. Ne-a măsurat cu privirea. Triumfător. Dojenitor. Privirea lui era și sceptică, de parcă ar fi fost păcat să risipească pentru noi ceea ce avea de gînd să ne arate. A comandat: Drepți, stați jos, drepți, ne-a pus să ne aranjăm pe un rînd, pe un rînd, boilor, ne-a smucit și ne-a împins încolo și-ncoace, pînă cînd ne-am aliniat, cu genunchii încordați, într-o formație ireproșabilă, ca să aruncăm o privire instructivă asupra minunii. Asupra oului. Asupra oului de pește.

Slavă Domnului, începutul l-a făcut Jobst, el a fost cel dintîi care să spună ce se distinge acolo, iar noi l-am urmărit cu sufletul la gură cum s-a cocoșat, s-a întors încă o dată înfricoșat spre Prugel și, săltat pe vîrful picioarelor, s-a încovoiat venind de foarte sus deasupra microscopului. Mai jos, i-a ordonat Prugel, mai aproape, iar monstrul cel dolofan și-a lipit ochiul de lentilă și s-a zgîit. Dosul lui uriaș i-a întins pantalonii, catifeaua cafenie parcă s-a tăiat întrîndu-i între buci, în vreme ce el se holba și se tot holba, pînă cînd a spus deodată ca stors: Icre, poate de scrumbie. Și

ce mai vezi, a întrebat Prugel, iar Jobst, după o observație încordată : Icre, cam multe.

Fiindcă după asta i s-a îngăduit să treacă în bancă, am știut oricum ce-avem de spus, ca să fim de asemenea trimiși la locul nostru. După Jobst, i-a venit rîndul lui Heini Bunje să apuce microscopul cu degetele umflate și vinete ce-i zbîrnîiau cu siguranță de durere, iar în timp ce el se uita, Prugel a spus : să nu vă gîndiți cumva la icre prăjite, la icre afumate sau sărate, gîndiți-vă măcar o dată nu la mîncare, boilor, ci la minunea care se ascunde în fiecare oușor. O viață de sine stătătoare în fiecare oușor. Multe dintre viețile astea pier curînd, slujesc drept hrană altor ființe și altele asemenea, doar exemplarele cele mai puternice, cele mai bune, cele mai capabile de rezistență și așa mai departe răzbat și mențin specia : așa se întîmplă pretutindeni, cu excepția voastră. Viața lipsită de valoare trebuie să piară, ca să poată învinge și dăinui viața valoroasă. Așa prevede planul naturii, datoria noastră e să acceptăm acest plan al naturii.

Un mormoloc, a strigat Heini Bunje, un mormoloc mic de tot. Cam așa ceva, a spus Prugel și l-a corectat : Un pui de pește, cu puțin înainte de a ieși din ou, uită-te bine. — E mort, a strigat Heini Bunje, iar Prugel : Risipă, aici observați risipa făcută de natură. Sute, ce zic eu : mii, chiar sute de mii de oușoare, și toate astea cu speranța că măcar cîteva vor fi cruțate, ca să se îngrijească de perpetuarea ființei. Selecție, nu-i așa, și iară și iară : luptă. Cei slabi dispar în luptă, cei puternici rămîn în viață. Așa este la pești, așa este și la noi. Băgați în cap asta : tot ceea ce e puternic trăiește pe seama a ceea ce e slab. La început, posibilitățile sînt egale pentru toți, fiecare ou cu înfățișare neînsemnată conține și hrănește o viață, apoi însă, cînd începe lupta, ceea ce e nevrednic — el a spus : nevrednic — se pierde pe drum.

După ce a depus icrele acestor cunoștințe și ale altora asemănătoare, Prugel mi-a făcut semn mie să trec la microscop, mi-a lăsat privirea liberă și a spus : Ia să

auzim ce descoperă Jepsen al nostru, iar în aceeași clipă a venit lîngă mine, cu linia în mînă. Abia mă aplecasem deasupra microscopului, că el a și vrut să vadă, ca să zic așa, bani peșin, a întrebat : Ei ? Am cuprins iute cu privirea desenul alcătuit la întîmplare de biluțele verzi-cenușii, ici-colo turtite, formate parcă din gelatină, voiam să iscodesc ceva, cînd linia lui mi-a și vizitat scobitura de la încheietura piciorului, a alunecat nedureros și rece pe pulpe în sus, dar eu nu mi-am retras ochiul, am suportat plimbările liniei și am căutat un semn al minunii promise. Ochișori holbați de pește, un corp de pește minuscul și străveziu și legătura ombilicală dintre gălbenuș și pește : toate astea credeam că le văd, dar nu mi se părea destul. Voiam — nici nu mai știu ce voiam, nu scoteam nici un cuvînt, probabil numai pentru că eram dezamăgit de ceea ce se zărea în microscop. Nimic ? a întrebat Prugel, așadar nimic ? — Eglefin, am spus la noroc, ar putea să fie icre de eglefin, la care linia s-a retras și a urmat confirmarea : Într-adevăr, de eglefin, dar confirmarea aproape că nu s-a mai putut auzi, deoarece la strigătul : Englezii, se văd englezii ! ne-am repezit la fereastră.

În curtea școlii se afla așadar un car blindat de recunoaștere plin de praf, antena lungă se balansa, tunul mai curînd nearătos era îndreptat spre una dintre porțile de fotbal vopsite în alb, iar doi bărbați, care păreau a fi englezi, au ieșit din turela deschisă, au luat pistoalele automate ce li s-au întins dinăuntru, au strigat cîteva cuvinte spre carul lor blindat și s-au îndreptat spre școală, gata de salt, uitîndu-se în toate părțile. Purtau uniformă kaki și cizme cu șireturi. Erau foarte tineri. Amîndoi aveau mînecile suflecate.

S-au îndreptat umăr la umăr spre intrare, în lumina soarelui, au trecut pe lîngă catargul steagului, iar eu mă gîndeam : cînd or să-și ridice ochii spre noi, în clipa aceea ne-au văzut și s-au oprit. Și-au atras atenția unul altuia spre clasa, care se lipise acolo în spatele geamului. S-au consultat. Pe urmă s-au poftit

reciproc să-şi continue drumul şi au dispărut pieziş sub noi pe uşa şcolii.

Am fi rămas la geamul care vibra, dacă învăţătorul Prugel nu ne-ar fi ordonat : Alinierea, şi, pentru că executarea n-a fost după părerea lui destul de rapidă, linia a început să ne joace pe spinare, ici plesnind, dincolo împungînd ; ne-a alungat de la fereastră şi ne-a aşezat pe un rînd, care ducea de la catedră înapoi, pe intervalul din mijloc ; Jobst, Heini Bunje şi eu am avut voie să ne aşezăm în bancă.

Învăţătorul ăsta n-a întrebat : Unde am rămas ? ci, cu toate că în curtea şcolii staţiona un car blindat de recunoaştere şi în şcoală se aflau englezi, a spus : Este vorba de icre de eglefin, Jepsen a văzut bine. Ouă ale unui peşte, care slujeşte ca hrană multor altor peşti.

Dar ce se mai poate deduce din ou ? Bertram ! Iar Kalle Bertram şi-a dat la o parte de pe frunte părul blond-cenuşiu şi s-a aplecat deasupra microscopului, în vreme ce noi toţi — numai Prugel nu — ascultam cu gurile căscate şi ţineam sub ochi, pe cît puteam, clanţa uşii. Nu se şi auzeau paşi ? Cuvinte englezeşti ? Era Kalle care, la catedră, încordîndu-se să observe, bocănea din picioare. Nu cumva s-a mişcat clanţa ? S-a mişcat. Mai înainte ca lui Kalle Bertram să-i vină cheful să se exprime asupra minunii din ou, uşa a fost deschisă, a rămas deschisă, fără ca mai întîi să se arate cineva şi aproape puteai crede că s-a deschis singură, dar cînd Prugel tocmai voia probabil să spună : Jepsen, închide uşa, au intrat englezii, amîndoi blonzi, amîndoi cu ochi luminoşi, amîndoi cu feţele îmbujorate.

Au păşit pe intervalul lateral pînă la mijlocul clasei, s-au întors spre noi şi ne-au măsurat cu privirea — de parcă ar fi încercat să recunoască pe cineva din vremuri trecute : Război nix, război gata, voi acasă. Cred că ne-am holbat la ei uimiţi, ei dimpotrivă ne-au privit cercetător, în orice caz nu mult timp, apoi s-au simţit atraşi, de asta ne-am dat seama, spre tablă, spre catedră. Unul dintre ei a luat buretele, l-a stors şi l-a aruncat înapoi în cutie ; celălalt s-a învîrtit în jurul

catedrei și i-a cerut lui Prugel mutește, cu o mișcare a mîinii, să ia loc. Învățătorul Prugel nu s-a așezat, iar englezul n-a stăruit nicidecum ca ordinul lui să fie executat, probabil pentru că acum descoperise microscopul. S-a apropiat de microscop, s-a uitat o dată bănuitor spre noi, și-a aplecat fața, s-a ridicat, trebuie să spun : uluit și i-a făcut camaradului său un semn; din doi pași, acesta a fost lîngă el, a schițat un gest întrebător și i s-a indicat microscopul. Cel de-al doilea englez s-a uitat și el prin vizor, și deodată, de parcă ar fi descoperit o sirenă furișată acolo sau vreun crustaceu pierit de mult, cu un cuvînt, de parcă ar fi descoperit ceva ce nu văzusem nici unul dintre noi, nici chiar biologul Prugel, și-a apăsat ochiul pe vizor și a privit îndelung. Ce vedea ? Ce descoperea el în oul de eglefin ?

A părăsit microscopul, abia cînd camaradul său l-a lovit ușor după ceafă, iar acum au dat din cap unul spre altul : văzuseră ceea ce doriseră să afle. Au pornit-o unul după celălalt de-a lungul peretelui cu ferestre, spre fundul clasei, unde se afla dulapul nostru de științe naturale : un dulap cu două uși, cu geam de sus pînă jos și veșnic încuiat — una dintre cheile lui îmi îmbogățea de mult colecția. Ca să înlăture efectul de oglindire, și-au apropiat foarte mult fețele de geam : întregul conținut mort rînjea. Cufundacul împăiat rînjea, lișița împăiată și dihorul care se cățăra pe un ciot de copac lustruit rînjeau, rînjea iepurele de cîmp împăiat, corbul și capul de știucă uscat și lucios ca pergamentul rînjeau, chiar și șarpele-de-casă din borcanul lui cilindric rînjea, deși îi era cu neputință să se încovoaie. Cei doi englezi își atrăgeau atenția mutește asupra descoperirilor făcute, s-au lăsat chiar și pe vine, ca să contemple scheletul unei foci, unul a încercat să deschidă dulapul. În cele din urmă au dat din cap unul spre altul și s-au îndreptat spre ușă, iar noi toți am crezut că vor pleca fără să spună, ori fără să aibă de spus ceva, dar în ușă s-au oprit amîndoi o dată și și-au aruncat ochii asupra clasei, iar unul dintre ei a spus din nou : Război gata ; apoi s-au cărat.

Iar Prugel ? Ne uitase ? Uitase de microscop și de minunea din ou ? De ce nu mai corecta linia lui disciplina șirului ? De ce a îngăduit ca unii dintre noi să-și lipească fețele de geam ? Încă mai știu cum zdrobea creta în mînă. Cum își strîmba buzele, încă mai știu, și cum și-a lăsat capul pe spate cu ochii închiși, respirînd scurt și sacadat, și-mi amintesc rigiditatea și paloarea chipului său, în clipa aceea cînd arăta ca un atlet aflat într-o stare de totală epuizare. Dezamăgire, buimăceală și furie. Mișcări încete, moi ale corpului. Gîfîieli. Și mai știu cum s-a îndreptat clătinîndu-se spre catedră, s-a urcat trudnic și, reușind cu greu să-și apuce scaunul, s-a lăsat să cadă, iar toată clasa a fost martoră cum și-a ascuns fața în mîini, a rămas stînd așa un răstimp, după care și-a frecat cu palmele obrajii, atent, și i-a frecat cu grijă, de parcă ar fi vrut să-și jupoaie un strat de piele cojit. Mai știu și clipa cînd s-a ridicat parcă înfruntînd o rezistență nemaipomenită, a închis cele două cutii de tablă și a dat din umeri, apoi s-a uitat în clasă, a vrut vădit să spună ceva, dar n-a putut să spună nimic : Prugel, biologul nostru. În cele din urmă a reușit să rostească îndemnul : Duceți-vă acasă, iar în vreme ce noi ne îngrămădeam la ieșeală lucrurile, el n-a făcut nici o pregătire ca să părăsească clasa ; a rămas pur și simplu în picioare, lîngă microscopul lui, nehotărît și foarte descumpănit, ne-a lăsat mai întîi să ieșim și n-a răspuns la nici un salut : așa l-am văzut pentru ultima oară pe învățătorul Prugel.

Coridorul, scara au duduit atunci de parcă cineva ar fi scuturat mere ; după ce ne-a dat drumul, ne-am repezit afară țopăind, rostogolindu-ne, făcîndu-ne vînt ca pe ghețuș, dar curtea era goală, carul blindat de recunoaștere și cîrmea spre șoseaua asfaltată, în sus, și-și continua drumul spre nord. Băieții au alergat spre șosea, ca să se uite după carul blindat ce se îndepărta, stăteau încă acolo în grupuri, cînd eu mă și aflam de mult pe drumul de cărămidă, departe de Jobst și de Heini Bunje, care probabil că în ziua aceea nici nu mi-au simțit de loc lipsa. Avansul meu creștea, nici

măcar o singură dată nu m-am aruncat pe taluzul șanțurilor, atunci cînd avioane ușoare săltau peste dig, umbrele lor țîșneau trecînd peste mine, elicele străluceau ca un fierăstrău circular și-și tăiau drum prin aerul acelei zile senine. Asemenea zile ni le aduce nouă numai primăvara : senine, doar cu cîțiva nori ce-atîrnă nemișcați pe cer, zile cu lumină crudă, vîntul de nord-est îți arde pielea.

Ușa casei era deschisă. Bicicleta lui Hinnerk Timmsen stătea rezemată de perete, lîngă scară. Tata vorbea la telefon în biroul lui, striga atît de tare, că l-am putut auzi încă din dreptul șopronului : Am primit arme, desigur, cu toții, desigur, oamenii sînt instruiți. Am luat-o la fugă. Paza șoselei, desigur, striga tata, iar după o pauză : Se va executa. Am suit scara de ciment din doi pași, și am năvălit în coridor. Și banderole, desigur, strigă tata și se referea fără îndoială la banderolele pe care le văzusem de pe coridor puse grămadă pe dulapul din bucătărie. Hinnerk Timmsen stătea lîngă masa de bucătărie și m-a primit cu vorbele : Acu îi dăm drumul, și pentru că voia să evite orice lămurire, mi-a arătat armamentul de război, aflat acolo : grenade de mînă în cutii noi ieșite din fabrică, vreo cîteva arme antitanc, carabine și muniție. L-am întrebat cine a adus toate chestiile astea la noi în bucătărie, iar el a spus : Nimeni, Siggi, nimeni dintre noi nu s-a gîndit că o să mai trebuie să dăm o mînă de ajutor. — De la Husum ? am întrebat, însă el n-a răspuns, a ridicat o armă antitanc de pe masă, i-a potrivit înălțătorul și a ochit spre ceasul nostru deșteptător, apoi a luat pe rînd cutiile inamice de orez, griș și tapioca, le-a făcut fără zgomot inofensive. A cercetat carabinele, a citit inscripțiile și a constatat : captură de la italieni ; concluzia lui nu exprima prea multă încredere. A așezat grenadele de mînă sub masă și a numărat muniția, pînă cînd a venit tata : Cam șase sute de focuri, Jens. Cu toții sînt pe drum încoace, posturile au și fost stabilite, noi preluăm asigurarea șoselei noastre. — Noi doi ? — Ni se alătură Kohlschmidt și Nansen. — Nan-

sen ! — Da, şi-acuma leagă-ţi o banderolă : toţi cei din Volkssturm ocupă poziţie aici la noi.

Aşadar Hinnerk Timmsen şi-a înfăşurat pe mîneca jachetei lui galbene ca şofranul o banderolă, n-a făcut-o la repezeală, ci cu o grijă pedantă, i s-a părut o dată că stă prea sus, altă dată că e prea jos, iar cînd a fost în sfîrşit satisfăcut, i-am fixat cu două ace de siguranţă fîşia de cîrpă care trebuia să arate că e soldat. Bărbatul cu greutate şi cu experienţă în multe profesii a mai controlat încă o dată în oglindă cum îi stă banderola, apoi l-a ajutat pe tata să împartă armamentul de război în patru grămezi, în care timp a băut cu înghiţituri mici din ceaiul ce i-l turnase Hilke. Ceaiul părea că nu-i place. Cînd am pomenit de carul blindat de recunoaştere, care se rătăcise în curtea şcolii noastre, Hinnerk Timmsen a ieşit imediat cu o armă antitanc în faţa casei, ca să supravegheze drumul, dar s-a întors după scurt timp şi a împărţit gesturi liniştitoare în toate părţile. Nici urmă, a spus şi a luat loc lîngă tata pe laviţa din bucătărie. Cei doi bărbaţi aşteptau. Tăceau. De altfel, nici nu erau multe de spus, cîtă vreme totul fusese hotărît, nu existau lucruri nelămurite între ei, iar denunţul făcut de Bultjohann fusese retras de însuşi picherul digului — după o explicaţie, la care luase parte şi postul de poliţie Rugbüll. Stăteam la fereastră şi ţineam sub ochi păşunea : cine avea să vină cel dintîi ? La noi aşadar ocupa poziţie Volkssturm-ul.

Cel dintîi sosea pictorul ; l-am văzut venind peste păşuni, în lunga lui manta albastră, cu pălăria pe cap, cu amîndouă mîinile în buzunare. Vine unchiul Nansen, am raportat, iar tata : Era şi timpul. — De ce, a întrebat încet Timmsen, de ce vrei să-l ai în definitiv aici, Jens ? Acum, cînd probabil că totul va lua o întorsătură hotărîtoare ? — Tocmai de-aia, a spus tata, acum cînd probabil că o să se hotărască totul, aş vrea să-l am în apropiere : Îi mai bine, Hinnerk, crede-mă. — Mai rămîne să zici că vrei să te bizui pe el. — Ei, asta-i, a spus tata, dacă aş putea să mă bizui pe el, n-aş avea nevoie să-l am în apropiere, şi tata s-a ridicat

şi s-a uitat pe fereastră spre pictor, care totuşi n-a sosit primul şi nici singur, care s-a oprit mai întîi sub tăbliţa „Postul de poliţie Rugbüll" şi a făcut un semn spre moşia Söllring, a aşteptat, a făcut încă o dată semn, dar mai în grabă, iar în cele din urmă a mers cîţiva paşi în întîmpinarea lui Kohlschmidt, paznicul păsărilor. O strîngere de mînă. Întrebări rostite în pripă. Kohlschmidt îi vorbea agitîndu-şi mîinile, încerca să-l convingă, sau cel puţin să-i obţină acordul pentru ceva, pictorul părea că nu se poate hotărî : continuînd să-l asculte, îl luă pe Kohlschmidt de braţ, îl cîrmi spre casa noastră şi îl trase în sus pe scară. Paşii lor tirşiiţi nu se auzeau încă nici pe coridor, cînd postul de poliţie Rugbüll s-a şi pregătit să-i primească, să spunem liniştit : a luat poziţie. Proţăpit, cu picioarele puţin crăcănate, deci stabil, simţindu-se la largul lui, dar nu prea la largul lui, s-a postat în mijlocul bucătăriei, pretinzînd în felul acesta autoritatea care i se cuvenea ca instructor seral şi ca subşef în clipa asta al aşa-numitului Volkssturm. Lui Timmsen, care a vrut să-şi răsucească o ţigară, i-a spus pe un ton sever : Aici n-ai voie să fumezi.

Îi aştepta aşadar pe cei doi bărbaţi într-o atitudine care i se părea potrivită în clipa aceea şi a răspuns la salutul lor în aşa fel, încît să nu existe nici o îndoială cine pe cine salutase mai întîi. I-a îndemnat spre laviţa din bucătărie. A spus : Luaţi loc acolo lîngă Hinnerk, iar după ce ei s-au aşezat, s-a destins, s-a apropiat de masă şi a pus mîna pe patul unei puşti captură italiană. A mîngîiat patul puştii. A obţinut ca bărbaţii din încăpere să se uite la el de jos în sus, tăcuţi şi încordaţi, totuşi nu el a avut primul cuvînt. Primul cuvînt l-a avut anemicul paznic al păsărilor Kohlschmidt, care s-a eliberat brusc din strînsoare, şi-a săltat corpul şi a spus foarte clar : Rahat, ceea ce facem noi aici e rahat. Aştia se găsesc pe Elba, sînt la Lauenburg, sînt chiar la Rendsburg, virfurile lor se află probabil şi aici. Toată lumea pune punct, numai noi, noi vrem s-o luăm aici încă o dată de la capăt. Să-i oprim cu cîteva spărgătoare de nuci. Cu foarfeci de tablă. Şi dacă

măcar ar avea vreun sens — dar n-are nici un sens, e pur și simplu rahat !

Pradă agitației, Kohlschmidt s-a aplecat, s-a scormonit prin buzunarul de la piept, și-a scos pipa scurtă, cîrpită cu bandă izolatoare neagră și a vîrît-o în gură. N-ai voie să fumezi aici, a spus tata și s-a pregătit să dea un răspuns, dar Hinnerk Timmsen i-a luat-o înainte, cîrciumarul de la „Priveliștea estuarului", mereu fără succes în ciuda atîtor avînturi, socotea că rezistența nu e inutilă ; acum, cînd totul lua sfîrșit, tocmai acum voia să continue rezistența, era dator s-o facă, deoarece, atîta vreme cît lucrurile merg bine e ușor să te-a arăți cineva, dar ceea ce pretindea de la el însuși era să se arate om și atunci cînd succesul nu pare încă sigur ; în afară de asta, el personal n-a cedat încă niciodată nimic fără luptă, și cine zice oare că totul s-a terminat, s-ar putea oferi în definitiv un exemplu, dușmanului i s-ar putea da așadar cu siguranță de gîndit, făcîndu-se încercarea de a fi ținut în loc printr-o rezistență viguroasă și neașteptată, care nu-i nevoie să dureze veșnic, asta ar trebui întreprins.

Fiindcă tot începuseră să-și spună neîntrebați părerea, tata a tăcut voit după această declarație și s-a uitat la Max Ludwig Nansen în așa fel, încît acesta trebuia să simtă : acum ești tu la rînd să dai afară ce-ai în gușă. Iar pictorul n-a șovăit. A spus : De ce acasă, putem aștepta și afară, mai multe n-a spus ; cînd tata i-a cerut să se exprime mai clar, a rămas la cele zise și a renunțat să facă mai multe propoziții despre atitudinea lui.

Iar postul de poliție Rugbüll ? Și el trebuia firește să se exprime, de el depindea, dacă nu totul, în orice caz cea mai mare parte din ceea ce avea să urmeze, dar și-a luat timp, a cules probabil din declarațiile celorlalți puncte pozitive și negative, le-a pus în cumpănă, a tras o linie și a făcut socoteala. După ce a chibzuit cu o încetineală îndărătnică, a adus la cunoștință că în privința asta există ordine, că ordinele nu există de florile mărului, ci trebuie executate, și anume

întocmai, ceea ce în cazul de față însemna : asigurarea șoselei. În consecință, a spus tata, vom prelua asigurarea șoselei, imediat, iar cine nu are încă banderolă, să-și ia una acum, după care vom merge pe poziție.

Cu asemenea cuvîntări s-a pregătit la noi să intre pe poziție Volkssturm-ul. Iar pentru că tata și pictorul trebuiau să preia împreună asigurarea șoselei noastre, e adevărat cam lăturalnică și desigur aproape fără importanță vitală, dar totuși circulabilă, în închipuirea mea au năpădit imaginile obișnuite : o groapă umedă în pămînt, nu-i așa, adîncă pînă la piept și calculată exact pentru patru bărbați, la marginea sudică un meterez împroșcat de gloanțe, respectiv împroșcat numai la început, deoarece între timp, după multe atacuri fără succes, deasupra măruntului meterez de protecție a crescut un alt meterez, un meterez de trupuri liniștite, se-nțelege, din care mîini se întind țepene spre cer, iar departe în față, risipite peste pășuni, cu șenilele rupte și cu turelele plesnite, numeroase tancuri, cîteva încă mai fumegă intens și sărbătorește, ascunzînd astfel resturile surprinzător de reduse ale avioanelor, care după ce-au fost lovite s-au izbit în terenul moale de turbă și s-au înfipt în el cel puțin pînă la scaunul pilotului, iar eu mă vedeam și pe mine însumi transportînd muniție, aducînd mîncare, aducînd apă, și întocmai ca bărbații aceia purtam un bandaj proaspăt în jurul capului, înfășurat probabil de Hilke. Imagini închipuite! Imagini închipuite de la un alt joc de-a indienii !

Nu s-au lăsat totuși izgonite, în vreme ce acolo la noi se legau banderole ștampilate, se distribuiau arme și se stabilea locul, unde aveau să muște, ca să zic așa, tancurile și carele blindate de recunoaștere engleze. Sub moară — moara mea — trebuia să fie locul acela ; de pe colina înălțată artificial, în care voiau să sape șanțuri de adăpost, șoseaua noastră putea fi îmbrățișată cu privirea pînă la șoseaua spre Husum, putea fi apărat totodată și vechiul stăvilar, iar în afară de asta pășunea de la Holmsen oferea loc suficient pentru tancurile și avioanele scoase din luptă. Și-au atîrnat

carabinele, şi-au sprijinit pe umăr armele antitanc, au luat lăzile cu muniţie şi grenade de mînă şi s-au pus în mişcare în singurul fel de a merge îngăduit de greutatea armelor, au ieşit aşadar cu paşi greoi din bucătărie şi s-au îndreptat cu genunchii prea devreme muiaţi spre drumul de cărămizi, la vale, eu tropăiam în coada lor, în vreme ce Hilke din camera ei şi mama din dormitor urmăreau convoiul, îl urmăreau pline de interes. Fiindcă ceilalţi, împovăraţi şi îngreunaţi, nu puteau face semne de rămas bun, am salutat eu în locul lor femeile cu un semn, la care Hilke mi-a răspuns printr-un gest de ameninţare, iar mama n-a răspuns de loc. Aşa a plecat detaşamentul nostru să ocupe poziţia.

Foarte aproape în faţa morii s-a început săparea unei tranşei, după ce eu am tîrît pînă acolo două cazmale; a luat fiinţă o gaură în pămînt, adîncă pînă la piept şi totuşi fără apă pe fund — ceea ce la noi spune ceva — iar în pereţii gropii acesteia am scobit mai multe cotloane orizontale: în ele au fost depozitate grenadele de mînă şi muniţia, tot acolo au fost vîrîte şi cîteva arme antitanc. Era concludent să-i observi pe cei patru bărbaţi, în timp ce săpau: Hinnerk Timmsen, care fluiera tot timpul, deşi fără nici o intonaţie, şi avea *in petto*[1] pentru ceilalţi un surîs încurajator; Kohlschmidt, paznicul păsărilor, care-şi arăta făţiş indignarea şi a reuşit să înjure tot timpul cît s-a săpat tranşeea, scornind pentru cîteva injurături nişte variante interesante; Max Ludwig Nansen, care, cu un chip de gheaţă şi cu o atenţie necruţătoare, făcea tot ce tata îi ordona să facă şi care părea decis să se exprime numai prin gesturi; în sfîrşit postul de poliţie Rugbüll, pe care un observator l-ar fi recunoscut îndată ca personajul principal, datorită activităţii sale: el era cel care gîndea, calcula şi corecta, atît la înălţarea meterezului scund, dar lat, cît şi la supravegherea cîmpului de tragere; într-adevăr, întreaga atenţie a tatei părea să se concentreze asupra poziţiei de sub moară, instalării şi camuflării ei. În trei, patru ore

[1] La dispoziţie.

aceste temperamente atît de diferite au izbutit totuşi să realizeze o poziţie greu de identificat, care domina şoseaua şi putea fi uşor apărată din trei părţi — numai spre Marea Nordului era deschisă şi în pericol, ceea ce li se părea totuşi acceptabil, deoarece nu contau din direcţia aceea pe o acţiune de debarcare. Iar din aer ? După ce au fost acoperite cu brazde de iarbă tăiate cu cazmaua, scundele metereze, privite din aer, făceau probabil impresia unor baligi de vacă, e adevărat cam prea mari, dar paşnice, îngrămădite în umbra morii. Întrucît toate cercetările şi examinările necesare dinafară s-au arătat mulţumitoare, cei patru bărbaţi au coborît la urmă, ajutîndu-se unul pe altul, în groapă, au ridicat pe parapet carabine şi trei arme antitanc şi au început să supravegheze încordaţi, pitulaţi şi gata de a intra în acţiune, drumul pînă la şoseaua spre Husum.

De două ori m-au luat la goană de-acolo, de două ori m-am întors, dar după a treia ameninţare, rostită de tata domol, cu o linişte ce nu promitea nimic bun, am ştiut la ce trebuia să mă aştept dacă mă întorceam şi de data asta, aşa că am pornit-o încetişor în direcţia digului, decapitînd flori de păpădie, am făcut o cotitură, m-am strecurat neobservat de detaşament înapoi la moară, am intrat numaidecît pe furiş şi m-am suit în ascunzătoarea mea din încăperea de sub cupolă, trăgînd scara, aşa că nimeni nu putea veni după mine.

Se şi arăta ceva ? Îmi scăpase ceva ? Am smuls bucata de carton din fereastră, m-am trîntit pe culcuşul meu, mi-am pus în mişcare antenele şi m-am uitat mai întîi în jos spre poziţie — detaşamentul era încă în număr complet — apoi mi-am îndreptat privirea către banda sclipitoare de asfalt a şoselei spre Husum. Pe şosea se mişca ceva, ceva era tras şi împins, un cărucior de mînă, încărcat cu vîrf, iar în jurul căruciorului, ca şi cînd l-ar fi apărat, o jumătate duzină de bărbaţi. Nici un car blindat de recunoaştere. Nici un tanc. Spre Glüserup nu se arăta de asemenea nimic, iar Marea Nordului, pe care am cercetat-o pentru orice eventualitate, era pustie pînă la orizont. Nici un avion inamic

nu confunda curtea școlii cu un teren de parcare. În cimitirul Riepen nu se mișca nimic. Așadar numai un cărucior de mînă, nici o țintă vrednică de cei patru bărbați ce stăteau de pază, nici un prilej să se dezlănțuie o furtună artificială.

M-am mirat încă de-atunci că detașamentul nostru de Volkssturm nu s-a gîndit să plaseze un om în moară, ca într-un post de observație situat la înălțime, dar pentru că lor le scăpase din vedere așa ceva, eu mă consideram, deși nechemat și fără permisiune, observatorul lor înaintat, agentul lor personal, dar acționînd în oarecare măsură pe cont propriu ; poți săvîrși ceva folositor și fără permisiune, iar în caz de pericol le-aș fi comunicat prin strigăte toate amănuntele observate, în legătură cu vreun tanc sau car blindat de recunoaștere, dar nu voia să se arate nimic, nici în apropiere, nici foarte departe, pînă unde puteam ajunge cu privirea. Era un lucru aproape de neînțeles, dar nu se arăta nimic, împotriva căruia să merite să se deschidă focul. Orizontul nu dezvăluia nimic. Lucrul acesta l-au constatat desigur și bărbații aflați pe poziția de sub moară, deoarece după o jumătate de oră de așteptare încordată, dar fără rezultat, s-au sfătuit, au căzut cu siguranță de acord că un orizont gol nu trebuie supravegheat de toți ; așa că după o rapidă înțelegere mica grupă s-a împărțit în două grupe încă mai mici : acum au rămas doar doi oameni să cerceteze orizontul, în vreme ce ceilalți doi, trecînd să zicem în repaus, s-au așezat pe fundul gropii, să moțăie, să adune puteri și așa mai departe. Mi-am dat seama limpede că paza revenise tatei și pictorului, ceilalți doi erau Timmsen și paznicul păsărilor. Așteptau. Așteptau în fața carabinelor lor și a armelor antitanc. Dacă tufele de ciulini dinspre Söllring ar fi pornit-o brusc spre noi, aș fi putut da alarma, dar tufele nu se mișcau. Sau dacă gardurile vii de păducel din cimitirul Riepen s-ar fi culcat la pămînt. Sau dacă vreun soi de animal necunoscut, împodobit cu ramuri de mesteacăn, s-ar fi rostogolit spre noi ! Trebuia să așteptăm. Nu m-am gîndit

la nimic anume, voiam cel mult să fac să treacă timpul acestei aşteptări, atunci cînd am început să adun bucăţi de chit desprins întărit şi mici cioburi de sticlă. Strînsesem o grămăjoară şi am dat drumul, de probă, unei bucăţi de chit, de la înălţimea unde mă aflam, în aşa fel, încît să cadă în poziţia detaşamentului de Volkssturm ; a atins ceafa lui Hinnerk Timmsen. E-adevărat, Timmsen n-a crezut că fusese rănit, ci că-l ciupise Kohlschmidt, aşa că l-a izbit pe vecinul său buimăcit cu atîta energie în coaste, încît acesta era mai-mai să se ducă de-a berbeleacul. Pînă sus la mine s-a auzit scurta ciorovăială, pe care tata a trebuit s-o domolească, atrăgînd cum a putut atenţia asupra situaţiei în care se aflau. Acuma cei doi îşi şi ofereau unul altuia tutun.

Am întins afară un braţ, am deschis palma, am retras fulgerător braţul şi am văzut cum ciobul de sticlă, confirmînd toate legile căderii corpurilor, a picat spre groapă, uneori sclipind, şi a aterizat, ceea ce nu intenţionasem, în cutia de tutun a lui Timmsen, din care Kohlschmidt tocmai voia să-şi umple o pipă. Paznicul păsărilor a scos uimit ciobul, s-a holbat la el, aşa cum te-ai zgîi, cred eu, la o bucată de meteorit ce-a căzut pe pămînt, l-a folosit o clipă ca monoclu, ca să privească prin el norii atîrnaţi pe cer şi aproape neliniştiţi, în cele din urmă i l-a întins lui Hinnerk Timmsen, care l-a aruncat afară din poziţie, clătinînd din cap.

M-am hotărît să las să plouă deasupra detaşamentului nostru de Volkssturm o mînă plină de chit şi cioburi de sticlă, de astă dată în capul tatei, dar n-am ajuns să-mi realizez acest proiect, deoarece iată că pe cîmp se mişca cineva.

Cineva înainta în salturi pe lîngă stăvilar, a luat-o de-a lungul şanţului, a cotit brusc şi a alergat fără să-i pese drept spre poziţie : Hilke. Fără să-i pese? Hilke purta un coş şi o cană, coşul i se legăna în mîna dreaptă, cana în stînga, pendulau în acelaşi ritm ca măciucile ei, iar ea se lăsa împinsă înainte de micile smucituri, pe drumul gheboşat al morii, în sus, mai departe peste ridicătura de un verde intens şi în faţa

poziției. Dacă ar fi fost după mine : eu le-aș fi adus oamenilor să mănînce mai devreme, dar Hilke n-a venit mai devreme, abia acum a întins celor de pe poziție coșul și cana, a vrut să coboare și ea pe fundul gropii, dar tata a împiedicat-o, și Hilke s-a așezat pe crucea de grinzi putrede, lăsînd detașamentul să mănînce și să bea. Au mîncat tartine și au băut ceai, iar postul de poliție Rugbüll a vrut să știe cu ce și cît de bine sînt umplute tartinele, din care pricină a fost singurul ce le-a desfăcut, le-a cercetat conținutul și după aceea și-a mîncat porția, vădit fără nici o plăcere. Hinnerk Timmsen a considerat potrivit s-o pofteacă pe Hilke, prin semne tainice, dar înțelese de toată lumea, să coboare la el în groapă, dar sora mea i-a răspuns tot prin semne, zîmbind, părea să știe ce-avea el de gînd. Pictorul n-a mîncat, doar a băut ceai și a fumat, în picioare, rezemat de peretele de pămînt, închis în el însuși, Kohlschmidt mesteca stînd jos și continua să-și exprime pînă și în timpul mestecatului indignarea pricinuită de ceea ce i se cerea. În timp ce mîncau, un singur om mai ținea sub ochi orizontul : tata.

Nu puteam să-i văd mîncînd, trebuia să cobor la ei, m-am dat jos și am apărut atît de pe neașteptate, încît Hilke s-a speriat și a scuipat de trei ori, iar cîrciumarul a spus : Puștiul, ia poftim, cînd e vorba de mîncare, a venit și el. De unde ai răsărit așa deodată ? — De-acolo, am spus, și am făcut o mișcare cu capul spre un oarecare punct al digului. În zbor poate ? — Da, am spus. Pe urmă mi-au dat ceai, am băut din capacul cănii și am mîncat tartinele, pe care pictorul nu voia să le mănînce, ca și pe acelea lăsate de paznicul păsărilor, le-am mîncat cu plăcere, fiindcă pîinea lor era unsă cu caltaboși de casă. Tata mi-a îngăduit să mănînc cu ei și să le ascult în acest răstimp discuțiile, au vorbit ca membri ai Volkssturm-ului despre un tip de tanc, care trebuia lăsat să vină foarte aproape, despre punctul slab al acestuia la eșapament, au mai vorbit despre perspectivele existente în privința nopții, a ceții, a înghețului de primăvară, au ajuns să discute

și despre lămpile de buzunar, ca și despre felul cum pot fi cruțate bateriile.

Numai pictorul nu lua parte la discuție, își asumase ca de la sine paza, iar ceilalți trei bărbați s-au așezat pe fundul gropii și au început să chibzuiască, întrebîndu-se ce le lipsea. Le lipseau firește cărțile de joc, n-avea nimeni niște cărți de joc? Timmsen avea în buzunarul jachetei un pachet de cărți de joc vechi, fuseseră cîndva o „unealtă" a lui, pe vremea cînd încă își mai speria clienții din localul cel mare cu scamatoriile sale: Așadar, cine le dă? Pictorul ținea orizontul sub ochi, iar în spatele lui cei trei au început să-și petreacă timpul jucînd un scat prelungit, mai întîi cu mintea aiurea, trăgînd cînd și cînd cu urechea, pe urmă mereu mai pasionați și mai fără grijă; se lamentau și calculau și demonstrau: Dacă tu n-ai, atunci eu aș, cu asta ultimele două levate... las' că știm noi.

Tata a jucat de două ori la rînd cu caralele în mînă și a pierdut de două ori la rînd, în schimb Kohlschmidt, paznicul păsărilor, a realizat de două ori un grand fără treiuri, de altfel în silă, cîștigul părea chiar că-l înfurie; rareori am văzut un cîștigător atît de mohorît ca acest Kohlschmidt, a cărui indignare, ca să crească, avea nevoie de pagubă, dar căreia îi revenea doar cîștigul. Iarăși un rahat, a spus el și a depus pur și simplu un hand — pătrari de treflă. În ciuda tuturor trucurilor, pe care pretindea că le știe și în somn, Hinnerk Timmsen s-a dovedit un jucător modest. În orice caz, jocul îi preocupa într-atîta, încît, dacă n-au uitat poate de dușman, de mine au uitat: nici unul dintre ei nu m-a silit s-o șterg, iar din cauza asta n-am putut să văd ce efect ar fi făcut o mînă plină de chit uscat și cioburi de sticlă, azvîrlite de la înălțimea cupolei deasupra poziției.

În cele din urmă, după-masă tîrziu, au venit niște avioane, cîteva Spitfire și Mustanguri, care au virat spre noi dinspre Flensburg sau Schleswig, au țîșnit ca săgeata în zbor razant pe deasupra noastră și au dispărut departe peste Marea Nordului. Încă nici nu se vedeau, cînd Timmsen a și deschis focul cu carabina lui

captură italiană, foc de secerare, cum a declarat mai tîrziu ca să se justifice. Foarte aproape de vîrfurile copacilor, ca niște alergători în probele de garduri, avioanele s-au repezit spre noi, duduitul motoarelor a devenit mereu mai poruncitor, mereu mai dur și mai hotărît, iar aparatele au și săltat peste școala noastră, s-au lăsat mai jos, trebuiau să se agațe în gardul viu, încovoiat de vînt de la Holmsenwarf, dar totuși nu s-au agățat, fiindcă s-au smucit puțin în sus, iar acum, acum au luat toate poziție de aterizare, umbrele lor s-au și făcut mai mari și mai încete, se pregăteau cu siguranță de aterizare, dar au luat brusc înălțime — probabil pentru că toți bărbații de pe poziție au început să tragă, chiar și Kohlschmidt, mai ales paznicul păsărilor Kohlschmidt. Încărcau și trăgeau, fără a putea să ochească îndelung țintele ce vîjîiau în viteză.

Și pictorul ? Pictorul Max Ludwig Nansen a tras și el, cîteodată spre avioane, apoi însă, fiindcă apăsa prea repede pe trăgaci, a nimerit în iazul morii, din care au țîșnit cîteva fîntîni arteziene subțiri și de unde s-au înălțat din brîul de stuf niște rațe sălbatice cu aripile cuprinse de panică și și-au făcut vînt cu gîtul încordat, întins, peste poziție. Avioanele n-au răspuns la foc, probabil că își lansaseră bombele, că își goliseră încărcătoarele de muniție, s-ar putea de asemenea, dar în privința asta nu pot spune nimic precis, să nici nu fi observat focul nostru, deși Timmsen era gata să jure că nimerise un aparat de mai multe ori, „cu efect sigur", cum spunea el. Digul, voiau oare englezii să se repeadă în picaj cu avioanele lor asupra digului și să deschidă o spărtură prin care să năvălească Marea Nordului ? nu, s-au mulțumit doar să salte foarte aproape peste el, pentru ca apoi să se îndepărteze, să ajungă deasupra mării, niște linii întunecate, gonind spre orizont, care s-au micșorat transformîndu-se în puncte și au dispărut. Volkssturm-ul putea să pună siguranța pușților.

În vreme ce au început treptat, treptat să vorbească despre cele ce tocmai le fusese dat să trăiască, eu am adunat cartușele goale, le-am numărat și m-am mirat

că sînt atît de multe — auzisem mai puține împușcături. Combatanții din detașamentul de Volkssturm au ajuns îndată la o părere împărtășită de toți : ar fi trebuit să concentrăm focul, să ochim pe rînd cîte un avion, asta trebuie s-o facem data viitoare — iar după această înțelegere obținută lesne și după cîteva minute, în timpul cărora au stat cu toții de veghe, atenția s-a stins din nou, cărțile au fost strînse, curățate, îndreptate, iar cînd Timmsen a spus : Era să termin, și de data asta v-aș fi făcut praf, cu toții s-au arătat gata să-i ia de bune spusele, fiindcă s-au ciucit pe fundul bătătorit al gropii și au tăiat cărțile. Preferi să rămîi sus ? a întrebat tata, iar pictorul, cu o mișcare a mîinii : Stai jos fără grijă. M-am așezat lîngă pictor, pe parapetul acoperit cu brazde de iarbă, nu cutezam să-i adresez cuvîntul, doar îi urmăream privirea peste ținutul, pe care-l pictase de atîtea ori : verdele greu, roșul aprins al fermelor ; am inspectat împreună drumurile și șoseaua mărginită de pomi fructiferi pădureți, am descoperit în același timp un călăreț în depărtare — a dat din cap, cînd i l-am arătat — nu ne-a scăpat nici autocamionul care, ridicînd un scurt nor de praf, înainta pe drumul așternut cu nisip spre moșia Söllring. Îi urmăream privirea cum puteam, trupurile noastre se răsuceau cu mișcări identice, cîteodată îmi atrăgea și el atenția către ceva ce descoperisem și eu în aceeași clipă, atunci era rîndul meu să dau din cap. Dar pe Hilke eu am văzut-o primul: venea dinspre „Priveliștea estuarului" și se îndrepta pe culmea digului spre casă, rotind din cînd în cînd cana goală în jurul brațului. La Bleekenwarf nu se zărea nici o mișcare. La Holmsenwarf, dimpotrivă, bătrînul Holmsen tîra necontenit colaci de sîrmă, cu siguranță de sîrmă ghimpată, pe care îi scotea dintr-un șopron în curte, probabil ca să se îngrădească pe el însuși în curtea lui și să se pună în siguranță față de bătrîna Holmsen. Pictorul ridica doar rareori la ochi binoclul postului de poliție.

Am așteptat, am așteptat pînă cînd s-a lăsat seara, dar tot nu s-a ivit nimic. Soarele a ajuns în spatele

digului, așa cum pictorul îl prinsese pe hîrtie densă, nu poroasă : în fîșii de lumină roșie, galbenă și verzuie ca pucioasa, soarele cobora sau se scurgea în Marea Nordului, crestele de valuri înfloreau întunecate deasupra, tonuri de ocru și de cinabru se lățeau pe partea neatinsă a cerului, nu cu contururi distincte, ci amestecîndu-se, chiar într-un mod stîngaci, dar așa voia el să picteze : Îndemînarea, a spus odată, nu mă interesează. Așadar un apus de soare îndelung, nedibaci, cîteodată trecînd puțin în domeniul eroicului, mai întîi putînd fi cuprins între limite, apoi, ca să zic așa, umed pe umed ; acel apus de soare se repeta acum înapoia poziției, ireproșabil sub aspect stilistic.

La scat, șansele erau acum împărțite, jocurile încheiate se comentau mai în grabă. Din timp în timp, Hinnerk Timmsen întreba dacă se vede „figura", adică Johanna, fosta lui nevastă, care trebuia să vină de la „Priveliștea estuarului" cu mîncare și băutură ; noi, pictorul și cu mine, l-am fi încunoștințat destul de repede. Ceața, care de cele mai multe ori apare în asemenea zile o dată cu amurgul, se lăsa așteptată, dar vitele au început să mugească, așa cum făceau întotdeauna la vremea asta : mai întîi a fost un muget surd, întrebător, venit de departe, de la un animal nevăzut, aflat sub orizont, iar dincoace, mai la vale de poziția noastră, vacile bălțate alb cu negru și-au întors pieptul în direcția corespunzătoare, și-au clătinat și și-au sucit urechile păroase, dar încă n-au răspuns ; abia cînd mugetul de departe s-a repetat, una dintre vaci s-a gheboșat și, săltîndu-și trudnic capul, scoțînd nori albicioși pe bot, a replicat cu un strigăt, la care însă nu a primit un răspuns direct, mai degrabă acum a intervenit alta cu un zbieret ce n-a dat pace unui animal aflat către Riepen, un nemaipomenit bas profund, căruia se pare că îi fusese adresată întrebarea venită de departe, fiindcă acuma răspundea stăruitor, dar înainte ca basul profund să dea replica, fusese rîndul vacii de sub poziția noastră să mugească.

Nu mă deranja să ascult vitele seara, cînd chemarea lor răzbătea de la un orizont la altul, și chiar și în

seara aceea le-am ascultat şi n-am băgat de seamă că în amurg pictorul hotăra şi punea ceva la cale. Deodată şi-a făcut vînt afară din groapă, şi-a scuturat îmbrăcămintea, s-a întors spre cei trei bărbaţi şi a spus : În curînd nici voi n-o să mai puteţi vedea nimic — aşadar pe mîine dimineaţă. Apoi a luat-o la vale spre drum.

Tata şi-a aruncat cărţile, a strigat : Max, stai o clipă. Pictorul şi-a văzut de drum. Postul de poliţie a ieşit din groapă ajutat de Hinnerk Timmsen. Ţinîndu-şi chipiul, a luat-o la fugă pieziş, spre iaz, ca să taie pictorului calea. Cum pictorul mergea încet, n-avea nevoie s-o facă. L-a ajuns, i-a pus mîna pe umăr şi a spus : Ce-i cu tine ? De-aici nu poţi s-o iei pur şi simplu din loc. — Se lasă întunericul, a spus pictorul, la ora asta omul vrea să se afle în casă.

Tata s-a apropiat şi mai mult de el, s-a făcut că nu bagă de seamă privirea lui dispreţuitoare şi toate alelalte şi a spus încet : Ai uitat se vede că porţi o banderolă ; nu ştii, se vede, ce-nseamnă asta. Pictorul şi-a desfăcut fără nici o vorbă banderola, i-a întins-o postului de poliţie, care însă a ezitat s-o ia, în cele din urmă mi-a dat-o mie : Păstreaz-o pînă mîine. — Ia banderola înapoi, a ordonat tata : în post nu te prezinţi cînd vrei, şi nu pleci acasă cînd vrei.

N-aveţi decît să jucaţi mai departe, a spus pictorul, n-am nimic împotrivă să vă continuaţi jocul, dar batjocura reţinută din cuvintele lui n-a avut efectul pe care trebuia să-l aibă, deoarece tata era atît de enervat, încît n-a remarcat-o, şi chiar dacă a remarcat-o, i-a lipsit probabil în acel moment puterea s-o ia în seamă şi să răspundă, ceea ce se poate explica prin faptul că el încerca să rezolve incidentul ce-avea loc acolo cu ajutorul instrucţiunilor existente, căci şi pentru o asemenea situaţie existau instrucţiuni, pe care era evident că le cunoştea şi în această clipă se gîndea la ele. A spus textual : Îţi cer pentru a doua oară să rămîi, şi cu acest ordin spunea destul. Timmsen şi Kohlschmidt, care pînă acum urmăriseră totul din po-

ziție, au băgat desigur de seamă că aici se anunța ceva grav, voiau să fie martori, s-au apropiat și au fost numaidecît despăgubiți, cînd tata a spus : Fiecare să rămînă acolo unde îi e locul. — Exact, a spus pictorul, unde îi e locul : locul meu e acum acasă, apoi a vrut să plece, ca unul care-și comunicase motivele ce-l îndreptățeau s-o facă. Postul de poliție Rugbüll era de altă părere : cu o smucitură a deschis clapa scurtă a tocului, și-a scos pistolul de serviciu, l-a îndreptat spre Max Ludwig Nansen — cam la înălțimea centironului — și a renunțat să-și repete ordinul. A stat acolo așa. Se lăsase amurgul. Nu se arăta nimic în jurul nostru. Cu cît calm ținea mîna lui pistolul de calibru mare, aproape nefolosit ! Ce puțin însemna pentru el să stea acolo înarmat astfel ! De două ori își întrebuințase în serviciu pistolul : cînd o vulpe turbată muș-case vițelul, iar mai tîrziu, cînd taurul de prăsilă al lui Holmsen făcuse ferfeniță mersul trenurilor din gara de la Glüserup.

Kohlschmidt a spus deodată : Fii rezonabil, dar nu era clar cui i se adresa. Cît de mult au reușit să se înfrunte astfel, în tăcere, nici măcar foarte atenți, sau doar dornici să-și dea seama cît de departe se mai poate merge, ci mai curînd concentrați și așa mai departe, ca și cînd ar fi știut dinainte cum se va sfîrși toată povestea, fiindcă probabil stătuseră și în trecut de mai multe ori așa față în față. Corespunzător regulamentului, pistolul de serviciu repeta exclusiv propoziția : Cu asta ți-o cer pentru ultima oară. I-am întins pictorului în palma desfăcută banderola, n-a văzut-o, nu-și putea desprinde privirea de la tata, iar acum trupul lui a reacționat în sfîrșit, s-a scuturat de nepăsarea lui încordată și s-a încovoiat puțin în față sub presiunea exercitată de armă. Așa cum îi cunoșteam, nu mă îndoiam că pictorul avea să plece, cum se hotărîse, și tot atît de puțin mă îndoiam că tata avea să tragă, în definitiv amîndoi erau de baștină din Glüserup. Și pictorul confirmat. Pictorul a spus : Am să plec, Jens. N-o să mă oprească nimeni, nici tu. Fiindcă postul de poliție Rugbüll tăcea, a continuat : Nimic, nici

chiar sfîrșitul nu vă schimbă. Trebuie să așteptăm pînă cînd o să pieriți pînă la unul. Tata n-a răspuns, pe el îl preocupa deocamdată exclusiv respectarea ordinului său, asupra tuturor celorlalte se putea reveni mai tîrziu. Ordinul fusese dat, aștepta executarea.

Dacă tu pleci, Max, a spus Kohlschmidt, atunci vin și eu. Și-a încheiat nasturii hainei. Bine, a spus pictorul, mergem împreună. — Trebuie să înțelegi, Jens, s-a adresat Kohlschmidt tatei, nu sîntem de folos nimănui, dacă o să zăcem aici toată noaptea. Ca și cînd am mai putea ține ceva în loc ! E un rahat, toată povestea asta.

Postului de poliție Rugbüll părea să-i fie indiferent că un al doilea om avea de gînd să părăsească poziția, el îl ținea sub ochi doar pe pictor, numai cu acesta voia să se răfuiască. Hai, Jens, a spus Kohlschmidt, lasă prostiile, bagă-ți obiectul ăla în toc ; zicînd aceste vorbe, a vrut să-l bată pe umăr pe polițai, dar s-a speriat deodată, și-a întrerupt gestul și și-a retras, șovăind vizibil, mîna întinsă. Tata și-a mișcat buzele, a pregătit o frază, apoi s-a întors spre Kohlschmidt : Dezertori — se vede că nu știi ce se cuvine dezertorilor. — Ia-o domol, a spus paznicul păsărilor, l-a ocolit pe tata și s-a așezat lîngă pictor, făcînd front cu el, un front al împotrivirii sau cel puțin al refuzului, după care a spus foarte liniștit: Vorbe mari, Jens, ar trebui să te freci la ochi. Acum plecăm, iar mîine dimineață sîntem din nou pe poziție. — Dacă o șterg cu toții, a spus Hinnerk Timmsen, atunci îmi cer și eu pardon, n-are nici un rost să stau aici noaptea. Și pe deasupra singur. A venit din spate, alăturîndu-se grupului, pe care-l formau pictorul și paznicul păsărilor, dînd și prin asta de înțeles că se hotărîse — dar și după ce se solidarizaseră și-și rostiseră părerea comună, nici unul dintre ei n-a îndrăznit să facă primul pas, oricum mai puțin din teamă față de mîna calmă, care continua să țină pistolul la aceeași înălțime, cît mai ales fiindcă sperau că în comun vor reuși să-l atragă pe polițai de partea lor și să părăsească împreună poziția.

Tata îl fixa neabătut cu privirea pe pictor, care avea acum posibilitatea să spună ceva, dar era vădit că nu mai voia să spună nimic, a renunțat s-o facă și atunci cînd Timmsen l-a îndemnat cu un ghiont în spate — probabil fiindcă era singurul care își dăduse seama că tata renunța la înfruntare în clipa cînd și ceilalți se hotărîseră să plece acasă. L-a lăsat pur și simplu să fiarbă în zeama lui. Aștepta în tăcere și-i obliga astfel și pe ceilalți să aștepte ; în curînd o partidă avea s-o lase baltă pe cealaltă.

Aș putea firește să mai țin încă nițel Volkssturm-ul adunat acolo, în amurg, lîngă moara fără aripi. Cine își povestește amintirile trebuie să țină seama, ca negustorul cînd cîntărește, de bătaia cîntarului, eu țin seama, și de aceea vreau ca tata să renunțe la schimbul de priviri cu pictorul, să măsoare o dată scurt și uimit întreaga grupă, apoi să se smulgă din cercul de vrajă și s-o șteargă cu pași egali, pe lîngă cei trei bărbați pe colină, în sus, spre poziția pe care o considera locul ce i s-a încredințat.

Mie nu mi-a rămas atunci altceva de făcut, decît să-l urmez pe tata, el m-a ajutat fără nici un cuvînt să cobor în groapă, a tras aproape o lădiță, m-am așezat pe lădiță și am descoperit în fața mea o pușcă, dar n-am atins-o. Ne uitam amîndoi la bărbații care încă nu plecaseră, care stăteau foarte aproape unul de altul și șușoteau, se poate ca dintr-o dată să nu mai fi fost iarăși de aceeași părere. Pe urmă însă au plecat, uneori nu le auzeam decît pașii, au mers împreună pînă la stăvilar, deși numai paznicul păsărilor trebuia să treacă pe acolo, și din nou nu reușeau nicidecum să se despartă. Nu, nu le venea ușor să se despartă, iar după ce grupa s-a împrăștiat în sfîrșit, fiecare îndreptîndu-se în altă direcție — acuma invizibili pentru noi — mă așteptam ca unul dintre ei, Hinnerk Timmsen de exemplu, să reapară pe poziție și să se ghemuiască în fața puștii lui, ca și cînd nu s-ar fi petrecut nimic, dar nici unul nu s-a mai întors.

Așadar singur pe poziție cu postul de poliție Rugbüll, care și-a aprins pipa în dosul mîinii făcute căuș drept

pavăză, apoi a început să cerceteze în felul său sec și netulburat drumurile și pășunile, în genere ținutul mereu mai învăluit în întuneric, căutînd inamicul căruia îi venea acum în ajutor și ceața. Vacile tăceau. Se culcaseră. Le distingeam dincolo de iazul morii ca niște bulgări lunguieți. Negura se aduna în banchize joase, izolate, care se împreunau crescînd, se înălțau și se împrăștiau, făcînd ca fermele să plutească parcă, domol, peste estuar, așa cum fluxul, revenind, face să plutească luntrile săltate de pe fundul mării. De departe, pe deasupra noastră treceau unde de detunături, însă singuratice și amintind mai curînd exploziile dintr-o carieră de piatră decît tirul de artilerie.

Du-te acasă, a spus tata. Și tu ? l-am întrebat. Du-te de te culcă, a spus el. L-am privit neîncrezător, dar dorința lui era aceea pe care o rostise, mi-a făcut semn cu capul spre Rugbüll, așa că m-am cățărat afară și am lăsat poziția numai în seama lui. Și tu ? l-am întrebat o dată. Eu am să caut un nume, a spus el. Un nume ? — Pentru nenorocire. Pentru nenorocire și pentru toate astea am să caut un nume, da. — Și cina ? l-am întrebat, la care el a făcut un gest de dispreț fluturîndu-și mîna, a reflectat, a dat din umeri și a zis: Dacă au mai rămas ceva scrumbii marinate, puteți să-mi puneți pe masă. Mai am treabă aici.

Să plec, să dau un ocol, să mă întorc tainic înapoi, cum o mai făcusem : nu mai aveam chef de așa ceva, am plecat sub privirile lui spre casă, fără să-mi mai întorc ochii și îndată am și auzit din curte zbîrnîiturile scurte ale telefonului — telefonul nu se liniștea — de ce oare nu ridicau receptorul ? În bucătărie ardea lumina, ele tocmai luaseră masa acolo, Hilke și mama, acum se și duseseră în dormitor. Trebuiau totuși să audă telefonul, bine, așadar nu voiau să fie acasă, n-au decît. Probabil că Hilke pieptăna părul blond-roșcat al mamei, care ședea pe patul ei, apoi i-l strîngea și-l presa într-un coc sclipitor — mă gîndeam. Sau îi dizolva niște prafuri calmante într-un pahar cu apă, agitînd apa în sensul acelor unui ceasornic. Sau îi făcea un masaj cu degetele ei puternice și dibace. N-aveam

voie să intru neînsoțit în biroul tatei, de aceea nu-mi păsa de telefon. De altfel nici nu eram acasă. În cămară se afla castronul cu scrumbii marinate, l-am adus pe masa din bucătărie. Am mîncat una dintre scrumbiile galbene-cenușii, care pluteau sub felii de ceapă și cuișoare, am mîncat și pielea zbîrcită a unei a doua, apoi am acoperit cei doi pești rămași cu un ziar, de pe care un bărbat pe nume Dönitz îmi arunca o privire poruncitoare și goală. Am scris pe un bilețel: A nu se mînca, am pus semnul exclamării și am așezat pe bilețel o furculiță. Pîine? Pîine n-avea decît să-și taie și singur. Am dus oasele de pește afară, le-am aruncat în curtea învăluită de întuneric, apoi m-am suit la etaj și am tras fără folos cu urechea la ușa dormitorului, pe urmă m-am dus la mine și n-am mai lăsat rulourile de camuflaj, ci m-am întins îmbrăcat pe pat și l-am așteptat să se întoarcă.

Mai știu și azi, priveam în întuneric cu urechile ciulite, și deodată Hilke a început să cînte la pian, nu învățase niciodată și totuși cînta cu degete prudente la un clavir, care se afla sub cerul liber, lîngă stăvilar, pescărușii, pescărușii se avîntau pe deasupra ei, în timp ce ea cînta, ca și cînd țurțuri de gheață minusculi, mici și mai mari s-ar fi desprins de la o streașină și ar fi picat, ar fi căzut pe o suprafață de sticlă și s-ar fi făcut fărîme, iar în timp ce se făceau fărîme arătau că sînt colorați, mai ales în roșu și galben, apoi spre Hilke s-a prăvălit umbra unui avion ce plutea încoace cu motoarele stinse, un avion cenușiu, destul de mare, care încerca să aterizeze lîngă poziția tatei, ceea ce a și reușit după mai multe viraje, în timpul cărora se simțea doar un curent de aer rece ca gheața, s-a răsturnat încetișor pe o aripă, iar în clipa aceea ușa ovală a și fost deschisă, din avion au sărit bărbați și femei, numai persoane cunoscute, în fruntea lor era căpitanul Andersen, dar mai erau bătrînul Holmsen și învățătorul Plönnies și Bultjohann și Hilde Isenbüttel, iar Hilke și-a accentuat salturile pe clapele pianului, care se oglindea în apa ce curgea iute la stăvilar, cîntecul

ei i-a îndemnat și el pe toți cei de față să se apuce de mîini și să înconjoare în pași de dans poziția tatei, cercul devenea mereu mai strîns, mai sufocant, veșmintele fluturau, dar nu din cauza vîntului, în cele din urmă au ajuns la el, și peste el, l-au legat, l-au ridicat din groapă și l-au purtat în pași de dans abia schițați pe colină în sus spre moara care acum avea aripi, aripi acoperite cu pînză murdară ce tremurau de nerăbdare, apoi l-au încătușat de aripi și au început să bată ritmic din palme, atunci cînd aripile au pornit să se rotească lent și să-l salte cu smucituri de la pămînt pe tata, în așa fel încît el s-a ridicat mai întîi pe vîrfuri și, ca să zic așa, părea că a fost atîrnat acolo pentru a-și dobîndi adevărata lungime, apoi însă aripile morii s-au învîrtit mai repede și mai repede, a început să se audă un vîjiit, datorită forței centrifuge, corpul tatei, tras în afară, luase o poziție orizontală, umbrele aripilor se roteau peste chipurile noastre, iar în iaz mișcările erau repetate de o moară de umbră, și totul a continuat pînă cînd din acoperișul cupolei în formă de bulb s-a ridicat un nor subțire, da, moara fumega, iar în aer plutea un miros de incendiu.

În clipa aceea am sărit în picioare și am alergat la fereastra în fața căreia se ridica o coloană subțire de fum. Jos în curte, sub soarele zorilor, tata stătea lîngă un foc. Hrănea focul, încet, cu acte smulse unul cîte unul din clasoare, se îngrijea ca hîrtiile carbonizate să nu fie duse încolo de curentul de aer cald pus în mișcare de flăcări. Aducea toate peticele arse înapoi, nu azvîrlea de fiecare dată în foc decît atît cît puteau să mistuiască flăcările, iar cînd acestea creșteau prea mult, aștepta răsfoind, citind.

Am stat și m-am uitat la el, pînă cînd m-a descoperit, și pentru că nici nu m-a amenințat, nici nu m-a chemat, m-am dus la el în curte și, fără să mi-o ceară, l-am ajutat să aducă înapoi foile suflate în sus de curentul iscat de foc. A simțit că-l observ neîncetat dintr-o parte, dar a suportat multă vreme, abia după un lung răstimp a întrebat : Ce-i ? Nu mă cunoști ? Nu

i-am spus nimic despre moară și despre avionul ce-a aterizat, în sunetele cîntecului Hilkei, am întrebat doar : Cînd ne ducem acolo ? — S-a terminat, a spus el, totul s-a terminat, și a continuat să smulgă una cîte una foi dintr-un clasor, le mototolea și le azvîrlea în foc. Avea fața cenușie, era neras, chipiul îi alunecase într-o parte, pămîntul umed de pe poziție îi rămăsese încă lipit de bocanci. Umerii lui căzuți. Mișcările împiedicate. Vocea răgușită. Cine vede un asemenea om, își dă seama numaidecît : ăsta s-a dat bătut, ăsta nu mai găsește un mal la care să tragă. Te sfiești să-i adresezi cuvîntul, fiindcă știi ceea ce e mai important. Îi îngădui să se așeze pe un butuc rostogolit în apropiere și te uiți în ceafa lui.

A lăsat cu totul în seama mea supravegherea focului, stînd pe butucul plin de cicatrice, nu făcea altceva decît să se întrețină cu acte vechi, probabil fără nici o valoare, citind de ici și de colo un rînd, indiferent, ca și cînd aceste documente n-ar fi însemnat nimic pentru el vreodată, iar după ce a ars primul vraf, s-a dus în birou și a adus alte hîrtii, se adună multe cu anii, și el, care nu se putea despărți de nimic, adunase și pusese de-o parte și păstrase totul, ca acte justificative ale vieții lui, asupra căreia trebuia să dea socoteală odată.

Era mulțumit de mine, de felul în care supravegheam focul, asigurîndu-i viața scurtă. Cînd a intrat pentru ultima dată în casă, a adus, în afară de două clasoare, și niște cărți și un dosar cu ciorne și un pachet, învelit în hîrtie pergament și legat cu o sfoară slăbită. Așadar și pe acestea, tablourile invizibile. Și toate astea ? am întrebat, iar el, fără nici o intonație : Totul. Trebuie să dispară totul, și a început să rupă ciornele. Atunci a apărut pe scară Hilke, a coborît în fața casei și ne-a chemat la ceai, adică a strigat : Ceaiul nu se face mai cald, dacă nu veniți, iar mai pe urmă a apărut încă o dată, s-a apropiat mai mult de foc, unde și-a repetat fără nici un chef invitația și s-a uitat tot timpul nu la foc, ci la mine și a spus deodată : Dar ai o mutră bătrînă de tot, Siggi, arăți de parc-ai fi de

douăzeci și opt de ani sau cam așa ceva. Sora mea: citeodată vorbește despre un om ca despre un cal. I-am spus : Cară-te de-aici, iar cînd a ridicat o foaie carbonizată de la marginea focului și a încercat s-o citească, i-am smuls-o și am azvîrlit-o în flăcări. Ia-ți tălpășița și vezi-ți mai departe de cîntec. De cîntec, a întrebat, fără să înțeleagă, ce cîntec ? Cîntă mai departe la pian, i-am spus, ceea ce a făcut-o să se adreseze postului de poliție căzut pe gînduri : Asta e țicnit, ăsta cu mutra lui de babalîc. Mi-am dat seama că nu puteam să scap de ea, dacă n-am s-o jignesc, mă gîndeam doar cum s-o fac, dar atunci Hilke a strigat: Acolo, priviți ! Acolo !

Ne-am întors și ne-am uitat spre drumul de cărămidă, iar acolo staționa un car blindat de recunoaștere verde, verde-măsliniu. Staționa acolo. Sosise. Cu motorul în mers, cu țeava tunului coborîtă, iar din turelă, sus, se ivea capul unui soldat, purta o bască neagră. Botul colțuros, înclinat al carului blindat s-a împins încet pe lîngă tăbliță pe care scria „Postul de poliție Rugbüll" și a cîrmit spre noi, a atins în treacăt stîlpul, dar nu l-a strivit, a manevrat scurt pe lîngă vechea căruță și s-a îndreptat spre foc.

Tata s-a ridicat de pe butuc. Și-a aranjat fără să vrea uniforma. A privit încordat carul blindat de recunoaștere, nu neliniștit, ci încordat. Cînd carul blindat a oprit foarte aproape de foc, tata a spus grăbit, încît abia l-am putut înțelege : Termină cu astea, arde-le. Dar cum ?

Am împins spre foc cu piciorul un clasor, pe lîngă pachetul înfășurat în hîrtie pergament, mereu, centimetru cu centimetru, scrîșnea încet, în nisip a rămas o dîră lată și puțin adîncă, de parcă pe-acolo s-ar fi tîrît un animal, poate o broască țestoasă. Prin deschiderea turelei a apărut un umăr, două brațe, soldatul l-a chemat pe tata cu un semn și l-a întrebat ceva, la care tata a răspuns cu o scurtă înclinare a capului. Clasorul a atins pachetul, le-am ridicat pe amîndouă, în clipa cînd soldatul s-a săltat cu totul din turelă și a sărit

pe pămînt, iar eu m-am tras de-a-ndaratelea spre șopron, unde am lăsat pachetul pur și simplu să cadă, în vreme ce clasorul l-am păstrat în mîini și apoi m-am întors cu fața înainte spre foc, am ocolit încet focul, apropiindu-mă de tata, care vorbea cu soldatul.

Soldatul avea păr roșcat, creț și două stele roșcate pe epoleți, dacă asta spune ceva, și purta prins de un centiron din stofă decolorată un toc de pistol decolorat, în care era vîrîtă arma de calibrul celei pe care o folosea și tata. Voia oare soldatul să stingă focul, călcîndu-l cu bocancii ? Voia să confiște foile încă lizibile și să le pună la loc sigur ? Era postul de poliție Rugbüll vrednic de așa ceva ?

Soldatul englez n-a luat în seamă focul. N-a arătat vreun interes nici actelor întregi, nici celor pe jumătate carbonizate. Anevoie, dar în limba noastră, uitîndu-se pe un bilețel, pe care-l scosese din buzunarul de la piept, l-a întrebat pe tata dacă el e sergentul-major de poliție Jepsen. Tata a dat din cap. Dacă aici e Rugbüll ? Tata a dat din cap. Dacă-i așa, a spus soldatul englez, atunci el trebuie să-l aresteze pe sergentul-major de poliție din Rugbüll. Prin prezenta. A împăturit bilețelul și l-a vîrît din nou în buzunarul de la piept. A făcut un semn spre carul blindat, nu spre carul blindat, ci spre ochii luminoși, strălucitori din spatele vizorului, care ne fixau, apoi a făcut un semn tatei să urce.

Postul de poliție a ezitat. Cîteva lucruri, a spus, doar e permis să ia cu el cîteva lucruri. Soldatul nu știa dacă poate să-i permită, mai întîi s-a asigurat, vorbind cu gura aproape de deschizătura lunguiață a vizorului, ochii cei luminoși au părut să fie de acord. soldatul s-a întors spre tata și i-a arătat către casă. Tata a luat-o înainte, soldatul și cu mine l-am urmat.

Frica asta, tensiunea asta neîntreruptă, cînd am intrat în casă — credeam a ști că toate astea s-ar putea întîmpla, numai asta nu : anume ca tata să nu facă nici o încercare de fugă, de apărare, ci doar să-și împacheteze fără o vorbă lucrurile, să se urce în carul

blindat și să plece, așa cum îi ceruseră. Am intrat în bucătărie, pe masă se afla gustarea de dimineață, ceainicul te îmbia să iei loc. Postul de poliție s-a îndreptat spre chiuvetă, și-a strîns de pe pervazul ferestrei ustensilele de bărbierit. Ne-am dus în biroul cu rafturi goale, sertarele mesei de scris erau deschise, de parcă și-ar fi vărsat conținutul.

Postul de poliție și-a ridicat servieta, a deschis o casetă, în care nu se păstra decît a doua cheiță a servietei și și-a pus în ea ustensilele de bărbierit. Am urcat unul după altul spre dormitor, am bătut la ușă de mai multe ori, pînă cînd mama a apărut în sfîrșit în ușă, îmbrăcată în halat de baie, cu părul despletit, a întins două perechi de ciorapi, o batistă și o cămașă, fără o vorbă, fiindcă nu l-a văzut nici pe soldat, nici pe mine. Am intrat în odaia mea, tata înainte, iar eu mă întrebam ce avea de luat de acolo, dar el n-a făcut altceva decît să înconjoare o dată masa, a bătut cu palma harta maritimă, a bătut cu palma cadrul patului și a ieșit cel dintîi coborînd în bucătărie. Soldatul îl urma pe tata la o distanță de cîțiva pași, își ținea degetele vîrîte sub centironul de stofă decolorată și nu lăsa de loc impresia că și-a pierdut răbdarea. S-a uitat cum tata și-a turnat ceai și, după ce și-a bălăbănit mîna, ceea ce voia să solicite înțelegere, și-a băut ceaiul, în care timp îl observa peste marginea ceștii pe soldat, cu dispreț, cu o silă ascunsă. Cîtă vreme tata și-a băut ceaiul, eu i-am ținut servieta. Cum putea să bea atît de pe îndelete și în tihnă! Cum a reușit să-și mai toarne o a doua ceașcă, deși soldatul își pusese un picior pe scaun și începuse să-l balanseze! Abia după ce a băut a doua ceașcă, mi-a luat servieta și a dat mîna cu mine. A chemat-o pe Hilke din cămară și a dat mîna și cu ea. Apoi a ieșit pe coridor, a ascultat dacă se aude ceva sus, voia și nu voia, a zîmbit dulce-acru spre soldat, care nu i-a răspuns la zîmbet, a strigat în sfîrșit spre dormitor: Săr' mîna și și-a încordat trupul — era gata.

L-am însoțit în curte și am stat sus pe scara de piatră, la aceeași înălțime cu turela carului blindat

de recunoaștere, vopsit în verde-măsliniu și împodobit cu silueta unui șobolan care făcea sluj. Mă-ntorc curînd, a strigat tata. Curînd. Hilke plîngea încet, știam fără s-o privesc, fiindcă plînsul ei sună ca la alți oameni sughițatul. Acuma cei doi se aflau în fața carului blindat, soldatul i-a luat tatei servieta și i-a făcut semn cu degetul gros în sus, dar în clipa aceea două brațe goale, acoperite cu pistrui ne-au împins — pe Hilke și pe mine — la o parte, spre peretele casei.

Venise. Mama a trecut printre noi cu părul despletit, în halatul cafeniu, cu mîneci scurte, pasul ei călca pipăind, corpu-i moale, dar viguros era drept, ținea capul pe spate, mersul ei îmi amintea o regină mîndră și rea — care regină ? — în orice caz prin apariția ei l-a făcut pe soldat să-l împingă pe tata și să-i spună ceva. Focul aproape că se stinsese, mistuind totul. Mama a rămas pe loc în fața focului și l-a lăsat pe tata să se apropie de ea, mai aproape, încă mai aproape, aproape de tot. Și-a desfăcut brațele, în felul în care arăți mărimea unui pește prins. L-a îmbrățișat. L-a strîns iute și stîngaci la pieptul ei. Apoi a băgat mîna în buzunarul halatului și i-a întins ceva, ceva mic, sclipitor, cred că era un briceag, el a luat briceagul, a făcut o mișcare, clătinindu-se, ca și cînd ar fi răspuns la un semnal. Gata ? a întrebat soldatul. Postul de poliție Rugbüll s-a cățărat pe carul blindat, și-a ținut ochii tot timpul numai spre noi, în timp ce carul blindat a ocolit focul, iar cînd masa verde-măslinie a trecut foarte aproape de noi, tata și-a îndreptat spatele cu o smucitură și s-a proptit exagerat în șale, dîndu-mi să înțeleg pînă și în momentul despărțirii că trebuie să mă țin drept.

CA TAXĂ DE INTRARE CEREAU O JUMĂtate de pîine. Cu două pîini sub braţ eram deci siguri de patru bilete, aşa că am pornit-o de la Bleekenwarf, am luat-o de-a lungul digului, peste păşune, spre Glüserup, apoi, cotind către răsărit, ne-am îndreptat în direcţia dumbrăvii rare, care făcea parte şi ea din lagăr, respectiv din zona interzisă, cum numeau ei acum tot ţinutul dintre Klinkby şi Timmenstedt. De altfel nici nu puteau să-l numească pe drept lagăr, deoarece lipsea sîrma ghimpată cunoscută din orice manual de şcoală, lipseau barăcile, turnurile de pază, proiectoarele, lipseau sentinelele, care să fie în situaţia de a supraveghea rapid şi de a domina astfel ţinutul fortificat.

Ca să ţină laolaltă pe cei vreo şase sute de mii de soldaţi prinşi, dintre care mulţi nici nu-şi dădeau desigur seama că erau prizonieri, ei stabiliseră aşadar o zonă interzisă, aplecîndu-se adînc deasupra unei hărţi : Aici, şoseaua dintre Klinkby şi Glüserup, apoi să mai luăm o bucată din şoseaua spre Husum, să cotim spre sud-est în direcţia Faltmoor şi să ducem mai departe linia de hotar spre Timmenstedt, în felul acesta întreaga zonă interzisă e înconjurată de o şosea practicabilă, iar pe această şosea punem să patruleze care blindate de recunoaştere.

Războiul, cu o desfăşurare atît de rentabilă la început, luase sfîrşit. Toţi cei ce veneau din

nord, cei ce fugiseră din răsărit, cei ce scăpaseră cu bine din sud erau prinși de carele blindate de recunoaștere și băgați în zona interzisă, în care soldații nu numai că aveau voie să se miște liber, ci și să-și stabilească singuri locul pentru cort și să-și țină conferințe, de pildă despre legislația divorțului, să culeagă, fără a cere permisiune, măcriș și urzici priincioase sănătății, de asemenea nu le era interzis să organizeze serate muzicale, seri de lectură și reprezentații teatrale. Artiștii nu lipseau. Populației din gospodăriile învecinate cu zona interzisă îi era îngăduit să asiste la spectacolele de teatru; pentru a-i sprijini pe artiștii luați prizonieri, ne cereau ce-i drept, ca taxă de intrare, o jumătate de pîine.

Nu vreau să întreb cum va aprecia din punct de vedere psihologic Wolfgang Mackenroth faptul că a trebuit să-mi plătesc cu o jumătate de pîine prima emoție trăită la un spectacol de teatru — de altfel, era pîine cazonă, care ieșise din zona interzisă printr-un sublocotenent de administrație și acuma se întorcea înapoi prin mijlocirea noastră. În orice caz, ne îndreptam spre dumbrava cea rară: eu, Hilke, doctorul Busbeck și pictorul, care căra cele două pîini într-o cutie de carton. Vremea? Nori cirus-cumulus ca la carte; vînt: vînt de nord-vest scăzînd în intensitate. Cer acoperit, cu înseninări temporare. Așadar vreme bună pentru teatru — ceea ce atunci nu mi-a trecut prin minte, dar ceea ce astăzi aș vrea să constat. Am înmînat pîinile unui sublocotenent de administrație, am fost numărați și ni s-a îngăduit să intrăm și am fost luați în primire de niște marinari cu chică lungă, care jucau rolul de plasatori și care ne-au condus aproape de scena scundă, construită în interiorul dumbrăvii — molizi, fagi, arini — și acoperită cu foi de cort înnădite. Stînd turcește pe iarba uscată din poiană, rîzînd, ici și colo mîncînd cu lingura din gamele, se aflau acolo, ghemuiți, vreo douăsprezece mii de spectatori, mulți dintre ei dormeau, surprinzător de mulți își jupuiau degetele de la picioarele goale. Către dumbrava rară, dar care oferea totuși adăpost, zbura mereu

cîte o pereche de coţofene, dar nu se putea decide să aterizeze şi-şi lua valea. Nagîţii se retrăseseră de mult din zona interzisă, de asemenea plecaseră fazanii şi iepurii dornici de linişte.

Mai înainte de a începe, a luat din nou cuvîntul un bărbat cu cizme lustruite oglindă, cu o mutră schimonosită de sugaci, a păşit din dumbravă pe scenă, a cerut să se facă linişte, după care insul ăsta, foarte probabil un ofiţer de administraţie, i-a dat drumul şi a vorbit despre emoţie. În jurul meu s-au auzit plesnituri mici, înjurături scurte; năvăliseră tăunii şi strechea-vitelor, dar n-au putut să împiedice spectacolul.

Pe scenă a apărut aşadar un individ cu o barbă rotundă încîlcită şi cu o mînă de fier[1] — pe a lui, cum ni s-a spus, şi-o jertfise pentru împărat — despre care am aflat pe larg că era viteaz şi nobil şi aşa mai departe, că-şi tăia adevărate luminişuri printre călăreţii duşmani şi că era fireşte mîndru de rănile sale. Împotriva împăratului n-avea nimic, acela era prietenul său, dar pe episcop şi pe micii principi nu-i putea suferi, deoarece erau cam bătuţi în cap şi, fiindcă şi el le stătea în cale, voiau, se-nţelege, să-l înlăture, însă prietenii lui şi nişte cavaleri viteji au putut să-i împiedice o vreme. în cele din urmă însă a fost totuşi pîrît ca incendiator şi azvîrlit în temniţa de la Heilbronn, unde paznicul îi îngăduia să stea în grădiniţă la soare. Asta nu i-a fost mai de nici un ajutor. A murit şi chiar mort continua să se apere de tăunii care-l înţepau, la fel cum şi principii şi doamnele se apărau de strechea-vitelor şi de tăuni, aşa ceva se întîmplă pe la teatru.

Eram surprins cît de plictisitor putea să fie teatrul. Doar cum se vorbea — se spunea aşa: Mii de nevoi prea grele, căraţi-vă d-aici. Sau: Pîn' la moarte. Sau: Spune căpitanului: în faţa majestăţii sale marele-împărat sînt plin mereu de un respect îndatorat. În curînd am fost mai atent la plesniturile turbate şi la

[1] Piesa reprezentată era *Götz von Berlichingen, cel cu mîna de fier* de Goethe.

înjurăturile cu care spectatorii și actorii răspundeau insectelor pofticioase să înțepe, decît la ceea ce aveau să-și spună cei de pe scenă. N-am încotro, dar nici n-am putut să rîd împreună cu ceilalți — de aplaudat nici nu mai vorbesc — cînd individul cu mînă de fier a strigat la un moment dat : El însă, spune-i, n-are decît să mă pupe-n cur.

Singurul care mi-a trezit interesul a fost un anume frate Martin, un actor care a apărut pe scenă în rasă de monah : mi-a amintit pe dată de Klaas, de vocea lui, de mișcările lui, de felul lui de a sta puțin ghebosat, mi-a amintit atît de mult de fratele meu Klaas, încît i-am dat un ghiont pictorului și l-am făcut atent asupra acestui frate Martin : pictorul a clătinat din cap, ca și cînd ar fi știut mai multe. Fratele Martin aproape că n-a avut de loc succes, în vreme ce toți ceilalți abia se puteau salva de manifestările de admirație, îndeosebi femeile cu voce joasă : femeile nu trebuiau decît să apară, sau să jumulească o floare, sau să-și stoarcă o lacrimă : aplauzele se și porneau, iar cînd uneia dintre ele — era în momentul despărțirii la Jagsthausen — i-a alunecat splendoarea de păr, înfățișînd privirii cărarea precis trasată a unui cap de bărbat, pînă și ultimul dintre cei douăsprezece mii de spectatori a fost cuprins de entuziasm.

În orice caz, Hilke plîngea plină de înțelegere, iar pictorul i-a adeverit mai tîrziu că ea singură pricepuse spectacolul, asta se-ntîmplă la teatru. La început aș fi avut chef să mă strecor în spatele scenei, în dumbravă, mă așteptam să dau de unele lucruri interesante, dar pe măsură ce reprezentația se prelungea mi-a devenit indiferent ceea ce se petrecea acolo, în umbra molizilor și a fagilor. Am numărat civilii, am calculat cîtă pîine căraseră aici, ca să dea o mînă de ajutor artei mereu flămîndă : erau treizeci sau treizeci și cinci de pîini ? Numărul exact nu-l cunoștea desigur decît ofițerul de administrație. Exclamațiile de „ah" și „vai mie" care erau rostite în sfîrșit pe scenă — începuse acum și să se întunece — sunau oarecum credibil : căci fața

unui anume Weislingen, un tip oarecum ticălos, începuse să se umfle din cauza înțepăturilor de insecte, dar jelania crescîndă arăta mai ales că spectacolul se apropia de sfîrșit. Se apropia de sfîrșit, căci individul cu mîna de fier lăsa să se vadă că murea fie de mîhnire, fie de ciudă, probabil fiindcă mîhnirea și ciuda se întîlniseră într-un chip nefericit. Pe mine mă lăsa rece chestia asta și n-am reușit să sporesc explozia de entuziasm a spectatorilor captivi, atît de dezamăgit am fost de prima mea întîlnire cu teatrul.

Eram grăbit s-ajung acasă, dar pictorul mai avea ceva de gînd, ne-a lăsat să așteptăm și a dispărut în spatele scenei, în dumbravă. Spectatorii s-au ridicat din iarbă și s-au risipit; mulți i-au făcut Hilkei cu ochiul și au fluierat spre ea, sau i-au cerut să meargă cu ei. Acum a ieșit la iveală că mulți dintre spectatori adormiseră, erau lăsați pur și simplu să zacă acolo și lumea pășea peste ei. Numeroși spectatori mîncau în mers din gamele, vorbind în stînga și în dreapta. Mulți spectatori erau cu picioarele goale, își purtau ciorapii în mînă și bocancii cu șireturile înnodate pe umăr. Erau și spectatori, care nu atrăgeau prin nimic atenția, care puteau să plece fără să fii tentat să-i urmărești mai îndelung cu privirea.

Hilke a salutat-o pe o anume Laura Lauritzen, despre care știam că e bolnavă de diabet, doctorul Busbeck vorbea cu doamna Söllring de la moșia Söllring, adică el o asculta și o lăsa răbdător să-i povestească din nou cu vorbele ei ceea ce el tocmai văzuse pe scenă. Doamna Söllring pretindea că a cunoscut personal un ins ca Weislingen, ea nu-l socotea de loc exagerat pe individul ăsta, spunea: Credeți-mă, doctore, mișună lumea de Weislingeni de-ăștia, iar doctorul Busbeck nu voia s-o contrazică, fiindcă femeia aceea putea să vorbească pînă cînd îți venea să-ți iei cîmpii. Mie mi-a spus: Ei, dragă Siggi, ți-a plăcut reprezentația soldaților noștri? și fără să-mi aștepte părerea, mi-a explicat nu numai ce-mi plăcuse, ci și de ce-mi plăcuse. Slavă Domnului că i-a descoperit îndată pe cei din

familia Magnussen, care de asemenea nu știau ce se petrecuse pe scenă, așa că noi am scăpat. Unde era pictorul ?

Cînd s-a întors în sfîrșit, însuși mersul și chipul lui ne-au vestit că aflase ceva ce nu știa cum să ne împărtășească mai repede, și-a făcut drum spre noi țîțîind din buzele țuguiate, vîslind cu brațele printre grupurile ce discutau și a spus : El e într-adevăr : Klaas ! Mîine vine acasă.

Cu toții am vrut să știm pe dată mai multe, Hilke se și gîndea să alerge în spatele scenei, în dumbravă, dar pictorul ne-a tras de-acolo, repetînd mereu : Nu, acuma nu, ne-a tras și ne-a împins mai departe peste hotarul zonei interzise, pe lîngă un car blindat de recunoaștere, peste o punte din trunchiuri de molizi.

E Klaas, spunea, și spunea : Băiatul trăiește. Închipuiți-vă : mai există. — Cel cu rasa de călugăr ? a întrebat Hilke. Nu-mi venea să-mi cred ochilor, a spus pictorul, dar nu m-am înșelat. Cum a ajuns aici ? Au pus ăștia mîna pe el, atîta tot. De două ori a încercat s-o șteargă acasă, și de două ori au pus mîna pe el și l-au adus aici. A zăcut mult la spital, din cîte am înțeles, hîrtiile sau actele sau sentința au ars cu prilejul unui atac aerian, probabil că a mai fost și cineva care i-a tărăgănat cazul, mai tîrziu, cînd a fost transportat la închisoarea militară, după eliberare, din cîte am înțeles, a venit încoace pe jos de la Altona, dar l-au înhățat ăștia din carele blindate — iar acum așteaptă să fie pus în libertate : pentru că erau eliberați de preferință agricultorii și artiștii, el se făcuse artist, altceva nu mergea ; în afară de asta, pictorul intervenise într-un mod hotărîtor în favoarea lui, i se făgăduise că îndată ce va fi posibil — cu siguranță chiar mîine — Klaas. Închipuiți-vă : s-a întors.

În drum spre casă, pictorul vorbea singur, întrerupt doar de scurte întrebări ; l-am rugat să ne povestească tot ceea ce remarcase în timpul întîlnirii cu Klaas, și dacă atunci n-am fost uimit, acuma sînt de cîte ne-a spus că văzuse. Bucuria aceasta a bătrînului, care nu reușea îndestulător să și-o exprime din nou ! Mirarea

aceasta! O singură dată a tăcut întristat, atunci cînd Hilke a spus că o să-şi deretice camera, ca să i-o lase lui Klaas, băiatul o merita. Am să-ncep mîine încă de dimineaţă de tot, iar cînd o veni la prînz, poate să se instaleze la mine. — Mai aşteaptă, a spus pictorul, nu faceţi nici o pregătire pentru asta. — Dar vine, nu? — Da, vine, eu însumi mă duc să-l iau mîine, dar mai întîi, probabil cîteva zile, va locui la noi la Bleekenwarf. — A vrut el asta? — M-a şi rugat. Vrea să iasă din lagăr, numai dacă poate veni la noi. Cu siguranţă că n-o să dureze mult, doar cîteva zile. Trebuie mai întîi să se regăsească.

Ce voia să spună cu asta: să se regăsească? Cum să interpretez cuvîntul ăsta? Toţi cei pe care i-am întrebat, au dat din umeri, după ce au reflectat puţin, mi-au întors întrebarea, sau au spus: ai să vezi; abia am suportat chinul curiozităţii pînă la întoarcerea lui Klaas.

Întrebările nu mi-au fost de nici un folos, nici la început, nici mai tîrziu, Klaas nu mi-a răspuns nici el, fiindcă atunci cînd l-am revăzut după toată perioada aceea, nu era nimic de făcut cu el: dormea. Dormea dimineaţa şi la amiază, pe soare şi pe ploaie. La Bleekenwarf îi dăduseră camera neterminată, acolo dormea pe un culcuş aşternut pe podea — oricum scoseseră de-acolo scara dublă şi movila de tencuială, cuie, pîrghii şi bucăţi de ţeavă din plumb. Dormea pe o saltea lată sub pledul cu dungi verzi şi negre, pe care pictorul îl adusese din atelierul lui; cîteodată nu i se vedea decît părul bălai, sau un picior, sau mîna mutilată, peste care îşi trăsese un ciorap de lînă.

Fiindcă n-aveam voie să intru la el, stăteam adesea la fereastră, vreme îndelungată, cu faţa între mîini, şi o invidiam pe Jutta, căreia îi era îngăduit să şadă lîngă salteaua lui, care îl privea şi care avea, pare-se, datoria să-i vegheze somnul. Ea îi aducea mîncarea. Se uita la el cum mănîncă — pe jumătate culcat, sprijinit în cot — uneori, cînd se întindea din nou, îl învelea. Pe mine nu mă lua în seamă, n-a făcut-o nici

atunci cînd am apărut la fereastră în clipa în care tocmai se ocupa, mai mult decît era necesar, cu hainele fratelui meu, dichisindu-i de pildă pantalonii sau haina, mai înainte de a le împături cu grijă. Chiar și atunci cînd Klaas dormea afară, în grădină, în livada de meri, undeva la adăpost de vînt sub gardul viu, ea se ghemuia cu trupu-i osos, stînd de strajă lîngă el și nu mă lăsa să mă apropii : Klaas era acolo și totuși nu era, sub paza ei, puteai să-l vezi, dar nu să ajungi pînă la el.

Ei, puștiule, îmi spusese odată, asta a fost tot.

Nu-mi rămînea altceva de făcut decît să mă obișnuiesc cu oboseala lui : alergam la Bleekenwarf, mă așteptam să-l găsesc dormind, îl găseam dormind, iar după un răstimp de contemplare fără nici un folos mă gîndeam : ei, atunci nimic, și o ștergeam și-l căutam pe pictor, care nu știa pînă cînd voia Klaas să mai doarmă, dar care înțelegea de ce nu vrea fratele meu să facă altceva decît să doarmă mai departe. Chiar dacă nu puteam scoate nimic de la Klaas, chiar dacă el n-avea pentru mine altceva decît un semn cu ochiul și, în cazul cel mai bun, un zîmbet fugar, trist, mă duceam pe-atunci la Bleekenwarf cît de des posibil — poate, pentru că vream să fiu în preajma lui, atunci cînd avea să se trezească definitiv, dar poate și pentru că tocmai atunci pictorul era pe cale să-și termine autoportretul, pe care-l începuse curînd după ce părăsise poziția de sub moară.

Mai întîi întotdeauna Klaas, care nu oferea nimic nou, apoi așadar prin grădină în atelier, la el, care mă recunoștea încă după felul cum deschideam ușa și mă striga din fundul încăperii; Fuga, Witt-Witt, vino-n-coace. Deci iarăși dificultăți. Încercări de convingere prin mijlocirea culorii, priviri nemulțumite. Lucra la ultimul lui „Autoportret". Se transformase pe el însuși într-un interlocutor și-și dădea seama treptat că între ei doi nu exista un acord. Pur și simplu nu mă văd, spunea, nu vrea să rămînă nimic pe pînză, totul se schimbă prea repede, nu reușesc să înlătur contradicția din tablou. Brusc, culoarea nu mai e

„prietenie", ci o stare de spirit trecătoare, are blestemata înclinație să se emancipeze, spunea el, devine o neintenționată energie. La uită-te, Siggi, și încearcă să descrii ce vezi, numai ca să-ți dai seama cît de puțin se poate obține prin descriere, atunci cînd culoarea devine energie. Cînd devine mișcare. Mișcare în spațiu.

Mă așezam pe o ladă acoperită cu postav, într-o latură și mai înapoi, și îi urmăream încercarea de a se „fixa" pe el însuși, într-un anumit loc, sub un anumit cer, într-un peisaj, prin care trecea Balthasar, învești mîntat într-o blană de vulpe de culoarea focului, oarecum domolit, făcut poate inofensiv prin perspectivă. Hîrtia japoneză, îmbibată de culoare, amintea pînza, iar fața, fragmentată de lumina în tonuri diferite, amintea o mască foarte ușoară, prin care se întrezărea sclipind lumea. Jumătatea din stînga a feței într-un cenușiu roșcat fără putere, cea din dreapta în galben verzui, fondul, în pete roșcate : așa se vedea el pe sine însuși. Două jumătăți diferite ale chipului, și ochii cenușii, care priveau de departe, prin văluri albăstrii, trădau ceva din efortul receptării imaginilor. Dacă spun acum : gura ușor deschisă, ca pentru a vorbi, atunci mi se arată contrastul frunții cu sclipiri alburii. Dacă spun : albastrul umbros de pe șaua nasului face legătura între cele două jumătăți distincte ale feței, atunci trebuie să admit și că le separă. Nimic nu avea sens precis : nici gura, nici ochii, nici chiar urechile, care mi se păreau artificiale, ca de metal.

Ce-ți spune ție ? m-a întrebat nerăbdător pictorul. Ei, ce-ți spune ție tabloul ? Trebuie totuși să poți exprima. Dacă te gîndești : nu fără vorbe ; dacă vezi : nu fără cuvinte. Așadar, ce ? Nu știam ce vrea de la mine, nu pricepeam de ce nu poate sau nu vrea să se împace cu cele două jumătăți diferite ale feței — cenușiul roșcat și galbenul verzui. Nici un conținut, spunea pictorul, un tablou nu trebuie să comunice nici un conținut, atunci ce ? Nu, Balthasar, culoarea nu poate să devină suprafață, gîndește-te la iarna aceea, cînd acuarelele au înghețat brusc pe hîrtie, cînd zăpada le-a șters, cînd dezghețîndu-se, s-au prelins una în alta : ce s-a în-

tîmplat atunci ? Au devenit ele energie ? Aceeaşi energie, care dă fiinţă cristalelor şi algelor ? Muşchiului ? Ce crezi tu, Witt-Witt ? Din ce cauză nu putem pune noi nimic la adăpost ? Nu putem oare să ne supunem, sau nu putem să vedem ? Balthasar e de părere că trebuie să începem din nou să învăţăm a vedea. A vedea : Dumnezeule, de parcă n-ar depinde întotdeauna totul de asta.

A ridicat pe şevalet două schiţe ale autoportretului şi le-a pus una lîngă alta, s-a tras înapoi şi şi-a exprimat ciuda şi nemulţumirea prin ţinuta încordată şi piezişă a părţii superioare a corpului. De-aici poţi să-ţi dai seama, Siggi : prea sărăcăcios, prea ireproşabil. Albastrul ăsta luminat din interior pentru faţa întreagă — aici nu mai rămîne loc pentru mişcare. Ştii tu ce înseamnă a vedea ? A amplifica. A vedea înseamnează a pătrunde şi a amplifica. Sau şi a născoci. Ca să semeni cu tine însuţi, trebuie să te născoceşti, iară şi iară, cu fiecare privire. Ceea ce născoceşti, aceea realizezi. Aici, în acest albastru, în care nu palpită nimic, în care nu se ascunde nici o nelinişte, nu s-a realizat nimic. Nu s-a amplificat nimic. Cînd vezi, eşti văzut totodată tu însuţi, privirea ta vine înapoi. A vedea, of, Doamne : poate să însemneze şi a învesti, sau a aştepta schimbări. Ai totul înainte, lucrurile, bărbatul cel vîrstnic, dar nimic din toate acestea n-a existat, dacă n-ai pus ceva pe deasupra de la tine. A vedea : asta nu însemnează a trece la dosar. Trebuie să fii totuşi gata să te dezminţi. Pleci şi te întorci, între timp ceva s-a schimbat. Lasă-mă în pace cu procesele-verbale. Forma trebuie să fie în mişcare, totul trebuie să fie în mişcare, atît de cuminte nu e lumina.

Sau aici, Witt-Witt, tabloul ăsta mititel, luminat şi încălzit de soare : Balthasar îmi întinde în palmă o moară mică, iar eu nu-l iau în seamă. Vezi şi tu, acolo unde se află un altul, unde mai e ceva, trebuie să existe o mişcare care să te împingă spre acel ceva. A vedea este astfel un schimb pe bază de reciprocitate. Ceea ce rezultă de aici este transformarea reciprocă. Ia canalul ce duce spre mare, ia orizontul, ia şanţurile

pline cu apă, ia floarea de toporaș : îndată ce ai luat cunoștință de ele, au luat și ele cunoștință de tine. Vă cunoașteți reciproc. A vedea mai însemnează și : a merge unul în întîmpinarea celuilalt, a micșora o distanță. Sau ? Balthasar e de părere că toate astea însemnează prea puțin. El insistă că a vedea însemnează și a dezvălui. Lucrurile trebuie înfățișate nude, în așa fel, încît nimeni de pe lumea asta să nu se poată declara ignorant. Nu știu, eu am ceva împotriva acestui joc de-a dezbrăcatelea. N-ai decît să jupoi toate foile de pe o ceapă, nu mai rămîne nimic. Am să-ți spun : începi să vezi, atunci cînd încetezi de a mai juca rolul unui contemplator și născocești acel ceva, de care ai nevoie : acest copac, acest val, această plajă.

Și acum aici : destăinuie oare ceva tabloul ? A trebuit să împart fața, aici cenușiu roșcat, acolo galben verzui ; nu știu cum ar fi trebuit să mă exprim altfel, dar lucrurile nu se acoperă pe deplin. Înaintea acestui autoportret aș putea să afirm : nu-mi pasă de el în nici un fel, fiindcă prea multe lipsesc. Îi lipsesc posibilitățile, și asta e : cînd realizezi ceva, un chip, un lucru, trebuie să-i dai și posibilitățile ce se află în el. Unii au reușit s-o facă în „autoportrete" : te uiți la chip și recunoști bolile învinse, poate chiar și starea financiară. Aici însă lipsesc pur și simplu prea multe lucruri. Nu le-am văzut și de aceea nu le-am putut stăpîni. A vedea poate să însemneze și asta : a stăpîni, a lua în posesie. Am să mai încerc o dată, am să încerc altfel. Tu ce crezi ?

Max Ludwig Nansen putea să vorbească și așa, în anumite perioade, în clipele cînd căuta și reflecta vorbind. N-aveai nevoie să-i răspunzi la întrebările directe, fiindcă și le adresa sieși mai mult decît celui ce mai era de față. Așadar mie. Că în general vorbea atît de mult, se datora probabil rachiului de secară, pe care-l bea cu apă minerală sau subțiat cu suc de dovleac : Unge-ți vorba, spunea, și toarnă-ți un pahar. Sticlele și cana cu suc de dovleac se aflau nu în, ci sus pe un dulap, ca odinioară rachiul genevez ; probabil că în felul ăsta voia să îngreuneze operația de a se

servi. Sau voia să-şi răscumpere fiecare pahar cu o anume osteneală. Sau voia să evite în felul ăsta să bea prea mult. Căci ori de cîte ori dădea jos de pe dulap cana şi sticla, exista mereu pericolul cel puţin de a-şi turna sucul de dovleac în cap ; şi cu cît băuse mai mult, cu atît mai mare devenea pericolul. Îndată ce-şi turnase din nou în pahar, se arăta mîhnit şi făcea spre mine mereu aceleaşi gesturi de regret că nu putea să-mi pună şi mie dinainte un păhărel. Cine voia să stea de vorbă cu el, trebuia mai întîi să ciocnească un pahar : Teo Busbeck, Okko Brodersen, doi ofiţeri englezi, vizitatori, care coborau din automobile cu numere străine : unge-ţi vorba. Unuia singur nu i-a oferit din băutură : Bernt Maltzahn.

Şedeam pe lada acoperită cu postav, cînd acesta a intrat în atelier, era un bărbat foarte înalt, cu faţa suptă, îmbrăcat în haine roase ce atîrnau pe el. Pictorul atenua albastrul, care-i despărţea chipul în două. Maltzahn zicea că avusese nişte treburi la Hamburg, urcase aici pentru o clipă, purta sub braţ volumul „Culoare şi opoziţie". Aşa, a spus pictorul şi n-a încetat să lucreze, nici nu l-a poftit pe vizitator să ia loc. Multă vreme, a spus Maltzahn, a stat în cumpănă dacă să facă această călătorie, voise să şi scrie, cu ani în urmă chiar, există aici ceva ce se cere lămurit, ceva de discutat, de pus în lumina justă.

Stătea în spatele pictorului, îşi freca bărbia cu degetul arătător, între timp făcea cîţiva paşi rigizi într-o parte. Mai întîi are de formulat o rugăminte. Oare auzise pictorul de noua publicaţie care apare la München ? „Popor şi artă" ? a întrebat pictorul rece, iar vizitatorul, fără a se arăta stingherit : „Ceea ce durează", titlul publicaţiei este „Ceea ce durează". Ce-i drept, el, personal, nu face parte din redacţie, dar are perspective să lucreze în calitate de colaborator permanent, publicaţia apare o dată pe lună. N-o cunosc, a spus pictorul, n-o cunosc, şi n-a încetat să lucreze. Maltzahn s-a uitat în direcţia uşii, ar fi fost mai bine să nu vină aici, se va fi gîndit, dar cum s-o întoarcă, o dată ce venise, o dată ce şi începuse, luînd-o pe departe ;

acuma, trebuia să continue, iar toată povestea, rezumată cît se poate de scurt, suna așa : Revista va apărea lunar și va satisface toate pretențiile. Maltzahn știe nu numai ceea ce spune, știe mai multe. A auzit acolo de o suită, de un ciclu cu un titlu remarcabil, „Tablouri nevăzute", n-ar putea oare să vadă acest ciclu, fapt pentru care ar fi foarte recunoscător ? Ar putea oare redacția, în condițiile ce se vor stabili, să reproducă în publicație o planșă sau mai multe ? Își dau seama de onoarea ce li s-ar face și altele asemenea.

L-a privit pe pictor cu ochii mijiți, neliniștiți, de acest prim răspuns aveau să depindă unele lucruri. Pictorul a clătinat din cap. Ciclul nu e gata, i-a fost confiscat, a trecut prin cîteva mîini, cu acel prilej s-au pierdut cîteva tablouri — și anume tocmai acelea, la care ținea cel mai mult — acuma ce-i drept se află din nou în posesia mapei, dar nu se poate arăta ceea ce nu e definitivat. Răspunsul fusese, pare-se, mai favorabil decît se așteptase Maltzahn. A înaintat cîțiva pași, ca să atragă asupra sa privirea pictorului, atunci pictorul a început să vorbească din nou, cu fața spre „Autoportret".

Oare redacția revistei „Popor și artă" nu se înșală dîndu-i tocmai lui atîta atenție ? Nu e cumva aici o eroare ? Maltzahn, dînd înapoi, cu un zîmbet chinuit : e vorba de o publicație nouă, se numește „Ceea ce durează", este deschisă pentru toate orientările, se intenționează recuperarea a tot ceea ce s-a pierdut în perioada anilor de orbire, aceasta este sarcina cea mai urgentă — cam așa a vorbit. Pictorul a dat din cap, părea să nu aibă nimic împotrivă în general, dar în privința lui se îndoia : colțul, în care se poate găsi „ceea ce durează", nu e pentru el suficient de confortabil, e prea multă lumină acolo, de aceea ar prefera să rămînă în „camera groazei", în care a fost surghiunit odinioară de redacția revistei „Popor și artă"; acolo, în camera groazei, se simte acasă, nu-i lipsesc nici prietenii, în plus acesta este locul pe care și l-a dorit întotdeauna pentru tablourile sale : din ceea ce merită să fie exprimat pe lumea aceasta groaza nu se

află în ultimul rînd, iar pentru că el a încercat să redea destul de des în felul său această groază, respectiva cameră i se potriveşte foarte bine. Dacă el, Maltzahn, îi mai îngăduie un cuvînt într-o chestiune personală : îi e recunoscător că i-a indicat acest loc, în toţi anii ce-au trecut s-a bucurat că e obligat să rămînă acolo. Îi roagă pur şi simplu să-l lase în camera groazei [1] !

Atunci Maltzahn a oftat, a făcut o mişcare de sfredel şi a dat din cap cu o expresie de durere, dar nu de deznădejde : Da, da, ştiu, asemenea lucruri s-au întîmplat : nimeni nu poate să înţeleagă ulterior cum, dar e bine că se vorbeşte acum despre aşa ceva, el, Maltzahn, a sperat chiar că va veni vorba despre asta, căci aici se află un alt motiv al vizitei sale : vrea să lămurească unele aspecte, vrea să-şi aducă şi el contribuţia, pentru ca „lucrurile să fie văzute just". Să fie văzute just ? a vrut să se convingă pictorul, iar Maltzahn zelos : Văzute, da ; şi anume aşa, cum doar foarte puţini le-au înţeles.

Voia să continue, se pregătise pe deplin, pentru orice dezminţire, dar pictorul şi-a făcut auzită vocea egală : n-are încotro, dar aşa cum l-a văzut Maltzahn, se vede şi el pe sine — o fantomă vrăjitorească şi un pamflet zugrăvit al degenerării : doar acesta fusese punctul de vedere al lui Maltzahn, aşa se exprimase dumnealui, şi ce-ar rezulta în general vorbind dacă lucrul acesta ar fi văzut acuma „just". Pentru el, lumea este într-adevăr plină de fantome, iar dacă un om, care pictează tablouri, şi-ar putea împinge mai departe limitele, atunci ar trebui să degenereze, să cadă în afara speciei. Adolf Ziegler de la Casa artei germane n-a priceput asta, de aceea a rămas un pictor al podoabei capilare din părţile ruşinoase, devotat rasei, se-nţelege. Nu, aşa cum l-a numit cîndva Maltzahn, l-ar ruga să-l numească şi mai departe, el l-a văzut „just" încă de la început.

[1] *Schreckenskammer* — cameră în care, la bîlciuri, sînt expuse scene de groază (crime), învăluite de obicei într-o lumină roşie.

Maltzahn a zîmbit subțire, era pregătit, după toate aparențele, pentru așa ceva. Se bucură, a zis el, că pictorul a pomenit tocmai această formulare echivocă, căci tocmai în legătură cu ea iese la iveală ceea ce din păcate au înțeles foarte puțini : fantomă vrăjitorească da, asta a scris-o și a spus-o despre tablourile lui Max Ludwig Nansen, nu vrea s-o nege nici măcar cu o iotă. Dar a fost oare clar la cine s-a referit ? Pe cine a vrut să țintească ? Fraza exactă suna astfel : „Te găsești înconjurat de o lume de fantome vrăjitorești zugrăvită". Nu-i așa : te găsești înconjurat — dar asta-i destul de clar. Fantomele vrăjitorești însemnau pentru el cele ce se petreceau în afară, pictorul înfățișase în felul său aceste năluciri politice : el, Maltzahn, voise să atragă atenția raportului dintre lumea exterioară și lumea tablourilor, dar într-un mod ascuns, în forma aceasta reținută și echivocă. Încă și astăzi se miră cum a fost posibil ca sensul acesta să scape celor mai mulți.

Maltzahn a lungit vorba, turuia și încerca să dovedească neapărat că există, probabil împotriva așteptărilor, mai multe posibilități de a vedea, și s-a simțit stingherit că în mijlocul argumentării sale s-a deschis ușa.

Tu ești, Teo, a strigat pictorul. Doctorul Busbeck n-a răspuns, s-a apropiat încet, l-a remarcat cu o expresie fugară de surpriză pe vizitator, a vrut să se retragă îndată și a spus scuzîndu-se : Am făcut bagajele, Max. Sînt gata, voiam doar să știi.

Am un musafir aici, a spus pictorul și s-a întors, iar acum Teo Busbeck l-a măsurat pe bărbatul cel înalt, în haine roase, a ridicat privirea, se vedea că se chinuiește să-l recunoască, în cele din urmă a întrebat : Bernt Maltzahn ? Maltzahn a răspuns cu o ușoară plecăciune. Bernt Maltzahn de la „Popor și artă" ? a întrebat Teo Busbeck, nevenindu-i să creadă. Chiar el, a spus pictorul, protectorul, apărătorul meu necunoscut, dacă încă n-ai știut asta. A riscat mult, și nimeni dintre noi n-a remarcat-o, precum a reieșit chiar acum. Pur și simplu n-am văzut just.

Maltzahn a rînjit, arătîndu-şi dinţii, a ridicat mîna, ca şi cînd ar fi vrut să ceară cuvîntul, a clătinat din cap, şi-a dres glasul. Se uita cînd la unul, cînd la celălalt. A deschis braţele : Vă rog, daţi-mi voie să termin ce am de spus ; dar pictorul nu mai voia să-l asculte, s-a îndreptat calm spre el, cu o expresie distantă, nici de furie, nici de dispreţ, apoi i-a arătat uşa şi a spus fără să ridice exagerat vocea : Afară ! Iar pentru că Maltzahn se uita la el buimac, a repetat : Afară ! N-aş putea să-mi închipui cum m-aş retrage eu după o asemenea poruncă scurtă, în orice caz, Maltzahn a şovăit, s-a îndreptat, tresărind, din spate, a spus dînd consoanelor o asprime sporită : Bună ziua, şi a plecat.

Maltzahn, într-adevăr ? a întrebat Busbeck. Atît de repede, atît de repede ies din găurile lor. Te-ai aştepta să se ţină ascunşi pentru o vreme, să stea liniştiţi, să fie ca morţi, singuri cu ruşinea lor în întuneric, dar abia ai respirat o dată, şi au şi apărut. Ştiam : într-o zi au să revină, dar atît de repede, Teo, că au să fie atît de repede aici, asta nu mi-a trecut prin minte. Nu mai poţi decît să te întrebi ce e mai mare : lipsa lor de memorie, sau lipsa lor de ruşine.

I-a pus lui Busbeck un braţ pe după umeri, l-a tras în faţa „Autoportretului", m-am dus lîngă ei. Au contemplat tabloul neterminat, altfel decît de obicei, mai nemişcaţi, mai puţin dispuşi să vorbească. Iar cînd au observat că tăcerea dura prea mult, pictorul a spus : Aşadar odaia ţi-o păstrezi, nu intră nimeni acolo, rămîne cum e. — Vă mai las aici un geamantan, sper că n-o să vă stea în drum. Nu şi-a dezlipit privirea de pe tablou, nici nu şi-a mişcat faţa spre pictor, care i-a amintit cu voce prietenoasă o înţelegere şi a spus : Rămîne aşa pentru totdeauna, dacă vrei să petreci aici o vreme : vino, n-ai nevoie nici măcar să scrii. De altfel, şi aşa nu pricep de ce vrei să pleci.

Acum s-a terminat totul, a spus Busbeck, nu mai ai nevoie de mine, şi vreau să mai încerc o dată. Doar ştii. — Ei, sigur. Aşa sîntem noi. Da, Teo, aşa. Dar în vizită ai să vii totuşi mereu ? — În fiecare vară, Max, pe asta poţi conta. — Şi tabloul de aici ? Ce ? Autopor-

tretul : ce se poate spune despre el ? — Încă nu știu, Max, trebuie să mă mai gîndesc. — Așadar nimic. — N-am vrut să spun asta ; trebuie mai întîi să dezleg sensul povestirii tale. Acum trebuie desigur să plec. — Venim și noi cu tine, Teo. Te ducem pînă la Glüserup, e clar. Siggi și cu mine te vom urca în tren, de asta nu ne lipsim, așa-i Witt-Witt ? O da.

Unde găsim noi acum o prăjină. Îți atîrnăm bagajele de ea, luăm prăjina pe umeri : așa ajungem pînă la gara Glüserup, fără să ne oprim în drum, dacă Siggi cară trusa ta de moașă.

Am luat servieta cu o închizătoare, pe care pictorul o numea trusa de moașă, cei doi bărbați au ridicat pe umeri prăjina cu bagajul care se clătina și mai întîi aluneca, dar care apoi s-a echilibrat, și am urmat drumul cu cotituri spre dig, de-a lungul șanțurilor noroioase, acoperite în întregime de lintiță. De Maltzahn nu se vedea nici urmă. O zi bună pentru cositul fînului, caldă, uscată, după mine, aș zice, pavoazată în albastru, spre Timmenstedt se și aflau cîțiva oameni la strîns fîn, busturi goale se aplecau, se îndreptau, furcile cu dinți lungi sclipeau cînd erau lăsate în jos. Ne-am cățărat pe dig cu tot bagajul. Pictorul a întrebat pentru ultima oară : Nu vrei totuși să rămîi aici, Teo, iar Busbesck, cu fața spre mare : Mă întorc, Max, dar pentru moment e mai bine să plec. Crede-mă.

Alergam înaintea lor. Era o adevărată zi a rîndunelelor, zburau jos cu aripile în unghi, repezindu-se drept ca săgeata pe deasupra nisipului fierbinte, scoteau strigăte înăbușite cînd mai multe păsărele se avîntau în zbor una spre alta, întretăindu-și drumul în ultima clipă. Țîșneau încoace peste pășuni, mereu foarte aproape, peste dig, mereu azvîrlite în sus de rafalele bruște ale vîntului deasupra mării, vertical spre cer, recăzînd înapoi cu un șuierat. O scoatem cu bine la capăt, n-ai nevoie să te uiți mereu la ceas, Teo.

Deodată s-au oprit, au pus bagajul jos. Au schimbat cîteva vorbe. Se uitau spre peninsulă. Nu vezi ? Mai

încolo, la stînga, în vîlceaua de lîngă apă ? Nici acum ? — Jutta ? — Da, Jutta, şi ştii tu cine şade culcat lîngă ea ? — Klaas ? — Cine altul.

Aşadar Klaas se trezise în sfîrşit, aşadar îşi luase inima în dinţi să iasă din adăpostul de la Bleekenwarf. Zăcea pe burtă în nisip, Jutta şedea în genunchi lîngă el, în costumul ei de baie strîmt, cutat, cîrpit la subsuori şi pe fundul ei mic şi tare. Klaas îşi scosese cămaşa şi îşi suflecase pantalonii, inclusiv izmenele atît de sus, încît părea că poartă manşete albe-cenuşii pe gambe. Părul lui spălăcit, miţos, flutura deasupra nisipului îngrămădit pe marginea vîlcelei, cizmele cu carîmbii îndoiţi într-o parte, stăteau acolo ca două ciudate fiinţe obosite. Jutta îl masa, îl freca pe spinare cu ceva, luneca înainte şi înapoi, înainte şi înapoi, şi-l bătea cu palmele pe omoplaţi. Cînd el ridica un picior, îl împingea înapoi în nisip, şi cînd voia să salte capul, îl apuca de ceafă în joacă şi se prefăcea că vrea să-l sugrume.

Să-i strig ? am întrebat. Să-i aduc aici ? — Nu, a spus doctorul Busbeck, mi-am luat rămas bun de la amîndoi în grădină. Lasă-i în pace. În clipa aceea Jutta s-a aruncat pe burtă, şi-a tras în jos cu mişcări dibace bretelele costumului de baie, Klaas s-a ridicat oarecum buimăcit şi a avut nevoie de cîtva timp, pînă cînd să găsească sticla cu ulei. I-a mînjit toată spinarea cu ulei, şi-a şters mîinile, a vrut să înceapă, dar s-a oprit surprins şi a privit în jos, cu capul plecat într-o parte, spre Jutta care zăcea acolo supusă şi care probabil că acum întreba : Ei ? Ei, ce s-a întîmplat ? Atunci a început să-i maseze pielea cu ulei, într-un fel cam mecanic, poate şi absent, căci în timp ce o masa privea spre Marea Nordului şi de-a lungul plajei fierbinţi ; era cu neputinţă să nu ne observe.

Ne-a făcut semn, i-a dat un ghiont Juttei şi a arătat spre noi. Amîndoi ne-au făcut semne de salut. Le-am răspuns, fluturînd mîinile. Fiecare a rămas acolo unde se afla. Apoi am ridicat bagajul, şi de data asta i-am lăsat s-o ia înainte pe cei doi bărbaţi, care din timp în timp trebuiau să schimbe pasul, ca să potolească legă-

natul bagajului ce prindea viață și se smulgea clătinîndu-se într-o parte și alta. Slavă Domnului că mai există băiatul. — Da, slavă Domnului.

Orășelul Glüserup se și vedea, se vedea chiar dublu în ziua aceasta cu aer licăritor ; al doilea Glüserup se ridica deasupra peninsulei ca o oglindire răsturnată, cu halele pudrate ale fabricii de ciment, cu castelul de apă și cu rezervoarele ruginite ale uzinei de gaz.

Nici o glumă, Max. — Ce vrei să spui ? — Ținutul ăsta de aici, țara ta, nu știe de glumă, nici chiar astăzi, într-o zi ca asta. Mereu foarte serios, chiar sub un cer însorit o asemenea severitate. — Ți-a fost greu s-o suporți ? — Tu, Max, te crezi totdeauna obligat. — Ce obligație ? — Nu știu, poate seriozitate, seriozitate și mutenie. Chiar în plină zi ținutul ăsta te neliniștește. Uneori m-am gîndit că nu are suprafață, ci numai — Ce ? — Cum să spun : adîncime, are numai adîncimea lui rea, iar tot ceea ce zace acolo te amenință. — Și ție asta ți se pare ceva rău, Teo ? — Mă gîndesc doar că suprafața aceea e atît de bogată în însușiri omenești. — Înțeleg, Teo, dar dacă lucrurile stau așa, nu trebuie oare să încercăm cumva să facem locuibil ținutul ăsta? — Știu, te poate neliniști,dar ceea ce neliniștește aici sînt totuși doar elementele de atmosferă ; probabil că întreg ținutul constă numai într-o anumită stare de spirit, pe care dacă o cunoști ești mai puțin derutat. — Poate că ar trebui să învățăm să-l vedem.

Așa vorbeau cei doi în ziua despărțirii, pe coama digului, aveai impresia că nu voiau să lase nimic nespus între ei. Vorbeau și încă nu băgaseră desigur de seamă că Hinnerk Timmsen, cu mîinile proptite în șolduri, cu picioarele crăcănate stătea în fața „Priveliștii estuarului" și se uita spre noi. Toate ferestrele circiumii erau deschise și fixate cu cîrlige ; în vîrful prăjinii albe flutura drapelul personal al lui Timmsen, cu cele două chei încrucișate, pentru care e de presupus că nu existau lacăte. Treptele și trotuarul de lemn erau frecate cu peria și se uscau în soare. Credeți cumva că Timmsen crîșmarul ne-a ieșit măcar cu un pas în întîmpinare ? Ne-a așteptat rînjind,

pînă cînd am ajuns în dreptul lui, ne-a oprit convoiul; voia să ne întoarcă din drum şi să ne conducă în „Priveliştea estuarului", dar cei doi bărbaţi n-au făcut decît să lase bagajul jos şi să rămînă pe loc, iar Busbeck, scoţîndu-şi ceasul, a spus: Trebuie să prindem trenul, Hinnerk, nu trece decît un singur tren accelerat spre Hamburg. — O duşcă, a spus Timmsen, o duşcă de despărţire după toţi anii ăştia, e pregătit totul. S-a aplecat pe fereastră, a bătut din palme, şi Johanna, cu şorţ alb legat dinainte, a adus o tavă cu pahare înalte, pline, în fiecare pahar plutea o felie de lămîie. — Ce-i asta? — Bea mai întîi. — Şi Siggi? — Ai dreptate: Johanna, adu şi o limonadă pentru băiat.

Am ciocnit de plecare şi pentru întoarcere, bărbaţilor le-a plăcut băutura, au întrebat: De unde ai ginul, Hinnerk? — Ce credeţi voi, de ce aerisim atît de turbat, a întrebat Hinnerk Timmsen. Aici organizează toată lumea sărbătoriri ale victoriei, vin din Glüserup cu automobilele şi petrec: noi nu punem la dispoziţie decît localul şi aerisim. Merita să fi văzut şi voi, a spus el, şi a băut, ca şi cînd ar fi vrut să deguste pentru noi toţi. Îndată am să vă ofer ceva şi mai bun; Max, iar au fost cîţiva pe-aici, au întrebat de tine, azi-dimineaţă. Au venit cu un jeep. Ei nu ştiau destulă nemţească, eu nu ştiu destulă englezească, dar am înţeles că tu trebuie să-i desenezi, să le pictezi portretul sau aşa ceva, ca maiorului său aluia. Ce era să fac, le-am spus cum pot ajunge la Bleekenwarf. — Au să se descurce ei, a spus pictorul şi şi-a pus paharul gol pe pervazul ferestrei, îndemnîndu-ne şi pe noi prin mimică să ne punem acolo paharele, apoi i-a mulţumit lui Timmsen, bătîndu-l de mai multe ori pe umăr şi a spus, în timp ce Busbeck şi Timmsen îşi strîngeau mîinile: Daţi-i zor, doar nu vă despărţiţi pe vecie. — Deci nu vreţi să intraţi oleacă? a întrebat circiumarul, iar Busbeck: Mă tem că dacă om continua aşa, nu mai ajungem la timp.

Încă o strîngere de mînă de rămas bun şi ceea ce se spune în asemenea împrejurări: Mai vino pe la noi;

ţine-te bine, să nu lipseşti mult ; o sperăm din toată inima. Am ridicat bagajul şi am pornit-o. Timmsen ne făcea semne de salut de pe cărare, Johanna de pe platformă. Încă vreo cîteva salutări de rămas bun, a spus pictorul, şi o să trebuie să rămîi aici, Teo. — Mai avem şanse să ajungem la timp, a spus doctorul Busbeck. Le-am propus să tăiem drumul, să trecem pe terasamentul căii ferate, s-o luăm de-a lungul terasamentului şi pe podeţul de fier ; au fost de acord, aşa că am coborît legănîndu-ne de pe dig şi am pornit-o peste păşunea fierbinte. Nu uita florile, a spus doctorul Busbeck, în ziua ei de naştere, la 8 septembrie. — Doar ştiu cînd e ziua de naştere a Dittei. — Atunci e bine, zic doar aşa. Ne-am căţărat pe terasamentul căii ferate, am urmat cărarea bătătorită — pe la noi, nu numai picherii, ci aproape toată lumea folosea cărarea asta, cînd se ducea la gară. Aruncam cu pietre de balast în şanţurile negre, late, peste care clocea arşiţa. Cînd am trecut podeţul de fier, am lovit cu un băţ în parapet. Puteam distinge ceasul gării, era lipit în cruce cu leucoplast, avea geamul crăpat. Vezi tu, a spus pictorul, am ajuns la timp. Putem chiar să-ţi scoatem şi bilet. — Sper, a spus Busbeck.

Aici e aşadar gara Glüserup : patru linii, două peroane, o hală de reparaţii mînjită de funingine, clădirea principală în formă de ladă, construită din cărămidă roşie, mai multe linii de triaj, pe care sînt garate vagoane avariate, arse într-o măsură mai mică sau mai mare ; pe cîteva se poate citi : Roţile se învîrtesc pentru victorie. Clădirea principală cuprinde casa de bilete, birouri, magazia de bagaje, toaletele, precum şi o sală de aşteptare, care, datorită dimensiunilor, poate fi schimbată lesne în sală de gimnastică, dacă se scot mesele, scaunele, băncile ; înălţimea interioară e de doisprezece metri, ceea ce ar îngădui să se practice aici şi jocuri cu mingea.

Bariera, închisă cu un lanţ ce-atîrnă la nivelul genunchiului, poate fi trecută numai de cei ce poartă uniformă. Trecerea liniilor este interzisă ; ca să ajungi

de la un peron la altul, trebuie să parcurgi o pasarelă îmbrăcată în lemn, pe ale cărei scînduri călătorii plictisiți de așteptare și-au gravat inițialele și fel de fel de desene porcoase. Înapoia ghișeului vezi funcționari în uniformă, îndeplinind lucrări sedentare; este inutili să baţi, dacă s-a atîrnat tăblia de carton „Închis". Firmulița emailată „Nu scuipați pe jos. Rugăm folosiți scuipătoarele" și-a pierdut rostul, deoarece nu mai există scuipătoare — au fost probabil retrase, fiindcă nu le folosea nimeni. Pardoseala clădirii principale constă din dale canelate, o dală indică anul construirii ; o mie nouă sute patru.

Cînd am ajuns la gară, vînzarea biletelor începuse, călătorilor li se și îngăduise accesul la peron, noi trebuia să așteptăm la peronul doi și am stat acolo năuciți în soare, împreună cu întreaga populație a Glüserupului, care părea că se hotărîse să părăsească orașul : ședeau pe coșuri, pe rucsacuri, pe geamantane de carton, pe cufere, pe lăzi, tîrau de colo, colo saci, așternuturi de pat, lavoare, coarne de cerb, manevrau cu energie, dar pe neobservate la marginea peronului, ca să-și asigure un loc mai bun pentru asaltarea trenului.

Cum vezi, Teo : nu călătorești singur, a spus pictorul. Așa se pare, a spus Busbeck. Cu cîtă răbdare puteau să aștepte acolo oamenii, unii păreau că adormiseră pe bagajul lor fără nici o formă. Mi-au atras atenția numeroși foști soldați, ale căror arme constau acum în bastoane de turiști cioplite artistic, cei mai mulți dintre ei aveau drept bagaj doar o rană plină. Mi-a atras atenția un bătrîn bărbos, care atîrna de cîteva minute de robinetul cișmelei, cu gîtul sucit în sus, și care apăra robinetul, pufnind și uitîndu-se urît, de un grup de copii ce-și așteptau rîndul. Mi-a atras atenția o femeie în .taior strîmt, care-și făcea drum cu brutalitate printre cei ce așteptau, întorcea violent cu fața spre ea pe fiecare bărbat întîlnit în cale și sta cu spatele, apoi îl împingea înapoi dezamăgită, într-un fel aproape jignitor, cînd vedea că respectivul

nu era cel căutat. Firește, mi-a atras atenția și femeia aceea cu o colivie albă, în care, ce-i drept, nu stătea în captivitate o pasăre, ci un deșteptător de modă veche cu clopoțel. Și Hilde Isenbüttel : desigur, și ea mi-a atras atenția, în clipa cînd s-a oprit pe scara pasarelei, acolo de unde putea cuprinde cu privirea întregul peron, dar unde putea fi totodată descoperită numaidecît. Uite-o acolo pe Hilde Isenbüttel, am spus eu, iar pictorul, după o scurtă privire către Teo Busbeck : Ia privește, Teo, așa poate sta doar o femeie însărcinată ; aerul ăsta de superioritate fără nici un efort. — I se cedează întotdeauna locul, spuse Busbeck.

Dintr-un birou a ieșit un bărbat în uniformă de feroviar, a trecut cu un disc în mînă peste șine spre peronul nostru și i-a împins fără milă înapoi, pentru propria lor siguranță, pe cei ce așteptau chiar la marginea peronului, continuîndu-și așa drumul de-a lungul bordurii și arătînd în felul ăsta pînă unde se întinde zona periculoasă din cauza trenului ce urma să intre în gară. Prin formule exersate, în orice caz probate adesea, cerea călătorilor, adresîndu-se îndeosebi înțelegerii lor : Faceți loc, dați-vă înapoi.

Se pare că vine, Max. — Da, îl și aud. — Cum să-ți mulțumesc, Max ? — Lasă asta. — Pentru toți anii ăștia. — Încetează, Teo. — Am sentimentul că plec de-acasă. — Sper să fie așa, și scrie, cum mai arată lucrurile la Köln. Uite-l că vine, e trenul tău.

Lunecînd, izbind din ce în ce mai încet capetele șinelor, trenul a intrat în stație, un perete fierbinte, vibrant, un curent aspru de aer, care aproape că îți ardea pielea, a intrat în stație și s-a oprit zguduindu-se, și clătinîndu-se, fierul s-a izbit de fier, aburul fierbinte și-a căutat loc de ieșire, ventilele au păcănit sub presiunea modificată, iar pe tampoane, pe acoperișurile vagoanelor, pe scări, mulțimea de mîini și picioare și-au slăbit încordarea deznădăjduită, s-au destins, strînsoarea s-a muiat, strînsoarea prin care, cel puțin

așa mi se părea mie, oamenii se țineau nu numai pe ei ci și trenul înveșmîntat și cumințit de trupurile lor, întocmai cum algele domolesc corpul unei nave, cucerindu-l treptat și micșorîndu-i din ce în ce mai mult viteza ; de fapt, trenul părea atît de blocat și ocupat de toată mulțimea aceea, încît ai fi putut crede că îl silea să înainteze doar prin trupurile ei și prin voința ei comună de a se deplasa. Iar pentru că reușiseră să ajungă pînă aici, nimeni nu voia să-și cedeze locul cucerit călătorilor ce porniseră la asalt de pe peron, dar totuși cei de sus se vedeau nevoiți să dea înapoi, să se restrîngă sub presiunea concentrată exercitată dinspre peron, făcînd loc noilor călători, care au început numaidecît să-și verifice spațiul de joc. Și în ciuda tuturor strigătelor, a cuceririlor, a parlamentărilor, a luptelor se putea auzi surprinzător de clar vocea feroviarului cu un disc în mînă, care striga la intervale : Glü-se-rup ! Aici Glü-se-rup !

Cum l-am îmbarcat pe doctorul Busbeck ? Pictorul ne-a ținut pe loc, stați liniștiți, liniștiți, lăsați-i să dea asaltul, a observat de la distanță trenul și, deodată, s-a hotărît : Aici, cabina frînarului, aici, noi ne-am repezit, cele trei infirmiere, care se aflau în cabina frînarului au început să facă gură și au încercat să ne bareze drumul, iar cînd am împins înăuntru geamantanul lui Busbeck și l-am îndesat și pe doctorul însuși, o infirmieră cu păr cărunt, care-și apăra cu brațele încrucișate sînii neîngăduit de mari, a strigat cu voce slabă după ajutor și a pălit. Domnul acesta, a spus pictorul prin geamul deschis, vă va hrăni pe drum și vă va aproviziona cu băuturi răcoritoare : fiți bune cu el, apoi a asigurat ușa, legînd cu o sfoară clanța de o bară de sprijin. După un răstimp, am și auzit de pe peron risete venind din cabina frînarului, așadar cei de-acolo începuseră să se împace, doar semne de rămas bun n-a reușit să ne facă Teo Busbeck. ni le-a adresat în locul lui una dintre infirmiere, în clipa cînd, după mai multe semnale și semnale de răspuns, tre-

nul s-a pus în sfîrșit în mișcare cu întîrziere, mărit de trupurile înghesuite pe acoperișurile vagoanelor sau pe tampoane și clătinate în ritmul izbiturilor la capetele de șine, și eu mai văd și azi cum mici ciorchini de oameni au plesnit sau au sărit jos cînd trenul a pornit, și cum cîțiva oameni au luat-o la fugă după el strigînd și făcînd semne pînă la capătul peronului, unde, aplecați peste o bîrnă, trimiteau pe urma lui saluturi, la care nu s-a mai răspuns.

Cînd trenul a dispărut la o curbă a liniilor strălucitoare, peronul tot nu s-a golit; călătorii rămași au pus stăpînire pe bănci, s-au așezat pe bagaje, dovedind că se poate aștepta și la voia întîmplării. Istoviți de dimineața fierbinte, au luat din nou poziția pe loc repaus. Voiam să plecăm, dar în trecere am văzut-o pe Hilde Isenbüttel alergînd de-a lungul peronului spre locul unde staționase vagonul de bagaje. Ce era acolo? Ce voia? ne-am întrebat în același timp, urmărind-o cu privirea și am văzut că și alții îi remarcaseră fuga — femeia aceasta gata întotdeauna să rîdă, cu basmaua ei imprimată, care ocolea într-un slalom trudnic movile de bagaje și oameni întinși pe jos și care în timp ce fugea făcea semne scurte fluturîndu-și mîna.

Acolo ședea pe pămînt un bărbat în uniformă, spre el fugea Hilde. Bărbatul ședea lîngă un cărucior scund, meșterit cu siguranță de el însuși, cu roți luate de la un landou de copii. Ședea cu spatele drept. Îi lipseau amîndouă picioarele. Bărbatul era cu capul gol, avea o față încă tînără, aspră. Cînd ea a îngenuncheat, înaintea lui, atentă la pîntecele-i mare, el a privit-o atent, a apucat-o strîns de antebraț, chipurile lor se aflau oarecum la aceeași înălțime, nu s-au apropiat unul de altul, cum te-ai fi așteptat. Dar ăsta-i Albrecht, a spus pictorul, Albrecht Isenbüttel: trebuie că a scăpat de-acolo de sus, de la Leningrad. Femeia s-a eliberat de strînsoarea bărbatului și l-a îmbrățișat deodată, amîndoi s-au clătinat puțin, apoi ea s-a

ridicat, s-a îndoit din mijloc spre el și l-a săltat mai întîi de încercare, apoi hotărîtă, și l-a așezat pe cărucior cel scund. I-a privit pe gînduri cioturile picioarelor. A vîrît stofa militară sub cioturile picioarelor. A întins sfoara legată de cărucior, și-a trecut-o peste cap, a petrecut un braț prin ea și a început să tragă.

Hilde Isenbüttel trăgea singură căruciorul de-a lungul peronului, bărbatul ședea drept, cu spatele rigid, ținîndu-se cu mîinile de marginea suprafeței patrate de lemn și părea că aprobă mereu prin clătinări ale capului, pricinuite de ușoarele zguduiri. Nu se uita în lături, nu lua în seamă nici o chemare, nici chiar atunci cînd i-am oprit și le-am oferit ajutorul el nu ne-a dat nici o atenție, mai puțin din indiferență, cît mai ales din cauză că în clipa aceasta lăsase vădit totul pe seama femeii, fiind de acord cu tot ceea ce ea accepta sau respingea. Femeia ne-a mulțumit: Nu, Max, lasă, mă descurc singură; poate doar ca să urc treptele.

L-au purtat amîndoi pe bărbatul fără picioare pe trepte în sus, eu tîram în urma lor căruciorul, iar sus l-au așezat din nou pe scîndura de dimensiunile strict necesare. În sfîrșit, în sfîrșit, a spus ea, a venit acasă. Afară, în piața denivelată a gării, la umbra teilor, ne-am oferit încă o dată s-o ajutăm, și din nou Hilde Isenbüttel ne-a refuzat. Pictorul a arătat spre pîntecele ei, iar ea, azvîrlindu-și capul pe spate: O să meargă, trebuie să meargă. Și-a dezlegat basmaua, și-a șters cu ea sudoarea de pe ceafă și a îndesat-o între cioturile de picioare ale bărbatului. În orice caz, mulțumesc mult.

I-am lăsat să ne-o ia înainte și i-am urmat în direcția portului, apoi mai departe pe drumul nepavat de pe coastă, pe care roțile cu șină de ebonită ale căruciorului ridicau un praf fin, ne uitam după ei și trebuia să fim de acord ca femeia să se oprească din timp în timp, ca să-și șteargă sudoarea, sau ca să nu mai

simtă cîteva clipe hăţul ce-i tăia mîinile, atunci ne opream şi noi, mergeam mai încet, iar pictorul spunea : Nici acum nu schimbă vreo vorbă. — De ce ? Fiindcă de văzut văd totuşi destul, a spus el.

Aici, pe drumul de pe coastă, roţile scîrţîiau şi făceau opturi, dar Hilde Isenbüttel nu lua asta în seamă, a urmat drumul şerpuitor pînă la dig, iar noi ne-am ţinut după ei. În aer plutea un iz de praf şi mireasmă de fîn. Bărbatul de pe cărucior continua să privească tot înainte, nu şi-a întors nici măcar o singură dată faţa spre Marea Nordului sau peste ţinutul cu gospodării izolate, cărora sigur că le dusese dorul în anii cît lipsise de acasă, o dată doar cînd au părăsit digul, cînd femeia, îngenunchind, a proptit căruciorul, iar el şi-a apăsat mîinile pe pămînt ca să frîneze, Albrecht Isenbüttel s-a uitat spre noi, ca şi cînd ar fi aşteptat ajutor, dar nu ne-a strigat, şi din pricina asta nici nu le-am venit în ajutor. Au reuşit şi fără noi să coboare panta gheboasă, iar atunci ne-am oprit, fiindcă femeia trăgea cu o neaşteptată putere pe drumul cafeniu ca turba, spre plopii negri de sturzii popoşiţi în ei. Merita — întotdeauna merită să faci la noi asta — merita să te uiţi după ei, să vezi cum cineva se îndepărtează sub fragmentul de cer : te opreşti fără să vrei şi-ţi concentrezi atenţia asupra raportului dintre spaţiu şi mişcare şi eşti întotdeauna uimit în faţa superiorităţii apăsătoare a orizontului.

Am stat mult timp pe dig, cu spatele spre mare, am aşteptat ca perechea să se facă mai mică şi tot mai mică, am aşteptat pînă cînd cele două trupuri s-au contopit într-un singur trup, care s-a micşorat în cele din urmă şi mai mult, încît abia îi mai puteam distinge mişcarea. Crezi că acuma ar trebui să facem ceva ? a întrebat pictorul. — De ce nu, am spus eu, şi el mi-a pus mîna pe ceafă, strîngîndu-mă uşor, şi m-a împins înainte pe coama lungă a digului în jos, apoi nu pe lîngă „Priveliştea estuarului", ci spre răsărit, spre şoseaua către Husum — probabil că n-avea

chef să-l revadă pe Hinnerk Timmsen. Chiar și atunci cînd tăcea, cînd se închidea în el însuși, îmi plăcea să alerg alături de el, nu în ritmul pașilor săi, ci doar ca să mă aflu în apropierea lui prietenoasă și plină de surprize, care te silea tot timpul să fii pregătit pentru ceva : pentru o întrebare, pentru o priveliște. A merge așa lîngă el, asta însemna să fii foarte ocupat, într-o așteptare încordată, ca să nu mai vorbim de bucurie.

Continuarea

ASTĂZI, 25 SEPTEMBRIE 1954, AM ÎMPLINIT douăzeci şi unu de ani. Hilke mi-a trimis un pachet cu dulciuri, mama un pulover care zgîrie, directorul Himpel o lumînare din cele folosite în instituţie şi care picură repede, iar Karl Joswig, paznicul nostru preferat, m-a cinstit cu douăsprezece ţigări şi cu vreo două ceasuri de prezenţă alinătoare : cu asemenea lucruri mi-au făcut ei suportabilă ziua majoratului. Dacă n-aş fi migălit la tema de pedeapsă, astăzi, în loc să mă aflu în celula mea confortabilă, m-aş fi găsit laolaltă cu toţi ceilalţi, locul meu din sala de mese ar fi fost împodobit cu flori — ochiul-boului cu tija scurtă, într-un borcan de marmeladă — orchestra ar fi intonat un cîntec de aniversare în formă de canon, confecţionat de Himpel, eu aş fi căpătat ca supliment o bucată de prăjitură şi o bucată de carne, aş fi fost cu siguranţă scutit de muncă, iar seara mi s-ar fi permis să las lumina aprinsă o oră mai mult decît ceilalţi. Nu s-a putut întîmpla aşa.

De astăzi înainte va trebui aşadar să aud repetîndu-se că sînt major, va trebui să ascult reproşîndu-mi-se că sînt matur ; în timp ce m-am bărbierit deasupra chiuvetei încă n-am constatat totuşi nici un fel de schimbare. Citind din tema de pedeapsă am ronţăit dulciuri, m-am întreţinut cu lumînarea ce picura repede, dar din care nu se putea culege nici o idee, am fumat o ţigară întreagă din provizia adusă de Wolfgang Mackenroth. În cele din urmă,

blestemata de luminare a biruit, făcîndu-mă să mă întreb și să reflectez asupra a ceea ce mai gîndisem și în casă la bunicul, etnograful și interpretul apariției vieții, dar de fiecare dată, n-am ajuns la nici un rezultat : Cine ești tu ? Încotro vrei să te îndrepți ? Care e țelul tău ? și așa mai departe. În vremea asta îmi zburau prin minte amintiri : masa submarină la aniversarea celor șaizeci de ani ai doctorului Busbeck, mă gîndeam la Jutta în leagăn, acoperită de un desen de lumini și umbre, mă gîndeam la bătăliile navale, la clipa cînd l-am găsit pe Klaas între turnurile de turbă și la înmormîntarea Dittei.

Mă gîndeam la toate acestea și nu aflam nici un răspuns, de aceea nu m-am simțit tulburat, cînd a intrat Joswig, sfios, dar bine dispus, mi-a urat bună dimineața și mi-a spus bun sosit, bun sosit Siggi, în „tagma celor maturi". Și-a scuturat zîmbind țigările din mînecă și le-a lăsat să cadă pe caietele mele. S-a așezat pe marginea patului. S-a uitat la mine cu compătimire, îndelung, fără o vorbă, în vreme ce afară, pe Elba tomnatică, lanțurile cupelor de pe o dragă ancorată se ridicau și coborau zornăind, încă de cîteva zile cupele cu dinți ascuțiți se prăvăleau pe fundul canalului navigabil, apăreau la suprafață clătinîndu-se și azvîrlind stropi, apoi se răsturnau peste cap, lăsînd să curgă într-un saland nămolul albăstrui, de parcă ar fi avut, ca să zic așa, guturai.

N-ar fi oare un motiv să-i dau zor cu lucrarea, dacă mi-ar spune că îmi simt lipsa cu toții ? Inclusiv Eddi ? — Nu, n-ar fi un motiv să-i dau zor cu lucrarea. — Oare, faptul că îi par atît de istovit, de susceptibil și de nerăbdător nu se datorează temei lui Korbjuhn, acestor „Bucurii ale datoriei" ? — Ar putea să se datoreze temei. — N-aș putea oare să mă prezint fără multă vorbă la raport la Himpel, să pun pur și simplu punct și gata ? — Fiindcă bucuriile datoriei au mai durat, nu le pot încheia printr-o trăsătură dibace de condei, fără ca tema să nu se ducă de rîpă.

Atunci, Karl Joswig și-a sprijinit fața în ambele mîini, a coborît privirea și mi-a dat dreptate printr-o

clătinare a capului, şi nu numai asta : mi-a aprobat făţiş îndîrjirea, mi-a lăudat îndărătnicia. Mi-a spus că prin întrebările lui a vrut doar să-mi încerce perseverenţa. O temă de pedeapsă e o temă de pedeapsă, Siggi. Bucuriile datoriei au atîtea feţe, încît merită să le pui oricînd în lumina adevărată. — Au multe feţe ? am întrebat, iar Joswig : Ei, da, dacă pricepi la ce mă gîndesc. N-am priceput, iar el a spus : Atunci ascultă, şi mi-a servit o istorie, pe care mi-a dat libertatea s-o prelucrez. Dacă-ţi e de vreun ajutor, a spus el, fiindcă în chestia asta e vorba şi despre bucuriile datoriei, i s-a întîmplat unui nepot, acolo, la Hamburg, într-o asociaţie de canotaj de pe Alster. Aşadar.

A fost odată un schif de opt plus unu, cu un echipaj bun, aparţinea asociaţiei de canotaj Zero doi din Hamburg, căpitanul se numea Pfaff, i se spunea „Fiete", era un personaj aproape popular. Numeroase fotografii îl înfăţişau cum îşi trăgea tricoul peste cap, ca să-l dăruiască, era un sportiv corect, singurul lucru de care nu s-a putut feri a fost acela ca banii, cu care venea uneori în contact, să se simtă atît de bine în buzunarul lui, încît să se lipească de el, din păcate chiar cînd erau bani străini, ceea ce n-a putut rămîne ascuns pînă la sfîrşit. Într-un rînd, pe Alster a avut loc un concurs eliminatoriu pentru campionat, Fiete trebuia, ca de atîtea ori, să fie purtătorul speranţelor Hamburgului, pe malurile Alsterului domnea atmosfera unei sărbători populare cumpătate, poliţiştii de la paza apelor opriseră circulaţia vaselor pe porţiunea necesară concursului. Fiete era bine cunoscut şi în cercurile lor. Tipurile de ambarcaţii uşoare au purtat dueluri îndîrjite, spectatorii le urmăreau cu puţin interes, punctul culminant avea să fie ca întotdeauna întrecerea schifurilor de opt plus unu, iar acesteia încă nu-i venise rîndul. A fost odată un canotor ciolănos şi corect pe nume Fiete Pfaff, care, înainte de un concurs eliminatoriu, a primit vizita unui domn politicos, dar inflexibil, venit să stea de vorbă cu el ; domnul s-a dovedit iniţiat în privinţa înclinaţiilor şi deprinderilor lui Fiete, iar

la despărțire Fiete i-a promis că în timpul concursului va avea o neplanificată criză de slăbiciune, unui necunoscut așa ceva nu i s-ar ierta niciodată, un idol, dimpotrivă, ar putea fi sigur de compătimire.

Acum putem trimite schifurile la start. Tabloul obișnuit : culcați pe burtă, auxiliarii de la start au ținut în loc ambarcațiile, iar la semnalul de pornire schifurile ușoare, suple, lăcuite au țîșnit, puse în mișcare de loviturile celor șaizeci și patru de vîsle, de strigătele cîrmacilor, de vuietul vocilor, pe lucioul apei ușor încrețite, păstrîndu-și multă vreme poziția de la start, dar mai apoi, cînd ambarcația adversă — am și spus ambarcația adversă — și-a schimbat ritmul bătăilor, Fiete Pfaff și oamenii săi au obținut prin bătăi turbate un avans de o jumătate de lungime, era evident că vor să iasă primii. Cîrmacii micuți urlau prin megafoanele legate în jurul gîtului, îndemnîndu-i pe atleții care, smucindu-se aprig pe banchetele lor mobile, biciuiau apa cu ramele extrem de lungi, dar se spune că mișcările din ambarcație au foarte mare importanță, și nimeni nu se mișca atît de sigur și de suplu ca Fiete Pfaff, ceea ce nu se datora la el numai antrenamentului.

Opt sute de metri, o mie două sute de metri : acum trebuia să se producă brusc criza de slăbiciune a căpitanului și să decidă asupra rezultatului întrecerii, dar ce-a fost asta ? În loc să se împleticească, să încurce bătaia de vîsle a ambarcației și să se prăvălească înainte măturînd apa, Fiete părea că-și înviorează și-și sporește mereu forțele. Ai fi zis că bătaia lui de vîslă e condusă de amărăciune și de o bucurie tainică, în orice caz uitase tot ceea ce îi promisese domnului politicos, dar inflexibil, era, ca de atîtea ori, un exemplu pentru echipajul său. Dacă întrebi acum ce l-a determinat ca, în ciuda promisiunii făcute, să contribuie sălbatic și fericit la victoria ambarcației lui, atunci va trebui să admiți în cele din urmă că au fost bucuriile datoriei. Vezi tu. Nu mai conta nimic, nimic nu mai avea importanță în clipa aia : o dată instalat pe bancheta mobilă, la vîsle, cu gîfîiala camarazilor săi în

urechi, în vuietul vocilor de pe malul Alsterului. Fiete nu mai putea să aleagă, trebuia să respecte ritmul cerut, trebuia să facă ceea ce îi poruncea, ca să zic așa, datoria.

A fost odată un căpitan de schif pe nume Fiete Pfaff, un uriaș cu suflet simțitor, care a acceptat strîns cu ușa să simuleze o criză de slăbiciune în timpul unui concurs eliminatoriu, dar plasa datoriei l-a prins și l-a tîrît cu ea, cel puțin pînă aproape de țel, mai erau de parcurs exact două sute de metri : atunci s-a întîmplat ceva ce i-a făcut pe spectatori să scoată un geamăt, iar pe oficiali să sară de pe bănci : Fiete a suferit o criză de slăbiciune adevărată și cinstită, a căzut grămadă cu fața înainte, schiful a ieșit din cursă, a cîștigat echipajul advers. A fost oare crezut ? Conducerea clubului l-a crezut în cea mai mare parte, chiar și după ce aflase ce convorbire purtase Fiete cu domnul cel politicos, nu i s-a retras pe de-a-ntregul încrederea, au vrut chiar să-l mențină mai departe în echipaj, dar Fiete însuși n-a mai dorit să rămînă, nu mai putea și simțea că nu-i mai e îngăduit : socotea de datoria lui să se retragă, și s-a retras.

Joswig a ciulit urechile, aștepta de la mine o părere imediată, dar eu am tăcut, fiindcă eram preocupat să-mi imaginez istorisirea lui ca pe un film — o înțelegeam pur și simplu numai ca film.

Vezi tu, a întrebat, îți dai seama unde îl pot duce pe un om bucuriile datoriei ? Ce pot face ele dintr-un om ? Și cu un gest de invitație : Servește-te, dacă vrei. Am spus : Astea sînt bucuriile datoriei, așa cum și le-a dorit Korbjuhn ; cu totul altceva sînt victimele ei ; despre ele nu vorbește nimeni. S-a ridicat de pe marginea patului, mi-a pus o mînă pe umăr, m-a mîngîiat pe umăr cu o îngăduință aprobatoare : După vorbele tale se vede că ai devenit major. Mi-a dat oficial permisiunea de a fuma în restul zilei, la plecare m-a lovit ușor după ceafă. Nu vrei să-ți iei liber astăzi ? a întrebat de la ușă. Pentru ce ? — Ei, douăzeci și unu de ani, a spus. Cu acest prilej începi să te hotărești pentru ceva, îți

pui, așa, unele întrebări, faci niște plimbări. Cînd am împlinit eu douăzeci și unu de ani, Siggi, aveam titlul de inspector-aspirant. E o vîrstă bună și pentru a emigra. La douăzeci și unu de ani îți alegi ceva din provizia de idei, te decizi să ajungi cineva, după mine paznic de muzeu. Pricepi ce vreau să spun ? Cînd împlinești douăzeci și unu de ani, ai o datorie față de tine însuți : ești poftit la casă. Îndată ce lumînările de pe masa zilei de naștere au ars, ai și fost pus în căluțe de om matur.

Asemenea maxime mi-a turnat Joswig, nu l-aș fi crezut în stare, dar pentru că știam ce intenții avea, am renunțat să-l atît cu cîteva întrebări despre viața lui. Am clătinat din cap, supus, am mimat că mă reculeg și că sînt gata să mă schimb, am privit îndelung lumînarea care se topea repede și-mi trimitea spre tavan fumul țigării și nu l-am tulburat, în timp ce și-a descărcat îndemnurile și sfaturile, adulmecînd că obține un succes rapid la mine, și, înainte de a se furișa afară, a mai dat o dată ocol mesei și scaunului.

A ce mirosea oare Joswig ? N-am încotro, dar ori de cîte ori intra în odaia mea lăsa în urmă un miros de dezinfectant, probabil că de fiecare dată, înainte de a se duce într-o celulă, își dădea cu vreun praf, în orice caz mă obliga să deschid fereastra și să aerisesc.

Elba ! Ce molcom curge apa ei toamna, dincolo, pe malul celălalt, se lasă negura, care ascunde vederii ținutul. Coroanele copacilor se înalță ca dintr-o pădure inundată, păcănitul motoarelor Diesel devine o bătaie moale de puls, ciocăniturile de pe șantierele navale rămîn fără ecou, iar zornăitul lanțurilor de la cupele, pe care draga le trage pe fundul fluviului, aproape că nici nu ajunge la mine. Luminile, luminile mate, care trec încet, par să destăinuie cazna mișcării. Suprastructura vaselor alunecă aproape, par a nu avea nici un contact cu apa. Pentru mine, acestea sînt clipele, nu vreau să spun cele mai mișcătoare, dar totuși cele mai captivante de pe Elba : atunci cînd negura albicioasă coboară pentru noapte și face ca toate lucrurile de pe fluviu să devină îndoielnice.

Bag de seamă că vrea să mă copleşească starea sufletească obişnuită la aniversarea unei zile de naştere, cînd te apleci asupra ta însuţi, dornic să-ţi faci bilanţul, dar trebuie să mă întorc, să cobor în Atlantida mea foarte personală, care vrea să fie adusă la suprafaţă, bucată cu bucată, timpul mă zoreşte, datoria mă zoreşte, în definitiv ce înseamnă douăzeci şi unu de ani, cînd te gîndeşti că astă-primăvară căpitanul Andersen şi-a putut sărbători a o sută doua zi de naştere şi că, după o zi chiar, aşadar în al o sută treilea an de viaţă, a apărut, niţel afumat, într-un film de popularizare, care rulează acum pe ecrane : Oameni şi forţe pe coastă. Ce-mi pasă mie de Elba, de inventarul de pe ea şi de ceaţa de deasupra ei. Canotorii au tras de mult la mal, sub ramurile ce le mai oferă doar un adăpost sărăcăcios. Ultima ambarcaţie, înaintînd anevoie, pieziş, contra curentului, s-a furişat de mult de-acolo. Nu mă interesează. Nu mă interesează cine va profita de pe urma rezultatelor, cu care se va întoarce într-o bună zi vasul de cercetări oceanografice plecat în cursă. Mie îmi ajung probele de pămînt şi de apă de la Rugbüll, acolo îmi arunc plasa de colectat plancton peste şesul meu întunecat, acolo adun ceea ce se prinde.

Ca întotdeauna, cînd desfac plasa, mai întîi apare tata, postul de poliţie Rugbüll, care, după ce a fost eliberat din internare, a redevenit ceea ce fusese şi ceea ce şi aştepta de la el toată lumea dintre Glüserup şi şoseaua spre Husum. Numai trei luni n-a existat poliţai la Rugbüll, apoi a apărut din nou, cu faţa lui uscată, cu pantalonii ce-i stăteau rău şi şi-a preluat funcţia ca un lucru de la sine înţeles, de parcă nu avusese un concediu silit, ci voluntar ; n-a avut nevoie decît să umfle cauciucurile bicicletei de serviciu, deoarece între timp ieşise aerul.

După ce mama i-a descusut insigna aia mică, vulturul ăla, el însuşi şi-a desprins de pe chipiu cocarda, dar n-a aruncat totuşi nici vulturul, nici cocarda, ci le-a băgat într-o cutie de tablă, a pus cutia la păstrare în sertarul biroului, şi chiar în aceeaşi zi, înainte de reintegrarea lui oficială, s-a aruncat pe bicicletă şi a peda-

lat pe dig în jos, lăsîndu-se cu plăcere oprit de oricine, ca să descrie mereu cu aceleaşi cuvinte, mereu cu aceleaşi gesturi dispreţuitoare ale mîinii timpul cît lipsise : La Neuengamme, da ; nu chiar atît de rău ; despre mîncare nu se poate ni'c ; una peste alta, tratamentul a fost ; despre vreo purtare abuzivă nu se ni'c, şi aşa mai departe.

Nici măcar o singură dată nu şi-a dat osteneala să găsească un cuvînt nou sau cel puţin să lase de-o parte unul folosit — dintre cei cărora le-a povestit păţaniile, nici unul n-a fost înşelat, tata a reuşit să repete de fiecare dată totul cuvînt cu cuvînt. S-a întors şi a continuat pur şi simplu ceea ce fusese obligat să întrerupă, în felul său şi în ordinea dată de el tuturor lucrurilor. Şi-a completat statul de serviciu, a spart lemne, s-a dus la Glüserup să-şi depună pistolul, a săpat în grădină un colţ, unde voia să cultive tutun, şi l-a şi răsădit, a smuls-o pe Hilke de la o petrecere organizată la „Priveliştea estuarului" şi a tîrît-o acasă, cu care prilej i-a scrîntit fetei un braţ, s-a repezit de mai multe ori cu bicicleta la Husum, de unde a adus odată „Noile directive pentru poliţie", pe care le-a pus îndată sub cheie, fără să le citească, a făcut mai multe drumuri în interes de serviciu cu bicicleta, iar într-o dimineaţă, după micul dejun, a venit rîndul şi „chestiei cu Klaas".

De data asta, prilejul nu mi se pare potrivit să povestesc despre ce am mîncat la micul dejun — probabil terci din fulgi de ovăz, pîine cu magiun de prune şi surogat de cafea — clefăiam în tăcere, într-un tempo felurit, fiecare numărînd în minte feliile celorlalţi, nu ne gîndeam la nimic, sau ne gîndeam la ceva la care ne mai gîndisem o dată, cînd tata a zis pe neaşteptate, adresîndu-se Hilkei : Adu fotografia lui. Sora mea, care nu vîră niciodată o lingură în gură, fără să n-o muşte, în aşa fel că zăngăne şi pocneşte, Hilke aşadar, în clipa cînd tata şi-a repetat cererea, a muşcat lingura cu deosebită putere şi a rămas cu ea în gură şi cu îmbucătura în gît, şi-a căscat ochii, s-a uitat ca viţelul la poarta nouă, părînd că nu înţelege ce i se cere. Klaas, a spus tata,

fotografia lui, adu-o, la care sora mea a dat drumul la coada lingurii, dar a păstrat lingura în gură, s-a ridicat buimăcită și a întrebat cu ochii, deoarece cu buzele nu putea, în sfîrșit a ieșit și după un răstimp s-a întors cu fotografia înrămată a fratelui meu, care din ziua surghiunirii ei zăcuse în întunericul sertarului.

Tata i-a luat Hilkei fotografia din mînă și a pus-o, cu fața în jos, pe dulapul de bucătărie, lîngă deșteptător, și-a terminat gustarea, a așteptat cu răbdare pînă cînd ne-am terminat și noi gustarea, apoi a cerut să se strîngă masa. Masa a fost strînsă. Mai știu și azi : am numărat lingurile, erau patru. Am pus vesela în chiuvetă, am șters scîndura mesei. Postul de poliție și-a mișcat buzele, își încerca probabil frazele, se uita între timp îngrijorat spre mama, care nu i-a întors totuși privirea, ci, în loc de asta, își controla cu limba, stăruitor și pe gînduri, golurile danturii. La un semn, noi doi, Hilke și cu mine, ne-am așezat pe scaun, în vreme ce tata s-a ridicat și a pus fotografia pe pervazul ferestrei, a privit-o pătrunzător, mai puțin cu reproș, cît mai ales implorînd-o, de parcă ar fi vrut să-l cheme pe Klaas afară din ramă, ca să se arate în carne și oase. Să audă și el, a spus, cel puțin să fie de față, într-un fel sau altul. Mă uitam încordat la fotografie.

Acuma, tata s-a prins cu mîinile de speteaza scaunului, a tresărit, și-a lăsat capul pe spate, l-a fixat pe Klaas cu privirea și s-a adresat fotografiei : Să lămurim lucrurile, trebuie să se lămurească lucrurile și cu tine, nu putem să ținem în noi o veșnicie ceea ce gîndim, trebuie s-o spunem, odată și odată trebuie s-o spunem. Sîntem cu toții laolaltă, fiindcă vrem să ne răfuim. Noi cu toții știm ce-ai făcut, vremurile s-au schimbat, poate, dar ceea ce ai făcut tu rămîne făcut.

S-a întrerupt, și-a pus degetul gros și pe cel mijlociu de la o mînă pe ochi. Mama a folosit clipa asta, ca să se tragă mai aproape de masă și ca să se îndrepte și mai mult din șale. Hilke se scărpina pe neobservate la încheieturile îngrășate ale picioarelor. Postul de poliție și-a lăsat mîna să cadă cu un sunet șuierător, a privit pătrunzător fotografia, și-a clătinat capul și a

spus : Să punem punct, trebuie să punem punct la tot capitolul şi să ajungem la o hotărîre. Acolo unde am fost, a trebuit să mă gîndesc toată ziua la ce ne-a adus el pe cap. A trebuit să mă gîndesc că a venit înapoi şi n-a pus măcar o dată piciorul în casa asta. Nici un cuvînt de iertare. Mai întîi ruşinea, iar apoi nici o rugăminte de iertare. Înainte de a pleca la Hamburg fără vreun cuvînt, a locuit la ăla de la Bleekenwarf. Va trebui odată spus şi acolo ce-i de spus. Trebuie să lămurim lucrurile.

A continuat să vorbească în felul ăsta, i-a pus în faţă lui Klaas încurcăturile pe care, după zisa lui, ni le făcuse, a trecut cu vederea circumstanţele atenuante, fiindcă nu vedea probabil nici una, s-a adresat direct fotografiei şi i-a atras atenţia că şi o familie se poate constitui în instanţă de judecată, că poate emite o sentinţă, atunci eu am ciulit urechile şi am încercat, anticipînd totul, să-mi imaginez o sentinţă : Va fi Klaas întemniţat pe cîţiva ani în pivniţă ? Sau i se va ordona să bea, în prezenţa noastră, vreun fungicid toxic ? Mă gîndeam şi că, drept pedeapsă pentru toate alea, va fi pus să sară de pe moară, sau i se va cere să se spînzure singur de tăbliţa „Postul de poliţie Rugbüll". Sau nu se va ajunge atît de departe ? Va fi constrîns să se mulţumească toată viaţa cu serviciul la bucătărie ? Va fi condamnat la cinci veri de muncă la extrasul turbei ?

Nimic surprinzător că tata şi-a lăsat timp şi ca să anunţe sentinţa, deşi se putea observa că vorbea fără plăcere, că se lupta cu o împotrivire, atunci cînd ne-a amintit în amănunte nouă — şi lui însuşi — despre automutilarea lui Klaas, despre fuga lui şi despre predarea lui în mîna autorităţilor, în cele din urmă despre refuzul de a se întoarce acasă, totuşi la sfîrşit a ajuns la miza jocului, i-a cerut Hilkei să-i dea fotografia, a scos-o din ramă şi a pus-o pe masă, după care a anunţat sentinţa.

M-a surprins ; căci, aşa cum mi s-a părut atunci, sentinţa a fost, în ciuda tuturor aşteptărilor, oarecum slăbuţă : lui Klaas i s-a interzis să mai vină acasă :

Auziți bine! Cîtă vreme oi mai trăi eu, el nu va mai pune piciorul în casa părinților săi, iar nouă ne-a fost interzis să mai gîndim sau să rostim numele lui Klaas. Îl veți șterge pur și simplu din amintirea voastră. Apoi tata a rupt fotografia și a azvîrlit bucățile în mașina de gătit.

Mama s-a sculat de pe scaun, ea știuse desigur totul, aș crede că discutase cu el întreaga poveste. Și-a șters fărîmiturile de pe rochie, a fost în stare să se ducă în cămară, unde a făcut pe sîrguincioasa: a acoperit cu hîrtie foșnitoare oala de magiun, a destupat o sticlă de suc. Hilke și cu mine am rămas pe scaun, am evitat totuși să ne privim, de vorbit oricum nu îndrăzneam. Iar postul de poliție? El tocmai întorsese ceasul deșteptător, ori tocmai întorcea dihania aia de modă veche, dar vrednică de încredere, cu zbîrnîitul ei nesuferit, cînd deodată, învîrtind mai încet și tot mai încet cheia, a început să asculte, să adulmece, să pîndească, și anume cuprins de aceeași agitație ciudată, pe care i-o descoperisem pentru întîia dată la Külkenwarf, în seara aceea dedicată patriei sau mării, în orice caz mării noastre.

Asculta, descoperise ceva, mîinile îi tremurau. A pus deșteptătorul la loc pe dulapul de bucătărie, și-a vîrît degetele sub bretele și a început să le întindă. Încotro trăgea cu urechea? Trăgea cu urechea oblic în sus, în direcția odăii mele, dar acolo nu era nimeni. Presiunea, presiunea, sub care se afla, îl făcea nesigur, a trebuit să se sprijine. Și mai ce? Broboane de sudoare, firește, buze crăpate, ochi care-i ieșeau din orbite și totuși păreau tulburi, dinspre partea mea, ochi de vizionar. Se apăra împotriva a ceva și pierdea, nimeni n-ar fi putut să-l ajute. Apoi buzele au început să i se miște, vorbea smucit cu el însuși, dădea violent din cap, ca și cînd ar fi aprobat totul, apoi a ieșit clătinîndu-se pe coridor, unde s-a îmbrăcat la repezeală cu vestonul de uniformă, și-a pus centironul și chipiul; noi, stînd năuciți lîngă masa de bucătărie, l-am auzit cum se năpustește afară, spre șopron, își apucă bicicleta și o cîrmește cu o smucitură.

De astă dată a plecat fără să-şi ia rămas bun. Să nu credeţi că, atunci cînd a ieşit din cămară, mama a remarcat dispariţia tatei, iar cînd Hilke a spus, fără să fie întrebată : A avut cu siguranţă din nou o vedenie sau aşa ceva, ea doar i-a aruncat o privire scurtă, a dat drumul indiferentă la aparatul de radio şi la „Licurici, licurici" a luat în primire vesela din chiuvetă. Altele nu s-au întîmplat. Deşi mai aşteptasem ceva, nu s-a mai întîmplat nimic, aşa că m-am strecurat din bucătărie şi m-am dus sus în odaia mea care, acum cînd Klaas era surghiunit, avea să-mi rămînă pentru totdeauna mie.

Într-un colţ al odăii era o poliţă cu lucrurile lui. Am tras la o parte draperia subţire, pe raftul cel mai de jos se afla o cutie mare de carton legată cu sfoară, pe care îi făgăduisem că n-o voi deschide niciodată. În timpul lipsei lui, îmi ţinusem făgăduiala, e-adevărat, de trei, patru ori voisem s-o deschid, dar renunţasem, acum însă : dintr-o dată mi s-a făcut cald, cutia de carton s-a ridicat singură, sfoara s-a rupt de la sine, iar eu n-am avut nevoie să fac nimic sau aproape nimic ca să se deschidă capacul, am deşertat dintr-o dată pe patul meu, în aşa fel că am putut face să dispară repede cutia, tot ceea ce fratele meu adunase şi-mi încredinţase. În bucătărie se lucra. Tata era plecat.

Nu se aştepta oare Klaas de la mine să deschid cutia, să pun în siguranţă lucrurile care-l interesau, acum cînd casa îi era interzisă ? Trebuie că se aştepta. Aşadar am despachetat, am examinat, am inspectat. Mai ştiu şi-acum — un borcan cu scoici alese, decolorate, o praştie şi o carte, „Micul grădinar" ; o batistă murdară, pătată de sînge, caiete de teme, sfoară, mereu sfoară ; mai ştiu şi azi oasele-de-sepie păstrate într-un cornet de hîrtie, o cutie cu soldaţi de plumb — nici unul nu era mutilat — şi un sfeşnic scurt, lucrat de mînă, pe care i-l dăruise probabil pictorul ; o fotografie a clasei lui — optsprezece moşnegi îmbrăcaţi tinereşte şi cinci babe cu codiţe lungi — o schiţă a pictorului pentru tabloul „Culegătorul de mere", pe care am

vîrît-o imediat sub perna mea ; un bricegag cu prăsele de sidef. Şi mai ştiu pachetul de scrisori legat cu sfoară, pe care nu l-aş fi desfăcut, dacă ar fi fost scrisori străine, dar purtau scrisul fratelui meu şi erau toate adresate Hilkei. Fiecare scrisoare un reproş şi o ameninţare : îi reproşa că iar nu venise — la balta de turbă, pe plajă, la far — şi o ameninţa că „totul se va termina", dacă va lipsi şi data viitoare. Între reproşuri şi ameninţări făcea aluzie la o amintire comună, la o păţanie trăită de amîndoi pe plajă într-o vară, nu mai ştiu exact despre ce era vorba, văzuseră împreună ceva, un bărbat şi o femeie printre dunele peninsulei, oameni străini, pe care numai i-au ţinut sub observaţie şi apoi i-au urmărit.

Am despachetat tot conţinutul cutiei de carton, am trecut cîteva lucruri în posesia mea, în special schiţa pentru „Culegătorul de mere", cînd deodată am auzit că sună telefonul. Am ascultat. Hilke s-a dus la aparat, s-a prezentat, aşa cum o făcea întotdeauna : La aparat, Hilke Jepsen, cu cine vorbesc ? Pe urmă n-am auzit decît nu şi da şi da şi nu, iar cînd s-a întors grăbită în bucătărie am şi ştiut că cineva îl căutase pe tata. Abia închisesem cutia de carton, o legasem cu sfoară, o pusesem la loc, că a şi început : Siggi, vino odată jos. Siggi, hai mai repede ! aşa că nu mi-a rămas altceva de făcut decît să cobor din nou în bucătărie, unde Hilke mă aştepta. Oare din cauza privirii mele, din cauza dorinţei poruncitoare de a şti, cu care am privit-o, s-a tras fără să vrea îndărăt şi, în loc să-i dea drumul cu treaba pentru care mă chemase, m-a întrebat mai întîi : Ce te zgîieşti aşa ? Încetează să te mai zgîieşti aşa la mine, de parcă ţi-aş fi făcut ceva. — Pot să mă zgîiesc la tine cum vreau, am răspuns, iar ea : Dar nu în felul ăsta, cu asemenea ochi de gheaţă. Hai, dă-i drumul, am spus.

Aşadar la Bleekenwarf urma să aibă loc ceva, îndată sau în două ore, trebuia să sosească în vizită un personaj important, poate foarte important, comisarul landului sau aşa ceva, în orice caz granguri mari, care aveau

treabă cu Nansen, postul de poliție nu putea să lipsească : Ia-o din loc, Siggi, spune-i tatei că a fost căutat la telefon, trebuie să se ducă imediat la Bleekenwarf. Și încetează, ți-o spun, să te mai zgîiești așa, nu-mi place. Privirea mea a tulburat-o brusc în așa măsură, că s-a repezit la oglinda din vestiar, și-a examinat fața, s-a întors într-o parte și și-a cercetat cu bănuială bluza și fusta, după care, nedescoperind nimic, m-a luat la goană furioasă : Cară-te, e urgent.

Spre dig, mai întîi spre dig. O zi mohorîtă, dar fără vînt, la început de toamnă. Marea Nordului în mișcare ușoară, netedă, doi pescari de scrumbii albastre într-o barcă. Nici un pescăruș în aer, în schimb însă, pe apă, un mare consiliu, pe care un curent slab îl împingea paralel cu coasta. Nu se zărea nici un biciclist, nici în direcția „Priveliștii estuarului", nici în direcția farului. La orizont, două vase culegătoare de mine, aflate la lucru. Sub dig, un jeep, care se îndepărta spre Glüserup. M-am hotărît s-o iau către „Priveliștea estuarului", uneori acolo se puteau culege informații, puteam să întreb. Dar ce aveam eu oare, că se buluceau așa oile lățoase în juru-mi, îndată ce le tăiam drumul, porneau la trap spre mine, mă urmau, încît eram nevoit să le țin la distanță cu lovituri de picior. Lîna lor slinoasă putea.

Dacă n-ar fi fost duhoarea asta, aș fi simțit mirosul de ars mai curînd, l-aș fi descoperit mai repede pe tata și isprava lui, așa însă am trecut în fugă, urmărit de oi, cu nasul înfundat, pe lîngă peninsulă și doar întîmplător, uitîndu-mă înapoi, am dat cu ochii de cabana pictorului, acolo, la piciorul dunei, era sprijinită o bicicletă ; putea, dar nu era obligatoriu să fie bicicleta tatei. Am profitat de avans, am sărit de pe dig la vale și am scăpat de oi, care se holbau după mine rumegînd, am lăsat în urmă putoarea și behăitul lor. În cabana pictorului se afla cineva. În aer plutea miros de ars. Nu se vedea nici un foc, nici vreo coloană de fum, dar, pe măsură ce mă căzneam să mă urc pe dună și apoi, cînd am ajuns sus, mirosul de ars a devenit mai puternic, iar acum, acum am descoperit și coloana subțire de

fum, care se ridica din spatele cabanei, și nu pot pur și simplu să spun ce fel de frică a fost aceea, care m-a făcut deodată să fug și să fug, era o frică necunoscută, ce mi-a grăbit bătăile inimii, asta-i tot, cel puțin pentru inceput.

Bicicleta sprijinită de peretele lateral al cabanei era a tatei, ușa stătea deschisă, dar el nu se afla înăuntru, ci afară, lîngă latura din spate, fuma și se uita la un foc, la resturile unui foc, în care scormonea grijuliu cu piciorul, împingea ceea ce arsese pe jumătate spre locul unde mai mocnea jarul. A fost furios sau surprins, cînd m-a văzut venind? Părea că aproape nu mă recunoaște, doar stătea acolo, epuizat, absent, și se uita țintă la foc. Nu m-a împiedicat să zgîndăr cu un băț resturile focului, repede, la picioarele sale. Totul se terminase. Nu mai merita să intervii. Hîrtia, o bucățică minusculă de hîrtie salvată din flăcări, de un albastru deschis: coperta blocului de schițe. Tata arsese caietul pictorului cu schițele la ciclul „Capete de pe țărm".

Mi-am îndreptat spinarea și l-am privit înspăimîntat. Pe fața lui stăruia o expresie de satisfacție înghețată, acum, cînd o făcuse, putea să stea acolo liniștit și să fumeze, ca după o însărcinare dusă la capăt. Acolo, pe peninsulă, în fața resturilor focului, am început să mă tem de el, și anume nu de puterea sau de perfidia sau de încăpățînarea lui, ci de statornicia lui imperturbabilă; frica asta a fost mai tare decît ura, care m-a năpădit deodată și mi-a dat ghes să mă reped la el și să-l pocnesc cu pumnii peste șolduri și coapse. Satisfacția asta înghețată! Această liniște rea din sufletul lui. Nu mai puteam să-l privesc, m-am ciucit și am aruncat nisip peste locul unde arsese focul, am lăsat nisipul fin să plouă pe resturile carbonizate, pînă cînd nimic n-a mai amintit că acolo arsese un foc.

Pe el, postul de poliție Rugbüll, părea că asta nu-l interesa, mă observa în tăcere, a răsuflat de mai multe ori, ca și cînd s-ar fi trezit din somn, dar n-a rămas treaz, ci a căzut îndată înapoi în satisfacția lui în-

gheţată. Nu, atunci încă n-am fost surprins, cînd am simţit pe neaşteptate o durere prelungită în tîmple, în plus o uşoară toropeală şi ciocănitul acela al fricii, care m-a făcut să mă gîndesc pentru prima dată că nimic, nimic nu se mai afla în siguranţă în circumscripţia lui. Cu statornicia sa înspăimîntătoare putea să descopere orice tainiţă, şi m-am gîndit numaidecît la colecţia mea din moară şi că trebuia s-o ascund de el, dar unde ?

Ce tremuri aşa ? m-a întrebat, la vîrsta ta n-ai nici un motiv să tremuri. Mîine, mă gîndeam, sau mai bine astă-seară am să iau lucrurile de-acolo. Ei, m-a întrebat, ce-i cu tine ? Poate la Bleekenwarf, mă gîndeam, poate că pictorul o să mă ajute să găsesc la Bleekenwarf o nouă ascunzătoare. Răspunde, rogu-te, mi-a poruncit el, iar eu am spus : N-ai voie să faci asta, n-ai voie să mai confişti ceva, n-ai voie să mai aprinzi nici un foc, n-ai voie să mai arzi nimic. — Cine ţi-a spus asta ? Toţi, toţi au spus că interdicţia de a picta s-a dus şi că tu nu mai ai nimic de transmis, iar dacă povesteşc ce-ai făcut aici : pictorul n-o să înghită aşa ceva. Ce-a fost înainte s-a dus, asta au spus-o cu toţii, şi eu am auzit şi am văzut ce-ai făcut adineauri : aşa ceva nu mai ai voie. Nu mai ai nimic de spus unchiului Nansen, el poate să facă acum tot ce vrea, asta o ştiu.

M-a lovit. Am căzut pe nisip şi am rămas în genunchi. Mă lovise în falca de jos. A doua lovitură doar mi-a şters obrazul. Scoală, a spus. Am rămas pe jos. M-a înhăţat de gulerul cămăşii şi m-a smucit în sus, mi-a apropiat faţa de el, încît trebuia să stau pe vîrful picioarelor şi să-l ating cu tot corpul. Aşadar, o încetă cercetare cu privirea, la care se pricepea atît de bine, o examinare serioasă a retinei mele, de data asta am rezistat privirii lui, nu mi-am abătut ochii şi m-am uitat în pupilele lui îngustate, de la apropierea asta îi vedeam rareori faţa. Cît de zbîrcită era şi cît de posacă, îi venea bine posomoreala asta, dădea de ştire oricui că postul de poliţie nu se împăca nicidecum cu lumea de-acum.

Așadar știi și tu cîte ceva, a spus, ia te uită : ai cules informații despre toate ! Știi ce e permis și ce nu. Unde începe și unde se termină ceva : ai aflat-o și pe asta. Nu ți-a rămas tăinuit nici că astăzi e altfel decît înainte. A slăbit strînsoarea, m-a îmbrîncit de lîngă ei, nu cu prea multă putere, nu așa, încît să mă potic-nesc și să cad la pămînt. Multe ai mai auzit, a spus, dar nu și pe asta : că omul trebuie să-și rămîie credincios sieși ; că trebuie să-și îndeplinească datoria, chiar dacă împrejurările se schimbă ; vreau să spun o datorie acceptată conștient. Și tu vrei așadar să duci vorba că tatăl tău săvîrșește ceea ce pentru el e o datorie acceptată conștient, ei bine, n-ai decît să povestești cui vrei, n-ai decît să dai raportul la Bleekenwarf, unde te-nvîrți destul. Poți să lucrezi liniștit împotriva mea. Cu Klaas am terminat-o, și cu tine pot s-o termin oricînd. Și-a ridicat fața : buze albe, strînse, dinți încleștați, scrîșnind. O privire disprețuitoare, nu înveselită, ci doar disprețuitoare. Gesturi lunecoase, nehotărîte, ca într-un monolog. Mai ai ceva de spus ?

Spre surprinderea mea, cu toate că mă și pornisem să dau din cap că nu, mai aveam : am repetat că nu mai exista pentru el nimic de păzit, nimic de confiscat și de distrus. I-am spus că nu mai exista nici o interdicție de a picta, iar pentru el nici o datorie de a mai interveni. Totuși, nu l-am amenințat și nu i-am spus cît de mult îl uram, dar probabil că simțise, după cum îmi simțise și frica, deoarece a pășit spre mine și a spus : Dacă nu-ți bagi nasul în toată povestea asta, o să ne înțelegem la fel de bine ca și mai înainte, doar să nu-ți bagi nasul.

Pe urmă s-a uitat la nisipul sub care dispăruse vatra focului, a clătinat din cap, s-a dus la bicicletă, a săltat-o și a cîrmit în direcția digului, nepăsător, ceea ce știusem mai dinainte, probabil însă și-a dat seama că îl urmam, deoarece l-am auzit vorbind singur, am auzit și numele meu ; am mers pe urmele lui pînă la apă, iar acolo, vorbindu-i din spate, i-am comuniat ceea ce îmi încredințase Hilke. Să nu credeți că

Jens Ole Jepsen a stat locului, atunci cînd a auzit că e aşteptat la Bleekenwarf, că trebuie să se găsească acolo, deoarece comisarul landului, precum şi cîţiva granguri mari — ; a luat cunoştinţă în tăcere de comunicarea mea, a ocolit duna şi a pedalat apoi pe partea dinspre mare de-a lungul bazei digului, pînă cînd nu mai avea decît să-l traverseze, ca s-o ia pe drumul flancat de arini, care duce la Bleekenwarf. A ajuns în viteză la poarta batantă, şi-a continuat drumul prin curte, iar după ce a coborît din şa, a privit ca şi mine către şoseaua dinspre Husum, aşa că am descoperit amîndoi odată cele două automobile de un verde măsliniu, care virau acum şi se apropiau.

Tata şi-a rezemat bicicleta mai întîi de peretele casei, apoi, mai departe, de o stivă de lemne, n-a intrat în casă, ci a deschis poarta şi a aşteptat; acolo l-am ajuns, am stat amîndoi ţinînd cu spatele poarta deschisă, o amărîtă gardă de onoare pentru automobilele care se apropiau încet, fiind acum ascunse de gardul viu al lui Holmsen. De la întoarcerea lui din lagărul de internare, tata nu fusese nici măcar o singură dată la Bleekenwarf, nu schimbase o vorbă sau un salut cu pictorul nu se interesase măcar dacă la Bleekenwarf totul rămăsese aşa cum ştia el. Deoarece nu putea suferi schimbările, nu întreba de ele, sau lăsa să treacă timp, pînă cînd să le ia în seamă. Stătea destins lîngă mine la intrare, relaxat, chiar dacă nu şi indiferent: a trebuit să controlez din spate şi din faţă cum îi stă uniforma; de asemenea a trebuit să-i frec bocancii cu un smoc de iarbă, măcar ca să-i curăţ, dacă nu să le dau lustru.

Nu pricepeam de ce stăteam flancînd poarta cu arc, el însă a şi ridicat mîna la chipiu, ca să salute, înainte de a putea distinge vreo faţă, şi salutînd am aşteptat ca automobilele să treacă şi să pătrundă în curte la mică distanţă unul de altul.

Aşa, iar acum las să coboare din automobil patru bărbaţi de înălţimi diferite, îmbrăcaţi foarte diferit şi avînd şi un aer foarte diferit, îi poftesc ca mai întîi să ia cunoştinţă de cele din jur, deci de iaz, grajd, ate-

lier, grădină, să contemple, fragmentar, peisajul ; drept urmare, cei patru bărbați, căzînd de acord aproape fără să vrea, ajung la un singur gînd, pe care și-l pot citi reciproc de pe fețe : Așadar aici trăiește, așadar asta e lumea lui.

Cei patru bărbați au dat din cap unul spre celălalt, fiecare știa ce înțeles are gestul. Șoferii au ocolit insul cu mașinile grele, verzi-măslinii și le-au parcat una lîngă alta. Cum să pot descrie pe cei patru bărbați ? Insul care rînjea poate fi lesne confecționat, fiindcă era singurul în uniformă : cu capul gol, o pipă arcuită în colțul gurii, mustață căruntă, o cutie de culori pe piept, pistrui pe față și pe mîini, o coroană și mai multe stele pe epoleți, să spunem : o focă, șchiopătînd ușor și rînjind cu îndărătnicie. Dimpotrivă, comisarul landului — sau bărbatul, care s-a arătat mai tîrziu a fi comisarul landului — era un ins neînsemnat, chiar pricăjit : cu un cap mai scund decît foca, îngust în umeri, adus de spate într-un fel ciudat, cu amîndouă mîinile în buzunare, de parcă i-ar fi fost frig, îmbrăcăminte uzată : Mister Gaines. Cel mai tînăr dintre ei atrăgea atenția mai puțin prin asprimea colțuroasă a feței, prin țigara veșnic aprinsă sau prin pantofii din piele de căprioară exagerat de mari, după cum mi se păreau mie, cît mai ales prin vocea lui : îndată ce vorbea — și fiindcă era interpret, vorbea de două ori mai mult decît ceilalți — se auzea un asemenea zgomot, de parcă s-ar fi pus în mișcare huruitorile și zornăitoarele din livada de cireși de pe moșia Söllring, ca să alunge sturzii. Iar al patrulea ? Ala purta o pălărie moale, purta ochelari cu rame de oțel, precum și o servietă plină.

Că această vizită fusese nu numai anunțată, ci și descoperită de mult de cei aflați în casă, e sigur. Totuși, ușa nu s-a deschis, n-a apărut nimeni, ca să-i salute pe cei patru bărbați, care stăteau acum în fața grădinii întomnate a pictorului, de altfel în tăcere, probabil scormonindu-și memoria, ca să găsească numele corect al florilor. Se arătau curioși, inițiați, plini de admirație.

Au făcut cîțiva pași prin grădină, au dat ocol atelierului, s-au reîntors în curte și și-au atras atenția asupra rațelor, care se țineau, vîslind nervos, în mijlocul iazului, apoi s-au îndreptat spre noi. Tata și cu mine stăteam lateral lîngă ușa casei, s-ar putea spune din nou : formînd o gardă amărîtă, el mai în față, eu în urmă. Nu-i scăpam din ochi pe cei patru bărbați, vreau să spun că prin felul îndărătnic în care stăteam acolo îi obligam să-și aducă în fine aminte de noi ; și-au și adus aminte, schimbîndu-și mersul dintr-o mișcare tihnită, aproape voluptoasă, într-una cu țel precis și, de aceea, grăbită.

Tata a salutat. Strîngeri de mînă. Scurte întrebări, așa cum le pun suveranii. Răspunsuri tot atît de scurte, rostite ca în treacăt de polițist. Insul care rînjea și interpretul m-au salutat și pe mine, strîngîndu-mi mîna, în orice caz fără să mă privească, cu un aer distrat exemplar. Interpretul m-a întrebat cu o voce huruitoare : Cum o duci ? la asemenea întrebări nu răspund din principiu. Tata, mai puțin din dorința de a fi serviabil, cît mai ales fiindcă socotea că intră în obligațiile sale, a întrebat dacă să bată la ușă, anunțînd, ca să zicem așa, vizita ; comisarul landului a zîmbit și a bătut cu propria lui mînă, ușor strînsă, de două ori în ușă și tocmai voia să-și privească, în așteptare, suita, cînd ușa s-a și deschis, fapt la care vădit că nu se așteptase.

Firește, chițcanul ar fi trebuit să aștepte ceva mai mult, poate să numere pînă la doisprezece, înainte de a deschide ușa, dar probabil că n-a mai putut suporta tensiunea nervoasă, fiindcă stătea acolo de un timp destul de lung. În orice caz, menajera pictorului, originară din Flensburg și înrudită de departe cu Ditte — pictorul îi spunea Katrine sau Trinchen — a apărut în cadrul ușii, ne-a urat cam pe nerăsuflate bun sosit și s-a tras într-o parte, poftindu-ne să intrăm. Cei patru bărbați au dispărut în semiîntunericul coridorului. Noi am rămas afară, gîndindu-ne cum să ne trecem timpul în așteptare, cînd comisarul landului a apărut din nou

și nu numai că ne-a făcut semn să intrăm, dar ne-a și lăsat să i-o luăm înainte și a închis el însuși ușa.

Din uriașa cameră cădea în coridor lumina zilei. Am mers unul după altul. Mi-am făcut numaidecît drum în față, și iată-l pe pictor zăcînd. Mai mult zăcea decît ședea pe sofaua nesfîrșit de lungă, pe care stătuse în toți anii din urmă Teo Busbeck, iar sub mantaua albastră purta o cămașă de noapte din pînză ordinară, apoi niște papuci în picioarele goale, cu vine îngroșate. Avea, se-nțelege, pălăria pe cap. Pe masa care fusese trasă aproape, pipă și tutun și un teanc de scrisori nedesfăcute. Pe podea, o pătură de lînă cenușie, pe care chițcanul a ridicat-o cu o grabă plină de reproș, a îndoit-o o dată și a acoperit picioarele pictorului. Tocmai s-a ridicat după o gripă, a spus Katrine. Iar pictorul, ca și cum ar fi vrut să scape de ea : Fă cafea pentru toată lumea, dar cu ceva în ea, iar mai înainte poți să aduci cîteva scaune. Femeia l-a privit furioasă, el a rîs și a întins mîna spre comisarul landului, care i-a strîns-o cu putere, apoi ne-a salutat pe noi toți, pe insul care rînjea, pe interpret, pe pălărie-moale, pe mine și la urmă pe polițaiul din Rugbüll, care nu se înghesuise dornic de acest salut, care era bucuros să-l evite, dar, stînd în rînd cu ceilalți, n-a putut decît să dea mîna cu pictorul. Jens ? Max ? Acolo nimeni nu putea face pe sensibilul. Am adus scaune, ne-am așezat în semicerc lîngă sofa, ne-am uitat la chipul pictorului care pe jumătate ședea, pe jumătate era culcat, a cărui frunte era umedă de sudoarea febrei și care la rîndul lui ne cerceta cu ochii lui șireți, cenușii ; oarecum franc.

Cum se începe acum o conversație, care într-un anumit punct trebuie să devină oficială, cînd personajul principal zace în cămașă de noapte și manta, abia restabilit după o boală ? Mai întîi vine la rînd boala, așadar s-a vorbit despre gripă, despre gripa ce se ivește oricînd și despre aceea de sezon, cum e tratată în Schleswig-Holstein și în Anglia, s-au constatat deosebirile.

Comisarul landului, de exemplu, nu avusese niciodată gripă, în schimb soţia lui o contracta în fiecare primăvară şi aşa mai departe. Pictorul a spus : De-o gripă ca asta nu dai ortul popii, vine şi trece, trebuie doar să torni vîrtos peste ea punci de cafea, ce-o fi întîrziind atîta Katrine cu cafeaua. S-a vorbit despre grădina pictorului, despre grădina de flori toamna, despre culorile, pe care le amestecă toamna, în privinţa asta bărbatul în uniformă a avut de spus cele mai multe lucruri, a discutat cu pictorul şi despre formele florilor, în primul rînd despre labiate şi leguminoase. Apoi a venit chiţcanul cu cafeaua, şi nimănui nu i-a scăpat cum pictorul a îndrumat-o cu privirea tot timpul cît a întins faţa de masă şi a turnat cafeaua, iar la sfîrşit, cu o mînie fătişă, a pus pe masă o sticlă de rachiu, pe care pictorul a înhăţat-o numaidecît şi i-a scos dopul : Aici, cafeaua se bea cu ceva în ea.

În afară de mine, toţi au băut cafea cu ceva în ea ; cînd a ridicat ceaşca, interpretul a spus : Prozit, iar pictorul : Exact, cînd bem cafea, noi avem dreptul să spunem prozit. Comisarul landului, care, cînd era nevoie, vorbea el însuşi nemţeşte, a pretins ca asta nu numai să i se traducă, ci să i se şi explice, iar după ce a cerut să i se dea servieta, s-a ridicat, a deschis cele două închizători, a scos ceva afară, ceva albastru, de format mare, rigid, aş zice un obiect reprezentativ, pe care l-a ţinut şi l-a cîntărit în ambele mîini, cu care s-a apropiat de margina sofalei ; era, cum mi-am dat seama acum, o mapă de carton legată în pînză, pe care a întins-o spre pictor, e adevărat, nu cu evlavie, dar oricum cu solemnitate şi emoţie, şi pe care a tras-o încet înapoi, cînd pictorul a vrut s-o ia ; căci în acel moment mai era ceva de spus, el însuşi voia să spună ceva, aşa că s-a recules ; cu acest prilej, noi ne-am ridicat în picioare.

A urmat cea mai şoptită cuvîntare, pe care am auzit-o vreodată. Aşadar, exista o Academie Regală din Londra, care... Avînd în vedere meritele excepţionale pentru pictura europeană şi în urma hotărîrii unanime a colegiului s-au... Întrucît pictorul a acceptat alegerea

sa de către Academie, care se simte extrem de onorată, iată aici... Din nou pictorul a întins mîna după document, din nou comisarul landului l-a tras încet înapoi, căci voia, mai avea de adăugat ceva, foarte personal, a spus că nu intră printre îndatoririle lui să facă servicii Academiei Regale, dar în cazul de față a fost pentru dînsul o deosebită plăcere, o dorință din toată inima — în afară de asta, avusese oricum treabă prin apropiere, iar prietenul său, generalul Tate, stăruise să-l însoțească; veniseră deci aici, nu numai ca să înmîneze lui Mister Nansen diploma de membru de onoare, ci și ca să arate prin prezența lor cît de mult îl prețuiesc ca pe o personalitate marcantă din lumea artistică liberă și exemplară, sau cam așa ceva.

După aceste cuvinte, pictorul a primit diploma, comisarul landului a ridicat ceașca de cafea, a spus : Așadar putem să zicem prozit, iar noi toți, inclusiv tata, am închinat pentru pictor. Cu degetul mic îndepărtat, ținînd ceașca în dreptul pieptului, cu un ochi pe înalții oaspeți : așa l-a felicitat și el pe pictor, care s-a uitat doar în treacăt la diplomă, a pus-o pe masă lîngă scrisori și, arătînd spre sticlă, i-a invitat pe cei de față să se servească singuri. Înalții oaspeți s-au servit. S-a fumat, numai tata n-a fumat.

Acasă, la Nottingham, a zis cel îmbrăcat în uniformă, rînjind prietenește, are atîrnați de pereți cîțiva Nanseni, le-a indicat titlurile, a indicat și anul creării, pictorul a ridicat uluit capul. Aceste tablouri — „Culegătoarea de mac" cu siguranță — se aflaseră totuși la Dresda și la Heidelberg, mai tîrziu fuseseră confiscate din muzee și duse la Berlin, unde au fost distruse ? El, generalul, cumpărase chiar aceste tablouri în Elveția. Dar asta pare că se potrivește cu ceea ce el, pictorul, aflase ici și colo din zvonuri, dar șovăise să creadă : anume că nebunii de la Berlin, fiindcă aveau nevoie de devize, vînduseră în alte părți, prin intermediari, tablourile confiscate. De vreme ce generalul le-a cumpărat în Elveția, n-au putut fi distruse, iar el știe că multe tablouri moderne n-au fost distruse, ci trimise peste graniță. Iar el, pictorul, se gîndise că au pierit

toate, toate cele opt sute. Nu, în privința asta, el, generalul, îl poate liniști, dacă în legătură cu așa ceva se poate folosi un asemenea cuvînt. Există chiar unele cifre aproximative privind aceste vînzări, probabil că într-o zi se vor putea indica cifre exacte.

Conversație. Ridici o chestiune și o lași să cadă. Se înghesuie întrebări și-și pierd acuitatea printr-o singură întorsătură. Iar în perioada așa-numitei interdicții de a picta, a întrebat comisarul landului : cum s-a putut trăi aici ? A fost în genere posibil așa ceva ? El, comisarul landului, nici nu-și poate măcar imagina un asemenea lucru. Cunoaște altele și mai rele, a spus pictorul. Trebuie să te obișnuiești cu o asemenea situație, trebuie să te adaptezi, să iei măsuri de prevedere pentru orice împrejurare, dar în rest : el nu știe nici un singur pictor de pe lumea asta, care să fi respectat consecvent o interdicție de a picta rostită împotriva lui. Doar nu ești un simplu vopsitor în fața unui șevalet, pictezi mereu, sau de loc. Poți să interzici ceea ce săvîrșește un om în vis ?

Nu se exprimase bine, a spus comisarul landului, voia să știe cum era supravegheată practic interdicția de a picta : inspecții ? percheziții ? și cine, de exemplu, le făcea ? A vrut oare tata să răspundă ? Și-a îndreptat spinarea pe scaunul lui înalt, s-a rezemat de speteaza sculptată, și-a învîrtit chipiul între degete și și-a trecut degetul gros peste obrazul ce i-a zvîcnit. Pentru supravegherea interdicției de a picta s-a recurs tot la poliția locală, a spus liniștit pictorul ; asta a fost o sabie cu două tăișuri, deoarece se cunoștea de mult cu polițistul ; dar, pînă la urmă, totul s-a desfășurat cu bine. Și pierderi ? Da, pierderi au fost ici și colo. Era inevitabil. Dar și pictase cîte ceva ? Desigur, în perioada cît i s-a interzis să picteze crease cîteva tablouri. Și ce s-a întîmplat cu tablourile confiscate ? Pictorul a ridicat din umeri, și dintr-o dată a spus : Ce posibilități are un om, care dorește doar să-și facă datoria și nu așteaptă de la sine nimic altceva ? Un asemenea om nu se simte întotdeauna la largul lui într-o treabă ca asta, în orice caz are și el dificultăți.

Conversații. Te miști către ceva, oprești ceva, care alunecă dus de curent, îi dai drumul să curgă mai departe la vale. Persoane care stau pe scaune și întreține o conversație : unde nu acostează ele, cîte și de toate nu găsesc.

Cînd s-ar putea vizita oare o expoziție Turner, a întrebat pictorul, el e gata să întreprindă o călătorie relativ lungă, chiar tîrînd după el o gripă. În muzeul lui, a spus generalul, dacă ar veni vreodată la Nottingham, aveau acolo cîțiva Turneri, iar în muzeul lui ar putea să-i vadă, dar de ce tocmai Turner ? Pentru că Turner lasă totul în suspensie ; bun, asta o fac și alții, asta o fac aproape toți, dar Turner o face numai cu lumina, el, pictorul, ar vrea să vadă asta în corelație. De ce nu la Nottingham ? a întrebat generalul.

Comisarul voia să afle de la pictor dacă a fost vreodată la Londra. Nu, încă n-a fost la Londra, se și îndoiește că se va duce vreodată, cu ani în urmă ar fi făcut cu plăcere o asemenea călătorie, dar acum... În afară de asta, nu-i plac orașele mari, nici acum. Și pe deasupra mai are multe de descoperit aici, între Glüserup și șoseaua Husumului, nu va putea, ce-i drept, să exploreze pe de-a-ntregul această bucată de țară cu oamenii ei, dar ar vrea să mai facă măcar cîțiva pași în a o cunoaște. El, generalul, ar dori mult să știe dacă o metropolă nu e ceva important pentru munca unui artist, iar pictorul, n-am să uit asta niciodată : Capitalele, de care avem nevoie, se află în noi înșine. Metropola mea se află aici. Aici am tot ce-mi trebuie, și chiar mai mult : cei cîțiva ani, cîți îmi mai rămîn de trăit, nu-mi ajung ca să spun despre această bucată de țară ceea ce merită să se spună. Fie și numai populația misterioasă ce dăinuie aici în pămînt, în aer, sau ceea ce se petrece noaptea în mlaștină, ori pe plajă, și auzul ascuțit al oamenilor de-aici, sub cerul negru, teama lor, chipurile lor, gîndirea lor înceată, sau felul în care intră în conflict cu legea, ce zici Jens ?

Tata a tresărit, s-a uitat la pictor fără să înțeleagă. Mă gîndeam, s-a adresat tatei pictorul, dacă ai scoate

din sac, Jens, din practica ta, toate cîte le ştii despre oamenii de-aici : mai multe nu se pot povesti despre nici o metropolă. Aici găseşti tot ce se întîmplă în lume, sau mă înşel ? A urmat o pauză, toţi aşteptînd un răspuns, cel puţin o confirmare din partea tatei, toţi se uitau la el ; dar postul de poliţie Rugbül n-a scos nici un singur cuvînt. A dat din cap, asta a fost tot.

Pictorul i-a invitat pe vizitatori să se servească, nici unul n-a dat urmare invitaţiei. El, generalul, ar fi aruncat fireşte cu plăcere o privire prin atelier, în genere s-ar fi bucurat mai mult să fi stat acolo, dar asta nu e desigur cu putinţă. Pictorul a arătat cu o tristeţe simulată spre bucătărie, unde trebăluia chiţcanul, asta i-a fost destul ca explicaţie. Oare altă dată ar fi posibil ? Altă dată fără-îndoială, numai astăzi nu, dacă ar fi fost după aceea din bucătărie, n-ar fi avut voie nici măcar să se scoale ; e severă, iar el e de părere că n-are rost să se răzvrătească împotriva severităţii ei. Aşadar, vor reveni, ăsta-i lucru hotărît acum, poate că se va aranja ceva luna viitoare. Ar fi o plăcere pentru toată lumea. Încă o dată : Cele mai cordiale felicitări, la care mă asociez şi eu, şi multe mulţumiri pentru vizită, nu, noi trebuie să mulţumim, iar în primul rînd : grabnică însănătoşire după gripă.

Patru oameni cu poziţie diferită, care au participat mai mult sau mai puţin la conversaţie, şi-au luat rămas bun, şi-au tras mîinile din mîneci, şi-au arătat dinţii, au făcut ca pielea feţei să li se întindă şi să zvîcnească, au schiţat un pas de atac spre sofa, au bătut stepul înapoi şi au plecat, mergînd pieziş, cu privirea spre bolnav, pînă la uşă. Tata şi-a luat rămas bun cel din urmă, după ce cumpănise de mai multe ori — cum mi-am putut da seama — să iasă pe uşă fără să salute, profitînd de plecarea în grup. S-a apropiat de pictor, ţeapăn, cu un aer foarte grav, totuşi nu duşmănos, cu mutra cea mai plouată pe care a avut-o vreodată, a întins mîna-i acoperită cu păr blond, i-a dat-o pictorului, fără să răspundă sensibil la strîngere. Pentru un punci cu cafea mai ne-ajunge, a spus pictorul, iar

tata : Mă așteaptă o groază de treburi. — Așadar nu ? Îmi pare rău. A părăsit încăperea, fără a-și mai ține pînă la ușă ochii pe pictor, cum făcuseră ceilalți. Ce-a urmat afară ? Și-a luat bicicleta, s-a postat lîngă poartă batantă și a așteptat pînă cînd automobilele grele au pornit spre el ; a salutat prea devreme și, cu toate că între prima și a doua mașină era un interval, și-a ținut mîna la chipiu, salutînd, și i-a dat drumul jos abia după ce automobilele au trecut, cu un duhlu bubuit scurt de tunet, peste puntea din grinzi de lemn.

Pe de o parte Gimnaziul Theodor Storm din Glüserup era socotit o şcoală respectabilă; pe de alta drumul meu spre şcoală devenise de trei ori mai lung. Pe de o parte nu mai aveam nevoie să fug de nici un Jobst şi de nici un Heini Bunje; pe de altă parte profesorii îmi feşteleau toată după-masa cu teme nemăsurate. Pe de o parte n-aveau voie să ne bată, pe de altă parte mi-era dor de învăţătorul Plönnies, chiar dacă împărţea cu dărnicie „şuruburi" dureroase. Pe de o parte îi dădeam dreptate mamei, care îmi meliţa fără încetare spusa că ştiinţa însemnează putere şi că o şcoală superioară oferă o mai bună „trambulină pentru viaţă"; pe de altă parte mă întrebam de ce trebuie să învăţ cuvinte greceşti, de vreme ce nu voiam să mă duc niciodată în Grecia. Pe de o parte înţelegeam că autorităţile nu puteau face oricui un loc liber într-o şcoală superioară; pe de alta îmi lipsea orice înţelegere pentru stăruinţa, cu care tata povestea la toată lumea despre intrarea mea într-o şcoală superioară.

Nu mi-a fost de nici un folos că nu mă împăcam cu Gimnaziul Theodor Storm şi că nu m-am împăcat niciodată: m-au silit să primesc bursa, mi-au dăruit o servietă nouă, mi-au făcut rost de o bicicletă aproape nouă, au încercat să trezească în mine un spor de sîrguinţă ce eventual rămăsese ascuns pe undeva, mi-au împachetat două tartine mai mult ca de obicei şi, înainte de a ieşi din casă,

mi-au controlat cămaşa, ciorapii şi unghiile, iar în timp ce eu o luam din loc, aplecat pe ghidon, mi-au făcut semne de salut din urmă, chiar şi mama. În sus pe dig : la stînga Marea Nordului, la dreapta, şesul ; în jos pe dig : la dreapta Marea Nordului, la stînga şesul — urmînd drumul obişnuit, pe care postul de poliţie Rugbüll l-a măsurat de atîtea ori şi pe care acum îl bătea uneori o dată cu mine. — Vino, te trag eu, ţine-te în trena mea — aşa am spus eu da şi amin la tot ceea ce plănuiseră cu mine şi m-am lăsat plătit pentru asta : cu dulciuri, tartine, bani de buzunar mai mulţi şi — ceea ce mă interesa cu deosebire — cu ore netulburate în odaia mea. Nu este exclus ca tata să se fi ocupat dintr-o dată atît de mult de mine, fiindcă aflase din „Manualul poliţistului" că un om cu o pregătire şcolară superioară poate să facă şi o carieră superioară în poliţie. Iar deoarece eu trebuia să ajung şeful poliţiei, sau cel puţin director de poliţie, Hilke n-avea voie după-masa nici să cînte, nici să asculte radio, ceea ce iarăşi ea mi-a luat-o în nume de rău mie ; lucrurile astea se ştiu.

Deşi era un itinerar obişnuit, deşi puteam găsi cu ochii închişi drumurile şi ramificaţiile, călătoriile mele de la şi spre şcoala din Glüserup nu mă plictiseau, chiar dacă îmi cereau eforturi şi mă oboseau, cînd aveam vîntul în faţă. Totul era la locul său, dar totul arăta altfel în fiecare zi, sub o lumină schimbată, sub un cer schimbat, cu cîte surprize mă putea aştepta însăşi Marea Nordului, care la dus lingea, aproape somnoroasă, plaja pe o fîşie lată, iar la înapoiere azvîrlea în îndiguiri valuri ameţite din cerneală albastră-verzuie. Sau gospodăriile : uneori modeste şi ca osîndite sub lungile văluri ale ploii, pierdute în negura cenuşie ; alteori impunătoare şi mîndre, cu fumul ridicîndu-se la prînz din hornuri, cînd cădea peste ele o lumină albă lăptoasă sau cînd străluceau în faţa şi în spatele lor livezile. Sau vîntul : o dată fluiera prin spiţele roţilor şi era mulţumit şi mai-mai să moară de rîs, cînd derapai, alteori îţi azvîrlea turbat pelerina de ploaie în faţă,

sau făcea pelerina să fîlfîie şi să se zbată, sau te prăvălea de pe dig. Cît de des se schimbă toate pe-aici, în fiecare zi, în fiecare ceas, cît de des poţi să meditezi asupra deosebirilor, chiar să fii emoţionat de deosebiri, numai să vrei.

Acum mă aflu, într-o zi oarecare, în drum spre casă. Toamnă. După-amiază, către ora două : păsări de mare, plajă pustie. Vîntul venea din direcţia nord-vest, pieziş din spate, îmi umfla paltonul, care bătea ca o pînză de corabie udă ; pe nisipul plajei se zăreau nişte urme, cine trecuse pe-acolo ? Vîntul era umed. Sare. Iod. Servieta mea, vîrîtă în portbagaj, era împroşcată de apă, strălucea de udeală. O coloană de fum la orizont, nici un vapor. Nisipari, strigătul lor : witt-witt. Vitele erau iarăşi învelite cu muşamalele împotriva răcelii nopţii, împotriva ploii reci. Cineva lucra iarăşi la drenaj. În faţă se şi vedeau contururile „Priveliştii estuarului", de pe care se scorojea vopseaua, de cînd Timmsen, electrizat de şansele unei noi profesii — lemne de foc *engros* şi anume deoarece citise într-o statistică precum că iernile vor deveni mereu mai reci, vînduse guvernului cîrciuma, care fusese transformată cu cheltuieli reduse într-un cămin pentru copii debil mintali. Prăjina steagului se frînsese, nimeni n-o mai înlocuia. Unde era steagul triunghiular cu cele două chei încrucişate ? Patru, nu cinci surori stăteau pe platformă în bătaia vîntului şi vorbeau, discutau cu tata, care se afla sub marginea platformei, cu capul plecat, şi lua în felul său cunoştinţă de ceva. Paznicul păsărilor Kohlschmidt, picherul digului Bultjohann, care purta acum la reverul mantalei şi al hainei cîte o miniatură din bronz a însignei Uniunii germane a sporturilor. Mi-am săltat şezutul de pe şa, am apăsat mai vîrtos în pedale şi totuşi n-am reuşit nimic : mai înainte de a ajunge la platformă, surorile şi bărbaţii coborau scara îngustă către mare, se distanţau unii de alţii, formau un lanţ şi se îndreptau, înţelegîndu-se prin semne, spre peninsulă. O plasă cu ochiuri mari ; aşa se mişca lanţul oblic spre peninsulă, apoi o aripă a cotit, păstrînd intervalele, înaintînd prin vîlcele, peste coline, pe plajă şi pe sub

dune, lanțul s-a îndreptat spre vîrful, unde se întîlneau doi curenți contrarii și făceau să se legene apa și gunoaiele ușoare ce pluteau pe fața ei.

Căutau ceva. Erau pe cale să captureze ceva, cine n-ar fi vrut să ia parte la o asemenea treabă! După ei! Am împins bicicleta pe platformă și am pornit în fugă după ei, mai întîi spre lanțul în mișcare, apoi numai după urmele lăsate de Kohlschmidt, pe care l-am ajuns pe movila, unde vîntul ciufulea perișorul răsădit din nou, l-am ajuns, i-am zîmbit drept salut și am încercat să-mi potrivesc pasul după al lui. N-am vrut să întreb ce căutau, nici n-am avut nevoie să întreb, căci după o vreme el a simțit nevoia să spună cu voce tare de ce se temea, iar în felul ăsta am aflat și motivul căutării lor.

Dispăruseră doi copii, cu siguranță în zori, încă înainte de gustarea de dimineață, un băiat și o fată. Surorile îi căutaseră mai întîi în casă, prea mult timp, era de părere Kohlschmidt. Cînd dispăruseră, fusese reflux, atunci ar fi trebuit să-i caute totuși și în estuar. Se temea că fugiseră în estuar, el, paznicul păsărilor, se gîndea la ce-i mai rău. Se oprea mereu și privea de pe movile în jos spre plajă, se uita spre valuri și peste mare încolo, părea să presupună că fugarii se află mai curînd acolo decît pe peninsulă. Niște tufe pipernicite de răchită ne-au reținut din drum, am cercetat tufele: nici o urmă, nici un indiciu. Una dintre surori, voinică, osoasă, în loden, l-a chemat pe tata la ea, i-a arătat ceva în nisip, tata a săpat acolo puțin cu piciorul, deci nu putea să fie vreo urmă; cei doi s-au despărțit, au pornit mai departe. Am urcat pe dune, nici aici nu se vedea vreo urmă, nici pe lîngă cabana pictorului, căreia i-am dat ocol, fără să intrăm în ea. Am îngropat o bucată de hîrtie carbonizată, care se zărea din nisip. Lanțul nostru în mișcare: numai la început fiecare putuse să-i vadă pe toți ceilalți, cu cît înaintam căutînd și pătrundeam printre movilele dunelor, cu atît mai nesigur devenea cine pe cine avea să poată zări, de pildă la ieșirea dintr-o vîlcea: o dată lipsea aripa stîngă, altă dată cea dreaptă, apoi părea

că dispăruseră, scufundindu-se, căutătorii din mijloc, sau lipseau din lanț inși izolați, ba s-a întîmplat chiar să pot zări doar cele două vîrfuri ale aripilor, pe picherul digului Bultjohann și pe sora-șefă.

De ce a ieșit deodată din formație postul de poliție Rugbüll ? De ce a rămas în urmă ? Kohlschmidt a băgat de seamă asta și m-a trimis pe mine în locul rămas gol, am căutat urma tatei și am continuat-o, reîntregind lanțul în mișcare, dar nu pentru mult timp. Deodată sora-șefă s-a oprit, semne, strigăte, din nou semne, ne chema prin semne pe toți și cu toții am făcut o întoarcere de nouăzeci de grade și am alergat spre ea. Sora-șefă a arătat cu mîna întinsă urmele paralele, care veneau dinspre Marea Nordului și duceau mai departe spre vîrful peninsulei, pînă cînd ne-am adunat cu toții în jurul ei și pînă cînd fiecare a recunoscut că amprentele în nisip erau ale unor copii, amprente ușoare și foarte apropiate, probabil că se țineau de mînă, cînd au umblat mai întîi prin estuar, apoi au urcat încoace.

Ei sînt, a hotărît sora-șefă, iar pentru că ea a pornit fără altă vorbă după urme, am făcut și noi același lucru. Lîngă mica epavă aproape scufundată, Marea Nordului azvîrlea jerbe de apă, cu atîta putere și atît de sus, încît am fost împroșcați cu toții. Valurile de nisip, care păreau să continue valurile mării, se întindeau de-a curmezișul peste vîrful peninsulei, pînă la cabana pazniculuí păsărilor, pînă la prăjini și capcanele din plasă. Mai departe, toți au pornit-o mai repede. Nimic în cabană, nimic sub bancă și sub masă, pe plajă nimic, deși urmele duceau peste ea mai departe, dar acolo, în plase.

Așadar în lunga plasă de prins păsări, care pornea de la o vîrșă — vîrșa era întinsă slab, iar fringhiile erau fixate de niște țăruși — ghemuiți pe pămînt, între păsările ce se zbăteau, capturați de același desen de umbre al plasei, i-am găsit pe copii, care ne-au privit, nu cu teamă, nu cu bucurie, ci doar fugar și indiferenți. Stăteau ghemuiți spate în spate în vîrșă, pe nisip, fetița strîngea de gît o păpușă de cîrpă slinoasă, băiatul șușo-

tea unei păsări moarte. Fetița avea o față bătrînicioasă, tîmpă, codițe scurte, îndepărtate, codițe ca niște cozi de șobolan, purta o rochiță în carouri. Băiatul era în picioarele goale, capul greu părea că-l trage în jos, ceafa îi era puternic arcuită. Capul îi pendula încolo și-ncoace, în vreme ce șușotea păsării, o apăsa de buzele lui groase, iar eu l-am auzit cum scotea un fel de grohăit, poate sunete de nerăbdare sau de mulțumire. Fetița a apăsat păpușa de cîrpă cu fața în nisip, a răsucit-o de cîteva ori, omorînd-o prin sufocare între picioarele ei brune, îndepărtate.

Păsările se zbăteau zburînd și zvîcneau peste fetiță, pe lîngă fetiță, ea nu le lua în seamă, nu dădea din mîini după ele. Băiatul a vîrît pasărea moartă în despicătura cămășii, a început să rîdă și să-și legene partea de sus a corpului, de pe buze i se prelingeau bale, se agăța cu degetele de plasă, voia să se ridice, dar nu reușea. Fetița s-a pornit să cînte cu o voce aspră, stridentă și și-a întors fața spre noi. Sora-șefă găsise intrarea dinspre mare a plasei, a pătruns apărîndu-se de aripi cu palmele, s-a tîrît în vîrșă, a apucat-o pe fetiță și a scos-o afară, și iat-o pe femeia ciolănoasă, cu privire distantă cum ține fetița în brațe, o lipește de ea, în timp ce fetița o lovește cu păpușa de cîrpă în cap, pînă cînd boneta albă, scrobită îi cade pe jos și i se desprind acele de păr. Fetița n-a încetat s-o lovească, nici după ce sora-șefă a sărutat-o, a continuat, fără nici o expresie, s-o lovească unde nimerea cu păpușa.

Băiatul ? Pe el au trebuit să-l tragă afară din vîrșă două surori, cu ajutorul lui Kohlschmidt, nu pentru că și-ar fi apărat locul, ci pentru că nu știa ce se așteaptă de la el ; cu capul plecat, de parcă ar fi vrut să dea o lovitură de berbece, inert, neînțelegînd nimic, de nezdruncinat în izolarea lui de lume, abia a putut fi tras afară, iar acum stătea răsuflînd precipitat în cercul nostru. E-n regulă, Jochen, a spus una dintre surori, acum mergi acasă și acolo ai să capeți o cană de cacao caldă, dacă-mi dai mie pasărea. Băiatul și-a șters mîinile de pantaloni, mecanic. Dă-mi pasărea, a spus cu

blîndețe sora și a băgat mîna în despicătura cămășii băiatului, a vîrît-o mai adînc, băiatul grohăia. mîna surorii s-a mișcat pipăind pe pîntecele băiatului, s-a oprit și a scos, ținînd-o de coadă, pasărea moartă. Băiatul a dat să apuce pasărea, a apucat alături. Așa, acum mergem cu toții frumos acasă, acum o să mîncăm ceva cald, pe urmă dormim. Băiatul și-a făcut palma căuș și a dus-o la ureche, asculta desigur ceva ce nu putea auzi decît el, n-a opus rezistență, a pornit-o supus cu noi, doar din cînd în cînd stătea locului, ca să asculte cu un aer concentrat.

Înapoi, așadar, spre „Priveliștea estuarului". Surori, copii, econoama și chiar cele două bucătărese stăteau pe platformă și ne așteptau ; strigăte, îmbrățișări, dezmierdări grăbite, expresie a unui sentiment de ușurare. Ei, iată-vă. Ei, iată-i. Am tras cu ochiul prin ușa deschisă, tata nu se zărea, dar deodată am văzut-o pe fetița care-mi făcea în fiecare dimineață semne greoaie de salut, cînd treceam pe acolo, și care ședea uneori și după-masă pe pervazul ferestrei, îmbrăcată într-un halat albastru, și-și flutura mîna spre mine. Îi scornisem un nume ; îi spuneam Nina. A ieșit pe ușa deschisă. A venit pe platformă, cu mișcări nesigure.

I-am făcut un semn, nu l-a înțeles. Am salutat-o, a observat salutul meu, totuși nu mi-a răspuns. Pe încetul, atît cît era cu putință, m-am apropiat de ea, i-am zîmbit, am dat din cap, am încercat s-o fac să mă recunoască, imitînd gestul ei greoi, nu m-a văzut, sau m-a văzut și nu și-a adus aminte de nimic, apoi, cînd m-am strecurat atît de aproape de ea, încît aș fi putut s-o ating, a scos un țipăt de spaimă, s-a agățat de o soră, încolăcind-o cu brațele, căutînd la ea protecție. N-aveam altceva de făcut decît s-o șterg în tăcere, m-am strecurat printre ciorchinii mișcători de copii și adulți, urmărit de privirile mirate ale surorii, care a mîngîiat-o distrată pe fetiță și a liniștit-o. Iată-mi bicicleta, am urcat cu ea pe dig, mi-am luat vînt, cum își lua vînt tata, m-am aruncat în șa și m-am îndepărtat pedalînd în balans, direcția Rugbüll. Ei, vii în sfîrșit, sau nu vii ?

a strigat Hilke de pe scară, nu mai pot să țin orezul cald. Așadar orez cu zahăr și cu scorțișoară, poate chiar cu compot de prune. Am spus : Nu mai face pe supărata, iar ea, mai încet și schimbînd tonul : De două ori l-am încălzit, Siggi. Pe unde-ai stat ? Indicația ce i se dăduse de a mă trata, dacă nu cu respect, totuși cu grijă, a determinat-o să-mi ia servieta, să-mi facă prietenește cu ochiul și să mă mîngîie pe creștet. A vrut să mă ia de mînă, dar asta mi s-a părut prea de tot, așa că am urmat-o tropăind în bucătărie.

Tata e-acasă ? — Nu, nu-i acasă ; a fost chemat la „Priveliștea estuarului", iar s-a întîmplat ceva acolo : se zice că au fugit doi, probabil s-au înecat. — Mai bine dă-mi ceva să mănînc. Nu vorbi despre chestii, pe care nu le cunoști. Așadar, totuși orez cu compot de prune. Farfuria a plutit spre mine, mi-a fost trîntită pe masă, Hilke era jignită. Doi au fugit și-atît, am fost acolo și am ajutat și eu la căutat, închipuiește-ți : erau în plasa paznicului păsărilor Kohlschmidt. — De-aia deci, iar noi ne gîndeam că ți s-a întîmplat ceva. Cum a fost azi la școală ? — O, așa și-așa. Aceea care întrebase nu era nicidecum Hilke, ultima întrebare mi-o pusese mama, care intrase neobservată, cu părul despletit, cu un prosop pe umeri, gata să se spele pe cap. N-aveam nevoie să mă întorc, ca să aflu cum arăta și ce făcea ; știam pur și simplu că purta combinezonul albastru-pal, iar în picioare papuci de piele scîlciați, mînjiți cu stropi uscați de clăbuc ; acum își lua șamponul din dulap, acum clătea ligheanul, acum își trecea bretelele subțiri ale combinezonului peste brațele cărnoase acoperite cu pistrui și alunițe. Apă caldă în lighean.

Nu-mi place, Siggi, să calci pragul acestei „Priveliști a estuarului", m-ai înțeles ? Dar nici n-am fost înăuntru. Apa părea să fie prea fierbinte, a răcorit-o, vîrînd în ea ambele mîini și făcînd valuri. E destul de rău că au trimis copiii ăștia aici ; cel puțin nu te duce tu acolo. — Doi au fugit, am spus, n-am făcut decît să dau o mînă de ajutor ca să-i caute. S-a proptit cu picioarele îndepărtate, și-a aplecat ceafa, și-a lăsat pă-

rul în față, vîrîndu-l în lighean și a vorbit cu vocea înăbușită : Acuma o să se întîmple mereu cîte ceva acolo, nimeni nu se mai poate afla în siguranță. Creaturile astea care fac degeaba umbră pămîntului : necazuri, numai necazuri o să ne aducă. De ne-ar fi scutit de ele. — Dar unde să-i ducă ? Nici un răspuns ; mama a luat din apă, și-a umezit mai întîi părul, pe urmă, gemînd de efort, l-a vîrît cu totul în lighean. Dac-ar fi fost măcar bolnavi, dar nu-s decît niște ființe care fac degeaba umbră pămîntului, o povară pentru noi toți. Nu poți scoate nimic din copiii ăștia, fiindcă nu simt nimic. Mă-nțelegi, Siggi. Nu-mi place să te duci pe-acolo, să-i privești, poate să te și joci cu ei.

Apa curgea și picura din părul ei, acum se mînjea cu șamponul gras, de culoarea mierii, pe ceafă și începea să se frece și să se maseze, s-a frecat, formînd o spumă mai întîi moale, apoi mereu mai vîrtoasă, care-i tremura pe ceafă, îi aluneca în fulgi pe urechi, pe față și — așa cum a dovedit-o cu un țistuit — în ochi, acum trebuia să-i vină în ajutor Hilke. E destul doar și să privești, Siggi, și te-alegi cu cine știe ce necaz ; nici nu-ți dai seama, și deodată gata. Impresiile, știi tu, impresiile se pot fixa și-ți pot tulbura privirea.

Eu ședeam, mîncam cu lingura orezul și ascultam : după ce am terminat am mai rămas o clipă tăcut, în vreme ce Hilke clătea părul blond-roșcat al mamei, îl storcea, apoi îl usca, frecîndu-l cu prosopul. Pot să mă duc sus, să-mi fac lecțiile ? Puteam : Dar gîndește-te la ce ți-am spus astăzi, Siggi. — Da. — Și ce aveți pentru astăzi ? — Astăzi ? Matematică, istorie, o compoziție. — Cu ce titlu ? — Modelul meu. — Ei, nu-i desigur chiar așa de grea. — Nu. — Sînt nerăbdătoare să-ți citesc compoziția. Combinezonul albastru-pal sta să plesnească pe fundul ei lat. Pielea cefei i se roșise. Răsufla greu în prosop. În lighean se clătinau lături, pe care mai pluteau limbi de spumă ; puteai să vezi cum spuma se subția, se strîngea, se topea. Eram bucuros să plec din bucătărie, să mă duc în camera mea, la lecțiile mele.

Fiindcă istoria, ca-ntotdeauna, mă lăsa rece, am început cu compoziția, iar ceea ce păteam mereu s-a în-

tîmplat și de data asta. Mai întîi, tema mi s-a părut atrăgătoare, mănoasă și chiar ca făcută pentru mine, nu mă simțeam niciodată depășit, cînd ni se dădea să scriem, de pildă, despre „Cea mai frumoasă întîmplare din vacanță", despre „O vizită la muzeul landului", sau despre „Modelul meu" ; la început fiecare temă mă umplea de aceeași încredere în puterile mele. Dar toate aceste teme se dovedeau a fi atrăgătoare doar pînă în clipa cînd începeam — după cum mi se cerea — să schițez planul. Nici o temă fără plan. Introducere, cuprins, punctul culminant, încheiere și concluzii : întregul trebuia să parcurgă această scară rulantă, iar cine nu se ținea atîrnat de schemă, acela scria o temă greșită. Deși reușeam să mă familiarizez cu aproape toate temele, le greșeam întotdeauna, și anume pentru că nu mă puteam hotărî. Nu izbuteam să decid care e o problemă principală și care una secundară ; nu-mi puteam călca pe inimă, făcînd ca unii oameni să apară ca personaje principale, iar alții ca personaje secundare. Mă împiedicau politețea, sau compătimirea, sau bănuiala ; totuși cel mai rău lucru era că nu izbuteam să fac aprecieri, ori tocmai după așa ceva se arăta ahtiat doctor Treplin, profesorul nostru de germană din Glüserup. Totul trebuia apreciat : șiretenia lui Odiseu și caracterul lui Wallenstein [1], visurile lui pierde-vară [2] și comportamentul tîrgoveților cu prilejul pîrjolului ce-a mistuit orașul Magdeburg [3]. Ceea ce nu cuprindea o apreciere era apreciat ca fără valoare. A aprecia ! Încă și astăzi, cînd mă gîndesc la asta, simt o apăsare și am senzația că mă sufoc.

De astă dată, tema se numea așadar : Modelul meu. Cine-mi putea oferi un model ? Tata, postul de poliție

[1] Din tragediile lui Friedrich Schiller : *Tabăra lui Wallenstein*, *Cei doi Piccolomini* și *Moartea lui Wallenstein*.

[2] Din nuvela *Din viața unui pierde-vară* de Joseph von Eichendorff.

[3] Orașul Magdeburg a fost incendiat și nimicit în anul 1631, de către Johannes Tserclaes, conte de Tilly, comandant suprem al Ligii catolice în războiul de treizeci de ani. Elevii din Glüserup analizau, probabil, lucrarea lui Schiller *Istoria războiului de treizeci de ani*.

Rugbüll ? Pictorul Max Ludwig Nansen ? Poate doctorul Busbeck, acest simbol al răbdării ? Sau fratele meu Klaas, al cărui nume nu aveam voie nici să-l gîndim, nici să-l pomenim acasă ? Cu cine voiam să mă asemăn, pe cine să imit, pe cine să mi-l iau drept ideal ? Dacă nu pe tata : de ce nu ? Dacă pe pictor : de ce pe el ? Presimţeam că în tema asta totul tindea spre apreciere, era orientat în direcţia aprecierii, iar pentru că nu reuşeam şi n-aş fi reuşit niciodată să-i apreciez în sensul treplinian pe nici unul dintre oamenii pe care-i cunoşteam, trebuia să-mi caut modelul în alt loc, în altă perioadă, cel mai bine, mă gîndeam eu, aş putea s-o scot la capăt cu un model inventat, cu un model confecţionat, combinat din bucăţi, în orice caz inexistent în realitate. Dar cum trebuia să-l meşteresc, încît să vreau să semăn cu el ? Mai ştiu şi astăzi, mi-am luat mai întîi un nume de familie, anume Martens, mi-am luat un nume de botez, anume Heinz, iar pe acest Heinz Martens l-am făcut ciung de-o mînă, i-am dăruit un şal foarte lung, l-am înzestrat cu cizme marinăreşti şi l-am transportat pe dezolanta insulă Hallig Kaage, care, din motive nelămurite, era nu numai insula de clocit a acelor gîşte sălbatice numite călifarii-albi, ci şi, de la sfîrşitul războiului, terenul de ţintă preferat pentru piloţii de bombardament încă lipsiţi de experienţă din Royal Air Force.

I-am dat lui Heinz Martens o cazma cu coadă scurtă, cu care putea să-şi sape un adăpost, i-am dat hrană şi cămăşi de schimb, de asemenea l-am aprovizionat cu tutun de mestecat şi cu un pistol de rachete, cu care urma să prevină atît gîştele ce cloceau, cît şi pe piloţi. Primele bombardamente le-a suportat fără să fie văzut, pe urmă s-a aflat că pe Hallig Kaage se află cineva, doritor să apere locul de cuibărit al călifarilor-albi, vestea s-a răspîndit, povestea a ajuns la Hamburg, la Londra, s-a răspîndit cu deosebire printre membrii asociaţiilor engleze pentru protecţia animalelor — mai puţin printre piloţii R.A.F.-ului, către care Heinz Martens îşi trimitea rachetele roşii, fără a putea să evite ca după

fiecare atac să adune nenumărate fripturi de gîscă, mai mult sau mai puțin utilizabile.

Îndată ce se auzea zgomotul cîntător al motoarelor, el ieșea din adăpost, trăgea mai întîi cîteva rachete razant pe deasupra terenului ocrotit, în urma cărora se ridicau în panică nori de gîște, care-și regăseau însă numaidecît ordinea și dădeau roată ; îndată după aceea lansa rachete vertical, spre aparatele ce se apropiau în zbor, pînă în clipa cînd explodau primele bombe. Pleoscăielile, zgomotul șuierător al aripilor. Zgomotul melodios al aparatelor zburînd la mare înălțime. Lumina tremurătoare a globurilor luminoase în cădere.

Lumina roșietică se reflecta în fereastra mea, se întindea pe mîinile mele, pe caietul meu de teme, pîlpîia pe peretele odăii mele, și deodată au urmat țipete și pași ; uși au fost smulse din clanță, și iat-o pe Hilke, care striga : Foc, repede, Siggi, foc. — Unde ? — Acolo ! Vino jos.

Ardea ascunzătoarea mea ! Ardea culcușul meu. Ardeau expoziția, colecția mea de chei și lacăte. Ardeau pozele de călăreți și „Omul în manta roșie". Pe soclul ei de pămînt, mai sus de iaz, ardea vechea mea moară fără aripi, moara mea dragă. Suna oare clopotul mașinii de pompieri ? Îl auzeam sunînd, dar mașina n-o vedeam, cu siguranță că nici nu pornise încă încoace. Ardea cupola. Din lucarne și din ferestrele sparte de sus țîșneau flăcări și se ridicau vertical, zbătîndu-se. Iar acolo, în iazul morii, se vedea încă un incendiu, mai potolit. Sus și jos se pornise o ploaie de scîntei, un buchet de rachete galbene și roșii, pe care vîntul, vîntul iscat de focul însuși le împrăștia pe deasupra cîmpiei, către Holmsenwarf. Ardeau prințul Iusupov, regina Isabella de Bourbon și împăratul Carol Quintul care străbătea călare cîmpul de bătălie de la Mühlberg. Ardeau două tablouri invizibile și „Culegătorii de mere" care aparțineа lui Klaas. Flăcările se împleteau deasupra cupolei, erau împinse în lături. Un vîrtej care trosnea. O ploaie de cenușă care se legăna în fața cerului cenușiu-albicios. Cupola se prăbușea și nu se prăbușea.

Am luat-o la fugă și am văzut și pe alții fugind : din gospodării, peste pășuni și pe sub dig, lumea alerga spre foc, voiau să ajungă acolo la timp. Cum își mai dădeau osteneala. Cu cîtă grabă se strecurau prin gardurile de sîrmă ghimpată, săreau peste șanțuri, se întreceau unii pe alții, numai ca să-și asigure un loc bun.

Am coborît scara în salturi. Hilke mă chema înapoi. Mama mă chema înapoi. Am străbătut curtea în goană, am alergat pe drumul de cărămidă, pe lîngă stăvilar ; peste șanțul, de-a lungul căruia zburam ca săgeata, plutea reflexul focului. Am tăiat drumul, am trecut în fugă prin centura de stuf a iazului și tocmai ieșisem în drum, cînd cupola s-a prăbușit. Cupola s-a prăbușit, arzînd, în turn, s-a făcut fărîme pe platforma de măciniș și a azvîrlît spre înălțimi un vîrtej de scîntei ; focul țîșnea acum ca dintr-un horn turtit, prin care curentul de aer îi deschidea calea. M-am oprit și m-am uitat cum trudea focul, iar flăcările își încercau puterile, se desfăceau și se repezeau în sus, o fluturare zgomotoasă, aspră, să zicem liniștit : o pînză bătută de vînt. Prin ușa deschisă a zburat un bulgăre de jar și a aterizat șuierînd în fața mea pe iarba umedă ; n-am călcat pe el să-l sting. Stăteam sub ploaia de cenușă ce se legăna în aer. Mă uitam la foc. Doi bărbați au încercat să blocheze ușa cu o grindă, n-au reușit ; sub izbituri, ușa doar s-a săltat din țîțîni și a rămas atîrnată în diagonală la intrare. Nu s-a trecut la stingerea focului, deși de peste tot se striga că asta trebuie făcut. Flăcările țîșneau acum pe ferestrele de jos, se înălțau grăbite pe peretele exterior al turnului.

Cînd am fost pentru ultima dată martor al unui incendiu ? Trebuie să fi fost pe la începutul războiului, cînd au ars grajdurile lui Holmsen, iar oamenii din gospodărie n-au făcut altceva decît să împiedice vitele salvate să alerge din nou în flăcări. N-am băgat de seamă cum cercul spectatorilor se trăgea înapoi din fața dogoarei.

M-am pomenit deodată singur, am închis ochii. n-am simțit decît o durere zvîcnind mereu mai repede, o apăsare, o izbitură înțepătoare, cînd fierbinte, cînd rece,

dar nu voiam, încă nu voiam, mă opuneam forței silnice pe care o simțeam cu fiece clipă mai intens, totul se clătina, moara cuprinsă de pîrjol, umbrele privitorilor, am văzut ascunzătoarea mea rotindu-se, se învîrtește cu culcușul meu, cu lădițele pline de lacăte, cu pereții acoperiți de poze, se învîrtea tot mai aprig în jurul meu, pozele se contopeau și deveneau o singură panglică, am întins mîinile, pe urmă am fugit spre intrare, spre peretele de flăcări, spre cortina în plină mișcare. Prin ușa săltată din țîțîni, în sus pe uriașele trepte de lemn tocite : acolo ardeau lădoaiele de făină și scara și grinzile cioplite grosolan.

Prea multă lumină, era pur și simplu prea multă lumină, ca să distingi ceva ; trebuia să-mi țin brațul în fața ochilor, nu mai puteam respira și mă gîndeam la macara, cînd ei m-au înșfăcat și m-au smuls afară în aer liber, doi bărbați, nu știu cine erau. Nu mi-a fost de nici un folos că m-am zbătut, m-am chircit, m-am lăsat să cad, ei n-au slăbit strînsoarea. Unul a spus : Bagă de seamă, altminteri ăsta fuge iar înăuntru ; m-au strîns atît de tare, încît m-am săltat pe vîrful picioarelor, am căscat gura. Prin cercul privitorilor, care s-au dat în lături fără chef, m-au tîrît pe drum la vale, spre iazul morii, acolo mi-au dat drumul, acolo m-am prăvălit la pămînt și la porunca lor mi-am răcorit cu apă fața, ceafa și brațele.

O dată, cînd mi-am ridicat ochii, rîdeau, iar unul dintre ei a spus : Frumos s-a mai pîrlit piciul ; apoi s-au întors cu spatele spre mine și s-au uitat la foc.

Și eu am privit focul, sau mai bine spus imaginea lui deformată în oglinda apei, dar nu mult timp : cînd au sosit pompierii din Glüserup, cînd au desfășurat furtunul și au tîrît pompa aspiratoare pînă la iazul morii, m-am ridicat și am plecat, fără să mai mă uit în jur, le-am lăsat lor moara, focul, care ținea amurgul departe de cîmpie. În vreme ce mă îndepărtam, pe lîngă iaz, peste pășuni, pe lîngă vite nemișcate, înțepăturile tot n-au încetat : urcau prin șira spinării, mi se repezeau în tîmple, se împrăștiau, cu o senzație și de cald și de

rece, prin tot trupul. O dată m-am oprit, se auzea vocea tatei, aşadar era la faţa locului, a strigat un ordin, încolo nimic. Parii gardurilor, animalele, eu însumi : totul era învăluit într-o umbră pîlpîitoare, m-am îndreptat spre Bleekenwarf, ca şi cînd asta ar fi fost ceva de la sine înţeles, ca şi cînd acolo aş fi fost aşteptat. Vîntul bătea mereu mai tare. Un strigăt în spatele meu, la locul incendiului, pesemne că se întîmplase ceva, nu m-am uitat în urmă. Deasupra mea, la înălţime relativ mică, ţinut jos de către vînt, gonea un nor de fum, se întindea şi se agăţa în tufele de la Bleekenwarf, probabil că începuseră operaţia de stingere. Terenul urca puţin în pantă, ajunsesem la puntea de lemn.

M-am oprit, dar pictorul mă văzuse de mult, stătea calm la capătul punţii, cu pipa rece atîrnîndu-i spre bărbie, cu mîinile vîrîte adînc în buzunarele mantalei care flutura încet, atingîndu-i picioarele. Aşa cum stătea acolo, l-ai fi putut lua drept o parte din gardul de tufe. Vino, a spus el, vino liniştit încoace, iar eu m-am dus la el, mi-a pus o mînă pe umăr şi amîndoi am privit spre moara în flăcări. Se şi clătina turnul ? Mă gîndeam la Marele Prieten al morii, la bătrînul cu degete cafenii, tivite cu roşu, care se înălţa uriaş din tablou : nu era oare un amurg asemănător cu acela, în care moşneagul încerca pocnind din degete să pună în mişcare moara cea veche ? O latură a turnului s-a prăbuşit grămadă, iar în cădere a dezlănţuit o ploaie de foc. De ce folos îmi era atitudinea lui prietenoasă, încrederea aceasta naivă ? Stai liniştit, Witt-Witt, a spus pictorul, sau te frămîntă ceva ? Vrei să-mi povesteşti ceva ? Stai liniştit, băiete. El putea să stea acolo nemişcat şi să contemple incendiul ce nimicea moara fără aripi, care totuşi nu-i era indiferentă nici lui. Se ţinea tare, aici pe puntea de lemn, probabil că fusese mai aproape de pîrjol, iar apoi se întorsese aici, nu ştiu, pot doar să-mi închipui.

Pe deasupra noastră trecea norul de fum, ca împroşcat de un vapor cu motoarele în plin. Mijea ochii, privirea lui nu se abătea în altă direcţie, şedea proptit bine pe

grinzile punții. Acum s-a prăbușit întregul turn al morii, s-a îndoit la jumătatea înălțimii, s-a înclinat, s-a răsturnat spre drum și, izbindu-se de pămînt, s-a făcut fărîme, împroșcînd cu sfere rotitoare și cu bulgări aprinși ce-au ajuns în salturi pînă departe; bucăți de jar s-au rostogolit pe pantă la vale, unele au căzut sfîrîind în iazul morii, altele au scuturat la fiecare izbitură o ploaie de scîntei. Norul de fum și-a schimbat culoarea, a devenit galben ca pucioasa, și-a schimbat mirosul, a devenit mușcător, sufocant; vîntul ni-l izbea acum în față, iar după un răstimp pictorul a spus: S-a terminat, Witt-Witt, hai să mergem înăuntru; și m-a și împins prin gardul viu, prin grădină, spre atelier.

A aprins lumina, și-a pus niște ochelari, mi-a ridicat fața. Ai fost în mijlocul flăcărilor? Sprîncenele, părul — pîrlite, de parcă ai fost în mijlocul flăcărilor. Ai febră? Am dat din umeri, iar el, tot aplecat peste fața mea, îngrijorat: întinde-te acolo, Siggi, oleacuță, am să aduc ceva de băut, un pahar de zer n-o să-ți strice; și cu multă grijă m-a condus spre unul din cele cincizeci și cinci de culcușuri din atelier, care erau rezervate în timpul nopții, cum am crezut multă vreme, pentru toate personajele din tablouri; pentru sloveni, dansatoarele de pe plajă și profeții cei galbeni, pentru trudituții ogoarelor îndoiți ca de vînt și pentru precupeții verzi și vicleni. Odată, înveselit, pictorul mi-a și confirmat că într-adevăr aici dormea tot norodul acela fosforescent, pe care-l adusese în tablourile sale; se arăta supărat, dacă făceai o mutră neîncrezătoare; ceea ce spunea, voia să și crezi.

Așadar, a fost dezvelit un culcuș, pe el era întinsă o foaie de cort decolorată, iar dedesubt paie. M-am așezat pe culcuș, Max Ludwig Nansen mi-a ridicat cu grijă picioarele, m-am învelit și s-a uitat în jos spre mine, cu o severitate simulată: Ai să stai acum culcat, chiar dacă nu-ți convine. Da? Și ai să rămîi liniștit și ai să aștepți, pînă mă-ntorc. Da? Nu durează mult. — Dar lumina, lumina o lași aprinsă? A dat din cap. Ca să n-o ștergi, am să las lumina aprinsă.

Îngrădit așa de grija și de cuvintele lui, m-am întins la loc, după ce mi-a mai bătut puțin și perna cu față de pînză. Avea un aer grav, cînd a plecat i-am ascultat pașii, care se îndepărtau șovăielnici spre ușă ; un curent puternic de aer a pătruns în încăpere, a răsfoit bucățile de hîrtie stivuite pe masa de lucru, cîteva au zburat pe podea. Nu l-am văzut, dar am simțit că s-a oprit afară la fereastră și s-a mai uitat o dată înăuntru la mine, apoi s-a dus dincolo, în locuință. Pe urmă, deci.

Trebuie să-mi adun gîndurile, să-mi reamintesc ce s-a petrecut pe urmă, fiindcă a fost pentru prima dată, îmi propusesem doar să aștept, tremuram sub pătură, pînă atunci îmi putusem lămuri cele mai multe lucruri prin comparații. Lumina era suficientă, încăperea, bine cunoscută, timpul, pe care îl aveam de petrecut aici, limitat, în orice caz puteam să prevăd cînd avea să se întoarcă pictorul cu un pahar de zer. Nu-mi imaginam că mă aflam într-o vizită. Atîta reușesc : mă văd, privindu-mă de azi înapoi, cum stau culcat, ascuns pînă la bărbie sub pătura cafenie, înconjurat de tablouri pe care le cunoșteam. Trecerea, trebuie să găsesc trecerea, sau nici n-a existat vreuna pentru mine.

A început probabil așa : am observat că eram privit, și nu numai privit, ci și recunoscut. Iată-i pe sloveni, ședeau în jurul unei mese rotunde și se uitau cu ochi sticloși, mulțumiți, la rachiul lor. Precupeții arătau interes unei femei bătrîne ce trecea pe-acolo fără să-i ia în seamă, iar truditorii ogoarelor încovoiați erau preocupați de furtuna ce se apropia. Dansatorii de pe plajă ? Profeții ? Aceștia nu făceau decît să stea de vorbă cu ei înșiși.

Trebuie să fi fost cei doi zarafi, cei cu mîinile ușor colorate în verde-auriu și cu fețele ca niște măști : ei se uitau la mine. Nu se mai înțelegeau din coada ochiului în privința bărbatului ce ședea îndoit de spate în fața lor, a cărui disperare îi lăsa nepăsători, a cărui durere le convenea. Mi s-a părut că și-au ridicat privirea, din ochii lor cenușii ca gheața lipsea acum orice expresie de superioritate. Nu puteam să-mi explic, nici nu vream să-mi explic, tabloul s-a micșorat, la tîmple

simţeam o durere oarecum precisă şi strînsoarea unui cleşte, pe tablou a început să se mişte ceva luminos, care înainta pîlpîind din adîncimea fundalului, zarafii păreau că-şi ţin respiraţia ; m-am apucat cu amîndouă mîinile de pătură, fiindcă acum era clar că lumina aceea era o flăcăruie deschisă ce se apropia dinspre fundal, mereu, de neoprit. Ce era mai puternic decît frica mea ? Uimirea ? Slăbiciunea ? Groaza ? Frica mi-a îngăduit, cel puţin un răstimp, să stau liniştit şi să privesc ; mai ştiu doar atît : Acolo era un tablou. Era flăcăruia deschisă. Era frica. Asta era aproape tot. Şi nici n-am mai stat pe gînduri, cînd am dat la o parte pătura şi m-am sculat, trebuia neapărat să iau jos tabloul, să-l întorc, să înlătur cartonul din spate şi să-i scot din ramă pe zarafi. Unde-i puteam pune în siguranţă ? Sub pernă ? În dulap ?

Mi-am scos cămaşa din pantaloni, mi-am lipit tabloul de corp — cum mai procedasem cîndva cu „Făcătorul de nori" — mi-am întins din nou cămaşa, m-am culcat şi m-am hotărît să nu spun nimănui nimic, nici măcar pictorului. Nu vream altceva decît să pun tabloul în siguranţă ; vream să-l iau cu mine şi să-l duc într-un loc, pe care nici eu încă nu-l ştiam, numai departe de-aici, unde putea să fie cuprins de flăcări în fiece clipă. Cît de rece îl simţeam pe piele ! Cît de sigur era acolo ! mă gîndeam şi am închis ochii, ca să nu fiu silit să privesc celelalte tablouri. Trebuia oare să-i povestesc ? Ar crede el oare ce i-aş povesti ? Sau trebuia să fug ? Nu voiam să păstrez tabloul — tot aşa n-am vrut să păstrez pentru mine nici tablourile de mai tîrziu, pe care, fiindcă se aflau în primejdie, le puneam la adăpost, luîndu-le numai provizoriu sub ocrotirea mea. Nu puteam îngădui ca lucrurile să ajungă pînă acolo, încît aceste tablouri să fie cuprinse de flăcări într-o secundă de nesupraveghere, trebuia să fac totuşi ceva. Trebuia totuşi să ascult sfatul fricii. Greşeala mea a fost doar că mi-am dat seama prea devreme cînd un tablou era ameninţat şi că m-am îngrijit prea devreme de punerea lui în siguranţă.

N-am fugit. Am stat întins și am așteptat pînă cînd s-a întors pictorul, i-a fost greu să închidă ușa. S-a așezat pe marginea culcușului : uite, bea, și eu am băut și l-am urmărit cu privirea peste buza paharului. Se schimbase ? Făcuse mai mult decît să-mi aducă zerul ? Ce figură ai, Siggi, a spus el : aici nu trebuie să-ți fie frică. Ai febră ? Stai liniștit, și pe urmă te conduc acasă.

A luat de pe un dulap o sticlă, i-a scos dopul cu dinții lui gălbui, puternici, și-a turnat un pahar, pe care l-a dat iute de dușcă, și-a umplut un al doilea pahar și și-a vîrît pipa în gură. S-a uitat pe fereastră : Nu se mai zărește aproape nici urmă de flăcări, Witt-Witt, au reușit, mîine dimineață o să ne lipsească, vechea noastră moară. Ai fost de multe ori înăuntru, nu-i așa ? Te-am văzut uneori ieșind de-acolo. De ce-ai fugit de la foc ?

Trebuia să mă duc la toaletă. Zăceam țeapăn acolo, nu îndrăzneam să mă mișc, fiindcă s-ar fi observat greutatea tabloului, și o nouă spaimă îmi paraliza orice mișcare ; dacă ar descoperi lipsa tabloului, dacă l-ar găsi la mine — ce-ar face ? mă întrebam și trăgeam cu coada ochiului la rama goală, pe care o atîrnasem la locul ei. Mi-ar interzice pentru totdeauna să intru în atelier ? S-ar termina totul ? Rama atîrna strîmb, o agățasem prea în grabă, iar pătura cafenie, grosolană, mă apăsa, cu atîta putere, de parcă ar fi vrut să mă trădeze. Fierbințeala asta așa deodată, valurile astea arzătoare, care goneau peste corpul meu, pur și simplu nu reușeam să respir regulat, și trebuia să mă duc la toaletă. Două furtunuri, a spus el de la fereastră, acuma sting focul stropind cu două furtunuri, ca și cînd ar mai exista acolo ceva de salvat, de apărat. La noapte o să plouă, ar putea să lase restul pe seama ploii : tu ce crezi ? — Da. S-a întors de la fereastră, s-a apropiat cu pașii lui mici, în vreme ce eu mă uitam la pătură ; ce depărtare avea de străbătut, de dura atît. În sfîrșit, a ajuns lîngă mine. A pus paharul pe podea și s-a așezat cu un ușor gîfîit pe marginea culcușului. Ei, m-am gîndit, acum spune ce știi, sau spune ce-ai descoperit.

Și-a scos batista uriașă, mirosind a nicotină, și mi-a frecat fruntea și tîmplele ude de nădușeală. Acum li-

nişteşte-te odată Witt-Witt, a spus, ai să vezi într-o zi : ceea ce am făurit şi am strîns nu piere atît de repede din lumea asta. Urmele noastre rămîn mult mai mult timp decît ne trece nouă prin minte ; atît de repede nu dispare nimic. Ia gîndeşte-te : despre bătrînul Frederiksen, care a trăit aici, ştiu puţine ; dar la fiecare jumătate de an îşi măsura fiul pe canatul uşii, pe care făcea o crestătură cu un cuţit : chiar de e doar atît — ceva tot rămîne. M-a lovit cu palma peste coapsă. Ca să rămînă ceva, a spus, acel ceva nu trebuie să-l mai revezi ; unele lucruri trebuie mai întîi să le pierzi, pentru ca să le poţi stăpîni fără grijă. Dacă stau şi mă gîndesc aşa. Pot fi şapte sute de tablouri, poate chiar şi opt sute. Nu vor înceta să-mi aparţină, chiar dacă n-am să le mai văd niciodată. Şi tu ? Da, ştiu, au fost o mulţime. — Ce vrei să spui ? am întrebat. Iar el, fără să-mi ia întrebarea în nume de rău : a fost o ascunzătoare bună, aveai lucruri bune acolo sus, uneori mă minunam, iar cîteodată mă simţeam atît de bucuros, încît ţi-aş mai fi dat cîte ceva cu dragă inimă : — Ai fost acolo sus ? Ştiai ? — Ştiam şi am fost acolo sus, nu numai o dată. — Omul în manta roşie. — Da, l-am revăzut acolo şi pe omul în manta roşie şi încă multe altele. — Cum ai dat de ascunzătoare ? — Stai culcat şi fii liniştit. Vezi doar : ţi-am lăsat totul, chiar şi cele două tablouri invizibile, pe care ţi le-ai însuşit, iar într-o zi m-am şi gîndit să-ţi mai agăţ ceva acolo pe pereţi, în taină.

El a făcut-o, am spus, numai el, şi o s-o facă mereu, nu se gîndeşte la nimic altceva, nu are altceva în minte decît să aştepte prilejul. — Stai liniştit, băiete, nu mai ştii ce vorbeşti. El a făcut-o, la şopron şi pe plajă, şi acum : o ştiu, descoperă totul, nimic nu e în siguranţă din cauza lui, asta n-o să se termine niciodată. — O să găsim o nouă ascunzătoare pentru tine. — Are s-o descopere, fără îndoială. — Atunci o să căutăm mai multe ascunzători şi o să schimbăm ascunzătorile ; acum stai însă liniştit şi dă-mi drumul odată la braţ. — Trebuie să faci ceva, unchiule Nansen, am spus, tu eşti singurul care poate să facă ceva, i-a sărit o rotiţă, sau îi lipseşte

o doagă, mă apucă spaima numai cînd îl văd cum stă așa și ascultă ceva dinăuntrul lui.

Îl cunosc pe tatăl tău, a spus pictorul, de mai multă vreme decît tine, cu siguranță că nu el a fost acela care a dat foc morii, n-ai voie să te gîndești la un asemenea lucru. Mai vrei să bei ceva ? — Iar eu îți spun că trebuie să ascundem de el totul.

Pictorul m-a apăsat în așternut, și din privire mi-a destăinuit că știa mai multe decît presupuneam : în vocea lui nu era nici dezamăgire, nici tristețe și nici indignare, atunci cînd a spus încet : De zarafi am să am grijă eu însumi, dă-mi-i înapoi. Deoarece credea că tabloul se află sub pat, s-a aplecat scurt ; apoi m-a privit îngrijorat și a spus : Hai, la mine e mai sigur. — O flacără, am spus, pe tablou se mișca o flăcăruie. — Bine. — Foarte clar. Am văzut-o. — Da, te cred, dar acum dă-mi înapoi tabloul. Din două mișcări, m-a dezvelit, a pipăit tabloul pe corpul meu, mi-a scos cămașa din pantaloni și n-a vrut să se lase ajutat de mine, mi-a poruncit calm : La o parte mîinile, mă descurc singur. Nici o dezagămire, nici o mînie, cum am spus.

Surprinzător de subțiri și de palide i-au ieșit la iveală din mînecile prea lungi încheieturile mîinii, cînd a luat jos rama, a pus în ea fără o vorbă tabloul și l-a agățat la locul lui. Ți-e foame ? — Nu. — Atunci cu siguranță că se petrece ceva cu tine, a spus zîmbind, iar după un răstimp a spus : Trebuie să te obișnuiești cu gîndul că uneori mai există și pierderi, Witt-Witt. Poate că e bine așa : doar nu trebuie să rămînem cramponați de ceea ce avem. Trebuie s-o luăm mereu de la capăt. Cîtă vreme o facem, ne mai putem aștepta la ceva din partea noastră. N-am fost niciodată mulțumit, Siggi, și-ți dau un sfat : fii nemulțumit cît poți.

S-a speriat. M-a învelit : Dumnezeule, cum arăți, băiete. Hai, te duc acasă. — Vreau să rămîn aici, am spus. — Asta nu se poate. — Dar vreau. — Poți să mănînci cu noi și pe urmă te duc la tine acasă.

SĂ-L OPRESC, SĂ-L OPRESC PE OKKO BRODERSEN şi să-l întreb dacă nu cumva în geanta lui de poştaş e vreo scrisoare, dacă nu cumva această scrisoare mie însumi, dacă în felul acesta un drum şi aşa mai departe : toate astea n-aveau nici un rost, deoarece poştaşul ciung, stînd ţeapăn şi proptit în şale pe bicicleta lui, stăruia să înmîneze corespondenţa în casă, cel mult în faţa casei, cu aluzii, se-nţelege, uneori cu sfaturi, în orice caz în aşa fel, de parcă ar fi ştiut despre scrisori mai multe decît adresantul. E adevărat, nu aveai chiar sentimentul că el scrisese fiecare epistolă, dar că se aflase cel puţin de faţă cînd fusese scrisă, aşa ceva nu se putea să nu presupui, văzîndu-l cum înmînează corespondenţa. Cum ştia omul ăsta să ciocănească o scrisoare ! Cum ştia s-o fluture, atrăgîndu-ţi atenţia ! Nu, cine îl cunoştea, nu-l oprea în drum, ca să-l întrebe de vreo scrisoare, ori îl lăsa să treacă, ori fugea după el, ca mine, pînă în curte, pînă la uşa casei.

E ceva pentru noi ? Brodersen şi-a pus geanta pe şa, a deschis-o, şi-a trecut degetul gros peste scrisorile înghesuite acolo, care s-au îndoit, arătîndu-şi adresele. Nimic pentru noi ? Aşadar o singură scrisoare de format mare, cu plic cafeniu, scriere rondă, fără expeditor. Aici nu e scris nici un expeditor, a spus Okko Brodersen, a clătinat din cap pe gînduri, a chibzuit, poate, să reţină scriscarea, în cele din urmă mi-a întins-o şi a ară-

tat spre casă : Dă-i drumul, du-o în casă şi spune bătrînului tău că în viitor ar trebui să primească numai scrisori cu expeditor. — S-a făcut. N-a salutat la plecare, pur şi simplu a luat-o din loc pe drumul de cărămidă înspre Holmsenwarf. Uite o scrisoare pentru tine.

Tata tocmai făcea ghetele. O dată pe săptămînă făcea toate ghetele pe care putea să le adune, scotocind prin casă : le căra în bucătărie, le aduna acolo într-un şir oarecum aliniat şi le meşterea în ordinea a trei operaţii : curăţatul de noroi, unsul cu cremă, lustruitul. A trebuit să pun scrisoarea pe masă. Lustruind cu un petic de lînă un carîmb de cizmă, postul de poliţie s-a uitat la scrisoare, a dat din umeri şi s-a întors, s-a mai uitat încă o dată la scrisoare, de parcă ceva i-ar fi atras atenţia abia pe urmă, acum mai mult decît prima oară, a vrut să se întoarcă din nou, dar curiozitatea, a cărei apariţie putea fi observată cu folos la tata, era prea mare : îşi frămînta mintea, căutînd să ghicească expeditorul, acum a lăsat din mînă cizma şi peticul de lînă, a desfăcut plicul, a citit stînd în picioare, părea că nu înţelege nimic, s-a lăsat să cadă pe laviţa din bucătărie şi a continuat să citească şezînd, compara ceva, ţinea ceva în lumină, părea că nu înţelege nimic, s-a uitat la mine consternat şi a strigat : Mama, ad-o pe mama jos, repede !

Aşadar, bătînd la uşă, am scos-o pe Gudrun Jepsen din dormitorul ei şi am lăsat-o s-o ia înainte, am depăşit-o totuşi pe scară şi am putut s-o văd cum a intrat în bucătărie, cum s-a oprit rău dispusă, dar răbdătoare în faţa mesei din bucătărie, dîrdîind de frig în capotul ei. Tata n-a văzut-o. Sau poate a văzut-o şi a vrut să se asigure pentru ultima dată, mai înainte de a-i întinde ei scrisoarea. Ea aştepta, el citea. Ea îşi dădea seama că lui îi venea greu să înţeleagă ceva. El a răsucit scrisoarea pe masă şi a citit cu capul plecat într-o parte. Deodată i-a împins mamei scrisoarea şi plicul, s-a repezit şi a apăsat-o domol şi fără întrerupere pe umeri, rămînînd în spatele ei, în timp ce ea începea să citească.

Liniştit ? Nu putea sta liniştit. Ia citeşte, spunea, sau : Ia uită-te aici, sau : Observi ceva ? sau : Rămîi cu

gura căscată. Mama nu-l asculta, nu se lăsa imboldită. Şi ea a răsucit hîrtia pe masă, apoi şi-a ridicat capul, s-a uitat ţintă în direcţia plitei, a făcut încercarea să spună ceva, dar n-a reuşit.

Aş vrea să-i las pe amîndoi o clipă în starea asta de zăpăceală sau de uimire şi, în timp ce-şi trăgeau sufletul şi căutau cuvinte, să povestesc în sfîrşit ce ne sosise în casă cu poşta. Scrisoarea, cum am spus, nu avea expeditor. În plicul de format mare era vîrîtă o foaie ruptă dintr-o publicaţie. Foaia era acoperită aproape în întregime de reproducerea unui tablou cu titlul : „Dansatoare pe valuri". Pe marginea îngustă a hîrtiei stătea scris cu litere ronde : Observaţi asemănarea, merită. Era un tablou de Max Ludwig Nansen. Era Hilke care dansa. Dansa între valuri mici care unduiau, foarte aproape de o plajă orbitoare, sub un cer roşu, dansa cu părul desfăcut, îmbrăcată doar cu o fustă scurtă în dungi, sînii păreau că o deranjează la dans, îşi şi cobora un braţ, ca să-şi apese sînii, iar pe chip îi plutea o expresie de nemulţumire şi de epuizare. Dansa cu valurile, împotriva valurilor, ritmul valurilor hotăra şi ritmul dansului, care, cum se şi observa, o ducea mereu mai departe de plajă, în direcţia mării, unde dansul ei avea să ia sfîrşit. Dansatoarea pe valuri era aşadar Hilke, sora mea. O semnătură ? Semnătura lipsea, firește, de pe foaie, la fel ca de pe plic. Ştampila poştei ? Scrisoarea fusese predată la Glüserup.

Ei, ce zici ? a spus tata şi a bătut darabana, poruncitor, cu dosul mîinii pe tablou ; e ea, nu pot să mă-nşel ; Hilke, iar ce-nseamnă asta, ştim. — O recunosc, a spus mama. Oricine o recunoaşte, a spus tata. I s-a arătat, a spus mama. I s-a oferit, a spus tata. Nici o mîndrie, a spus mama. Nici o ruşine, a spus tata. Privind la tablou, aveau de spus mai multe, de înşirat mai multe, cel mai greu cîntărea vădit ceea ce le făcuse Hilke lor înşile : căci nu reuşeau să înceteze a se compătimi şi a se deplînge, iar ceea ce le aţiţa indignarea împotriva Hilkei devenea compătimire faţă de ei înşişi. Cum a putut să ne facă una ca asta ! Cum a putut să ne pună într-o asemenea situaţie ! În definitiv, unde s-o fi vîrît ?

Tata a ieşit pe coridor, a strigat-o pe Hilke, a ascultat, a strigat încă o dată, iar cînd uşa de la camera Hilkei s-a deschis, s-a întors repede în bucătărie, a căutat un loc care să impresioneze, cel mai mult ar fi dorit un loc mai înalt, iar cum nu se găsea un loc mai ridicat, s-a decis pentru capul mesei de bucătărie : drept, cu picioarele crăcănate, cu faţa uscăţivă încordată, ridicată, aşa a aşteptat-o. Ce e ? a întrebat Hilke, iar cînd le-a văzut feţele, a adăugat ceva mai încet : Dar ce s-a întîmplat aici ?

S-a apropiat cu mişcări şovăitoare, nesigură, chiar şi înspăimîntată, ne-a privit în ochi şi n-a ajuns la nici un rezultat. Şi-a împreunat mîinile şi a început să-şi frece palmele. De ce v-aţi adunat aici ? Oare ce v-am făcut ? Şi-a strîns părul pe ceafă, l-a legat. Şi-a umezit buzele. Postul de poliţie Rugbüll a lăsat-o să se zvîrcolească, aşa cum îi lăsa pe toţi mai întîi să se zvîrcolească, şi-a luat ca întotdeauna timp pentru introducere, degustînd sentimentul de nesiguranţă, pe care-l provoca intenţionat prin tăcerea lui, da, uneori mă gîndeam — sau cel puţin mă gîndesc astăzi — că tăcerea lui calculată reprezenta ea însăşi o parte din pedeapsă, pur şi simplu prin aceea că tăinuia acuzaţia şi nu dădea omului prilejul să se apere.

Hilke s-a dus spre el, şi-a întins rugătoare braţele în lături ; el a tăcut. Dar vorbiţi odată ! În sfîrşit, mi-a prins privirea, a urmat-o, iar eu i-am îndrumat atenţia spre masa de bucătărie, spre scrisoare. Stînd în spatele mamei, s-a uitat la tablou mult, prea mult, cum mi s-a părut mie ; nu îndrăznea să ia foaia. Aşadar asta e : acuma ştiu. A făcut o mişcare cu mîna, a zîmbit dulceacru, a vrut să bagatelizeze lucrurile : Aşadar, dacă vă referiţi doar la asta. A oftat uşurată, s-a întors dinspre masă, a spus : E mult de atunci, a fost cel puţin în primăvara trecută sau cam aşa ceva, iar după asta a aşteptat de fapt o înviorare generală, cel puţin destinderea situaţiei.

Mama fixa nemişcată modelul albastru de pe musamaua aşternută pe masa de bucătărie. Tata se uita de

departe, se uita de sus la foaia de hîrtie. Aşadar dacă asta-i tot, a spus Hilke, şi a spus : Dansatoarea pe valuri — Dumnezeule, ce-aveţi oare împotrivă ? Îi trebuia un model, m-a considerat destul de bună : mai mult doar nu s-a întîmplat. O dată. O singură dată. Dansatoarea pe valuri. Ce poate să vă tulbure atît, asta-i întocmai ca la doctor, a spus ea şi s-a simţit pe deplin eliberată, mişcările i-au şi devenit mai nestingherite.

Deci, a spus tata cu o voce monotonă, e adevărat ce se afirmă aici, totul e întocmai : te-ai arătat în faţa lui ; te-ai dezgolit, iar cu asta ai trădat desigur pînă unde merge mîndria ta. Hilke s-a întors, l-a privit cu mirare : Mîndrie ? cum adică mîndrie. — Doar trăieşti la noi, a spus tata cu ochii mijiţi, ai băgat cu siguranţă de seamă ce s-a întîmplat în ultimii ani între el şi mine. — Dar asta a trecut, a spus Hilke, vremurile alea au trecut, iar tata, ţuguindu-şi buzele a dispreţ : Cînd s-a ajuns atît de departe, nu mai poate să înceteze niciodată. Dar asta-i altă chestie : noi vorbim despre tine, despre tine, cum apari pe tabloul ăsta ; înţelegi probabil ce s-a întîmplat.

Seamănă cu mine, a spus Hilke, dansatoarea pe valuri seamănă cu mine ; iar tata : Poţi fi recunoscută, nu numai de noi. Foaia asta ne-a trimis-o cineva, fără expeditor, şi la fel cu ăla se poate întîmpla cu oricine, dacă priveşte tabloul ; la ce se gîndeşte, cînd te recunoaşte, nici n-ai nevoie să te mai întrebi. Şi de-ar fi fost măcar altul cel ce-a pictat tabloul ăsta, dar tocmai el. El cu legile lui proprii. Cu aroganţa lui. El cu dispreţul lui faţă de cei ce nu-şi fac decît datoria. Probabil că n-ai auzit niciodată ce se vorbeşte despre el şi despre mine.

Hilke s-a mişcat încet spre fereastră, s-a oprit acolo cu capul plecat, puteai să-ţi dai seama că din această clipă n-ar mai fi fost în stare să răspundă nimic. Tata n-a însoţit-o cu privirea, continua să vorbească spre locul unde Hilke stătuse pînă adineauri : Gîndeşte-te numai ce ne-ai făcut cu asta. A trebuit să mă uit spre mama, care acum a schiţat o mişcare, care s-a trezit dintr-o stare de meditaţie trîndavă, şi-a îndreptat ţi-

nuta și a spus în șoaptă „îngrozitor", iar apoi : Îngrozitor ce-a făcut din tine : aerul ăsta străin care se degajă de-aici. Dorința asta pătimașă. Beția. Și ce-a făcut din trupul tău. Șoldul în flăcări. Coapsele arcuite. Și fața : doar nu poți să fii de acord cu fața pe care ți-a dat-o. O jignire, a spus tata, iar mama : Pînă acum a jignit pe toți cei pe care i-a pictat, pe tine la fel. Așa dansează probabil o țigancă. — Da, a spus tata, o țigancă : asta a făcut din tine. — E o rușine, a spus mama, iar postul de poliție : Știi desigur ce-ți rămîne de făcut acum. — Un singur lucru, a spus mama : tabloul ăsta, un asemenea tablou nu trebuie să mai existe multă vreme, atît în interesul tău, cît și al nostru. — L-ai ajutat să-l picteze, a spus tata, acum poți da o mînă de ajutor să piară de pe lume, doar nu-i ceva atît de greu.

Hilke a apucat un taburet, s-a lăsat cu stîngăcie pe el, ca punîndu-se la adăpost, s-a uitat la palmele ei și și-a acoperit brusc fața cu mîinile, a început să geamă și să sughițe. Cine n-o cunoștea, ar fi crezut în clipa asta că are într-adevăr o criză de sughițuri ; noi însă știam că plînge. Ai înțeles ce vrem ? a spus tata. Ai înțeles ce vrem ? Tabolul trebuie să dispară. Hilke n-a lăsat să se vadă dacă înțelesese : bustul ei pendula încolo și-n-coace, de parcă ar fi căutat o rezistență, sau de parcă ar fi căutat ceva de care să se sprijine. Poți să-i ceri asta, a spus mama, ai tot dreptul : un asemenea tablou e îngăduit să fie văzut de oricine. — Cu tabloul ăsta ți-a creat o faimă proastă, a spus tata, și tu, tu singură ai să schimbi lucrurile.

Cît de prompt și de firesc își cedau rîndul în discuție, fiecare întărea sau lămurea cuvintele celuilalt, în așa fel de parcă ar fi fost înțeleși mai dinainte, iar faptul că nu i se adresau direct, ci își rosteau constatările, acuzațiile, cererile peste capul Hilkei și pe lîngă ea, crea impresia că se sfătuiseră îndelung și că nu se gîndeau atît la rolul Hilkei, cît mai ales la ceea ce se afla în joc pentru ei înșiși. Se completau. Își dădeau parola. Se aflau, în vreme ce sora mea plîngea, aș zice : pe seama

ei, adică scotea un urlet stins, uniform, întrerupt doar cînd şi cînd de un sughiţ. Nimeni nu-i cerea să înceteze. Nimeni nu se încredinţa dacă Hilke înţelesese ce se aştepta de la ea. A fost influenţată şi prelucrată fără întrerupere, pînă cînd telefonul postului de poliţie a sunat în birou. Atunci mama s-a sculat de pe scaun şi a părăsit bucătăria, nu, mai înainte de a se duce sus, s-a apropiat de Hilke, i-a pus în treacăt mîna pe umăr, a apăsat-o uşor şi abia după aceea a părăsit bucătăria.

Cum s-o liniştesc pe Hilke ? Am imitat-o pe mama, am pus o palmă pe umărul surorii mele, am masat-o în treacăt, am ciocănit-o pe claviculă, am bătut într-o doară ritmul cîntecului „Pentru mine eşti frumoasă", oarecum lipsit de orice interes, trebuie să recunosc, deoarece atenţia mea era concentrată asupra tatei, care vorbea la telefon. Tata confirma urlînd că el e postul de poliţie Rugbüll, că are numărul doizerodoi, a mai adeverit ca sunînd din trompetă că el însuşi se află la aparat.

Accident de circulaţie ! Deci s-a întîmplat un accident de circulaţie... Un accident de circulaţie pe şoseaua spre Husum... O căruţă cu lapte şi o bicicletă... Deci un Mercedes şi o căruţă şi treizeci şi opt de morţi... Înţeles, model treizeci şi opt... Oare colegii din Glüserup... Doi răniţi, deci, asta sună altfel... La întretăierea spre moşia Söllring, da... Înţeles, da.

A agăţat receptorul în furcă, şi-a îmbrăcat pe coridor vestonul de uniformă şi şi-a încins centironul. Am văzut în oglindă cum şi-a închis geanta de serviciu din piele de culoare deschisă, cum şi-a pus chipiul şi şi-a încheiat buzunarele vestonului. S-a oprit în faţa uşii, ne-a privit fără reproş şi fără dojană, a tras scurt cu urechea în sus şi a strigat : Săr' mîna, apoi a ieşit. Nici un cuvînt în plus, nici un gest de concluzie.

Ce trebuia să mă fac cu Hilke ? Am încercat s-o ridic, şi n-am reuşit. Am încerat să-i trag mîinile de pe obraz şi n-am reuşit. Hai, am spus, hai, te duc în odaia ta, acolo poţi să te întinzi, să te gîndeşti în linişte la toate. A clătinat din cap. A şoptit : Nu pleca, mai rămîi

nițel, iar eu : Numai dacă vii, dacă vii în odaia ta, și după un răstimp s-a ridicat printr-o smucitură, mi-a dat mîna, și am condus-o pe sora mea, care continua să plîngă și-și apăsa fața cu cealaltă mînă, pe coridor și în odaia ei strîmtă. Simțeam cutremurările ușoare ale corpului ei, în timp ce plîngea, și am spus : Încetează, Hilke, încetează odată să urli, nu merită. S-a așezat pe pat, m-am așezat lîngă ea și am reușit cu multă grijă să-i iau mîna de pe față, care era roșie și năclăită.

Apoi m-a întrebat dacă și eu vreau să părăsesc această casă, iar eu am spus : Da. Pe urmă a spus că a fost de mai multe ori gata să plece, dar numai din cauza mea n-o făcuse. Iar ea a spus : Cel mai bine, ar fi să pun capăt la toate, iar eu am spus : Perfect, am să-ți aduc flori la înmormîntare, mac roșu. Apoi m-a întrebat de ce e casa asta atît de străină și de dușmănoasă și dacă eu mă simt înțeles. Iar eu am spus : Nu. Pe urmă am întrebat-o cine i-a scornit pe ăștia, iar ea a întrebat : Pe cine ? Și eu am spus : Postul de poliție Rugbüll și pe nevasta lui. Apoi ea a întrebat dacă n-am putea să plecăm împreună, poate la Hamburg, unde cunoaște rosturile și unde ar exista și pentru mine unele posibilități, iar eu am spus : De ce nu ? Și pe urmă ea a spus : Cum să fac să dispară tabloul, iar eu am spus : Nu se poate. Atunci ea a întrebat : Ce importanță are dacă el te privește, iar eu am spus că n-are nici o importanță. Pe urmă m-a întrebat ce trebuie să facă, și eu am spus : Nu știu. Apoi am întrebat-o dacă a auzit și ea povestea, iar ea a întrebat : Care poveste ? Și eu am spus : că fratele nostru Klaas a luat un premiu pentru fotografii, iar ea a spus : Nu.

Deodată s-a lăsat să cadă pe pat, s-a răsucit pe un umăr, și-a tras picioarele și a părut că ascultă ceva, oprindu-și respirația. I-am deznodat funda care-i ținea părul. Apoi ea a spus : Addi e din nou la Hamburg, iar eu am spus : Da. Și pe urmă m-a întrebat dacă în locul ei m-aș mărita cu Addi, iar eu am spus : Dacă n-aș avea încotro. Iar ea a spus : Totul ar fi altfel, dacă n-ar exista ei, și eu am spus : Trebuie să-i schimbăm. Ea a întrebat : Pe cine ? și eu am spus : Postul de poliție

Rugbüll şi pe nevasta lui. Iar ea a spus : Aşa ceva nu-ţi e permis să spui, şi am întrebat-o : Tu n-ai vrea ? Şi ea a spus : Ba da.

Aşa ne-am bălăbănit de colo, colo în odaia ei, treptat, Hilke s-a liniştit, şi-a găsit şi o poziţie mai comodă, în orice caz mai relaxată, iar eu i-am desfăcut şireturile şi i-am scos pantofii şi am tras, cum am putut, cuvertura peste ea. Dar Hilke nu voia să rămînă în pat şi nicidecum să se vîre sub cuvertură, voia pîine, o felie de pîine cu magiun de prune, iar pentru că eu socoteam asta ca un semn bun, i-am promis că mă duc în cămară şi-i aduc o felie de pîine.

N-am ajuns pînă la cămară, deoarece pe coridor stătea Max Ludwig Nansen, sub pălăria lui mare, cu mîinile vîrîte adînc în buzunare şi cu o faţă, care mă interoga sever şi grăbit, stătea extrem de agitat şi te făcea să-ţi dai seama de la prima privire cît de greu devenise pentru el drumul pînă la noi. Nici un zîmbet ca de obicei, nici un ghiont strengăresc ca de obicei, dimpotrivă buzele strînse, bărbia împinsă înainte, umerii încordaţi — aşadar trebuia să mă aştept la ceva serios. Mai întîi să fac faţă privirii lui şi felului său poruncitor de a sta acolo ; pe urmă.: Unde e tabloul ? Adu-l încoace, vreau să-l iau cu mine. — Tabloul ? am întrebat, care tablou ? — Lasă vorba, nu te mai preface, adu-l încoace şi gata treaba ; ştii la ce mă refer : Dansatoarea pe valuri. — A dispărut ? — Da, a dispărut, am venit s-o iau, ca să fim înţeleşi : deci ? — N-am luat cu tabloul. — Să caut ? — Poţi să răscoleşti totul, tabloul nu e aici. — Ascultă, Siggi : tu ai fost ultimul care-a intrat la Bleekenwarf, dacă nu scoţi tabloul : ştiu din ce motiv l-ai luat, dar trebuie să capăt tabloul înapoi. De-asta am venit încoace. — Nu e aici, sigur nu e aici. — Asta o s-o vedem, a spus pictorul, m-a apucat de încheietura mîinii şi m-a tras în sus pe scară, spre odaia mea. Asta-i camera ta ? — Da. — Atunci deschide.

Cum mi-a cucerit şi mi-a scormonit odaia ! Cît de hotărît a păşit pînă în mijlocul ei, s-a aplecat şi a privit mai întîi totul roată, în căutarea unor ascunzători

posibile ! M-am postat la fereastră și m-am uitat cum a golit rafturile, a săltat harta marină, a examinat bănuitor patul, i-am însoțit cu privirea încercările de a descoperi în cutia nevinovată ceea ce aceasta nici nu putea cuprinde din cauza dimensiunilor ei, iar la sfîrșit a îngenuncheat și a căutat pînă și sub covorul cusut din petice. Nu s-a arătat mulțumit cu atît. Era așa de sigur de părerea lui, încît, după ce a răscolit odaia, a venit la mine, m-a zguduit și m-a întrebat scandînd Unde-unde-unde, unde e tabloul ; la care eu i-am răspuns nu mai puțin ritmic : Nu știu — nu știu. — E la tine ! — Nu, nu e la mine. — L-ai văzut în pericol și ai vrut să-l pui în siguranță. — Nu, tabloul ăsta nu, nu Dansatoarea pe valuri. — Atunci unul dintre voi : dacă nu tu, atunci unul dintre voi a șterpelit tabloul. M-a apucat de piepții cămășii, a strîns pînza în mîna lui, o mișcare de răsucire, și m-a ridicat în aer cu mîna lui vîrtoasă, lată, m-a privit în ochi și și-a repetat acuzația de mai înainte, dar n-a obținut de la mine altceva decît același nu. Am reușit să-i suport atît strînsoarea, cît și privirea, da, în timp ce mă strîngea și mă privea am putut chiar să gîndesc : cine sparge acum lemne, căci în disputa dintre noi se amesteca dinspre curte, dinspre șopron, zgomotul unui topor în acțiune. Tata, firește ! Ajunsese prea tîrziu la locul accidentului, accidentații, ca să zic așa, se împrăștiaseră, iar pentru că stiva de lemne îl tot solicita de cîteva săptămîni, acuma spărgea lemne ; de altfel, deșeuri de la gaterul din Glüserup.

Pictorul s-a uitat pe deasupra mea la tata, mi-a dat drumul încet, m-a împins în lături și s-a dus la ușă. A coborît scara și pe coridor, mai înainte de a ieși în curte, și-a aprins pipa, apoi a pornit cu un aer cam prea solemn pe treptele de piatră și s-a îndreptat, pufăind scurt, spre șopron. Tata încă nu-l văzuse, sau încă nu voise să-l vadă, spărgea lemne, foarte atent, foarte îndîrjit. Așeza cu grijă pe butuc bucățile de lemn tăiate scurt, se trăgea înapoi, măsura distanța, în care timp ridica toporul și, fără a-și pune toată puterea în lovi-

tură, da, mai curînd în așa fel, de parcă n-ar fi făcut altceva decît să dea toporului direcția, îl lăsa să cadă pe bucata de lemn, vîjîind, atît de precis, încît bucata despicată rămînea uneori pe butuc, iar el o împingea în lături cu o mișcare a mîinii. Dar ridică odată capul! Probabil că-l observase de mult pe pictor, care se oprise lîngă grămada de lemne despicate, trebuia să-i vadă ghetele, poalele mantalei, ori de cîte ori se apleca să ia o nouă bucată de lemn, dar continua să se comporte în așa fel, de parcă ar fi fost singur în curte. Mă gîndeam : ia să vedem cîtă vreme o să-l lase să stea așa și mă gîndeam : ia să vedem cît o să reziste pictorul așteptînd : oamenii de pe la noi sînt grozavi, cînd vor să nu observe ceva, iar despre cel care cedează, își ia seama, renunță, se grăbesc să spună : a pierdut. Tata mînuia toporul, îl lăsa să muște, vechiul topor, stropit cu pete întunecate de sînge de porumbel. Pictorul stătea și pufăia și se uita la el cu ochii mijiți. Nici o schimbare? Totuși, tata lucra mai vîrtos, mai îndîrjit, aproape că nu-și mai lua timp să cumpănească loviturile, ceea ce însemna că și cedase întrucîtva.

Aș putea să-i las pe cei doi să stea așa față-n față vreo opt zile, ar fi o poveste pe de-a-ntregul întemeiată, dar în cele din urmă ar trebui să recunosc că pictorul a fost acela care a ridicat o bucată de lemn ce sărise mai departe, a azvîrlit-o înapoi în grămadă și a spus : Nu te grăbi ; aștept pînă termini. Tata n-a spus nimic, a încercat parcă stingherit ascuțimea toporului, plimbîndu-și pe tăiș degetul gros umezit, apoi și-a continuat lucrul, a repezit toporul într-o buturugă noduroasă, care nu s-a crăpat la prima lovitură, pe care a ridicat-o cu toporul o dată și încă o dată și a rotit-o ; postul de poliție Rugbüll a trebuit să facă uz de toată puterea, ca să despice bucata asta. Din nou o spărtură a zburat pînă la picioarele pictorului, din nou acesta a luat-o și a aruncat-o pe grămadă. A spus : Totul la locul său ; n-a primit nici un răspuns și a rămas acolo, chiar dacă rezistînd, totuși oarecum neajutorat și ca

de prisos, de parcă ar fi deranjat. De asta şi-a dat şi el seama, iar în cele din urmă a înţeles că e de datoria lui să ia din nou iniţiativa, ca să ajungă acolo unde voia, astfel că s-a apropiat mai mult de tata, cu degetele groase agăţate în buzunarele mantalei, s-a dus pur şi simplu lîngă el şi a spus de încercare : O informaţie se poate cere totuşi aici, sau ? Postul de poliţie a despicat un lemn rotund, plesnit de uscăciune, a înfipt toporul în butuc, l-a tras din nou înapoi şi l-a folosit ca sprijin, apoi, rezemat în coada toporului, cu faţa întoarsă, a aşteptat deci întrebarea.

Pictorul a renunţat la orice introducere şi şi-a cerut înapoi tabloul, la care postul de poliţie, după un răstimp de gîndire cu privirea fixă, a ridicat din umeri şi a răspuns pe un ton dispreţuitor că nu ştie despre ce e vorba, că, în genere, el nu confiscă nimic decît contra chitanţă ; dacă i s-ar arăta chitanţa respectivă. Acuma l-a privit pentru prima dată pe pictor, acesta a repetat cu răbdare şi stăruitor că i-a dispărut un tablou, cu titlul „Dansatoarea pe valuri", şi că a venit perfect convins că poate obţine înapoi tabloul de-aici, de la Rugbüll.

Tata a reflectat puţin ; apoi a vrut să ştie dacă el, pictorul, îşi dă bine seama ce acuzaţie a formulat şi aşa mai departe, asta ar suna aşa, de parcă el, postul de poliţie, ar fi înstrăinat tabloul ; la asta, pictorul i-a cerut tatei să binevoiască a-şi aduce aminte : nu sînt de loc atît de îndepărtate vremurile, cînd el trebuia să confişte tot ceea ce luase fiinţă împotriva interdicţiei de a picta, şi a şi confiscat desigur, ba chiar şi după ce autorii interdicţiei s-au dat de-a berbeleacul, el a acţionat mai departe în spiritul lor, a confiscat, a distrus, a ars, în orice caz a îndeplinit orbeşte şi cu încăpăţînare însărcinările ce i s-au dat ; oare nu-şi mai aduce aminte ? Oare nu mai vrea să ştie de cîte ori a dat tîrcoale în interes de serviciu pe la Bleekenwarf ? Şi dacă el, pictorul, n-are dreptul să pună întrebări ; după toate cîte s-au întîmplat ? Tata l-a ascultat, apoi a ridicat toporul cu o mînă, coada de lemn era lipită

de brațul lui întins, care nu tremura, care arăta calm spre drumul de cărămidă în jos : tata voia să știe dacă a terminat și dacă n-ar dori acum mai bine să dispară ? Ceea ce a fost în genere de spus între ei, s-a spus desigur în anii care-au trecut, și pe-acolo se iese din curte. Pentru el, a spus pictorul, e lesne de înțeles că postul de poliție și-a trimis memoria în concediu, e gata și să plece, dar mai întîi ar dori totuși să-l mai facă atent asupra unui lucru : vremurile interdicției de a picta au trecut cu adevărat, iar ceea ce lui, polițaiului, i-a apărut poate ca o datorie, astăzi ar trebui desigur să capete alt nume.

În plus voia doar să precizeze, și voia mai ales să lămurească — definitiv și cît se poate de răspicat — că unele lucruri s-au schimbat în comparație cu ce-a fost : el nu mai e în situația să aștepte și să tacă, și nici nu va mai aștepta și nu va mai tăcea.

Tata a coborît toporul pe butuc și a întrebat pe un ton batjocoritor exagerat dacă asta e o amenințare și dacă pictorul intenționează cumva să folosească prilejul pentru a-l da gata, el a spus : să-l doboare. Voia doar să nu mai ia în considerație nimic, a spus pictorul, cu asta s-a terminat acum ; vremurile, cînd ținea seama de anumite lucruri, au trecut. Oricum, vremurile au trecut și pentru el, a spus tata, încet, încet se dumirește că uneori a ținut seama de prea multe lucruri, împotriva îndatoririlor sale, atît de multe, încît acuma puteau să stea acolo amîndoi și să discute. Anume, dacă și-ar fi îndeplinit îndatoririle textual și fără a mai sta pe gînduri, astăzi n-ar mai sta desigur acolo unul lîngă altul ; poate că încă n-a băgat de seamă asta.

A băgat de seamă îndestul, a spus pictorul, în orice caz a aflat ce fel de boală e asta : datoria, iar ceea ce poate să facă împotriva ei va face ; e un lucru pe care victimele datoriei îl așteptau, victimele datoriei. Acesta e oare ultimul cuvînt, a vrut să știe tata, el are de lucru, iar gura lui a exprimat bagatelizare și dispreț, ceea ce nu putea să-i scape nici pictorului. S-a aplecat după

o bucată de lemn, a pus-o cu multă grijă pe butuc, a ridicat toporul, l-a lăsat din nou jos : tabloul nu e la el, a spus, dar dacă ar fi, s-ar gîndi de trei ori dacă e cazul să-l înapoieze, în definitiv acest tablou îl privește și pe el în oarecare măsură ; pe urmă a izbit cu ambele brațe, lemnul despicat a zburat în lături, iar toporul s-a înțepenit cu un trosnet în butuc. Acuma, pictorul părea că aflase ce voia să știe, dar tot n-a plecat, dorea să se mai asigure încă o dată : au vorbit oare pe înțeles în toate privințele ? Ce-ar însemna pentru el, polițaiul din Rugbüll, în caz că ? Dacă mai trebuie să sublinieze încă o dată, că acum nici un fel.

Chiar dacă nu-i era în intenție : fiecare dintre frazele sale suna ca o amenințare, nu mai puteam să-l ascult adresîndu-se așa postului de poliție Rugbüll, m-am tras mergînd cu spatele spre casă, am văzut cum tata a ridicat din nou toporul și a arătat spre drumul de cărămidă ; am urcat și scara de-a-ndaratelea, simțeam cum mă trec fiori calzi și reci : simțeam în tîmple împunsături, zvîcnituri, apăsări, iar cînd am ajuns în odaia mea, a trebuit să-mi masez stomacul cu mîna. Mai stăteau încă lîngă șopron ? Continuau să stea acolo jos, pictorul pe jumătate întors, gata să plece ; fiindcă tot se lăsase antrenat în această discuție, voia vădit să lepede tot ce-avea pe inimă : deziluziile, mînia acumulată, aprecierile și avertismentele sale. Tata răspundea cînd și cînd, sau punea cîte o întrebare, sau se uita la cel din fața lui cu o mirare înceată și cu un dispreț, aș zice, reținut. Cu superioritate ? N-aș putea spune cine și cui era superior atunci lîngă șopron.

În cele din urmă Max Ludwig Nansen a plecat, nici nu mai puteam rezista, aș fi vrut cu dragă inimă să-i iuțesc pasul, iar cînd s-a oprit nehotărît pe drumul de cărămidă, mă gîndeam : pleacă odată, pleacă, dar apoi. Pe coridor era liniște. Hilke nu se făcea auzită, probabil că-și luase singură magiunul de prune ; înapoia ușii de la dormitor se auzea o tînguire monotonă, o tînguire care nu numai că îmi era cunoscută, dar mă și liniștea, și pe care mama putea s-o prelungească ore

în șir fără a obosi. Am desfăcut frînghia, care ducea la chepengul podului; o smucitură și chepengul s-a deschis, o a doua smucitură și scara automată, pe care ne-o confecționase Hinnerk Timmsen, a alunecat în jos; la fel ca în moară; după ce m-am urcat în pod, am tras scara înăuntru și am închis chepengul. Liniște: mi-am poruncit, stai aici liniștit. Atîtea motive ca să mă ascund! Atîtea ascunzători din pricina unui om. Aici nu m-ar găsi nimeni.

Și de fapt aici nu urcau în genere decît o dată pe an, ca să pună de-o parte toate lucrurile, de care nu se puteau despărți, iar alde Jepsen nu se puteau despărți de nici unul dintre lucrurile uzate. Saltele vechi, sofale găurite, coșuri de rufe, mese de bucătărie, scaune descleiate, mormane de tipare de croit, și cărți, și cufere, ale căror încuietori nu se mai închideau: pe toate le cărau aici sus și le lăsau pe seama semiîntunericului și a unei putreziri în tăcere. Nimic pus în ordine, nimic stivuit, totul aruncat pur și simplu sau așezat de-o parte cum le-a venit la îndemînă. Colo plita cu urme de grăsime. Colo un dulap pe jumătate căscat. Colo ferestruica înclinată, pe care n-a deschis-o nimeni niciodată.

Mi-am scos ghetele, m-am strecurat și m-am tîrît cu îndemînare pînă sub fereastra înclinată. Din curte se auzeau loviturile de topor și plesnitul lemnelor. Aici, lada mea, acoperită cu hîrtie și cu saci vechi, înconjurată cu resturi de scaune. Am dat la o parte camuflajul și în cele din urmă mai multe coli de hîrtie pergament, am ridicat capacul, m-am așezat, iar cînd am văzut că noua mea colecție e intactă, împunsăturile și încordarea au dispărut, o dată cu domolirea presiunii din tîmple.

Am scos Dansatoarea pe valuri, am așezat-o pe marginea lăzii, lumina cădea de sus, diafană, iar Hilke dansa pentru mine între valuri mici, ce se unduiau ușor. Și deodată a început să mă preocupe, așa cum dansa sub un cer roșu, cu părul despletit, deodată m-am simțit atras s-o cunosc în fusta ei scurtă cu dungi, cu sînii

ţuguiaţi, pe Hilke, pe fata astă care nu înceta să danseze, deşi era istovită, singură în faţa plajei orbitoare. Nimeni, nimeni nu va mai vedea acest tablou, era un lucru hotărît, şi celelalte tablouri se aflau aici numai pentru mine, aici am învăţat cîte ceva, m-am dumirit pe propria mea piele de ce am nevoie, ca s-o scot la capăt cu mine însumi. Bătăi.

Cînd am auzit mai adineauri nişte bătăi, m-am gîndit : nu poate fi decît postul de poliţie Rugbüll, care izbeşte vertical de butuc coada toporului, ca s-o fixeze, dar se bătea aici, la uşa celulei mele, nu timid, cum o face Joswig, ci puternic şi cu disperare — o bătaie care-l anunţa nu numai pe Wolfgang Mackenroth, ci totodată şi noi veşti rele despre starea lui. Aşa bate, aş zice, numai un om care se crede îndreptăţit să-şi destăinuie mizeria.

M-am răsucit încet spre uşă, el tocmai intra, cu trenciul descheiat, n-a aşteptat nici măcar să se închidă uşa în urma lui, ci s-a năpustit asupra mea, fără să se întrebe : cum să mă port corect faţă de un tînăr greu educabil, care în plus e şi persoană-subiect a lucrării mele de diplomă.

Rahat, atîta rahat laolaltă, Siggi, n-ai mai văzut niciodată : pot să stau jos ? O distrată bătaie pe umărul meu, iar tînărul psiholog a luat loc pe pat, oferindu-mi un timp privelişte nu numai a unui om nefericit, ci şi a unuia care se îneacă în nefericirea lui. Ce naiba s-a întîmplat iar ? Mai întîi ţigările, azi cinci pachete, două sînt de la Hilke. Mi-a azvîrlit un pachet, le-a vîrît pe celelalte sub pătura de pe pat şi a făcut un semn de resemnare în spaţiu ; s-a terminat, putea să însemne, totul s-a terminat, sau şi : lumea nu va fi niciodată ceea ce am dori să facem din ea. A răsturnat cu dibăcie dintr-o cutioară îngustă de tablă două tablete gălbui pe podul palmei, a cules de-acolo tabletele cu limba şi le-a înghiţit fără efort.

Lucrarea, am spus eu. Gazda mea, a spus el. A sărit în picioare, a măsurat cu paşi repezi celula de la

fereastră pînă la uşă, şi-a pocnit mîinile în faţa capului, a făcut cîteva mişcări lungi de înot craul, folositoare probabil pentru destindere, s-a trîntit deodată suspinînd cu spinarea de uşă, în aşa fel încît mă aşteptam ca ochii lui Jowig să apară în orice moment în spatele vizetei, apoi s-a oprit lîngă masa mea. Gazda lui aşadar, campioana Germaniei de Nord la bîrnă. Wolfgang Mackenroth a rîs amar. Gazda lui aştepta aşadar un copil, care putea să fie atît de la el, cît şi de la soţul ei, macaragiul — o incertitudine care o necăjea pe ea mai puţin decît pe el ; căci ea nu voia decît să aibă un copil, iar el stăruia că trebuie să fie copilul lui. Caută să pricepi cum vine chestia asta. O silise să se gîndească bine ; ea se gîndise şi pe urmă dăduse din cap. Îi ceruse să facă un calcul ; ea calculase şi pe urmă ridicase din umeri nehotărîtă. Caută să-nţelegi, Siggi : să fii niţeluş tată, în cel mai bun caz pe jumătate. I-am dat dreptate şi i-am făcut propunerea să locuiască la respectiva familie, pînă cînd copilul va fi destul de mare, ca să-şi aleagă singur tatăl din oferta existentă. Asta n-o crezi nici tu. S-a întors, şi-a deşurubat gîtul dintre umeri, a suflat deasupra încheieturii de la mîna stîngă, de parcă ar fi trebuit s-o răcorească. Poftim de-ţi scrie lucrarea într-o asemenea situaţie, Siggi. Uite.

Wolfang Mackenroth mi-a pus pe masă cîteva foi scrise, un nou capitol din lucrarea lui de diplomă, corectat cu turbare, lucru de care puteai să-ţi dai seama dintr-o ochire. Firește, nu poţi să le iei decît ca o ciornă, dar aş vrea totuşi să te rog. A netezit în locul meu foile împăturite, pătate, rupte ici, colo şi a spus : Nu ştiu, dar ca să scrii aşa ceva, trebuie să fii liber, cel puţin neîmpovărat ; cum o duci ?

Altfel, am spus, cu cît mai multe poveri, cu atît mai bine : nu-ţi dori să fii sănătos şi liber şi neîmpovărat, n-ai să ai decît deziluzii. A luat din nou manuscrisul de pe masă. Poate să-mi citească ceva ? Nu. Doar cîteva pagini ? Nu. Poate să mă roage ca, la lectură, să ţin seama de situaţia lui mizerabilă ? Nu. Şi de ce nu ? Nu există nici o scuză, am spus şi am sperat o clipă

că o să-şi ia înapoi capitolul neterminat, dar, cît de surprinzător putea fi acest psiholog, el mi-a întins din nou manuscrisul şi a repetat o vorbă culeasă din vreo carte : Numai din eşecuri poţi învăţa ceva, sau cam aşa. Cred că se aşteptase la mai mult din parte-mi, la mai multă compătimire, consolare, îmbărbătare, dar n-am reuşit şi n-am să reuşesc să i le ofer cîtă vreme va purta la gît acest lănţişor subţire de aur ; probabil că de lănţişor atîrnă un medalion şi probabil că în medalion e vîrîtă o fotografie, de pe care surîde gazda lui cocoţată pe o bîrnă. Îi urăsc pe bărbaţii care poartă lănţişoare subţiri de aur. Doar atît puteam face pentru el : m-am declarat gata să-i citesc manuscrisul, iar pentru că după această declaraţie am pus din nou mîna pe toc, nu i-a rămas altceva decît să-şi ia rămas bun ; a plecat abătut, cum numai el putea să fie.

Nu voiam să citesc, cel puţin nu înainte de cină. Mă trăgea aţa înapoi spre Rugbüll, în pod, lîngă lada mea, la colecţia pe care începusem s-o adun sub noi auspicii, dar cu cît împingeam mai departe filele scrise de Mackenroth, cu atît mai mult mă asaltau, îmi blocau pur şi simplu drumul înapoi, îmi umbreau memoria, aşa că le-am tras în silă spre mine, mi-am vîrît o ţigară în gură şi am început să citesc.

Pînă unde mă preparase, mă tocase, mă pusese la fiert în oală ? Unde mă înfipsese cu acele lui ? Ce privelişte înfăţişam ca să zic aşa în stare împăiată, uscată, în orice caz în stare de preparat ştiinţific ?

Aşadar artă şi criminalitate şi altele asemenea, astea le ştim, ce capitol e ăsta ? Numărul patru, şi titlul ? D. Forme şi impulsuri ale unei obsesii limitate ; adăugat cu creionul : titlu provizoriu. Iar pe urmă Wolfgang Mackenroth scria :

Suferinţa timpurie a lui Siggi J. şi relaţiile sale dereglate cu lumea exterioară pot fi privite doar în funcţie de evoluţia raporturilor dintre pictorul Max Ludwig Nansen şi tatăl persoanei-subiect, poliţistul rural Jens Ole Jepsen. Ceea ce la început a reprezentat pentru poliţist o îndatorire de rutină, deşi excepţională — supravegherea interdicţiei de a picta — s-a transfor-

mat, pe baza unor întîmplări deosebite, desigur şi pe baza unor trăsături caracterologice, într-o idee fixă; pentru el, supravegherea interdicţiei de a picta a devenit o chestiune personală, pe care a socotit că trebuie s-o continue chiar şi atunci cînd perioada interdicţiei a luat sfîrşit într-un mod firesc.

Mai simplu şi mai firesc nici că se poate într-adevăr.

Ideii fixe a tatălui, care dispunea de un „al doilea văz" — referitor la aceasta, prin partea locului circulă expresia „a trage cu ochiul în două straturi" — i-a corespuns obsesia, provocată de frică, a băiatului, frică, a cărei apariţie poate fi datată. Despre neobişnuita pasiune de a colecţiona, care nu cunoaşte nici un fel de tabuuri morale şi asupra căreia se va reveni amănunţit mai departe, a fost vorba şi mai sus; se adaugă încă o obsesie specială. Aceasta a apărut pentru prima dată în ziua cînd o moară veche, în care era ascunsă colecţia lui Siggi J., a fost mistuită de incendiu. Din cauza durerii pricinuite de această pierdere, dar mai ales din cauza presupunerii că focul a fost pus de tatăl său, care, continuînd să-şi îndeplinească îndatorirea, putea provoca şi alte incendii, băiatul a avut în atelierul pictorului percepţii halucinatorii determinate de anumite tablouri. A văzut cum din fundalul tabloului se apropie flăcări. Ca atare, socotea că tablourile se află în pericol, iar, ca să le apere, a dat urmare impulsului de a le duce într-un loc sigur, impuls nelegat la început de dorinţa de a şi le însuşi. Mai degrabă, aici e vorba de un efect pur al fricii, efect atît de rar şi în asemenea măsură legat de o persoană, încît, atunci cînd va fi cazul, voi vorbi de o fobie Jepsen. Să ne amintim faptul că persoana-subiect a fost utilizată cîndva de tatăl său ca interpus, în vreme ce, dimpotrivă, pictorul i-a încredinţat unele misiuni menite să asigure ocazional salvarea unor tablouri: sentimentele parţiale negative rezultate din această dilemă n-au putut fi învinse. La început manifestate rar şi întîmplător, aceste idei fixe au apărut ulterior mereu mai frecvent şi cu o certitudine aproape întotdeauna previzibilă; se manifestau automat ori de cîte ori se

crea un raport între Siggi J. şi un tablou. Senzaţia de durere ce însoţea aceste stări ne îndreptăţeşte să vorbim de momente maladive.

Ideea fixă că trebuie să pună în siguranţă tablourile îl însoţea totuşi pe băiat nu numai în locuinţa pictorului; putea să apară oriunde : într-o şcoală, într-o casă de depuneri, într-un muzeu. De fapt, în cursul timpului, persoana-subiect şi-a satisfăcut impulsurile obsesive în diverse locuri, mai întîi la Glüserup, apoi însă şi în oraşele Husum, Schleswig şi Kiel, în cele din urmă şi la Hamburg. Că tablourile au fost sustrase într-adevăr numai din teama unui pericol imaginar rezultă din faptul că n-au fost oferite niciodată spre vînzare. Împachetate cu grijă, trebuiau să rămînă în ascunzători bine alese, pînă cînd avea să treacă pericolul.

Procesele-verbale ale poliţiei criminale din Schleswig şi Hamburg sînt concludente pentru aprecierea acestor acte săvîrşite sub un impuls interior irezistibil : după ce a fost prins acolo în flagrant delict, Siggi J. s-a apărat cu argumentul că trebuie să salveze tablouri ameninţate şi anume, cum se notează textual, într-un mod ce duce la concluzia existenţei la băiat a unor idei obsesive.

Aşadar într-acolo vrea s-o întoarcă Mackenroth.

In ambele procese-verbale se utilizează, printr-o coincidenţă semnificativă, cuvintele diletantism şi fanatism, în plus se evidenţiază faptul că nu este vorba de furturi în înţelesul obişnuit şi că persoana interogată a lăsat impresia unui tînăr cumsecade şi inteligent; acestei impresii i s-a datorat, nu în ultimul rînd, faptul că nu s-a ajuns încă de atunci la deschiderea unei acţiuni judiciare.

Trebuie totuşi să menţionez că frica inspirată de soarta tablourilor n-a fost singura cauză a acţiunilor respective; de importanţă egală este şi pasiunea de a colecţiona a persoanei-subiect, pasiune existentă de timpuriu şi care s-a dezvoltat cu vremea, devenind tot mai imperioasă. După cercetările lui Bengsch-Giese

(*Anticamere ale infracțiunii*, Darmstadt, 1924), colecționarea aparține activităților care „favorizează forțele pulsionale" ; momentul de plăcere poate deveni atît de puternic, încît sînt depășite normele legalității. S-a arătat mai sus că Siggi J. a început să fure pentru a-și completa colecția de chei și lacăte ; întrebat asupra îndreptățirii legale a acestei colecționări, el a recunoscut că a fost vorba de delicte nescuzabile împotriva proprietății.

Dimpotrivă, în cazul tablourilor sustrase lipsește conștiința clară a unei infracțiuni : Siggi J. a pretins chiar că acționează conform unei anumite predestinări, afirmînd că a fost ales să adune „ceea ce e amenințat". În felul acesta și-a explicat și pasiunea de colecționar ; el respinge ideea că, prin acțiunea de a colecționa, dezordinii lumii i se opune, după împrejurări, o ordine specifică, artificială. În aprecierea acestui caz, noțiunea de predestinare ar trebui să joace un rol decisiv. Insului izolat de lume i se cuvin drepturi excepționale. E vrednic de remarcat că ideile fixe ale băiatului și acțiunile săvîrșite de el sub un impuls irezistibil au fost calificate prea tîrziu ca o maladie.

După ce s-a aflat de ce delicte s-a făcut vinovat Siggi J., corecțiile corporale au fost considerate în casa părintească drept singurul mijloc de îndreptare. Persoana-subiect a fost încuiată zile întregi în odaia sa, nimeni nu mai vorbea cînd era de față, în repetate rînduri, ca o altă pedeapsă, i s-a suprimat mîncarea. Băiatului i s-a interzis să călătorească în orașele învecinate. În această perioadă, rezultatele obținute la școală s-au înrăutățit considerabil, s-au îmbunătățit însă îndată ce diferitele interdicții au fost îmblînzite, iar Siggi J. a avut posibilitatea să „adune ceea ce era amenințat". Faptul că printre tablourile considerate a fi în pericol s-au găsit piese valoroase trebuie privit ca o simplă întîmplare.

O schimbare vrednică de remarcat în raporturile dintre tată și fiu a apărut după ce postul de poliție Rugbüll a fost însărcinat să descopere o acuarelă de

M. L. Nansen dispărută de la Casa de depuneri din Glüserup. Întrucît toate indiciile îl denunțau ca făptaș pe Siggi J., polițistul rural Jepsen a încercat să întindă cîteva capcane fiului său ; întrucît aceasta nu i-a reușit, într-o noapte s-a ajuns la un conflict violent, în cursul căruia persoana-subiect a fost expulzată formal din sînul familiei.

Expulzat e bine spus : în cătușe a vrut să mă pună, spunea : nu mă las, pînă cînd nu te văd în cătușe.

Așa s-a făcut că eforturile și măsurile polițienești ale postului de poliție Rugbüll s-au concentrat dintr-un anumit moment asupra lui Siggi J. Singurul care și-a dat seama că starea băiatului este maladivă a fost pictorul M. L. Nansen ; deși s-a văzut obligat să-i interzică lui Siggi J. accesul în atelier, i s-a dedicat cu o simpatie nelimitată — circumstanță, care l-a determinat pe polițist să-l urmărească fără menajamente.

Nu, Wolfgang Mackenroth, așa a fost și totuși n-a fost așa. N-am putut citi mai departe, prea multe lucruri erau trecute sub tăcere, prea multe lucruri erau reduse la un conflict clar ; acolo, unde mă declara vinovat, o făcea ca să-mi asigure circumstanțe atenuante, iar eu am nevoie de orice altceva, numai de circumstanțe atenuante nu. M-am hotărît să-i înapoiez capitolul cu recomandarea de a-l scrie din nou și într-un fel care să corespundă cu modul meu de a vedea lucrurile. Ceea ce așteptam era descrierea unei boli ; nu o justificare chinuită. Doar am vorbit de atîtea ori despre asta. I-am promis că am să-l ajut. Am să-l ajut.

ŞI DE DATA ASTA AM AJUNS PREA DEvreme. Niciodată n-am reuşit să sosesc undeva la timpul stabilit sau prescris : nici la şcoală, nici la masă, nici la Bleekenwarf şi nici la gară — vin peste tot prea devreme. De aceea nu m-am mirat că uşile Galeriei Schondorff din Hamburg erau încă închise şi că cimpanzeii îmbrăcaţi în gri şi cu mănuşi, care aveau să conducă şi să supravegheze fluviul de vizitatori, nici nu s-au uitat măcar spre mine, ci şi-au continuat discuţia, schimbînd cînd şi cînd o vorbă, la mare distanţă unul de altul, în sala de recepţie plină de oglinzi ; nu mi-au acordat vreo atenţie nici cînd am zgîlţîit, să zicem politicos şi doar de probă, uşa de sticlă de la mijloc. Mereu şi peste tot prea devreme : Wolfgang Mackenroth poate să valorifice chestia asta în vreun fel.

M-am zgîit prin uşa de sticlă. M-am plimbat la vedere în sus şi-n jos prin ploaia subţire, trăgînd din timp în timp de mîner. Am citit pentru a cîta oară afişul care anunţa deschiderea şi durata marii expoziţii Nansen. Paznicii nu mă vedeau sau nu voiau să mă vadă. Cînd alergătorii participanţi la concursul de ştafetă de pe Alster, al cărui start se dăduse în duminica aceea, au trecut cu tricourile stropite, chinuindu-se printre şinele de tramvai, paznicii au venit la uşile de sticlă, s-au uitat plini de interes la atleţii care alergau în direcţia Gänsemarkt, cu gurile căscate,

vîslind şi cu paşi pleoscăitori. Am făcut paznicilor un semn, n-au observat ; nemaipomenit de încet, cu mîinile încrucişate la spate, s-au întors în mijlocul sălii de recepţie şi s-au postat sub marele candelabru, ca la o proprie trecere în revistă. Ce vorbeau acolo era doar pentru ei. Probabil că îşi dădeau avizul unul asupra celuilalt, taxau gradul de severitate, de vigilenţă, de autoritate pe care-l emanau, trebuiau să-l emane după posibilităţi. Cîţi vizitatori ar fi trebuit să se adune, ca să deschidă înainte de ora fixată ?

Cel de-al doilea a fost un bătrîn, care mergea adus de spate, care a urcat treptele de marmură ude de ploaie, ticăind cu bastonul, a încercat să deschidă cu umărul uşa de sticlă şi, nereuşind, s-a uitat pe sub sprîncenele sălbatice la paznici, iar în cele din urmă a bătut cu mînerul bastonului în uşă. Bătaia în uşă nu i-a fost de nici un folos. S-a dus la afiş, şi-a săltat cu o smucitură capul, s-a uitat cu reproş, de parcă ar fi vrut să formuleze un protest, la autoportretul lui Max Ludwig Nansen — acela cu două jumătăţi diferite ale feţei. A pus vîrful de metal al bastonului pe şaua albastră a nasului, a citit cu voce tare pentru el însuşi data deschiderii şi durata marii expoziţii Nansen, a căutat ceasul electric din staţia de tramvai, era tot unsprezece fără un sfert, asta a trebuit s-o recunoască, iar după o privire rapidă aruncată spre mine, şi-a tras capul între umeri şi s-a pus pe aşteptat, o pasăre mare şi îmbufnată, care biruie fără greutate timpul.

După el ? După el a suit scara, înaintînd pieziş, o pereche, un băiat gras, arţăgos, cu cizme de cauciuc peticite, avea capul gol, era neras şi purta un pulover uriaş cu gulerul rulat, din lînă nevopsită, care-i ajungea pînă la coapse şi în care probabil că şi dormea. Părul subţire, blond-cenuşiu îi cădea pe frunte ; între buzele ce trădau o permanentă pornire spre batjocură, ţinea un chiştoc de ţigară stins. Lăsa să se vadă că venise aici fără chef, împotriva voinţei lui, probabil fiindcă îl bătuse la cap fata cu picioare lungi, cu păr lung, îmbrăcată într-o manta de ploaie neagră, lucioasă ca lă-

cuită. Unul dintre braţele ei se sprijinea pe şoldul lui inform, în celălalt ţinea o păpuşă de cîrpă, făcută de ea însăşi, care părea că-i seamănă nu numai din cauza micii mantale de ploaie. Fata purta sandale pe piciorul gol, avea ochi foarte luminoşi, roşii de plîns şi o faţă simetrică, lăţăreaţă, gingăşia ei se împărţea egal între băiat şi păpuşa de cîrpă. Îi era frig.

Amîndoi au cîrmit spre afiş, l-au contemplat mai mult decît se contemplă un afiş, băiatul a dat din umeri şi a întrebat-o dacă tot mai crede că a făcut bine trezindu-l atît de devreme în această duminică nevinovată; deoarece ea n-a ştiut să răspundă altfel decît proptindu-şi şi mai solid braţul de şoldul inform, a făcut un semn cu capul spre autoportretul lui Nansen şi a spus ceva despre zugravi... Acest zugrav de nori şi vînt, acest scenograf cosmic. Deci să înghiţim hapul. Dacă tot ne-am sculat. Ia te uită doar la autoportret, ai văzut totul; marele monocrom. Aşa vorbea el, iar fata fredona „Lullaby of Birdland" şi dădea huţa păpuşa de cîrpe.

Uşa de sticlă de la mijloc a fost deschisă, ne-am repezit cu toţii numaidecît spre intrare, dar doi paznici pieptănaţi cu grijă ne-au împins înapoi şi nu i-au lăsat să intre decît pe indivizii de la televiziune şi radio, care păreau deprinşi să nu aştepte nicăieri şi care au venit cu lăzi de metal, camere şi aparate de înregistrare, şi nu numai atît: abia au ajuns în hol, că i-au şi pus pe cei zece sau doisprezece paznici să lucreze pentru ei, să întindă cabluri, să caute racorduri, să instaleze reflectoare şi alte asemenea chestii. Ne-am lipit feţele de uşa de sticlă şi ne-am uitat la pregătirile ce se făceau în hol, iar eu, apropiindu-mă şi îndepărtîndu-mă, distingeam pe geamul uşii imaginea deformată a noilor veniţi, care urcau în chip diferit treptele de marmură şi, dacă nu-şi lipeau şi ei feţele, ca noi, de uşa de sticlă, se uitau, pentru control, la ceasul electric sau stăteau de vorbă, ori pur şi simplu aşteptau cu resemnare.

Cu cît se apropia de unsprezece, cu atît mai numeroşi deveneau vizitatorii, care soseau cu taxiuri, cu tram-

vaie, cu mașini personale sau pe jos, păşeau pe treptele scării de marmură şi se salutau între ei în toate felurile, de la înclinarea din cap abia vizibilă, pînă la lungi schimburi de pupături şi îmbrăţişări nesfîrşite, care făceau să treacă timpul ; oricine şi-ar fi putut da seama că aici era vorba de oameni care, chiar dacă nu constituiau o familie, se cunoşteau totuşi foarte bine între ei de cine ştie unde. Multe strîngeri de mînă. Numeroase bătăi pe umăr. Sărutări de mîini. Priviri atente rotite în toate părţile. Pur şi simplu plăcerea lor de a se saluta era fără sfîrşit. Zîmbete de la dulci-acre pînă la joviale puneau stăpînire pe feţe. Multe înclinări din cap. Şi iară şi iară semne : Mai tîrziu, ne vedem mai tîrziu, trebuie neapărat să ne vedem mai tîrziu. Fum de ţigări şi pipe urca în aer. Chemări în sus şi-n jos. Deşi se schimbau replici în dreapta şi în stînga, priviri repezi cercetau cine era de faţă, cine tocmai venea, cine lipsea.

Şi eu am recunoscut oameni pe care-i ştiam : pe Bernt Maltzahn în manta de ploaie şi pe Hans-Dieter Hübscher, critic de artă din Hamburg, care-l vizitase în două rînduri pe pictor la Bleekenwarf : păr mătăsos ondulat, ochelari cu ramă de os, piele galbenă cum e ceara, o larvă de cărăbuş cu ochi bulbucaţi.

Dintre oamenii aceştia de pe treptele Galeriei Schondorff, fiecare merita să fie observat într-un fel potrivit : doamna în negru, cu dinţi de cal, purtînd pălărie cu boruri largi şi cercei în formă de inele, pe care trei maimuţe-cu-moţ s-ar fi putut da fără dificultăţi în leagăn ; bărbatul cu cracul pantalonilor despicat şi cu o figură mirată de sugaci, de exemplu ; bărbatul cu pielea feţei de un roşu-aprins şi cu o pipă noduroasă, care urmărea neîntrerupt forma norilor de fum pufăiţi de el şi pe care-l socoteam capabil să deseneze din fum portretul interlocutorului ; perechea în vîrstă, cu pardesie din păr de cămilă şi cu acelaşi reflex violet în păr ; bărbatul cu obrazul atins de pecingine şi bastonaş de fildeş ; fata cu fustă de piele şi pulover verde-marin, care masa răbdătoare spinarea unui băiat cu picioare scurte, aflat pe o treaptă mai jos ; doamna

slabă ca o scîndură, cu păr roşu, ale cărei picioare erau pline de bubuliţe stacojii : fiecare merita să fie observat şi-ţi îngăduia, hai să zicem, să-ţi dai seama de diversitatea posibilităţilor omeneşti.

Să nu credeţi cumva că paznicii au remarcat asta şi că s-ar fi simţit bucuroşi să deschidă înainte de timpul fixat ; de fapt, au aşteptat pînă cînd ceasul electric a indicat unsprezece, abia atunci au deschis şi, în plus, s-au postat rînjind în faţa garderobei, de parcă ar fi vrut să primească mulţumiri pentru deschiderea uşii ; probabil însă că rînjeau, deoarece televiziunea filma inaugurarea expoziţiei, iar paznicii înşişi îşi dăduseră seama că ambele camere se plimbau cu deosebire de-a lungul grupului lor. În orice caz, noi ne-am înghesuit, ne-am împins, ne-am făcut loc pe lîngă ei — nu reuşisem să intru cel dintîi — am pătruns în adîncul Galeriei Schondorff, în spaţiul luminos, lucios, care, văzut de sus, cu uliţele deschise şi închise de toţi pereţii aceia uşori de carton, trebuie că făcea impresia unui labirint, a unui labirint de jucărie. Fluviul s-a revărsat în aceste uliţe şi ramificaţii, dar nu definitiv, căci pe itinerarii calculate vizitatorii se regăseau ca de la sine în holul cel mare şi se opreau pe margine, cu spatele spre ferestrele înalte, cu faţa întoarsă în direcţia intrării. Cît de firesc puteau să stea acolo şi să discute în şoaptă şi să se observe unul pe altul ! Cît de uşor îşi înăbuşeau, înaintea cuvîntului de deschidere, dorinţa de a privi tablourile grupate după perioadele biografice ; că avea să vorbească cineva puteai să-ţi dai seama chiar după felul în care se postaseră vizitatorii.

Conversaţii şi rîsete reţinute se înălţau de pretutindeni, iar între ele iară şi iară cuvinte de salut. Aşadar iată-vă, data viitoare nu trebuie să dureze atît, să fixăm chiar pentru săptămîna viitoare, cel mai bine ne dăm un telefon... Da, bătrînul însuşi va fi de faţă, scria în ziare... La Teatrul Thalia nu, la Kammerspiele... puteţi să vă felicitaţi că n-aţi luat parte la premieră... Cîteodată îmi face impresia că e propriul său monument... Cum se mai pricepe omul ăsta să limiteze forţa

de dilatare a culorii... Patos, nu-i așa, prea mult patos al viziunii... Cum a reușit oare Schondorff să-l ademenească pe bătrîn în oraș... La el, draga mea, simbolul ia naștere din alegorismul culorii... Eu îl consider totuși un scenograf... Balduin lucrează numai pentru televiziune, la teatru nu mai poți pur și simplu să faci critică actuală... În genere, noi trăim în epoca optică, toate celelalte simțuri nu mai au... La el, culoarea are o semnificație nu numai poetică, ci și metaforică... E mai german decît șase grenadieri pomerani. Iar după „Menajeria de sticlă" mergem să mîncăm undeva. În ceea ce privește forța evocatoare a culorii rămîne totuși neîntrecut. Nu e ăsta Thomas Stackelberg ? E totuși Stackelberg ? Stackelberg. Cu coama lungă, cu rînjetul lui înghețat și stîngaci, ca pe ecran, îmbrăcat ca regele Eduard, a apărut într-adevăr cîntărețul și actorul Thomas Stackelberg, salutînd discret pe oricine, ca și cum ar fi fost salutat de oricine, a pășit prin cercul deschis în fața lui, cu un firesc studiat, obișnuit cum era să fie centrul atenției și al unor priviri interogative, și s-a înșurubat într-un grup de vizitatori, împreună cu însoțitoarea lui delicată, posesoarea unei guri prea mari : leit tată-său... Ia te uită cum seamănă omul ăsta cu bătrînul lui. Și la ce colaborați acum ?... Asta zic și eu o surpriză, să vă întîlnim aici la Nansen... Cum așa ? a spus Stackelberg. Ori de cîte ori naște, Gabriela mea își dorește o acuarelă Nansen, și o și capătă, nu ?

Doi bărbați în trenciuri descheiate se uitau la mine, mă supravegheau, unul tînăr și unul în vîrstă. Nu erau salutați și nu salutau pe nimeni. Nici nu vorbeau între ei. Nu făceau parte din familie ; cînd aparatul de filmat se îndrepta spre ei, amîndoi se întorceau, înțeleși fără o vorbă, și se retrăgeau în fund. Nu, nu plecau și nu încetau să mă supravegheze ; mi se părea chiar că se interesează mai mult de mine decît de Rudolf Schondorff, care-și purta acum prin cercul vizitatorilor fața netedă, arogantă, se ducea la scară, iar acolo nu numai că se oprea, ci și lua poziție : demn, poruncitor.

Toți se uitau la Rudolf Schondorff. Acesta părea că simte privirile concentrate asupra lui, și-a masat dege-

tele în fața pieptului, ca și cînd ar fi trebuit să le mlădieze, pentru o strîngere de mînă deosebită. S-a răsucit, a făcut semn unui paznic. Aproape că nu se mai vorbea, rîsul s-a domolit, mișcările au încetat. Trupul directorului galeriei s-a încordat, brațele îi atîrnau mai destinse, picioarele au încercat un minuscul pas de asalt ca la scrimă. Sosea Max Ludwig Nansen.

Venea însoțit de Teo Busbeck, iar așa cum a apărut pictorul la marea expoziție Nansen din Hamburg nu-l mai văzusem niciodată îmbrăcat : pantofi cu ghetre, pantaloni reiați strîmți, ca niște burlane, redingotă lustruită de-a lungul secolelor, lavalieră de mătase cu un ac de cravată, guler înalt scrobit, iar pe capul masiv și puternic, pălărie tare, de modă veche. Îmbrăcat așa, putea să se pună la dispoziția muzeului etnografic de la Altona, ocupînd, printre ceilalți locatari, casa frizonă de la o mie opt sute zece reconstruită acolo. Fața lui era dominatoare și rezervată, buzele sale exprimau un dispreț fără adresă. Iar mersul, mersul părea ales corespunzător îmbrăcămintei : grav, cu pași de cuceritor care impuneau să i se facă loc a urcat scara, braț la braț cu Teo Busbeck, prietenul său. Nici un surîs, nici o expresie de amabilitate, cînd Schondorff l-a salutat și i-a urat bun venit ; a luat cunoștință de salut cu un aer distant, s-a înclinat imperceptibil, iar cînd vizitatorii au început să aplaude s-a înclinat la fel. Însoțit de aplauzele debile, a pășit în cerc, ținîndu-l alături de el pe doctorul Busbeck, care a încercat să se furișeze în mulțime. Acum a ridicat capul și a aruncat o privire ostilă spre reflectoare și spre aparatul de filmat zumzăitor, era o apariție mîndră și îndărătnică. Cînd Schondorff i-a întins pentru a doua oară mîna, s-a făcut că n-o vede, iar cînd regizorul televiziunii s-a apropiat de el și l-a rugat să se salute încă o dată cu directorul galeriei, și anume mai îndelung, pentru micul ecran, i-a făcut semn să se care. Cu capul înclinat, a lăsat să se înțeleagă că e gata să asculte cuvîntul de deschidere : Dați-i drumul.

Așadar, a luat cuvîntul, ca gazdă, Schondorff, a vorbit dulce, ajutat de o fițuică, pe care o răsucea făcută sul între degete, în vreme ce pictorul se retrăsese în sine, dar și asculta cu atenție critică, de parcă ar fi așteptat o ocazie să protesteze, cel puțin să-l corecteze pe vorbitor. Încă o dată, așadar, o respectuoasă urare de bun venit. Onoare firește. Enumerarea strădaniilor și a piedicilor. Dovada că în Max Ludwig Nansen îl celebrăm pe cel mai mare reprezentant în viață al... Citarea telegramei, consemnate în istoria artei, pe care pictorul o adresase Camerei Reichului pentru artele plastice. Reamintirea valorilor inestimabile, care s-au pierdut irecuperabil. Cuvinte adresate direct pictorului: că ați dat totuși urmare invitației noastre... Asigurări, că recunoștința de pretutindeni. Strîngere de mînă. Aplauze.

Apoi a vorbit Hans-Dieter Hübscher. În timpul cuvîntării, criticul hamburghez n-a fost prizonierul vreunui bilețel, a vorbit liber și a ținut ochii închiși tot timpul și în fraze scurte, aspre, lingîndu-și buzele cu limba și zîmbind reținut și îngrijorat, de parcă vorbele folosite nu ar fi avut întreaga lui încuviințare, ci ar fi fost doar un mijloc folosit de nevoie, i-a dat drumul și s-a extins asupra tuturor aspectelor, de la „grăuntele de trăire al unei forțe a naturii panice" pînă la „patosul expresiei artistice viguroase" existente la pictorul Nansen.

Acesta îl privea pe critic cu o expresie de surpriză, dar și de aprobare, a dat din cap, atunci cînd a venit vorba despre o nouă noțiune de suprafață și despre exprimarea prin hieroglife, s-a arătat de acord și atunci cînd s-a discutat despre căutările sale în direcția stărilor primare din om.

Pictorul i s-a adresat în șoaptă lui Teo Busbeck, dar s-a întors numaidecît spre critic, în momentul cînd acesta a enumerat categoriile plastice constante: suprafață, culoare, lumină și decor ornamental; Max Ludwig Nansen a aprobat din nou cu o înclinare a capului, iar eu mi-am dat seama că ceea ce-l mira pe

el însuşi cel mai mult era acordul cu spusele criticului. Involuntar, s-a apropiat de Hans-Dieter Hübscher, care vorbea acum despre suita de culori, pe care Nansen încerca să le reuneascâ, întotdeauna şi pretutindeni într-o aşa-numită „tonalitate generală", într-o tensiune tonică de ansamblu, care cuprinde totul şi aşa mai departe ; pictorul n-a avut obiecţii nici împotriva acestei constatări, n-a protestat nici cînd realizarea respectivei tonalităţi de ansamblu a fost definită drept problema majoră a lui şi a lui Rembrandt. Cred că făcea o impresie de mare uimire, el pictorul. În încheiere, Hübscher a spus : Opera aceasta constituie o dovadă a modului cum un conţinut intuit este preschimbat în pictură prin imaginea sonoră a culorii.

După aceea a deschis ochii, s-a înclinat scurt spre pictor, apoi spre vizitatori, a vrut să se retragă, dar Max Ludwig Nansen l-a apucat de mînecă şi, în timp ce aplauzele deveneau tot mai puternice, i-a luat mîna, a tras-o spre el şi l-a privit relativ îndelung pe omul care-i cîştigase într-o măsură atît de mare aprobarea. A şi spus ceva, dar nu s-a putut înţelege ce; în orice caz, expoziţia era deschisă, iar vizitatorii au părăsit holul cel mare, pornind-o înapoi sau lateral, inelul s-a risipit, au reînceput discuţiile, s-au auzit rîsete, îndeosebi acolo unde îl capturaseră pe Thomas Stackelberg. Vizitatorii au pornit-o pe uliţe şi prin ganguri, s-au risipit, nu, s-au împins cîte unul sau în grupuri prin faţa tablourilor, au luat în stăpînire băncile tapisate care invitau la o contemplare îndelungată.

În grupul din frunte — exista ceva ca un grup de fruntaşi — păşeau Schondorff, pictorul, doctorul Busbeck şi Hans-Dieter Hübscher, care se grăbeau, Schondorff explica ici, colo cîte ceva în mers, uneori voia să se oprească, să spună o vorbă, dar nimeni nu era dispus să-l asculte, în primul rînd pictorul, care hotăra viteza, trăgea grupul cu el. Cînd şi cînd făcea criticului un semn, ca să nu se piardă de grup, aşadar avea ceva de gînd, poate că dorea să-l mai audă vorbind despre pictura lui, nu ştiu, dar cel mai puţin dispus părea să

fie pentru așa ceva : să audă pe un oarecine discutînd despre el, iar el, mirat, mișcat, poate chiar înspăimîntat, să spună la toate da.

Cine știe cum s-ar fi îndreptat spre mine, dacă m-ar fi descoperit, dar eu m-am ținut retras, mereu la adăpostul cîtorva vizitatori, mereu atent : ultima dată mă alungase de la Bleekenwarf, dîndu-mi un avertisment și declarînd că nu mai poate avea încredere în mine ; nu mă mai bizui pe tine, spusese, în tine nu se mai poate avea nici o încredere, Witt-Witt, apoi se uitase poruncitor spre Rugbüll. Pentru mine era destul să-l privesc, să-l urmăresc, pe cît se putea. Doctorul Busbeck, da, lui i s-a părut desigur la un moment dat că mă recunoaște, în orice caz a tresărit, cînd m-a observat, dar, cum eu n-am răspuns la privirea lui, n-a mai fost sigur, nici o mirare după atîția ani.

Tot Teo Busbeck a fost singurul care a remarcat ironia cu care era privită îmbrăcămintea pictorului ; clătinări din cap, rînjete neroade, zîmbete : lua cunoștință de ele și de fiecare dată se întorcea repede. Cineva a spus : Așa ceva nici nu există, e o invenție personală.

N-aș vrea să repet aici totul, în primul rînd, fiindcă a sosit momentul să ne îndreptăm spre marele tablou, pe care nu-l cunoșteam și care era agățat singur pe un perete.

Așadar iată deodată tabloul „Grădină cu măști", nu puteam trece mai departe. Grădina strălucea ca un laborator al culorilor, existau acolo o înflorire și o risipă deznădăjduită de forme și apariții, dar toate delimitate una de alta, fiecare dăinuind și singură. Iar de un pom, de o cracă lungă, pe care trebuia să ți-o imaginezi, atîrnau legate de sfori verzi trei măști, două măști de bărbat și o mască de femeie. Soarele cădea pe măști dintr-o parte, făcea ca o jumătate a lor să ardă ca focul. Din ele respira un aer de înfricoșătoare certitudine, o siguranță enigmatică. Tăieturile pentru ochi erau cafenii ca pămîntul, deși dincolo de ele cerul se întindea senin și fără nici un nor. Măștile amenințau oare grădina ?

Mi-am închipuit că bate vîntul, mai întîi o adiere domoală, care mișca ușor măștile, apoi un vînt mai puternic, care le azvîrlea încolo și-ncoace, izbindu-le una de alta și făcîndu-le să se învîrtească repede. Cu cine semănau măștile ? Mi se păreau cunoscute, aveam impresia că sînt scoase de pe chipuri cu care m-am întîlnit, dar totuși nu-mi venea în minte nici un nume. Mi-am imaginat că, noaptea, măștile se înmulțeau, atîrnînd de toate ramurile și tufele, înălțîndu-se pe tije uscate din straturi, m-am apropiat de grădina plină de măști și mai știu și astăzi că am vrut să lovesc cu un băț subțire, tare, măștile, ca să le dau jos de pe tije, din tufe și de pe ramuri, voiam să le decapitez, așa cum tai capul florilor, iar pe urmă, dinspre partea mea, să le car cu roaba pe brazda de mraniță.

În clipa aceea s-au postat lîngă mine. M-au săltat în aer, vîrîndu-mi brațele la subsuori. Continuam să privesc grădina cu măști și totuși vedeam pînza impregnată, de culoare deschisă, a trenciurilor. Grădina se camufla ; acum abia mi-am dat seama cîte și mai cîte încercau să se camufleze în fața măștilor care se legănau. Nu cu violență, smucindu-mă, ci cu o presiune uniformă, m-au împins la o parte și m-au îndepărtat de tablou. Prezența măștilor în grădină părea să fie suficientă, pentru ca totul să se schimbe la față : florile încetau să se deschidă sau se ascundeau, dogoarea culorilor se intensifica sau se potolea. La stînga și la dreapta mea am văzut două chipuri cunoscute în treacăt, chiar și în clipa asta se caracterizau prin destoinicie și printr-un aer de suspiciune profesională.

O lovitură cu cotul și un pumn moale m-au atins în coaste, însă așa, ca totul să se desfășoare fără durere. Răsucindu-mă, am descoperit, ascunsă între flori, o pereche de ochi, care supraveghea în taină măștile ce se legănau. De ce mai trebuia oare să mă sucesc, să ridic vocea, să protestez, de vreme ce știam cine mă prinsese în clește și de ce o făcuseră. Mi-au dat drumul, dar zgomotul făcut de trenciurile lor la orice

mișcare n-a încetat, a rămas foarte aproape de mine. N-aveam nevoie să cădem de acord că totul trebuia să se întîmple așa, încît nimeni să nu bage de seamă. Fără scandal și altele asemenea, fără discuții. M-am comportat întocmai cum îi văzusem comportîndu-se în filme pe alții, într-o situație asemănătoare : supus, liniștit și resemnat ; asta le-a fost pe plac.

M-am îndreptat încet spre ieșire, tîrîndu-mi picioarele, privind ici, colo, în trecere, cîte un tablou ; mergeam cu mîinile atîrnîndu-mi moale. O singură dată, aproape de scară, m-am oprit, am lăsat cele două trenciuri să se apropie și mai mult și am întrebat așa, ca să se poată simți vizate amîndouă : Chestia asta e pusă la cale de la Rugbüll ? la care unul dintre cei doi indivizi a spus : nu vorbi tîmpenii, iar celălalt : Înainte, mînă măgarul.

Pricepusem, nu era nevoie să mă mai îmbrîncească, și nici nu mai aveau de ce să mă îmbrîncească a doua oară, ba chiar cu mai multă putere, după ce coborîsem scara, fiindcă atunci nu mă oprisem decît din cauză că nu știam pe ce ușă voiau să mă dea afară.

În orice caz, am luat avans, am evitat prin doi pași repezi o piedică, am zbughit-o deodată, am coborît în salturi marea scară exterioară, am continuat să fug după ce-am trecut de acest bloc-start incomod, pofta de fugă mi-a crescut din ce în ce, nu mai auzeam nici strigătele să mă opresc, nici amenințările, nu auzeam decît căderea propriilor mei pași, bătaia în caldarîm, ecoul care mă ațîța și mă purta mai departe, spre pod, de-a curmezișul străzii, pe lîngă peretele unui tramvai care a șerpuit pe la nasul meu și i-a obligat să aștepte pe cei doi bărbați, pe cele două trenciuri ce-ncepuseră și ele să fugă și care, pe măsură ce urmărirea se prelungea, strigau mereu mai rar și mai rar să mă opresc, să stau pe loc, dar totodată se țineau pe urmele mele cu încăpățînare, peste șantierul unei construcții, printre barăci și autocamioane cu materiale și mașini de construcție, galbene, parcate acolo, treceau în goană unul după altul călcînd peste aceeași scîndură pe care

trecusem făcînd-o să se legene, mai departe pe stradă la vale pînă la semaforul care mie mi-a mai înfăţişat culoarea verde, apoi pe sub copertinele vitrinelor de magazine, unde m-au pierdut pentru prima dată din ochi, dar unde alţii, plimbăreţi duminicali ce se zgîiau în galantare, şi-au atras unul altuia atenţia asupra mea şi s-au întors miraţi şi surprinşi spre mine, dar eu eram departe, goneam spre podul de cale ferată, vedeam pe o tăbliţă cuvîntul Fum ! mă gîndeam la fum, doream şi ceream fum, un nor gros, să urce încoace, să mă ascundă, dar staţia de benzină de pe partea cealaltă rămînea neacoperită, braţul care întindea nişte bani pe geamul deschis al unui automobil, benzinarul care atîrna furtunul în suport : toate astea nu piereau, aşadar mai departe prin locul de parcare arhiplin din faţa Gării centrale, încovoiat printre automobile, hotelurile nu-mi ofereau nici o şansă, nici Teatrul german nu-mi oferea nici o şansă, deşi, cum citisem de dimineaţă pe un afiş, un cunoscut actor recita în matineu din Hölderlin şi Storm şi Goethe, iar cei doi se şi găseau dincolo de pod, benzinarul le şi arăta, intrînd în joc, încotro o luasem, făcea semn cu capul în direcţia mea, nu-mi mai rămînea decît Gara centrală cu sălile de aşteptare, toaletele, ghişeele, chioşcurile şi mulţimea de persoane ce stăteau, se înghesuiau, mergeau, aşa că am ţîşnit ca săgeata în hala străbătută de un curent de aer rece, vedeam şi cumpăneam toate posibilităţile existente, n-am folosit totuşi nici una, ci am tăiat hala, am alergat spre staţie şi am sărit într-un tramvai ce se punea în mers — într-adevăr tocmai pleca un tramvai — iar cît timp m-am uitat în urmă spre Gara centrală : cele două trenciuri n-au apărut.

Mă măsurau cu privirea ? Pe feţele lor se citea bănuiala ? Respiraţia mea grăbită mă făcea suspect ? Pasagerii nu mă luau în seamă. Pasagerii îl priveau cu o atenţie diferită pe controlor, care examina biletul unei femei bătrîne, voinice. Controlorul spunea : Biletul nu e valabil, ce-aveţi de zis ? Femeia şi-a desfăcut basmaua şi a spus : Una ca asta nu mai mi-a făcut-o nimeni, după care a săltat de pe podea o sacoşă plină,

din care se ițea un buchet de flori, și a ocupat demonstrativ un al doilea loc. Controlorul a frecat între degete biletul, l-a ridicat în lumină. Controlorul a spus: Degeaba, biletul dumneavoastă nu e valabil. Femeia și-a întors revoltată fața și s-a adresat încet sacoșei: Am crescut mari patru copii, dar una ca asta nu mai mi-a făcut-o nimeni. Controlorul, îmbrăcat în mantaua lungă a controlorilor de tramvaie din Hamburg, s-a apropiat de femeie, s-a sprijinit cu mîna de umărul ei, cînd tramvaiul a luat o curbă, apoi i-a ținut femeii biletul în fața ochilor. Controlorul a spus: Cine folosește un mijloc public de transport, trebuie să aibă un bilet valabil. Femeia a șters cu basmaua ei udă geamul aburit. Femeia a spus: Fii bun și ia-ți laba de pe umărul meu, cînd stai de vorbă cu mine, și de unde pot să știu eu că biletul meu nu e valabil? Controlorul a spus: Ați făcut o transbordare, fără să luați bilet de corespondență; conform instrucțiunilor privind transportul în comun, cînd călătoriți cu două tramvaie, trebuie să luați bilet de corespondență. Femeia a spus dînd din umeri: Una ca asta nu mai mi-a făcut-o nimeni, cu nu știu ce instrucțiuni.

Povestea a continuat așa între ei, n-au ajuns la nici o înțelegere, iar eu nu pot să spun ce s-a întîmplat mai tîrziu: dacă domnul controlor a azvîrlit din tramvai pe femeie, sau femeia i-a dat în cap controlorului cu sacoșa, căci deodată am recunoscut fabrica de oțet și a trebuit să cobor.

Parcurgînd curtea părăsită, m-am îndreptat pe lîngă butoaiele stivuite spre vechea clădire a birourilor, ușa stătea deschisă ziua și noaptea, treptele de piatră aveau goluri, din tavan atîrna o lampă, dar becul fusese deșurubat din fasung, pereții erau acoperiți de zgîrieturi, dîre, inițiale scobite: așadar, acolo, la etajul al doilea, locuia Klaas. Deși nu locuia singur, pe ușă se afla numai numele lui, pe o carte de vizită, fixată cu piuneze, scria: K. Jepsen, fotograf. Nici o sonerie, deci am bătut la ușă, am bătut îndelung, iar după un răstimp a apărut fratele meu, îmbrăcat cu niște pantaloni

de pijama boțiți, în picioarele goale, s-a holbat la mine prost dispus : Hai înăuntru ! Pe coridorul lung, galeria lui de portrete „Morți din Hamburg", fotografii de oameni care se înecaseră, fuseseră uciși prin lovituri, înjunghiați, sugrumați, împușcați sau striviți de vehicule, printre ei desigur și unii răposați pașnic în pat.

Am împins o ușă întredeschisă. Un patefon se învîrtea în gol ; pe masă se aflau sticle de vin roșu, cinci pahare ; pe sofaua largă zăcea așternutul, pe un scaun cu fundul de rafie se găseau amestecate obiecte de îmbrăcăminte bărbătești și femeiești. Jutta, a strigat Klaas spre o ușă, pe urmă încă o dată : Jutta, n-auzi ?

Jutta a apărut deci îndată, în pantaloni *blue-jeans* decolorați, întinși să crape pe fundul ei mic, cu un pulover subțire, care era scurt și-i lăsa o dungă de piele goală. Mai înainte de a mă saluta, a schimbat o privire cu Klaas. Jutta m-a sărutat, fratele meu a azvîrlit obiectele de îmbrăcăminte pe sofa și mi-a împins scaunul : Stai jos, Jutta o să-ți dea o cafea și o să-ți aducă un sandviș cu șuncă. Amîndoi și-au aprins țigări, Klaas a băut o înghițitură de vin roșu.

Cum o duci, puștiule ? a întrebat Jutta, iar eu : Ăștia din Hamburg au ceva cu mine, abia am reușit s-o tulesc, m-au urmărit două trenciuri, am scăpat de ele la Gara centrală. În vreme ce povesteam, fratele meu a ridicat sticla de vin roșu, a închis un ochi și a ochit peste buza paharului țințe imaginare de pe perete și de pe tavan, nu părea că mă ascultă cu prea mare interes, nu m-a întrerupt nici măcar o singură dată, abia la sfîrșit a spus : Toată chestia asta e cam împuțită, puștiule, iar după o pauză : Pînă mîine poți să rămîi aici, pe urmă scornește ceva nou. Poate totuși să doarmă în camera obscură, a spus Jutta, pe șezlong, iar Klaas : Siggi poate să doarmă aici unde vrea, numai că mîine trebuie să scornească ceva nou : ăștia nu renunță, după ce au scăpat din ochi pe cineva.

Jutta mi-a adus cafea și un sandviș cu șuncă și a pus la patefon un disc mare, cred că erau Andrew-Sisters, apoi, fredonînd melodia, trăgînd la răstimpuri

dintr-o țigară, a vîrît cu ajutorul unui ac de siguranță un elastic prin tivul unor chiloți lăbărțați. Klaas s-a dus la fereastră și s-a uitat în jos, în curte, apoi, ridicîndu-și ochii, spre stradă, și chiar și acolo ochea cu paharul de vin roșu presupuse ținte, ferestre, acoperișuri și, probabil, literele verzi ale reclamei pentru oțet. A întrebat: Ce-au cu tine, pușiule? De ce așa deodată? — Nu știu, am spus, iar Klaas: El ți-a copt-o? Bătrînul din Rugbüll? — S-ar putea, am spus; da, el trebuie să fi fost: probabil că a descoperit ceva. — Ascunzătoarea ta? — Da. — De aici poți s-o-ntinzi ușor, a spus fratele meu: dacă vin, dispari în odaia lui Hansi, de-acolo e o scară care duce sus. Te conduc. — Deocamdată stau aici. — Deocamdată stai aici. Fratele meu mi-a pus paharul lui de vin roșu în mînă, m-a îndemnat să beau, s-a dus în bucătărie, unde s-a spălat cu ușa deschisă, desfăcînd robinetul la maximum. Tu dansezi? m-a întrebat Jutta. Am dat din cap. Atunci bea, a spus, și eu am băut, și ea însăși mi-a umplut paharul și a dereticat prin odaie, fredonînd, în mînă cu o țigară, a cărei cenușă o scutura, acolo unde se găsea.

Iar pe urmă... Amîndoi am înlemnit de spaimă, chiar Klaas părea că s-a speriat, cînd afară pe gang s-au auzit două urlete groase, care au făcut să se zguduie pereții, dorință și triumf răsunau în aceste urlete, firește, vestirea a ceva, s-au apropiat niște pași, s-au oprit în fața ușii noastre, noi stăteam încremeniți și ne uitam unul la altul, iar în clipa cînd Klaas mi-a făcut semn să trec în bucătărie, ușa a fost smulsă din clanță și în cadrul ei a apărut băiatul cu pulover din lînă nevopsită și cu cizme de cauciuc peticite, strîngînd la piept cu amîndouă brațele o jumătate de duzină de sticle cu vin roșu. A urlat din nou, dar mai scurt, mai reținut, după care a scos un mîrîit și și-a azvîrlit capul în direcția camerei lui Hansi.

Așadar ăsta era Hansi. Iar cînd băiatul, fără altă vorbă — și fără să fi închis ușa — a trecut dincolo, am văzut-o apărînd în urma lui pe fata cu păr lung și cu manta de ploaie lucioasă ca lăcuită, ținea păpușa de

cîrpe sus deasupra capului și, în trecere, ne-a salutat zimbind cu clătinări din cap. Venim îndată, a strigat Klaas.

Cum să descriu odaia lui Hansi ? Un burduf mohorît cu două uși — o ușă ducea direct spre casa scării — trei ferestre înalte, care se deschideau spre vechea curte a fabricii, folosită azi doar pentru depozitarea butoaielor putrede, de-a lungul pereților lăzi marinărești vopsite în albastru-deschis și acoperite cu piei ce puteau acru, slujind ca scaune și ca paturi, mai multe cutii de conserve în chip de scrumiere, un șevalet, o poliță îngustă, populată de păpuși din cîrpă, așezate, ghemuite pe vine, stînd în picioare, înghesuite una peste alta sau una într-alta, iar sub fereastră, schițat pe un carton alb-cenușiu, în cărbune, cu argintiu, dar și în acuarele, ciclul exprimînd profesia de credință a lui Hansi : „Răscoala păpușilor". După o perdea, un aragaz, o chiuvetă, vase de bucătărie și un șir de cutii de tablă inegale. În spatele șevaletului, într-un colț, un șezlong, pe care dormea un bărbat tînăr, chel, într-o jachetă de piele descheiată, ce părea că doarme de cînd lumea și că va mai continua probabil să doarmă în zilele și săptămînile viitoare. Nu trebuie să uit mesele, două mese de grădină rotunde, cu picioarele scurtate, tot așa cutia de carton cu pompe de bicicletă — Hansi colecționa pompe de bicicletă, pe care le lăcuia și le numerota.

Acuma bea Hansi. Doris — așa o chema pe fata în manta de ploaie — destupa sticlele, turna, îl săruta pe fiecare căruia îi întindea paharul, a sărutat-o cu deosebită atenție, scoțînd un ușor zgomot de supt, pe Jutta, la care Hansi, culcat pe spate cu picioarele îndoite, le-a strigat : Puneți muzică, scîrboaselor. Așadar muzică, ghitare ; patefonul se afla lîngă șezlongul pe care dormea tînărul cel chel. Klaas ședea pe podea, sprijinindu-se într-un cot pe o ladă marinărească și balansîndu-și paharul pe genunchiul drept ; Doris s-a întins și ea pe jos, dar și-a așternut una din piele ce puteau a acru. La chitară cînta un bărbat, cînta

despre soarele negru și despre un fluviu negru, în care se înecase cineva, un copil, cred. Hansi fuma și dădea din cap, deodată a sărit în picioare, s-a scărpinat la încheietura picioarelor, mi-a vîrît paharul lui în mînă. Ce s-a întîmplat ?

Doamnelor și domnilor, a spus, am nisip între dinți, e așa un gust ca de lut, m-am mirat tot timpul, dar acum știu de unde-mi vine ; de la decorurile astea cu pretenții filozofice, de la expoziția pe care-am vizitat-o. Aflați că l-am văzut pe zugrav în persoană, cel mai mare pictor de nori a fost personal de față.

S-a dus la șevalet, a fixat o foaie, a căutat cutia cu crete colorate, a găsit-o într-o ladă din spatele celui ce dormea, Doris rîdea și-și lovea picioarele unul de altul. Ia priviți. Acuma pornim cu toții în căutarea stărilor primare din om, așa, după modul german, cu emoție, mă rog. Nu mai da din craci, Doris, și termină cu rîsul. A mîzgălit cu galben și alb un fel de șosea, i-a trasat niște margini aurii sinuoase : așa, avem aici mai întîi plaja, o bucățică din plaja Mării Nordului, nu-i așa, căreia marea îi recită niște vechi stihuri nemțești. Măreția mută a naturii, sau cam așa ceva ; unde te ușurezi, a doua zi crește ceva. Pe urmă a luat negru și alb, pe plajă a apărut un unghi negru, nu, un bărbat încovoiat în unghi, îmbrăcat în negru, cu pantaloni ca niște burlane, redingotă, pictorul ținea în mînă o carte, citea sau tocmai citise, mergînd pe plajă, trebuia să-ți închipui că era o carte importantă. Într-o asemenea lucrare, a spus Hansi, creta trebuie firește să geamă, s-o convingi să intensifice culoarea, așa cum natura convinge plantele să crească, dacă pricepeți ce vreau să spun. Culoarea, ea trebuie să dea răspuns emoțiilor omului în fața lumii, din ea trebuie să țîșnească o priveliște a stărilor primare.

Lucra cu înverșunare, cu buzele strînse și cu gesturi exagerat de largi, poruncitoare, făcea albastrul să palpite punînd peste el galben, făcea albul să explodeze într-un verde licăritor, culoarea se preschimba în sunet vizibil, pe hîrtie apărea ca de la sine — trebuie să

recunosc — frica. Aşadar chipul verde al unui bărbat, care păşea cu o carte deschisă pe plajă, exprima frică şi surpriză, încă nu puteai să-ţi dai seama de unde provenea frica. Acuma brun, un brun-închis cu dungi negre dramatice, care se lăţea, se boltea deasupra plajei, se întindea încoace, era limitat în cealaltă direcţie: Aşa, aici avem marea pasăre a lumii, e clar. Cei doi se recunosc. Profetul Germaniei de Nord se teme: asta-i deci starea primară. Dar acum trebuie să intre în acţiune şi suprafaţa, trebuie să facem rost şi de nişte nori, altminteri întîlnirea nu e destul de mitică, dăm drumul deci la o adiere şi la o agitaţie pe cer, noaptea nu mai e departe. Mai lipsesc nişte strigăte de animale speriate: cum le-am putea picta?

În vreme ce Hansi zugrăvea nori, îi împingea, îi distribuia, în odaie a mai intrat lume, fără să bată la uşă, doi băieţi şi o fată (scundă cu păr negru, care şi-au scos liniştiţi pardesiele, şi-au turnat vin şi s-au aşezat fără o vorbă unde au găsit loc, uitîndu-se la Hansi, care, după ce a adus în scenă norii, a început să chibzuiască ce titlu să dea tabloului: Profetul se întîlneşte pe plajă cu o pasăre de o mărime supranaturală. Iar acum vom lămuri împreună această stare primară din om, precum a stabilit scenograful cosmic Nansen.

Voia să-şi ia vînt, dar nu ţinuse cont de mine, fireşte nici eu nu ţinusem cont de mine, fiindcă deodată m-am pomenit spunînd cu glas tare: Bine, totu-i bine şi distractiv, numai perspectiva nu se potriveşte, iar cînd Hansi s-a holbat la mine buimăcit, am şi fost în picioare în faţa şevaletului şi i-am demonstrat defectele de perspectivă. Hansi a stat o clipă, şi-a mijit ochii, a renunţat să spună ceea ce părea că are de gînd să spună, iar în loc de asta a cerut un pahar de vin roşu şi a băut o înghiţitură. La decoratorul cosmic, am spus eu, perspectiva e aşa cum trebuie. Întotdeauna. — Şi altceva? — Pasărea, am spus, pasărea nu avea înfăţişarea cuvenită, iar la zugrav toate au înfăţişarea cuvenită. Vreau să spun că făpturile lui fantastice apar şi acţionează logic: la pasărea asta se vede numaidecît

că nu poate cloci. — Mai ai poate vreo idee ? — Combinația culorilor, am spus, nu e niciodată întîmplătoare la scenograf, totul se confirmă și se justifică ; aici lipsește pur și simplu necesitatea. — Ei bine, și ce vrei să spui cu toate astea ? Dă-i zor.

M-am întors spre Klaas ; Klaas se uita în podea, m-am întors spre Jutta, care s-a ferit să-mi întîlnească privirea și să-mi răspundă. Îl cunosc. — Pe cine ? — Pe Nansen, pe cel mai mare peisagist, cunosc aproape tot ce-a pictat, am văzut cum au luat ființă unele dintre tablourile lui : ceva cum e ciclul tău n-ar fi putut cu siguranță să facă, dar chestiile lui și le-a făcut, iar cu ele se potrivește întru totul. — Nu mai trăncăni, a spus Hansi și și-a golit paharul. Tu îi ești firește superior, am spus, dar dacă îl aranjezi așa, atunci trebuie s-o faci cum trebuie, nu ? — Da' știi că e nostim, a strigat Doris și a descris cu cracii niște cercuri. Îți dai aere, hai, a spus Hansi, probabil pentru că ți-a cumpărat odată înghețată pe băț, sau pentru că ți-a dat voie să-i cari mapa. Cam așa arăți. Te-am văzut mai adineauri la expoziție, și știi tu ce mi-a trecut numaidecît prin minte cînd te-am văzut ? M-am gîndit : ăsta ar fi un model înnăscut pentru Nansen, pentru anumite tablouri, firește, de exemplu : Flăcău la strînsul fînului.

Acuma avea Klaas de spus ceva ; a spus : Hai, Siggi, stai jos, dar nu puteam să plec pur și simplu de-acolo, așa, fără un răspuns.

Am spus : Ai să rîzi, dar am și fost modelul lui, de aia îi și cunosc mijloacele ; iar dacă tu îl aranjezi așa, cu mijloacele lui, atunci, cred eu, trebuie să se și potrivească. — Nu-mi plac oamenii care se repetă, a spus Hansi, iar Doris a strigat din nou încîntată : Îl găsesc nostim ; cu ăsta trebuie să privim o dată pe întuneric niște poze.

Am tăcut și m-am retras în tăcere pe lîngă Hansi, și toți m-au urmărit cu privirea cum m-am lăsat pe vine în fața ciclului „Răscoala păpușilor" și am cercetat foarte mult timp fiecare lucrare în parte. Așadar poporul păpușilor de cîrpă : fețe triunghiulare, fețe sfe-

rice turtite, feţe punct-punct-virgulă-linioară. Braţe care se puteau îndoi oricum. Picioare din care puteai face două noduri, corpuri elastice, bălţate, dar mai ales nemuritoare. Păpuşile se căţărau pe un coş de fabrică şi puneau stăpînire pe el. Azvîrleau în aer un castel de apă, distrugeau un pod, făceau să deraieze un tren, dădeau jos steagul de pe o clădire. Păpuşi săpau un mormînt, pentru K.A. Păpuşi cu vîntul în faţă, păpuşi pe poligonul de tragere de pe terenul de instrucţie de la Munster. Puneau în cătuşe o fată adormită, Doris firește. Fugeau din faţa unui titirez, călăreau pe un cocoş, operau cu douăsprezece foarfeci o dată un fotoliu tapisat.

Cîtă vreme am privit tablourile, m-au urmărit fără o vorbă, le auzeam respiraţia şi zgomotul ca de înghiţitură cînd sugeau din ţigări. Apoi m-am ridicat, m-am întors încet spre Hansi, care-şi dădea la o parte părul subţire căzut pe frunte şi se uita la mine gata să facă haz pe socoteala mea. Dar stai jos odată, Siggi, a strigat Klaas. Ei, şi-acum? — Important, am spus, totul e foarte important. — Nu mă lua pe mine aşa. — Mă mir doar, am spus: bătăi pe umăr, minimalizare sau dispreţ — asta-i tot ce-aveţi voi pentru un om în vîrstă, nimic mai mult. Vă închipuiţi că sînteţi cu mult superiori: ia te uită, aşa ceva a ştiut şi el cîndva, a văzut, a putut să facă foarte bine. — Nu-mi spune tu mie cine a fost Nansen. — Mi se pare totuşi că încă nu ştii totul. — Ascultă-mă bine, băiete, a spus Hansi. Nansen al tău e exact tipul pe care eu îl consider o nenorocire: cu conştiinţă patriotică, nu-i aşa, vizionar şi politic.

I s-a interzis să picteze, am spus, tu nu ştii că i s-a interzis să picteze; sute dintre tablourile lui au fost distruse. — Tocmai asta-i enigma lui Nansen, a spus Hansi, iar eu: Nu pledează asta pentru el? Dar tu poţi desigur să înţelegi totul. — În orice caz, a spus Hansi, ceea ce e hotărîtor înţeleg; de exemplu, pricep tot ce mă deranjează la tine. — Şi eu la fel, am spus, numai un singur lucru nu pricep, cum de vă pretindeţi

vouă însivă atît de puțin. Injurați și nu vă dați măcar osteneala să înțelegeți.

Mai avem multe de spus chiar și voiam să mai spun multe, dar n-am ajuns s-o fac : mai repede decît l-aș fi crezut în stare, Hansi a ridicat un genunchi, m-a izbit cu genunchiul în burtă, așa că m-am ghemuit din pricina durerii fulgerătoare, întocmai ca profetul lui de pe pîrjă, m-a încovoiat și m-a făcut atent doar la durerea mea, ceea ce i-a dat posibilitatea să-mi aplice două lovituri măsurate, nu grozave, dar bine calculate, așadar un croșeu de jos în sus cu care mi-a atins bărbia și un piston de sus în jos, care m-a izbit în ceafă și m-a trimis, ca să zic așa, la podea.

Petele roșii, în cădere, le mai știu, spre mine dansau niște pete roșii, peticele roșii de cameră de bicicletă, cu care erau lipite cizmele de cauciuc ale lui Hansi, se desprindeau parcă de pe fondul întunecat și se roteau spre mine, am auzit în cădere un strigăt, n-am putut totuși să-mi dau seama cine strigase. În orice caz, conversația se terminase, filmul se rupsese, ospitalitatea lui Hansi luase și ea sfîrșit, deoarece cînd am deschis ochii n-am mai văzut tapetul îngălbenit din odaia lui Hansi, tapetul acela cu scene de vînătoare, pe care rațe sălbatice lovite cădeau în stuf, ci mă învăluia întunerecul și un miros de clor, cred că de clor.

Zăceam pe un șezlong, picioarele îmi erau acoperite cu o pătură. L-am auzit pe Klaas : Doarme, și am auzit-o pe Jutta : Atunci lasă-l să doarmă, pe urmă din nou pe Klaas : Să trecem din nou dincolo. Au încercat să iasă fără zgomot, să închidă ușa fără zgomot, dar totuși i-am auzit, zăceam tăcut în camera obscură și mă gîndeam, să plec așa fără nici o vorbă. Era după amiază ? Era seară ? Unde trebuia să mă duc ? Înapoi la Rugbtill ? Să mă angajez pe un vapor de pescuit care pleca spre Groenlanda ? Să mă duc la Strassbourg și să mă înrolez în Legiunea străină ? Sau să caut din proprie inițiativă cele două trenciuri și să mă predau de bună voie, ca să aflu mai întîi cît știau și ce aveau de gînd cu mine ?

[49]

Stăteam culcat, chibzuiam și cumpăneam, îmi treceam în revistă posibilitățile ; cloceam și vînturam pe toate fețele mai ales planul să plec, îmbarcat clandestin, în America, să-mi schimb acolo numele ; de exemplu în Sig O'Jepsen, să cîștig bani, să deschid o galerie de tablouri, să-i grupez în jurul meu pe tinerii pictori americani, să organizez cu ajutorul lor săptămîni naționale ale artei, la care să vorbească mai întîi președintele, apoi eu — slavă Domnului că din acest film cultural n-a ieșit nimic.

Cîntărind și renunțînd : așa a trecut o vreme, nu m-am sculat, n-am părăsit nici camera obscură, nici locuința lui Klaas, în loc de asta am încercat să nu mai aud un robinet cu garnitura stricată, din care îmi picura în planuri, în cap, număram și făceam suma, am ajuns departe la anul optzeci și am adormit — neliniștit, iepurește, așteptîndu-mă ca în orice clipă Klaas sau Jutta, poate chiar Hansi să mă zgîlțîie ca să mă trezesc.

Și nu pot uita visul, pe care l-am visat, în timp ce zăceam în camera obscură. Se făcea că pluteam, pluteam într-o barcă lată, singur, spre un banc de nisip aflat departe în fața peninsulei, ședeam în umbra velei, iar barca luneca spre ridicătura albastră, netedă a bancului. Acolo era noua mea ascunzătoare. Mi-o construisem din ruinele unei biserici de piatră — singura clădire pe care o găsisem pe bancul acela nelocuit. Ascunzătoarea era răcoroasă și largă, spațiile dintre pietre fuseseră bine astupate. Am acostat, am tras barca pe plajă, am îngropat spre mai mare siguranță mica ancoră în nisip, mi-am aruncat ochii spre ascunzătoare și am văzut-o asediată de foci. Focile ședeau în semicerc la soare, blana le lucea, ridicaseră capul și mă cercetau, printre ele se găseau și animale tinere. Culcat, m-am trîntit în nisip, am înaintat de-a bușilea spre foci, dar n-au fugit ; mi-au făcut drum printre ele, m-am strecurat în ascunzătoare, m-am relaxat, atunci am auzit primul foc de armă ; se trăsese de pe mare, glonțul s-a izbit de un bloc din ruine și a ricoșat șuierînd.

Veneau așadar două bărci, bărci mici, care n-aveau nici pînze, nici motor sau vîsle, veneau drept spre bancul de nisip, ca aduse de un cablu, ai fi spus că alunecau pe șine. În bărci stăteau în picioare, ca niște stane de piatră, doi bărbați cu pușca la ochi : într-o barcă, tata, postul de poliție Rugbüll, în cealaltă, Max Ludwig Nansen, pictorul. Visam că amîndoi plecaseră la vînătoare de foci ; în timp ce înaintau cu bărcile trăgeau, la gura puștilor lor atîrnau norișori palizi, decorativi. Cînd s-a auzit prima împușcătură, focile au pornit-o trudnic spre apă ; turma s-a risipit, s-a adunat din nou, agitată, și s-a îndreptat spre vîrful sudic al bancului de nisip ; cu înotătoarele lor, trupurile lucioase au trecut pe lîngă intrarea ascunzătorii mele, înotătoarele biciuiau nisipul, animalele conducătoare lătrau și mîrîiau, făcîndu-le atente pe celelalte, atunci m-am repezit afară, dar un foc de pușcă m-a obligat să mă trîntesc la pămînt, așa că m-am tîrît în patru labe împreună cu turma fugară spre vîrful sudic. Erau mai iuți decît mine, chiar și animalele tinere erau mai iuți și m-au întrecut, dar nu m-am lăsat, le-am urmat prin nisip, printre tufele de perișor sălbatic, peste animalele împușcate și am văzut că primele și ajunseseră la margine, se grăbeau să intre în apă, se dădeau la fund.

Prea încet înaintam, prea greoaie era încercarea mea de a fugi împreună cu turma spre vîrful sudic al bancului de nisip, rămîneam mereu și mereu mai în urmă, puterile mă părăseau, nu mai puteam să mă ridic, n-am reușit să mă scol în picioare nici atunci cînd bărcile celor doi bărbați au ajuns pe plajă. Au sărit amîndoi o dată din bărci, s-au înțeles între ei, au desfășurat o plasă și, trăgînd de capetele plasei pe nisip, s-au îndreptat spre mine ; amîndoi erau îmbrăcați în treninuri de culoare deschisă.

Înaintam de-a bușilea, mă tîram ca un șarpe prin nisip, urma mea aproape că nu se deosebea de urmele lăsate de foci. Un mic efort, cîțiva pași în fugă au fost de ajuns, și cei doi m-au încercuit cu plasa lor, au

strîns rîzînd țarcul și s-au învîrtit rîzînd în jurul meu — în așa fel, încît gura vîrșei mi se afla mereu în fața ochilor ; cercul subțire de lemn mă îndemna, mă îndruma spre capitulare : Hai, hai intră, cercul se rotea și țopăia în fața mea, acuma cei doi s-au aplecat spre mine, m-au bătut, nici măcar cu dușmănie, pe umăr, au arătat ca niște dresori plini de răbdare spre vîrșa ce se îngusta la celălalt capăt. *Allez, allez hop.*

E-adevărat n-am sărit, dar în cele din urmă m-am chinuit să intru prin cerc, m-am tîrît pînă la capătul înnodat al vîrșei și am simțit îndată cum cei doi m-au săltat în aer, plasa îmi tăia pielea, în fața ochilor mei nisipul zvîcnea și se legăna.

Siggi Jepsen ? — Da, am spus. Poftește cu noi. Soarele se prăvălea peste mine și mă orbea. Aprinde lumina. S-a aprins o lumină îngustă, albastră, o draperie a fost smulsă la o parte, o voce a spus : Dumnealui nu s-a trezit de tot. Cineva m-a ridicat, mi-a scos picioarele de sub pătură. Am întins o mînă și am dat de un trenci. Asta-i într-adevăr o cameră obscură, a spus o voce, iar alta i-a răspuns : Atunci bagă de seamă să nu-l supraexpui pe băiețaș.

Acolo, pe colină, peste drum de clădirea albastră a direcției, se mai înalță și azi casa, pe care noi o numim casa de adaptare. Închipuiți-vă o casă de lemn scundă, avînd numai parter. Atîrnați-i lădițe cu flori în fața ferestrelor, faceți să fluture niște perdele rustice cu carouri albe și roșii, ușa stă deschisă, podeaua coridorului luminos e proaspăt frecată, nu există nici o lojă de paznic. Și mai ce ? Închipuiți-vă că toate cele opt camere sînt ocupate de „oaspeți noi", de băieți pe care i-a adus de curînd șalupa din Hamburg, eu mă aflu în camera șapte, împreună cu Kurtchen Nickel, care în ajun a făcut țăndări mobilierul într-un acces de ură. Are păr negru, poartă o cămașă neagră descheiată la piept, acuma zace ca de piatră pe patul lui, el, artistul de circ de altădată, cu specialitatea : acte de violență. Trage cu urechea ? Ascultă ca și mine vocea directorului Himpel, care a intrat în casa de adaptare, cu o delegație de psihologi străini și, luînd la rînd camerele, explică posibilitățile și riscurile unui nou program de educație ? Stau în picioare lîngă patul meu, lipit de peretele din lemn, fumez. Prin curte trece un pluton de greu educabili, îmbrăcați în doc, care se duc îmbufnați, cu sape și furci pe umăr, să lucreze la cîmp ; cîțiva se uită spre casa noastră, trăncănesc ceva, rîd.

Directorul Himpel spune : O ecluză, dacă mă pot exprima astfel, această casă de adaptare tre-

buie să îndeplinească funcţia unei ecluze. Un psiholog (sceptic) : Dacă înţeleg bine, tînărul condamnat urmează să fie pregătit aici pentru detenţiune ? Himpel (tăindu-i cu dibăcie avîntul) : S-ar putea numi şi cameră de presiune sau cală de lansare. Pentru a-l scuti pe tînărul deţinut de şocul noii lui stări, e lăsat oarecum să alunece domol în detenţiune. Trecerea îi e astfel uşurată. Cum spuneam : aici, ce-i drept, nu găseşte libertăţile de care dispunea afară, dar totuşi cîteva, să zicem mici libertăţi, îi sînt menţinute : poate să fumeze, să asculte radio, să-şi împartă cum vrea o jumătate de zi şi, în plus, să se mişte liber pe insulă. Psihologul : Şi cît rămîne aici ? Directorul : Trei luni. Cînd tinerii noştri condamnaţi sosesc aici, rămîn trei luni în casa de adaptare. Pînă acum, această pregătire treptată pentru detenţiune s-a dovedit excelentă.

Kurtchen, trezindu-se brusc, sare din pat, se holbează la mine plin de ură : Unde sînt ? Unde sînt porcii ăştia ? Eu : Doar poţi să-i auzi, la cinci. Kurtchen, venind lîngă mine, îmi şopteşte : Te felicit ! Auzi, poţi să primeşti felicitări ! Eu : Pentru ce ? Kurtchen (se duce la fereastră, se-ntoarce brusc, se apucă de pervaz cu ambele mîini, lăsîndu-se pe spate) : Ai să fii de faţă, puştiule, ai să fii publicul, în momentul cînd am să-l dau gata pe unul dintre ei. Acte de violenţă : ăsta-i motivul pentru care m-au tîrît aici, comportare violentă în douăzeci şi şapte de cazuri. Acuma o să vadă şi ei ce-nseamnă cînd devin eu violent.

Directorul Himpel (în camera de alături) : Aşa este, nu toţi tinerii rămîn acelaşi timp în casa de adaptare. Am creat un sistem special de clasificare, conform căruia decidem cît timp va locui fiecare aici.

Kurtchen (îşi descheie pantalonii, vîră mîna spre coapsa stîngă, desface ceva, scoate un cuţit mic, vîrît într-o teacă de piele). Eu : Lasă prostiile. Kurtchen (plin de ură) : Dacă nu procurorul, atunci unul dintre ei. Toţi sînt la fel, înţelegi tu. Ne urăsc. Ne invidiază, pentru că sîntem tineri. Eu (încercînd să-l calmez) : Bagă cuţitul la loc ; cine ştie pentru ce o să mai ai

nevoie de el aici. Kurtchen (ca și cînd ar trebui să-și motiveze ura) : Se scapă în pantaloni de frica noastră, nu vor să ne-nțeleagă.

Directorul Himpel (în camera de alături) : În cazurile mai ușoare, o ședere de două săptămîni aici în ecluză e suficientă. Cum spuneam, durata șederii se orientează corespunzător sensibilității psihice. Cînd urmează trecerea în clădirea cu regim sever, aproape că nu apar nici un fel de tulburări. Tulburările sînt evitate, dar dacă totuși apar, apar aici.

Kurtchen (motivîndu-și mai departe ura) : Nici unul dintre ciinii ăștia n-a făcut măcar încercarea să mă înțeleagă. Așa sînt eu. Cine nu se uită prea mult la fata mea, cine nu se atinge de ea : ăla n-are de ce să se teamă de mine. Doar cînd vreunul o sorbea din ochi, sau se dădea la ea, atunci parcă se rupea ceva în mine. Nu permiteam asta, pricepi. Mă duceam la respectivul și-l pofteam politicos, dacă nu vrea să-i pocesc mutra, s-o lase în pace pe fata mea. Unii erau rezonabili, alții nu. Eu nu făceam decît să mă apăr, iar porcii ăștia mă învinovățesc că am comis acte de violență.

Directorul Himpel : Vă propun să trecem acum și în camera șase, acolo pot să vă prezint un caz neobișnuit : un tînăr hoț de tablouri, care în plus se și pricepe oarecum la pictură. Vocea lui Joswig (în șoaptă) : La șapte, domnule director. Directorul Himpel : Ei, da, atunci nu la camera următoare, la cealaltă. Cine e acum la șase ? Joswig : Atentatorul nostru și Rossbach.

Eu (îndreptîndu-mă încet spre Kurtchen) : Ascunde cuțitul. Kurtchen (amenințător) : Stai pe loc. Eu (oprindu-mă) : Dacă faci asta, n-ai să mai ieși niciodată de-aici. Kurtchen (rîzînd) : Nu mai vreau să ies niciodată, pricepi. Vreau doar să le mai arăt ăstora o dată ceva, ce-o să se-ntîmple pe urmă mi-e egal. Eu : Și dacă nimerești pe unul fără nici o vină ? Kurtchen : Printre ăștia nu e nici unul fără vină, toți sînt vinovați... În loc să ne lase în pace, să ne bage la închi-

soare așa cum trebuie, fac din insula asta un manej, iar din noi niște cai de circ... Și din tine, puștiule, și din tine fac un cal de circ. (Bănuitor) : Cît ți-au dat ? Eu (continuînd să mă apropii de el) : Trei ani de pedeapsă pentru minori. Kurtchen : Furturi de automobile ? Eu : Cum de-ți trece asta prin cap ? Kurtchen (cu un gest smucit al mîinii) : N-a apărut o dată mutra ta în ziare ? Eu : Tablouri, am pus tablouri în siguranță, asta-i tot. Kurtchen (uluit) : Tablouri ?

Directorul Himpel (în timp ce delegația iese pe coridor) : Evident, și în clădirea cu regim sever există o deosebire pe trepte, să zicem, treapta unu se deosebește foarte puțin de modul de detențiune din casa de adaptare, unde ne aflăm. Un psiholog : Mă înșel eu, sau întregul program de educație are aici caracterul unei ecluze ? Directorul Himpel (fericit că a fost pe deplin înțeles) : De fapt, noi considerăm întreaga instituție ca o stațiune de tranzit ; tînărul deținut capătă din capul locului sentimentul că starea aceasta nu e decît ceva temporar.

Kurtchen (trece în vîrful picioarelor pe lîngă mine spre ușă, se ghemuiește, ascultă, mă supraveghează cu coada ochiului ; lumina îi cade pe păr, lumina se răsfrînge pe lama scurtă a cuțitului, stofa pantalonilor lui negri îi stă întinsă pe coapse, floarea de argint a țintelor de podoabă bătute pe tocurile înalte ale pantofilor lui fulgeră, degetele mîinii libere fac mișcări repezi, să apuce) : Grupul trece spre camera șase. Eu : Lasă cuțitul ! Kurtchen : Nu te-amesteca, pricepi. Dacă vrei, n-ai decît să te duci la toaletă pînă termin ; acu e un moment prielnic. Eu : Te lichidează, dacă faci asta, te lichidează o dată pentru totdeauna. Fii rezonabil. Kurtchen (plin de ură) : Ei mi-au făcut-o, porcii ăștia ; ei ne-au despărțit, pe fata mea și pe mine. Nici mîna nu mai mi-a dat-o, după ce m-au condamnat.

Directorul Himpel și delegația dispar în camera șase, nu-i mai putem auzi. Eu (deschizînd aparatul de radio) : Să nu-i primim cu muzică ? Kurtchen (aspru) : Închide-i pliscul. Eu (închizînd aparatul) : Strici totul, dacă faci asta. Kurtchen : Tu n-ai băgat de seamă, puștiule,

că ei ne-au stricat de mult toată viața? Trebuia să-l fi auzit pe procuror: voia să apere societatea de mine. Pretindea că societatea are dreptul să fie în siguranță dinspre partea mea. Cum s-ar zice, procurorul m-a trimis aici în numele mătușii Luise și al unchiului Wilhelm.

Se joacă mereu cu cuțitul, îl aruncă în aer, îl prinde cu mare siguranță; o dată azvîrlă cuțitul ca pe o elice aproape pînă în tavan, se trage înapoi și se uită cum cuțitul se înfige în podea. Eu: Gîndește-te ce-o să zică bătrîna. Kurtchen: Dacă te gîndești la mămica, ea se află pe mare, a fost a doua femeie radiotelegrafist pe un vapor german. Eu: Și tatăl tău? Kurtchen: Eu nu te pisez cu întrebări de-astea, așa că scutește-mă, pricepi? (Se duce la fereastra deschisă, în lădițe cresc mușcate, cu lovituri scurte, bine aplicate, de cuțit, curăță de frunze și flori cîteva mușcate. Privind pe fereastră): Ce fel de tablouri erau? Din muzee și chestii d-astea? Sau fotografii de fete? Eu: Din ce-ai fi scos pe unele dintre tablourile alea ai fi putut să trăiești un an, eu doar le-am pus în siguranță. Kurtchen (sare la ușă, se ghemuiește): Vin. Eu: Nu face prostii.

Directorul Himpel pe culoar: Și datorită acestei case de adaptare, tentativele de evadare au scăzut considerabil; aproximativ opt pe an. În majoritatea cazurilor încearcă să fugă aceeași deținuți. (Un pas călcînd ușor se apropie de ușa noastră, Kurtchen se trage înapoi, coboară mîna în care ține cuțitul, se concentrează și, grijuliu, aruncă o privire amenințătoare.) Eu (în fața ferestrei deschise): Să n-o faci, ești nebun. Kurtchen (mînios): Ține-ți gura acum. (Ușa se deschide, șovăitor, Kurtchen se trage ușor înapoi, se apleacă pentru salt. Intră Joswig, cu un deget dus la buze, vrea să ne pună în temă, să ne prevină, să ne pregătească, privirea lui cade pe mine, eu i-o îndrept fulgerător spre locul unde stă Kurtchen, poate că și strig, nu știu, un strigăt slab, neauzit pe coridor, de avertisment, care-l previne pe Joswig să reacționeze, adică să se facă mic și să se ghemuiască, în orice caz paznicul se-ndoaie din șale, își

ridică brațele lungi ca un luptător de catch, gata de apărare, Kurtchen se aruncă asupra lui, smulge cuțitul în sus, eu sînt din doi pași lîngă el, nu, rămîn pe loc la fereastră și-mi propun să sar în ajutorul lui Joswig, dacă va fi doborît, din două salturi puteam fi lîngă el.

Nici un strigăt, nici un geamăt. Liniștea forțată cu care Kurtchen atacă, cu care Joswig se apără. Corpul lui Kurtchen întins în salt. Poziția de apărare bine calculată a lui Joswig. Acum un instantaneu care fixează momentul : Joswig repede o lovitură cu muchea mîinii spre brațul lui Kurtchen, lovitura e dată de jos în sus, atinge brațul care coboară, îndată brațul va fi azvîrlit în sus, degetele se vor deschide, cuțitul va zbura spre tavan. Așadar Joswig lovește, brațul lui Kurtchen zboară în sus, băiatul însuși e silit să facă o întoarcere, cuțitul cade pe podea, la picioarele lui Joswig. Kurtchen, ghemuit și plin de ură, se uită la Joswig, vrea să se aplece după cuțit, Joswig pune un picior pe el. Joswig (supărat) : Nu ți-ajunge ? Ești așa de greu de cap ? Kurtchen (ținîndu-se de brațul care-l doare, strîmtorat) : Altă dată, așteaptă numai, altă dată. Joswig (ridică piciorul de pe cuțit) : Na, ia-l. Haide, mai încearcă o dată. (Face un pas înapoi, invitîndu-l, ca să zic așa ; Kurtchen se lasă păcălit, se încovoaie, întinde o mînă după cuțit, dar înainte de a-l ajunge, piciorul lui Joswig îi calcă mîna. Kurtchen sare în sus, Joswig ia cuțitul și-l bagă în buzunar. Kurtchen se duce bălăbănindu-se la patul lui, se trîntește pe pătură, suflă și-și masează mîna.) Joswig : Acuma cred că-ți ajunge. Kurtchen (șuierînd printre dinți) : Așteaptă tu, porc de cîine.

În cameră intră : șapte psihologi din cinci țări, în spatele lor, directorul Himpel, cu haină de vînt, pantaloni de golf, răspîndind prospețime și voioșie educativă. Cei ce-au intrat își rotesc privirile prin cameră, ne măsoară ca pe niște mobile. Joswig (cu blîndețe către Kurtchen) : Nu vrei să te ridici ? Kurtchen : Pupă-mă-n dos Joswig : E aici directorul. Kurtchen : Ăla n-are decît să mă pupe de două ori.

Directorul Himpel și psihologii schimbă o privire plină de o ușoară emoție științifică, în loc de uimire, fețele lor exprimă un interes viu. Himpel către Joswig: S-a întîmplat ceva deosebit pe-aici? Joswig: N-aș crede. (Arătînd spre Kurtchen): Să-l ridic în picioare? Dacă doriți, îl pun imediat la respect. Himpel (cu un gest de negație): Mulțumesc, dragă Joswig, nu-i nevoie. O scoatem și singuri la capăt cu el. (Apropiindu-se de patul lui Kurtchen, psihologii formează în jurul lui un semicerc): Te înțelegem, domnule Nickel, fiecare dintre noi e citeodată prost dispus, dar acum avem nevoie unul de altul, aproape c-aș zice: trebuie să ne ajutăm reciproc. Kurtchen (apăsîndu-și mîna): Gară-te, omule, nu mai mă lua la mișto. Un psiholog: Factor de ostilitate Jussupow, cred. Himpel (cu o amabilitate neobosită): Firește, te vom lăsa îndată singur. Dar poate că mai înainte ai să-mi faci o plăcere. Domnii aceștia de peste hotare ar dori să știe de ce-ai fost adus aici. Kurtchen: Asta o știi de mult. N-ai decît să citești tipilor ăstora sentința. Himpel: Dar de la dumneata, domnule Nickel, de la dumneata ar dori s-o afle domnii. De altfel pot să-ți spun tu, eu le spun tuturor tinerilor de-aici tu. Kurtchen: Mă doare-n dos cum pălăvrăgești cu mine. Himpel (perseverent): Ei, așadar de ce, de ce crezi tu că te afli aici? Kurtchen (se trîntește pe spate, se uită fix în tavan, își suflă pe mînă): Fiindcă îmi plac copiii mici și fiindcă pînă și la micul dejun mîncam cîte un bebeluș. Himpel (nu supărat, mai mult așa, de parcă s-ar fi considerat răsplătit chiar și printr-un astfel de răspuns): Și în afară de asta? Doar nu e ăsta singurul motiv. Kurtchen (calm): Fiindcă îmi vine să vărs din cauza bătrînilor ramoliți și a mătușilor bătrîne, și fiindcă am înființat o asociație. Himpel: Ce fel de asociație? Kurtchen: Pentru suprimarea bătrînilor ramoliți și a mătușilor bătrîne.

Un psiholog: Coeficient anormal de agresivitate. Un al doilea psiholog, aplecîndu-se deasupra lui Kurtchen: Bărbat voinic, hai? Toți tremură în fața lui, hai? Dacă te simți într-adevăr atît de solid, atunci vino mîine

în sala de sport, să ne punem mănuşile de box. O să putem vedea cine cui îi pocneşte mutra. Kurtchen : Spală putina, bunicule. Nu vezi că abia-ţi tîrăşti papucii ? Himpel : Dragă Kurt Nickel, doar n-ai a face aici cu adversari. Vrem să te ajutăm. Dar ca să te putem ajuta, trebuie mai întîi să te înţelegem. Joswig : Doriţi să se ridice în picioare, domnule director ? Himpel : Nu, lasă-l să se liniştească. Kurtchen : Nu ştiu decît aste două-trei vorbe. Acu am terminat, gata. Nu mai scoateţi de la mine nici un cuvînt. Poate că vă ocupaţi de ăsta (arată spre mine cu degetul gros). Himpel : Bine, fie, vom mai avea deseori ocazia. (Se întoarce spre mine, psihologii şoptesc interesaţi pe englezeşte, ideile lor privitoare la Kurtchen Nickel par a fi diferite, cum se poate vedea, le stătea pe inimă să mai pună cîteva întrebări suplimentare, dar cum directorul Himpel îmi întinde aproape prieteneşte mîna, se întorc spre mine şi mă înconjoară cu interesul lor.)

Himpel (către mine) : Iar tu eşti aşadar expertul nostru în materie de artă. Joswig (intervenind) : Siggi Jepsen, domnule director. Himpel : Ştiu, o, îl cunosc pe domnul Jepsen şi povestea lui. Dar poate că doreşte să spună el însuşi acestor domni de ce se află aici. La noi. Joswig (încet) : Dă drumul la gură, sau rupem definitiv prietenia. Eu (ridicînd din umeri) : Ce doriţi să ştiţi ? Himpel : Ţi-am spus, de ce te afli aici. Am vrea s-o auzim de la tine însuţi. Eu : Tablouri, am pus în siguranţă tablouri, pe care bătrînul meu voia să le-nhaţe. Asta a fost. Toţi psihologii îşi ascut auzul, clatină din cap unul spre altul, unul dintre ei scoate un carnet de notiţe şi un creion. Himpel (cu răbdare) : De ce voia tatăl tău să înhaţe aceste tablouri, cum spui tu. Eu (mă uit spre Kurtchen, care zace absent pe patul lui) : Mai întîi din cauza serviciului. De la Berlin a venit un ordin prin care i se interzicea pictorului Nansen să picteze, iar tata a trebuit să transmită ordinul şi să supravegheze respectarea interdicţiei. Era poliţai rural, postul de poliţie Rugbüll. Mai tîrziu n-a mai putut să înceteze. Toate alelalte le ştiţi dumneavoastră. Un psi-

holog, spre convingere : Max Ludwig Nansen ? Un al doilea psiholog : Expresionistul ? Himpel : Tatăl tău, Siggi, trebuia deci să supravegheze ca polițist, fiindcă așa-i cerea serviciul, respectarea interdicției de a picta. Iar după ce perioada de interdicție s-a terminat, spui tu, el a continuat supravegherea pictorului. Eu : În cele din urmă devenise pentru el un tic, așa cum se aleg cu un tic toți cei care nu vor altceva decît să-și facă datoria. Pînă la urmă era o boală, poate ceva și mai rău. Un psiholog : Mai rău ? Himpel : Tatăl tău a confiscat tablouri ? Eu : Confiscat, ars, distrus, cum vreți. Nimic nu se mai afla în siguranță din cauza lui. Himpel : Dar acum trebuie să ajungem la tine. Așadar tu ai pus în siguranță tablouri amenințate de tatăl tău. Cum s-a întîmplat asta ? Povestește-ne. Eu : Asta a început după ce a ars moara. Eu îmi aveam ascunzătoarea în moară, iar cînd moara a ars, am pierdut totul. Colecțiile mele. Pozele, cheile și lacătele. Atunci a început. Nici eu nu știu : mă uitam așa la un tablou, și deodată începea să se miște ceva, din fundal se apropia o flăcăruie, o flacără de sine stătătoare, pur și simplu trebuia să fac ceva. Primul psiholog : Obsesie cu o orientare unică, nu ? Al doilea psiholog : Reacție defensivă halucinatorie. Eu : Era așa de parcă mi-aș fi dat seama cînd un tablou se afla în pericol și trebuia să-l pun la adăpost. Cu siguranță și dumneavoastră ați fi făcut la fel. După ce a ars moara, am avut o ascunzătoare nouă în podul casei noastre, am dus tablourile acolo. Dar el le-a descoperit. M-a urmărit pînă cînd într-o zi a descoperit tablourile. A pus mîna pe mine.

Kurtchen (de pe pat) : Ar fi trebuit să le mănînci, cap de primus ce ești. Himpel (calmînd lucrurile) : Dar tatăl tău nu-și făcea decît datoria. Eu : Voia să mă vadă în cătușe, el însuși a spus-o. A și făcut-o... Iar dacă vreți să știți de ce mă aflu aici... Directorul Himpel (zelos) : Asta te-am și rugat. Eu (mă duc încet la Kurtchen, mă așez pe patul lui) : Pot să vă spun asta, pot să vi-o spun chiar foarte precis : Sînt aici în locul bătrînului meu, polițaiul din Rugbüll. Și am sentimen-

tul că şi Kurtchen ţine aici locul cuiva, al vreunei mătuşi Luise sau al vreunui unchi Wilhelm. Poate că toţi tinerii se află aici în locul cine ştie cui. Tineri greu educabili : ne-aţi atîrnat asta de gît în faţa justiţiei, iar aici ne-o arătaţi în fiecare zi. Se poate ca unii dintre noi, cei de-aici, să fie într-adevăr greu educabili, nu vreau să mă leg de asta. Dar aş vrea să întreb ceva : de ce nu există o insulă şi clădiri de-astea şi pentru bătrînii greu educabili ? N-au şi ei nevoie de aşa ceva ? Kurtchen (furios) : Pentru aşa ceva, toate insulele ar fi prea mici. Eu : Cînd încetează de fapt educaţia, v-aş întreba. La optsprezece ani ? Sau la douăzeci şi cinci ? Himpel (aprobînd zelos) : Bună întrebare. O întrebare ireproşabilă. Eu : Aici ni se scoate ceva pe nas, poate că fiecare îşi reproşează şi el ceva. N-aş vrea să-ntreb cîte conştiinţe necurate se tot învîrt prin locurile astea. Un psiholog : Agresivitate deviată, nu ? Eu : Ca să nu se condamne pe ei înşişi, îi trimit aici pe alţii : pe tineri. Asta cel puţin le aduce uşurare. Le dă un sentiment de eliberare. E simplu : conştiinţa necurată e încărcată într-o şalupă şi adusă aici, iar oamenii pot să-şi savureze din nou micul dejun şi să-şi soarbă grogul seara. Himpel (zelos, dar sceptic) : Acum devii prea general, Siggi. Eu : Ei, bine, atunci am să vă spun de ce mă aflu pe insulă. Fiindcă nimeni nu cutează să-i prescrie o cură de dezintoxicare postului de poliţie Rugbüll ; i se permite să rămînă maniac şi să-şi facă întocmai ca un maniac blestemata lui de datorie. Iar eu sînt aici, pentru că el a atins o anumită vîrstă şi fiindcă e vîrstnic nu mai poate fi determinat să-şi schimbe năravurile. Da, dacă mă-ntrebaţi, eu sînt aici în locul lui. Dar poate că nu e fără folos : poate că într-o bună zi o să preia de la mine progresele pe care le fac eu aici. Să sperăm. Dar asta-i şi tot ceea ce mai putem să sperăm. De crezut nu pot. (Pauză.)

Himpel (dregîndu-şi glasul) : Cam tare, ceea ce ai spus tu, dar de înţeles, înţeleg. Pot totuşi să-ţi înţeleg dezamăgirea. Un asemenea fel de a vorbi îmi place,

să spui ce te roade la ficaţi. Kurtchen : Ia auzi-l, ăsta nu ştie să deosebească ficatul de fiere. Iar de înţeles, poate să le înţeleagă pe toate. Întotdeauna m-am omorît după oamenii care înţeleg totul şi nu fac nimic. Joswig (către Kurtchen) : Vorbeşti cu directorul. Kurtchen : Ei şi ? Eu sînt propriul meu director. Dacă ţi-aş spune pentru cine sînt răspunzător şi cui trebuie să-i port de grijă. Joswig (cu un uşor ton de ameninţare) : O să ne mai întîlnim de multe ori. Kurtchen (vorbind spre tavan) : Încă o dată cu siguranţă. Himpel (către Joswig) : Dă-i pace. Să nu provocăm iritări pretimpurii. (Către psihologi) : Ar mai dori cineva dintre dumneavoastră să pună întrebări ? (Cu toţii ar vrea să pună întrebări, se uită politicoşi unul la altul, fiecare ar dori să dea întîietate celorlalţi, făcînd gesturi amabile cu mîna spre patul pe care Kurtchen stă culcat, iar eu şed.) Primul psiholog (către Kurtchen) : Îmi permiteţi să vă întreb dacă în copilărie aţi crescut în singurătate, sau aţi avut tovarăşi de joacă ? Kurtchen (tace o clipă, apoi furios) : Dacă vreţi să ştiţi exact : am crescut lîngă un cămin de bătrîni. Tovarăşi de joacă mi-au fost pensionarii căminului, cel mai tînăr avea şaptezeci şi şase de ani, l-am omorît lovindu-l cu lopăţica de nisip. Primul psiholog (zîmbind dulce-acru) : Întrebarea a fost pusă cu un scop. Kurtchen : Cred. Dar acum sînt obosit. Şi altceva nici nu-mi mai vine în minte. Psihologul cu carneţelul de notiţe (către mine) : Ceva mi se pare încă nelămurit. Spuneaţi că tablourile ameninţate, tablourile ameninţate de o flacără au fost puse de dumneavoastră în siguranţă. Asta înseamnă că excludeţi pentru acest act cuvîntul de furt ? Eu (către Kurtchen) : Care-o fi cauza că şi eu mă simt deodată obosit ? Să fie aerul ?

Kurtchen (sprijinindu-se în coate, către psihologul cu carnet de notiţe) : Încă n-aţi aflat destule ? Vedeţi doar că puştiul e obosit. Cît mai vreţi să scormoniţi ? Hai, Siggi, întinde-te aici, (Mă trage în jos pe pat.) Am să te dezmierd, pînă ai să adormi. Eu : Kurtchen, lîngă patul nostru sînt nişte oameni. Kurtchen (ironic) : Nu-i nimic, puştiule, atîta ştiu ăştia.

Himpel (făcînd un bilanț al situației) : Cred, domnilor, că v-ați făurit o impresie, v-ați familiarizat cu ceea ce era mai important. Dacă sînteți de acord, să vizităm și camera opt. (După saluturi mai mult sau mai puțin amicale, directorul Himpel și psihologii ies ; Joswig caută vizibil să părăsească odaia cel din urmă.) Joswig (necăjit) : De la voi mă așteptam la mai mult. N-a fost o prezentare reușită. Dar o să vă mai schimbăm noi, aveți răbdare. Kurtchen : Ține-ți gura, că-ți îngheață mațele, și afară de asta se face curent. (Joswig iese, închide ușa, Kurtchen sare din pat, se duce la ușă, trage cu urechea la delegație.)

Kurtchen : Frumos ne-au mai înfipt ăștia țeapa în fund aici. Dar multă vreme n-ai să mă mai vezi, o întind. Eu : Opt zile, dacă pun laba pe tine, ți se dau opt zile de arest. Așa sună regulamentul de ordine interioară. Kurtchen : Asta-nseamnă că poți încerca de două ori pe lună. Ai o țigară ? (Îi dau o țigară, foc, fumăm amîndoi.) Kurtchen : Bagă de seamă, puștiule, trebuie să ajungem la șalupă. Ne strecurăm în șalupă și ne ascundem. Eu : Fără mine. Kurtchen : Ce, nu ești normal ? Eu : Dacă plec de-aici, nu știu unde să mă duc : nici o ascunzătoare, nici o locuință. Iar în Gara centrală n-aș vrea să stau. Kurtchen : Poți să rămîi la mine. Avem o grădiniță de zarzavat la Langenhorn ; în umbrarul de-acolo nu ne găsește nimeni. Eu : Fără mine. Deocamdată sînt sătul, aș vrea să dejug boii cîtva timp. Kurtchen : Cu siguranță ești lovit cu leuca. Eu : Mai tîrziu poate, mai tîrziu vin și eu. Dar deocamdată... Prea mult m-au frecat. Să fi trebuit să trăiești și tu acolo sus, la Rugbüll, printre oamenii ăia. Kurtchen : Bătrînul tău e într-adevăr sticlete ? Eu : El ne-a făcut figura, la toți. El a făcut prăpăd între Glüserup și Rugbüll, pînă și în propria lui familie. Unuia ca ăsta nu trebuie să-i spui din timp în timp ce are de făcut și cum. Dacă primește un ordin, se ține de el toată viața. Kurtchen (se duce la fereastră, se uită afară) : Îmi vine rău numai cînd văd toate astea de-aici — blocul ăla de colo, atelierele, barăcile. Și cîmpiile astea nisipoase.

Şi Elba, nicăieri nu mi s-a părut atît de răpciugoasă ca de aici. Cum poate cineva să reziste în locurile astea ? Eu : Cred că dacă faci o comparaţie ; ce-a fost şi ce este. Kurtchen : Caraghios şi nătărău mai eşti, mi-am dat eu seama de asta. (Pe gînduri) : Dacă l-aş fi atins pe ăla adineauri. Eu : Fii bucuros că a ieşit aşa. (Se apropie paşi, se deschide uşa, apare directorul Himpel.) Himpel : Ce bine că v-aţi trezit iar, nu trebuie să-mi fac reproşuri. Voiam să vă propun ceva. Ca locatari ai casei de adaptare, sînteţi liberi să ieşiţi : aveţi voie să vă plimbaţi pretutindeni pe insulă. Dacă aveţi chef de-o plimbare — întîmplător am niţel timp. Kurtchen : Mersi pentru flori. O privire de-aici mi-ajunge. (Către mine.) Sau tu vrei să cunoşti insula mai îndeaproape ? Eu : Altă dată. Poate altă dată. Himpel (se aşază pe masă) : De altfel azi e ziua de muzică, puteţi asculta cît vreţi muzică. Kurtchen : Aha, asta se numeşte aici zi de muzică. Himpel (energic şi voios) : O să vă deprindeţi cu lucrurile astea. Pe insula noastră, fiecare zi din săptămînă poartă un nume deosebit : lunea e ziua tăcută, se citeşte, marţea se numeşte ziua curată, se face inspecţia încălţămintei şi a îmbrăcămintei ; azi e deci ziua pentru muzică, joia o numim ziua proaspătă, se face sport ; vinerea e ziua pentru ordine, deoarece în cursul ei se scriu temele de germană, sîmbăta, da, sîmbăta e ziua veselă, fiindcă atunci cîntă un cor vesel de pe insulă — de altfel, sub conducerea mea ; sper să vă văd şi pe voi în cor, şi în sfîrşit duminica, ziua de reculegere, băieţii scriu scrisori, îşi cîrpesc lucrurile, stau de vorbă. (Ne fixează cu privirea, ca şi cînd ne-ar cere pe loc aprobarea bucuroasă.)

Kurtchen : E totuşi ceva ; bine că n-aveţi şi o zi căcată. Himpel (netulburat) : Cine a reuşit să ajungă în cor are anumite avantaje : de două ori pe săptămînă e scutit cîte două ore de muncă. Kurtchen (către mine) : Atunci dă-i numai ecît drumul la cîntare, puştiule. Himpel (cu răbdare) : V-aţi şi hotărît pentru vreo muncă ? Presupun că, dacă locuiţi în aceeaşi cameră, aţi putea să lucraţi şi în acelaşi loc de muncă. Kurtchen : Să mun-

cim ? Ce ne puteți oferi ? Eu : În sentință nu scrie nimic despre muncă. Himpel (plin de promisiuni) : Noile noastre ateliere sînt foarte bine dotate ; e o plăcere să lucrezi în ele. Cine vrea poate să învețe aici o meserie : zidărie, lăcătușerie, zugrăvit, grădinărie, toate. Și croitorie. Și sudură electrică. Și se poate obține un carnet de calfă. Kurtchen : Cu ștampila frumușică a închisorii. Himpel : Cu ștampila și semnătura maistrului. Examenul se dă în fața corporației. Kurtchen (către mine) : Ce spui, puștiule ? Ce meserie să ne alegem ? Dacă tot nu se poate altfel. Himpel : Firește nimeni nu e silit să învețe o meserie. Dar toată lumea de pe insulă e obligată să muncească. Iar posibilități există destule. Kurtchen : De artiști de circ n-aveți nevoie aici de loc ? Acrobație. Himpel (alunecă de pe masă, se plimbă prin cameră, cu mîinile la spate) : Mai aveți multe de învățat. Mai aveți multe de priceput. (Gînditor) : Insula aduce în viața voastră unele modificări, care nu pot avea loc fără rezistență. Se pare că voi încă nu știți ce raport există între muncă și pîine. Nu face nimic. Pe insula noastră veți fi învățați și asta. Veți înțelege necesitatea ascultării și într-o bună zi, sper, bucuriile responsabilității. Toate cele de care avem nevoie pe insula noastră ni le producem noi înșine, clădiri, unelte, idealuri, da, și idealuri. Sîntem o comunitate, comunitatea de pe insulă, care hotărăște ea însăși de ce are nevoie. Bunăvoință, asta e totul.

Dacă vă arătați gata să vă adaptați legilor insulei, veți descoperi noi posibilități pentru voi înșivă. Cel mai greu e începutul. (Himpel se oprește în fața lui Kurtchen, îl măsoară, vîră încet o mînă în buzunar, pipăie, scoate discret cuțitul lui Kurtchen, îl contemplă în palma pe jumătate întinsă, corpul lui Kurtchen se încordează.) Cuțitul tău, nu-i așa ? (Kurtchen vrea să ia cuțitul, Himpel trage mîna înapoi.) Știi doar, cunoști doar prescripțiile : Nu e permis să se aducă aici arme. Dacă au fost aduse din necunoaștere, trebuie predate imediat în clădirea direcției, camera patru. (Pauză. Amîndoi se privesc în tăcere. Himpel îi dă lui Kurtchen cuțitul, se trage un

pas înapoi.) Ai să te duci acolo, acum. Chiar acum. Ai să predai cuțitul la camera patru, ai să-mi arăți chitanța. Du-te. (Kurtchen ezită, răsucește cuțitul în mîini.) Să-ți descriu drumul ? (Kurtchen îl privește plin de ură pe Himpel, se-ndreaptă încet spre el, îl ocolește, se duce către ușă, la ușă se mai întoarce o dată.) Kurtchen : Pe mine nu mă puneți cu botul pe labe, ca să fie clar, pe mine nu. (Părăsește camera ; Himpel se apropie încet de fereastră și-l urmărește cu privirea pe Kurtchen pînă cînd acesta dispare în clădirea direcției ; apoi, peste umăr), Himpel : Să-ncepi, vezi tu, trebuie doar să faci începutul. Și pentru tine, Siggi, știu un început. Ce-ar fi să lucrezi la biblioteca insulei ? Trebuie pusă din nou în ordine și catalogată. Cărți : cu tine or să se simtă bine. Eu : Asta-i tot ? Himpel (pe un ton, care minimalizează oferta) : Firește, poți lucra și în atelierul de mături. La noi se confecționează tot felul de mături. Eu : Atunci mai întîi la mături. Himpel : Și de ce ? Eu : Nu știu, în clipa asta mă interesează mai mult măturile. Himpel : Mai poți să te gîndești. La noi locul de muncă se poate schimba. Dacă vrei : la început mături, pe urmă cărți.

(Ușa e smulsă, în cameră năvălește un bărbat slab, cu mutra speriată, într-o mînă leagănă niște ochelari sparți. Doctor Korbjuhn. Cu respirația precipitată, se oprește în mijlocul încăperii, dinspre el se împrăștie un miros de briantină.) Himpel : Dragă doctore Korbjuhn, ce s-a întîmplat iar ? Korbjuhn : V-am căutat, domnule director. E neapărat necesar să cunoașteți cele petrecute. Himpel : La lecția de drept civic ? Korbjuhn : La ora de germană. Mereu la ora de germană. Le-am cerut să scrie o temă. Himpel (privind ochelarii) : Sînt sparți ? Korbjuhn : Unul dintre tineri a început să aibă deodată spasme și a căzut din bancă. Ole Plötz. Am vrut să-l ajut. S-a produs o răscoală în lege. Himpel : Ole Plötz. Korbjuhn : Mi-au cerut să nu mă ating de el. M-au amenințat. Dar trebuia totuși să-l ajut. În învălmășeală — iată. (Își arată ochelarii.). Dați jos. Călcați în picioare. Și trebuie să cred : Din rea-voință.

Himpel : Se vor face cercetări. Ce titlu avea tema ? Korbjuhn : Tema ? Foarte general, fiecare putea să scrie ce vrea... „Numai cine e în stare să asculte, e în stare şi să poruncească." Himpel : O temă utilă. Korbjuhn : După oră doi tineri mi-au dat caietul gol. I-am invitat la direcţie. Himpel : Îi voi chestiona, îndată. (Îmi dă mîna.) În curînd, Siggi, în curînd ai să scrii aici prima ta temă. Ai s-o scoţi mai bine la capăt, sînt sigur de asta. Şi vesteşte-mă pentru ce te-ai hotărît. Eu : Mai întîi la atelierul de mături, asta e clar. (Îşi trage mîna din mîna mea, îşi răsfiră degetele, le contemplă cu atenţie.) Himpel : Îţi urez să-ţi placă insula şi tu ei. Eu : O să vedem. (Amîndoi ies. Îmi vîr între buze un chiştoc de ţigară, mă duc la fereastră, mă uit după cei doi. Dau drumul la radio. Ascult cotele apelor Elbei şi ale Weserului. Opresc din nou aparatul de radio, închid fereastra. Mă întind pe pat, îmi răscrăcăr picioarele şi-mi încrucişez braţele sub ceafă.)

IN SFÎRȘIT MI-AM PUS TEMA DE PEDEAPSĂ sub cheie. De cinci zile, caietele cu scoarțe cenușii negricioase se află stivuite frumos în despărțitura din stînga a dulapului de metal, dulapul e încuiat, cheia e vîrîtă într-o punguță de piele, punguța turtită atîrnă de un șnur, se freacă de pieptul meu, atunci cînd mă înclin într-o parte sau alta. Joswig a renunțat să mă mai întrebe de lucrare, nu știe dacă am terminat sau fac doar o pauză, poate că nici nu dorește să știe, fiindcă în dimineața cînd a observat prin vizetă că nu scriu, că masa e liberă și că taburetul acoperit de crestături e împins sub masă, a cărat pînă în celula mea, cu partea de sus a corpului mult aplecată pe spate și ajutîndu-se cu bărbia, un turn alb de cutii de ghete, a pus povara pe masa goală și mi-a reamintit promisiunea că îi voi da o mînă de ajutor să-și sorteze colecția de bani vechi.

Așadar am sortat, am netezit, am lipit, am clasat banii săi vechi în cutii, pe care le-am notat cu creionul, pe care, caligrafiind cu litere ronde energice, le-am transformat în închisori pentru epoci, perioade de valabilitate, șefi de stat, președinți de bancă, inși ce se prezentau privitorului, pe monede și bilete de bancă, în majoritatea cazurilor purtînd barbă, dar întotdeauna inspirîndu-ți încredere și avînd o privire ce constituia ea însăși o garanție. O singură cutie a fost suficientă ca să cuprindă soldul lui Joswig din timpul imperiului, al perioadei

weimariene şi al celor doisprezece ani[1], dar pentru banii din vremea inflaţiei am avut nevoie de două cutii şi jumătate. Drept mulţumire pentru ajutorul meu, Joswig mi-a dăruit cincizeci de milioane.

Cinci zile, şi încă nu mi-am predat tema. O dată am descuiat dulapul şi am scos caietele, asta a fost în ziua fericită cînd mi s-a permis pentru prima oară să primesc vizite şi a venit la mine Hilke. Ce scurt îşi poartă acum părul. Ce statornică e expresia de amărăciune din colţul buzelor ei! Ce indiferentă şi întunecată privirea — întunecată ca o zi pe plaja de la Rugbüll. A intrat, mi-a oferit dulciuri şi o strîngere moale de mînă, s-a aşezat pe taburet cu acelaşi oftat, pe care-l scotea adesea mama, cînd şedea, prin privirea ei rotită încet mi-a dat de veste că îmi examinează aranjamentul celulei, după care m-a întrebat realmente dacă n-au fost schimbate aici unele lucruri, ei aşa i se pare. Cum eu am tăcut, ea şi-a ridicat faţa, mi-a simţit desigur dezamăgirea sau refuzul şi m-a întrebat dacă am făcut progrese cu tema de pedeapsă, dacă nu cumva am şi predat-o şi am obţinut pentru ea o notă.

Aşadar am descuiat dulapul de metal, am scos caietele, le-am pus morman în faţa ei. Hilke şi-a sprijinit antebraţul pe caiete. A îndreptat cîteva colţuri îndoite. A netezit cu degete cărnoase o etichetă, a zîmbit şi a avut nevoie de un lung timp de gîndire, pînă cînd a deschis un caiet — nu cel mai de sus — şi a început să citească, nu destinsă, ci stînd într-o poziţie încordată, de parcă ar fi vrut să guste niţel de probă, ca să-mi facă mie plăcere. Citea cu fruntea încreţită şi, deodată, cînd recunoştea ceva, cînd dădea de ceva păstrat şi în amintirea ei, începea să întregească de-a dreptul şi fără nici un plan lucrurile, să le confirme sau pur şi simplu să le repete: Ah, da, pescăruşii şi furtuna; aniversarea zilei de naştere a doctorului Busbeck, ah da; soţii Holm-

[1] Cum se ştie, imperiul german a încetat să fiinţeze în 1918; „perioada weimariană" începe în 1919, cînd Adunarea Constituantă de la Weimar a proclamat Republica germană. Cei doisprezece ani care au urmat (1933—1945) jalonează cel de-al treilea Reich, sub hitlerişti.

sen, au murit amîndoi ; omul în manta roșie, ah, da ; și toate numele astea, cum de le mai știi ; și pictorul în bătaia vîntului pe dig ; Asmus Asmussen locuiește acum la Glüserup ; boala lui Addi, și de asta mai știi ; și după-masa aceea în estuar ; și ascunzătoarea ta din moară ; și căruța, asta nu mai există ; și Heini Bunje s-a expatriat ; ce-oi fi avînd tu împotriva picioarelor mele ; ah da, Okko Brodersen, poștașul ciung, a ieșit la pensie ; și postul de poliție Rugbüll, cîte mai știi despre el... Dar a fost omul ăsta într-adevăr așa ? Nu ne-a spus el și poveşti, cîteodată ? Și gîndește-te la verile senine și secetoase de pe la noi. Și cînd mama ne plimba cu căruciorul pe plajă : putea să fie și altfel. Și gîndește-te la pictor, cînd nu rostea o vorbă zile-n șir. Și Rugbüllul iarna, cînd șanțurile înghețau și bruma acoperea păşunile ; sau toamna, cînd stăteam culcați în livada de meri și ascultam cum cădeau merele ; și gîndește-te la serile calde pe dig, cînd bîzîiau cărăbușii... Dar am să citesc totul, Siggi, nu astăzi, poate chiar în curînd.

Mi-a dat înapoi tot vraful de caiete, iar în vreme ce le încuiam în dulap, mi-a făgăduit nu numai că va reveni în curînd, ci și des, acum lucrul ăsta e posibil ; a plecat pentru totdeauna din Rugbüll și are de gînd să se prezinte, încă de astăzi, pentru un post de chelneriță la „Restaurantul Patria", după masă acolo e și varieteu, iar seara cîntă „Trio Alster", condus de Addi. Hilke se grăbea.

Cinci zile, și nu mă pot despărți de tema mea de pedeapsă. Uneori, în săptămînile liniștite, ploioase, cînd nu răzbătea nici un zgomot din ateliere, cînd șalupa nu aducea aici nici un psiholog, cînd nici un fluierat strident, nici o comandă și nici un pas de fugă nu punctau programul de serviciu — în asemenea perioade credeam uneori că m-au uitat ; îmi spuneam că au renunțat la insulă, că au părăsit-o, au lăsat-o în seama pescărușilor și a ciorilor, dar într-o bună zi îmi aminteau că nu eram singur și că mă țineau sub ochi de departe.

Astfel, azi-dimineață m-aș fi așteptat la orice, dar nu ca directorul Himpel să trimită după mine. Hai, a spus

Joswig, vino sus, piaptănă-te şi pune-ţi costumul de apel : celor de la direcţie le e dor de tine. Şi ia-ţi dovada de silinţă. M-a însoţit numai pînă la loja portarului, iar de-acolo m-a lăsat să mă duc mai departe singur, şi eu nu m-am grăbit să ajung la direcţie cu pachetul de caiete legat cu o sfoară, am mîngîiat bustul senatorului Riebensahm, m-am iţit prin geamul scund şi zăbrelit al bucătăriei, pînă cînd m-a luat la goană bucătăreasa, care îşi exprima sentimentele faţă de noi prin lăturile ce ni le prepara, iar cînd am văzut ciinele directorului trepădînd la vale, spre plajă, împreună cu altul, necunoscut, prinşi parcă într-o discuţie filozofică, le-am grăbit mersul, luîndu-i la ţintă cu cioburi de ţiglă risipite prin curte.

N-am mers prin curtea bine bătătorită, ci prin spatele atelierelor, apoi pe lîngă straturile de varză creaţă, varză roşie, varză de iarnă şi varză de Bruxelles, şi am ieşit în drumul sinuos, care duce la clădirea direcţiei, dar şi la pontonul debarcaderului.

Apa era în creştere, am păşit pe pontonul ce scîrţîia în legăturile de care era atîrnat, se ridica şi se lăsa, mişcat nu numai de o respiraţie străină, ci parcă şi de una proprie : pasarela prinsă slab luneca încolo şi-ncoace. Valuri scurte, pleoscăitoare. Vîntul biciuia şi jumulea stufuI, din care aproape că nu mai era de luat nimic. Pe întinsul cîmp acoperit de nisip ardeau tulpinile de cartofi, vîntul împingea în jos norii cenuşii şi verzi ca veninul spre Elba, iar de pe ponton aveai impresia că ne ducem prin propria noastră putere la vale pe fluviu : insula întreagă pornise la drum, naviga aidoma unui vapor lîngă malurile întomnate pusă în mişcare de focul ce mistuia tulpinile cartofilor şi de dorinţa noastră de a schimba locul unde eram ancoraţi, plutind spre alte zone mai calde, mai pline de speranţă.

Secretara lui Himpel m-a descoperit, a deschis fereastra, m-a fluierat şi mi-a făcut semne, i-am răspuns şi eu prin semne şi am pornit-o spre clădirea direcţiei. În casa scării, pe ganguri, în toalete domneau zugravii. Aici se spăla, colo erau rase cu lampa de benzină mai multe straturi de vopsea de ulei, dincolo erau fixate

stinghii noi. Făceau acrobaţii pe schele, se ghemuiau în faţa pragurilor, stăteau tolăniţi lîngă pervazurile ferestrelor ; erau mai mult de patruzeci de greu educabili, pe care-i convinseseră să devină zugravi. Printre ei se afla şi Eddi Sillus, dintre ceilalţi aproape că nu cunoşteam pe nici unul, dar chiar dacă aproape că nu cunoşteam pe nimeni, ei păreau că mă cunosc, şuşoteau, ţistuiau, îşi semnalizau prin ciocănituri ceva, ciocănîturile m-au însoţit pe scară în sus, cozile de şpacluri, de pensule şi de mături păreau că mă salută prin ciocănituri, da, era un salut, era o manifestare de cinstire ce mi se adresa, feţele lor mi-o confirmau.

Pe cine-l salutau ? Pe camaradul mai vîrstnic ? Pe cel condamnat să scrie o temă de pedeapsă ? Sau pe cel ce le era model pentru o îndărătnicie de durată ? Pentru cei de-afară, îmi spusese odată Joswig, tu eşti un fel de animal preistoric, o legendă, poate chiar un simbol : cînd le merge rău, se orientează după tine. În orice caz, zugravii şi-au ciocănit salutul pînă cînd eu însumi am ciocănit la uşa lui Himpel, iar în clipa, în care am păşit în cancelaria directorului, am auzit cum şpaclurile, pensulele şi măturile erau întrebuinţate pentru lucrările corespunzătoare.

Himpel mă aştepta în cămaşă şi pantaloni de golf, haina de vînt îi era curăţată de cele două secretare, care o frecau, o ştergeau, o spălau cu terebentină. Cu o mînă mi-a arătat spre coridor, cu alta, întristat, spre haina de vînt şi a spus : Zugravii, doar ai văzut, Siggi, că avem zugravii în casă.

Pe reverul hainei de vînt era prinsă o etichetă, Dir. Himpel, de unde am dedus că dacă nu imediat, în orice caz curînd trebuia să se ducă la un congres la Hamburg. Nu mi-ar face plăcere să iau loc, să beau cu el o ceaşcă de ceai, să fumez în mod excepţional o ţigară ? Îmi făcea plăcere. Am pus pachetul de caiete pe masa lui de lucru, am luat loc şi m-am uitat cum îşi grăbea secretarele prin mici fluturări ale mîinii, dar mai ales prin pleoscăîturi pe care le scotea cu limba, dîndu-le, prin bătăi ritmice din picior, să înţeleagă că n-are timp,

lor, care nu voiau să lase din mîini haina și trudeau să curețe, pline de rîvnă, pînă și cei mai mici stropi, pînă cînd, în cele din urmă, le-a smuls-o din mînă și mai întîi doar și-a pus-o pe umeri.

Așadar, Siggi, ai și luat loc, îndată ne sosește ceaiul, a fost turnat în cești dinainte, iar acum să stăm de vorbă. Lung schimb de priviri. Ochiuri în jurul meu și al mesei de lucru. O bătaie rapidă, dar energică pe clapele pianului : dim-da-da. Oare am priceput ? M-am lămurit de ce direcția a fost de acord să scriu atîta timp la tema de pedeapsă ? Nu ? Atunci îmi va spune el.

Direcția a vrut să dea un exemplu, asta în primul rînd, un exemplu că aprobă și sprijină inițiativele și reculegerea voluntară a tinerilor pînă la o limită admisibilă. Am fost lăsat să scriu, fiindcă își dăduseră seama că eu vreau să justific tema, să-i dovedesc posibilitățile. El, Himpel, a mai remarcat în orice caz și altceva ; a sesizat în ce măsură amintirea a devenit pentru mine o capcană, așa că a vrut să mă lase să scap din această capcană. Da, el a mai descoperit că pedeapsa, pe care a pronunțat-o împotriva mea, a fost una modestă față de aceea pe care mi-am dictat-o eu însumi, atunci cînd am stăruit să duc lucrarea pînă la capăt. Acum însă e destul. Nu poate merge mai departe. Limita admisibilă a fost atinsă o dată pentru totdeauna.

Aș vrea să-mi spun părerea în privința aceasta ? Nu ? Atunci ar dori să mă întrebe ce-aș spune dacă ar urma să părăsesc insula în zece zile, pentru totdeauna. Dim-da-da. În cazul meu s-a obținut o amnistie, pot să mă duc unde vreau, e adevărat nu am învățat o meserie — ceea ce el personal regretă — dar realizările mele atît în atelierul de mături, cît și la biblioteca insulei au fost peste medie, astfel încît îi e ușor să-mi elibereze certificatele corespunzătoare. Lucrul acesta e hotărît ? Da, e irevocabil, acuma nu-mi mai poate acorda nici o amînare. Nici măcar pentru cîteva săptămîni ? Nici măcar pentru cîteva săptămîni. Dar lucrarea încă nu e gata. Indiferent, o asemenea lucrare nu poate fi oricum încheiată decît provizoriu, asta-i de-ajuns. Cînd tre-

buie deci s-o predau ? Mîine dimineaţă. Şi asta-i irevocabil ? Irevocabil, mă va aştepta pe la ora opt. Dimda-da. Acestea sînt toate caietele ? Da, dar aş dori să le mai iau o dată cu mine, asta mi se îngăduie ? Firește, aşadar mîine dimineaţă la opt ; şi gîndeşte-te ce răspuns ai să dai comisiei restrînse. Răspuns ? Vei fi întrebat ce intenţionezi să faci după eliberare. Dacă vreau acum să-l scuz, trebuie să se ducă în oraş, la un congres, se-nţelege internaţional.

Cine ar mai fi putut să mai amintească într-o asemenea împrejurare ceaiul promis, ţigara promisă ; mi-am luat pachetul de caiete, m-am înclinat, am şters-o, am parcurs de data asta fără să iau în seamă şi, recunosc, fără să mulţumesc, uliţa de saluturi, pe care mi-au deschis-o cu ciocănituri cei patruzeci de zugravi greu educabili.

Aşadar eliberarea. Aşadar predarea temei de pedeapsă. Ce-mi mai rămînea aici ? Ce se punea în mişcare spre mine ? La ce mai puteam să mă aştept ? Am părăsit în grabă clădirea direcţiei, dar nu m-am întors în celulă, ci, deşi riscam să-mi pun sub semnul întrebării eliberarea înainte de vreme, am luat-o prin curtea bătătorită, am trecut pe lîngă lăcătuşerie, pe lîngă arest — unde am zărit faţa imobilă a lui Ole Plötz, care-şi petrecea acolo nu cele opt zile obişnuite pentru o tentativă de evadare, ci douăzeci şi una de zile : reuşise să golească de conţinut poşeta unei doamne psiholog diplomat, care se afla pe insulă pentru studii — m-am strecurat apoi pînă la atelierul de mături şi am deschis uşa.

Maşinile erau oprite, era pauza de prînz. M-au întîmpinat mirosuri, un miros de pin şi un miros de clei. Iată colo fierăstrăul circular mobil, colo maşina de ştanţat, freza, maşina de găurit. Îmi dădea ghes o idee : am pus teancul de caiete, potrivite cu grijă, sub maşina de ştanţat, am pornit grupul electrogen, am manevrat pîrghia de siguranţă şi am ştanţat toate caietele, făcînd în marginea lor de sus, la stînga, o gaură de diametrul unei cozi de mătură, prin care am trecut o sfoară ; am înnodat cele două capete ale sforii, în aşa

fel încît caietele atîrnau de ea ca niște potîrnichi împușcate și făcute mănunchi. Am petrecut sfoara pe umăr, am părăsit atelierul de mături, am pornit-o, un vînător fără țel, pe la marginea tarlalei nisipoase de cartofi, am coborît pe plajă și m-am așezat sub un stîlp decolorat de soare, pe care era fixată o tăblie de avertizare, cu fața spre apă, semnată de autoritățile responsabile cu problemele tineretului.

Ședeam acolo și fumam și vedeam cum vine către mine dinspre Hamburg un vapor special, un puitor de cablu cu prora despicată. Ce trebuie să fac, dacă mă eliberează, încotro să mă duc, unde să caut o ascunzătoare pentru mine? Klaas a plecat, și Hilke a plecat — pot oare să mă mai întorc la Rugbüll? Dar chiar dacă rămîn la Hamburg: am scăpat acolo de Rugbüll?

Era un puitor de cablu englez, scufundat adînc în apă, încărcat pînă la refuz cu role negre. În ce mări își va scufunda încărcătura, ce țări va lega între ele? Cablul meu, asta o știu, nu va trece niciodată mai departe de Rugbüll, în orice caz un capăt va duce întotdeauna la casa de cărămidă netencuită, unde, ori de cîte ori voi face legătura, voi auzi cu siguranță o voce urlînd în receptor: Aici postul de poliție Rugbüll. Nici un eveniment, nici un cutremur marin și nici un cutremur de pămînt nu vor întrerupe această legătură, de locul acesta sînt legat o dată pentru totdeauna. Nu-mi e de nici un folos dacă-mi întorc fața, dacă-mi astup urechile, nu-mi e de nici un folos dacă plec. N-am decît să-mi ascut auzul și îndată zbîrnîie soneria, răsună păcănitul, iar în clipa în care vocea se prezintă, aud îndată ca fundal strigătul jeluitor al pescărușilor, spațiul se lărgește și se întinde, ferme se adună sub vînt, aud zgomotele valurilor spumoase cu care Marea Nordului spală îndiguirile. Rugbüllul este inevitabil, acest loc, pe care l-am întrebat cerîndu-i atîtea îndrumări și care mi-a rămas dator cu atîtea răspunsuri. Nu poți totuși să renunți la el. Și în urechi cu strigătul înnebunitor al pescărușilor, cu zgomotul prelung al valurilor și cu foșnetul iscat de vîntul ce scormonește

gardurile de tufe de pe la noi, nu încetez să pun mai departe întrebări tuturor locurilor și oamenilor din jur. Și întreb cine bate la noi la ușă pe timp de furtună sau pufăie nori tremurători de fum din sobă ; și întreb de ce arată ei atîta nepăsare față de cel bolnav și de ce întîmpină cu un fior, chiar cu frică pe cel ce „poate vedea viitorul". Cine poartă grija întunericului și a tristeții adînci, cine-și fierbe în mlaștină supa ce scoate băsici, cine își pune pe umeri ceața, cine geme o dată cu grinzile podului, fluieră o dată cu oalele puse la fiert, risipește ciorile în zbor peste cîmpie : despre toate astea întreb. Și mă întreb de ce-l lasă pe cel străin afară și-i disprețuiesc ajutorul. Și de ce nu se pot întoarce de la jumătatea drumului, fiindcă le-a venit un gînd mai bun, mă întreb. Cine înnegrește sălciile noaptea, cine asaltează șoproanele ? Și mă întreb de ce oamenii de pe la noi văd mai pătrunzător și mai cu folos seara decît ziua, și de ce sînt atît de exagerați în îndeplinirea unei îndatoriri ce li s-a încredințat. Lăcomia cu care mănîncă în tăcere, înfumurarea, cunoașterea regiunii natale, care ține pentru ei locul oricărei băi publice : și despre astea întreb. Și întreb despre felul lor de a merge, de a sta, despre privirea și despre cuvintele lor, iar cu ceea ce aflu nu mă pot mulțumi.

În orice caz,. mi-am fumat țigara, acolo, sub stîlp, am îngropat mucul de țigară și, înainte de a pleca, am scris cu tocul ghetei pe nisipul umed cuvîntul „Rahat". Luînd-o de-a lungul plajei, pe lîngă stuful unde poposeau noaptea păsările călătoare, am ocolit jumătate de insulă, fără să fiu văzut sau strigat, nu m-au văzut nici măcar cei doi cîini : ședeau în bună pace unul lîngă altul pe labele dinapoi și se uitau pe Elba la vale, de parcă și-ar fi așteptat corabia.

Înapoi, m-am întors cu pași tîrșîiți înapoi la casa noastră și am găsit loja paznicului goală, cu siguranță că Joswig lua masa de prînz. Sertarele mesei lui de lucru nu ofereau aproape nimic nou : sandvișul cu brînză scorojită care între timp se petrificase era tot acolo, într-un plic se aflau niște bani vechi, destinați probabil

pentru schimb ; în orice caz, necunoscută îmi era o scrumbie albastră, aş fi zis de vreo douăzeci de ani, care putrezea domol şi fosforescent şi umplea loja de sticlă cu o duhoare, cu care te-ai fi putut obişnui greu, chiar dacă paznicul nostru preferat ţi-ar fi fost foarte drag. Nu trebuie să uit nici scrisoarea, o scrisoare începută, ce-mi era adresată, spre surprinderea mea, mie şi începea în felul tipic pentru Joswig : Dragă Siggi ! Acuma vei părăsi desigur în curînd insula noastră, iar dincolo te aşteaptă viaţa. Ne putem aştepta să ne uiţi repede. Nouă însă nu ne vine atît de uşor să te lăsăm să pleci, nu fiindcă nu-ţi dorim eliberarea, ci fiindcă te-ai lipit de inima noastră. Dar, desigur, aşa trebuie să fie. Eu o spun întotdeauna că pe insula noastră ni se întîmplă ca profesorilor : abia te-ai obişnuit, dîndu-ţi multă osteneală, cu un om, şi iată că şi trebuie să te desparţi de el.

Mai multe nu-i veniseră în minte lui Joswig. Totuşi, şi el ştia de apropiata mea eliberare. Aşadar era un lucru hotărît. Aşadar trebuia să-mi predau tema de pedeapsă. O va citi oare Himpel ? O va citi şi o va nota oare Korbjuhn ? Şi pe urmă ? Caietele vor trece pe un raft şi vor muri acolo de o liniştită moarte de arhivă ? Sau vor fi date la topit ? Sau Korbjuhn le va da să se joace nepotului său, care nu are destulă hîrtie, ca să-şi încerce cretele colorate ? Sau vor fi expediate mai departe autorităţilor ce se ocupă de problemele tineretului ? Ce importanţă are ! Nu mai am nimic de spus, nu mai am decît întrebări, la care nu-mi răspunde nimeni, nici pictorul, nici el.

De astă dată, Joswig s-a întors fără zgomot, s-a proţăpit brusc în faţa geamului, a ciocănit rînjind, şi-a ridicat faţa spre ghişeu : Vă rog să mă închideţi, celula doi. Am ieşit la el pe coridor. N-ar fi totuşi rău, Siggi, ia gîndeşte-te : să devii paznic aici. Porţi uniformă, o legătură de chei, ai o pregătire specială. Ţi se dă ascultare. Bătrîneţea ţi-e asigurată. Cu lipsa asta de cadre noi în meseria noastră ai şanse bune. Ia gîndeşte-te. — Lasă, am spus, mi-am trecut peste umăr sfoara cu

caietele mele și i-am luat-o înainte spre celulă, fără să-i mai adresez vreun cuvînt. A descuiat ușa. M-a lăsat să intru, pe urmă a intrat și el. Și-a tras taburetul, eu m-am postat la fereastră, l-am descoperit pe pontonul debarcaderului pe Himpel, care saluta prin semne șalupa ce se-ndepărta în derivă pe fluviu.

A trecut timpul? — Care timp? — Timpul tău pe insulă. — Așa se pare. — Te bucuri? — Pentru ce? — Că pleci de-aici, că te duci dincolo, că ai să începi acolo ceva nou? — Ceva nou? Ce anume? — Poate vreun lucru ce se face de unul singur. — Așa ceva nu există: în fiecare supă, pe care o atingem, a și scuipat cineva mai dinainte. Joswig a venit la mine la fereastră, tîrîndu-și picioarele, simțeam că vrea să-mi spună ceva care să mă ușureze, să mă mîngîie, aș zice să mă ajute să alunec, dar n-a reușit, tot ceea ce a izbutit a fost să-mi comunice că la plecare am dreptul la o masă după plac și că el, în locul meu, ar dori calcan de Finkenwerder prăjit cu slănină, e ceva „pe cinste". I-am promis că mă voi gîndi la propunerea lui. O atingere timidă la despărțire, și m-a lăsat singur. Cu cîtă grijă, cu cîtă considerație putea să încuie ușa, cînd voia, și cu cîtă simțire putea să se îndepărteze, cînd ținea la asta.

De cinci zile tema de pedeapsă e gata, mîine trebuie s-o predau. Trebuie? Nu despre rezultate e vorba, a spus odată Himpel, ci despre atitudinea și perseverența, care duc la rezultatele dorite. De vreme ce e mulțumit de perseverența mea — mai are nevoie și de caiete? Aș putea să le dăruiesc Hilkei sau lui Wolfgang Mackenroth sau Elbei care curge nepăsătoare. Aș putea să le arunc în focul unde ardeau tulpinile de cartofi sau, după eliberare, să le vînd ca maculatură. Posibilități. Mai există posibilități. Dar mă voi folosi oare de ele?

Încadrat de ai mei, asediat de amintiri, saturat de evenimentele din locurile natale, în posesia experienței că timpul nu vindecă nimic, dar absolut nimic, știu ce am de făcut și ce am să fac mîine dimineață. Să naufragiez la Rugbüll? Poate că ăsta e cuvîntul nimerit.

În orice caz, mă voi trezi la șase, atunci cînd pe coridoare se pornesc nebunește fluierele stridente ale paznicilor, în toate încăperile se va aprinde lumina, înapoia vizetelor se vor lipi ochi. Înainte de a mă duce la chiuvetă, ca să mă bărbieresc și să mă spăl, am să cercetez Elba, ca întotdeauna, nici eu nu știu de ce, am să privesc un răstimp luminile de poziție sclipind slab în zorii de zi, înaintînd uniform, aproape solemn, în care timp, cu o ușoară senzație de ameteală, am să fumez prima țigară. Mă voi îmbrăca apoi cu uniforma de apel și-l voi lăsa să intre pe Joswig, care îmi va aduce pe o tavă gustarea de dimineață : cafea subțire și două felii de pîine unse cu marmeladă din patru fructe, care se prepară pe insulă ; ca întotdeauna, am să mănînc mai întîi doar o felie, ce-i drept de pe a doua am să ling marmelada. În timp ce am să mănînc, am să aud cîntecul, cu care adolescenții greu educabili salută, jos, în sala de mese, dimineața — firește, și cîntecul acesta a fost confecționat pe insulă.

Pe urmă ? Am să mă duc la apel, în caz că se strigă apelul, am să raportez, cum am mai făcut-o de sute de ori, că nu iau parte la munca deținuților și am să mă întorc în celulă, de unde pot să văd ceasul de pe frontonul clădirii direcției. Caietele mele, am să-mi scot caietele din dulapul de metal, am să mă așez la masă, am să citesc și am să fumez, dar poate că n-am s-o fac ; poate că, pînă va veni Joswig să mă ia, am să mă joc cu jocul de încercare a răbdării, pe care mi l-a lăsat, cu prilejul vizitei, Hilke, și poate că am să reușesc să fac să alunece în curse cei trei șoareci odată. N-am să decid nimic, n-am să chibzuiesc, n-am să plănuiesc nimic, n-am să pregătesc nici un fel de cuvinte dramatice, n-am să țin *in petto* nici un gest deosebit ; cînd va veni clipa, am să mă duc dincolo cu caietele atîrnate de sfoară, pășind în tăcere alături de Joswig, care, o știu de pe acum, înainte de a mă conduce la Himpel, îmi va aranja vestonul, îmi va netezi părul în creștetul capului.

Iar Himpel ? Se va arăta satisfăcut, bine dispus, se va purta cu mine camaradereşte, îmi va pune o mînă pe umăr, iar în cazul că tocmai i-a reuşit un cîntecel îmi va oferi poate o ceaşcă de ceai. Am să pun tema de pedeapsă pe biroul lui ; el va răsfoi caietele, gînditor, aprobînd, cu clătinări din cap, dar fără să citească temeinic ceva. Un gest, şi amîndoi vom lua loc, vom sta nemişcaţi unul în faţa celuilalt, mulţumiţi de noi, fiindcă fiecare va avea sentimentul că el e cel ce-a cîştigat.

Siegfried Lenz **(n. 1926) a debutat în 1951 cu romanul** *Es waren Habichte in der Luft*, **căruia i-au urmat volume de povestiri ca** *So zärtlich war Suleyken* **(1955),** *Jäger des Spotts* **(1958) şi** *Der Spielverderber* **(1965), romane ca** *Der Mann im Strom* **(1957),** *Stadtgespräch* **(1963) şi, în sfîrşit, în 1968, romanul care i-a adus notorietatea mondială,** *Deutschstunde*.

Cum se explică succesul ieşit din comun al romanului *Ora de germană?* Încheind lectura, cititorul nu-şi va mai pune această întrebare, deoarece va avea răspunsul încă de la primele capitole. *Ora de germană* este o carte excepţională, în paginile căreia libertatea, demnitatea omului, curajul de a spune adevărul, aderiunea la arta pusă în serviciul umanităţii ... acuză opresiunea... Un roman istoric? Poate. Dar unul foarte frumos, despre valori şi idealuri actuale şi — eterne.

ION ROMAN